image
not
available

2 Soc 1711.7

VERI
TAS

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

2 Soc 1711.7

VE RI TAS

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D. CHRISTOPHORVS IACOBVS TREVV,
S.R.I. Nobilis, Consil. Archiater et Com. Pal. Caesar. Se-
ren. Marggr. Onold. Culmb. Brandenb. Consil. Int. Ar-
chiater Actual. et Collegii Med. Onold. Senior. Penll. Reip.
Norimb. Physicus Ord. Senior Collegiiq. Med. Senior. Prima-
rius Acad. Caesar. Leopold. Carol. Nat. Curiosor. Director. Re-
giar. Socc. Londin. et Berol. itemq. Botanicae Florentinae
Sodalis.

Nat. d. 26 April. A. O. R. clↃlↃCLXXXXV.

Denat. d. 18 Jul. clↃlↃCCLXVIIII.

Digitized by Google

ANDREAS ELIAS
BUCHNER D S R

D. CHRISTOPHORVS IACOBVS TREVV,
S. R. I. Nobilis, Consil. Archiater et Com. Pal. Caesar. Se-
ren. Marggr. Onold. Culmb. Brandenb. Consil. Int. Ar-
chiater Actual. et Collegii Med. Onold. Senior Perill. Reip.
Norimb. Physicus Ord. Senior Collegiiq. Med. Senior Prima-
rius Acad. Caesar. Leopold. Carol. Nat. Curiosor. Director Re-
giar. Socc. Londin. et Berol. itemq. Botanicae Florentinae
Sodalis.

Nat. d. 26 April. A. O. R. cIↄIↄcLXXXXV.

Denat. d. 18 Jul. cIↄIↄCCLXVIIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
LEOPOLDINO-CAROLINAE
NATVRAE CVRIOSORVM

EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS

ET EXPERIMENTA

A

CELEBERRIMIS GERMANIAE

ET EXTERARVM REGIONVM

VIRIS

HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARI STVDIO

COLLECTA

TOMVS QVARTVS

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. AEN.

CVM PRIVILEGIO SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS.

NORIMBERGAE,

Impenſis WOLFGANGI SCHWARZKOPFII.

TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCLXX.

Digitized by Google

LSoc 1711.7

Digitized by Google

SACRATISSIMO ET POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
DOMINO DOMINO
IOSEPHO II
ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO

GERMANIAE HIEROSOLYMORVMQVE

REGI.

Digitized by Google

HVNGARIAE BOHEMIAE DALMATIAE
CROATIAE SCLAVONIAEQVE REGNORVM
PRINCIPI HAEREDITARIO
ARCHIDVCI AVSTRIAE
LOTHARINGIAE BARRIQVE
DVCI
MAGNO DVCI ETRVRIAE
ET RELIQVA
IMPERATORI REGI
AVGVSTO PIO FELICI
PRINCIPI AC DOMINO
OPTIMO MAXIMO
VITAM ET PROSPERITATEM
PERPETVAM
NVMINI ET MAIESTATI EIVS
DEVOTISSIMA
ACADEMIA NATVRAE CVRIOSORVM.

Digitized by Google

IMPERATOR
CAESAR
AVGVSTISSIME.

Quanta providentia in excelſa illa ſpecula, ad quam TE evexit Summum Germaniae noſtrae propitium Numen, pro generis humani

Digitized by Google

orbisque chriſtiani ſalute commodisque excubare ſoleas, res ipſa loquitur, et fama longe lateque diſſeminata abunde confirmat. Nemo ſane reperitur, quin in TVI, quippe CAESARIS omnibus ſuis numeris abſolutiſſimi, admirationem rapiatur, et gloriae TVAE fulgentiſſimo ſplendore invitatus, communi Patriae noſtrae de tanto Principe gratuletur, cuius Maieſtas, non dicam civium, ſed peregrinarum nationum oculos animosque

non

Digitized by Google

non tam perſtringit et percellit, quam ſumma perfundit voluptate. Quemadmodum magnorum ſiderum ea eſt natura atque conditio, ut intra anguſtos limites non contineant radios ſuos, hosque potius ſpargant et diffundant per loca disiunctiſſima: ita et TV, **MAXIME** PRINCIPVM, terminos Germaniae iubar TVVM capere non poſſe, nuper docuiſti, Alpesque ſupergreſſus, longinquas luſtraſti regiones, et tamquam Sol illuminaſti

 La-

Digitized by Google

Latium, ſedem illam antiquam Romani, cuius TV nunc tenes clavum, Imperii. Quo ſuſcepto in terras exteras itinere, non ſolum *Adriani* et *Germanici* illuſtria et glorioſa imitatus es exempla, ſed etiam praeſentia TVA ſplendidiſſima Italis planum et perſpicuum feciſti, quam antea fando acceperant, virtutum TVARVM laudem non vanam eſſe fictamve, ſed veram, quid? quod famae celebritate longe maiorem. Quibus

TE

Digitized by Google

TE, CAESARVM OPTIME, videndi et audiendi data fuit copia, hi omnes et ſinguli TIBI, paternarum atque avitarum virtutum haeredi, quoscunque pietatis atque reverentiae ſponte decernebant honores. *Adriano* in deliciis fuiſſe Athenas petere et ſapientis populi explorare et cognoſcere inſtituta, memoriae proditum legimus: IOSEPHVM II. Lyceum Patavinum intraviſſe, et cum *Morgagno*, Medicorum hodiernorum Neſtore annis meritisque cumula-

)( )(2 to,

Digitized by Google

to, praeter omnem ſpem et expectationem ſermonem contuliſſe, nulla unquam ſilebit poſteritas, nulla obſcurabit vetuſtas. Hoc ipſo inuſitato exemplo, PRINCEPS OMNIVM CLEMENTISSIME, ſatis ſuperque declaraviſti, in virtutum TVARVM, quibus ſupra communem hominum ſortem poſitus emines altiſſime, immenſo illo numero non poſtremum ſibi vindicare locum egregium iſtum titulum, quo re vera es et diceris melio-

lio-

Digitized by Google

liorum literarum Amplificator, Nutritor atque Stator munificentiſſimus. Eſt certe, quod Academiam noſtram ad pedes TVOS provolutam bono et erecto iubet eſſe animo, dulcis nempe recordatio, quam fauſtis ominibus abhinc tribus annis ſtudiorum ſuorum rationem redditura, TIBI, AVGVSTISSIME CAESAR, exhibuerit qualiacunque induſtriae ſuae ſpecimina, et quam illuſtria abs TE reportaverit rariſſimae, nec facile aliunde expectandae indul-

Digitized by Google

gentiae documenta. Quid igitur eſt, quod ſocietatis noſtrae, quae Clientelae TVAE iam pridem penitus tradita, ab affectu TVO gratioſiſſimo nihil non ſperare poteſt, minuat aut infringat fiduciam, fore, ut ipſi, idem pietatis monumentum SACRATISSIMO NOMINI TVO ſubmiſſiſſima manu et mente ſtatuenti, frontem praebeas ſerenam, exporrectam et inſtar veris nitentem. Firma hac mentis perſuaſione imbuta Academia,

DI-

DIVORVM CAESARVM, cumprimis IOSEPHI II. gratia atque munificentia usque huc ſuſtentata, aucta et locupletata, nihil habet, quod tantis meritis refundat et retribuat, praeter vota, quae pro Salute TVA, qua ſua ipſius unice nititur, ſingulis diebus facta ad templorum pulvinaria ſolenni ſupplicatione DEO T. O. M. eſt nuncupatura. Sicuti haec pia vota rata habebit NVMEN SVPREMVM: ita et TV Academiae Sidus auſpicatiſſi-

mum

Digitized by Google

mum, in fovendis ſtudiis noſtris Clementiae TVAE radios ſparges quam feliciſſime, quam diutiſſime. Solem, ignem illum ſempiternum, aemulaberis, circulos TVOS orbesque conficies, et ſubinde renovato curſu, nobis ſerisque nepotibus noſtris gaudendi, gratulandi, exultandi identidem praebebis materiam.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Nondum diſceſſit ex animis noſtris memoria triſtis illius et acerbi luctus, in quem proh dolor! ſuperiori anno, propter fata ſuprema eaque ſubitanea et plane improviſa Academiae noſtrae ANTISTITVM ſumus coniecti. Nos certe habemus, cur merita illuſtria et virtutes raras Tantorum Virorum pro virili imitemur, et grata mente nomina eorundem proſequamur. Maxima hac ingruente orbitate Praesidis et Directoris parum abfuit, quin turbarentur circuli noſtri et retardaretur editio novorum Actorum; verum enim vero, qui ſtatim legitime ſuffectus eſt in locum dirigentis omnem curam et operam ſedulo adhibuit, ut, collocatis in ordinem variae doctrinae ſpeciminibus, prela denuo fervèrent et maturitatem afferrent operi. Plures equidem notatu digni argumenti obſer-

)( )( )(va-

vationes addi potuiſſent, aſt ne in molem iuſto maiorem excreſceret volumen, conſulto terminis hiſce circumſcriptum eſt. Quapropter facilis dabitur locus augendi apparatum, ſiquidem multa egregia induſtriae exempla ab ampliſſimo Dominorum Collegarum conſeſſu nobis ſperare licet. Paucis adhuc monendum eſt, ut in poſterum quaelibet ſcripta ad inſtitutum noſtrum pertinentia ſermone latino haud gravatim elaborentur, ne verſione e vernaculo idiomate tempus teramus. Tandem valde optamus, ut Lectores amici et benevoli fruantur laboribus noſtris feliciter, et perenni favore ad altiora nos excitare pergant, id quod nobis pergratum perque iucundum erit.

I. Con-

I.

Continuatio

CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiae Caeſareae Leopoldino-Carolinae Naturae Curioſorum

ab anno 1765. usque ad annum 1770. in eandem receptorum.

Anno 1766.

Ordo receptionis.

678. Dn. *Gerhardus* MEERMANN, Ordinis Sti Michaelis Eques, Reipublicae Roterodamenſis Conſiliarius et Syndicus, eiusdemque nomine ad Conſeſſum Ordinum Hollandiae et Weſtfriſiae Deputatus ordinarius, regiae Academiae Scientiarum Goettingenſis, itemque Societatis regiae Scientiarum et Antiquariorum apud Anglos, nec non latinae Ienenſis Sodalis. *Papinianus.*

679. Dn. *Abraham* GEVERS, Reipublicae Roterodamenſis Senator et Conſul Societatis Belgicae, ad Indos orientales mercaturam exercentis, itemque rei venaticae in Hollandiae Weſtfriſiaeque tractu Director. *Xenocrates.*

680. Dn. *Chilianus Ioſephus* de DÜRING, Iuris utriusque Licentiatus, Sereniſſimi Electoris Palatini Conſiliarius eccleſiaſticus actualis et Capituli Hilpoltſteinienſis Camerarius. *Polyarchus III.*

)( )( )(2 681. Dn.

Digitized by Google

Ordo
receptionis.

681. Dn. *Theophilus Sigismundus* GRUNER, Iuris utriusque Licentiatus, Curiae Reipublicae Bernenſis cauſſarum Patronus, Praefecturarum Landshut et Frauenbrunnen Secretarius, Societatisque oeconomicae Bernenſis Sodalis. *Acarnan III.*

682. Dn. *Ioannes Auguſtinus Philippus* GESNER, Medicinae Doctor et Practicus, Liberae S. R. I. Civitatis Noerdlingenſis Phyſicus ordinarius. *Agathinus III.*

683. Dn. *Gualterus* van DOEVERN, Medicinae Doctor et Theoriae, Praxeos, Chimiae, artisque obſtetriciae in Academia Groningo-Omlandica Profeſſor publicus. *Diophantus III.*

684. Dn. *Ludovicus Fridericus Euſebius* RUMPEL, Medicinae Doctor et Practicus Erfurtenſis, tamquam Collega et ſimul Cuſtos Bibliothecae Academiae noſtrae Caeſareae. *Ariſtoxenus II.*

685. Dn. *Iacobus Franciſcus* DEMACHY, Pharmacopoeus et Demonſtrator Chimiae Pariſienſis, regiaeque Berolinenſis Academiae Scientiarum Sodalis. *Syneſius II.*

686. Dn. *Eduardus* SANDIFORT, Medicinae Doctor & Practicus Hagae Comitum, regiae Suecicae Academiae Scientiarum, Societatis phyſico medicae Baſileenſis, ac Inſtituti hiſtorici Goettingenſis Sodalis, Societatisque latinae Ienenſis Membrum honorarium. *Silimachus III.*

687. Dn. *Philippus Ludovicus Statius* MÜLLER, Philoſophiae Profeſſor publicus in Academia Erlangenſi eiusdemque Bibliothecarius. *Pythagoras II.*

688. Dn. *Auguſtus Lebrecht* MÜLLER, Medicinae Doctor et in Americae Inſula Curacao Practicus celeberrimus. *Serenus IV.*

689. Dn.

◆ ◆ ◆

Ordo
receptionis.

689. Dn. *Wilhelmus* RITSCH, Chirurgiae Doctor promotus, Potentiſſimi Poloniarum Regis et Magni Lithuaniae Ducis, Stanislai Auguſti Chirurgus primarius, regiarum Academiarum Pariſienſis Chirurgorum et Rhotomagenſis Scientiarum et artium Sodalis. *Macharion.*

690. Dn. *Ioannes Fridericus* ERASMUS, Medicinae Doctor et Practicus, atque Anatomiae, Chirurgiae et artis obſtetriciae in Univerſitate Moſcovienſi Profeſſor publicus ordinarius. *Alcmaeon III.*

Anno 1767.

691. Dn. *Ioannes Chriſtianus* KEMME, Medicinae in regia Fridericiana Doctor et Profeſſor extraordinarius. *Epimenides II.*

692. Dn. *Ioannes Balthaſar* STOLLE, Medicinae Doctor et Practicus in libera S. R. I. Civitate Suevofurtenſi. *Phaeton V.*

693. Dn. *Chriſtophorus Gottlieb* BONZ, Medicinae Doctor et Practicus, ac Reipublicae Eſslingenſis Phyſicus ordinarius. *Diophantus IV.*

694. Dn. *Ludovicus* ROUPPE, Medicinae Doctor et Practicus Roterodamenſis. *Theſeus IV.*

695. Dn. *Ioannes Iacobus* BAIER, Medicinae Doctor et Practicus, ac Reipublicae Norimbergenſis Phyſicus ordinarius. *Florentius II.*

696. Dn. *Ioannes Chriſtophorus* SOMMER, in Ducali Brunsvicenſi Collegio anatomico-chirurgico Medicinae et Chirurgiae Profeſſor, Medicusque obſtetricius. *Soſtratus IV.*

697. Dn. *Ioannes Fridericus* HARTMANN, publicorum actorum ad aerarium Noſocomii bellici, quod Hanoverae eſt, pertinentium, conſignator, regiaeque Societati Scientiarum Göttin-

tingenſi a litteris, et Inſtituti regii Scientiarum hiſtoricarum Membrum ordinarium itemque Electoralis Moguntinae Academiae ſcientiarum utilium Sodalis. *Conon III.*

698. Dn. *Petrus Ionas* BERGIUS, Medicinae Doctor et Practicus Holmienſis, regius Profeſſor Hiſtoriae naturalis et artis pharmaceuticae, regiaeque Suecicae Holmienſis Academiae Scientiarum Sodalis. *Plinius* Iunior.

699. Dn. *Lambertus* BICKER, Medicinae Doctor et Practicus, Civitatis Roterodamenſis Phyſicus ordinarius, et Societatis Harlemenſis Sodalis. *Epimenides III.*

Anno 1768.

700. Dn. *Caſparus Henricus* de SCHROEDERN, S. R. I. Eques, Sereniſſimi Marchionis regnantis Brandenburgo-Culmbacenſis Conſiliarius intimus et Archiater primarius, ſupremusque rei metallicae, monetariae et ſanctioris aerarii Principis Director. *Praxagoras II.*

701. Dn. --- --- BATIGNE, Facultatis Medicae Monſpelienſis Doctor, regiae Societatis Scientiarum eiusdem Civitatis Sodalis, aegrotorum Gallicorum, in conclavibus Noſocomii regii Berolinenſis, quod a Charitate nomen habet, decumbentium Medicus ordinarius, et ſupremo regio Collegio medico adſcriptus. *Straton III.*

702. Dn. *Petrus* GABRY, Iuris utriusque Doctor, atque Phyſicus, Aſtronomus et Mathematicus celeberrimus, regiarum Societatum Scientiarum Londinenſis et Goettingenſis Sodalis, litterarumque commercio cum regia Academia Scientiarum Pariſienſi iunctus. *Conon IV.*

703. Dn. *Hermannus* **BEZOET, Medicinae Doctor et Practicus Roterodamenſis.** ***Diophantus V.***

704. Dn.

Digitized by Google

◈ ◈ ◈

Ordo receptionis.

704. Dn. *Chriſtianus* MAYER, Philoſophiae, Matheſeos, et Aſtronomiae in Heidelbergenſi Academia Profeſſor publicus, regiaeque Anglicanae et Electoralis Palatinae Societatis Scientiarum Sodalis. *Hipparchus.*

705. Dn. *Ioſephus du Freſne* de FR. CHEVILLE, Potentiſſimi Regis Boruſſorum Conſiliarius aulicus, regiaeque Berolinenſis Academiae Scientiarum et elegantiorum litterarum Sodalis. *Clitomachus II.*

706. Dn. D. *Chriſtianus Ludovicus* STIEGLITZ, Capituli Wurzenenſis Canonicus, ſupremi Saxonici Iudicii aulici Ordinisque Iurisconſultorum Lipſienſium Adſeſſor, et Inclyti Senatus ibidem Aedilis. *Anaximander II.*

707. Dn. *Nicolaus Laurentius* BURMANN, Medicinae Doctor et Practicus Amſtelodamenſis. *Dioſcorides V.*

708. Dn. *Ioannes Iacobus* WOHLFARTH, Iuris utriusque Doctor Lugduni Batavorum. *Archibius IV.*

709. Dn. *Chriſtianus Ludovicus Fridericus* LINCKIUS, Medicinae Licentiatus et Practicus, Sereniſſimi Würtembergiae Ducis in Civitate et Praefectura Güglingenſi conſtitutus Phyſicus ordinarius. *Clidemus IV.*

710. Dn. D. *Chriſtianus Ludovicus* WILLICH, Metallariorum Clausthalenſium Medicus ordinarius. *Rufus IV.*

711. Dn. D. *Paulus Ioannes Fridericus* HELMERSHAUSEN, Praeſidii militaris Sereniſſimi Ducis Vinarienſis Medicus ordinarius, et Praefecturae Mega-Rudeſtadienſis Phyſicus. *Hygienus IV.*

712. Dn. *Carolus Fridericus* TRIER, Iuris utriusque Doctor, Conſiliarius Electoralis Saxonicus in ſummo, ad quod provocatio datur, Iudicio, et Senator Lipſienſis. *Anaximander III.*

Digitized by Google

❖ ✤ ❖

Ordo receptionis.

Anno 1769.

713. Dn. *Chriſtianus Philippus* HERWIGIUS, Sereniſſimi Principis ab Hohenlohe et Waldenburg a Conſiliis, et Praefecturarum terrae Waldenburgenſis Phyſicus ordinarius, regiaeque Berolinenſis Academiae Scientiarum Sodalis. *Hiceſius III.*

714. Dn. *Fridericus Henricus Wilhelmus* MARTINI, Medicinae Doctor et Practicus Berolinenſis. *Apollonius III.*

715. Dn. *Georgius* ZACHARIDES, Medicinae Doctor et Practicus, ac inclyti comitatus Zolienſis Liberaeque Caeſareo-Regiae Civitatis Neoſolienſis Phyſicus ordinarius. *Ariſtophanes II.*

716. Dn. *Ioannes Carolus* HOFFMANN, Medicinae Doctor et Practicus, itemque Phyſicus ordinarius Eccartsbergae. *Dryander III.*

717. Dn. D. *Guilielmus Henricus Sebaſtianus* BUCHOLTZ, Poliater Vinarienſis, Societatis regiae Francofurtenſis ad Viadrum, ad incrementum Scientiarum directae Adſeſſor, itemque Electoralis Boicae Academiae Scientiarum Sodalis. *Solinus III.*

718. Dn. *Gottlob Burchart* GENTZMER, Praepoſitus et Paſtor Eccleſiae Vetero-Stargardienſis in Ducatu Mecklenburgo-Strelizenſi. *Ariſtomachus IV.*

719. Dn. *Guſtavus Fridericus* IAEGERSCHMID, Medicinae et Chirurgiae Doctor et Practicus, Sereniſſimi Marchionis Bada-Durlacenſis Phyſicus Dynaſtiae Carolsruhenſis ordinarius. *Silimachus IV.*

720. Dn. *Philippus* FERMIN, Medicinae Doctor et Practicus olim Surinamenſis, nunc Traiecti ad Moſam. *Demetrius IV.*

721. Dn. *Ignatius* van ZELDER, Medicinae Doctor et Practicus Goudae in Hollandia auſtrali. *Eudoxus IV.*

722. Dn. *Ioannes Auguſtus* WOLFARTH, Medicinae Doctor et Anatomiae Demonſtrator in Academia regia Fridericiana. *Silimachus V.*

Anno

Digitized by Google

♦ ♣ ♦

Ordo receptionis.

Anno 1770.

723. Dn. *Georgius Fridericus* KORDENBUSCH, Medicinae Doctor, Reipublicae Norimbergenſis Phyſicus ordinarius, et Profeſſor Phyſices et Matheſeos in Gymnaſio Aegidiano. *Cteſibius II.*

724. Dn. *Erneſtus Antonius* NICOLAI, Medicinae Doctor, Potentiſſimi Boruſſorum Regis, Sereniſſimae Domus Saxo-Vinarienſis ac Iſenacenſis, Sereniſſimi Principis Sondershuſa-Schwarzburgici, nec non Sereniſſimorum Principum de Solms Braunfels Conſiliarius aulicus, Horumque Archiater, Facultatis Medicae Ienenſis Profeſſor publicus Primarius, Comes Palatinus Caeſareus et Electoralis Moguntinae Academiae Scientiarum utilium Adſeſſor. *Vindicianus II.*

725. Dn. *Iacobus Fridericus* ISENFLAMM, Medicinae Doctor, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini et Culmbacenſis Conſiliarius aulicus, Medicinae, Anatomiae et Botanices Profeſſor publicus in Academia Friderico-Alexandrina. *Heraclianus II.*

726. Dn. *Chriſtianus* RICKMANN, Medicinae Doctor, in Academia Ienenſi Profeſſor Medicinae publicus extraordinarius. *Daphnus Epheſius.*

727. Dn. *Ioannes Caſparus* de RUEFF, Medicinae Doctor, Sereniſſimi Electoris Bavariae Conſiliarius aulicus et Archiater. *Theombrotus.*

728. Dn. *Carolus Abrahamus* GERHARD, Medicinae Doctor, Potentiſſimo Regi Boruſſiae a conſiliis rei metallicae, Academiae Scientiarum Regiae Berolinenſis Sodalis. *Olympiodorus II.*

Digitized by Google

II.

CATALOGVS

Dominorum Collegarum huius Academiae hactenus, quoad quidem nobis conſtat, demortuorum.

Ordo receptionis.

389. Dn. D. *Andreas Elias* Büchner, S. R. I. Nobilis, Conſiliarius, Archiater et Comes Palatinus Caeſareus, Potentiſſimo Boruſſiae Regi a conſiliis ſanctioribus, Medicinae et Philoſophiae naturalis in Regia Fridericiana Profeſſor publicus ordinarius, Facultatis Medicae Senior, alumnorum regiorum Ephorus, Imperialis Academiae Naturae Curioſorum Praeſes, regiae Academiae Anglicanae, Berolinenſis et Monſpelienſis, nec non electoralis Moguntinae et Archiducalis Florentinae Sodalis. † d. 30. Iulii 1769. anno aetat. 68.

394. Dn. D. *Chriſtophorus Iacobus* Trew, S. R. I. Nobilis, Sacrae Caeſareae Maieſtatis Conſiliarius et Archiater et Comes Palatinus Caeſareus, Sereniſſimi Marchionis Onoldino-Brandenburgici Conſiliarius intimus et Archiater, Reipublicae Norimbergenſis Phyſicus ordinarius et Collegii Medici Senior primarius, Regiae Societatis Scientiarum Londinenſis, Berolinenſis et Botanicae Florentinae Sodalis, Ephemeridum Naturae Curioſorum Director. † d. 18. Iulii 1769. anno aetat. 75.

453. Dn. D. *Paulus Gottlieb* Werlhof, Potentiſſimi Regis Magnae Britanniae Conſiliarius aulicus et Archiater, Practicus Hannoveranus et Regiae Londinenſis Academiae Scientiarum Sodalis. † d. 26. Iulii 1767. anno aetat. 68.

459. Dn.

Digitized by Google

Ordo
receptionis.

459. Dn. D. *Godofredus* Sellius, Profeſſor Iuris extraordinarius in Academia Halenſi et regiae Anglicanae Societatis Scientiarum Sodalis. † d. 25. Iunii 1767.

515. Dn. D. *Wolfgangus Fridericus* Boehnecken, primo Medicinae Practicus in Veſalia inferiore Ducatus Clivienſis civitate, dein Medicus praeſidiarius Arnhemenſis in Geldriae Ducatu, hinc Phyſicus civitatis Rees infra Veſaliam inferiorem, poſtea Sereniſſimi Principis de Loewenſtein Wertheim et Reverendiſſimi et Celſiſſimi Principis Epiſcopi Bambergenſis et Wirceburgenſis Conſiliarius aulicus et Archiater, itemque Practicus Wertheimenſis, nunc liberae Reipublicae Suinfurtenſis Phyſicus et Adſeſſor Scabinatus. † d. 25. Decembris 1769. anno aetat. 63.

539. Dn. D. *Carolus Fridericus* Kaltschmied, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Culmbacenſis Conſiliarius aulicus et Archiater, Sereniſſimi Ducis Saxo-Vinarienſis et Iſenacenſis Conſiliarius, Archiater et Phyſicus, Comes Palatinus Caeſareus et Medicinae in Academia Ienenſi Profeſſor publicus ordinarius. † d. 6. Novembris 1769. anno aetat. 64.

585. Dn. D. *Franciſcus La Croix Boiſſier de* Sauvages, Chriſtianiſſimi Regis Galliae Conſiliarius et Medicus, Profeſſor Medicinae ordinarius in Univerſitate Monſpelienſi, regiae Societatis Londinenſis, Monſpelienſis, Upſalenſis et Stockholmienſis Sodalis. † d. 19. Februarii 1767. anno aetat. 61.

586. Dn. D. *Claudius Nicolaus le* Cat, Anatomiae et Chirurgiae Profeſſor regius, Noſocomii l'Hotel de Dieu d cti Chirurgus primarius, Academiae Scientiarum Londinenſis, Pariſienſis, Berolinenſis et Madritenſis Sodalis, item-

que Rhotomagenſis Academiae Scientiarum Secretarius perpetuus. † d. 21. Auguſti 1768. anno aetat. 68.

620. Dn. D. *Craffto Godofredus* HENNICKE, Illuſtriſſimi Comitis de Hohenlohe Neuenſtein Conſiliarius aulicus et Archiater, itemque Civitatis Oeringenſis Phyſicus. † d. 27. Novembris 1767.

633. Dn. *Martinus Frobenius* LEDERMÜLLER, Sereniſſ. Marchionis Brandenburgici Culmbacenſis Conſiliarius Iuſtitiae, Notarius Caeſareus Publicus iuratus et Procurator in libera S. R. I. Civitate Norimbergenſi, † d. 16. Maii 1769. anno aetat. 50.

634. Dn. *Ioannes Chriſtophorus* DREYHAUPT, Potentiſſimi Regis Boruſſorum a conſiliis intimis, bellicisque ac dominialibus, Advocatus Fiſci Ducatus Magdeburgici, Senior Collegii ICtorum, quos Scabinos vocant, Praetor et Comes ſalinarum civitatis Halenſis et Academiarum regiarum Berolinenſis et electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Sodalis. † d. 13. Decembris 1768. anno aetat. 70.

641. Dn. *Ioannes Conradus* LOEHE, A. A. L. L. et Philoſophiae Magiſter, Poeta Laureatus Caeſareus, alumnorum et oeconomiae in Altorfina Academia Inſpector, dein Diaconus Eccleſiae Mariae B. V. et Phyſices ac Matheſeos Profeſſor in Gymnaſio Norimbergenſi, Societatis Teutonicae Altorfinae Senior et Helmſtadienſis Membrum honorarium. † d. 1. Ianuarii 1769. anno aetat. 45.

III. CA-

III.

CATALOGVS

ALPHABETICVS

Excellentiſſimorum Virorum, qui pro quarto hoc Tomo Obſervationes phyſico-medicas communicarunt.

Dn. *Fridericus* ALLAMAND, Medicinae Doctor, Holmienſis, cuius character nobis nondum innotuit, quoniam hucusque deeſt in matricula. pag. 87.

Dn. D. *Ferdinandus Iacobus* BAIERUS, S. R. I. Nobilis, Sacrae Caeſareae Maieſtatis, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Culmbacenſis Conſiliarius et Archiater, Comes Palatinus Caeſareus, Collegii Medici Norimbergenſis Decanus et Senior Primarius, Academ. Natur. Curioſ. Praeſes. pag. 244. et Append. p. 1.

Dn. D. *Petrus Ionas* BERGIUS, Holmienſis regius Profeſſor hiſtoriae naturalis et artis pharmaceuticae, regiae Suecicae Holmienſis Academiae Scientiarum Sodalis, Academ. N. C. *Plinius Iunior.* pag. 95. 146.

Dn. D. *Chriſtophorus Gottlieb* BONZ, Reipublicae Eſslingenſis Phyſicus ordinarius, Acad. N. C. *Diophantus IV.* pag. 45.

Dn. D. *Guilielmus Henricus Sebaſtianus* BUCHOLZ, Poliater Vinarienſis, Societatis regiae Francofurtenſis ad Viadrum ad incrementum Scientiarum directae Aſſeſſor, itemque Electoralis Boicae Academiae Scientiarum Sodalis. Acad. N. C. *Solinus III.* pag. 172. 261.

Dn. D. *Ioannes Philippus* BURGGRAV, Eminentiſſimi ac Celſiſſimi Principis Electoris Moguntini Archiater et Poliater Francofurtenſis ad Moenum. Acad. N. C. *Serenus III.* pag. 191. et Append. 25.

)( )( )( )(3 Dn. D.

Dn. D. *Nicolaus Laurentius* BURMANN, Practicus Amſtelodamenſis, Acad. N. C. *Dioſcorides IV.* Append. 205.

Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIUS, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgo-Onoldino-Culmbacenſis Conſiliarius Aulicus, in Univerſitate Friderico-Alexandrina Erlangenſi Medicinae Profeſſor Primarius, regiarum Scientiarum Societatum Monſpelienſis et Rotomagenſis Sodalis, Acad. N. C. *Democedes II.* pag. 270.

Dn. *Iacobus Franciſcus* DEMACHY, Pharmacopoeus et Demonſtrator Chimiae Pariſienſis, regiaeque Berolinenſis Academiae Scientiarum Sodalis, Academ. N. C. *Syneſius II.* pag. 60.

Dn. D. *Fridericus* ERASMIUS, Anatomiae, Chirurgiae et artis obſtetriciae in Univerſitate Moſcovienſi Profeſſor publicus ordinarius, Academ. N. C. *Alcmaeon III.* pag. 33.

Dn. D. *Ioannes Auguſtinus Philippus* GESNER, Liberae et S. R. I. Civitatis Noerdlingenſis Phyſicus ordinarius, Academ. N. C. *Agathinus III.* pag. 37.

Dn. D. *Ioannes Fridericus Carolus* GRIMM, Civitatis Iſenacenſis Medicus ordinarius, Academ. N. C. *Clidemus III.* Append. pag. 79.

Dn. D. *Chriſtianus Rudolph* HANNES, Medicus Veſalienſis. pag. 118.

Dn. *Ioannes Fridericus* HARTMANN, publicorum actorum ad aerarium noſocomii bellici, quod Hanoverae eſt, pertinentium conſignator, regiae Societatis Scientiarum Goettingenſis a litteris et inſtituti regii Scientiarum hiſtoricarum Membrum ordinarium, itemque Electoralis Moguntinae Academiae Scientiarum utilium Sodalis, Academ. N. C. *Conon. III.*

Dn. D. *Paulus Ioannes Fridericus* HELMERSHAUSEN, Praeſidii militaris Sereniſſimi Ducis Saxo-Vinarienſis Medicus ordinarius et Praefecturae Mega-Rudeſtadienſis Phyſicus, Academ. N. C. *Hygienus IV.* pag. 52. 245.

Dn.

Dn. D. *Chriſtianus Philippus* HERWIGIUS, Sereniſſimi Principis ab Hohenlohe et Waldenburg a Conſiliis, et Praefecturarum terrae Waldenburgenſis Phyſicus ordinarius, regiaeque Berolinenſis Academiae Scientiarum Sodalis, Academ. N. C. *Hiceſius III.* pag. 155.

Dn. D. *Ioannes Carolus* HOFFMANN, Phyſicus Ordinarius Eccartsbergae, Academ. N. C. *Dryander III.* pag. 158.

Dn. D. *Guſtavus Fridericus* IAEGERSCHMID, Medicinae et Chirurgiae Doctor et Practicus, Sereniſſimi Marchionis Bada-Durlacenſis Phyſicus, Dynaſtiae Carolsruhenſis Medicus ordinarius, Academ. N. C. *Silimachus IV.* pag. 52.

Dn. D. *Iacobus Fridericus* ISENFLAMM, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini et Culmbacenſis Conſiliarius aulicus, Medicinae, Anatomes et Botanices Profeſſor Publicus, in Academia Friderico-Alexandrina, Academ. N. C. *Heraclianus II.* pag. 273.

Dn. D. *Gottlieb Henricus* KANNEGIESSER, Caeſareae Celſitudinis Magni Ruthenorum Ducis Conſiliarius Iuſtitiae, et in Academia Kilonienſi Medicinae Profeſſor publicus primarius, et Collegii Chirurgici Praeſes, Academ. N. C. *Telamon II.* pag. 220.

Dn. D. *Chriſtianus Ludovicus Fridericus* LINCKIUS, Medicinae Licentiatus et Practicus, Sereniſſimi Würtembergiae Ducis in Civitate et Praefectura Güglingenſi conſtitutus Phyſicus ordinarius, Academ. N. C. *Clidemus IV.* Append. p. 159.

Dn. D. *Fridericus* MORGENSTERN, Medicinae Practicus Magdeburgenſis et Academiae Electoralis Moguntino-Erfurtenſis Scientiarum utilium Sodalis, Acad. N. C. *Ariſtogenes III.* p. 254.

Dn. *Otto Fridericus* MÜLLER, Illuſtriſſimi Comitis de Schulin ſtudiorum moderator, Academiae Electoralis Boicae Scientiarum et Societatis Helveticae, itemque regiae Suecicae Holmienſis Academiae Scientiarum Sodalis, Academ. N. C. *Vegetius II.* pag. 198. 215.

Dn. *Pe-*

Dn. *Petrus* Osbeck, Clarus Holmienſis, Ichthyologiae Hiſpanicae Indagator. pag. 99.

Dn. D. *Ludovicus* Rouppe, Medicinae Practicus Roterodamenſis, Academ. N. C. *Theſeus IV.* pag. 64.

Dn. D. *Ioannes Caſparus* de Rueff, Sereniſſimi et Potentiſſimi Electoris Bavariae Conſiliarius et Archiater, Academ. N. C. *Theombrotus.* pag. 289.

Dn. D. *Eduardus* Sandifort, Medicinae Practicus Hagae Comitum, regiae Suecicae Academiae Scientiarum, Societatis phyſico-medicae Baſilienſis ac Inſtituti hiſtorici Goettingenſis Sodalis, Societatisque latinae Ienenſis membrum honorarium, Academ. N. C. *Silimachus III.* pag. 20. 140.

Dn. D. *Ioannes Chriſtianus Daniel* Schreber, Medicinae Practicus Lipſienſis, Societatisque oeconomicae ibidem florentis Secretarius, Sodalis regiae Holmienſis Academiae Scientiarum Correſpondens, Acad. N. C. *Theophraſtus Ereſius IV.* p. 132.

Dn. D. *Ioannes Balthaſar* Stolle, Phyſicus primarius in Libera S. R. I. Civitate Suevofurtenſi, Academ. N. C. *Phaëton V.* Append. 159.

Dn. D. *Stephanus* Wesprem, Medicinae Practicus Debrecini in Hungaria. pag. 41.

Dn. D. *Chriſtianus Ludovicus* Willich, Metallariorum Clausthalenſium Medicus ordinarius, Academ. N. C. *Rufus IV.* pag. 104.

Dn. D. *Wilhelmus Ludovicus* Willius, Medicinae Practicus Emendingenſis, Civitatisque huius et territorii Marchionatus Hochbergenſis in Ducatu Bada-Durlacenſi Phyſicus ordinarius, Academ. N. C. *Leonides IV.* pag. 226

Dn. D. *Ioannes Auguſtus* Wohlfart, Anatomiae Demonſtrator in Academia regia Fridericiana, Academ. N. C. *Silimachus V.* pag. 277.

Dn. D. *Georgius* Zacharides, Incluti Comitatus Zolienſis Liberaeque Caeſareo Regiae Civitatis Neoſolienſis Phyſicus ordinarius, Academ. N. C. *Ariſtophanes II.* pag. 187.

NOVO-

Brevius ſimilem caſum refert *Nicol.* TULPIUS *d*): „ Ancillae Chirurgi, acerbe ac longe ex capite dolenti, neque ullis remediis adiutae, tulit tandem ſuppetias vermis, e naribus prorumpens, longitudine medii digiti. „

Ad clari nominis virum, *Thomam* BARTHOLINUM, haec ſcripſit olim *I.* LANGELOTIUS, Archiater Gottorpianus *e*). Nuper cum in Dithmarſia agerem, retulit medicus ibi ordinarius, vermem ſe ſua manu contrectaſſe, digiti medii longitudine, qui e capite per nares foeminae cuiusdam exire coactus hoc modo. Foemina ruſtica iſtius loci incola cum per multum tempus duros ſenſiſſet capitis dolores, tandemque ii adeo increviſſent, ut inſtar maniacae hinc inde diſcurreret, venit ad Paſtorem Pagi Neukirchen, famoſum tunc inter ruſticos Med. Practicum, magnis clamoribus opem eius implorans. Is ſtatim conſuetum ſibi in Cephalalgiis Ptarmicum miſerculae adhibuit, quo caput vehementer concuſſum una infauſtum hoſpitem loco movit atque nares exire compulſit, quo facto immanis capitis dolor ſtatim conquievit. „

Huc pertinet etiam narratio *Samuelis Theodori* QUELLMALZ, non incelebris nuper apud Lipſienſes medici; quam repetemus totam. „ In pago, inquit, Henningsleben prope Longoſaliſſam, quae urbs Thuringiae eſt, obſtetrix loci cephalalgia vehementi corripiebatur, quae ſenſim ſenſimque tantum capiebat augmentum, ut tandem ad inſaniam usque ob miſeros capitis, nunc in externis, nunc in internis partibus exantlatos cruciatus increſceret. Diebus aliquot elapſis tumor inflammatorius in naſi ſuperiori regione eiusque primum oculis e diametro oppoſitis magis, poſtmodum in reliquis quoque lateribus, exſurgebat, deſcendensque ſucceſſive, eo usque augebatur, ut naſi apicem

d) v. illius Obſerv. Medic. L. IV. c. 12. p. 299.

e) v. Bartholini Epiſtolae Medicinales a doctis vel ad doctos ſcriptas. Cent. II. ep. 74. p. 641.

cem pariter ac magnam faciei partem occuparet. Tametſi autem topica varia reſolventia a medico in conſilium vocato applicarentur, omnem tamen diſcuſſionem reſpuens ſuppurationi cedebat, quumque ad maturitatem ſatis perveniſſe videretur, inciſione in apice adminiſtrata, pus cum fruſtulis oblongis, conglomeratis quaſi, prodibat. Quibus, cum puris exitum impedirent multum, penitius introſpectis, vermes potius eſſe, quos tarmetes diceres, apparuit. Eorum vero centum minimum paucos intra dies excretos fuiſſe, mirari ſubit. Quantum inde levaminis ſenſerit miſera, ſponte intelligitur, ipſumque ulcus intra quinque dies ad plenariam conſolidationem deducebatur. „ Deſcripſit etiam vir doctus formam vermis. Oſculum eius, addit, pro molis corporis proportione, magnum, ſupra idem duo filamenta prominentia, cornutum eum reddunt, circuli ambientes, articulos quaſi conſtituentes, lineis obliquis invicem cohaerent, compreſſus exiſtit mollis atque colorem cineritio-obſcurum refert *f*).

Nec ſilentio praeterire fas eſt, quae virum multo rerum uſu praeditum, *Samuelem* SCHARSCHMIDIUM obſervare meminig *g*). Eſt enim illius narratio, ut decet peritum medicum, accurata.

Eines Tagelöhners Frau von 38. *Jahren kam zu mir und klagete, daß ihr bisweilen Würmer aus dem Kopfe durch die Naſe fielen. Ich bemerkte auch durch den äuſſerlichen Augenſchein in ihr, daß die linke Backe* circa ſinum maxillarem *bis zum Auge etwas erhabener war, als die rechte, und vernahm auf weitere Erkundigung, daß ſich ihre Krankheit mit unerträglichen Kopfſchmerzen angefangen; und daß, von der Zeit an, da dieſelben aufgehöret, öfters eine dünne, wäſſrige Materie aus der Naſe gefloſſen, mit welcher bisweilen Würmer herausgekommen, und von der Zeit an wäre*

f) Vid. *Commercium litterarium ad rei medicae et ſcientiae naturalis incrementum inſtitutum.* a. 1746. Hebd. XVI. p. 131.

g) Vid. *Mediciniſche und chirurgiſche Nachrichten.* P. I. p. 214.

wäre auch die Backe etwas geſchwollen. Weil ich nun aus dieſer Erzehlung ein Ozaenam *oder Naſengeſchwühr befürchten muſte, ſo lies ihr zuförderſt eine balſamiſche Mixtur aus einem* Decocto *bitterer Kräuter und inſonderheit* Herbae tanaceti, rutae et abſynthii, *in das linke Naſenloch einſpritzen: und da eine ziemliche Quantität dieſes* Decocti *zurück blieb, verſuchte ich, wie weit und wie tief ich mit der Sonde kommen würde. Dieſe lies ſich ganz leicht nicht nur in den* ſinum maxillarem ſiniſtri lateris *tief hineinbringen, ſondern nachdem ich ſie wieder herausgezogen, fielen drey lange Maden, mit kleinen ſchwarzen Köpfen, einen guten Zoll lang, welche denen groſſen Käſe- und Speckmaden nicht ungleich waren, heraus. Bey fortgeſetztem Gebrauche der* Iniection *ſind nach und nach von ſolchen Ungeziefer über dreyſig herausgekommen; worauf nicht nur zugleich die Schmerzen und der Ausflus der dünnen wäſſrigen Materie nachlieſſen, ſondern es verſchwunde auch die Erhabenheit der Backe, und die Patientin, ſo vom Lande war, reiſete wiederum vergnügt nach Hauſe.*

Quae quidem exempla licet ſat luculenta ſint, tamen ob dolorum vim et periculi inde exacti magnitudinem memorabiliora videntur duo alia, a *Littrio* et *Maloeto* in Actis Pariſinae Academiae memoriae prodita *b*). Uxorem, ille narrat, XXXVI. annorum per duos annos acerbiſſimos dolores ſub fronte prope naſum ſenſiſſe: his tandem inſomnes noctes acceſſiſſe corporisque convulſiones: ita ut ter de illius vita actum eſſe videretur. Poſteaquam quatuor annos fruſtra variis remediis malo iſti reſiſtere ſtuduerat; tandem, puluere ſternutatorio illi commendato, moxque vehementi ſternutatione conſecuta, vermem paullumque ſanguinis naſo reddit: toto morbo ſtatim ſublato. Miles quidam, alter commemorat, in ſiniſtra parte radicis naſi cruciatus tres annos tolerabat atroces; quorum vis ipſum quoque oculum, quem ne perderet omnino, verebatur,

Nn 2 attin-

b) v. Hiſtoire de l'Academie de Paris a. 1708. p. 42. et 1733. p. 34.

Digitized by Google

attingebat. Sonitum aurium ſentiebat: ideo oleo amygdalarum uſus, unam guttam auri infudit. Duorum dierum ſpatio interiecto, in naſo titillationem niſumque ſternutandi expertus, corpuſculum aliquod in naſo haerere ſenſit, quod dum digito extrahit, vermem conſpicit. Quinque ille dies vivebat atque e genere Iulorum erat. Miles omni dolore liberatus eſt.

Sufficere haec credo exempla ad rei noſtrae illuſtrationem, quibus et addi poſſunt alia a KERKRINGIO *i*), FERNELIO *k*) et *Nicolao de* BLEGNY *l*), nihil ut dicam de exploratore vermium clariſſimo, *Nic.* ANDRY *m*), obſervata.

§. III.

Ecce igitur peſtilentiſſimos generis humani hoſtes, vermes, ipſi hominis capiti non minus formidoloſos, quam toti illius corpori et ſingulis fere partibus. Nil enim verius eſt iis, quae *Peter* BORELLUS dicit *n*): *Multorum animalculorum ſedes homo eſt, in eo, tanquam in alio mundo hoſpitantur, et ſic nos in mundo, qui etiam iuxta aliquos magnum animal eſt, ſicque inſecta alia in aliis quandoque reperiuntur.* Ita ſub epidermide, in mammis, in faucibus, in oculorum palpebris, in auribus, in pulmone et pectore, in inteſtinis, in hepate; liene, renibus, in venis variis, in oſſium medullis vermes repertos fuiſſe, praeter *Aug. Quirinum* RIVINUM *o*), docet in eximiae eruditionis libro Vir Cl. *Petrus Simon* PALLAS *p*): qui non ſolum ullum in animantibus viſcus, ullum modo aptum locum a paraſitica hac ſobole intactum manere negat, ſed etiam addit, a verminoſa progenie mul-

i) Obſ. Anatom. 43.
k) Pathol. L. V. c. 7.
l) In Zodiaco Medico-Gallico. P. I. p. 73.
m) *De generatione vermium in corpore humano* c. 3. art. 1.
n) Hiſt. et Obſerv. Medicophyſ. Cent. III: Obſerv. 45.
o) v. Diſſert. Medic. XXXVII. de Morbis animatis cap. 1.
p) Diſſ. de infeſtis viventibus intra viventia. Lugd. Batav. 1760.

Digitized by Google

multas, quibus laborat hominum genus, aegritudines et pleroſque animalium morbos unice produci, eaque profligata innumera mala tolli poſſe. Certe apparet, ne fines nobis poſitos tranſeamus, ex exemplis a nobis collectis, et vehementiſſimos dolores capitis a vermibus, in ſinu frontali nidulantibus, excitari, et maxime diuturnos, qui tres quatuorve annos hominem excrucient, immo deteriora mala inde naſci. Nam ut in lupi rabidi oſſe ſpongioſo vermes reperti ſunt *q*), ita etiam miles ille, cuius exemplum Fernelius, paullo ante laudatus a nobis, narrat, delirio extinctus fuit. Quare eo magis neceſſarium eſt, ut ad omnia, quae huc pertinent, animum aduertat, excutiat ſingula, et in morbo atrociſſimo miſeris mortalibus ſuccurrere diſcat Medicus. Praeteriit enim tempus, credo, quo vermes ſolis verbis capite expelli poterant. Certe quis non miretur, bonum Borellum ſibi perſuaderi paſſum fuiſſe, neſcio quem nebulonem ante ſolis ortum Ebuli plantam inclinaſſe, et ſub lapide poſuiſſe, his verbis uſum: *Incarcero te, herba bona, donec vermes cadere feceris, quos N. habet in capite vel aure*: quibus dictis ſtatim omnes vermes ex aegroti, licet longo locorum intervallo ab iſto remoti, capite exiiſſe. Immo addit: *Latet, ut opinor, aliquid diabolici in his curis, ſeu pacti impliciti cum daemone r*). Tam difficile eſt doctis etiam viris, ſuperſtitionis pravae opinionibus ſemper ita adverſari, ut aut admittant eas nunquam, aut conceptas ſtatim animo iterum eiiciant! Sed hac quoque in parte ſolers naturae ſtudium nos ſapientes cautosque efficit.

§. IV.

Iam opus eſt, ut originem natalesque vermis noſtri indagemus: ubi nolo repetere ea, quae de vermium generatione a vi-

q) Miſc. cur. D. I. ann. III. Obſerv. 193.
r) Vid. libr. cit. Cent. I. Obſervat. 18.

Digitized by Google

a viris doctis, aliis aliam opinionem complectentibus, diſputata ſunt, aut refutare poſt alios COULETI, HARTSOECKERI, VALISNERII opinionem, connaſci nobiſcum vermes, ea tantum, quae probabilia mihi videantur, ſecuturus.

Nota eſt ſententia REDII, LEUWENHOECKII, SWAMMERDAMII, RAII, aliorum, ex ovulis inſectorum cum aëre, cibo, potuque aut alio modo aſſumtis naſci in corpore noſtro vermes: argumentis quae nititur firmis, certe nondum concuſſis a quoquam: praeſertim cum illi, microſcopiis adiuti, incredibilem ovulorum et animalculorum copiam ubique obſervaverint.

Muſcae illae, quarum e genere ea eſt, quam depinximus, verſari ſolent in locis, ubi foetidus odor eſt, ibique ova ſua lubenter deponunt. Quare aſcaridum, qui in recto hominum, equorum, in vulva foeminarum habitant, ortus licet dubius ſit valde, non improbabilis tamen eſt KRAZENSTEINII *s*) coniectura: oriri eos ex ovulis muſcillarum in cloacis cunctantium, ano et urethrae immiſſis. Quis neſcit ea, quae huius rei explorandae cauſa REDIUS *t*) egit? Nempe carnem in ollam immiſit, ollae ipſius foramine ſerico tecto: odor carnis putreſcentis muſcas allicit: muſcae ollam circumvolitare atque tentare introitum: impeditae vero ovula ſerico iſti imponunt. Tum caro, ut fieri ſolet, in putredinem quidem abit: nulli vero vermes, ut alias, enaſcuntur. Nec, aliorum de putredine loquentium ſententiam ut refutaret, multum diverſam viam iniit *Aug. Iob.* ROESELIUS *u*). Neque enim vermes caſu fortuito aut e ſordida putredine oriuntur, ſed ſemper ex ovulis, carni ab inſecto commiſſis, prodeunt. Habet quod-

s) *Von der Erzeugung der Würmer.*

t) V. Franc. Redii Experimenta circa generationem inſectorum, Lugd. Batav. 1729.

u) V. *Inſecten-Beluſtigungen.* P. II.

Digitized by Google

quodcunque inſectum certum atque a natura tributum ſibi locum, ubi ova ſua deponit. Id quod ideo provida rerum natura machinata eſt, ut tenera progenies ſtatim pabulum ſuum inveniat. Iam facile fieri potuit, ut mucus e ſenis iſtius, qui huic libello ſcribendo argumentum praebuit, naſo propenderet: forte etiam in ſomno: ut muſca in muco ovula ſua poneret: ut iſte homo mucum in naſum retraheret, ovula igitur in ſinus frontales pervenirent, atque tali modo vermes in hoc quaſi domicilio generarentur atque creſcerent. Ex anatomicis vero ſcholis omnes norunt, membranam, quae fauces et cavitates narium tegit, cum ſinubus quoque coniunctam eſſe. Hinc, quo magis vermes creverunt, eo magis quoque dolores aucti fuerant: hinc, quia vermes in dextro ſinu frontali habitaverunt, inflammatio quoque et tumor lateris dextri accidit. Membranam enim vermes irritaſſe quis non videt? Scimus vero, exemplis foeminarum hyſtericarum, quam vehementes motus excitet irritatio nervorum in tunica pituitaria. Odorem, quem balſama emittunt, conſequuntur convulſiones corporis: contra aliarum rerum odor, ut pennarum aduſtarum, ſaepe recreat ſubito et refocillat eosdem homines. Vehementes capitis dolores comitantur ſaepe coryzam, orti in ſinubus frontalibus a ſolo decubitu ſeroſo: valde excruciantur ſaepe iuvenes doloribus in hac regione, unice ob ſanguinis congeſtionem; nervis ab extenſis vaſibus ſanguiferis preſſis. Quam gravia igitur ſymptomata accidant neceſſe eſt, ſi eandem membranam vermis tangit, atque dum reptat, vehementer movet. Saepe inflammationes meningum, deliria, febres ardentes, convulſiones excitantur a vermibus, meatum auditorium irrepentibus, licet nervi minus hic nudi ſint, quam in tunica Schneideriana, quae ſinus frontales conveſtit. His autem in locis vermes illos ſedem habuiſſe, oſtendit etiam fluxus ſanguinis. Nam poſteaquam vermes creverant atque orificium ſinus frontalis parvum tranſitum impediebat, ut maius facerent, neceſſe fuit.

Digitized by Google

fuit. Nam orificium ſat amplum fuiſſe et viam praebuiſſe vermibus, hinc quoque mihi probabile viſum fuit, quia ſat magno ſtilo in ſinum frontalem penetrare poteram.

Haec mihi ſententia, quam Littrii et Maloeti exempla confirmant, probabilior videtur opinione Littrii. Hic enim putat, ovula inſecti per ſtomachum in ſanguinem perveniſſe, atque in ſinu frontali demum ſeparata fuiſſe. Quaſi non multo brevior eſſet via per naſum in ſinus frontales?

Interim non nego, potuiſſe etiam alio modo vermes in illum locum venire. Namque ipſius aquae, quam innoxiam exiſtimamus, hauſtu poſſe vermiculorum progeniem nobis tradi, cum alii obſervaverunt *x*), tum nuper Razourius, Nemauſienſis Medicus, narrat *y*): foeminam, quae ſiti magna ſtimulata e paluſtri lacu biberat, poſtridie capitis dolores atroces ſenſiſſe: immo febri ardente correptam fuiſſe. Omnia remedia fruſtra adhibita. Tandem noſter illi vomitorium e Tartaro emetico praebet: aegrota non vomere, ſed ſternutare, atque naſo LXXII. vermes parvos albosque emittere, qui iis ſimiles erant, quos in vervecum capitibus obſervamus, quosque Reaumurius deſcribit *z*). Iam eadem cauſa hos vermes producere potuit. Cava manu aqua hauritur: ori infunditur: fieri potuit facile, ut aliquantum aquae in naſum attraheretur, atque ova inſecti in tunica pituitaria haererent. Innumerabilibus vero modis haec ova in ſinum frontalem pervenire potuerunt: quanquam cauſſam et originem ipſam raro invenire licet. Nam aegroti eam ipſi plerumque neſciunt. Capitis dolores initio minus vehementes ſunt: negliguntur morbi, ſenſim paulatimque creſcentis, primordia: poſt menſem aut annum,

x) Vid. Bonet. Med. Sept. L. III. ſect. X. cap. 18. Pechlin. L. II. Obſ. 35. Reineſ. ad Th. Barthol. Act. Haffn. Vol II. p. 114.

y) Iournal des Scavans. 1758.

z) Hiſtoire des Inſectes. T. IV. p. 555.

num, quando moleſtior ſaeviorque dolor eſt, non recordantur amplius ea, quae ſub initia morbi acciderunt illique originem praebuerunt et cauſam. Interim tamen, unde ipſi vermes, de quibus nos locuti ſumus, orti fuerint, ex illorum apparet metamorphoſi, quam reliqui omnes, qui ſimilia collegerunt exempla, non obſervaverunt, ideoque minus plenam totius rei ſcientiam et ipſi habuerunt et impertiverunt lectoribus.

OBSERVATIO LVIII.

Dn. D. IOANNIS CASPARI de RVEFF.

De

Hydropis pectoris certa vel incerta Diagnoſi.

Si quid eſt, quod ingenii noſtri aciem frequenter effugiat, operam et ſtudium noſtrum turpiter eludendo, eſt ſane, ſi rem ex vero iudicare licet, hydrops pectoris, affectus iſte truculentus, inopinate et ſubito adeo hoc malo correptos doloſe iugulans. Ex unanimi enim peritiſſimorum medicorum conſenſu periculoſiſſimi huius affectus ſigna omnino dubia recenſentur et obſcura, nulliusque membri affectiones, ſi Baglivo ſit fides, tam obſcuris ad invicem confunduntur ſignis, quam morbi pectoris in Lib. II. p. 219. Quamvis ſolertiſſimo huic naturae humanae indagatori laus tribuenda ſit maxima honorque debitus haud denegandus, atque effatum eius in dignoſcendo pectoris hydrope hactenus confirmatum fuiſſe ex pluribus obſervationibus, praeſertim quae in Actis phyſico-medicis adnotatae leguntur, abunde conſtet; attamen in ipſiſſimis laudatis Ephemeridibus caſus recenſentur varii, qui fallaciam huius ſigni apertiſſime demonſtrant, cum in aegrotis ſymptomate hoc graviſſime vexatis, ut lectum nempe deſerere et in ſella noctis partem tranſigere co-

Digitized by Google

gerentur, aperto poſt mortem thorace ne quidem unica drachma aquae fuerit deprehenſa. Vol. I. obſerv. 170. Nec experientiſſimus ille Vindobonenſium Medicus de Haen, Medicinae practicae Profeſſor Celeberrimus, a Baglivo venditatum ſignum admittit, *ſi aeger expergefactus ſuffocari ſe ſentiat, feneſtras aperiat et liberum aërem exoptet, pro certo et infallibili ſigno haberi, aegrum hydrope* pectoris *laborare*, longe aliter edoctus in Part. V. Rationis medendi ſolide demonſtrat, ſubitam a prima ſomni dulcedine excitationem cum imminentibus ſuffocationis minis pro ſigno pathognomonico non agnoſcit, et hydropem pectoris adeſſe poſſe citra hoc ſignum evidenter demonſtrat, prudentiſſime concludens l. c. p. 106. *Si ergo nocturna orthopnoea omnino deeſſe in graviſſimo pectoris hydrope potuit, ſi in aliis paucis modo ante funera diebus apparuit, ſi denique ubi adeſt, profectiore adeo morbo pateſcit, ut quodvis fere reſpuat auxilium*; non videtur illa *pathognomonici ſigni nomine venire debere.* Iuvabit igitur ex propriis obſervationibus meam in medium proferre ſententiam.

Virum quadragenario maiorem anno vix elapſo curandum ſuſcepi, qui ex inordinato vitae genere valetudinariam per menſem vitam ducere, de tuſſi poſtea ſicca, anguſtiaque praecordiorum conqueri coepit, ita, ut ſub velociori paulo corporis motu anheloſus nec acclivia aſcendere expedite valeret. Malo huic, quod temere neglexerat, oedematoſus pedis utriusque ſucceſſive acceſſerat tumor, cum ſymptomate illo graviſſimo, Orthopnoea nempe nocturna, urina inſuper pauca erat, et ruffa, cum pulſu debili, ac ad noctem febrili. Talis erat morbi ſtatus, cum ad aegrum vocatus aſthma humoroſo-convulſivum, cum timore, ne occultus in thorace lateat hydrops adſtantibus aſſerere non dubitarem. Igitur ad aſthma hydropicum debellandum omnem intendi nervum, resque ad vota ſucceſſit

ceſſit adeo, ut per ſcillitica remedia ammoniacalibus nupta hoc aſthma hydropicum omnibus ſymptomatibus pulcherrime fuerit ſublatum, ut a quatuor ſeptimanis non habuerit aeger, de quo conquereretur, levi excepta corporis laſſitudine, ad officia ſua obeunda quam aptiſſimus, ac in ſcalarum aſcenſione nullatenus anheloſus, noctesque tranſigens quam paratiſſimus.

Verum enim vero qui in vado conſtitutus nobis omnibus videbatur, ac integerrime reſtitutus, ſubitanea ac inopinata morte correptus triſti fato ſuo incertam hydropis pectoris comprobavit diagnoſin. Hilaris enim ac bene coenatus lectum petiit; aſt hora vix elapſa ſubito expergefactus, graviſſima orthopnoea correptus, quae per minuta aliquot optimum virum incredibiliter, ac ſaeviſſime oppreſſerat, miſere ſuffocatus ſubito periit. Aſt cadaveris inciſione ſequenti die facta, larvatus denique apertiſſime morbus patuit. Ex thorace enim aperto tres ſeri limpidiſſimi libras collegimus. Magnus inſuper in utroque cordis ventriculo (pendulus tamen ex inferiore parte) obſervabatur polypus ſeptem transverſorum digitorum longitudinem adaequans; hocque terribile concretum proximam mortis tam ſubitaneae cauſſam aſſerere non reformido. Polypus namque iſte pendulus circulum ſanguinis ſufflaminando motum cordis omnino ſuſtulit, aegrumque tam ſubito, ac miſerrime ſuffocavit; viſceribus reliquis in ſtatu vere ſano repertis.

Evidentiſſime igitur ex triſti hoc caſu patere arbitror, hydropem pectoris latere poſſe, quin Orthopnoea illa nocturna minime obſervetur.

Vidi inſuper alium affectum, mox recenſito omnimode, ac e diametro quaſi contrarium. Vir erat, honorifico iudicis munere ornatus, ſexaginta et quod excurrit annorum, qui ab

aliquot iam annis tam difficili dyſpnoea afficiebatur de nocte, ut poſt duas tresve horas lectum deſerere, ac in ſella apertis feneſtris reliquam noctis partem ad galli cantum usque erectus tranſigere quotidie ferme neceſſum habuerit, et quod notatu digniſſimum, manus ſiniſtra cum toto brachio intumuit gravi coniuncto torpore, ita quidem, ut paralytici quidpiam ſubeſſe merito ſuſpicaremur, quod ſignum certe a ſolertiſſimo BAGLIVO, ac celeberrimo *Frid.* HOFFMANNO in capite de aſthmate p. 227. pro infallibili latentis hydropis pectoris iudicabatur criterio. Hinc aegrum hunc hydrope pectoris correptum publice declarare, non reformidavi; eventu tamen, ad remedia lege artis congrue adplicata, optime ſubſecuto turpiter, feliciter tamen in aegri ſalutem deluſus. A tumore enim oedematoſo brachii, torporeque ſenſim liberatus, undeviginti annos ſat commode adhuc ſupervivens ſenex octuagenario maior decrepitus placide obdormivit in Domino. Liquidiſſime igitur ex fideliſſima hac obſervatione pateſcere ſuſpicor, ſubitaneam illam a prima ſomni dulcedine excitationem cum intentatis ſuffocationis minis pro infallibili latentis in pectore hydropis ſigno haberi minime poſſe. Hinc cum celeberrimo HAENIO concludendum fore crederem:

Primo, quod ſubdolus hic morbus raro, dum curam adhuc admittit, cognoſcatur.

Secundo, dum cognoſcitur, ſola paracenteſi ad tempus curandus, ac Tertio, ut inpoſterum, dum ambiguus adhuc creditur morbus, remediis, quae aſthmati humoroſo convulſivo conveniunt, ſtrenue continuetur, donec ex effectibus brevi innoteſcat, ſubſitne, quem timemus, aut alius morbus.

OBSER-

OBSERVATIO LIX.

Dn. D. IOANNIS CASPARI de RVEFF.

De

Virilitate amiſſa, et feliciter recuperata, ob noxium ſeminum Hyoſcyami vaporem incautius ore hauſtum.

Machinam eſſe corpus noſtrum hydraulicam, ſummo artificio conſtructam, nemo eſt, qui ſaniores inter Medicos enutritus in dubium vocare poſſit. Artificioſiſſimam hanc machinam ex diverſis, ac innumeris canalibus, humoribus diverſi generis ferendis aptis, et accommodatis conflatam eſſe, ex anatomicis luculentiſſime nobis conſtat principiis, ita, ut ſolida fluida, fluida vero ſolida reciproca actione moveant, atque propellant. Fluidorum praecipuus eſt ſanguis, ex quo liquores derivantur variis vitae noſtrae uſibus inſervientes, inprimis vero ſuccus ille nerveus, qui ſub ſpirituum, ſeu, ut cum Hippocrate loquar, impetum facientium nomine venit, admiratione reliquorum longe cenſetur digniſſimus. Spiritus iſti in cerebro ſeparati, et vi inſigniter elaſtica praediti, motus omnis ac ſenſus ſunt inſtrumenta, fibris tam carneis, quam nervoſis, tamquam actuoſi huius principii receptaculis, mire inhaerentes.

Stupendum plane, necdum vero et ab oculatiſſimis Anatomicis omnimode detectum inter nervoſas partes dari conſenſum, res eſt, quotidianis obſervationibus, iisque ſolertiſſime inſtitutis, quam certiſſima, quarum non ultima erit obſerva-

Digitized by Google

tio ſingularis, quam fideliſſime delineatam communicare non dubito.

Vir literatus quadragenario maior temperamenti laudabiliſſimi, vivaciſſimique a tribus, et quod excurrit, annis ſuaviſſimis dulcis matrimonii vinculis ligatus, graviſſima vexabatur odontalgia, ad quaecumque applicata rebelliore, hinc dolorum impatiens, ad atrociſſimos hoſce tandem tollendos a famoſo medicaſtro opem efflagitat, ex cuius demum conſilio ſeminum hyoſcyami prunis candentibus iniectorum vaporem capite probe velato, ore aperto per aliquot minuta hauſit, exoptatiſſimo cum effectu. Dolores namque incantamenti inſtar pulcherrime profligatos laetiſſimus obſervans, aſt ab illo tempore ad actum coniugalem, ſtrenuus paulo ante bellator, nullisque hoc in actu ſecundus, impotentem, ac ad omnes blanditias omnino immobilem triſtiſſime ſe ſentit. Per integrum menſis ſpatium patienter ſuſtinens hoc malum, meam denique cordatus efflagitaverat opem, methodo ſequente feliciter reſtitutus.

Autor inprimis fui, ut mane ac veſperi inſideret per horae quadrantem ſellae perforatae, ita, ut perinaeum exponeretur vapori Thymiamatis ſequentis:

Rec. Succini flavi ℥j. ſtyracis, benzoini, ſalis ammon. ana ʒij. M. f. pulvis groſſus, drachma una inſpergatur prunae ardenti: dein perinaeum, et pubes perfricentur panno laneo, imbuto vapore eiusdem; dein, ut mane deglutiat tredecim ex catapotiis, ſuperbibendo uncias duas vini medicati, eademque repetat hora ante prandium et coenam.

Rec.

Digitized by Google

Rec. Aſae foetid. borracis, caſtor. ambr. griſ. ana ℨß. troch. de myrrh. ℨj. balſ. peruv. q. ſ. M. f. l. a. pil. pond. gr. I. aſperg. elaeoſacch. citri.

Rec. Limat. mart. puriſſ. Pulv. diagalang. Cort. cinnam. ana ℥j. Winteran. L. ſaſſafr. Rad. contraierv. ſerpent. virgin. ana ʒij. Inciſ. infund. calore fervido in phiala alta c. vini generoſi rhenani ℔vj. per XXIV. horas, dein colat. ſubſidendo depurat. adde Syrupi de cinnamomo ℥jß.

Nec fefellit triſtiſſimum patientem haec methodus, quae menſis ſpatio continuata amiſſam feliciſſime reſtituit ſanitatem, qua ad hunc usque diem gaudet quam perfectiſſima.

Ex delineata hac rariſſimi affectus hiſtoria nervorum conſenſus ſumme admirandus patebit quam luculentiſſime, ac intempeſtivus narcoticorum uſus ſyſtemati nervoſo ſumme noxius. Quibus vero modis ſpirituum animalium in nervos muſculorum membri virilis influxus fuerit interceptus, muſculique penis redditi ad tempus paralytici, cum vapor ſeminum hyoſcyami noxius non ad partes genitales, aſt ad os, naresque admitteretur, ſapientioribus diſcutiendum relinquo. Stupendum illum ac ſumme admirandum nervorum conſenſum iam ab antiquiſſimis notatum fuiſſe temporibus, a notiſſimo rhythmo clariſſime patere arbitror,

Camphora per nares caſtrat odore mares.

Modus autem, quo fieri poſſit, quod requiſitus ſpirituum influxus ad partes generationi deſtinatas ſolummodo ſit interceptus, reliquis functionibus omnino liberis, ac illaeſis, enodatum

datum hactenus invenitur nullibi. Genuino interim medico ſufficit, per rerum experimenta noviſſe illa imperia quarumdam partium corporis in alias, licet forte ſubtilibus diſputationibus non adeo indulgens, ingenue fateatur, ſe non evidenter intelligere modum, quo haec actio fiat. Praeſtat enim, ut admonente id magno SWITENIO *Comment. Tomo* 2. *fol.* 528. finem faciam orationis meae, in morborum cauſſis indagandis progredi, quousque per fidelia obſervata, et cognitam hactenus corporis humani fabricam licet, et in reliquis ignorantiam fateri, quam fictis hypotheſibus, quantum libet etiam ingenioſis ludere.

(*Monachio Norimbergam miſſae menſe Martii* 1770.)

Appen-

Digitized by Google

NOVORVM ACTORVM PHYSICO-MEDICORVM ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM

TOMVS QVARTVS.

OBSERVATIO I.

Dn. D. IOANN. IACOBI RITTER.

De

Paralytico non *ſanato.*

TRALLES Diſſertatione epiſtolari: *de Methodo medendi Variolis ſaepe inſufficiente, magno pro inoculatione argumento &c.* Wratislav. 1761. p. 88.

„ — — Lubentius aegros ſervatos enarramus, quam mortuos. „ Juvaret tamen legere librum vaſtum et ſpiſſum: *de*

Digitized by Google

„ *iis, quae non ſuccedunt.* Qualem conſcriptum, alicubi inter deſi-
„ derata medica habuit BOERHAAVIUS. Huic caſus illi, qui ſilen-
„ tio ſupprimuntur, deberent inſeri.“

Donec tale utiliſſimum prodeat opus, hiſtoriam interim ſequentem *Paralytici* mihi *inſanabilis* heic ſiſto ex pluribus, qui alias, et minus dextra, imo ſaepe perverſa viſa methodo nihilominus ſervatos, et mortuos adhibita licet omni cura praeputativa, mea opella ſanatos, enarrare mallem aegros.

Morbi lethales inſanabilesque prae ſanabilibus Medicum clinicum erudiunt, ſolertiorem, prudentiorem, cautioremque inpoſterum reddunt. Eventus funeſti ad veritatem ſuique humiliationem; ſecundi, iuniores potiſſimum Practicos ad commenta, fallacias, vitia ſubreptionis, ſubinde (nedum ad philautiam) ſui, methodorum, medicamentorumque iactantiam ducunt &c. Vir probus infauſto magis, praeviſo licet, quam fauſto adficitur morbi exitu etc.

Vir Juvenis quidam, Reichſteinii, Principatus Bregenſis Sileſiae, rupibus ſuperſtructae Vrbis nomen et omen habentis;

Incolis eius vapore arſenici ſublimati ibi quaſi nebula obvolutis nihilominus ſanis, vegetis, longaevis;

Patre Ludimoderatore ſano natus anno 1723. die 23. Ianuarii; ſtaturae minoris; aliquo modo, neſciens quo caſu, gibboſus; valetudinarius; domi ſub ductu patris litteris humanioribus imbutus usque ad annum 1740; quo circa feſtum Paſchatis Wratislaviam ad Gymnaſium ab eo miſſus, ut ibi ulteriores profectus, pharmacevticae arti deſtinatus, nanciſceretur. Ibi a pueris, uti proh dolor! fieri ſolet, ſeductus, ut ibi ſtuprandas eliciendo genitali liquido inferret manus, decimo ſeptimo circiter aetatis anno, quod, poſtmodum reſipiſcens, pro cauſſa morbi gravis adgnovit poenitens, ſequentis.

Gymnaſiis; Coenobiis; Monaſteriis; Eremitis; Orphanotropheis; Paedagogiis; Scholis publicis; Itineribus; Solitudini etc. vix vitabile malum!

Ex

Digitized by Google

Ex hac cauſſa tabem dorſalem, hecticam, ulcera cutanea mento colloque calloſa, tam mihi, quam aliis inſanabilia, vidi.

Wratislaviae variis curis, animique cruciatibus agitatus, usque ad annum 1741. menſe Majo degit; inde conciliandae animo tranquillitatis gratia, Luſatiam pedibus iter fecit, quam menſe Iunio adpulit ſanus.

Menſe Novembri huius anni ibi prima vice debilitatem pollicis et indicis dextrae manus cum *frigore* *) ſentiebat, cum eorum cubitique atrophia, ſenſusque deperditione; ſomno, adpetitu bonis. Medico, ſtatim in auxilium vocato, auctore, quolibet die ſemel brachium vapore ſpiritus frumenti fomentabat fricabatque; ſed licet per ſat longum tempus id adhiberet ſtrenuus, ſanitatis cupidus, fruſtraneum tamen fuit hoc primum externae medelae tentamen.

Ab alio Medico unguentum nervinum ei praeſcriptum fuit, quod itidem longum ſat tempus inunctum quotidie, brachium movendi inpotentiam, magis magisque increſcentem, minime praepedire valuit.

Dein ex tribus doſibus ſucceſſivis pulveris radicis Jalappae haud modicis non modo alvo nulla laxitas, ſed deglutitionis ſolidorum aeque ac fluidorum difficultas, ſine ullo obicis aut doloris

*) Practici iam monuere, membra paralytica, atrophica licet, facilius, modo calida ſint; frigida vero ſanatu eſſe difficiliora. Id quod etiam anno 1751. menſe Martio in puella quinquenni expertus ſum, cui femur dextrum, neſcio quo modo, paralyticum frigidum, quamvis non atrophicum erat; remedia ei in- et externa multa variaque, v. gr. purgantia fortiora; laxantia per epicraſin; veſicatoria; frictiones cum unguentis nervinis ad ruborem usque bis de die; balnea vaporoſa ex phlegmate et fecibus ſpiritus frumenti; etc. ſed omnia incaſſum adhibita; ita vt parens iuſte inpatiens, cum ultra quindecim menſes filiae medicinam, absque ullo ſucceſſu, feciſſem, me deſerere ratum habuerit.

Digitized by Google

loris ſenſu, oriebatur. Quae Paralyſis Oeſophagi *) tum incipiens, nunquam mihi penitus tolli poſſibilis, ad dies vitae remanſit variabili moleſtia aegro.

*) Generoſiſſima Liberi Baronis R. . . . . . l, Domini mihi quondam gratioſiſſimi, Coniunx, refrigerio aeſtatis veſpertino ſubito oeſophagi Paralyſi corripitur, quae ſolidos cibos libere, potulenta vero minima doſi et quidem raris modo hauſtibus, aegre, quamvis ſine dolore aut preſſione ulla, deglutire ſivit; collo gracili tenuique. Cum magni nominis Medicorum auxilium, aſt incaſſum, inploraſſet, meum qualecunque etiam expetivit ann. 1745. Lauterbaci; ſed licet Ei ad auxilium ex officio obſtrictus, attamen vires meas tanto, et quidem tum temporis novo mihi morbo, inpares confeſſus, id denegare de artis mihi notae ambitu, morbi gravitate, ingenii mei cancellis convicto, aliorum irritis conaminibus perterrito, dura fuit neceſſitas inpenſe dolenti. Patienter tulit malum, ſana ceterum, felix poſtea plurium liberorum mater. Hectico quoque alio deglutitionem potulentorum laeſam ann. 1758. obſervare contigit inſanabilem, defuncto.

Anno 1743. Thermas *Toeplicenſes* ſanitatis ſpe, per quatuor ſeptimanas ibi commoratus, ſed incaſſum itidem, adivit. Imo tepor earum pectori, brachiisque triennalem ſumme moleſtum, omnia remedia eludentem Herpetem, excitavit. Patria urbe redux ann. 1746. Salivatione *), mercuriali tandem inunctione, miniſtrante Balneatore, prolecta, hoc liberatus morbo;

*) Nonne ea liquamen humoribus inductum fuit?

Atrophia, ac Paralyſi frigida nihilominus in dies augeſcentibus.

Anno 1744. Acidulas *Tannhauſenſes* *), Swidnicenſis Principatus, aeſtate per quatuor hebdomades, frigidas, ſub debito regimine, copioſe potavit in loco.

*) Sunt recentiores detectu, copioſiores, multo mitiores Veteraquenſibus vicinis. Haud dubie iis rivuli aquae dulcis ſe ſociant, aliis iisdem mineralibus miſſis? Forte utrisque, milliare licet diſſitis, eadem ſcaturigo; uti tractum montium intuenti adparet?

Digitized by Google

Balnea ex iis adhibuit calida quotidie; ſed ſine levamine.

Luſatiam inde redux infantibus calligraphiam docebat tremula manu; ob cuius debilitatem in dies increſcentem intermiſit hanc functionem; tandem ann. 1747. ea ſuperſedit invitus.

Anno 1745. Chirurgus quidam ibi remedium ſympatheticum trimeſtri integro adhibuit, fruſtraneo itidem eventu, ſequens: Vt quovis novilunio brachium ſcarificari curaret, ſanguinem inde linteo exceptum foramini, in arboris vegeti non nimis annoſi trunco mediante terebra facto, intruderet, poſteá id obturando cono ligneo.

Anno 1748. ab alio Medico hydrophilo ſequens accepit conſilium: Vt nempe caput raſum, brachiumque atrophicum iam frigidum Anglorum more quotidie lavaret frigida fricaretque; ſed aeger dolebat, quod hoc remedium in Germania boreali, Medicis quibusdam, multis licet ſiniſtris caſibus non obſtantibus, adeo decantatum, per plures menſes indefeſſim magna fiducia adhibitum, morbum relinquendo intactum famam ſuam non ſuſtinuerit. Multi boni mecum exoptant, ut, quemadmodum Opium ab Illuſtri TRALLESIO trutinatum fuit, ſic quoque Frigidae verus limitaretur valor. Sed quo rapior! nonne durum Mortalibus demere Errores, cum errare ſit tam dulce?

Anno 1749. in patriam ſanitatis cauſſa denuo reverſus, ibi, Carnificis ſuaſu, brachium morbidum unguento quodam nervino non modo quotidie fricabat fortiter, ſed id quavis ſeptimana bis abdomini canis vivi inciſo per horulam immittebat ad cubitum usque. Inde aliqualis ei movendi facultas reſtituta, quae per annos ſequentes 1750 et 1751. vires acquirebat laetabundo, quamvis in integrum non reſtituto.

Anno 1750. menſe Majo heic locorum adpulit; hoc valetudinis ſtatu me prima adibat vice menſe Decembre 1751. magnus ſputator, facie pallida; oculis coeruleis magnis; ex ſibilo peculiari tracheae, profunde paulisper, ſtrumoſus viſus.

Temperamenti, quantum mutato per morbum aegro coniectura adſequi licebat, ſanguineo-melancholici. Venaeſectioni prophylacticae *) vernali et autumnali hiſce borealibus regionibus, mea quidem ſententia, nimis frequenti, non ſubditus:

*) Phlebotomia multorum tenet animos; quo iure, non dixerim. Quod modo de frigida deſideratum fuit, id de illa quoque exoptandum foret. Au praeiudicia tolluntur demonſtrationibus?

De augmento, ob hyemis ingreſſum, paralyſeos, quae ei tum ſemper gravior fuit; de gravitate capitis; ſtupore leni ſenſuum, a perpeſſa demum ſalivatione ortis, conquerens. Colluvie ſeroſa mihi laborare viſus, quaſi ex cerebro, diluvio ſeri immerſo, paralyticus factus.

Therapiam pilulis purgantibus acuatis triduo ſucceſſive per epicraſin ſerum evacuare, ſed fruſtra, alvo non ſoluta, inchoavi, menſe Februario 1752. De reſtitutione incertus, reliquo anni ſpatio calori aeſtatis viribusque confidens naturae, eum commiſi. Menſe Decembre eiusdem anni febre intermittente irregulari, gaudentibus ambobus, correptus fuit, quae, licet quartanae ſpecie, paucis ſaltem remediis mihi familiaribus, v. gr. Eſſentia catholica purgante ad mentem Rhodii, ſingulo mane ad guttas octoginta in Vino aut Cereviſia *), veſperi pulvere bezoardico Hallenſi, decem tamen dierum ſpatio (forte ſponte?) cedere videbatur;

*) Cereviſia, Vinum, Eſſentiis amaris ſpirituoſis adpropriatum magis vehiculum, quam eas diſſolvens deſtruensque, reſinoſas gummoſasque partes praecipitans aqua.

quam potius iis renuentem, perſeverantem tota hyeme, vt paralyſeos, ex Auctorum hauſta opinione, fieret remedium *), optaſſemus ambo.

*) Nec febris intermittens paralyſin ſemper ex voto tollit, nec facile paralyticos, vel regularis, vel epidemica, vel endemia ſit, adoritur.

tur. Exemplo ſit Amicus quondam Clar. *Ludov.* Garcin, Med. Doct. Societ. Scientiar. Londin. Sodalis, &c. qui plures annos in Capite bonae ſpei, et India orientali commoratus, Neocomum Helvetiorum redux, Paralyſi vtriusque manus, digitis rigidis, emaciatis, ſcribendique facultatem denegantibus, calidis licet, limen ſenectutis vix attingens, adfligebatur ex ignota ſibi cauſſa. Vt Medicinae Statorum auctoritate fretus febre intermittente, Paralyſeos remedio **) ſibi viſa, corriperetur, *Holoſtium* Flandriae *(Hulſt en Flandres)*, ob febres intermittentes mali moris omnibus famoſum ac exoſum, petiit; ibique ultra annum praeſidii Medicus, milites febre laborantes ſanans, ſanus, incolumisque, omni febre immunis degit. Paralyticus inde ad patrios lares rediit inſanus. Hoc ſtatu eum anno 1740. menſe Iunio, Neocomi vegetum ceterum vana ſpe lactatum, nec longum iter ſucceſſorium ei proficuum vidi.

**) Empiricorum quidam ſubinde febrem excitandi artem poſſident; quam callere centies optavi, eam iis invidens.

Paralyſis, ceſſante febre, maiora inexpectato cepit incrementa durante bruma; brachium quoque ſiniſtrum, motu, calore, ſenſibilitate pedetentim orbans illa, occupavit, ad crus ſiniſtrum ſerpens, inde ad caput aſcendit, quo facultates animae, tam ſuperiores, quam inferiores obnubilatae, inertes factae, vt v. gr. Memoria ad nutum eius interpretationem et ſenſum verborum ei recuſaret, infantibus, quibus ab anno 1750. ad 1755. linguam latinam et arithmeticam tradiderat, ideo inidoneus, removendus ſecunda vice fuerat invitus.

Senſibus externis, ne vno quidem excepto, obtundebatur acies ſimul. Reſpiratio ad adclive laborioſa. Loquela difficilis. Ventriculo debilitas delectum ciborum imperans, ſolidos nunc facilius ferenti. Deglutitio potulentorum in dies difficilior, ad ſtrangulationem usque, parcos, raros, repetitos hauſtus fluidorum admittente ardente oeſophago, Sirio rariſſime ſudanti ſitientique aegro.

Mor-

Morbus ad ani muſculos tandem deſcendens iis atoniam intulit tantam, ut ſaepe per decem dies ei ad exonerandam alvum nullus fuerit ſtimulus; inde tanta moleſtia, ut digitis ſcybala indurata prolicere incubuerit dura lex anxio. Liquidi genitalis excretio nocturna ſpontanea, iuvenibus alias familiaris, a morbi initio ceſſavit.

Vere anni 1753. periculum feci, num Electricitatis ictus, tum temporis magnam adepti famam, obſtructionem nervorum tollere, ſuccosque meabiles reddere valeant? Plures ſucceſſivos dies eos fronti, manibus laeſis, tanta vi, tam vulgari, quam Muſchenbroekiana *) methodo adplicui, vt electrico, ſimulque terrefacto, totum concuteretur corpus, ſcintillae, calorque, ſudorque membris elicerentur frigidis paralyticisque, ſed absque ullo mobilitatis auctae ſigno.

*) Muschenbroekio, ut primo Inventori, multiplicati artificio ictus pluribus Scriptis inmerito tribuuntur, cum amicus et Collega quondam, b. Koenig, Ei Leidae ideam ſuggeſſerit primam, quod eius ore adcepi Franequerae.

Licet in hoc caſu Electricitatis tentamen (forte mea culpa) irritum fuerit; proſtant tamen nuperae Obſervationes de felici eius adplicatione: certior futura, modo characteres ſubiectorum, quibus ſucceſſit vel non, ex morborum hiſtoriis in hodegum electriſationem conantibus traderentur ab Obſervatoribus.

Variis temporibus proprio ſubinde inſtinctu corpus tam emeticis, quam purgantibus fortibus, errhinisque, absque tamen paralyſeos aut adfluxus ſeroſi imminutione, rara ventriculi aut inteſtinorum commotione, concuſſit. Anno 1755. die tertio Iulii ex pulveris radicis Jalappae ſcrupulo uno, Tartari emetici grano uno *) admiſto, deglutivit purgans.

*) Adiecta parva doſi Tartari emetici, aut antimonii diaphoretici non loti, purgantium vires ultra rationem augentur.

Die

Digitized by Google

Die undecima eiusdem, ob alvi obſtructionem et ſcybala inde indurata, haemorrhoides *) coecas non dolentes per plures dies paſſus; fluentes ſalutis ſpe, ex praeconcepta de univerſalitate ſalubritatis opinione **), fruſtra anhelans; ut eas cum diarrhoea excitaret ſimul, die 16to eiusd. per plures dies ſingulo mane et veſperi quinque Pilulas hydropicas Bontii (quaevis grani pondere) deglutivit; ſed alvus officio fungi, haemorrhoides cruorem fundere recuſabant plangenti.

*) Haemorrhoides aut coecae, aut fluentes, ſaepius huic cauſſae maximo debentur iure; quae vero, a fautoribus, obſtructionibus Venae portarum etc. (an iure ſemper: non dixerim?) magno aegrorum ſolamine tribuuntur.

**) Invitus huic opinioni de ſalubritate haemorrhoidum fluentium univerſali contrarios caſus, mea aliorumque Praxi, ſic ab hac regula exceptiones, obſervavi: Haemorrhoidarios a iuventute, regulariter aut non, copioſe tamen fluentibus iis, durante ipſo fluxu oculorum inflammatione, febribus pleuriticis (qualis revulſio et derivatio?) exanthematicisque, arthritide vaga, podagra, &c. non ſemel correptos vidi, qui eos, hac ſalubritatis opinione quoque inbutus, hiſce morbis immunes intactosque fore arbitratus fueram. Imo periodo haemorrhoidali quidam pluries melancholia *) gravi, ad delirium usque, per annos adflicti, aegre ſanati mihi ſe obtulere. Hinc nata dubia contra univerſalitatem ſalubritatis haemorrhoidum etc.

*) An prophylaxis melancholiae haemorrhoidibus fluentibus ſemper obtinenda, triſtis me ambigere cogit experientia? At quamvis Clinicis maniae, melancholiae ſolutio per eas depraedicetur; attamen arduam, immo, adhibita licet omni opera inpoſſibilem ſaepe tali morbo laborantibus eſſe haemorrhoidum provocationem expertus ſcribo.

Nec non fluxu hoc diuturno copioſo, minime doloroſo, periodico, vel non, haemorrhoidario animi corporisque virium iactura tanta ſubinde, ut vix in limine ſenectutis locatus, tamen ſeſe ut ſenex gerere cogatur, ad quaevis munera inidoneus, pa-

Digitized by Google

tronis dictarum haemorrhoidum ſociiſque benedictus nihilominus aeger.

Sic haemorrhoides nimiae noxiae, incoercibiles ſaepe praeter ſpem evadunt multis elatae!

Die decima Auguſti, ob pituitam ſibi in ventriculo ſtabulare viſam, proprio nutu Tartari emetici (methodo germanica parati) grana tria in vehiculo aquoſo ſoluta hauſit, ſed pauca actione, nullo levamine.

Anno 1762. die decima Septembris Electuarium laxans *), ſubiectis ſiccioribus alias deſtinatum, ex Roob Sambuci, Mellis deſpumati ana unciis duabus, pulvere radicis Jalappae, foliorum Sennae mundator. ana drachma una cum ſemiſſe, compoſitum, alternis diebus, mane horis octava, nona, decima, nucis avellanae magnitudine deglutivit, cochlear calidae ſuperbibendo; ſed alvus ſegnis aliqualiter modo inde mota.

*) Hoc Electuarium, ex ſaponaceis conſtans, purgantibus parva modo doſi iunctis, gratum palato, ſubiectis ſupra dictis alvum citius crebriusque minore doſi movere ſolet, prae draſticis maiore doſi exhibitis, praeſertim ſi cuilibet doſi ſuperbibatur cyathus frigidae. Hinc ſaepe etiam numerus ſedium eſt in ratione cyathorum.

Imo errhinum ex pipere, fibris hellebori nigri ſibi parari iuſſerat, quod, naribus inmotis, ſternutationis loco ſingultum ei excitavit moleſtum, qui pulvere antiſpasmodico albo mihi dicto *) tandem ſopitus fuit.

*) ex Salis Seignette et Nitri depurati partibus aequalibus.

Toto morbi decurſu ſalivae adfluxus limpidae, glutinoſae, ſpumeſcentis copioſus, diu noctuque moleſtus. Vires vitae varia, ut videtur, inſtituerunt ſero eliminando, ſed ſemper irrita, conamina.

Anno 1754. die ſexto Januarii inflammatio levis, vixque rubens dolensque, malam ſiniſtram, praegreſſa horripilatione,

corri-

Digitized by Google

corripuit, eryſipelas mentiens *). Sacculi ſicci, ex floribus Chamomillae, Meliloti, Sambuci, cum pauxillo Camphorae ſtatim impoſiti, calorem auxere gradatim, ut tumor cuti concolor, vim eorum eludens, in abſceſſum tandem absque multis doloribus abierit, medio malae externae ruptus; pus primis diebus laudabile, ſequentibus vero lympham fundentem pellucidam; turundis minime vexatum, ſuperimpoſito modo Emplaſtro rubro Stahlii, elapſo plurium hebdomadum ſpatio demum clauſum, margine tamen calloſo cincta cicatrice.

*) Plures caſus ſimiles mihi obtigere, quibus tumore malae, cuti concolore, deceptus, ſignis inflammatoriis ulterioribus haud conſpicuis; cui, primo intuitu eryſipelaceo viſo, ſacculos diſcutientes ex herbis reſolventibus et pulvere Eryſipelatode Mynsichti fartos, calidos inponebam; interne, iuxta Therapiae normam, laxantibus antiphlogiſticis, remediis diapnoicis non omiſſis, oppugnabam. Sed doloribus praefracte nihilominus auctis in abſceſſum, pro ratione loci, mox externum, mox internum, methodum erroneam non moratus terminabatur tumor benignus; qui, inpoſito emplaſtro diachylo ſimplici, contra aëris iniurias, ſine turundis, quas rariſſime, contra morem hiſce regionibus frequentiſſimum, intrudi conſentio, ſponte brevi clauſus fuit.

Sic vires vitae, morbo Medicoque ſuperiores, remedia quaevis ſpernentes, morbum inſperato ad felicem perduxere exitum *ſponte*.

Tota mea praxi mihi ſemper pro ingenii modulo viſum, ac ſi morbi acuti, inflammatorii, tam interni, quam externi, remediis congruis aut incongruis mutari minime (viſibiliter ſaltem) ſinentes, metam ſuam vitalem aut lethalem attingerent praeſtabilitam. Exemplo inſtar omnium ſint Variolae, de quibus Illuſtr. Tralles *Epiſtol. Apologet.* Wratislaviae 8vo 1764. pag. 33. ita pronunciat: *Cohaerentes adeo et confluentibus quam proximas* (ſcil. variolas) *ſaepe ſponte ſanari, et quod maius eſt, etiam Artis minus ad amuſſim adbibitae defectulus non offendi, ſed nihilominus in ſanitatem terminari.*

Digitized by Google

Cum hoc effatum de aliis quoque inflammatoriis, tam in- quam externis morbis, valeat; animus a quibusdam retro annis fuit, modo per valetudinem liceret, ex adverſariis Opus: *de Morbis acutis*, aut *contraria*; aut *ad amuſſim minus directa*; aut *erronea*; aut *inſolita methodo* nihilominus *ſanatis* etc. congerere, ut inde genius eorum mutari non ſinens, ſimulque innoteſcat: quo iure Medicus, qui vires vitae, remediorum, ſemetque ipſum novit, SE hunc vel illum morbum (intermittentibus exceptis) *poſitive* ſanaſſe, de ſe iactare audeat?

Anno 1755. die 18. Auguſti cicatrix denuo ſponteque rupta pus primo, uti primus abſceſſus lympham, fudit, tandem eadem conſolidata methodo, ſaliva interdum iugiter adfluente ori.

Anno 1756. aeſtate manui dextrae exanthemata rubra ſpontanea, initio Decembris demum deſquamando evanida.

Alio tempore (narrantem ſubinde defecit memoria chronologica,) brachii paralytici fiſſae cuti ſupra cubitum oriebatur inflammatio, initio ſeroſa circularis, poſtea in ulcuſcula ſurſum ſerpentia progrediens, conſolidari inpatientia; inde totum humerum, ſcapulam occupantia, ſerum plorantia largum; pluribus poſt annis absque morbi primarii decremento ſponte, ſed lente ſanata.

Poſtea herpes ſerpiginoſus abdomen infeſtabat, magno rubore, pruritu, ſingulo die ſtatis moleſtans horis, ſerum tranſudans copioſum, flaveſcens, adeo viſcidum, ut induſium ſiccando rigeſceret: evaneſcebat itidem ſponte.

Dein alas naſi per plures annos rubeſcentes, calentes tandem oculi ſiniſtri excipiebat inflammatio, in abſceſſum corneae transparentis cum plenaria viſus abolitione ad tempus terminata; rupta adnata, pus prodiens lumini aditum parabat ſenſim, et poſt adplicationem Veſicatorii ad nucham viſus, oculo macula libero, reſtituebatur.

Leves ſubinde ophthalmiae omni farragine medicamentorum impoſito mihi non ſanatae, in mei humiliationem remanſere rebelles; con-

Digitized by Google

tra graves ophthalmiae ſubinde aut paucis remediis, aut *ſine ulla medela* longo demum intervallo in ſanitatem tandem mutatae fuere. Sic propria experientia Celsi ſententiam de morbis oculorum veriſſimam didici: „In oculis deprehendi poteſt, qui a Medicis diu vexati, *ſine his* (ſcil. medicamentis) interdum ſaneſcunt." de Re medica. Lib. VIII. C. I.

Varia itidem tam externa, quam interna, derivando ſeroſo adfluxui, paralyſique a me oppoſita medicamenta: quibus adnumeranda frictio ſpinae dorſi, ſingulo mane et veſperi cum linteo aſpero ad ruborem usque; ſed ob excoriationem doloremque inde natum omittenda erat brevi.

Per plures annos, ſcil. 1756. 1757. aeſtate ſingulis ſeptimanis bis mane in Stupha, vapore aquae, cui lateres immergebantur candentes, per quinque, decem, quindecim minuta (plura ferre non valens), corpore prius Decocto Lignorum largo ſaturato impleto, abundanter ſudabat. Lectum inde petenti calefactum, et iuſculo refecto, ſudor promanare pergebat quousque placuit. Ex hoc unice aliquale obſervabile levamen ſibi viſum; etenim herpetis reliquiae ſublatae deſquamando; corpori agilitas maior; digiti manus ſiniſtrae paulo mobiliores; dextrae rigidis, curvis, frigidis, ſpiritu Formicarum crebro licet adfricto, manentibus.

An flexores ſani, agere potentes; an extenſores ſoli paralytici?

Pedibus ambulandi facultas aucta; ano functio aliqualis reſtituta; viribus vero nimis exhauſtis ulterius eam ferre nequivit, ideo deſiſtendum mihi fuit invitis ambobus.

Vt vero brachio dextro, frigido, atrophico, flecti nequeunti, inſenſibili, quantum poſſibile, omnibus a me aliisque incaſſum hucusque remediis adhibitis, ſuccurreretur, in mentem aeſtate 1758. veniebat, fortiſſimam omnium ei adplicare Electricitatis methodum, crudeli audacia, Priſcorum more: Ferramentum nempe priſmaticum ſartoribus lotricibusque uſitatum,

Digitized by Google

tatum, candens, brachio dextro ſuper muſculum bicipitem fortiter adpreſſum fuit, quod aeger, tribus uno minuto vicibus, intrepidus, trepidante famulo, ſine ardoris ſenſu ferebat. Cute, tela celluloſa, exuſtione abradentibus, muſculis nudatis, vulnus, ſine rubore, et inflammatione, per ſex hebdomadas largum fundebat bonae notae pus; quod rarius deterſum *), impoſito modo emplaſtro diachylo ſimplici tepido, ſine cicatrice ſanatum fuit.

*) Rara abſceſſuum vulnerumque deligatio Auctoribus quidem commendata, Chirurgis, magno aegrorum incommodo, minime; ſed frequens nimis, partim inperitia, partim officii ſpecie, et avito more, conſolidationem retardantibus, adhibetur.

Integumentorum reſtitutio elongatione vaſculorum impetu lento a tergo, parcum, ſaltem vix ſenſibilem calorem habebat comitem, frigido brachio ſemper manente, rariſſime horripilante; ſed nec ferro candenti, nec diuturnae copioſaeque ſuppurationi, nec febri topicae paralyſis cedebat; immobilitas digitis ſemper eadem, ut veſtire ſemet inpotens, aliorum inplorare coactus fuerit auxilium miſer pauperque.

Anno 1759. Vere et Aeſtate quavis ſeptimana curru ruſtico per vias lapidoſas vectus, ut corpus alio modo ſine virium diſpendio concuteret; ſed motui inpar, huic vectioni ſine ſolamine valedixit.

Die 18. Auguſti eiusdem anni, cum Dyſenteria epidemica *) graſſaretur, ea quoque correptus fuit, ſed adeo levi, ut vix lectum tenuerit, nec ulla petierit remedia; ſicque brevi ſanitati redditus, morbo chronico immobili, fuerit.

*) Dyſenteriae hujus epidemicae, qua ego graviter ſimul correptus decumbebam, a medio Julii ad medium Septembris, ſic ad bimeſtre, protenſae, Synopſin brevem heic ſiſto numeris expreſſam;

quoad; Se-

SEXVM	ex Adultis;	Aegri.	Defuncti.	Ratio.
a.	ſcil. ab Anno 14to.			
Maſculinum	201.	45.	1.	— — — —
	-- Infantibus;			
	ab anno 1mo ad 14tum.			
	27.	13.	4. : :	7. 3. 1. fere
	Summa 228.	58.	5. : :	45. 11. 1. fere
	ex Adultis;			
	ſcil. ab anno 14to.			
b.	256.	43.	1.	— — — —
Foeminium.	— Infantibus;			
	ab anno 1mo ad 14tum.			
	37.	8.	1.	— — — —
	Summa 293.	51.	2.	146. 25. 1. fere
a et *b* utriusque Summa. 521.		109.	7.	74. 15. 1. fere

Cum vero hiſce noviſſimis temporibus Cortex Peruvianus ad dignitatem Panchreſti a magni nominis Medicis evehi incipiat, quibus, licet experientia mea vires eius, ad intermittentes unice limitatas *)

*) ad Gangraenam, Hydropem aſcitem, Vlcera &c. interne copioſe (forte intempeſtive) datus, ſucceſſus fefellit ſpem. Haemoptyſin cum febre, Corticae dato, hectica exceptam lethali, pluries vidi; cum illa ipſa abſque Cortice aliis ſubiectis, eadem graviter decumbentibus, acidis utplurimum feliciter ſanata mihi conſtiterit. Nonne

Laudando nimium vituperabitur Cortex?

obtuſae mentis aciei meae adſtringenteſque perſuaſerit, tantis Auctoribus, mihi iuſte diffidens, nimium forte in Corticem iniquus, quid quoque valeat hoc in caſu tentavi. Itaque menſe Aprili 1760. ut pulveris Corticis unciam ſemis cum vini Hungarici

rici meraci unciis quadraginta frigide miſceat, et huius mixturae ſingulo die hora undecima matutina, et quarta pomeridiana uncias tres ſorbillet, indicavi. Sed vix dimidiam partem bibere valens, ob odorem, ſaporem Jalappae ſimilem, cuius recordari, non obſtante hebetudine, valebat, ultra progredi ipſi mihi dolenter fatenti, inpoſſibile fuit. Propoſiti tenax, idem menſe ſequente Septembri iterato cum drachmae infuſione rurſum tentavit, ſed nauſeabunda inſuperabili ſequela, plane ſepoſuit.

Attamen ex hoc qualicunque infuſo aliquale tam animo, quam corpori robur adcedere viſum; incertus, num a cortice, aut Vino hungarico illud ſalutare phaenomenon, ut per annum Vini huius uncias binas modo dicta methodo hauriret, urſi. Obſecundavit per hoc intervallum, tanto emolumento, ut, elapſo hoc ſpatio, ſenſubus tam in quam externis acumen maius, utriusque ciborum generis deglutitio maior, brachio ſiniſtro agendi aucta aptitudo, pollici dextro, (brachio excepto) mobilitas maior, ſenſim ſenſimque, et quidem validiore gradu, quam ab ullo alio hucusque adplicato remedio, fuerit laetanti, ut, deſidioſus ante hac, officiola denuo, pro virium modulo, ſubire valeret quaedam.

An Cortex ingiter vino admiſtus robur addidiſſet citius paralytico? haud dubie praecones eius, iuniores praeſertim, uno ore declamaturi erunt.

Cum Anno 1761. a Menſe Martio ad Auguſtum tertiana notha rurſus epidemice incolas adgrederetur,

cuius Schema heic ſubnectere placet, iuxta

A. Gradus invaſionis quovis Menſe, Epidemiae:

a. Aegrorum numero

Sexuali;	Martio,	Aprili,	Maio,	Junio,	Julio,	Auguſto,		Periodi Summa.
a. Maſculin.	5.	6.	3.	6.	20.	1.	—	41.
b. Feminin.	1.	7.	10.	14.	14.	3.	—	49.
a. et *b.* utriusque Summa	6.	13,	13.	20.	34.	4.	—	90.

B. Sa-

B. Sanorum ad Aegros Ratio:

b. ex Individuis. Aegri.

Sexus	Maſculin.	296.	41.	: : 7.	1.	fere
	Feminin.	324.	49.	: : 7.	1.	fere
utriusque Summa.		620.	90.	7.	1.	fere

C. iuxta Decennii maximum Aegrorum numerum:

20 — 30. — — — —	21.
1 — 10. — — — —	17.
30 — 50. — — — —	15.
10 — 20. — — — —	13.
50 — 60. — — — —	10.
40 — 50. — — — —	8.
60 — 70. — — — —	3.
70 — 80. — — — —	3.
Summa	90.

hac etiam menſe Junio, ſed ceteris aegris minus regulari, ſecunda vice laboravit; paroxyſmorum decurſu paucorum in ſanitatem terminata ſponte; cum, omittendo remedia, eam auctiorem ſimulque morbi prioris remedium fore ſperabat, ideo nulla adſumſit, ſed, morbo antiquum obtinente, denuo vana ſpe deceptus fuit.

Die 15. Septembris eiusd. anni abſceſſus ſcrotum occupavit, qui, inpoſito emplaſtro rubro Stahlii, ſimplici cura benigne clauſus fuit; aegro ſibi ipſius curam gerente, deligando; ſed manente eodem.

Anno 1762. d. 17. Junii. Vertigine correpto cruri ſiniſtro maior atonia, amanuenſis genus nervorum roborare ſatagens, praeſcripſit interne, Tincturae antimonii tartariſatae unciam ſemis, Eſſentiae Succini cum alcali drachmas duas, Eſſentiae Cinnamomi, Spiritus Cornu Cervi ana drachmam unam. D. S. bis

de die guttas quadraginta in vehiculo vinoſo; externe: Camphorae ſcrupulos octo, ſolutae in olei amygdalini recens expreſſi ſcrupulis ſedecim; ſolutis adde Spiritus ſalis armoniaci cum calce viva parati drachmas duas. D. S. Articulos cruris ſiniſtri ter de die fricaret, dein pannum calidum inponeret. Vertigo ſublata; atonia cruri ſuperſtite.

Die 26. Auguſti eiusd. anni Colica flatulenta cum dolore lateris ſiniſtri eum per aliquot dies vexavit. Ab Eodem externe modo: Olei olivarum uncia ſemis, pulveris Camphorae drachmae duae in eo ſolutae, ut ſingulo trihorio abdomen illiniret, praeſcriptum fuit: paucis poſt diebus levamen.

Anno 1763. Menſe Martio tertia vice febre tertiana notha epidemica, a Februario ad Auguſtum graſſante, aegrotavit.

Huius compendium iterato lubens ſiſto iuxta

A. Gradus invaſionis quovis Menſe Epidemiae;

a. Aegrorum numero.

Sexuali,	Februar.	Mart.	Aprili;	Maio;	Junio;	Julio;	Aug.		Periodi Summa.
a. Maſculin.	—	7.	4.	3.	1.	4.	4.	=	23.
b. Feminin.	2.	5.	7.	12.	1.	6.	4.	=	37.
a. et *b.* utriusque Summa.	2.	12.	11.	15.	2.	10.	8.	=	60.

B. Sanorum ad Aegros Ratio:

b. ex individuis Aegri.

Sexus	Maſculin.	291.	23. : :	12.	1.	fere.
Sexus	Feminin.	310.	37. : :	8.	1.	fere.
utriusque Summa.		610.	60. : :	10.	1.	

C. Iux-

C. iuxta Decennii maximum Aegrorum numerum ſexualem.

Decennio	Maſculin.	Decennio	Feminin.
20 — 30.	— 5.	20 — 30.	— 8.
30 — 40.	— 5.	50 — 60.	— 7.
40 — 50.	— 4.	40 — 50.	— 6.
50 — 60.	— 4.	30 — 40.	— 6.
10 — 20.	— 2.	10 — 20.	— 6.
1 — 10.	— 2.	60 — 70.	— 4.
70 — 80.	— 1.	—	—
	Summa 23.		Summa 37.

Febris tertianae nothae ſingulis annis, ſcil. ab anno 1757 — 1763. inclusive, ut et Dyſenteriae 1759; Coeli etiam; morborum comitum, hiſtoria gradusque contagii; numeris expreſſa; ulteriora ex praemiſſis Corollaria; Therapia; Exitus; in adverſariis premuntur.

Vsque ad finem eiusdem detento, Amanuenſis ei, hectica futura obiturum fore, adnunciavit; quem obitus deſideratiſſimi nuncium ſerena fronte magnaque animi hilaritate excepit. Ab illo, praemiſſo purgante ialappino, digeſtiva; mixturae diapnoicae; Tincturae refrigerantes; antiſpaſmodica; poſtea nervina etc. praeſcripta fuere. Febris ſenſim ſenſimque absque Cortice decreſcens, evanuit. Aeger lectum circa initium Aprilis, inmutata paralyſi, deſeruit, negotiolis toto licet hoc menſe ſolitis perfungi cepit; attamen Vaticinium fuit impletum: nam circa finem menſis prima vice calorem hecticum ſenſit, qui in dies ita increvit, ut labori valedicendum ipſi circa Maii initium fuerit. Sputum copioſum purulentum, ſine ullo praegreſſo morbo aut dolore pectoris, et Diarrhoea ſe adſociabant calori hectico; debilitato inde accidebant lipothymiae frequentes, praeſertim inter deſidendum. Brevi ante obitum laetus cuſtodi declararat: mihi erunt adhuc tres Sedes, poſtea finis; poſt tertiam, uti praedixe-

 rat,

rat, lipothymia correptus, compos mentis, die 24. Maii anni eiusdem, mane circa horam ſextam placide expiravit.

Vix animam reddiderat, cum totum latus ſiniſtrum, ab axilla ad femur usque, colore coeruleo ſuffuſum oculis ſe ſiſteret.

Epicriſis.

„Partes laeſas, plures ſimul eodem vitio laeſas, ſcientiam „muſculorum, nervorum, horum unitionem, originem, diſper- „ſus, cognitionem functionum ab unoquoque horum pedentium (cauſſas praegreſſas, iuvantia et nocentia,) inter ſe comparanti, docent ſedem mali (ut cum b. Boerhaavio *Aphoriſm. de cognoſcendis et curandis morbis* §. 1070. loquar); ut et cuius culpa? noſtro ſubjecto, Insanabilitatem.

(*Peylavia Sileſiorum*
Halam miſſa d. 12. *Martii* 1766.)

OBSERVATIO II.
Dn. D. EDVARDI SANDIFORT.
De
Ingenti Anevryſmate aortae, exterius diſrupto.

§. I.

Faber lignarius, 54. circiter annorum, ob paralyſin dextri lateris ab aliquo tempore operi ineptus, menſe Martio 1764. tumorem in dextro pectoris latere percipiebat, qui de die in diem magnitudine augebatur: aſt, firmiter ſibi perſuaſus, fore ut ſponte diminueretur, eundem non niſi menſe Maio ſuo oſtendit Medico, quo tempore iam magnitudinem ovi gallinacei acquiſiverat. Hic, ſtatim perſpiciens, anevryſma eſſe, per Venaeſectionem, et lenem compreſſionem, ulteriorem extenſionem

pro-

Digitized by Google

prohibere anniſus eſt; ſed aeger ab aliquo tempore aſthmaticus, ultra ſex dies hancce compreſſionem perferre non potuit, anxietate valde aucta. Medicus atque Chirurgus omnia rite perpendentes, concluſerunt, inpoſſibile eſſe, aegro ullo modo ſuccurrere; qui ergo ſumma cum patientia fatum ſuum tulit, ſe ſe quietiſſime in lecto detinuit, et a nemine auxilium petiit, usque ad tertium Octobris eiusdem anni, cum, duas maculas in tumore perſpiciens, mox perterruit, et me (ordinario quippe ipſius Medico fatis functo) una cum Chirurgo accerſere iuſſit.

§. II.

Inveni aegrum anxium, difficillime reſpirantem, valide tuſſientem, in dorſo decumbentem; quem ſitum ab aliquo tempore ſibi quippe commodiorem, elegerat. Pulſus erat debilis, aſt regularis. Viſo horribili tumore, aeger, de cauſſa ipſius interrogatus, reſpondit, ſe ſe plane neſcium eſſe, unde ortum ſuum traxiſſet; eundem ſe non percepiſſe, niſi cum iam magnitudinem ovi Sturni acquiſiviſſet; ſe ſaepiſſime, uno quippe latere paralyticum, humi vel in obſtaculum quoddam procubuiſſe, aſt neſcire, an tum dictum locum laeſerit.

§. III.

Tumor erat inaequalis, durus, dolorificus, duobus in locis valde tenuis, nec ullo modo comprimi poterat. Pulſatio fortis, viſibilis, ſynchrona pulſui arteriae, in carpo explorari ſolitae. Extendebat ſe ſe tumor a latere dextro ſiniſtrorſum ultra os pectoris, a parte ſuperiore duorum digitorum latitudine a clavicula diſtans, ab inferiore usque ad papillam dextram ſe ſe extendens; circumferentiam habens 21 ¾ pollicum Rhenolandicorum, 10 ¼ latus, altusque *a*).

a) Tab. I. Fig. 1, et 2. *a a a a.*

Digitized by Google

§. IV.

Maculae in ſiniſtra parte viſibiles, erant tenuiſſimae, lividae, gangraenoſae *b*): harum una *c*) nono Octobris, poſtquam exigua ſanguinis copia tranſudavit, in ſuppurationem abiit, una cum duabus aliis, quae ante aliquot dies comparuerant. Decimo ſexto alia apparuit macula gangraenoſa, quae decimo octavo ſanguinem transmiſit; aſt prima, iam admodum arida, et quaſi combuſta, per totum ambitum ſuppuratione ſolvebatur, et omni momento diſruptura videbatur.

§. V.

Interea huncce caſum attento volvens animo, ex ſubitaneo augmento, difficillima reſpiratione, per preſſionem tumoris valde aucta, iure concludere poſſe, mihi videbar: hocce anevryſma ex cavitate pectoris originem trahere, et hinc prognoſin lethalem eſſe, cum interna anevryſmata rariſſime perfectam curationem admittant, et haec in noſtro caſu, cum omni momento diſruptio inſtabat, et metuendum erat, ne aeger cito moreretur, plane inpoſſibilis eſſet. Indicatio ergo ſola erat, ipſius ulteriorem diſtenſionem tam diu, ac fieri poſſet, prohibere.

§. VI.

Hunc in finem ſuadent Valsalva *d*) et Albertinus *e*), praeeunte Hippocrate *f*), qui idem in internis varicibus iam ſuaſerat, ite-

b) Tab. I. Fig. 2. *b*, *c*. *c*) Tab. I. Fig. 2. *c*.

d) Vide I. B. Morgagni aureum librum de Sedibus et cauſſis morbor. per Anatomen indagatis. Epiſt. anat. medic. 17. Art. 31. et 32. et Lancisii de Cordis anevryſmatibus, Lib. I. Propoſ. 27.

e) In Commentariis de Bononienſi Scientiarum et artium Inſtituto, Tom. I p. 397. ſeqq.

f) de Morbis Lib. I. Artic. 10. Tom. 2. pag. 13. Edit. Linden.

iteratas Venaeſectiones, et exactiſſimam diaetam *g*); vidit enim VALSALVA tali curatione pulſationem, aliaque ſigna diſcedere; quin et in cadavere Viri nobilis, dicto modo ab anevryſmate ſanati, arteriam, in qua olim anevryſmatis initium fuerat, contractam rurſus ad naturalem modum, et quaſi calloſam eo loco invenit, quod poſtea celeb. BENEVOLI etiam oſtendit; et HIPPOCRATES dixerat, locum habere, ſi venarum varices incipiente morbo curentur.

Hanc-

g) Modum, quo VALSALVA hancce curationem perficiebat, ſequentibus verbis tradit MORGAGNI lib. cit. Epiſt. 17. Art. 31. „ Miſſo, quantum oportebat, ſanguine, factisque caeteris, quae poſtea ſcripſit ALBERTINVS, cibum potumque VALSALVA magis magisque in dies ſingulos imminuere conſuevit, usque dum eo perveniret, ut pultis ſelibram mane daret, veſpere autem dimidio minus, neque aliud praeterea, ſi aquam excipias, et hanc quoque intra certum pondus, quam aut gelu, ut vocant, cydoniorum, aut lapide oſteocollae, medicabat in tenuiſſimum pulverem comminuto. Vbi ſatis aegrum hac ratione maceraſſet, ut prae imbecillitate vix e lectulo, in quo, ipſo praecipiente, iam inde a principio, decumbebat, manum attollendi facultatem haberet, paulatim in dies ſingulos alimentum auxit, donec rediiſſent neceſſariae ad ſurgendum vires. Hoc autem addebat STANCARIVS (qui hanc methodum cum MORGAGNO communicavit), ut qui ipſe quoque iuniorem Monacham, eadem ratione uſus, feliciter percuraſſet, primis illis, quibus ſic curati ſurgere incipiunt, diebus, pulſationem redire, ſed terreri hoc non oportere: neque enim illam perſtare, imo demum omnino evaneſcere, neque amplius reverti, niſi forte homines nolint ſe intra moderatas vivendi leges continere: Juveni enim Doctori, qui id noluit, fruſtra ea curandi norma VALSALVAM antea pulſationem abſtuliſſe; hanc enim reverſam iterum, et cum ea morbum, hominem demum confeciſſe.

Digitized by Google

Hancce curandi normam BENEVOLI *h*), LA FAGE *i*), HEVERMANN k) aliique etiam laudarunt; et HVNTERVS, *l*), (aſt ſine bono eventu) inſtituit, hac tamen BADER *m*), cum HOEVELCIO, ulteriorem anevryſmatis progreſſum in arteria axillari impedivit, morbique vim infregit.

§. VII.

Hanc ergo unicam viam eſſe, quam in curatione interni anevryſmatis ingredi quisque tenetur *n*), exinde concludebam; aſt noſtro in caſu Venaeſectionem adminiſtrare, prohibebat ſumma aegri debilitas, cui iteratae Venaeſectiones hac de cauſſa exitio fuiſſent, praeterquam quod integumenta adeo erant extenuata, ut omnia iam iam inſtantis rupturae adeſſent indicia. Si autem in tempore plures Venaeſectiones potuiſſent inſtitui, ſaltem velociſſimum anevryſmatis progreſſum intercepiſſent, quemadmodum LE DRAN *o*) et HEISTERVS *p*) in talibus caſibus obſervarunt.

Nunc

h) Diſſertazioni e Obſervazioni, Obſ. II. et *Sammlung chirurgiſcher Bemerkungen, aus verſchiedenen Sprachen überſezt. Zweyter Theil* pag. 37.

i) Philoſophical Transactions No. 267. pag. 696. Abridged by St. MIHLES. Vol. I. pag. 275.

k) *Abhandlungen von den vornehmſten chirurgiſchen Operationen, Cap. 50. dritter Band.* pag. 222. 223.

l) Medical Obſervations and Inquiries by a Society of Phyſicians, at London. Vol. I. pag. 327.

m) Obſervationes medicae, inciſionibus cadaverum illuſtratae, Obſervat. III. pag. 16.

n) Conferri meretur de HAEN Rat. med. Tom. I. pag. 256. Edit. Leid. SYLVIVS hancce curationem iam laudavit, et aegrum pro tempore in vita ſervavit, uti videre eſt in PARÉ, Liv. 7. chap. 39.

o) Obſervations de Chirurgie Tom. I. Obſ. 40.

p) Inſtitutiones chirurgicae, Part. II. Sect. I. cap. 13. Tom. I. p. 418. Not. (e)

Digitized by Google

Nunc autem nil reſtabat, niſi ut moderata circulatio in eodem retineretur ſtatu, quod facillime exacta diaeta, ſumma quiete, cui aeger a longo tempore iam erat adſuetus, atque refrigerante et anodyna emulſione, impetratum eſt.

§. VIII.

Extrinſecus nullum adhibuimus auxilium, niſi quod tumor ſplenio tectus fuerit, ne ab attritu veſtimentorum, motuque corporis laederetur: non tamen plane ignarus eram methodi, a celeberr MORGAGNO propoſitae *q*), ut nempe quadruplicatum ex veſica bubula, aut ex molli aluta ſplenium imponatur, cuius ſplenii orae omnes per medicamentum, quam valentiſſime id poſſet, ad proximam cutem, quae circum tumorem adhuc integra et firma eſſet, agglutinarentur; non perſpiciebam autem, quomodo hoc in noſtro caſu uſui eſſe poſſet; *primo*, cum tumor non ubique aeque rotundus eſſet, ſed valde irregularis, unde illis in locis, quae ſplenium tangere non poterat, minime impediri poſſet, quominus tumor magnitudine augeretur; ſed potius, omni ſanguine in locum minus firmatum irruente, diſruptio acceleraretur, et in illis locis, quae ad ſplenium apprimebantur, gangraena citius proferperet, vi quippe cordis reſiſtentiam tunicarum arteriae longe ſuperante, quod HVNTERVS in ſuo aegro a tali compreſſione etiam timebat *r*). *Secundo*, quoniam impedito tumoris augmento extrorſum, timendum eſſet, ne introrſum magis extenderetur, atque ſic reſpirationem plane ſupprimeret; ut iam incipiente morbo animadverterant; vel *tandem*, ne arteria introrſum diſrumperetur, ut per violentam externam compreſſionem in anevryſmate aortae obſervarunt LANCI-

SIVS

q) Lib. cit. Epiſt. 26. Art. 9.

r) Medic. obſ. and Inquir. Vol. I. pag. 327.

SIVS *s*) atque LE DRAN *t*): Quare cum celeb. *de* HAEN *u*) iure concludere poſſumus, quascunque externas anevryſmatum compreſſiones fatales eſſe, niſi oſſe probe ſuſtineantur *v*).

§. IX.

Permanſit itaque aeger in eodem ſtatu usque ad duodecimum Octobris, praeterquam quod pulſatio de tempore in tempus minuebatur, propter polypoſam certe, quae intus magna copia continebatur, concretionem, ut RVYSCHIVS *w*) in ingenti anevryſmate aortae etiam obſervavit, putans hanc cauſſam eſſe, quod multi Chirurgi decipiantur, qui, ſi pulſationem non percipiant, tumorem ex alia cauſſa originem ſuam trahere, mox concludunt, et eundem aperientes, aegri mortem accelerant *x*).

Hocce die, cum iam aeger intra ſeptimanam alvum non depoſuiſſet, et timendum eſſet, ne, ſcybala vi exprimere conanti, tumor, multis in locis tenuiſſimus, disrumperetur, quemadmodum per plurima exempla conſtat, per conatum quemlibet extenuatas, aut ex parte eroſas arteriarum tunicas perruptas fuiſſe *y*); lene laxans clyſma iniici curavi; quo adminiſtrato, anxietas imminuta eſt, et pulſus, qui ſolo hocce die valde irregularis et ſae-

s) De Cordis anevryſmatibus Lib. I. Propoſ. 28.

t) Obſervations de Chirurgie. Tom. I. pag. 300.

u) Rat. medendi. Tom. I. pag. 254.

v) Conferri meretur epiſtola, a magno BOERHAAVIO ad Chirurgum TITFINGH data, quae inveniri poteſt in huius *verdonkerde Heelkonſt der Amſterdammers opgehelders*, pag. 366. 367. et ROONHVYZEN *Heelkonſtige Aanmerkingen*, pag. 18.

w) Obſervat. medic. chirurg. 38. Videantur etiam *de* HAEN Rat. med. Tom. I. pag. 251. et BENEVOLI loco ſupra citato.

x) RVYSCH loco mox citato, et LANCISIVS de Motu cordis et anevryſmatibus. Cap. II. Propoſ. 21.

y) MORGAGNI lib. cit. Epiſt. 26. artic. 3.

ſaepe intermittens fuit, multo reddebatur aequabilior, ſic, ut, octo dierum ſpatio, nulla acciderit mutatio, praeterquam quod tumor, ut ſupra §. IV. iam annotatum eſt, multis in locis valde extenuabatur, et ſanguinem transmittebat.

§. X.

Die decimo nono, hora ſeptima matutina, locus *z*) maxime extenuatus, diſrumpebatur, et ſanguis, aſt parva copia, exiit, licet aperturae *a*) diameter pollicem ſuperaret; magna enim polypoſi ſanguinis concretio foramen obturabat, et, ad longitudinem digiti prominens, continua arteriae contractione ac relaxatione, nunc expellebatur, nunc iterum introrſum trahebatur, ita, ut foramen nunc occluderet, nunc iterum erumpenti ſanguini liberrimus concederetur exitus, quae etiam cauſſa fuit, quod non tam ſubitanea mors acciderit, ſicuti ceterum in ſimilibus caſibus contingit, *b*), et hic etiam expectata erat *c*). Idem etiam Hunterus *d*) obſervavit, et hi caſus ſuſpicionem celeberr. Morgagni *e*) probabiliorem reddunt, hanc nempe rationem eſſe, quod aegri aliquot horas ſaepe vivant, poſt anevryſ-

matis

z) Tab. I. *a*) Ibid.

b) La Fage loc. cit. Dodd Philoſophical Tranſactions Num. 402. pag. 436. Abridged, by P. Mimles Tom. II. pag. 161. Morgagni lib. cit. Epiſt. 26. artic. 9.

c) Appoſitis linteis carptis, et aliis neceſſariis auxiliis haemorrhagiam, mox ac inceperat, ſiſtere pro tempore annisi ſumus; aſt, quaecunque etiam adhibita fuerint impatientiſſimus aeger omnia a tumore divellebat; et ſic haemorrhagiam, pro tempore ceſſantem, ſaepe excitavit. Caſus a *Roſino* Lentilio in *Ephem. Nat. Curioſ. Cent. I. Obſ. 96.* pag. 188. ſeqq. deſcriptus, legi meretur, propter auxilia, quae, ad aegrum, diſrupto anevryſmate, per aliquot dies in vita ſervandum, adhibita fuere.

d) Medic. obſ. and Inquir. etc. Vol. I. pag. 329.

e) Lib. cit. Epiſt. 17. art. 16.

matis interius diſruptionem; quemadmodum aeger noſter etiam usque ad dimidiam horam undecimam veſpertinam vixit, fractis ſenſim et animi et corporis viribus.

§. XI.

Antequam cadaver aperuimus, quod difficillime fuit conceſſum, anevryſma exterius contemplantes, nullam invenimus mutationem, niſi quod circumferentia uno pollice minor eſſet.

§. XII.

Integumenta erant tenuiſſima, et maxime extenuata. Saccus anevryſmatis etiam erat tenuiſſimus *f*), uno in loco tantum diſruptus. Hoc cruciatim aperto, mox in conſpectum venit magna polypoſi ſanguinis concretio, hic illic cum albis glebulis commiſta *g*). Sublato hocce ſanguine, qui certe trium librarum pondus aequabat, ſtatim apparuit anevryſma, inter ſecundam et tertiam veram ſupremam coſtam, ex cavitate pectoris oriri, et quidem ex aorta; immiſſus enim digitus valvulas ſemilunares non ſolum detegebat, ſed et in ipſum ſiniſtrum cordis ventriculum penetrabat. Aperiendus itaque erat thorax, perſpecta prius mutatione ſterni atque coſtarum.

§. XIII.

Sternum a ſecunda ad quartam coſtam, a latere dextro adeo erat carioſum, ut a latere ſiniſtro paucae tantum ſupereſſent lineae, quibus cartilagines coſtarum huius lateris erant adnexae *h*). Co-

f) Conferri merentur *G. van* Swieten Commentaria in H. Boerhaave Aphor. de cognoſcendis et curandis morbis, Tom. I. pag. 288.

g) Videatur etiam Morgagni lib. cit. Epiſt. 18. Art. 23.

h) In nonnullis Caſibus annotatum legimus, anevryſma aperturam in oſſe pectoris produxiſſe, et per eandem prodiiſſe; hoc ſaltem obſervarunt Rolof, *Hiſtoire de l'Academie Royale des Sciences et bel-*

Coſta ſecunda dextra, eo loco, ubi naturali in ſtatu cum ſterno cohaeret, erat carioſa, et ſic plane a ſterno ſeparata, et per anevryſma tam valide ſurſum preſſa, ut primam coſtam tangeret. Tertia coſta etiam eodem loco erat carioſa, a ſterno ſeparata, et deorſum usque ad quartam coſtam depreſſa, deletis muſculis intercoſtalibus atque pleura, cum ſaccus, qui in thorace tantae erat magnitudinis, ut facillime pugnum admitteret *i*), hic parum contractus ex pectore exiiſſet.

§. XIV.

Sterno cum parte coſtarum utrinque ſeparato, magna flavi liquoris copia in pectoris cavitate inventa eſt, et pulmo in ſiniſtro latere firmiter cum pleura, in dextro cum pleura et ſacco anevryſmatis concretus, ab eodem ſurſum preſſus, ſed ceterum ſanus apparuit.

Anevryſma, a corde dextrorſum ad diſtantiam duorum circiter pollicum ſe ſe extendens, interius pro magna parte glaberrimum, aſt paucis in locis oſſeis quaſi eminentiis inſtructum, originem ducebat ex parte anteriore dextra aortae, parum ſupra pericardium, ita tamen, ut aorta iam, ubi ex corde egreditur, admodum dilatata eſſet; valvulis ſemilunaribus, craſſis, callo'is, ferme oſſeis, et tam longe ab invicem diſtantibus, ut ſine dubio motum et circulum ſanguinis impedire debuerint, neque egreſſum liberum permittentes, neque reditum ſatis intercludentes; quare etiam quemque magna ſubire debet admiratio, non maiores in pulſu obſervatas fuiſſe irregularitates.

D 3 Aor-

belles lettres de Berlin, année 1757. pag. 160. et Lentilius *Ephem. Nat. Curioſ. Cent. I. Obſ. 96.*

i) Pleraque interna aortae anevryſmata, quae ſimul inter coſtas erumperunt, in ipſo pectore hanc ſaltem magnitudinem acquiſiverunt; ſed quoad externam magnitudinem in omnibus magna detegitur differentia. *Ephem. Nat. Curioſ. Cent. I. Obſ. 96.* et *Dec. III. Ann. 5. et 6. Obſ. 179.*

Digitized by Google

Aorta non ſolum in initio, ſed usque ad illum locum, ubi ſe iuxta vertebras flectit, erat dilatata, ita ut tres rami, qui ſuperiora petunt, truncus nempe communis, arteria carotis et ſubclavia ſiniſtra, etiam duplo ampliores eſſent, ac in naturali ſtatu.

In pericardio multa continebatur lympha: Cor erat ſanum, ſupra modum pingue, intus polypis, ſe ſe usque in modo nominatos ramos extendentibus, repletum.

§. XV.

Conferri cum noſtro caſu merentur Obſervationes a LITTRIO *k*) MORANDO *l*), LA FAGIO *m*) deſcriptae, praecipue autem illa, quam HVNTERVS cum Societate Medicorum Londinenſi communicavit *n*).

§. XVI.

Patet ex hac obſervatione, tunicas arteriarum in anevryſmate non craſſiores reddi, quae multorum olim fuit opinio; ſed e contrario, ſententia eorum confirmatur, qui dicunt, in talibus caſibus tunicas craſſiores videri propter polypoſam materiem, quae tunicis applicata, natura degenerat, et formam membranarum acquirit *o*).

§. XVII.

k) Memoires de l'Acad. Royale des Sciences, l'ann. 1757. Mem. pag. 21. Edit. Amſtelod.

l) Ibid. l'ann. 1721. Hiſt. pag. 40.

m) Philoſophical Transactions, Num. 267. pag. 696. Abridged by S. MIHLES. Tom. I. pag. 275.

n) Medic. Obſervat. and Inquir. by a Society of Phyſicians at London. Vol. I. pag. 327.

o) Conferri poſſunt *de* HAEN Ratio medendi Tom. I. pag. 253. et G. *van* SWIETEN Comment. in *H.* BOERHAAVE Aphor. de cognoſcendis et curandis morbis, Tom. I. pag. 288. 289.

§. XVII.

Tandem luce meridiana clarius eſt, cariem hoc in caſu *p*) ſequelam anevryſmatis fuiſſe et forte originem traxiſſe ex eo, quod ſtagnans, et hinc acrior redditus ſanguis per tenuiſſimas arteriarum tunicas tranſudaverit, et ſic os carioſum reddiderit *q*). Liquor in anevryſmate contentus ſaltem adeo acris fuit, ut peſſimas, nec niſi poſt longum temporis ſpatium ſanandas ulcerationes in meis manibus produxerit: continua attamen anevryſmatis pulſatio ſimul etiam cariem producere potuit; hac enim vaſcula perioſtii et perichondrii, inter reſiſtentia corpora ac vehementer pulſans anevryſma interpoſita, ideoque contuſa atque extenuata, facile tandem hic illic rumpuntur, et quaedam quaſi ulcuſcula faciunt, humorem intra lamellas membranarum fundentia, qui mora acredinem contrahit et erodendi vim *r*).

Quod denique talis oſſium mutatio per continuam anevryſmatis pulſationem, et acredinem humoris, oriri poſſet; ii optime intelligent, qui legerint, per continuam pulſationem anevryſmatis arteriae ſubclaviae humerum fuiſſe laxatum *s*), et ſpinam

p) Cariem quandoque cauſſam anevryſmatis eſſe, patet ex WARNER Caſes in Surgeris, Caſ. 12.

q) RVYSCH Obſ. medic. chir. 37. 38. HVNTERVS dicit, ſuo in caſu oſſis vitium plane diſtinctum fuiſſe a carie, et apparere, ſanguinem inſenſibiliter os diſolviſſe; quare rogat, an ſanguini haecce qualitas adſcribi poſſit? narrans, eximium Chirurgum, hac de re interrogatum, dixiſſe, ſe parvum in dextro capitis latere tumorem, qui ſanguinem continebat, aperientem, nullum os ſub eodem inveniſſe, credebat. Medic. Obſ. Tom. I. p. 345.

r) MORGAGNI loc. cit. Epiſt. 18. Art. 27. Videatur etiam LENTILIVS in Ephem. Natur. Curioſ. Cent. I. Obſ. 96. pag. 196.

s) Journal de Medicine, Chirurgie, Pharmacie, par *van der* MONDE Tom. XIV. pag. 55.

Digitized by Google

nam dorſi per pancreas magnitudine auctum, et putrida materia repletum, adeo fuiſſe affectam, ut facillime frangi potuerit *t*).

§. XVIII.

Dolendum ſane, quod omnes aortae, ac circumiacentium partium mutationes, non potuerint delineari; hunc tamen in finem anevryſmatis externa facies et ante et poſt mortem fuit delineata; quae figurae, cum uſui eſſe poſſint, hic adiectae ſunt.

Prima Figura Tab. I. oſtendit anevryſma a latere ſiniſtro, vivente adhuc aegro, qui parum in latus dextrum converſus eſt.

aaa. Circumferentia.

bb. Duo loca, ubi anevryſma admodum inaequale et altius erat.

c. Papilla ſiniſtra.

dd. Clavicula dextra et ſiniſtra.

Secunda Figura exprimit anevryſma a parte anteriore, mortuo aegro.

aaaa. Tota Circumferentia.

bbbb. Loca gangraenoſa.

c. Locus in *d* diſruptus.

e. Papilla dextra.

f. Papilla ſiniſtra.

g. Clavicula ſiniſtra; dextra propter altitudinem anevryſmatis quaſi tecta.

(*Haga Comitum Halam miſſa* *d.* 8. *Maii* 1766.

t) T. Boneti Anatomia practica, ſive Sepulchretum anatomicum Lib. III. Sect. 22. Obſ. 40. Tom. II. pag. 576.

OB-

OBSERVATIO III.

Dn. D. JOANN. FRIDERICI ERASMI.

Partus praeternaturalis, ob manum praeviam, congrua verſione abſolutus.

Anno 1758. d. 16. Aug. vocatus fui ad Principem M. I. Sch. cuius coniux iam a die praecedente doloribus ad partum laborabat. Nocte praegreſſa aquae effluxerant, dum orificium uteri parum admodum erat apertum, quo tandem magis aperto, manus ſiniſtra in illud intraverat, ſub qua et retro quam caput tangebatur, vertice in os ſacrum converſo, pedibusque in dextro parturientis latere ſitis. Cum per aliquot horas, nullo ſymptomate urgente, fruſtra deſcenſum capitis cum manu ſimul expectaſſem, loco illius vero brachium potius ſolum magis magisque exprimeretur, iuſſi obſtetricem, ut pedes arripiendo, verſionem inſtitueret, qua facta, obſtetrix ſemimortuam extraxit puellam, quae, licet vagitum unum ediderit, tamen neque frictionibus, neque balneo et inflatione aëris in os, potuit excitari, ſed potius ultima hac inſtituta, ſanguis ex naribus erupit, et ſuggillatio ſupra oculum ſiniſtrum in conſpectum venit, indicio laeſionis alicuius internae. An haec culpa obſtetricis orta, dubium quidem, vero tamen ſimile videtur.

Epicriſis.

Cunctantem in ordinanda verſione infantis huius, duabus praecipue ex rationibus me exhibui; primo, quia quandoque in tali ſitu caput ſimul cum manu excluditur, partusque ſine verſione abſolvitur; ſecundo, quia tantum ab anno 1757. tanquam artis obſtetriciae Magiſter, et quidem primus in Ruſſia, publice conſtitutus eram, adeoque recens adhuc conditio muneris plus circumſpectionis requirere videbatur.

Digitized by Google

OBSERVATIO IV.

Dn. D. JOANN. FRIDERICI ERASMI.

Partus gemellorum, quorum prior facillime, alter in ſitu praeternaturali, vi dolorum tamen, excluſus eſt.

Anno eodem, d. 16. Octobr. hora veſpertina octava vocarunt me ad Dom. K. cuius ſtatus fuit ſequens:

Eodem mane hora tertia, in lecto iacens, ſtimulum perſentit alvum deponendi. Surgenti et per cubiculum eunti verſus ſellam perforatam, infans unico niſu excidit in terram. Anicula, funiculo deligato, tentans placentam extrahere, invenit novas membranas, quibus ruptis, alter infans ſe praeſentem offert. Accerſita interim obſtetrix Pruſſica, adveniens, invenit, una cum funiculo prioris infantis ſimul intraſſe et propendere funiculum et utrasque manus reſtitantis infantis. Cum unum et alterum reponere, verſionemque inſtituere fruſtra tentaſſet, ego advocatus invenio, non ſolum funiculos, ſed et brachia adeo intraſſe, ut pectus fere totum introitum occluderet, interim tamen caput in dextro, pedes in ſiniſtro latere iacere deprehendi. Horum ſiniſtrum etiam obſtetrix parum adduxerat, ad dextrum vero nulla ratione pertingere poteram. Manibus igitur ambabus tali perveſtigatione fatigatis, dum quiete et meditabundus, quid mihi agendum eſſet, ante parturientem ſedeo, ſumma cum admiratione video, infantem mortuum vehementi niſu expreſſum ante me iacere. Placentam, unicum diſcum formantem, non ſine difficultate lege artis deglubere coactus fui, quippe fortiſſime erat adcreta. Doleo, me prae conſternatione non attendiſſe, utrum oſſa pubis ſeceſſum paſſa fuerint. Foetus, gemellorum more, quidem non admodum toroſi, interim tamen ambo fuere perfecti; poſterioris vero oſſa capitis, confracta, ſed tamen ſine vulnere.

Epi-

Epicriſis.

Situs hic infantis ſine omni dubio ad praeternaturales eſt referendus; quod vero vi naturae partus tamen fuerit abſolutus, id minime iuxta regulas factum eſt, ſed potius adſcribendum extraordinariae capacitati cavitatis oſſium pelvis parturientis, uti illam partus etiam repentinus et inopinatus prioris infantis probat.

OBSERVATIO V.

Dn. D. JOANN. FRIDERICI ERASMI.

Partus forcipe terminatus.

Anno 1765. d. 6. Julii accerſitus ad parturientem uxorem cubicularii Dni Comitis, G. comperio ſequentia:

Parturiens erat femina triginta circiter annorum, ſtaturae parvae, ſed obeſa ſatis, primipara; venter ultra modum diſtentus non ſolum, ſed etiam diviſus quaſi oblique, ita, ut ſulcus mollis a parte dextra umbilici verſus os pubis diſtingueret fere duas duras rotundas elevationes, quarum maior occupabat latus ſiniſtrum, altera minor in dextro hypochondrio imprimis ſentiebatur. Pedes ad genitalia uſque erant tumefacti; aquae ante biduum iam effluxae, quo tempore etiam dolores ad partum urſerunt frequentiores et fortiores, iam plane fere ceſſantes, multumque imminuti, tam frequentia quam vigore. Situm infantis explorans, inveni orificium uteri thaleri magnitudine apertum, infantemque capite quidem praevio venire, hoc vero non alte ſolum adhuc haerere, ſed et ita oblique ſitum eſſe, ut auris dextra verſus os ileon ſiniſtrum, faciesque ſurſum, vertex vero verſus ileon dextrum reſpiceret, totumque infantis corpus quam maxime ſiniſtram abdominis partem impleviſſe. Rebus ſic ſtantibus, nullisque gravioribus ſymptomatibus praeſentibus, ul-

teriorem parturienti et obſtetrici commendavi patientiam, poſterioríque iniunxi, ut obliquo capitis deſcenſui auxilium prius non ferat, quam dolores ad partum veri et fortiores veniant; quamdiu vero vel leviores, vel rariores tantum apparent, quietam in lecto ſinat parturientem, ad conſervandas neque inutiliter frangendas illius vires, quo fine etiam victum facilem eupeptum cum Vitro vini rhenani ſuaſi. Altero mane accedenti obſtetrix retulit, dolores paucos leviores fuiſſe, remque eſſe fere in ſtatu priori. Tangenti videbatur orificii apertura paulo maior, caputque parum deſcendiſſe. Conſilium itaque dedi idem, bonique animi ut parturiens ſit, nihilque mali metuat, ſerio monui. Tertio vero poſt primum meum acceſſum, et quinto poſt effluxum aquarum die, cum accederem ad parturientem, atque omnia in eodem fere deprehenderem ſtatu, excepto tantum eo, quod pulſus paululum debilior ſimulque celerior eſſet, non amplius dubitavi, partum applicatione forcipis Levretianae ad finem perducere, idque eo magis, cum tam maritus, quam parturiens ipſa, enixiſſime id a me efflagitarent. Quo facto, minori, quam decem minutorum temporis ſpatio elapſo, vivam vegetamque ſatis extraxi puellam, illaque a funiculo liberata et placentam, manu immiſſa, ab utero liberavi et eduxi.

Epicriſis.

Venter praeter modum diſtentus et quaſi in duo hemiſphaeria diviſus, pedes quoque ad genitalia usque tumidi, plerumque pro certiſſimis allegantur ſignis gemellorum; interim, his omnibus hic praeſentibus, unus tantum aderat foetus, et tumorem in hypochondrio dextro formabat placenta ibidem adcreta. Nullane igitur dantur gemellorum certa ſigna? Affirmare fere auſim.

(*Moſcua Halam miſſae d.* 20. *Auguſt.* 1766.)

OBSER-

Digitized by Google

OBSERVATIO VI.

Dn. D. JOANN. AVG. PHILIPP. GESNER.

Aſthma periodicum ſiccum.

Iuvenis aliquot ſupra viginti annos natus, Textoris in opificio ſuo paraſtata per tredecim iam menſes, quotidie hora a meridie prima difficulter reſpirabat, adeo ut, radio et pectine miſſis, relinquere opus cogeretur. Eodem tempore, et interdum etiam mane, vel ante meridiem, moleſtam in faucibus ſenſationem, illi ſimilem, percipiebat, quam res duriuſcula, globoſa, in ſummitate oeſophagi haerens, concitare ſolet, et de qua hyſtericae ſaepius lamentabili voce conqueruntur. Aſthma ſiccum erat et ſubito quidem aegrum occupabat; neque tamen convelli pectus videbatur, neque pulſus a naturali recedebat. Tuſſis etiam, quae incerto tempore noſtrum adfligebat, ſicca erat, nec niſi raro tenaciſſimi muci pauculum exturbabat. Ceterum actionibus vitalibus et naturalibus integris, vitam ſalvus atque validus agebat, quamvis faciem colore exſanguem prae ſe ferebat.

Pilulas reſolventes, nervinis remediis auctas, quas ipſi exhibui per quatuor dies deglutiebat. Nihil autem inde mutato morbo, corticis Peruviani largas doſes ante meridiem devorandas ipſi dedi, quae paroxyſmum aſthmaticum cohibebant. De torminibus interim querelas proferebat noſter, ab hoc remedio excitatis. Ad primas igitur vias a ſordibus purgandas, Rhei iuſtam doſin ordinavi. Sexies alvo ſoluta, eodem die, de more intermittentium febrium, aſthma conſuetis horis, aſt duplicata vi revertebatur. Cortex in ſubſtantia ſequenti mane aſſumtus, paroxyſmum debellabat. Continuatum eſt per aliquot dies remedium hocce divinum pari ſemper ſucceſſu, ſepoſito autem illo morbus paulatim reſurgebat. Referebat tum aeger, lum-

bricum inſolitae magnitudinis ſub Corticis uſu expulſum eſſe. Pilulas igitur anthelminticas ex Aſa foetida, Myrrha, Abſynthio, Aloë, Mercurio dulci compoſitas, quotidie bis deglutire iuſſi, quae duos adhuc lumbricos duodecim fere pollices longitudine aequantes, cum multa pituita proturbabant. Aſthma nihilominus dictis horis revertens, Electuario tandem chinato brevi perſanatum vidi. Faucium tamen moleſta, quam ſupra notavimus, ſenſatio ſupererat, quae Oxymelle ſcillitico, et ſulphure aurato antimonii mixtis, affatim adſumtis, oppugnata, poſt ſputa copioſa tenaciſſima penitus deleta eſt.

OBSERVATIO VII.

Dn. D. JOANN. AVG. PHILIPP. GESNER.

Motus muſcularis vitium.

Faber lignarius, in media aetate conſtitutus, homo ſobrius, hactenus ſanus, inde a decem circiter menſibus motus vitio laborat, illi comparando, quod in vino gravibus in riſum diffuſi contemplantur pueri. Titubans nimirum et caſabundus incedere cogitur, nec raro in lacunam miſer concidit, ut aegre erectus huius ſqualorem cum illo ſterquilinii commiſceat. Neque tamen motu rotatorio circumagi, aut vacillantia obiecta videre ſibi videtur, neque recubans ab omni parte ſuffultus, artuum quaſi temulentiam, quam hypochondriaci ſaepe ſentiunt, percipit, imo optime ſe valere contendit. Facies eius pallida equidem et ſubtumida eſt, pulſus tamen magnus, fortis, adpetitus moderatus, ſomnus naturalis etc. cauſſa cognita procatarctica nulla. Celeberrimus olim Rhaetiae Medicus, *Roſinus* LENTILIUS in *Miſcellaneis* ſuis, pag. 71. ſub titulo *Hydrops cerebri* ſimilem morbi hiſtoriam his verbis deſcriptam dedit: *Vir — — iam ab integro anno laboravit certa quadam Vertiginis ſpecie, qua baud*

equidem obiecta circumrotabantur, ſed ipſe ceu temulentus titubans, et ni aliculi ſe fulciret, lapſurus, incedere cogebatur. In lecto cubans ſibi optime valere videbatur; caeterum caput et facies cumprimis ſubtumida; hactenus ſumma convenientia, ſed addit: *lingua gravis, ſtupor mentis velut ebrii, cephalaea.*

A balneatoribus noſter draſtica purgantia, repetitis vicibus exhibita, ſine ullo effectu accepit. Ego ſedecim uncias ſanguinis ex pede detrahi iuſſi, et exinde pulſum quidem, non autem morbum mutatum vidi. Sanguis ex vena miſſus naturalis erat, id, quod color, conſiſtentia, proportio ſeri ad rubicundam partem, docebant. Nervina dein, quae materia medica offert, praeſtantiſſima, viſceralibus maritata, itemque irritantia, maſticatoria, diuretica per plures dies incaſſum ſumebat. Tandem conſilio Wepferi apud Lentilivm uſus, veſicatorium emplaſtrum toti fere cuti capillatae, antea raſae, imponi curavi, quod poſt horas decem magnam ſeri copiam extrahebat. Sed fallitur augurio ſpes bona ſaepe ſuo. Etenim et hunc laborem perdidi. Quo autem nil intentatum relinquerem, cum Electricitatis viribus periculum facere animo conſtitui, ad quod ſe accommodaturum aeger ſancte promittebat. Sed promiſſis non ſtetit miſer, nec ulterius me convenit.

Cum haec obſervata mente adhuc agitarem, vir honeſtus 50. circiter annos natus, eodem morbo afflictus meum implorabat auxilium. Hic vero non artubus ſolum, ſed lingua etiam balbus titubabat. Linguae is quidem haeſitantiam a teneris accuſabat, multo magis autem balbutire incipiebat, cum infelici fato ab officio, cui praeerat, amotus, in moerorem et ſollicitudinem, cum praedicto ſimul affectu, coniiceretur. Non ſolum in lecto cubans bene valere ſibi videtur, ſed primis etiam, poſtquam de lecto ſurrexit, horis, remiſſione mali gaudet. Sanus ceterum eſt, aſt bonis deſtitutus; quam ob rem unicum ſolummodo remedium petebat gratis ſibi exhibendum. Ad manus

tum

Digitized by Google

tum mihi erat Extractum Napelli, iuxta praeſcriptum Illuſtr. STOERCKII paratum, cuius granum unum, cum Saccharo ſubactum, ter quotidie aſſumere iubebam, quod gratus accipiebat. Quid autem profecerit hoc remedium, mihi non liquet. Ab eo enim tempore nunquam iterum comparuit noſter, quamvis illi, ſi haec, quam exhibebam, portio non ſufficiat, ut repetat illam, licentiam permiſerim.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. JOANN. AVG. PHILIPP. GESNER.

Affectio hyſterica Hyoſcyami ſucco inſpiſſato ſanata.

Foemina honeſta 40. annorum, delicatula, nervorum morbis, et pathematibus hyſtericis a iuventute obnoxia, in languorem incidebat, cum lipothymiis et anxietatibus praecordialibus coniunctum. Sudor fere continuus, frigidus, viſcidus morbum comitabatur, itemque adpetitus proſtratus. Excretio alvi naturalis; urina mox colorata, mox pallida, turbida autem ſemper erat. Inter alia remedia, Medicis probata, nervina ſic dicta tonicaque, diu aſſumta, nil profecerunt. Cortex, mars, millefolium, gummi graveolentia ſine ullo fere effectu, parca primum manu, poſtea liberali exhibita ſunt. Solum Spiritum MINDERERI cum fructu aſſumſit. Is enim ſudores leniter cohibuit, et urinae dein, depoſito ſedimento albo, flocculento, pelluciditatem reddidit. Experientia edoctus, non ignorabam, morbos, qui debilitatis nervis plerumque attribuuntur, haud raro ex iisdem nimium irritatis naſci. Irritabilitatem ergo diminuere, animo conſtituebam mediante remedio directe anodyno. Talem enim vim, quod tonica vel adſtringentia per indirectum exſerant, non me fugiebat. Irritabilitatem autem minuere et motum ſpirituum irre-

irregularem in ordinem redigere, an unum idemque ſit, iudicio aliorum ſubmitto. Hoc interim obſervavi, SYDENHAMI Laudanum liquidum a guttis X. ad XX. foeminae huic exhibitum, ne minimum quidem effeciſſe. Singulis itaque diebus Hyoſcyami ſuccum inſpiſſatum mane et veſperi a gr. i. ad ij. aſſumendum eidem dedi, et brevi tempore morbo maximam partem liberatam aegram ſumma cum animi voluptate vidi. Integram enim valetudinem ſperare vitae genus et natura eius prohibebant.

(*Nordlinga Halam miſſae*, d. 10. *Octob.* 1766.)

OBSERVATIO IX.

Dn. D. STEPHANI WESZPREMI

De

Procidentia Vaginae uteri.

Eliſabetha Guthi, virgo annos XIX. nata, ſexto aetatis anno a parentibus in ſcholam miſſa eſt: caſu ibidem factum eſt, ut dum e menſa in ſcamnum decideret, in inguine tantam contuſionem paſſa fuerit, ut mox ex genitalibus ſat magna ſanguinis quantitas profluerет, ſed brevi reſtituta eſt ſanitati puella, nec amplius umquam de ea laeſione conqueſta. Anno aetatis undecimo ancillando vitam coepit ducere, huicque duriori vitae generi adſueta, adigebatur nonnumquam ab Hero Heraveſua, ut pondera maiora elevaret et ſubinde de loco in locum ſola tranſportaret, unde ante triennium fere ſenſit ex Genitalibus ſuis nucis iuglandis magnitudine tuberculum aliquod molle prodire, quod in dies magis auctum fuit, ut ovum gallinaceum, mox anſerinum, tandem ſtruthiocamelinum aequaret, atque intra ſpatium unius anni longitudo eius ſpithamam integram, in latitudine vero diameter dimidiam longe ſuperaret. Primis ſex

menſibus ipſa ſola facile illud potuit reponere; a duobus vero elapſis annis Saccus hicce carnoſus extra pudenda pependit, nec amplius in ſinum illum cavernoſum, unde excreverat, potuit retrudi, quamvis adhibita vi fortiore idem ſubinde facere tentaverit. Pudore victa, morbum ſollicite ſemper celavit, ſubligaculis uſa munus ancillare obivit, donec ante decem et quod excurrit menſes, morbi diuturnitate fracta, lecto adfigeretur, emaciato prius toto corpore et adpetitu penitus proſtrato. Morbus puellae poſtquam Ampliſſimo Civitatis noſtrae Magiſtratui innotuit, Phyſico ordinario, D. *Georgio Buzinkai*, cura demandata eſt, qui, adſcitis reliquis duobus Collegis, Dn. *Stephano Hatvani*, Medicin. Doct. et Philoſophiae ac Matheſeos Profeſſore publico, et *Joſepho Cſapo*, Medicin. Doctore, nec non integro Chirurgorum huiatium coetu, ad d. 10. Febr. labentis anni, me abſente, aegrotam examinant, et morbum incurabilem eſſe renuntiant. Poſt quintum diem ego rure redeo, quo ad Illuſtr. Lib. Baronis Horvath, in Tabula diſtrictuali Trans-Tibiſcana Praeſidis, filiam curandam excurreram, et die ſtatim ſequente, ad requiſitionem Magiſtratus cum Pharmacopolii civici Proviſore, Dn. Samuele Kazai, aegram convenio, eamque dum in menſa reſupinatam divaricatis cruribus colloco, videmus ingentem ſaccum carnoſum inter pedes e genitalibus enatum, tactu duriſſimum, indolentem et inſenſilem prorſus, ea magnitudine haerere, prout ſuperius iam iam commemoraveram. Hic quoad formam externam iconem Vteri falſo procidentis, a *van* MEEKREN *Obſervation. medico-chirurgic.* Cap. LIV. pag. 251. delineatam, exacte referebat, ea duntaxat diſſimilitudine, quod extremitas apicis verſus A. praedictae iconis non fuerit perfecte ovalis, ſed verſus anum aliquantulum retracta. Sollicite in B. ad labia pudendi, admotis digitis, examinabam, num viam aliquam, quae in antrum pudendum me introduceret, invenire poſſem, ſed nullam prorſus reperi, unde ſtatim conieci, inverſionem eſſe

ſe Vaginae uteri totalem; nec opinione mea deceptus; nam dum curatius in inveſtigatione pergo, invenio foramen in extremitate ſacci tumentis A. in ea parte, qua verſus anum recurva eſt, cui dum primum ſtylum ferreum exploratorium, mox etiam digitum auricularem infero, utrumque materia purulenta craſſa maculatum extraho, idque uteri orificium internum eſſe mihi perſuadebam illico, tanto magis in hac ſuſpicione confirmatus, quoniam ſanguinem menſtruum ex eo foraminulo ſemper profluxiſſe aegra conſtanter profitebatur, idem matrem quoque ante quatuor menſes ſe obſervaſſe tunc teſtata eſt. A tribus menſibus ordinaria et naturalis haec excretio ceſſavit, inque eius locum materiae purulentae ſuperius memoratae ſtillicidium ſucceſſit. Hinc plenarie convictus ſum, totalem hic Vaginae uterinae procidentiam eſſe, cum plenaria eiusdem inverſione, et ſimul etiam deſcenſum Vteri, ſed absque illius inverſione, adeoque Vteri procidentiam nullam, dum is ultra et extra vaginam non erat prolapſus, ſed in inverſa Vagina haerebat pendulus.

Haec dum ad Senatum per litteras refero, morbumque non prorſus incurabilem eſſe ſignifico, cura Puellae mihi committitur, et Chirurgus, *Adamus Laki*, pro miniſtro adiungitur. Primum ergo Decoctum Sarſaparillae pro potu ordinario praeſcribo, et quia alvus ex immodica aquae fontanae potatione lubrica reddita erat, radicem Biſtortae et ſummitates Millefolii in aequali quantitate adiicio, huiusque Decocti uſum ad finem usque morbi continuavit, bono cum ſucceſſu. Quotidie dein mane et veſpere in Balneum temperate calidum, cui ſoli flores Chamomillae incocti erant, ad umbilicum usque aegram immiſi, et ut commodius in cado balneatorio ſedere poſſet, pulvinar cum floribus et foliis a foeno deciduis impletum, ſubdidi, ac poſtquam per unam, nonnunquam etiam duas horas in tali balneo commorata erat, recta eandem lectum petere iuſſi, et poſt

Digitized by Google

unum alterumque horae quadrantem Cataplaſmate emolliente, ex herbis Althaeae, Malvae, Parietariae, floribus Chamomillae, Meliloti, Verbaſci, Sambuci parato, totum ſaccum, inter pedes pendulum, ſedulo obvolvere iuſſi. Poſt aliquot dies elapſos ſomnus et adpetitus, nec non corporis et animi vigor coeperunt redire, rediit quoque poſt menſis intervallum fluor menſtruus, qui aliquot iam ante menſibus emanſerat, et is tanta quidem copia ex foramine ſuperius deſcripto nunc profluxerat, quanta numquam antea. Elapſa quinta hebdomada tumor ille in tantum flacceſcebat, ut non niſi pugni magnitudinem referret, et mox in balneo, matre monente, nobis inſciis, ſola ſibi prolapſam Vaginam facile reponeret; aſt tertio poſt repoſitionem die inſecuti ſunt dolores in lumbis et in regione pubis, cum inſigni urinam reddendi difficultate: iuſſi ergo ut illico balneum intraret, et adhibito fortiore niſu conaretur ſibi novam Vaginae procidentiam procurare, nec prius de futura repoſitione cogitaret, quam partes prolapſae, iterum emollitae, ex toto flacceſcerent, id quod etiam ſeptima tandem finita hebdomada, Deo nobis opitulante, adſecuti ſumus feliciſſime. Ad praepediendam autem novam prolapſionem, vaginam uterumque ſuſtinendum, et relaxatas partes obfirmandas, Peſſarium intruſum eſt, quod per ſex circiter menſes geſtavit absque moleſtia, de nullis prioris morbi querula incommodis.

Tandem decimo Decembris huius anni convenit me Mater cum filia non pridem Viro deſponſata, conſilium expetiturae, num conſultum foret, initum, ut coeptum eſt, conſummare matrimonium? Quum ex iis intelligerem, pridem Peſſarium Puellam abieciſſe, et praepinguem ſatis, tali nunc frui conſtanter ſanitate, qua numquam antea; ſalutaribus inſtructas conſiliis optima quaevis ſperare iuſſi, et ita vultu exhilaratas ex aedibus meis dimiſi.

(*Debrecino in Hungaria Halam miſſa,*
d. 18. *Decemb.* 1766.)

OBSERVATIO X.

Dn. D. CHRISTOPH. GOTTLIEB BONZ.

Haemorrhoides ex vagina uterina exitum molientes.

Femina triginta annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, hypochondriaca, attamen rite menſtruata, bisque vel ter haemorrhoidum internarum fluxum experta, tantis hactenus, aliquoties, ſub actu concubitus, ab attritu et agitatione penis virilis, in vagina uteri doloribus afflicta fuit, ut lacrymis profuſis marito miſeram ſortem teſtata fuerit. Malum hoc ſponte ſua iterum evanuit rediitque incertis, longioribus tamen temporum intervallis. Ipſa accuratior loci affecti exploratio mihi conceſſa non fuit. Poſthaec corripiebatur ſpaſmo veſicae urinariae, per paroxyſmos recurrente, acerbis doloribus in regione pubis, aſſiduoque ad mingendum ſtimulo ſtipato. Vrina erat turbida, cum ſedimento mucoſo, non ſabuloſo. Vſurpatis remediis emollientibus, alvumque leniter ſubducentibus, cum ſanitate in gratiam rediit. Haemorrhoides veſicam eiusque ſphincterem infeſtantes, morbi huius auctores exſtitiſſe, minime dubito. Quae cum ita ſe habeant, perquam probabile mihi videtur, ſupra memoratos dolores, ſub coitus exercitio ſeſe exſerentes, eidem cauſſae tribuendos eſſe. Venae enim, quae vaginam uterinam ambiunt, atque a venarum haemorrhoidalium ultimis propaginibus, teſte Ill. HALLERO *a*), oriuntur, ab haemorrhoidali ſanguine diſtentae fuerunt redditae atque varicoſae; hinc non potuit non canalis hic ſenſiliſſimus, ab attritu penis, quam exquiſitiſſime dolere. Ad prophylaxin huius affectus conſilium dedi, ut Venaeſectio ſingulis ſemeſtribus adminiſtretur, potusque aci-

a) Prim. lin. Phyſiol. §. DCCCXII.

acidularum Swalbacenſium, iuncto inſimul balneorum uſu, ſemel quotannis in auxilium vocetur.

OBSERVATIO XI.

Dn. D. CHRISTOPH. GOTTLIEB BONZ.

Caſus Hydrophobiae curatae.

Virgo xxvi. annorum, ancillae ſervitia praeſtans, temperamenti ſanguineo-cholerici legitime menſtruata, d. xxv. Aprilis anni 1764. a cane rabido in ſura pedis ſiniſtri, ubi bini muſculi gaſtrocnemii invicem coniunguntur, duobus in locis morſu vulneratur. Non levi exinde perculſa fuit terrore, minoris tamen aeſtimans laeſionem modo praegreſſam, in hortum longius ab urbe remotum adhuc abiit, ac grave obſoniorum onus, vertici, ut moris eſt, impoſitum, domum geſtavit. Catamenia, quae tum fluebant, ſupprimebantur, ad quae revocanda infuſum quidem Meliſſae, ſed fruſtraneo auſu, ſorbillavit; vulneribus autem per noctem ſplenia, aqua ſclopetaria madida, impoſuit. Tandem nychthemero a praegreſſo morſu elapſo, meum conſilium expetiit. Inveniebam vulnera non admodum profunda, verum inſigniter iam tumida, valdeque dolentia. Ex demorſae relatione intellexi, canem rabiei illo gradu, quem Illuſtr. Boerhaave, §. 1135. Aphoriſmor. ſuorum, *primum* vocat, laboraſſe. Confeſtim igitur Chirurgum acceſſendum curavi, atque ut communicatum virus, ſcarificatione vulnerum profunda, applicatisque cucurbitulis, evocaretur, auctor fui. Peregit hoc Chirurgus, verum, ob animi timiditatem nimiam, minus dextre. Iniunxi deinde, ut vulnuſcula per totum morbi decurſum aperta ſerventur, atque, maturantibus ſedulo adhibitis, ſuppurationis negotium ſummo ſtudio promoveatur. Noctem ſubſequentem tranſigebat inſomnem; angu-

ſtiis affligebatur praecordiorum; ſanguinis praeterea verſus caput haud levis obſervabatur congeſtio. Hanc ob rem d. 27. eiusdem Venaeſectio in brachio adminiſtrata fuit, repetita biduo poſt, ob easdem rationes. Ceterum aegra lecto perpetuo affixa manebat. Delirabat quoque ſingulis fere noctibus, nec non interdiu multa abſona et ridicula proferebat. Accedebat denique d. 8. Maii levis aquae horror ad ipſius aſpectum, quam vero nihilominus, licet aegrius, bibebat. Triduo poſt aquam calidam ad manus lavandas afferri iuſſi. Obtemperavit quidem aegra petitioni huic, aſt inſigni cum difficultate, non ſine magna praecordiorum anxietate, totiusque corporis tremore. Potum vero aquae penitus expaveſcebat, neque ullo modo, nec vi, nec precibus, ad unum alterumve hauſtum capiendum commoveri potuit.

Medicamenta, quae ſtatim in principio usque ad praeſentem morbi conditionem exhibui, fuerunt, Mercurius dulcis *b*) mixturae temperanti iunctus, quem vero ob febriles accedentes commotiones, refractiori doſi exhibere, quin ſubinde per unum alterumve diem ſeponere coactus fui. Mercurii hoc temporis ſpatio, non niſi grana triginta quinque aſſumſit aegra, et tamen gingivarum exinde percepit dolorem, et hinc inde in ore interno puſtulae apparuere aphthoſae. Ex his circumſtantiis, ſalivationem, ſi medicamenti huius uſus continuaretur, ſubſecuturam eſſe, a vero haud alienum videbatur. Dubitabam vero, ob hanc rerum faciem, de proſpero illius ſucceſſu. Conſultum igitur duxi, ab hoc remedio abſtinere, eiusque loco experiri, quid Moſchus *c*) in hoc affectu valeat.

Inci-

b) Vid. Diſſ. de Hydrophobia, eiusdemque per mercurialia potiſſimum curatione, Argentorati 1761. ventilata.

c) Transact. philoſ. Vol. XLIII. pag. 226. GMELIN et MIEKE de Specifico antidoto novo. Tubing. 1750.

Digitized by Google

Incipiebam d. 11. Maii quovis bihorio, ſub forma pulveris, Moſchi optimae notae tria grana exhibere, ſuperingeſto cyatho Decocti, cuius formula haec fuit: Rec. Cort. Peruv. opt. *d*) unc. j. rad. Serpentar. Virgin. unc. dimid. Nitri depur. drachm. ij. Tart. ſolub. ſcrup. IV. M. D. S. Species cum menſura dimidia aquae fontanae decoquendae. Hiſce medicamentis aegra, niſi quod ſub finem doſes, et Moſchi et Corticis, diminutae fuerint, per quatuor ſeptimanas uſa eſt. Interea temporis, maxime circa veſperam, accedebant variae ſpaſtico-convulſivae artuum agitationes, quas inania ad vomendum conamina vel praecedebant, vel comitabantur.

Animo quoque inhaeſit cupido, adſtantes, inprimisque Medicum, laedendi, ab aegrae voluntate tamen adhuc ſuppreſſa; conquerebatur demorſa ſubinde de pedum ſtupore, capitisque vertiginoſa afflictione; iungebantur validae commotiones ſingultuoſae, per integras ſaepe noctes durantes, cum vagis doloribus in abdomine. Deliria fuerunt frequentiſſima; ſolidos cibos aegra deglutivit, aſſumſit quoque ſuo tempore praeſcriptum Decoctum, quod vero, cum per unicum aliquando diem omiſiſſet, altero die non niſi aegerrime hauriebat; ad aquam vero e longinquo ſaltem viſam exhorreſcere, totoque corpore contremiſcere coepit, neque illam vel primis modo labris deguſtare potuit; neque tamen metuit aëris motum, neque res ſplendentes oblatas. Conſumtae fuerunt hoc temporis decurſu in Decocto, corticis Peruviani unciae quatuordecim, Moſchi vero drachmae quinque cum granis viginti ſeptem. Nolui aegrae, re domi anguſta preſſae, Moſchum ulterius exhibere, praeſertim, cum Hydrophobia per integri menſis ſpatium in uno eodemque ſtatu permanſit. In mentem igitur mihi venit, an non balnei dulcis uſu refractarius hic morbus debellari poſſit. Primis

d) Vide laudat. Diſſ. Argentoratenſem, ubi Auctor Corticis uſum, variis rationibus innixus, valde commendat.

Digitized by Google

mis quidem diebus difficillime id ſucceſſit. Aegra enim miſerandum in modum tantis praecordiorum anxietatibus, partium omnium tremore, membrorumque fere convulſiva agitatione corripiebatur, ut vix balneum ingreſſa, ex eodem rurſus exire coacta fuerit: verum hae difficultates tractu temporis ita ſublatae ſunt, ut tandem per bihorii ſpatium in lavacro perſiſteret, omniaque ſymptomata ſenſim ſenſimque ita evaneſcerent, ut aegra, quindecim adhibitis balneis, unum alterumve cochlear aquae deglutire potuerit, ſubſequente quidem ſingultu, qui vero aliquot menſium intervallo ſponte abiit, ita, ut illa, dum haec ſcribo, bene valeat, nullumque amplius mali ſui inſultum, praeter vertiginoſas capitis afflictiones, ſemel aut bis per annum recrudeſcentes, hactenus perpeſſa ſit.

Cum varia in hoc morbo medicamenta adhibita fuerint, dictu minus facile eſt, quodnam ipſorum effectum praecipuum praeſtiterit: videtur tamen, Moſcho, Cortici juncto, vires ſuas denegandas haud eſſe, cum horum remediorum uſu, quatuor ſeptimanarum decurſu, Hydrophobiae malum, rariſſimo ſane exemplo, maiora haud ceperit incrementa.

OBSERVATIO XII.

Dn. D. CHRISTOPH. GOTTLIEB BONZ.

De

Tumore pedum oedematoſo chronico minus tamen noxio.

Vir 44. annorum, laxioris atque ſucculenti corporis habitus, ob muneris demandati rationes vitae ſedentariae nimium quantum addictus, varia molimina haemorrhoidalia, tandemque ipſum haemorrhoidalem fluxum menſtruis periodis recurrentem, ſibi contraxit. Jungebatur huic affectui oedema pedum

ſenſim ſenſimque increſcens, laxamque cutem a malleolo usque ad genua ſat magnam in molem extendens. Tumor hic pro more ſuo per noctem penitus diſparuit, et interdiu rediit, impreſſasque foveas promptiſſime reſtituit. Accidit aliquando, ut, cum aeger de inſolito pedum pruritu conquereretur, pedesque eapropter cum pannis linteis paulo diutius, leniter tamen fricarentur, ut, inquam, ipſa haec lintea ſina ab attenuato et per dilatatos poros cutis tranſeunte ſero, repetito etiam experimento, madeſcerent, quae omnia ſerum in praeſenti oedemate extravaſatum atque in telam celluloſam effuſum commonſtrant. Exceptionem proinde aliquam patitur ſententia *a*), quae tumorem oedematoſum, qui preſſus ſe facile reſtituit, a ſero tantummodo in vaſis ſuis ſtagnante deducit, id quod modeſte hic monere placuit. Ceterum, Vir optimus non adeo male ſe habet, eſtque idem tumoris ſtatus, quinquennio iam ab eiusdem ortu praeterlapſo.

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. CHRISTOPH. GOTTLIEB BONZ.

De

Vſu Spiritus ſalis ammoniaci interno noxio potius, quam ſalutari.

Celeberrimus ADOLPHI, in Actor N. Cur. Vol. X. Obſ. X. medicamenta larga et liberali manu data eximie commendat, quod et ego probo. Allegatur ibidem PORTA in *Medicina* ſua *brevi*, quae mihi vero ad manus non eſt, dicens, ſe absque ulla noxa compluribus vicibus Spiritus ſalis ammoniaci integram unciam aſſumſiſſe. Jam ea, quae mihi circa uſum huius medicamen-

a) Excellentiſſ. EBERHARD, Conſp. med. theoret. Part. II. pag. 496.

camenti evenerunt, enarrabo. Viro eidem, cuius in praecedente Obſervatione mentionem feci, ad urinam ciendam ſequentem Mixturam praeſcripſi: Rec. Aqu. Ceraſor. nigr. uncias ſex, Terrae fol. Tartar. drachmam unam, Spir. ſal. ammon. urinoſi, iuxta Diſpenſat. Würtemb. parati atque optime ſaturati drachmas tres, Oxymell. ſquillit. unciam unam. M. capiantur bis per diem quinque cochlearia.

Poſtquam aeger medicamentum hoc bono animo aſſumſerat, reſpiratio ipſi ſubito ſufflaminabatur, ita, ut per ſedecim vel viginti horae minuta ſecunda ſpiritui ducendo impar eſſet. Nihilominus ſecunda vice periculum fecit cum hoc remedio, verum eadem ſequebatur ſpirandi difficultas, quin adhuc intenſior. Deteſtabatur hinc aeger medicamentum hoc, neque ego eiusdem uſum amplius ſuadere conſultum duxi. Cum Vir optimus omnia ingredientia, imo ipſum Spiritum ſalis ammoniaci ad duos ſcrupulos mixturae ſexunciali admixtum, plus una vice absque ullo incommodo aſſumſerit; perſuaſum mihi eſt, nocivorum horum effectuum rationem non niſi in nimis larga modo dicti ſpiritus adhibita doſi quaerendam eſſe. Spiritus enim hic, teſte Boerhaavio, *b*) bene ſaturatus, acerrimus eſt, ignique proximus acrimonia ſua, halitumque emittit, quo forte in rerum natura non alius acrior habetur aut violentior. Quid? quod ipſe ſal volatilis cuti viventis calidae applicatus, ſi mox ſuperimpoſito emplaſtro de pice verſus cutim coërcetur, ut non poſſit avolare, ſtatim ac caleſcit, intolerabili cum dolore partes in gangraenam nigram exurit, ſumma cum inflammatione, ut non ſit aliud venenum velocius. *An igitur adeo*, pergit celeberrimus Vir, externum ſaltem uſum attingens, *prudentes quidam Medicorum, qui pleno inſpiratu commendant ſpiritus huius ſalisve attractionem ad nervos olfactorios, membranam pituitariam narium, pulmonales tenerrimas veſiculas? Inflammatio topica et corroſio* impri-

b) Element. Chemiae Tom. II. Proceſſ. CV. CVI.

imprimis quam maxime hinc videtur metuenda. Suſpicor itaque ſpiritum ſalis ammoniaci, quem PORTA adeo liberaliter ingurgitavit, optimae notae non fuiſſe, licet, quod hic ſub finem addo, neſciam, an forte alius, ſuperius a me praeſcriptam doſin huius ſpiritus melius ferat, nec ne?

(*Eſslinga Halam miſſae d. 22. Decemb. 1766.*)

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. PAVLI JOANN. FRIDER. HELMERSHAVSEN.

Ingens et miranda graviſſimorum ſymptomatum congeries, per XXXII. annos ſe invicem excipientium, a concremento polypoſo-ſcirrhoſo, in- et extra V. P. coalito, obortorum.

Virgo temperamenti ſanguineo-cholerici, bona validaque corporis conſtitutione atque alacriore animo gaudens, ab infantia quidem variis gravibusque morbis implicata fuerat, quibus vero a decimo tertio aetatis anno levata, ad decimum octavum usque bona utebatur valetudine, ut per hoc temporis ſpatium omnes actiones vitales et naturales ordine et ſine vitio procederent. Annum autem agens decimum octavum, laſſitudine inopinata artuum, in aſcenſione potiſſimum ſcalarum, nec non crebrioribus capitis doloribus, ſenſuumque hebetationibus ac vertigine adficiebatur, qui quidem adfectus caput et organa auditus ita occupabant, ut haec occluſa viderentur, atque aegrota ſaepius vix ſibi conſtaret. Ad haec accedebant difficilior reſpiratio et anxietas circa praecordia, non raro eum in modum aucta, ut aegra vix ſufferret anhelitum, ſimulque hoc cum adfectu inſignis palpitatio et trepidatio cordis erant coniunctae, attamen cum hoc diſcrimine, ut graviores acceſſus capiti moleſtiam

adfe-

adferentes, ſymptomata circa praecordia redderent remiſſiora, quae eo tempore interdum in totum quieſcebant. Neque certum et ſtatum tempus invadendi et recurrendi obſervatum eſt, ſed haec ſymptomata promiſcue et ſine reſpectu ad excretiones ordinarias, tam ante, quam poſt fluxum menſium, nec minus tempore intermedio, alvo tam clauſa, quam aperta, aderant: interim tamen alvus frequentius clauſa, quam aperta erat, et pedes ſaepe praeternaturaliter detepeſcebant. Ceterum aegrota, ſi antea nominati excipiantur inſultus, ſic ſatis bene adhuc corpore viribusque valebat, nec ciborum adpetentia, nec ſomno carebat, et nihil impediebat, quominus occupationibus domeſticis vacare et interdum pedem domo efferre potuerit, usque dum morbus creſcens hoc prohibebat. Neque hoc prætermittendum, quod menſes conſueto tempore prodierint ſine doloribus aut aliis incommodis.

A primis morbi incrementis ſtatim experientiſſimi quidam *Medici* in conſilium vocabantur, qui quidem per Venaeſectiones, pediluvia, antiſpaſmodica, reſolventia, pilulas polychreſtas balſamicas et reliqua eiu dem generis remedia, morbum radicitus tollere fruſtra conati, verebantur, ne polypi cordis, ſaltem incipientes, ſubeſſent, generatim autem arbitrabantur, aegrotam cardialgia ſymptomatica a reſtrictione humorum oriunda, *laborare*, hac quidem innixi ratione, quod nimirum inflatio vaſorum ſanguiferorum in facie et collo cum pu ſu duro, intermittente, obſervabatur. Aliquo deinde temporis ſpatio interiecto, ſpaſmodica faucium conſtrictio, cum ſenſu corporis duri in illis haerentis, itemque inflatio in hypochondrio ſiniſtro et ſenſus rei alicuius aſcendentis ſenſimque praecordia occupantis, ſuccedebant, quae ſane omnia ſententiam Medicorum dubiam atque curationem difficiliorem anci itemque reddebant. Nulla enim obſtructio menſium, nulla in abdomine tormina aderant; menſes non ſolum legitimo tempore, ſed etiam libere et absque im-

impedimento prodibant, ratione durationis paululum modo mutati, ut, cum antea quinque aut ſex diebus, nunc biduo abſolverentur. Nullam aegra horum calamitoſorum ſymptomatum rationem adferre poterat, niſi quod domicilii ſui culina fumum retinens, perflantibus ventis nimium expoſita fuerit, in qua coquendis cibis occupata, per crebras infrigidationes forſitan detrimenti quidquam ſanitatis cepiſſet, quod a vero abludere non videbatur, quia tempore hiemali primum hoc morbo adflicta, fluxum menſium ſenſim diminui animadverterat, nullo modo, licet omnibus remediis rite adhibitis, ratione quantitatis poſtea plenarie reſtituendum. Hi acceſſus morboſi biennio elapſo multum augebantur occaſione terroris, quo aegrota ex improviſo percellebatur; ab hoc tempore lecto manebat continuo adfixa, et quidem eo modo, ut interdiu incumberet dextro lateri, ſomnum autem capiens, quo nondum privata erat, nonnunquam etiam in ſiniſtrum ſe verteret.

Aliquot anni ſic praeteribant, ut illa quidem nunquam ab omni ſenſu anxietatis circa pectus libera, attamen, ſi excipiantur adfectus ſpaſmodici, animi corporisque viribus non plane deſtituta eſſet, ceterum aequalem ſitum cubando ſollicite obſervans atque ab omni motu, quantum fieri poterat, abſtinens, aliquid etiam levaminis et liberiorem reſpirationem exinde ſe capere adfirmabat, quando manu ventriculum ſiniſtrorſum premeret. Sanguis per Venaeſectiones circa aequinoctia emiſſus, purpureum colorem atque conſiſtentiam ſatis bonam retinebat. Vrina erat naturalis et citrini coloris, modo copioſum, modo parcum ſedimentum deponens; quandoque tamen aegrotae aſſurgenti animi deliquia eveniebant. Circa hoc tempus, poſtquam ultra duos annos ſymptomatibus hactenus enumeratis adflicta fuerat, menſes notabiliter diminuebantur et fluor albus accedebat, nunquam remittens niſi ſub ipſo menſium fluxu, isque omnia medicamenta eludens, ſpem et laborem Medicorum fruſtra-

fruſtrabatur, quamvis ſanguinem purificantia inprimis Tinct. antimonii acris cum Eſſentia Succini, pilulae purgantes cum Mercurio dulci, variae aquae minerales, decoctum foliorum Roſmarini et florum Vrticae mortuae, itemque martialia quaedam ab illuſtribus Medicis, Hoffmanno ſcilicet, *de* Berger, Büchnero, Stahlio, aliisque Viris experientiſſimis praeſcripta, adhiberentur.

Sex anni ita miſere, longe calamitoſius autem inſequentes peragebantur: non ſolum enim continuabant vertigo, hebetationes capitis, tenſio ſiniſtri lateris et pedum infrigidationes, quibus poſtremo nominatis antea dicta ſymptomata ſemper augebantur, ſed et morbus ipſe in dies invaleſcebat, quandoquidem continua cordis palpitatio eiusque tremulus motus, ad extremum usque diem aegram male diſcruciantes, reſpiratio anxia, orgaſmus ſanguinis univerſalis, et inuſitatae conſtrictiones ſpaſmodicae in capite et pectore, plerumque vero in diaphragmate, cum ſubſequente atonia oboriebantur. Adpetentia ciborum et quiete per noctem adhuc fruenti id ſolatii ſupererat, quod adflictionibus aliquantiſper remiſſioribus vacando, in occupationes domeſticas, attamen lecto incumbens, atque colendo Poëſin aut alias animi ingeniique exercitatione otium conſumeret. Venaeſectiones, et hirudines ad venas colli et ſuras admotae, per aliquot dies interdum corporis cruciatus aliquo modo levabant, ſed malum minime ſummovebant, quin immo, aliquo temporis intervallo compreſſione cordis et capitis pathemata, modo pungendo, modo pulſando dolores excitantia, eo usque augebantur, ut in veras convulſiones abirent, et adflicta ſub his paroxyſmis, fidem ſuperantibus et per univerſum corpus ſe extendentibus ab aliquot perſonis robuſtioribus vix lecto coërceretur, et miſerandum in modum lamentaretur.

Sic morbus a primordiis ſuis ad quartum et viceſimum annum ſubinde magis magisque invaleſcens, protrahebatur, ex quo

quo inſigniter decreſcebat, minime tamen prodigioſos effectus ulterius exſerebat, e contrario, praeſertim viceſimo quinto morbi anno, ſuperata Dyſenteria, aliae paſſiones priorum vices occupabant: Stomachus ſcilicet languens, privatio adpetentiae et ſomni, vehementes ſingultus, ſpaſmi fere continui circa ventriculum, pectus ſimul et cor contrahentes et reſpirationem opprimentes. Sub ipſis cordis conſtrictionibus, iisque vehementioribus, aegrota conquerebatur de incredibili anxietate et compreſſionibus cordis, eique videbatur ſaepe, ac ſi ſanguinis motus circa cor prorſus ſe ſe ſiſteret, et fruſtulum quaſi ligni in corde haereret, quae pathemata, cum palpitatione interdum, ſemper vero cum trepidatione cordis usque ad obitum perdurante, erant coniuncta. Simulac corpus movebatur, ſpaſmorum impetus maior erat, et cor ipſum et omnia vaſa quaſi occluſa videbantur, poſtea animi deliquia et tanta cordis debilitas ſequebantur, ut hoc ipſi prae debilitate doleret, in quibus adfectibus tamen medicamenta roborantia praecipuum praeſtabant uſum. Quando ſpaſmus cor invadebat, verum aſthma ſpaſticum exoriebatur, ut aegrota nunquam ſufficientem halitum reciperc poſſet, et ex nimia anxietate pedibus lectum concuteret tanta cum vehementia, ut hi ſaepe ſauciati fuerint.

Durante hoc inveterato morbo, a cereviſia plenarie abſtinuit, utens plerumque potu ex decocto panis et Caſſiae lignoſae, nec non ex avena et hordeo excorticatis; intra prandium aliquid vini ſumſit. Annis poſterioribus morbi, praeſertim durante ſpaſmo diaphragmatis, vel minima exoneratio alvi vehementes ſpaſmos et contorſiones provocabat, qua de cauſſa nulla laxantia, raro autem Clyſmata, adhibebantur. Lectus continua horum annorum ſerie a tergo altius ſterni debebat, et in ultimo anno aegrota non niſi dextro lateri incumbens ſomnum capere potuit, quo diuturno recubitu ſemel tantum cutis, licet intra paucos dies ſanata, exulcerata fuit. Sub his ad-

flictio-

flictionibus corpus plane contabuit, viribus per continuum cordis tremulum motum et ſpaſmos ſtomachi ita exhauſtis, ut complures dies ſub inſigni atonia conſumeret; accedente autem ſpaſmo tam anxia erat, ut cutem in regione ſcrobiculi cordis et ſupra umbilicum fricando laederet.

Tot malis miſerandum in modum cruciata, morbo tandem inſeneſcebat, qui iam triginta et duos annos vitae abſumſerat, atque in hoc longo temporis tractu minimum decas Medicorum, ab aegrota conſultorum, morti occubuerat. Circa medium triceſimi tertii morbi et quinquageſimi primi anni vitae, quo tempore fluxus menſium, annuatim diminutus, ceſſabat, malum tamen inde nec augebatur, nec levabatur, incidit forte in quandam animi conturbationem, per aliquot dies ſubſiſtentem, qua ipſius animus, alias tranquillus atque immotus, nimis afflictus fuit, et choleram ſiccam reliquit, quae, omnibus remediis, etiam pretioſioribus, fruſtra adhibitis, in inflammationem lentam degeneravit, et ſic tandem illa, accedentibus exceſſivis convulſionibus, et inſequente lenta apoplexia, miriſque ſpaſmis, ſupra triginta et ſex horas praeter opinionem moribunda, cum naturae vires tam accumulatis malis non ſufficerent, vitam moleſtam cum tranquilla morte commutavit.

Non ſolum defuncta, ſed etiam ipſius cognati ſaepius optarunt, ut poſt illius obitum ope ſectionis in cauſſam morbi atque ſymptomatum plane ſingularium et prope inauditorum inquireretur, cui deſiderio ut ſatisfieret, praevia inſpectione corporis demortuae, manus ſectioni admovebantur. Eius vero finis primarius, quum in eo conſiſteret potiſſimum, ut ſedes morbi diriſſimi recluderetur, attamen, quantum fieri poſſet, ſine mutilatione corporis, a ſcopo non alienum viſum eſt, cavitates inferiores utraſque primario perſcrutari, et in his ſi praeternaturale quoddam non inveniretur, tunc poſtea ſuperiores aperire. Sub externa pectoris atque abdominis inſpectione ab initio ſtatim obſervabatur, ſternum praeternaturaliter valde inflexum, ce-

ceterum quoque inſigni duritie praeditum eſſe. In ſiniſtro hypochondrio livor et maculae rubicundae adparebant, quae ex gangraena interna atque intervallo temporis, dum corpus quadraginta et duas horas iam exanimatum iacuerat, ortae credebantur; abdomen ipſum valde tumidum et livore ſuffuſum erat. Integumenta communia in ſtatu ordinario, et, quod in morbo tam pertinaci et corpore plenarie contabefacto mirandum erat, robuſtiori panniculo adipoſo inſtructa deprehendebantur. Pectore aperto, mediaſtinum ſanum et ſupra modum pingue, pulmones vero iuſto minores adparebant, illosque magnitudine vix ſuperabant, qui in infante ſex aut octo annorum conſpiciuntur. Dexter illorum lobus vix quarta parte liber erat, reliquis tribus imprimis ſuperne, claviculam verſus, cum pleura concretus, in eoque latere circiter dimidia menſura extravaſatae lymphae ſeroſae confluebat, hincque nec defunctam, nec ipſius Medicos opinio fefellit, quod ſcilicet hydrope pectoris ſimul laboraret. Subſtantia pulmonum valde flaccida erat, attamen ſine ullo ſcirrho aut vomica; dexter lobus autem in totum, ſiniſter ex parte tantum inflammati erant. Cor minorem, ac par eſt, habere ambitum videbatur, neque in ſitu naturali conſtitutum erat, apice in dextrum latus valde inclinato. Pericardium ſine labe, fruſtrabatur exſpectationem Medici, hoc loco extravaſatum quoddam ſuſpicantis. Ventriculus cordis anterior nimis flaccidus erat, poſterior e contrario naturalis; uterque, quod mirabamur, ſine extravaſato aut concretione polypoſa.

His accurate ſufficienterque perſcrutatis, abdomen aperiebatur, ubi inflammatio omnium inteſtinorum, excepto recto, ſtatim in oculos incurrebat. Omentum erat in ſtatu naturali; hepar turgens et ſanguine repletum, iuſtae quidem proportionis, aſt inflammatum, licet ſine ſcirrho, ſicut etiam veſicula fellea valde exigua et prorſus inflammata erat. Splen colore ſublivido infectus erat, ſed absque ſcirrho, et ratione extenſionis modum non transgrediens. Stomachus multum inflatus, ſed

non inflammatus; uterus nimis parvus, et renes cum veſica ex omnibus viſceribus ſoli vitio viſibili carebant. Sub fundo uteri et inter veſicam concreſcentia in modum venae ſcirrhoſae inſigniter tumefactae tandem adparebat, et quum ex hoc praeternaturali obiecto ſedes morbi in hoc loco praeſumeretur, id accuratius proſequebatur, inteſtinis usque ad ſinum Venae portarum et regionem hepatis replicatis. Facta hac praeparatione, obſervabatur, memoratum illum tumorem in ipſo Venae portarum trunco latitare, quo diſſecto, polypus, figuram, quam adiecimus, referens, prorumpebat, a parte ſuperiore lit. A. circumferentiam plus quam duorum, et ab inferiore, lit. B. ad ramificationes usque, unius et dimidiae unciarum, nec non pondus ſemunciarum quinque cum dimidia exhibens. Hic polypus cum continuationibus ſuis, ut Tab. I. Fig. 3. A. B. C. D. monſtrat, dextrum atque ſiniſtrum ramum Venae portarum ingrediebatur, atque ex mera concretione fibrarum conſiſtebat. Connectebatur autem mediante tunica celluloſa cum ſcirrho, quem eadem Figura lit. E. oſtendit, quique a parte ſuperiori F. ubi intra dextrum et ſiniſtrum ramum venae portarum increverat, pollicis unius, in medio vero G. pugni circumferentiam ſuperabat, ſimulque ab hoc ſcirrho pendebat appendix H. longitudinem et craſſitiem unius pollicis explens, quae cum parte aliqua craſſioris portionis utero incumbebat. In ſuperficie ſcirrhi, ubivis glandulae induratae adhuc adparebant, lit. I. I. I. et quum diſſecaretur, repraeſentabat faciem ſarcomatis et ſteatomatis, dum varium praebebat aſpectum. Longitudo huius concreſcentiae ſcirrhoſae ſine appendice H., quae ſeparata et quaſi abſciſſa comparuit, ad quadrantem cubiti, et pondus totius compagis ſcirrhoſae ad decem ſemuncias et tres drachmas adſurgebat, quo vaſa haemorrhoidalia premebantur, ſicut etiam hac mole vena cava in vertebram retrorſum intruſa, antrorſum autem veſica propulſa erat, ut vix cerneretur, qua de cauſſa eius extenſio impediebatur.

Digitized by Google

Neque ideo mirandum eſt, cur defuncta de continuis anxietatibus et motibus convulſivis conqueſta ſit, quum horum ſymptomatum ratio, partim ex pulmonibus iuſto minoribus, partim ex interrupto, retardato et variante ſanguinis circulo, facile adpareat, quo reditus ſanguinis in anteriorem cordis ventriculum difficilior reddebatur, polypus vero vel minimo corporis motu exagitabatur, et nimia exinde conſequente extenſione ſpaſmi et convulſiones provocabantur; ſcirrhus vero, quando aegrota aſſurgere conabatur, propter pondus deſcendebat, et liberum diaphragmatis motum prohibebat. Occaſione animi cuiusdam pathematis ſine ullo dubio polypus, ceterum paucis aut plane nullis, ut alias ſolet, fibris lateralibus inſtructus, ſeparatus eſt, et ſimul facta effuſione bilis, ex irritatione et impedito circulo gangraena et ſphacelus ſua ceperunt incrementa.

(*Vinaria Halam miſſa d. 12. Mart. 1767.*)

OBSERVATIO XV.

Dn. JACOBI FRANCISCI DEMACHY.

Singularia quaedam, de Liquore fumante, ex Stanno et Mercurio ſublimato parato.

In Schediaſmate quodam, quod *Caſſio* tribuitur, et *Sol ſine veſte* inſcribitur, de Liquore ex Stanno et Mercurio corroſivo parato aſſeritur, ſingularem hanc eius eſſe qualitatem, ut guttula eius unica omnem in cyatho contentam aquam quaſi conglaciatam reddere queat. Pluribus autem vicibus per experientiam edoctus, falſum hoc eſſe comperi; e contrario autem ſequens phaenomenon ſaepius obſervare mihi licuit, quod nempe unica aquae purae guttula integram quandam praedicti illius Liquoris fumantis quantitatem ſubito et fere in momento in cry-

ſtal-

ſtallos exiguas ſiccos, nihilominus tamen fumantes, convertere queat. Sic

primo, cum Phialam, pro aſſervando tali Liquore, qui adhuc ſub deſtillatione prodibat, praeparaveram, et eandem, aqua mundificatam, non ſufficienter exſiccaveram, vix e vaſe recipiente in illam effuſus Liquor omnis, non ſine ſtupore meo, in ſolidam maſſam mutatus fuit.

Altera vice miniſter, qui in lectionibus meis chemicis ad manus mihi erat, Matracium, antea cum aqua repurgatum, retortae, deſtillationi Liquoris fumantis adaptatae, admovere debebat. Licet autem ſerio eidem inculcaſſem, ut exacte illud exſiccaret, nihilominus tamen ex incuria illud adhuc humidum adplicavit, ignemque debitum retortae ſubminiſtravit. Quamprimum ergo Liquor vaporoſus prodiit, ſtatim hinc inde ad parietes Matracii (in locis nempe humidis) circumvolutus, in ſolidam ſubſtantiam abiit, reliqua autem eius pars fluiditatem aqueam ſervavit.

Tertio tandem de induſtria aquae, in cyatho contentae, unciis ſex, ſucceſſive et per vices Liquoris fumantis guttulas duodecim, ab una incipiendo, inſtillavi, ſed aqua ſemper fluida permanſit. Cum vero ad drachmam unam Liquoris iſtius unicam ſaltem aquae guttulam mediante tubulo vitreo adderem, moxque leniter vitrum agitarem, omnis ille ſubito in ſolidam mutatus fuit maſſam; quin imo, ſi vapor ſaltem aqueus in vaſculum, Liquorem fumantem continens, transmittitur, ut leviter modo illum attingat, ſimilis exinde effectus illico obſervatur. Liquido ergo exinde adparet, quantum a veritate abſit prodigioſum illud experimentum in praedicto illo Schediaſmate inani cum iactantia prolatum.

OBSERVATIO XVI.

Dn. JACOBI FRANCISCI DEMACHY.

Hepar ſulphuris, vicem gerens Liquoris ad detegendam Vinorum mangoniſationem deſtinati.

Ad deteſtandam Vinorum mangoniſationem detegendam communiter adhibetur Liquor, ex Auripigmento et Calce viva, in aqua ſolutis et leviter coctis paratus, quo alias etiam Phyſici pro atramento ſic dicto ſympathetico utuntur. Quum aliquando mihi deficeret hic Liquor, et Vinum quoddam, intuitu mangoniſationis valde ſuſpectum, examinandum eſſet, Hepar ſulphuris, quod aderat, liquidum, eius in locum ſubſtitui, eodem cum ſucceſſu. Hoc videns, tentavi, an idem illud etiam tanquam atramentum ſympatheticum adhiberi poſſet? paremque ſimul effectum ab eo notavi. Et ſane mirandum etiam hoc non eſt, quum ex Auripigmento et Calce viva, cum fervida aqua ſolutis, non niſi Hepar quoddam, ex ſulphure Auripigmenti, per Calcis partes alcalinas ſoluto, compoſitum, obtineatur, adeoque vulgare Hepar ſulphuris omnino vices illius gerere potuit. Hoc unicum tamen circa praedictum illud experimentum notavi, quod effectus, quoad mutationem coloris Vini mangoniſati, non adeo prompte, ſed paullo tardius ſuccedat, quam cum uſitato illo Liquore, id quod procul dubio arſenicalibus partibus, Auripigmento ſimul adhaerentibus, in communi autem Hepate ſulphuris deficientibus, tribuendum erit.

OBSERVATIO XVII.

Dn. JACOBI FRANCISCI DEMACHY.

De

Diverſitate coloris olei deſtillati Chamaemeli.

Ex quo Elsholzius in Libro ſuo, *Deſtillatoria curioſa* inſcripto, olei eſſentialis Chamaemeli colorem coeruleum ab omni cuprearum partium ſuſpicione, per varia ſollicite facta experimenta liberavit, veram coloris huius cauſſam nemo, quantum mihi quidem conſtat, indagavit, licet artem, oleum iſtud in maiori copia obtinendi, non male deſcriptam, utinam etiam poſſibilem, doceat Nevmanni *Chymia*, a Zimmermanno cum annotationibus ſuis edita.

Quum aeſtivo tempore anni praeteriti maiorem Chamaemeli floridi quantitatem, quam quidem vas meum deſtillatorium una vice capere poterat, obtinuerim, in duas partes illam diſpeſci iuſſi, primo ſolos flores, dein herbam floribus ablatis, deſtillationi ſubiecturus. Quod e floribus eliciebatur oleum, flavi coloris erat, quod vero ex herba prodiit, coerulei. Vtraque haec commiſcui, indeque viridis exſurgebat color. Quoties ergo coeruleum obtinetur tale oleum, toties concludere licet, herbaceam Chamaemeli partem floribus abundantiorem, aut oleo magis divitem fuiſſe; ſi autem flavum illud monſtrat colorem, quod perquam ſaepe accidit, tunc non dubitandum eſſe arbitror, flores et quantitate et maturitate herbaceam partem longe ſuperaſſe; ſin tandem, quod raro tamen accidit, viridis color adparet, tunc aequalis circiter quantitas olei ex floribus et herbacea parte elicita eſſe videtur.

(*Pariſiis Halam miſſae d. 26. April.* 1767.)

OB-

OBSERVATIO XVIII.
Dn. D. LUDOVICI ROUPPE.
Ingens ventris tumor tympaniticus, a compreſſione externa.

In portu apud Helvoetſchluys in Belgio, die 21. menſ. Junii ann. 1755. contigit infortunio quodam, dum ancorae in nave bellica de Orangezaal attollebantur, ut militis, nomine *Gerret Ignatius*, abdomen, corpore obtuſo duroque vi magna comprimeretur. Ad afflictum ſtatim acceſſi, examinavique ventrem, ſed praeter levem contuſionem et cuticulae, exiguo tantum in loco abraſionem ſupra umbilicum, nullam inveni laeſionem; interim de ingenti dolore, angore et ſiti conquerebatur. Aquam frigidam cum pauxillo vini remixtam ei potus loco dedi, quam avidiſſime bibebat, inſuper venam in brachio aperui, et largam inde ſanguinis quantitatem eduxi, ſauciatumque in ſtratum ſuum nauticum ſeu lectum penſilem collocari curavi. Poſt trium circiter horarum intervallum ad lectum infelicis huius hominis reverſus, eum valde inquietum, ſudoreque frigido perfuſum inveni. Pulſus erat parvus et celer, cum brevi ac frequenti reſpiratione; alvum bis et quidem ſat copioſe exoneravit, urinamque reddidit ſine cruore in excretis, ſuperſtite adhuc magno alvum deponendi mingendique ſtimulo. Abdomen vero cum tangerem, adeo durum atque tumefactum inveni, ut ligno duritie, extenſione autem aſcitico ventri vix cederet. Subitaneum hocce phaenomenon miratus, interrogavi, quid ante, quidque poſt infortunium fecerit ſauciatus; narraverunt mihi commilitones, quod duas treſve horas, antequam ei infortunium contigerit, ille multum polentae hordeaceae comederit, et magnam cereviſiae recentis et valde turbidae quantitatem dein ſuperingurgitaverit. Aeger vix ſpiritum trahere valens, potum quam ardentiſſime petiit, unde concludebam ventriculum

aut

aut inteſtinum quoddam diſruptum, contentaque cum potu, quem poſt infortunium ſumſit, in abdominis cavum effuſa eſſe. Idcirco omnem fere potum prohibebam, et aegro, quia de ſiti inextinguibili adhuc conquerebatur, quolibet horae quadrante cochlear aquae, cum ſpiritu Sulphuris per campanam ſubacidae factae, tantummodo conceſſi. Perrexit nihilominus intumeſcere abdomen; ut hora nona poſt perpeſſam violentam compreſſionem, ob ingentem iſtum tumorem, umbilico valde prominente, ſuffocatus fuerit.

Elapſa circiter poſt obitum hora, cadaver nondum penitus refrigeratum aperui; ſed antequam hoc fiebat munditiei cauſſa acum triquetram in id immiſi, ut effuſi laticis maxima pars ſic educeretur, ne conſpurcaretur inde navis. Verum deceptus fui in hac opinione; acus enim perfacile in diſtentum abdomen introducebatur, intrandoque ſonitum edebat, retracta autem eadem, e cannula ſive fiſtula, ſibilando primo prodiit flatus, teterrimum odorem ſtercoreum ſpirans. Finito primo hoc impetu adparebant in canali fiſtulae veſiculae quaedam cito diſrumpentes, dein erumpebat ſpuma flava, unde quadantenus collapſum videbatur abdomen. Cannulam dein profundius in alvum intruſi, donec lamella eius cutim tetigit, atque Chirurgo, ut eam firmiter ſic teneat, foramenque eius digito obturet, tradidi. Interim ſcalpello ventrem caute aperui, ne inteſtina laederem, quod vix erat factum, cum ſtatim prorumperent inteſtina tenuia, flatu adeo diſtenta, ut brachio craſſiſſimi hominis quoad ambitum ſimillima eſſent. Haec peritoneo proxime adiacuerunt, ſicuti etiam inter hoc et illa flatum inveni nullum. Dein transverſali inciſione cannulam verſus, hanc ab integumentis liberavi, eamque in inteſtino ileo haerentem inveni. Reclinatis tandem integumentis, apparuit peritoneum intenſe rubens, a ſanguine inter hoc et muſculorum abdominalium membranas effuſo; locus hic contuſioni externae, ubi abraſa fuit cuticula exacte reſpondebat, eratque latitudine fere trium digitorum.

Proinde etiam variis in locis rubebat inteſtinum ileum, a ſanguine ſub communi inteſtinorum membrana effuſo; maculae autem erant longe minores, et integumentorum contuſioni non reſpondentes, qua in regione inteſtinum maxime erat extenſum. Praeter has, aliae adhuc maculae ubique in hoc inteſtino, uti et in ieiuno apparuerunt, erantque hae oblongae, fere pellucidae, iis in cute hydropicorum, dum haec valde extenditur, non multum diſſimiles. Ceterum inteſtina haec usque adeo erant expanſa, ut pelvim undique repleverint, veſicamque urinariam et inteſtinum rectum (quae utraeque partes vacuae deprehendebantur) arcte compreſſerint: viſcera autem ſuperiorem abdominis regionem occupantia tam alte verſus thoracem fuerunt agitata, ut miſeri inde reſpiratio occluderetur; namque Colon inteſtinum, vacuum omnino et collapſum ſupra ventriculum cum omento, illoque ſat magno, et quibusdam in locis rubente, inveni. Ventriculus flatu quoque extendebatur, ſed magnitudinem et colorem naturalem ſervavit, niſi quod vaſa eius atque Coli inteſtini et omenti, ſanguine valde turgerent. Viſcera dein examinavi, ſed praeternaturale nihil, praeter felleam veſiculam vacuam omnino, obſervavi, neque emphyſematis ullibi veſtigium detegere potui. Tandem iuſſi, ut Chirurgus cannulae canalem recluderet, unde incredibilis quantitas ſpumae prorupit; ventriculum quoque ſcalpello perforavi, qui ſpuma quoque erat repletus, ſed colore minus ſaturato tinctus. Poſt haec abdomen conſuere iuſſi, quod vero brevi poſt iterum intumeſcebat, ſpumamque trans ſuturam emittebat, idque ad minimum per ſex horas; an vero diutius continuaverit, neſcio, dum cadaver ſepeliri debebat.

Cuinam autem cauſſae tanta flatuum copia proprie adſcribi debeat, vel quid adeo ſubitaneam effervescentiam producere potuerit, merito nunc inquirendum erit. Commixtioni cereviſiae recentis, non rite defecatae cum comeſta polenta hordeacea, adfuſa bile aliisque cruditatibus in inteſtinis collectis,

ſubi-

Digitized by Google

ſubitaneus hic effectus tribui haud poterit, adeoque in ipſa illa *perpeſſa* violentia, et forte inde enato terrore, imo et inteſtinorum contuſione doloribusque, ac hinc oborta ſtaſi inflammatoria quaerenda erit ratio, quibus inteſtinorum tonus, flatuum collectioni alias renitens, admodum debilitatus fuit, bilisque talem contraxit indolem, ut cum potu in tam ſubitaneam tranſire potuerit fermentationem; ſed modus ſpecialis, iuxta quem haec omnia fiant, minime exponi poterit. Interim ſaltem docemur hac obſervatione, quod ſymptomatibus apparentibus nondum exacte exploratis, licet ceteroquin veriſimilibus, ſimpliciter non ſit adhibenda fides, et quod in ſimili caſu percuſſio manu facta, licet illa ſub tam gravi contuſione abdominis crudelis videatur, tamen in auxilium vocari queat, ut exinde cognoſcere queamus, an ſicca vel humida ſit ventrem diſtendens cauſſa; ſi enim hoc malum in tempore fuiſſet cognitum, aegroque potulenta minus fermentantia et parciori in quantitate oblata, tentata ſimiliter externa aquae frigidae applicatione, ſanatio forſitan obtineri potuiſſet; imo his non iuvantibus, non adeo temerarium videtur, tali in caſu, ipſam inteſtini puncturam tentare, ſi tantum fiat cum inſtrumento tenuiori, licet haec operatio in Tympanite a cauſſa interna ſingularem nondum meruerit commendationem.

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. LUDOVICI ROUPPE.

De

Ingenti Anevryſmate ſpurio, dextro in latere abdominis, poſt lapſum.

In portu Gaditano, in Andaluſia, die 28. Octob. ann. 1759. retrorſum in marginem Scaphae cecidit, dum hanc a littore ingredi volebat remex Iuvenis ac robuſtiſſimus, nomine Peter

Veldhuiſen. Impetum et totam vim lapſus ſuſtinuit lumbaris regio dextri lateris, in qua immanem experiebatur dolorem, ut remum movere nequiverit, licet ex alto non ceciderit. Poſt integram a perpeſſo hoc lapſu horam deferebatur in navem, *de Princeſſe Carolina* dictam, ubi a Chirurgo examinabatur, qui mihi retulit, ſe iuxta lumbares vertebras, proxime ſupra ſuperiorem marginem oſſis ilei, maculam lividam, latitudine palmae manus, dextro in latere, inveniſſe. Vt ergo ſauciato venam in brachio aperiret, ſplenium, aqua vulneraria ſeu ſclopetaria Gallorum madefactum, contuſioni imponeret, faſciaque firmaret, ac dein illum in lectulum ſuum nauticum collocari curaret, Chirurgo praecepi. Poſt aliquot horas ſauciatum adivi, qui de immanibus lumborum doloribus conquerebatur; lumbos examinavi, ſed praeter iam dicta nihil inveni. Acceſſit interim Chirurgus, urinam, quam aeger brevi poſt lecti introitum reddidit, oſtendens. Erat haec carnis loturae ſimilis, monſtrabatque in fundo vaſis filamenta quaedam ſanguinea, nigra fere, ſed non admodum copioſa. Pulſus et cutis calor naturali parum videbatur maior. Sanguinem mitti iterum, et ptiſanam ex hordeo et Liquiritiae radice paratam, cum nitri pauxillo praeſcripſi pro potu ordinario; aegro autem quantum fieri poſſet, ut quietum ſe teneret ſuaſi.

Sequenti die quum mane eum viſitarem, narravit, ſe parum dormiviſſe, dolores autem multo remiſſiores eſſe, ita, ut dum tranquillus iaceret, levem tantum ſentiret dolorem pulſantem, qui quaſi cum inteſtinis conſentiret. Pulſum habebat mollem, ceterum naturalem; urinam bis reddidit, ſed non amplius ſanguinolentam. Nihilominus venam iterum aperiri iuſſi, praeſcripſique tenuem diaetam, et aegro ulteriorem tranquillitatem accuratam commendavi, eo cum ſucceſſu, ut poſt aliquot dierum intervallum ſurrexerit, ſine aliis ſymptomatibus, conſilium de conſervanda tranquillitate, ipſi impenſe commendata, negligens et vilipendens. Quinto demum die Novembris, vel nono

poſt

poſt lapſum, dum lectum ingredi volebat, magnum dolorem in lumbis ſentit. Erat id circa octavam veſpertinam horam; media nocte evocatus, aegrum adivi, eumque valde anxium, ac de diris abdominis et lumborum doloribus conquerentem, cum facie admodum pallida exilique pulſu, frigentibus membris, inveni. Praeter haec oſcitavit frequentiſſime, potumque petiit ardenter, ſeque moriturum dixit. Abdomen examinavi, id tumefactum valde, dextrumque latus tactu durum, ſiniſtrum molle, inveni; totum etiam ventrem ſine ulla querela tangi ſinebat. Brevi poſt acceſſerunt animi deliquia, artuum tremores, convulſiones, ſudore frigido perfundebatur, reſpiratio evadebat admodum ſuſpirioſa, de aurium tinnitu atque viſus hebetudine conquerebatur. Tandem circa ſextam matutinam, deficiente pulſu et loquela, membra adhuc aliquoties erexit, animamque dein reddidit.

Circa veſperam eiusdem diei abdomen aperui, in quo tumorem ingentem durum et nigrum, inteſtina ſiniſtrorſum pellentem, capite adulti hominis maiorem, totum fere dextrum abdominis latus occupantem, a ſanguine ibi ſub peritoneo effuſo ortum, inveni. Tumorem hunc inciſione longitudinali aperui, et ſanguinis coagulati ingentem copiam inde manibus exemi; dum autem hoc fiebat, non exigua ſimul quantitas aquae rubellae exinde effluxit, cum parvis ſanguinis grumis remixtae. Remotis coagulis, quantum ſine laceratione fieri poterat, alterum tumorem, priore longe minorem, in hoc ipſo inſtar nuclei contentum, peculiari, et quidem ſat firma membrana incluſum, inveni. Aperui et hunc tumorem, ex eoque coagula ſanguinea quaedam extraxi, prioribus firmiora, colorisque ſaturatioris vel nigricantis. Coagula autem haec in uno non continebantur ſacculo, ſed erat hic in varias cellulas per membranulas diviſus. Tandem aperta ultima membrana, apparuit ren ſanguine nigerrimo et tenaciſſimo circumfuſus. Cadaver dein in ſiniſtrum latus poſui, ſanguinemque, quantum poteram, ablui, peritoneum,

 quod

quod a corporibus vertebrarum lumbarium iam erat ſeparatum, ulterius adhuc ſeparavi, donec vaſa maiora in conſpectum prodirent. Hoc facto, flatum in renalem vel emulgentem arteriam mediante tubo incurvato immiſi, unde arteria haec ad renem usque intumeſcebat; cum parum urgerem flatum, is exitum ex rene illo in loco, ubi arteria haec renem ingreditur, invenit, ibique apparuerunt bullulae aëreae, ex rene uti videbatur, prodeuntes. Tandem renem cum involucris ſuis exemi, abluique, et arteriam renalem iterum flatu diſtendi, ſtatimque in renis ingreſſu eam vulneratam eſſe deprehendi. Sanguis inſuper ſecundum vaſorum tractum in renem penetravit, quod hinc inde in facie externa quoque notabatur unde vulneratus ille videbatur; poſt exactam autem cum aqua repurgationem, diſparuit iterum vulnus, ita, ut externam membranam renis capſulae ab interna omnino diviſam equidem invenerim, ſed vulnus in renis ſubſtantiam penetrans re vera me detexiſſe, affirmare non audeo.

Quamquam malum hoc arte videatur maius, forſitan tamen frequentiori et copioſiori ſanguinis miſſione in eius initio, et quiete accurata obſervata, meliora fata ſperari potuiſſe, ſectio anatomica docuit.

OBSERVATIO XX.

Dn. D. LVDOVICI ROVPPE.

De

Subitanea Gangraena inteſtini ilei, cum ſignis plane inſolitis.

Cum anno 1758. cum nave bellica *de Stadt Delft* ex mari mediterraneo patriam verſus vela fecimus, et non longe a Freto herculeo aberamus, veniebat in cubiculum meum nauta robu-

robuſtiſſimus, annorum 28. circiter, et conquerebatur de ingenti dolore in coxa dextra, qui per nates et dextrum femur ad pedem usque ſe extenderet, adeo ut vix progredi vel pede inſiſtere, ob dolorem, poſſet. Interrogavi eum, quando dolore hoc correptus fuerit? reſpondebat, ſe a media nocte excubias egiſſe ad quartam usque matutinam ſine ullo doloris ſenſu; peractis excubiis lectum intraſſe, et ad ſeptimam usque dormiviſſe; cum vero ſurgere e lecto voluerit, acerrimum frigoris ſenſum ſe percepiſſe, aliquoties recurrentem, et maxime in dorſo ſe ſe exſerentem, quo ceſſante dolor hic acceſſerit, qui a ſeptima matutina ad decimam usque, qua ad me veniebat, intolerabilis omnino redditus eſſet. Vlterius hinc interrogavi, an forte incaute ſe frigori nocturno expoſuerit, vel aliud quid commiſerit, cui malum adſcribi poſſet? reſpondebat, nihil tale ſibi cognitum eſſe. Cum hoc contigit menſe Julio, quo his in regionibus interdiu maximus percipitur calor, et noctu aura eſt ſubfrigidula, malum a cohibita perſpiratione derivavi, et aegrum ad Chirurgum miſi, ut ſibi ſanguinem mitti ſinat; ſed antequam a me receſſit, pulſum exploravi, qui parvus erat et naturali nonnihil celerior. Circa meridiem aliqua de cauſſa ſub contabulationem navis deſcendi, ibique aegrum in lecto ſuo inveni, qui narravit, animal quoddam in coxa latitare, carnem vorans et partes diſcerpens; oſtenderunt quoque mihi adſtantes ſanguinem, qui nullum habebat ſerum, ſed cruſta craſſiſſima atque tenaciſſima, quam vulgo inflammatoriam vocant, obductus erat, quapropter V. Snem iterari iuſſi, aegro Decoctum dilutius, ex herbis et radicibus ſudoriferis, pro potu ordinario praeſcripſi. Pulſus non erat mutatus, lingua perbelle rubebat; verum circa ſecundam pomeridianam acceſſit Chirurgus, petens ut ſtatim ſecum ſub contabulationem deſcenderem, quoniam homini huic aliquid inſoliti contigiſſet, dum furibundi ad inſtar hinc inde diſcurreret, et incredibili vi quemcunque in via ſibi occurrentem in tabulatum proſterneret. Cum autem ſub contabulationem ve-

veniebam, hominem hunc lectum ſuum nauticum colligantem inveni, hocque eo, quo ſolet in navibus bellicis fieri, modo peregit. Colligato lecto, eundem puppim verſus deportavit, et neſcio quo impulſu, ſub bellici tormenti, globum ferreum 18. librarum capientis, lignea compage, ſeu vehicula transmittere conabatur, cumque ad id ſufficiens non aderat ſpatium, iraſci hinc videbatur, tormentumque in poſtica parte prehendebat et cum vehicula ſeu ſuſtentaculo ſuo ligneo incredibili facilitate in lectum, quem iuxta hancce tormenti vehiculam collocaverat, coniecit, quod nemo noſtrorum facere ſine vecte potuerit. Tandem eum adivi et interrogavi, quid hic faciat, et quomodo ſe ſe habeat? reſpondebat, ſe id neſcire. Suaſi ergo ut lectum nauticum ordinarium deportaret in locum, ſeque in eundem deponeret, quod quoque fecit, ſub tormento illum protraxit, et in anteriorem navis partem deportavit, ubi alligabatur et ſuſpendebatur, aegerque eundem ingrediebatur, quo facto, ipſum illum in lecto vinciri iuſſi, ne iterum aufugiat, quod quoque absque ulla eius reſiſtentia peragebatur. Tandem interrogatus aeger, an coxa adhuc adeo vehementer doleat? nullum ſe dolorem amplius ſentire, ſed valde angi, aſſeruit.

Sciendum hic eſt, eum, dum muſeolum meum acceſſit, claudicaſſe, nunc vero, dum in navi cum ſtrato ſuo obambulavit, recte inceſſiſſe. Facies erat admodum pallida, oculi valde prominebant, dentibus hinc inde ſtridebat, pulſus erat parvus et valde agitatus, atque aeger de ſiti intolerabili conquerebatur. Varia interim ab eo adhuc quaeſivi, recteque ad ea omnia reſpondit. Mandavi adſtantibus, ut Ptiſanam ſimplicem, ex hordeo, rad. Gramin. et Liquirit. paratam, quae vulgo aegrotantibus potus loco inſerviebat, afferrent, aegroque exhiberent. Cum autem haec ex ampulla in poculum ſtanneum, ad uſum aegrotantium itidem deſtinatum, infundebatur, toto in corpore incepit trepidare, et alta voce exclamavit, ſe bibere nol-

nolle. Inſiſtebam tamen ut biberet; ſed nec precibus, neque minis quidquam ab eo obtinere potui. Interdum autem, quando litem ſeponebamus, notavi, quod pallida aegri facies ſublivida fieret et vaſa illius intumeſcerent; labium inferius quoque intumeſcere videbatur et in motum tremulum concitabatur. Tandem aeger evaſit moroſus, ad quaeſita non amplius reſpondebat, et a vinculis ſe liberare tentabat. Dum ergo videbam, me verbis nihil ab eo obtinere, vim adhibebam, et Ptiſanam in os infundi iuſſi, quod vix erat factum, quum ſtatim diriſſimis convulſionibus afficeretur, corpusque adeo agitaretur, ut vix in lecto retineri potuerit. Hoc ultra dimidiam horam duravit, cum aequali impetu, dein bovis ad inſtar mugivit, dentes validiſſime compreſſit, et quidquid iis arripere potuit, momordit. Tum denuo potum iniicere tentavi, ſed res non melius ſucceſſit, quam antea; nam adeo diris iterum motibus convulſivis agitabatur, ut ab intentione hac abſtinuerim. Interim tanta ſpumae in ore colligebatur copia, ut eadem dentes et labia prorſus obtegerentur, quam dein, quando aliquo modo ad ſe rediit, in faciem circumſtantium proiicere tentavit. Tandem circa quintam horam, excepto artuum et labii inferioris tremore, motus convulſivi ceſſarunt, et recte iterum ad omnia reſpondit, petiitque a vinculis liberari, ac ſimul bibere promiſit. Hinc manus ſic laxari curavi, ut, ſi promiſſis non ſtaret, vinciri iterum facile poſſet. Tunc potum, quem Chirurgus tecte paratum habebat, ei porrexi; vix autem conſpecta exigua eius quantitate tanto tremore percutiebatur, ut a robuſtiſſimis hominibus aegre retineri potuerit; interim non exſpuebat, nec mordebat. Tandem aliquo modo ad ſe rediens, ipſe deſideravit potum, quem iterum exhibebam; duabus tunc manibus prehendebat poculum, et potulentum in os infundebat, ſed deglutiit, quantum videre potui, nihil. Hoc facto iterum tam diris agitabatur convulſionibus, ut denuo ſumma cum cura fuerit ligandus. Silentibus dein parum motibus convulſivis, acceſſit ſingultus; loquela non re-

rediit; oculos quandoque mirum in modum circumrotabat, et palpebras, in quantum potuerunt diduci, tenebat apertas; dentium ſtridor adhuc continuabat, et ſic indeſinenter trepidando exſpiravit, ſeptima hora nondum audita, ſeu undecima a prima morbi invaſione.

Notandum adhuc eſt, quod homo hic a menſe Aprili anni 1757. quo navem conſcenderat, ad diem 12. Julii ſequentis anni pedem in terram non miſerit, nec in nave, durante toto itinere, fuiſſe animal rabie affectum, a quo vulnerari potuerit: neque, uti ipſe aeger et ſocii ſui, (qui eum in terra, antequam navem conſcendebat, optime norunt,) aſſeruerunt, antea unquam morſu ab animali quodam ſuſpecto laeſus fuit.

Sequenti mane cadaver luſtravi, idque parum rubere et hinc inde quaſi livere, quemadmodum cutis eſſe ſolet in ſtrangulatis, deprehendi. Aperui dein ventrem, et ſtatim in conſpectum prodibat mortis cauſſa: totum enim ileum inteſtinum, quod in dextra regione continetur, atque omentum hunc locum tegens, atramenti ad inſtar nigrabant; reliqua inteſtina, unacum ventriculo, quae flatu, ſed non immodice, diſtendebantur, cum viſceribus ceteris abdominis, niſi quod vaſa eorum ſanguine parum turgerent, in ſtatu plane naturali deprehendi, adeo ut in ipſo inteſtino ileo, ſpatio digiti transverſi a ſuſcepta gangraena ſeu potius nigrore, ne quidem minimum inflammationis indicium apparuerit, ſed illa ibi terminata fuerit. Cauſſam huius gangraenae quaſi circumſcriptae, detegere non potui; latera equidem huius inteſtini nigricantia, inter ſe ſe conglutinata, ſed manibus facile ſeparabilia, inveni; aſt nec contorſionis vel convolutionis, atque coarctationis veſtigium in hoc inteſtino, neque Herniae ſpeciem, neque intus ſuſceptionem aut corpus quoddam comprimens detegere potui. Stercus continebat et flatum, ſed non erat tanta in copia, neque tali conſiſtentia, ut inde malum derivari potuerit. Hoc tamen notatu dignum eſt, dum manum ſub nigricans inteſtinum mittebam, deprehendi, quod locus hic

ad-

Digitized by Google

adhuc plus caluerit, quam quidem in ventre viventis animalis alias percipi poſſet, licet cadaver ceterum iam modice frigebat. Inſuper nigricante etiam colore perfuſum erat tam peritoneum, quam ſubiectus ileus internus muſculus, qui ea in regione, ubi contrahere ſe incipit, pulchre iterum rubebat, ſimilemque colorem ſcarificatus quoque in medio monſtrabat. Pectus quoque luſtravi, ſed nihil praeternaturale, niſi in cordis ventriculis materiam flavam concretam, eamque ſat firmam, ut tractari potuerit, in vaſa maiora ſe extendentem, inveni. Aſſurgens e ventre halitus nihil gangraenoſi, nihilque corrupti prae ſe ferebat, neque praeternaturale quid in ventriculo aperto comparebat, nec in natibus, nec in femore.

Cum autem nihil plane, cui cauſſam huius gangraenae adſcribere poſſem, invenerim, eam a tempore praeterito derivandam eſſe arbitratus ſum, ad quod caſus, qui aliquot dies ante, quam aeger hic de dolore coxae eſt conqueſtus, nobili cuidam Juveni hac in nave contingebat, occaſionem dedit. Hic capitis membrorumque dolore, et virium proſtratione ſubito corripiebatur, cum pulſu celeri et parvo, linguaque albicante et tremula, quae ſymptomata ultimis menſibus Martii et Aprilis, (in quibus tota cohors, ſi quatuor excipias, ex quo numero duo hi, de quibus nunc ſcribo, erant, qui a morbo manſerunt liberi, dirum in modum peſſima febre decumbebat,) frequentiſſime in aegrotantibus obſervabantur. Huic febricitanti Juveni, cum circa meridiem de iisdem conquerebatur, vomitorium, inſequenti mane ſumendum, praeſcripſi, atque ut pro potu ordinario aquam frigidam cum ſucco citri, ſaccharo et vini tantillo interim adhibeat, ſuaſi; verum antequam ipſi vomitorium exhibebatur, iam obiit. Cadaver petechiis lividis latiſſimis imprimis in collo, pectore et femoribus erat obſitum. Notandum adhuc, dum hoc contigit, neminem gravi morbo decubuiſſe, praeter illum, neque impoſterum antequam patriam cum nave appulimus, quemquam eo affectum fuiſſe, ſi hydrophobum no-

K 2 ſtrum

ſtrum excipias, qui ultimus in nave hoc itinere obiit. Hinc admodum probabile ad minimum videtur, quod cauſſa huius gangraenae, a miaſmate morboſo, tempore praegreſſae contagionis in corpore recepto, in quadam quaſi inertia eousque ſervato, accidentali autem quadam ratione dein vinculis liberato, hinc in partem noſtram gangraenoſam redditam viribus naturae depoſito, illamque ſubitaneam perniciem inferente, derivanda ſit. Vndenam autem hydrophobiae ſymptomata deduci debeant, aliis acutioribus ingeniis, explicandum relinquo. Cetera vero ex anatomica expoſitione et partium conſenſu intelligi poſſunt.

(*Roterodamo Halam miſſae d.* 20. *Septemb.* 1767.)

OBSERVATIO XXI.

Dn. JOANN. FRIDER. HARTMANN.

De

Electricitate plumae Pſittaci notata quaedam.

Vernali huius anni tempore quidpiam, quod minoris quidem momenti eſſe videtur, ſingulare tamen, et mihi ad minimum hactenus incognitum fuit, obſervavi, unde in doctrina de Electricitate principalis illa propoſitio illuſtrari et confirmari poteſt; quod omnia viventia corpora vi quadam electrica ſibi ipſis propria gaudeant, quodque ſaltem modi, aut media, eandem in quolibet illorum manifeſtandi, adhuc nobis deficiant. Ex genere piſcium imprimis Torpedo, intuitu naturalis ſuae electricae concutientis virtutis, una cum aliis marinis piſcibus phoſphori inſtar lucentibus, in illam claſſem referri meretur, ex qua Illuſtri Academiae Naturae Curioſorum ſequens experimentum, ſaltem intuitu ſimplicis cuiusdam electricae virtutis moventis, absque luminis apparitione, devotiſſime iam offero.

Poſſideo Pſittacum album criſtatum, alis ſubtus flaveſcentibus, ſimilique cauda et criſta in capite praeditum, quem heic locorum *Kakatu* vocant, quoniam haec propria et ſolennis ipſius vox eſt, quam clamando continuo profert. Hic pro alimento ſolum panem ſiccum, ad ſitim autem levandam nullam aquam accipit, dum nunquam ſitire videtur, ſiquidem etiam in India plerumque his avibus ſolenne eſt, ut raro vel nunquam potum aſſumant, frequentius autem lavacris ſe refovere ſoleant, cui conſuetudini etiam in noſtris regionibus indulgent, quando ipſis patina cum aqua repleta ſupponitur. Hoc equidem beneficium per integros ſex menſes praedictus meus Pſittacus non obtinuerat, indeque forſitan ſiccior eius conſtitutio multum ad id contulit, quod ſpeciatim de eo obſervavi. Notum alioquin eſt, quod haec avium ſpecies perquam libenter ferat, ſi digitis ſub pennis leniter fricetur, ſub quo actu communiter notabilis aliqua quantitas pulveris albi decidit, a quo pruritus in cute excitatur, illo imprimis tempore, quo pennas amittit et novae priorum in locum ſuccreſcunt. Particulae huius pulveris ſub microſcopio figuram monſtrant irregularem, partim planam, partim rotundam aut ſphaericam, ſuntque non niſi ramenta tenerrimae membranae, quae caules pennarum ipſamque cutem cingit.

Quum ergo ſimilem aliquando frictionem ſub alis Pſittaci mei inſtituerem, obſervabam, quod tenerrimae et molliſſimae ibidem haerentes plumulae quaſi vi quadam verſus digitum meum raperentur et circum illum ſeſe complicarent, antequam adhuc corpus ipſum tangebatur, et dum ſaltem ad eosdem digitus meus appropinquabat; quando vero corpus fricando contrectabat, tunc arctiſſime digito adhaerebant. Si ala elevabatur, tunc admirabundus videbam, inſigni quodam niſu verſus digitum tendere plumulas iſtas, dum radios formabant erga illum extenſos, ac ſi electricus eſſet; ſi vero eadem illa iterum demittebatur, tunc ad eandem arctius ſe applicabant, ut agglutinatae viderentur, ipſaque ala hinc electricitatis ſpeciem aliquam prae ſe ferret.

Si denique altius illa attollebatur, ut plumulae eam non contingere poſſent, tunc hae tamen ſeſe diſpergebant, inſtar radiorum divergentium ex apice electrici ferrei ſtyli prodeuntium. Haec omnia in reliquis teneris quidem plumis, ſed in paulo denſioribus non obſervabantur, et ſolis tenerrimis ac molliſſimis propria erant, et quidem in illo ſaltem ſtatu, dum cum corpore Pſittaci adhuc coniunctae erant. Nunc autem referam, quid de iis obſervaverim, quando ab eius corpore ſeparatae et remotae fuerunt.

Eodem illo vernali tempore occaſionem obtinui perquam facilem, plumulas tales a Pſittaci mei corpore avellendi, dum ſponte ipſi decidebant pennae, ob novas iterum ſuccreſcentes. Vix autem unicam talem avulſam in alteram deponere tentabam manum, quum adeo arcte primis digitis adhaerentem et circumflexam deprehenderem, ut illam detrahere coactus fuerim. In ipſo autem illo momento dum hoc fiebat, repente verſus digitos alterius manus rapiebatur, et circa eosdem pariter valide ſe complicabat. Poſtquam hoc aliquoties repetitum erat, tandem illam a digitis removere et alicubi adſervare intendebam; hoc vero quum impoſſibile eſſet, dum modo hic modo illic adhaerebat, flatu tandem oris propulſam in charta excipere volui, tuncque adeo egregium et mirabile ſe ſe mihi offerebat phaenomenon, quod ulteriori meditationi anſam praebebat, et de cuius efficiente vi, expoſito prius experimento, plura dein afferam. Vix nempe a digitis avolaverat plumula, cum ſtatim in aëre fluctuans, ita ſe ſe expanderet, ut eiusdem ramuli radios, ex unico puncto in aequali diſtantia prodeuntes, formarent, inque hoc ſtatu perſeverarent, quam diu ita penſilis in aëre haerebat. Dum vero digitum admovebam, isque adhuc palmae latitudine inde diſtabat, illico tenerrimi ramuli huius plumulae ſitum mutabant, ſe ſe complicabant, ipſaque plumula, ſubito verſus digitum rapta, illum uti antea cingebat. Pluribus hoc reiteravi vicibus, eodem ſemper cum ſucceſſu. Tentaturus autem, an et

 alia

alia plumula, a corpore Pſittaci non avulſa, ſimile monſtraret phaenomenon, quandam ex iis, quae per aliquot forſitan dies in cavea iacuerant ſumſi. Haec vero quamprimum prehendebatur, flaccida erat, et ſub attactu ne minimum indicium alicuius activitatis praebebat, qualis in avulſa notabatur. Flatu etiam a digito in altum proturbavi hanc quaſi emortuam plumulam, obſervaturus, an etiam ſub volutatione in aëre, ſimili ratione, uti prior, ſe ſe expandere, et radios formare vellet? aſt, horum omnium nihil eveniebat, quin potius ramuli eiusdem admodum flaccidi ſe ſe componebant, apices ſuos ſub volutatione in aëre ſimpliciter erigebant, et exiguus eiusdem caulis, ſeu tenerrima radix, ob ſpecificam ſuam gravitatem, verſus terram vergebat, neque etiam ullum attrahentis cuiusdam vis indicium praebebat haec plumula erga digitum meum appropinquantem, ſed plane flaccida in manum meam decidebat, manifeſto indicio, quod temporis diuturnitate, dum ita in cavea iacuerat, vim omnem electricam amiſerit.

Scrutaturus ergo, quam diu recens evulſa talis plumula illam modo deſcriptam vim a tempore factae ſeparationis, retineat, duas priori aequales ſumſi, tempus, in quo ſupra recenſita experimenta denuo repetebam, exacte annotavi, unam illarum, ne vis eius per crebriorem attactum turbaretur, e filo lineo, alteram e capillo humano ita ſuſpendi, ut nihil eorum in vicinia eſſet, quod easdem attrahere, vimque illarum diminuere poſſet, quae cautela alioquin in experimentis electricis inſtituendis probe obſervari ſolet. Manebant ita per notabile quoddam temporis ſpatium ſuſpenſae, durante quo interdum digitum iisdem propinquius admovi, exploraturus, an in utrisque vis attrahens adhuc ſuperſtes eſſet. Hanc ergo per integram horam ita permanere obſervabam, dein vero ſucceſſive illa decreſcebat, tandemque prorſus evaneſcebat, ut nullum eius indicium ſuperſtes fuerit, vel unquam redierit, quin potius quaſi emortuae iacuerint

rint iſtae plumulae, omnium illarum ad inſtar, quas antea diu iam amiſerat Pſittacus.

Huic autem expoſito experimento ſingulare quoddam adhuc addendum eſt phaenomenon, quod analogiam quandam cum electrica vi attrahente et repellente aliorum corporum electricorum monſtrat. Plumula illa, quae e capillo humano ſuſpenſa erat, vim magis vegetam exſerere videbatur, partim intuitu niſus ſui cum appropinquante digito ſe ſe coniungendi, partim etiam intuitu figurae ſingularis, quam ita ſuſpenſa formabat. Sub hoc enim ſtatu, licet nihil ad eandem appropinquaret, ramuli eiusdem, inſtar radiorum, latiſſime ſe expandebant, illum fere in modum, ſicuti in corpore electrico, pluribus filis lineis brevioribus in ſuperficie obſito, notatur. Superiores ramuli magis ſe ſe erigebant, et circum capillum ſurſum ſe ſe complicare nitebantur. Quamprimum ergo digitus, vel aliud quidpiam ad hanc plumulam adpropinquabat, ramuli eiusdem eo rapiebantur, et ſuperior illorum pars ſe repellebat, et ad capillum recumbebat, ſicuti alias a quocunque corpore electrica vi impraegnato fieri ſolet, quando vim in ſimili gradu ſuſcepit, quo illud eadem praeditum fuit, quod primo ipſi illam communicavit, et quando iterum ab hoc ſe repellit.

Haec ſunt experimenta cum pluma Pſittaci a me inſtituta. Quid ergo nunc de ſingulari eiusdem vi dicendum erit? Nonne magnam monſtrat cum electrica vi analogiam? Plura quidem alia omnino inſtituenda fuiſſent experimenta, ut indagaretur, quomodo pluma talis erga ipſam electricitatem ſe gereret. Hoc interim certum eſt, quod, ſi illa vi electrica impraegnatur, eadem ſeu ſimilia phaenomena exhibitura ſit, adeoque nil novi iis communicare poſſem, qui electricitatis indolem exactius rimari ſtudent. Quoniam vero pluma iſta Pſittaci ſimiles motus monſtrat, quales in aliis corporibus electricis obſervamus, talem etiam vim non ſolum continuo conſervat, quamdiu corpori huius avis affixa manet, ſed eandem etiam, ut ut abinde ſeparata, per aliquod

Digitized by Google

quod adhuc tempus retinet; merito exinde ſuſpicari licet, illam omnesque ſui ſimiles, electrica vi gaudere, quae huic avi praecipue propria eſſe debet, dum ob ſicciora, quibus ordinarie utitur, alimenta, calidae magis eſt conſtitutionis. Proinde etiam electricam hanc qualitatem in compluribus aliis animalibus obſervamus, inſimulque in genere notum eſt, quod quaelibet penna, per fortiorem frictionem, originariam acquirat electricitatem. Nonne phaenomenon illud lucidum, quod apparet, quando felium aut equorum crines fortiori frictione retrorſum agitantur, electricam habet originem? Nonne ille ſenſus, qui ſub attactu Torpedinis oboritur, exacte convenit cum eo, quem ab aucta electricitate produci obſervamus? Quae huic piſci propria et quaſi connata eſt vis electrica, probabiliter augmenta *ſua* recipit ab aqueis partibus intimius cum corpore ſuo ſe ſe coniungentibus. Mirandum ergo non eſt, cur Pſittaci quaelibet humida aegre ferant; conſtat enim per experientiam, quod a potu aquarum interdum moriantur. Hic forſitan ratio in eo haeret, quod ob propriam et conſtantem ſuam, quam poſſident, vim electricam, a potu aquae ſenſus perquam moleſtus et maxime adverſus in iisdem excitetur, qui cum electrica concuſſione aliquam affinitatem habet, ipſisque mortem infert. Forſitan autem eorum quoque vivacitas tali ratione imminuitur, dum naturalis et propria ipſorum electricitas cum humiditatibus ſe ſe coniungit. Vis ergo electrica, ſub qua hic non niſi ſubtiliſſimum aetherem comprehendere poſſemus, omnino in diverſis animalibus diverſo etiam modo activitatem ſuam exſerere debet. Quodſi ſingularis eiusmodi electrica vis etiam plumis aliorum volucrium vivorum propria et quaſi domeſtica foret, tunc certo ſuſpicari liceret, quod illae, quando ſuperiacentes pennae elevantur et diducuntur, ad facilitandum volatum multum inſuper conferre poſſent. Corpus enim tali ratione magis expanditur, et in aëre, in quo quaſi natare videtur, maius occupat volumen, ſi plumae ab eodem magis

gis recedunt et elevantur. Forſitan ſuperioribus pennis hoc etiam pro aliquali adiumento eſt, quod celerius eleventur, quando illarum vibrationes fiunt, quod ſemper ſub volatu avium evenit. Abunde etiam conſtat, quod volandi alacritas in avibus diminuatur, quando teneriores plumae madidae evadunt, eaque propter ſuperiacentes pennae opertorii loco ipſis inſerviunt, ut inferiores ab omni humiditate defendantur. Nonne et tunc in hoc ſtatu propria vis electrica evaneſcere poſſet?

(*Hanovera Halam miſſa, d. 20. Novemb. 1767.*)

OBSERVATIO XXII.

Dn. D. GVSTAV. FRIDER. JAEGERSCHMID.

De

Foetu ſemioſſeo reddito, in ovario ſiniſtro reperto.

Vxor incolae Neureuthenſis, nomine Friderici Vlrich, annos triginta duos nata, temperamenti cholerici, habitusque gracilis et emaciati, tertia vice puerpera, iam per quinquennium de dolore quodam in regione hypogaſtrica conquerebatur, et quidem eo potiſſimum tempore, quo erat gravida.

Ante viginti duas hebdomadas, ex quo menſium fluxum non fuit experta, dolorem ſtatim gravativum ad dorſum usque atque iliacas regiones tendentem, ſentiebat, cuius comes interdum erat mingendi difficultas. Vrinam mox guttatim, mox vero cum impetu largiter reddebat. Hos cruciatus, cum per menſes circiter quatuor perpeſſa eſſet miſella, excipiebant alii dolores infimi ventris enormes cum iſchuria. Ob detentam urinam, totum abdomen in immenſam magnitudinem fuit expanſum, ex

quo dolores, tam in regione iliaca, quam lumborum in dies multiplicabantur, imo fere intolerabiles fiebant.

Hoc in ſtatu miſerrimo die 5. Auguſti 1765. vocabatur Dn. Jacobus Fridericus Fellmett, vir artis obſtetriciae peritus, qui cum mulierculae emaciatae et viribus omnino exhauſtae abdomen aſpiceret, illud tympani inſtar et ad admirationem usque diſtentum deprehendebat. Fovea umbilicalis nulla apparebat, ſed cum ventre plana erat. Venter nimium diſtentus adeo ſplendebat, ut obiecta quaſi in ſpeculo ſe ſe repraeſentarent. Rebus ſic ſtantibus, dictus Dn. Fellmett, mulierem gravidam exiſtimans, illam viſitare voluit et uteri orificium digito exploraturus, ſtatim obſtaculum invenit in vagina, quod impediebat, quominus ad uteri orificium pervenire poſſet. Incertus itaque de ſtatu graviditatis, inquirebat ex foemina, an praegnans eſſet? quae vero id negabat conſtanter. Vt autem dolores, ex iſchuria ortos, ſedaret obſtetricum Magiſter, applicuit catheterem et, non ſine ſua et adſtantium admiratione, circiter ſex menſuras lotii extraxit, unde venter detumeſcebat doloresque ceſſabant, ita, ut aegra ex mortis faucibus ſe ſe ereptam crederet: gaudium vero erat breve. Vix enim ſemihora elapſa, abdomen de novo intumuit et dolores recruduere. Applicato denuo cathetere, ſecunda vice effluxerunt una et dimidia menſura urinae. Altero die abdomen adflictae iterum vehementer expanſum deprehendebatur, quare rurſus inſtrumentum applicabatur, quo circiter xv. librae ſanguinis puri emanabant; veſperi vero viciſſim tres librae ſanguinis craſſi et denſi per iam dictam encheireſin removebantur.

Tertio die per urethram materia ſanguinolenta manabat; dein quindecim dierum ſpatio per obſtetricem loci, mediante cathetere educta eſt urina.

Denique cum morbus vergeret in deterius, meum implorabat conſilium artis illc obſtetriciae Magiſter. Omnibus circumſtantiis probe exploratis et penſitatis, aegrota mihi retulit, ſe

Digitized by Google

ſe nec ſua ſponte, nec ope catheteris urinam amplius reddere poſſe; quare abdomen viciſſim, præſertim circa regionem hypogaſtricam, valde intumuit, ut digitorum tactui parum vel prorſus non cederet. Semper aderat dolor urethrae ſpaſmodicus, cum iſchuria coniunctus. Vox erat debilis, lingua haeſitans, pulſus intermittens et durus. De dolore in regione lumborum, uti et inguinum, pubis, nec non capitis conquerebatur ſemper; quemadmodum vero primis morbi diebus ſtimulum ad mingendum habebat, ita ultimis plane nullum perſentiebat; cum itaque fiſtulam argenteam applicare intenderem, intrudere illam non potui, urethram enim ita clauſam inveni, ac ſi filo ligata fuiſſet; catheteris vero cuſpidem luridam obſervavi, ac ſi in liquorem vitriolicum fuiſſet immerſa, id quod antea nunquam animadvertere licuit. Quamvis autem huncce affectum ſtatim ab initio pro lethali habuerim, nihil tamen intermiſi, quod ad levamen aegrotae pertinere poſſe iudicavi; quare fomentationes, nec non cataplaſmata infimo ventri applicanda, interne autem blanda diapnoica porrigenda curavi, nihilo tamen minus verſus veſperam eodem die, quo accerſitus fui, corripiebatur aegra rigore et tremore, calida manente cute, et ſequente nocte, ut brevis ſim, debitum ſolvebat naturae.

Altero poſt obitum die cultro anatomico ſubieci cadaver in praeſentia Dn. Fellmett, Dn. Schweickhardt, Studioſi medicinae, nec non trium obſtetricum, ubi ſequentia notatu digna occurrebant. De omento vix aliquae particulae eaeque ſurſum ſuſpenſae, in conſpectum veniebant. Inteſtina hinc inde erant inflammata. Hepar deprehendebatur duriuſculum, lividum, variegatum. Veſicula fellea bile pleniſſima et quaſi infarcta. Veſica urinaria notabili copia urinae diſtenta et in parte anteriori, circa regionem pubis, cum peritonaeo, in poſteriori autem cum utero ad dimidiam partem concreta. Conditio pancreatis, ventriculi ac lienis erat optima.

Par-

Partes vero genitales in aedes meas deferre curavi, et dein in praeſentia defuncti Dn. Doct. Eichrodt, Archiatri Sereniſſimi Principis Bada-Durlacenſis, et Dn. Conſiliarii Koelreutheri, Viri in re botanica doctiſſimi, nec non Dn. Profeſſoris Boeckmanni, ulteriori indagationi ſubieci.

Ex diſſecta veſica urinaria una et dimidia menſura urinae cinerei coloris profluebat, non graveolentis et ferme aquoſae; interior veſicae pars erat nigricans et vaſculis ſanguiferis tumidis refertiſſima; orificium eius circumdabatur dura, livida et craſſa quadam ſubſtantia. Vreteres valde dilatati inveniebantur ac lotio pleni, alter vero, dexter nimirum, duplo capacior erat ſiniſtro. Renes quidem, quoad aſpectum externum, ſani, pelves vero eorum pelviumque tubuli valde dilatati viſi ſunt. Ren ſuccenturiatus dexter in putredinem abiit.

Conſideratis partibus urinariis, partes quoque generationi inſervientes perluſtravi, et primo quidem in uteri vagina, quam ſecundum longitudinem diſſecui, inveni tunicam duplicatam albam, craſſam, membranaceam, quae, ab inferiori vaginae parte verſus orificium uteri exporrecta, illud fere obſtruebat. In utero, verſus ſiniſtrum latus inclinante, obſervavi partem eius ſuperiorem inaequalem; poſtquam autem decuſſatim, una cum tunica chorii, fuit diſſectus, lobique quatuor reclinati, embryo, per tunicam amnii transparens, perpulchre in conſpectum venit. In interna uteri parte nihil praeternaturale obſervare licuit, ſi vaſcula illius ſanguine turgida exceperis. Ovarium ſiniſtrum adeo turgidum et magnum ſe ſe repraeſentabat, ut ovum anſerinum adaequaret, quo factum eſt, ut ſuo pondere deorſum tendens, ſub utero fuerit repertum. Erat teſtis hic ſiniſter durus, in cuius parte ſuperiori ſubſtantia oſſea prominebat, cum duobus tuberculis ſupra eminentibus. Cultro anatomico cum ulterius progrederer, diſſectis involucris effluebat materia, pinguedini anſerinae ſimillima, quae nec aqua, nec ſpiritu diſſolvi potuit, ope vero ignis, more pinguedinum, ſtatim fluida fuit

Digitized by Google

reddita, Vlteriori inveſtigatione embryo ſemioſſeus redditus, in lamina oſſea apparuit, una cum quatuor concretionibus quaſi oſſeis, tres dentes molares et unicum caninum referentibus, omnibus laminae huic oſſeae infixis. Teſtis alter mediocris magnitudinis fuit inventus. Reliquas vero partes inſpicere, temporis ratio non permiſit.

Deſcriptio Figurarum in Tabula II. delineatarum.

Figura I. monſtrat

Ovarium humanum deforme, adhuc integrum (exceptis membranis externis, quae ſeparatae fuerunt), magnitudinem naturalem exhibens.

a. a. a. a. Lobos reclinatos exterioris involucri, nec non
b. b. b. b. Lobos tunicae ſecundae.
c. Tunicam externam.
d. d. Duo Tubercula, per corpus durum oſſeum
e. e. e. transparentia.

Figura II.

Cum tunica interna Fig. I. lit. *c.* ſecundum longitudinem diſſecta fuerit, ſtatim effluebat

f. f. f. materia gelatinoſo-adipoſa, adipi anſerino ſimilis, et in hac
g. g. g. Grumi concreti adipoſi contenti fuerunt, qui nec aqua, nec ſpiritu ſolvi potuerunt, ſed igne liquefiebant.
h. h. Corpus durum oſſeum, in quo
i. i. duae protuberantiae conſpiciebantur.

k. La-

k. Labia tunicae reclinatae ovarii ex parte ſuperiori, et eius

l. l. Tunicae inferiores per materiam transparentes.

Figura III. oſtendit

n. n. n. Corpus oſſeum ſeu tabulam oſſeam redditam, quae a parte ſupina convexa, a parte vero ima concava, in hac ſuperficie conſpicitur.

o. Embryonem.

p. Caput eius, quod molle eſt, et

q. Excreſcentiam in loco auris dextrae.

r. Abdomen deforme et ſemioſſeum redditum, pariter

s. s. Pedes, et

t. t. Brachia ita comparata; praeterea

u. u, u. tres dentes molares, nec non

v. dentem caninum, omnes ratione magnitudinis adulti hominis aequantes, magis tamen concretiones quaſdam fortuitas quaſi oſſeas referentes.

w. w, w. w. Labia tunicae ovarii a parte interna.

(*Carlsruba Halam miſſa d.* 10. *April.* 1768.)

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. FRIDERICI ALLAMAND.

Hiſtoria Luis Indicae.

Quae quondam in America Belgica quinquennii ſpatio et per varias dein terra marique peregrinationes de rebus medicis et naturalibus obſervavi, dum tandem vacat, quibus accepta erunt communicandi impetum coepi, animum maxime addente amico ſuaviſſimo et Collega doctiſſimo, quo mediante hae nunc pagel-

pagellae Excellentiſſimo Praeſidi et Illuſtri Naturae Curioſorum Academiae ea qua par eſt reverentia offeruntur. Speciminis ergo loco ex Obſervationum adparatu depromſi morbi inter alios per totum aequinoctialem tractum vernaculi hiſtoriam, et expoſitionem generum ſpecierumque Plantarum, quas aut detexiſſe, aut accuratius inſpexiſſe contigit, iuxta clariſſimi Linnaei modum elaboratam et claſſium ordinem inceptam; penſum hoc ſi aliqua ſaltem ratione videatur attentione dignum, impoſterum, ſinentibus fatis, ulterius proſecuturus.

§. I. Lues Indica, haud ignotus at parum accurate deſcriptus eſt morbus, lui venereae affinis huiusque veroſimiliter genitrix, cum ipſa olim permutatus a peregrinatoribus (*du* Tertre *Hiſt. des Antilles* etc.), et Medicis (Sydenham *Epiſt.* 2. etc.); Pisoni iam (*Hiſt. nat. et med. Braſil.*) nominetenus, Belgico in Latinum verſo, diſtinctus, ut ubique in America et India (Gallis *Epian*, Anglis *Yaws*, Belgis in America *Indianiſche Pokken*).

Gentilitius eſt morbus apud Americae aequinoctialis indigenas et Afros Nigritas, tam in patria degentes, quam transvectos, nec non apud Indos (vid. Bontii *Meth. med. in Ind. or.* cui *lues Ambonenſis* dicitur, etc. Cleyer *Epiſt. ad Mentzelium in Ephem. Germ.*); hereditarius praeterea et, quamvis profligatus, ſui ſeminium relinquens, quod generatione transmiſſum ocius ſerius ſe ſe in prole explicans morbum illi parentum ſimilem efficit.

Nigritae fere omnes hac lue ſemel, in teneriore utplurimum aetate, afficiuntur; ipſi et Europaei coloni aſſerunt, eam expertum hominem ab ipſa inpoſterum immunem eſſe, quare, ubi ſervi ex Africa translati diſtrahuntur, pluris, ceteris paribus, licitantur luem paſſi: Europaei autem raro, vixque citra impurum coitum, morbum illum contrahunt, ſed Europaeis in America natis haud infrequenter accidit.

Morbus in initio manifeſtatur doloribus artuum profundis, apud adultos magis quam apud infantes, vix tamen unquam adeo ſaevis, ac in lue venerea; manifeſtatur diverſis in locis per puſtulas

ſtulas vel tubercula, quibus exulceratis mucoſa ſanies exprimitur, in cruſtas vel grumos flaveſcentes aut aeruginoſos concreſcens; ulcera fiunt varia, in latum ſaepius quam in profundum ſerpentia; aegri vix dolorem percipiunt hoc in ſtatu, cuius duratio plurium ſubinde annorum in diverſis valde diverſa eſt; aliae interea aliaeque variis e locis erumpunt puſtulae, eo plures, quo minores, et contra; nova demum aliquando fiunt ulcera, inter quae diſtinguitur chironium quoddam ulcus alterutro in pede, circa malleolos, quod, puſtularum eruptionem quandoque praecedens, luis mater ideo vocatur. Virus ſic ſenſim ſponte ſaepe apud iuniores exhauritur, puſtulae quadam ſuppurationis ſpecie evaneſcunt, exſiccatae cadunt cruſtae, cicatrice induuntur ulcera, excepto pedis illo, diu ſaepe rebelli: ſaepe autem poſt apparentem ſanationem in plantis et pedis digitorum interſtitiis ſuperſunt prurientia et dolentia tubercula, quibus exulceratis non aeque pus aut ſanies defluit, ſed fungoſa dolens ſurgit ſubſtantia, quae imperfectae cuiusdam ſuppurationis ſpecie evaneſcens, brevi recrudeſcit, donec omnis ipſius materies iteratis illis ſuppurationibus aut frequenti corroſivorum adplicatione conſumta ſit. Accidit denique huic morbo, ut inſanabilia pene ſuccedant vitia, profundae cicatrices, contracturae, diſtorſiones, deformitates variae, vitiatis nempe muſculis, tendinibus aut ligamentis, in manibus praeſertim pedibusque, rarius oſſium caries aut excreſcentiae, ſaepiſſime vero tibiarum antrorſum curvaturae, unde ut quosdam Europaeos ex Rhachitide, ſic multos Nigritas ex lue manet haec deformitas.

Ceterum in adultis adeo longus ſaepe eſt huius morbi decurſus, ut ad citiorem curationem et praecavenda accidentia artis auxilium ſaepe adhibeatur, illaque mercurii ope promoveatur, quae quidem ſapienter directa feliciter abſolvitur, ſed ob imperitam adminiſtrationem peſſime ſaepe ſuccedit. Mos quippe illorum, qui tanquam Medicos ſe gerunt, communiter in America Belgica erat, plures aegros in anguſto conclavi, cura-

Digitized by Google

te obturato et ope foci calefacto, includendi et larga manu mercurium inungendo ſalivationem excitandi, quo pacto ſuffocati exhauſtique miſere morti tradebantur aegri: nonnullis utiliter exhibitus fuit Aethiops mineralis, ex decocto radicum bardanae, chinae, ſarſaparillae et ligni guaiaci, quod remedium pro arcano ſpecifico in Surinam olim venditatum, recrudeſcente, quem ſanaſſe viſum erat, morbo famam amiſit. Illuſtris *van* Swieten mercurium ſublimatum exhibendi modus, tunc, quum adhuc in America verſabar, nondum cognitus, meo dein ſuaſu in nave ſervos ex Africa transvehente, feliciter adhibitus fuit. Indigenae nihil, quod ſciam, in hunc morbum moliuntur, niſi quod liquore quodam corrodente puſtulas, cruſtas et fungos ſubinde illiniant.

§. II. Lues venerea quamprimum ab Indica, ut hodie ſolet, diſtinguitur, in America non dici poterit vernacula; nunquam enim citra contagium orta, nec apud indigenas frequentior deprehenditur ac alias apud gentes, immo ne vel ita frequens, ac apud nonnullas in Europa. A lue Indica autem, praeterquam quod citra contagium nunquam et vix niſi per coitum, ſi aliter unquam, ſuſcipiatur, venerea lues diſcrepat vitiis ſingularibus organorum generationis et circum ea; decurſu velociore in peius ruente, ſi confirmata ſibi committitur; doloribus nocturnis ſaevioribus; oſſium frequentiore carie, praeſertim naſi et palati; ſanatione ſpontanea nulla, ſed artificiali citiore, certiore, abſolutiore, citra mali aut ſeminii qualescunque reliquias.

Luem veneream autem, qualem obſervamus, in Caribaeis Inſulis vernaculam fuiſſe et ſine contagio oriri, veroſimile non videtur, quum in Guiana, in quam Caribaeorum gens dudum migravit, id non obtineat; ſuam tamen, quatenus in Europam delatam, ex Inſulis illis et Hiſpaniola praeſertim ducere originem, pene demonſtratum eſt (vid. Astruc. *de Morb. ven.*), quare ex lue Indica degenerem et apud Europaeos immutatam facile crediderim, ſemelque indutam indolem ulteriore ſub conta-

gio

Digitized by Google

gio ſervantem, cum omnibus ſuis augmentis ab Europaeis ubique propagatam, ipſisque immo Americanis cum fenore repenſam fuiſſe, facile exinde adparebit.

Morbus venereus certe ex quo per Europam graſſatus eſt, varios habuit progreſſus, variis inſignitos accidentibus, quorum in antiquae Luis indicae deſcriptionibus nulla fiebat mentio; localia hodiernae luis venereae mala in Europa variis temporibus orta videntur, néc niſi diu ſatis poſt introductam luem frequentia fuerunt, ita, ut profluvium virulentum ipſum, hodie tam frequens, tardius tale fuerit: ex quibus videtur, veneream labem, quo propior origini, eo Indicae ſimiliorem fuiſſe, ſed transplantatione et tractu temporis diſſimilem evaſiſſe.

Morbificum luis fermentum in Europa augeri poſſe, imo auctum fuiſſe, merito igitur ſtatuit celeber. ASTRVC, et Indicam luem ab Americanis mulieribus veroſimiliter contraxerunt *Columbi* commilitones; lues iſta lente, ut ſolet, procedens, non ſtatim qua parte contrahebatur ſe manifeſtabat, ſed latenter corpus inficiendo univerſalis fiebat; inſalubri vero nautarum per longam navigationem victu, remedii ignorantia, conſuetudinis defectu, aëris diſcrimine, ſaevior fieri potuit; ex virulentiae aucto gradu contagium celerius ortum, hinc morbus qua parte contractus ſe manifeſtans, localia producens vitia et omnia luis venereae, quibus ab Indica differt, accidentia, horumque velocior decurſus, eo tamen ipſo mobilior natura, abſolutae ſanationis facultate minus acerba; quae miaſmatis virulenti acrimonia demum orta cum morbo propagatur, et in ipſam Americam delata hucusque durat, unde ibi a Lue Indica adulterina eius proles, lues venerea, hodie diſtincta manet, ſicuti iuxta agreſtem ſtirpem iisdem quondam parentibus orta arbor culta viget, quae ſemel inſitam varietatem in feros nepotes transmittere valet. Alia demum virulenta luis eſt vis, quam acquiſivit eundo, ut hominem toties, quoties contagio exponitur, inficere valeat, dum primitivae labi contrahendae diſpoſi-

Digitized by Google

tio ſub ipſo morbo, ut in variolis fere, eradicatur; unicum hoc mali ſolamen, quod venerea lues habet, quo Indica caret, ut rite ſanata haereditarium non relinquat ſeminium, ex eo fieri poterit, quod non ita haereditatum ſerie radicata perſanari patiatur, ſi modo hoc adhuc gaudeat integre privilegio.

§. III. Quomodo autem Indica lues in America, aut Africa, aut India orta fuerit, reſpondeat qui variolarum in Arabia explicaverit originem. Celeber. Astruc ſuſpicatus fuit, menſtrua aeſtu et inſalubri victu acria fieri, et admixtione diverſorum virorum feminis in venereum virus mutabilia eſſe. Menſtruum ſanguinem eſſe viroſum, vulgaris eſt in America opinio, et ita eſſe in fervido aëre, Virorum haud contemnendorum ea fuit opinio (Plinius *Hiſt. nat.* et Tavernier *Voiage aux Indes*); ſed eadem eſt apud vulgus in Europa uti, Hippocrate teſte, qualis e victima prodit, equidem ſi mulier fuerit ſana: credere, omnibus perpenſis, fas eſto, ex muliere non ſana, in aeſtuoſo praeſertim aëre, ubi frequentior eſt humorum depravatio et uberior menſium fluxus, virulentiam quandam cum menſtruo ſanguine effluere poſſe, dum numeroſis conſtat exemplis, pravos humores data porta ruere etiam qua ſani humores ex ſano corpore exire ſolent, tum in ingente aeſtu ſanguinis etiam boni ſtagnantes in vagina moleculas, cito putridas, ſubtile forſan habere virus, dum puſilla putrefacti cruoris particula viroſo odore gravis morbi cauſſa extiterit (*vid.* Pringle *on the diſeaſes of army.*), neque adeo abſurda videtur, quae vulgo narratur fabula, a menſtruante nimirum foemina carnes mortuas corrumpi, ſi ex cauſſa non multum abſimili viventes inficiantur; vidi certe in America torrida mactatum mane ſaniſſimum porcum, prandio deſtinatum, a menſtruante ſerva tractatum, ante meridiem tetro foetore corruptionem, ex inſolita ſane ortam cauſſa, indicaviſſe.

OB-

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. FRIDERICI ALLAMAND.

Plantarum genera nova, aut accuratius obſervata, earumque ſpecies. Claſſ. 3.

AGLAIA.

Cal. Spica imbricata: *ſquamis* canaliculatis, oblongis, flores diſtinguentibus.
Cor. nulla.
Stam. Filamenta tria. *Antherae* oblongae.
Piſt. Germen orbiculatum.
Stylus filiformis.
Stigmata duo capillaria.
Per. nullum.
Sem. unicum, orbiculatum.

1. *Culmus* nudus, ſulcatus, humilis. *Vmbella* folioſa. *Spicae* terminantes culmum: *media* undique imbricata, *laterales* diſtiche imbricatae; ſingulae ſeſſiles in umbellae proprio ſibi folio, omnes in capitulum aggregatae. *Squamae* candidae. Habitat in Surinam.

EUPHROSINE.

Cal. nullus.
Cor. bivalvis, *valvulis* compreſſis conniventibus minore maiorem amplectente. *Nectarium* diphyllum.
Stam. Filamenta tria. *Antherae* oblongae.
Piſt. Germen orbiculatum. *Stylus* filiformis. *Stigmata* duo capillaria.
Per. nullum.
Sem. unicum, orbiculatum.

1. *Culmus* nudus, triqueter, humilis. *Vmbella* triphylla. *Spica* ſeſſilis capitato-ovalis. *Floſculi* ſeſſiles undique denſe conferti: *amento* ſimplici eos colligente.

PHRAGMITES.

Cal. *Gluma* minima bivalvis, biflora vel triflora: floſculo altero ſeſſili, altero mediante pedicello ſinui prioris inſidente, ſic tertio ſinui ſecundi.

Cor. bivalvis, mutica. *Valvula* altera maiore minorem amplectente.

Stam. *Filamenta* tria. *Antherae* oblongae.

Piſt. *Germen* triquetrum. *Stylus* filiformis. *Stigmata* tria capillaria.

Per. nullum. *Corolla* ſemen includens.

Sem. unicum, triquetrum, utrinque acutum.

1. *Culmus* triqueter. *Vmbella* folioſa, *foliis* patentibus, canaliculatis. *Pedunculi* in umbella plurimi, ſubdiviſi: *ramificationibus* erectis et patentibus. *Spiculae* undique confertae ſeſſiles.

RUNCINA.

Cal. *Involucrum* monophyllum ore dentato, multiflorum, paleis ariſtiformibus cinctum.

Gluma propria, bivalvis, mutica, aequalis.

Cor. bivalvis. *Valvae* aequales perianthio ſimiles.

Stam. *Filamenta* tria. *Antherae* oblongae baſi bifurcatae.

Piſt. *Germen* globoſum. *Styli* duo. *Stigmata* plumoſa.

Per. nullum. *Corolla* ſemen includens.

Sem. unicum.

1. *Culmus* erectus, nodoſus. *Spicae* laterales, pedunculatae: confertae in *ſpicam terminantem*. *Floſculi* in ſingulis involucris plures, ſeſſiles, cum dentibus eius intricati.

CYRENEA.

Cal. *Gluma* uniflora, bivalvis: *valvula maiore* ariſtata, *valvula minore* mutica.

Nectarium bivalve, valvulis planis ovatis conniventibus.

Stam.

Stam. *Filamenta* tria inter corollae valvulam exteriorem et nectarium. *Antherae* oblongae utrinque bifurcatae.
Piſt. *Germen* ſubrotundum. *Styli* duo filiformes. Stigmata plumoſa.
Per. nullum.
Sem. unicum ſubrotundum.

1. Cyrenea, ſpicis ſimplicibus.
Culmus teres. *Folia* plana. *Spicae* paniculatae, alternae et oppoſitae, erectae: *rachi* oblonga extrorſum imbricatim florifera.

2. Cyrenea, ſpicis compoſitis.
Culmus teres, nodoſus, procumbens. *Spicae* compoſitae.

(*Haga Comitum Halam miſſae d.* 4. *Novemb.* 1767.)

OBSERVATIO XXV.

Dn. D. PETRI JONAE BERGII.

Methodus Cremorem Tartari ſolubilem reddendi.

Salia nonnulla plantarum, alias communiter *eſſentialia* dicta, in aqua pura non niſi aegre diſſolvi, latere puto neminem. Certe quidem hoc ſpeciatim maxime de Tartaro vini valet, utpote qui tantum non omnium maxime indiſſolubilis deprehenditur. Diceres forte, particularum, quibus gaudet, terreſtrium tantam eſſe coniunctionem, ut difficulter aliqua exiſtere poſſit diſſolutio. Verum hinc ſequeretur, oportere eſſentiale hocce ſal, vinculo ſuo terreſtri liberatum, quale eſt illud, quod *Cryſtallum Tartari*, vel alio nomine *Cremorem Tartari*, dicimus, in aqua frigida facillime liqueſcere atque diſſolvi; quod tamen re vera non fit, ſiquidem experientia monſtrat, Cremorem hunc, in pulverem redactum, et in aquam iniectum, quamprimum in quiete po-

ponitur, fundum ſabuli inſtar petere, ut manifeſte poſſit videri, minime peractam eſſe ſolutionem. Itaque propalam eſt, proprietatem hanc Tartari, qua diſſolutioni reſiſtit, in vinculo illo terreſtri non unice quaerendam, ſed aliunde derivandam eſſe.

Ego non id iam mihi ſumo, ut in abſtruſas harum rerum cauſſas ſcrupuloſe inquiram; verum ſatius duco in id incumbere, ut methodum exhibere poſſim haud operoſam, Cremorem Tartari vulgarem perinde ſolubilem reddendi atque ipſum Saccharum album.

Etenim hanc rem magni ſatis fore momenti ſaepius ſaepiusque iudicavi, cum hinc vidi eximiam, qua praeſtantiſſimum hoc pharmacon ſe ſe commendat, virtutem laxandi atque inſimul refrigerandi; illinc autem multam illam remoram, quam lenta difficilisque acidi huius vegetabilis diſſolutio compluries poſuit frequentiori, qui alias omnino obtinuiſſet, uſui eius medico.

Equidem non diffiteor, copioſa aqua exceptum atque coctioni ſubiectum perfecte ſolvi poſſe vulgarem Cremorem Tartari; verum niſi menſtruum illud, quo hoc fiet, pondere eum duodecies ſuperet, plurima certe eius pars, quamprimum refriguit, fundum petit, ſupernatantem relinquens aquam ſapore infectam ſubacido; quin imo ipſa ſolutio vix rite perſtabit, niſi menſtruum vigeſies ſaltem praeponderet. Ecquis autem non fateretur, malle ſe uſu ſalis, diſſolutioni tam pertinaciter reſiſtentis, ſuperſedere, quam vel id ſub forma pulveris ſumendo male conſulere ſtomacho, vel tam copioſum adhibendo menſtruum nauſeae ſuſcipere moleſtiam?

Quae cum ita ſint, varias ego vias ſum perſecutus, quibus putavi, ad id, quod volui, pervenire poſſe; ſed non aliud magis belle cecidit experimentum, quam quod cum addito inſtitui Borace, idque ex idea Dn. Lewis *) et Mayeri **).

Scili-

*) vide *Experimental Hiſtory of the materia medica. Lond. 1761.*

**) v. *Alchymiſtiſche Briefe, von dem Verfaſſer der Chymiſchen Verſuche*

Scilicet Boracem hunc diverſa proportione Cremori Tartari adieci, atque dein ſolutioni commiſi, quo facto luculenter demum mihi conſtitit, conciliari ſemper vulgari Tartari Cremori ſolubilitatem pro portione Boracis.

Hic tamen monendum reor, adhibendam eſſe cautionem, ne tantum ſic adiiciatur Boracis, ut infringatur penitusque tollatur totus, qui in Cremore Tartari ineſt, acor, vel quod idem eſt, ut acidum Cremoris pleniſſime ſaturetur, quia Borax natura gaudet alcalina, utpote qui ex alcali quodam minerali maximam partem conſtat. Etenim inde alias ſal illud emergeret, vulgari nomine *Seignette* dictum, quod quidem longiſſime a Cremore noſtro ſolubili, qua proprietate, recedit. Itaque iuſtam in Borace addendo ſervare oportebit proportionem, quo perſiſtere melius poſſit acor ille haud ingratus, cumque eo coniuncta virtus ſalis noſtri refrigerans.

En vero iam Proceſſum, qui mihi maxime arriſit, Tartari Cremorem ſolvendi. Cremoris Tartari vulgaris partibus quatuor addo Boracis partem unicam, diſſolvo hoc in aquae fontanae ſufficiente quantitate, ex filtro dein colo. Si iam tota, quàm ſolutioni ſubieci, maſſa, ponderis e. g. fuerit unciarum XV. reſiduum in filtro unciae uni iam exaequat pondus; atque hoc ſaporem habet ſubacidum, videtur diſſolutioni quaſi reſiſtere, ipſumque omnino Cremorem Tartari vulgarem refert. Et vero hocce ego abiicere ſoleo. Ceterum lixivium illud colatum ſenſim ad ſiccum usque evaporari facio, atque tum demum nanciſcor ſal quoddam albiſſimum, ſaporis acidi, et quidem ita ſolubile, ut Sacchari inſtar, in tantilla aquae portione extemplo liqueſcat, id quod revera eſt ille ipſe, quem quaeſii, Cremor Tartari ſolubilis.

Dice-

ſuche zur nähern Erkenntniß des ungelöſchten Kalchs etc. Hannov. 1767. 8. *mai.* edit. ab Andraeae.

Dicebam, ſolere me aliquantulum Cremoris abiicere ſolvendi, portiunculam videlicet in filtro reſiduam; quod quidem movere forte quemquam poſſet, quia ſic iacturam mihi ipſe quandam afferre videor. Neque vero diffiteor, perdi hocce pacto nonnihil Cremoris, quod profecto retinere quoque potuiſſem, ſi modo pius adieciſſem Boracis, ſiquidem, prout ſupra monitum, pro portione illius plus minusve acceleratur ſolutio Cremoris, quae hoc pacto ita peragi poteſt, ut ne gry quidem in filtro ſuperſit. Verum malo ego puſillam eiusmodi iacturam facere, quam nimium Bòracis addendo id committere, ut de naturali nec ingrato aliquid detrahatur Cremoris acore, atque adeo novum pharmacon de virtute ſua medica, ceu vereri fas eſt, quidquam perdat. Equidem fieri poſſe puto, ut idonea etiam habeatur encheireſis, qua huic malo occurratur, per frequentia nimirum inſtituenda experimenta; ſed quoniam hiſce vacare mihi non amplius licet, ob multam, quae mihi incumbit, negotiorum molem, aliis hanc rem perſequendam relinquo.

Solubilem hunc Tartari Cremorem aegris iam quotidie cum ſucceſſu praeſcribo, cum de medicamento refrigerante vilioris pretii eſt quaeſtio, imo et, pro re nata, in omni febrium genere, ut digeſtivum praeſtantiſſimum, repetitis nempe vicibus doſique refracta. Ceterum, ſi largiore datus fuerit copia, alvum ipſe quoque movet, ad quod quidem efficiendum maior de hoc noſtro ſolubili, quam de vulgari, requiritur portio; tamen hoc in nullam aegri vergit moleſtiam, quoniam per ſolutionem formam induit liquidam, adeoque magis commode hauriri poteſt.

(*Stockholmia Halam miſſa d.* 7. *Maii* 1768.)

OB-

OBSERVATIO XXVI.

Fragmenta Ichthyologiae Hiſpanicae,

collecta a

Dn. PETRO OSBECK.

1. *Raia* rhombea. ARTEDI *Gen. p.* 70. *ſpec.* 1. DESCR. Figura corporis, excepta cauda, rhombea, unica ſeries hamorum vel aculeorum recurvorum dorſi, ſed caudae triplex. Series media per dorſum et caudam aculeis 14. omnibus aequalibus, ſed ſeries laterum interruptae, adeo ut primores ſint 4, poſteriorum hamus unus utrinque. Pinnae duae prope caudam, excepta dimidia in extremitate caudae. Aculei duo infra et unus utrinque ſupra oculos. Corpus ſupra ſubfuſcum, punctis albidis, infra albicans. Cutis aſpera. Pectus ſupra rubro-albicans. Roſtrum triangulare acutum aculeo 1. Totum corpus cum cauda ulnae longitudinis.

2. *Raia*, Hiſpanorum *Machuelo*. DESCR. Fig. corporis oblonga, excepta cauda, Caput plagioplateum tantum, aculeatum, ſubrotundo-ovatum; reliquum corporis ſine aculeis ſupra ſubfuſcum, maculis albidis infra rubro-albicans. Os non ſub, ſed in apice capitis. Maxilla ſuperior longior. Inter labium ſuperius et maxillam apertura magna, adeo ut labium non adhaereat maxillae. Dentes acuti, craſſi. Oculi oblongi in ſuperiore parte capitis. Mandibula dentibus acutis duplicis ordinis. Lingua parva conico-compreſſa, ſurſum curvata. Foramina utrinque ad latera capitis maiora recta, parallela. Pinnae pectorales, vel priores pinnae laterum, figura rhomboidea uno angulo corpori adfixa fere ut ala avis. Pinnae ventrales, vel poſteriores laterum, eadem fere figura, ſed uno latere corpori concretae. Pinnulae duae ſuper-

nae ad caudam. Pinna caudae bifurca. Longitudo pedis et quod ſuperat.

3. *Squalus* pinna ani medio inter anum et caudam. ARTEDI *Gen. p.* 69. *Sp.* 12. DESCR. Pinnulae duae ſuperne in cauda. Longitudo pedis. Varietas punctis luteo-albis variegatis.

4. *Sparus*, *Mocbara* Hiſpanorum. *Conf. S. N. I. vel II.* ARTEDI *Gen. pag.* 35. DESCR. Membrana Branchioſtega. Oſſic. V. Longitudo vola unica; lat. $\frac{1}{3}$ minor. Pinna dorſi radiis 25. 26. quorum 11. aculei. Pectorales 15. Ventrales 6. Oſſiculi priores aculeati. Ani 16. vel 18. quorum 3. priores aculeati. Cauda bifurca, radiis 18. vel pluribus. Corpus ovatum. Roſtrum et cauda anguſtiſſima. Linea longitudinalis utrinque. Peritonaeum album. Lamina argentea. Litera aurea D. utrinque inter oculos. Caput ſupra fere totum obſcure aureum. Caput minimum acutum. Mandibulae fere eiusdem longitudinis, ſed in una ſpecie mandibulam inferiorem multo longiorem vidi (forte morbus ex hamo obortus). Rictus oblongus. Dentes in maxillis latis et in faucibus. Facies Cyprini Brama *Faun. Suec.* 360. Copioſe captus ad Gades menſibus Febr. et Martii.

5. *Sparus*, *Savla* Hiſpan. Sparus. ARTEDI *Gen. p.* 36. 2. S. N. 2. DESCR. Membr. branch. Oſſiculis V. Pinna dorſi unica oſſiculis 27. quorum 11. pungentes. Pectorales 15. Ventrales 5. Ani 17. quorum 3. pungentes. Cauda bifida 16. Lineae laterales luteae 11. utrinque 4. ſupra et 6. infra lineam lateralem, etiam in operculam branchiarum ſe ſe tendentes. Apertura minima inter oculos et roſtrum utrinque. Oculi orbiculati. Maxilla ſuperior paulo longior. Figura corporis oblonga, pedis longitudine.

6. *Sparus* lineatus. DESCR. Membrana branchioſtega oſſiculis 6. Pinna dorſi a pectore ad anum oſſiculis 22, quorum 11. pungentes. Pectorales 6. Ani 14. Cauda bifurca. Corpus cathetoplateum cum capite et cauda lanceolatum. Longitudo ſpithamea.

ſhamea. Caput acutum, ſupra rubens, caeruleo eleganter variegatum. Maxilla inferiore deflexa. Superior extenditur longa. Lamina branchialia integerrima, 3. ſquamis tecta. Rictus oblongus. Dentes pauci breviores, acuti, maxillae inferioris 4. nudi, ſuperiores plures. Iris oculorum argentea. Latera lineis alternis caeruleis et luteis. Macula nigra utrinque infra lateralem. An aculei 11. pinnae dorſi nota generica Spari?

7. *Curbinos* et *Curbinetta* Hiſpanor. Membrana branchioſtega oſſic. VII. Pinna dorſi radiis 31. quorum 17. primores aculeati. Pectorales 16. Ventrales 6. Ani 12. cum aculeo minimo. Caudae 17. Caput parvum. Iris alba.

8. *Anonymus.* Pinna dorſi prior oſſiculis 3. poſterior 8. Pectorales 16. Ventrales 6. Ani 9. Caudae 14. Radii ſcabelliformes.

9. *Trigla*, Hiſpanorum *Chabrontera.* Membrana branchioſtega oſſic. VII. Pinna dorſi radiis 26. Lamina ventralia duo a pectore ad anum. Pinnae pectorales oſſiculis II. Ventrales 6. hae duae admodum vicinae. Ani 20. Cauda bifurca. Omnes pinnae, praeter caudae, longiſſimae, rubrae, e ſulcis exeuntes. Corpus durum, rubrum, ſubteres, quadriſulcatum, utrinque articulatum, longitudine pedis proportionaliter attenuatum ad caudam usque, quae longiſſima. Hami 4. ordinum parallelorum utrinque, unus horum in unoquoque articulo vel ſquama duriſſima. Caput depreſſum. Roſtrum plagioplateum, bipartitum vel duobus latis et planis prominulis vel laminis maxillae ſuperioris, quae ob hanc rem longior. Oculi magni. Inter roſtrum et oculos 3. aculei minores in triangulo ſiti, praeter alios hamos et aculeos capitis. Hami 3. ſupra et 3. infra caudam.

10. *Scomber. Syſt. Nat.* 46. 7. Descr. Pinnae dorſi 8 — 34. Pectorales 18. Ventrales 5. Ani 30. Corpus obſcurum, longitudo vix pedis. Caput cathetoplateum depreſſum; rictus lon-

longus. Lingua cuneiformis. Membr. Branch. VI. Emineatiae laterales.

11. *Scomber*. Conf. *Syſt. Nat.* 46. 6. Descr. Membr. Branchioſtega VI. Pinnae dorſales 4—8. Pectorales — Ventrales 6. Ani 10. Cauda bifurca radiis 14. Dentes nulli, niſi tubercula duo ſupra. Caput parvum depreſſum. Rictus parvus rhomboideus ciliatus. Longitudo vix pedis.

12. *Xiphias* Gladius. *Faun. Suec.* 303. in abſentia mea in foro Gaditano ut rarum quoddam demonſtrabant Hiſpani.

13. . . *Rubio* Hiſpanorum. Descr. Longitudo pedis, totus ruber ut in Scorpaena ſequente. Pinnae longiſſimae. Roſtrum ut in Scorpaena, ſed brevius. Caput magnum quadratum attenuatum. Oculi magni. Corpus non polyedrum. Pinna dorſalis una a capite ad caudam. Corpus ad caudam maxime attenuatum.

14. *Scorpaena S. N.* 47. 125. 1. Artedi *Gen. p.* 47. 1. Descr. Pinnae dorſi 22. quorum 12. pungentes. Pectoral. 17. Ventral. 6. Ani 8. quorum 3. pungentes maiores. Cauda ſimplex. Color albo-rubricans.

15. *Trachinus* Trigloides. Conf. *S. N.* 48. 126. 2. Descr. Membr. branch. Oſſic. VI. Pinna dorſi prior minima nigra oſſiculis 4, quorum unum minimum, poſterior 14. Pectorales -- Ventrales -- ani -- caudae cunei-formis 12. Appendices ad pinnas pectorales, conſtantes uno aculeo utrinque. Corpus albo-cinereum. Venter albus. Caput verrucoſum (ut cutis Squali maioris). Oculi parvi in ſuperiori parte capitis vicini.

16. *Perca*, *Vaila* Hiſpanorum. *S. N.* 48. 127. 6. Descr. Membrana branchioſt. Oſſ. VII. Convenit cum Artedi, pag. 41. 7. Nautis Suecis *Laxoren.*

Pinnae dorſales: prior. 9. pungentes, poſter. 14. inermes. Pectorales 15. Ventrales 6. Ani 14, quorum 3. primores aculeati. Cauda bifurca 20. radiis. Corpus plagioplateum (figura Salmonis) ſupra et parum infra lineam longitudinalem late-

Digitized by Google

lateralem punctatum. Dorſum obſcurum. Venter albus, Longitudo unius pedis et ſaepiſſime minor. Caput parvum. Rictus magnus ſubrotundus. Lingua obſcure alba, ſcabra. Iris alba. Opercula branchiarum utrinque 3, media dentata aculeis parvis. Pinnae ventrales et pectorales albae, reliquae obſcurae. Huic adhaerebat Oniſcus quidam.

17. *Perca* obſcura. Descr. Pinnae dorſales prior. — poſterior. 13. Pectoral. 16. Ventrales 6. Ani 14. Caudae 18. Punctae laterum.

18. *Perca* aculeata. Descr. Pinnae dorſi 8 — 16. Pectorales 13. longiſſimae. Ventrales 6. Ani 16. Caudae 12. Rictus magnus. Aculei circa roſtrum et oculos.

19. *Perca* ringens. Descr. Membrana branchioſtega oſſ. VII. VIII. Pinnae dorſal. 10 — 36. Ventrales 15. Pectorales 7. Ani 36. Caudae 27. ſimpl. Caput fere quadratum. Dentes conſpicui, alternis longioribus.

20. *Perca* dubia. Descr. Membrana branchioſtega oſſiculis V. Pinnae dorſales 23. Pectorales 14. Ventral. 6. Ani 13. Cauda bifurca radiis 26. Caput tuberculoſum parvis dentibus. Dentes maxillares, primores parvi variorum ordinum acuti, poſteriores margaritaeformes duorum ordinum. Oculi orbiculati magni. Color albus. Facies Percae fluviatilis.

21. *Pleuronectes* Solea. Hiſpanorum *Lengua.*

22. Piſcialus. Artedi *Gen.* 9. 2. Descr. Membrana branchioſtega oſſiculis V. Opercula ſquamoſa. Pinnae dorſi radiis 7 - 12. haec verſus anum. Pectorales 14. Ventrales 5. cum lamine molli oblongo. Ani 16. Cauda bifurca. Totum corpus pellucidum, praeter lineam lateralem obſcuram. Caput parvum, ſupra punctis nigris numeroſis minimis. Maxilla inferior longior. Rictus amplus. Iris alba. Oculi rotundi nigri. Longitudo ſpithamea. Facies Oſmeri. Suec. *Nors*, ſed non Gobius, quia malacopterygius.

23. *Eſox*, Lucius.

24. *Mu-*

Digitized by Google

24. *Muraena. S. N.* 146. 6.
Corpus obſcurum anguiforme compreſſum lubricum, 3. pedum longitudine, punctis conſpicuis albo-luteis variegatum. Caput cathetoplateum anteriori parte minus. Oculi non longe a roſtro. Mandibula inferior paulo longior; ſuperior antennis duabus mollioribus brevibus. Pinna dorſi pallide lutea, ut puncta vel maculae ſubrotundae laterales, quae ad caudam maiores.

Obſervat. Per S. N. heic intelligitur Syſtematis Linneani Editio nona, quae Lugdun. Batavorum prodiit, aucta per Cl. *Gronovium.*

(*Stockholmia Halam miſſa d.* 12. *Jul.* 1768.)

OBSERVATIO XXVII.

Dn. D. CHRISTIAN. LVDOV. WILLICH.

Circa Plantas quasdam ſingularia aliqua notata.

1. *Atriplex haſtata* et *patula* foliis omnino differunt, valvulis ſeminum non diverſae, quae in utraque aeque magnae, in utraque etiam diſco dentatae aut potius tuberculatae, quae tubercula etiam non raro marginalia ſunt, ut tunc ſimul ſinuatae valvulae dici poſſint, ſed etiam haec proprietas in patula obtinet, quae tamen frequenter non magis patula eſt, quam *haſtata.*

2. *Amaranthum graecizantem* LINNAEI eſſe *Amaranthum foliis ellipticis racemis in alis ſeſſilibus* HALLERI *Hort. Gott.* p. 24. ſuſpicatus fuerat ZINNIVS, et omnino eaedem ſunt, uti ex planta, quae ex lectionibus botanicis Dn. de HALLER penes me eſt, video. Flores alis foliorum inſident glomeratim, ita ut ſingulus glomus ex tribus glomerulis conſtet, quorum medius ſive exter-

ternus parva folia habet in inferiore rami parte, nam in ſuperioribus omnes tres glomeruli nudi ſunt.

3. *Vrticae foliis profunde laciniatis, ſemine lini* AMM. flores feminei calicem habent ex quatuor omnino foliolis factum, quorum duo cum ſemine creſcunt, idque tegunt, duo autem absque incremento perſiſtunt.

4. *Gramen foliis iunceis oblongis radice alba* C. B. magnitudine tantum differre a *Gramine foliolis iunceis radice iubata* C. B. dudum ſuſpicatus eſt SCHEVCHZERVS, erit ergo omnino *Aira caneſcens* LINN. *Spec.* 2. *p.* 97. Folium caulinum ſummum, tunc, quando planta floret, paniculam inferiorem non involvit, quam quidem hoc tempore non adtingit, ſed abſoluta floreſcentia id folium ſupra paniculas inferiores elongatur, neque tamen eas involvit, etſi pars iſta, quae culmum ante floreſcentiam amplexa fuerat, nunc, culmo derelicto, paniculae contractae proxima ſit. Nec pars haec folii ſpathacea dici poteſt, cum nihil a plerisque graminibus differat, et omnino in folium ſetaceum continuetur. Ceterum ariſta, circa baſin glumae oriens, omnino ſingularis eſt. Pars enim eius, glumae arcte adpreſſa, eamque longitudine adaequans, craſſiuſcula fuſca cylindrus eſt, terminata in coronam breviter denticulatam. Ex hac corona tenuis oritur ſtilus albeus, in clavam ſubfuſcam terminatus. Glumae calycinae primum ex parte virent, dein purpuraſcunt, denuo iterum albent, ut omnino *Gramen ſpartium variegatum* C. B. eadem planta eſſe poſſit.

5. *Phalaris bulboſa* LINN. Quam ego per aliquot annos cum hoc nomine in horto colui planta, radice eſt annua, eaque a *Phalaride Canarienſe* non multum diverſa, in eadem tamen terra culta, omnibus partibus minor, conſtanter permanſit bulboſa, in qua et folliculorum margo non multum alatus eſt. Sed imprimis a *Canarienſi* in eo differt, quod glumarum interiorum altera deficiat. SCHEVCHZERVS nullam vidit, clariſſ. SCHREBERVS p. 85. utramque. Ego conſtanter unam, ſeminis

involucro arcte adpreſſam, ideoque forte a SCHEVCHZERO praetervifam. Ceterum meae plantae ſemen non album eſt, ſed griſeum, ut eſſe poſſit *Phalaris alter ſemine griſeo*, *Hort. reg. Pariſ.* vel *Gramen phalaroides anguſtifolium ſubglaucum*, *ſpica oblonga* SCHEVCHZ. p. 54. nam meae plantae folia obſcurioris coloris ſunt, quam in *Canarienſi*. Seminis colorem in ſubglauco SCHEVCHZERVS non addidit.

6. *Argemone flore albo*, *ſaepe tripetalo* HALL. *Hort. Gott.* p. 707. Cum quo nomine ſemen miſit clariſſ. MARTINI a. 1766, quod eodem anno terrae commiſſum, autumno demum germinavit, et poſtquam planta ſub dio per hiemem duraverat, floruit Julio et Auguſto anni 1767. Cotyledones lineares acutae, unciam longae. Radix fuſiformis, paucos ramos laterales emittens. Caulis cubitalis ſetis ſubrigidis paſſim, et rore caeſio adſperſus, erectus, rectus, firmus, digitum craſſus, teres, niſi quod nervus foliorum in eo decurrat, unde tres ſub quolibet folio anguli, non multum elevati, oriuntur. Porro caulis primum ſimplex eſt, circa medium vero ramoſus fit, ramis aliquot non multum brachiatis, ad finem usque alternatim progredientibus. Folia caulis ima utcunque petiolata ſunt, ſed mox fiunt ſeſſilia, ſemiamplexicaulia, in auriculas producta, omnia vero undulato-ſinuata ſunt, laciniis dentatis, dentibus in ſpirulam exeuntibus, quales ſpirulas, ſed debiliores, et perpaucas, etiam nervi foliorum habent. Sunt vero folia utrinque glabra, inferius vix candicantia, ſuperne ad nervorum ductum albis lineis picta. Quilibet ramus binis floribus inſtructus eſt, maiore vel minore, ſede incerta, ita tamen, ut a flore per aliquod ſpatium ſemper remotus ſit. Calyx ſubrotundus, triphyllus, bicornis, foliolis caducis, ovatis, aculeatis, concavis, altero margine membranaceis, ſine cornutis, cornu ſimplici cavo in aculeum exeunte. Petala coloris lactei, ſex, ſubrotunda, patentia, calyce triplo fere maiora. Filamenta numeroſa, filiformia, curvula, longitudine

fe-

fere calycis; Antherae luteae, oblongae, erectae, biloculares, articulatione quaſi cum filamentis iunctae. Germen ovatum quinquangulare (in eodem flore, ubi petala ſex certo adfuerunt) angulis creberrime aculeatis. Stilus nullus. Stigma quinquefidum, laciniis reflexis, ſuperne nigro-purpureis, fine latis, perſiſtens. Etſi vero noſtra planta hexapetala fuerit, Illuſtr. Dn. de HALLER autem tantum tripetala; non tamen diſtinguo, cum et C. BAVHINVS et CLVSIVS in Mexicana lutea numerum variabilem, floremque album GONON in *Hort. Monſp.* p. 253. repererint. Nec a Mexicana lutea diverſam eſſe putaverim. ZINNIVS quidem *Hort. Gott.* p. 116. ſuſpicatus fuerat, eſſe Argemonen capſulis trivalvibus LINN. *Spec.* 1. p. 509. n. 2. ſed cum iſta ex ſynonymo TOVRNEFORTII hypecoi folia habeat, noſtra eſſe nequit.

7. *Chriſtophoriana Americana procerior et longius ſpicata* DILLEN. *Hort. Eltham.* Petala calyce longe minora ſunt, unguiculata, bractea latiuſcula in duo plerumque cornua terminata. Filamenta longe ſupra triginta.

8. *Reſeda Phyteuma* LINN. *Spec.* 2. p. 645. Petala proprie dicendo non ſunt multifida, ſed integra. Verum convexitati ſuae non procul ab anteriore margine inpoſitum habent ornamentum capillaceum ex uno puncto oriens, quod in duobus ſummis foliis ex pluribus laciniis conſtat, in duobus mediis ex paucioribus, et in duobus imis ex unica fere lacinia. Laciniae ceterum vel ſimplices ſunt, vel ſemidiviſae. Fructus quaſi petiolatus ſexangularis, angulis glandulis acutis inſtructis.

9. *Clematis coerulea Pannonica* CLVS. Filamentorum plures ordines adſunt, exteriorum ultra lineam lata, inſigniter villoſa, imprimis ſuperius, ut villus antheras abſcondat. Filamenta interiora breviora, quadruplo anguſtiora, minus villoſa. In neutris video antheras lateribus eorum adnatas, ſed finibus omnino impoſitae ſunt. Si filamenta iſta exteriora lata absque antheris eſſent, tunc planta ad Atragenes genus pertine-

ret, cuius ſpeciei *Alpinae* ſeu *Auſtriacae* calyx ille coeruleus petalodes adeo ſimilis eſt.

10. *Potentilla* foliis novenis palmatis, in apice ſerratis. HALL. *Hort. Gott.* p. 106. Non eſt Potentilla fragarioides LINN. *Spec.* 2. p. 710. n. 5. ſed eſt *P. ſtipularis* LINN. *Spec.* 2. p. 712. n. 13. uti ex planta Horti Gottingenſis mihi conſtat, et deſcriptio HALLERI docet, a fragarioide multum aliena.

11. *Ciſto marifolio* Dn. de LINNÉ *Spec.* 2. p. 741. n. 19. ſubiungit Helianthemum foliis ad terram congeſtis, ſuperne piloſis, inferne tomentoſis HALLERI *Enum. Helv.* p. 359. n. 3. An recte? Certe icon 365. BARRELIERI, quam Dn. de HALLER citat, inſigniter differt ab icone 441. quam LINNAEVS citat. Icon etiam BARRELIERI 366. vel a Ciſto cano, vel ab Italico removenda erit.

12. Optarem, ut *Sedum foliis teretibus, caule folioſo umbellato humillimo* HALL. *Emend.* 1. p. 106. n. 105. quod eſt *Sedum* 10. *Enum. Helv.* conferatur cum *Sedo atrato* LINN. Spec. 2. p. 1673. Mea enim planta, quam a Dno. de HALLER habeo, deſcriptioni Linneanae ſic ſatis convenit, etſi calyx non ſit atro-purpuraſcens. In deſcriptione quoque huius Sedi in *Emendat.* Dn. de HALLER colorem calycis omiſit, in *Enumeratione* autem purpureum dixerat.

13. *Geranium petraeum, Cicutae folio, radice craſſa* MAGNOL. *Bot.* p. 109. *a Geranio Cicutae folio miniori et ſupino* C. B. differt pinnis arcte congeſtis magis diviſis, minimisque pinnulis intermiſtis, petalisque longe maioribus.

14. *Arenariae mediae* LINN. *Spec.* 2. p. 606. n. 9. et *Spergulae pentandrae* EIVSD. p. 630. n. 2. eadem iunguntur ſynonyma. An ergo repetitio eiusdem plantae? Et clariſſ. de LEYSER *Flor. Hal.* n. 30. in *pentandra* decem ſemper numeravit ſtamina.

15. *Seſeli foliis linearibus triplicato-pinnatis, caule vaginoſo.* HALL. *Emend.* 1. n. 114. eamdem eſſe plantam cum *Seſeli annuo* IACQVINI Vindob. p. 225. in *Obſerv. ad Jacquin.* dixi n. 38. eaedem

dem enim plantae fuerunt, quas uterque VIR, quilibet cum ſuo nomine, miſit. Et huc pertinere Foeniculum ſylveſtre glauco folio I. R. H. p. 311. docet ſynonymon a TOVRNEFORTIO ex *Joh.* BAVHINO excitatum, *Daucus* ſcilicet *glauco folio ſimilis foeniculo tortuoſo. Hiſt.* 3. 16. Icon enim et deſcriptio BAVHINI reſpondent plantis HALLERI et IACQVINI. Inquit enim I. BAVHINVS, folia eſſe Anethi, particulas (foliola) vero latiores (planiores), craſſiores, rigidiores, quam in Foeniculo, quae notae in *Seſeli annuum* omnino quadrant, non vero in *Seſeli glaucum* cui Dn. de LINNÉ nomina TOVRNEFORTII et BAVHINI ſubiunxit. *Glauci* enim foliola abſque planitie ſunt, hinc convexa, inde canaliculata, foeniculi vel anethi ſimillima. Tenendum vero eſt, etiam in *glauco* vaginas foliorum emarginatas eſſe, praeſertim in foliis inferioribus.

16. *Seſeli pimpinelloides* LINN. *Spec.* 2. p. 372. n. 1. cum quo nomine ſemen miſit clariſſ. MARTINI a. 1765. Conſentit deſcriptio LINNAEI l. c. Segmenta tamen foliorum non ſemper alterna ſunt, ſed interdum coniugata. Involucrum univerſale in meis utique adeſt, factum ex foliolis linearibus, numeroſis, ſemiuncialibus.

17. Operae videtur pretium eſſe, uberius ut inquiratur, an *Libanotidis* RIVINI iſtae plantae, quae involucrum univerſale pinnatifidum habent, ſpecie ab iſtis differant, quibus iſtius involucri foliola ſimplicia ſunt? Clariſſ. SCOPOLI eiusmodi plantam involucro pinnatifido miſit et in litteris monuit, „convenire quidem deſcriptioni *Libanotidis pinnulis circa coſtam decuſſatis* HALLER. *Enum. Helv.* p. 451. n. 1. aſt pinnatifidam „alpinam plantam facie diverſam eſſe." Et omnino in ſpecimine transmiſſo omnia argutius diviſa ſunt et anguſtiora, pinnaeque primae ſunt petiolatae, ſeu pinnulae non ſtatim ex coſta ibi egrediuntur, ubi haec petiolum deſerit, quod contraria plerumque ratione in vulgari planta fit. Illuſtr. CRANTZIVS quoque involucrum pinnatum vidit, et alpinam a mon-

 tana

tana in plurimis diverſam eſſe monet *Faſcic. III.* p. 118. ſq. Planta, quam ego in horto colo, ex ſemine auſtriaco nata, involucra habet ſimplicia, eſtque undique glabra, etiam in ſummitate. THALIVS monet, Libanotidem in ſuas ſpecies diſtribui poſſe, nam alteram eſſe latioribus foliis, profundius dentatis, alteram contractioribus et frequentius ſuccinctiusque inciſis. *Sylv. Hercyn.* p. 71. Idem, quod foliola modo latiora, modo anguſtiora ſint, dein alii monuerunt interque recentiores HALLERVS et GMELINVS, de involucro pinnatifido nullus.

18. *Cornus ſylveſtris fructu albo Gmelini.* AMMANN. *Ruth.* n. 277. *Tab.* 32. Frutex hortenſis humanam altitudinem ſuperans, in quo et rami florentes et fructum ferentes ſimul conſpicui erant. Folia lato-lanceolata, vel ovato-acuminata, glaberrima, integerrima, nervoſa, nervis lateralibus quinque et ſex, qui ab aliis numeroſis fere parallelis coniunguntur. Flores in cymos diſpoſiti. Involucra univerſalia omnino nulla. Calyx minimus, quadridentatus, deciduus. Petala quatuor, ſupera, albida, oblonga, obtuſa, cavula, marginibus medioque nervo elevatis, ſesquilineae longitudine expanſa. Filamenta quatuor filiformia, erecto-expanſa, corolla longiora. Antherae incumbentes, inter petala oriunda. Germen ſubrotundum inferum, corpore balſamico perſiſtente, luteolo, tectum. Stilus filiformis longitudine corollae, perſiſtens. Stigma craſſiuſculum, obtuſum. Bacca coloris lactei, ſubrotunda, corpore iſto balſamico, nunc viridi, tecta, continens ſuccum lacteum, omnino fluidum, nucemque compreſſam, transverſim ovalem, quae an bilocularis ſit, an unilocularis, nondum dixerim.

19. Poſtquam Illuſtr. IACQVIN iconem Campanulae barbatae in *Obſ. Faſc.* II. dedit eamque optimam, facile adparet, eam eſſe *Campanulam foliis fere integris longe lingulatis, hiſpidis, foliis nutantibus in fauce lanuginoſis.* HALLER. *Enum. Helv.* p. 493. n. 8.

de

de qua in *Obſervat*. meis a. 1762. editis dixi. Semovendum vero ab HALLERI planta *Trachelium alpinum* CLVSII *Pann*. p. 687. cuius deſcriptio multo magis convenit cum *Campanula alpina* JACQVINI, quae penes me eſt, et a *barbata*, praeter alias notas, etiam capſula triloculari differt. An vero *Campanula foliis anchuſae floribus oblongis* C. B. et *Campanula foliis echii floribus villoſis* EIVSD. ſpecie differant, de eo iudicium Dn. *de* HALLER exſpectamus in Enumerationis Helveticae Editione nova, cuius iam magna pars impreſſa eſt. C. BAVHINVS certe monet, multum diverſas eſſe.

20. Mihi videtur Gentiana foliis amplexicaulibus floris fauce barbata HALLER. *Enum. Helvet*. p. 473. n. 2. ita ordinari poſſe, ut una ſit corollae et calycis ſegmentis aequalibus quinquefidis, altera corollae et calycis ſegmentis aequalibus quadrifidis, quae COLVMNAE icon eſt *Ecphr*. 1. T. 221. demumque tertia corollae et calycis laciniis inaequalibus quadrifidis. Sive nunc pro varietatibus, ſive pro diverſis ſpeciebus habeas. Vltima ex ſylva Hercynia nuper adlata eſt, eaque pedunculos habet foliis plerumque duplo longiores, cum quinquefida eos habeat foliis fere aequales. In mea quinquefida calyx ſemidiviſus eſt, quem COLVMNA in altera ad baſin diviſum in icone habet. Color corollae in prima obſolete purpureus eſt, in tertia, etiam in ſiccis, coeruleus.

21. *Convolvulus maior albus* C. B. Nectarium germine duplo brevius, idque circumſtans, truncatum, margine inaequali, fungoſum. Ceterum calyx forte quinquefolius dici poteſt. Antherae deorſum hamatae. Stilus ſtaminibus una tertia parte longior. Stigmata exterius convexa, granulata. Pedunculi petiolis duplo pene longiores.

22. *Verbaſcum floribus aggregatis, foliis rugoſis glabris* KOELREVTERI. Cum quo nomine ſemen Stutgardia miſit clariſſ. MARTINI an. 1766, quod terrae eodem anno commiſſum hoc anno 1767. in Julio floruit. Radix fibroſa. Caulis humanam alti-

Digitized by Google

titudinem excedens, ſtrictus, rigidus, anguloſus, foliatus, laevis, pauco ſordido pulvere adſperſus, ſimplex, ramorum tantum rudimentis, vel paucis ramis lateralibus ex foliorum mediorum alis egredientibus. Folia conferta, recurvata, ſuperne nitida, venoſa, rugoſa, nervo medio lato, albo, ſupra plano aut leviſſime concavo, inferius convexo, ibique unacum nervis minoribus breviſſime piloſo. Folia infima bipedalia, longiſſime elliptica, in petiolum adtenuata, prope petiolum magnis dentibus inciſa, qui verſus extremitatem folii ſenſim minores fiunt. Senſim autem folia baſin habent latiorem, quo ſuperiora et breviora, ſenſimque figuram ellipticam in longiſſime cordiformem magisque acutam mutant, baſi tertiam fere caulis partem amplexantia, decurrentia non quidem ſubſtantia ſua foliacea, ſed nervi medii linea tantum exteriori, unde anguli caulis ſupra dicti oriuntur. Perraro ipſum folium altero latere paululum decurrit. Dentes in foliis, quae ſupra infima ſunt, in crenas mutantur, donec in foliis ſub ramis iterum in dentes mutentur, dentibus tamen multo minoribus, quam quidem in foliis fuerant infimis. Spica caulem terminans tripetalis et longior. Flores remoti, inſidentes bracteae foliaceae reflexae, cordatae, acuminatae, ciliatae, ex ſingulo puncto quatuor, quorum duo laterales, unus ſuperior et quartus inferior, omnes ex pedunculis trilinearibus. Flos ſuperior primus floret. Calyx, uti et caulis pars ſuperior, pilis ſubglutiniferis adſperſus, ſtriatus, quinquepartitus, laciniis ciliatis, acutis, corolla minoribus. Corolla rotata, tubo perbrevi. Limbus patens, quinquepartitus, laciniis ſubrotundis margine plicatis, duobus ſuperioribus paulum minoribus, infima lateralibus vix longiore. Color luteus, externe, ubi aëri expoſitus fuerat, ſubfuſcus. Faux purpuraſcens, ſuperne villo ſimilis coloris, barbata. Filamenta quinque ex tubo orta, corolla breviora, quorum tria ſuperiora reliquis breviora, declinata, ſuperne albo, inferne purpuraſcente villo un-

undique barbata, duo inferiora ſurſum arcuata, initio purpuraſcente villo ſuperne barbata. Antherae magnae, ad ſe invicem converſae, ſubrotundae, compreſſae, polline croceo. Germen ſubrotundum, piloſum. Stilus filiformis, filamentis longior, declinatus. Stigma craſſiuſculum obtuſum. Variat interdum calycis et corollae laciniis ſex, totidemque ſtaminibus. An hoc *Verbaſcum foliis ſeſſilibus longe acuminatis ſerratis, floribus in raram ſpicam diſpoſitis, ſolitariis, ſtaminum barba purpuraſcente.* ZINN. *Hort. Gott.* p. 266? Deſcriptio ZINNII convenit, et ego in unico exemplo, ex iisdem ſeminibus nato, plantam floribus ſolitariis vidi.

23. A *Naſturtio Auſtriaco* CRANTZII inſigniter differt *Myagrum foetidum* C. B. Nempe vita huic annua, folia omnia dentata, ſed dentes pauci maiores, laciniarum fere aemuli, in caulinis etiam maiores. Petala ſtraminei coloris vel etiam pallidiora. Siliculae multoties maiores, inflatae. In univerſum adeo ſimilis *Camelinae ſativae* CRANTZII, ut pro eius varietate haberi poſſit. Vid. HALL. *Hort. Gott.* p. 240.

24. *Cochlearia foliis caulinis cordato-ſagittatis amplexicaulibus* Hort. Gott. p. 242. omnino eſt *Cochlearia glaſtifolia* LINN. ſed deleatur locus natalis, qui pertinet ad *Thlaſpi* II. CLVSII. Id vero *Thlaſpi* II. non poteſt eſſe *perfoliatum* LINNAEI, cui ſtilus admodum exiguus in ſiliqua, vel plerumque nullus, petalaque exigua, neque radix in propagines ſe explicans aut findens. An montanum LINNAEI? Vtique veroſimilius, ob petala maiora, ſtilum manifeſtum et ob radicem. Dico veroſimilius. Niſi enim Illuſtr. CRANTZIVS pro *montano* eumdem locum natalem Cluſianum haberet, dicerem *Thlaſpi* II. eſſe *alpeſtre* Illuſtr. JACQVINI. Denuo adeatur mons Badenſibus thermis imminens, forte praeter *montanum* etiam *alpeſtre* ibi creſcit. An potius *Thlaſpi pumilum* CLVSII eſt *alpeſtre*, quum IACQVINI planta ab *ipſo* miſſa, ſtilum habeat praelongum, qui in CLVSII figuris deficit. Mallem ergo *pumilum* CLVSII cum per-

Digitized by Google

perfoliato relinquere. *Pumilum* enim ex deſcriptione Clusii habet flores puſillos, capitula Thlaſpi Cretico ſimilia; alpeſtris Jacquini habet petala ampla, longe calycem ſuperantia, ſiliculas longiores obcordatas. Demum a *Cochlearia Horti Gottingenſis* removeatur *Thlaſpi* I. Clusii *Pann.* p. 466. quod eſt *Peltaria alliacea* Jacquini ſive *Bohadſchia* Crantzii, de qua Clusius dicit, quod ipſi ſint ſiliquae circinnatae fere rotunditatis, et in orbem *peltae* modo efformatae.

25. *Paſtoria burſa minima* Lobel. *Icon.* 221. ex Dodon. *Pempt.* 103. nullam cum *Lepidio* Halleri Crantz. *Auſtr.* I. p. 5. ſimilitudinem habet, ſed eſt *Iberis nudicaulis* Linnaei. Eademque eſt Burſa paſtoris parva folio glabro ſpiſſo I. B. 2. 937. icone denuo ex *Dodonaeo* imitata.

26. *Cardamines bellidifoliae* ſive Cardamine foliis ſimplicibus ovatis petiolis longiſſimis Linn. *Lapp.* n. 260. icon T. IX. f. 2. non poterat eſſe ſimilis iconi Cluſianae *Plantulae Cardamines aemulae Pann.* p. 458. cum omnino duo diverſae ſint ſtirpes, docentibus Hallero et Jacquino. In eo tamen figura Linnaei a meis Helveticis ſpeciminibus recedit, quod haec caules habeant foliis petiolatis ſemper ornatos, qui a Linnaeo nudi pinguntur.

27. *Arabis foliis ovatis, vix dentatis, ſcabris, ad terram confertis* Haller. *Enum. Helv.* p. 562. n. 4. Zinn. *Hort. Gott.* p. 335. et *Arabis foliis petiolatis lanceolatis integerrimis* Linn. *Spec.* 2. p. 929. n. 3. omnino eſt iſta planta, quam Camerarius apud Thalium *Hercyn.* T. VII. D. pinxit, et ipſe Thalius cum nomine *Piloſellae ſiliquatae minoris* p. 84. deſcripſit. Plantae enim meae, Gottingae duce Gen. *de* Haller lectae, iconi Camerarii et deſcriptioni Thalii optime conveniunt. Convenit etiam optime icon *Burſae paſtoris ſ. piloſellae ſiliquoſae* I. B. 2. 870. Drabae tres Barrelieri *ic.* 269. 270. habitum noſtrarum ſatis exprimunt, melius tamen prima, folia vero in noſtris minus ſunt petiolata. Cum ergo icones Camerarii

et

Digitized by Google

et J. Bavhini hactenus laudatae ſint, cur contra eas monet Illuſtr. Crantz. *Auſtr.* I. p. 41. An aliam plantam intelligit? certe noſtra ab Eius deſcriptione et icone recedit. De loco natali non dico; etii enim ego nunquam in rupibus invenerim, neque Thalivs, C. Bavhinvs, Hallervs, Linnaevs, Gortervs, Gouan, etc. J. Bavhinvs tamen et Leyservs aliquando in rupibus invenerunt. Neque multum urgeo folia radicalia apud Illuſtr. Crantzivm adeo inſigniter petiolata, quae in noſtris multo breviori pediculo ſunt. Neque caulis ſimplicitatem aut eius in inferiore parte decubitum, qui noſtris ſemper ramoſus eſt et erectus. Sed flos conſpicuus magnus Crantzii, qui in noſtra exiguus eſt, exigit, ut *Eius Viri* Arabis cum Thaliana uberius conferatur. Forte planta Thalii, quam cum nomine *Piloſellae ſiliquatae maioris* deſcripſit, diverſa eſt a minori, non autem a planta Crantzii.

28. *Coronilla coronata* Linn. *Spec.* 2. p. 1047. n. 5. ad herbaceas ſeponi debet, et tunc eſt *Coronilla montana* Jacqvin *Vind.* p. 134. *Coronilla caule duriori erecto ſiliquis articulatis pendulis, flore luteo* Hall. *Enum. Helv.* p. 574. n. 4. *Emend.* 2. n. 36. Ipſe Clvsivs *Hiſt.* 98. de ſua *Colutea ſcorpioide altera* dicit, quod hiems eius virgas corrumpat, quas ineunte vere denuo producat. Etſi vero Clvsivs ſtipulas non habeat, forte quia fugaces ſunt, certe tamen adſunt, uti recte Linnaevs monet, ab infimo foliorum pari diverſae.

29. *Lupinum varium* coram habeo, et alias frequenter vidi, cui in eadem planta calyces ſemiverticillati et perfecte verticillati. Labium etiam ſuperius in eadem planta modo integrum, modo ſemidiviſum, vel etiam ad baſin pene fiſſum eſt. Labium inferius ſemper reperi integrum. Videtur ergo in diſcrimina *Lupini hirſuti*, varii, et anguſtifolii uberius inquirendum eſſe. In vario ceterum Vexillum in iuniore flore medio album eſt, in adultiore medio rubrum.

30. Annon *Melilotus polonica* LINN. *Spec.* 2. p. 1078. eſt *Melilotus foliis hirſutis rariter dentatis, ſcapo paucifloro.* HALL. *Comm. Gott.* Tom. 2. p. 342?

31. *Geniſtae Sibiricae* nomine miſſum ſemen produxit arbuſculam ſexpedalem, ramoſiſſimam, ramis ſtriatis, teretibus, paniculatis. Folia ſparſa, breviſſime petiolata, lineari-lanceolata, rariter ciliata, acuminata, glabra. Stipulae exiguae non ad baſin petioli, ſed ad finem eius. Calyx parvus bilabiatus, dentibus duobus ſuperioribus erectis diſtantibus, dentibus tribus inferioribus reflexis, omnibus ſubaequalibus, anguſtis. Corolla lutea. Vexillum pedunculatum, ovatum, erectum, expanſum, carinatum. Alae oblongae a vexillo remotae, deflexae, laxae, vexillo modice breviores. Carina pene recta bipes, una cum alis deflexa. Filamenta decem in vaginam connata, non in carina latentia, ſed cum vexillo erecta. Antherae erectae ſimplices nigreſcentes. Tuba ſimplex ſitu ſtaminum, iisque longior. Folia cito decidua, petioli perſiſtentes. Flores in racemis ſparſis, non ſecundis. Folia non ſericea, etſi eorum pagina inferior paululum magis palleat. *Geniſtae tinctoriae hiſpanicae* CLVSII proxima eſt, niſi eadem. Sericum folia in horto forte depoſuerunt.

32. *Lathyri ſpecies lutea* I. B. *Hiſt.* 2. 304. non videtur ad *pratenſem* LINN. *Spec.* 2. p. 1033. referri poſſe. J. BAVHINVS enim monet, eam ſimilem eſſe Lathyri ſylveſtris Narbonenſis, nec flores eſſe ſimul in uno pediculo iunctos, uti in *pratenſi.* Rectius ergo Dn. *de* LINNÉ l. c. n. II. cum annuo iunxiſſe videtur, qui flores colore luteo quidem, diverſo tamen a pratenſi, habet, et pedunculos uniflores et biflores.

33. *Vicia niſſoliana* et *benghalenſis* an re vera differunt? Certe in plantis, ex ſeminibus cum his nominibus miſſis, enatis, nullam reperio diverſitatem, et deſcriptio a Dno. *de* LINNÉ ad *Niſſolianam* data, meae *Benghalenſi* etiam convenit.

34. Che-

34. *Chelone acadienſis flore albo* TOURNEFORT. nectarium habet. Corpus nempe balſamicum, breviſſimum, germinis initium ſuperne amplectens, et nectar fundens. In eiusdem plantae unico flore ſemel reperi ſtamina quinque omnino perfecta, quorum duo ſuperiora erant, duo media, et unum imum, etſi filum illud, quod rudimentum quinti ſtaminis dicitur, ſuo loco, nempe inter duo ſuperiora ſtamina, adeſſet.

35. *Scutellaria alpina* et *lupulina* LINN. *Spec.* 2. p. 834. an re vera differunt? Flos quidem in altera violaceus barba albida, cum in *lupulina* flavus ſit, alis tantum ſubviolaceis, ſed reliquae notae utrique communes ſunt, certe in meis, quas in horto colo, Bractearum figura et magnitudo non differunt, neque in foliis diverſitatem reperio. Tamen colores hactenus conſtanter permanſerunt. *Lupulinam* porro ab iſta *ſpicis folioſis* HALL. *Hort. Gott.* puto non differre.

36. In *Ballota flore albo*, quam ſpontaneam olim in vallo urbis Gottingenſis legi, nullam in calycibus diverſitatem a vulgari Ballota purpureo flore reperi. CAMERARII icon. *Epit.* nec *nigram* nec *albam* bene exprimit.

37. *Clinopodium perenne pulegii odore*, *maioranae folio*, *Batavinum* BOCCONE. Planta mihi erecta, ramoſiſſima, pedalis, hirſuta, caule tetragono. Folia petiolata, concava, ovato-rhomboidea, nervoſa, ciliata, medietate anteriore breviter dentata. Verticilli ad decem usque flores habent. Calyx tubuloſus, ſtriatus, deorſum gibbus, leniter incurvus, vix bilabiatus, quinquedentatus, dentibus longitudine pene aequalibus, tribus ſuperioribus latioribus, non in eodem plano ſitis, duobus inferioribus anguſtioribus, faux villoſa. Corollae ex violaceo purpuraſcentis tubus longitudine calycis. Faux ampla moldavicae. Labium ſuperius brevius, planum, emarginatum, obtuſum, margine reflexo. Labium inferius longius, patens, latius, fere aequaliter trifidum, ita tamen, ut medium ſegmentum transverſaliter paulo latius ſit, idque in origine ſua ma-

Digitized by Google

maculatum et villoſum. Stamina duo longiora, duo breviora, modice incurva originem labii ſuperioris antheris ſuis paululum ſuperans. Antherae exiguae duplices. Stilus ſtaminibus longior, filiformis, ſtigmate inaequaliter bifido acuto. Odor plantae fortiſſimus, diu durans. Haec planta conferenda eſt cum *Thymo alpino* LINNAEI.

38. *Bidens bipinnata* LINN. Chryſanthemum aquaticum, foliis multifidis, cicutae non nihil ſimilibus Virginianum HERMANN. *Lugdb.* p. 146. An ariſtarum ſeminalium numerus variabilis eſt? LINNAEVS tres habet, mediamque longiſſimam. GOUAN *Hort. Monſpel.* p. 428. ſemina quadriariſtata alternis ariſtis minimis recenſet. HERMANNVS duas habet, nec ego plures in planta repetito examinata reperio, easque eiusdem longitudinis, piliſque ad angulum acutum retrogradis inſtructas. Ceterum calycis involucrum fit ex quinque foliolis revolutis, calyce non longioribus. Flores in ambitu ligulati, erecti, in meis non radiantes. Videntur abortire.

39. *Anthemis millefolia* LINNAEI eſt *Pyrethrum foliis incanis*, triplicato-pinnatis, tomentoſis HALL. *Hort. Gott.* p. 393.

(*Clausthalia Halam miſſa d.* 20. *Septemb.* 1768.)

OBSERVATIO XXVIII.

Dn. D. CHRISTIANI RVDOLPHI HANNES.

De

diris Convulſionibus, balneo frigido ſanatis.

Virgo quaedam nobilis, ſeptendecim annorum, uſa usque ad hanc ſuam aetatem continuo ſatis bona valetudine, proficiſcitur extra urbem ad ſuos cognatos. Ibi accidit, ut ei veſpera quadam a familiaribus, qui habitum conſuetum cum alieno per-

permutaverant, repentinus incuteretur terror, qui, cum eſſet ad mollitiem ſenſuum virginis nimis vehemens, ſtatim effecit, ut illa lipothymiis et ſubſequentibus gravibus motibus convulſivis corriperetur. Hi tamen motus mediante Venaeſectione aliisque adhibitis remediis mox ſedati quievere. Sed recuperata ſanitas ita parum fuit ſtabilis, ut anno ſubſequente et lipothymiae et convulſiones recrudeſcerent. Tum vero etiam convulſiones non modo valde vehementes fuerunt, ſed et diuturnae, per octavam horae partem durantes. Medici ergo auxilium quum quaereretur, propter plethoram vena bis ſecta eſt et exhibitae pilulae ex aſa foetida gummatibusque aliis paratae, et Mixtura ex liquore cornu cervi ſuccinato, eſſentia ſuccini, croci et liquore anodyno Hoffmanni, ſubiuncta ſimul inunctione et frictione ſpinae dorſi cum unguentis nervinis.

Poſt uſum horum remediorum reiiciebantur aliquot lumbrici, malum autem nihil inde levabatur. Concludere exinde licet, quod non ſemper lumbrici cauſſam convulſionum conſtituant, ſicuti id non modo aliquando in puero illo epileptico expertus ſum, cuius hiſtoriam typis exſcriptam publici iuris feci, ſed etiam celeberr. Sigwartus ſingulari exemplo oſtendit.

Poſtquam multa etiam alia remedia contra malum hoc nihil praeſtaverant, ex conſilio celeberrimi Leidenfrostii aegrotae exhibebantur pulveres ex floribus ſulphuris, mercurio dulci et camphora parati, quorum uſu finito alius Medicus, ut debilitatos nervos rurſus roboraret, praeſcripſit corticem Peruvianum cum Viſeo querno. Etiam ad hoc tempus convulſiones ceſſarunt, ſed tunc erupit per totum corpus ſcabies quaedam humida. Idcirco data fuerunt medicamenta ſanguinem quidem mundificantia, nullo tamen modo ſcabiem retroagentia, quorum continuato uſu aegrota etiam a ſcabie liberabatur. Poſtquam vero illa ſcabies evanuerat, menſes aegrotae, qui usque ad hoc tempus fuerant regulares, tam inordinate, quam parcius fluere coeperunt, accedente etiam fluore albo.

An-

Digitized by Google

Anno ſuperiori 1767. convulſiones redierunt, quibus ut nova opponerentur remedia, adhibita eſt cura et opera Amici mei peritiſſimi, D. Bingerti. Qui, quamvis nihil reliqui faceret, quo aegrotae ſanitas reſtitui potuiſſet, tamen optato deſtituebatur effectu, immo e contrario vehementia convulſionum in dies magis magisque invaleſcebat. Quum ergo hae convulſiones iam per tres duraſſent menſes, meum quoque deſiderabatur auxilium, unde factum eſt, ut ego diri illius morbi triſtis fuerim ſpectator. Sub acceſſionem paroxyſmi omnia membra corporis valde extenta rigeſcebant. Sequebantur tum adeo vehementes et mirabiles motus, ut circumſtantes inde obſtupeſcerent. Caput et collum quoquoverſus, pedes vero modo antrorſum, modo retrorſum torquebantur. Saepe totum corpus, quaſi in formam globi convolutum, ſe per lectum volutabat. Interdum corpus ita pandebatur, ventre et pectore fornicato, ut et caput et pedes viderentur ſimul lecto inſiſtere. Saepe manus tanta violentia ad pectus allidebantur, ut unusquisque inde malum pectori illatum timeret. Hos motus mox ſequebantur lipothymiae. Sed nec ipſa lingua immunis manebat, ſaepe, licet immota maneret, tamen ad palatum usque retorta, finito paroxyſmo loquelam prorſus impediebat. Interdum in riſum effuſa aegrota varia garriebat delira. Non raro furſum in ſubrectum erigebatur, interdum tamen per hos motus ſimul indicia dabat, ſe durante paroxyſmo omni facultate ſenſuum penitus privatam eſſe. Digitos quidem, non vero pollices, intra manum comprimebat; finito vero paroxyſmo digitos compreſſos atque manus rigidas ſervabat; ipſoque illo tempore delirans videbatur laetari. Poſtquam iidem digiti et manus per tempus ſubſequentis paroxyſmi liberum motum recuperaverant, aegrota, quaſi mentis rurſus compos facta, in triſtitiam effuſa, ſuam miſeram ſortem deplorabat. Hae viciſſitudines et diverſae formae morbi hoc modo in ordine paroxyſmorum mutatae in orbem redibant. Ad finem vero cuiuslibet paroxyſmi aegrota

cor-

corripiebatur validiſſimis conquaſſationibus pectoris, ſubſequentibus dein quibusdam minus validis, et flebili aliquo gemitu.

Id, quod alio quodam tempore demonſtravi, nimis infinitam eſſe naturae varietatem, quam ut ea medicamenta, quae ſuo modo ſpecifica dici poſſunt, omni loco et tempore certae omnino ſint efficaciae; et id, quod celeberrimus TRILLERVS de Specificorum ſic dictorum remediorum dubia fide et ambiguo effectu notavit; idem illud hoc tempore denuo experiri cogebar. Quamvis vero vix in mentem remedium venire poterat, quod non iam antea ab aliis Medicis tentatum eſſet, tamen ego una cum amico meo D. BINGERTO omnia illa auxilia excutiebam, quae videbantur poſſe aliquid ad revocandam ſanitatem conferre, ſed fruſtra. Motus enim convulſivi non modo in dies invaleſcebant, ſed et incipiebant, ad ſimilitudinem ſcenarum theatri, quotidie novis formis apparere.

Interea Pater noſtrae aegrotae ex aliquo ſuorum cognatorum cognoverat, Medicum quendam vicinum, cuius amicitiam veneror, aliquoties ea fortuna uſum eſſe, ut hunc morbum uſu balnei frigidi profligaverit. Hic literis ea de re interrogatus, reſcripſit, ſe quidem illud balneum frigidum habere pro remedio ad morbos nervorum curandos efficaciſſimo, nec ullo modo repetita ſua aliquoties experimenta et experientias hanc fidem ſibi dubiam relinquere. Rogatu meo et Patris aegrotae vir commemoratus ipſe ad aegrotam venit, illoque praeſente ſtatim balnei iſtius uſus tentabatur. Aegrota quidem ita in alveum ſive Vannum aliquem (*eine Badewanne*) immergebatur, ut ex aqua ſolum caput exſtaret. Hoc bis de die repetebatur. Quoniam autem intervalla paroxyſmorum non erant diuturna, ideo non licebat eam in aqua diu relinquere. Poſt egreſſum ex balneo aegrota diligenter fricari et inde circumvolvi debebat faſciis, quae utraque autem, ob ſubitaneum convulſionum reditum, ſaepe non poterant adhiberi.

 Pri-

Primo quidem tempore aegrota, ob moleſtum, quem in balneo ſentiebat, algorem, illud reformidare videbatur. Vix vero aliquot dies effluxerant, cum et algor ille et formido illa ceſſarent. Tempore intervallorum inter binos paroxyſmos aegrota aſſumebat decoctum ex cortice Peruviano et herba rutae paratum. Sed et hoc genus curationis videbatur ab initio in irritum abire. Cuius rei cum ex promiſſo certiorem facerem Medicum, curationis illius primum auctorem, tuli reſponſum his verbis, quae ex Gallico ponam verſa in Latinum. *Dolenter*, inquit, *fero, morbum, quo virgo illa nobilis afflicta eſt, adhuc quoad vehementiam nec remiſiſſe, nec remittere. Sed id minus miror ego, quam quidem alius aliquis, qui eum morbum non niſi ſtudiis cogitationis cognitum habet. Eſt hic morbus inſtar Protei, ad ſingula momenta mutabilis, nec ſe unquam niſi perſonatum oſtendentis. Notum eſt, bonam noſtram valetudinem pendere ex iuſto aequilibrio partium noſtri corporis fluidarum et ſolidarum, neque utplurimum hanc paritatem tolli niſi his cauſſis, humorum lentore aut acrimonia, vel ſolidarum partium laxitate aut rigiditate. Convenit inter nos, in ea cauſſa, cuius cogitatio nos in praeſentia tenet, praecipuam rationem eſſe fibrarum. Quae, cum vim ſuam elaſticam debeant videri amiſiſſe, ad minimam irritationem convelluntur, ſed convulſionibus terribilibus magis, quam funeſtis. Quarum feminarum aetas nubilis eſt aliquantum praematura, quaeque velut repente craſſeſcunt et pingueſcunt, aut quibus ex aliis cauſſis ſunt nervi molliores et debiliores, eae magis ſunt huic morbo obnoxiae, quam quidem illae, quibus de meliori luto finxit praecordia Titan. Innumeri noſtri nervi ſunt velut totidem chordae muſicae artificioſe inter ſe contextae, atque quaſi modulatae principio aliquo vitali, ſive illud Archeus, ſive ſuccus nervorum ſit. Hic, niſi ſatis reſiſtentis roboris in nervis inveniat ad conſervandum aequilibrium, ſimilis eſt equo in curſum effuſo atque effreni. Nervi debilitati, coacti obedire, non dant niſi tonum male ſonorum. Reſtituere nervis vires, eſt morbum ſanare. Id vero non niſi lente fieri poteſt. Idcirco iudico, balnei uſum utique continuandum eſſe. Pondus aquae atque frigus eius pariter roborant. Frictio et faſciae dein circum-*

Digitized by Google

volutae iuvant. Cortex peruvianus, adiutus his remediis externis, miraculum afferet, praeſertim iunctus ſimul rutae, atque ſi ſemel aut bis intra quatuor et viginti horas gubernator ille nervorum domatur opio. Huic adiungere licet ſpiritum cornu cervi. Nam haerens in inteſtinis acor ſaepiſſime eſt cauſſa convulſionum in corporibus infantum et inde ſubſequentis mortis. Haec hactenus, quae de hoc morbo mihi in mentem venerunt. Credo equidem, aut omne negotium duobus menſibus peractum iri, aut minimum iis elapſis aegrotam aliquot dierum intervallum habituram, abſolutam vero ſanitatem, ſi exacte ex praeſcripto meo actum fuerit, tempore ſubſecuturam. Et vidi toties, et ipſe tractavi hunc circumſtantibus formidabilem viſum morbum, ut auderem ea, quae praenuncio, cum fiducia polliceri, niſi metuerem cadentem in me ſuſpicionem pharmacopolae circumforanei.

Quamquam autem multum ſolatii continerent hae litterae, et licet quoque diligenter in eadem illa curatione perſeverare ſtuderem, ſollicitudo tamen Patris aegrae magis augebatur. Mutabat vero inprimis Patris mentem relatio ab aliis audita, ex qua cognoverat, plures huius generis aegrotos non tam praeſcripto a Medico balneo frigido, quam potius illis medicamentis ſanatos fuiſſe, quae praeſcripſiſſet, qui iam ex cathedra Harderovicena, quam exornavit olim celeberrimus *de* GORTER, magna cum laude Medicinam docet, clariſſimus *S'* GRAAUWEN. Quare iniunctum mihi fuit negotium, illum ſuper hunc morbum conſulere litteris. Ad has reſpondit, ſibi ſaepius quidem contigiſſe ita felicem eſſe, ut epilepſiam aliaque mala generis convulſivi abigeret, ſed et operam ſuam interdum irritam, atque ſic dictorum Specificorum efficaciam aliquando nullam fuiſſe; cum fortuna quidem faviſſet, ſe omnium illorum medicamentorum efficaciſſimum reperiſſe remedium Stoerkianum, vid. *Anni med.* I. *Form.* 32. *Licet vero*, inquit, *id vermibus ſolum, uti videtur, ab Auctore dicatum ſit, ad quos egregie valere non ſemel expertus ſum, in convulſivis tamen ac epilepticis adfectibus frequentius idem non ſatis laudando cum effectu aegris meis propinavi. In tenerioribus ſubjectis interdum*

 adic-

adieci aquam deſtillatam rutae, maioranae, menthae, aut ſimilem, ad eandem copiam, quam qua oxymel ſcilliticum miſcelam ingreditur; ſic ter quaterve de die cochleare plenum ſumendum ſuaſi. Addidi quoque emplaſtrum ſatis amplum, totum fere obtegens abdomen, quod recipiebat empl. de galb. croc. et aſae foetidae ana q. ſ. Sedatis, vel ſaltem plurimum imminutis motibus convulſivis, ad roborantia et quae viſcerum chylopoeorum actiones excitant et promovent, deveni; quem in finem et cortice Peruviano, et in ſpecie martialibus, ipſoque vitriolo martis legitime parato uſus ſum, iunctis gratis et ventriculo amicis aromaticis; aut ſi forte propter martem aliquae oborirentur commotiones, guttas aliquot laudani liquidi Sydenhami ex hauſtu aquae deſtillatae Cinnamomi ſubinde propinavi.

Affirmat hic celeberrimus Vir, ſi ſimul iuſta diaeta obſervata fuiſſet, ſe hac forma medendi non raro epilepſiam deviciſſe. Addit vero, ſi lumbrici cauſſa morbi fuiſſent, nec hi commemoratis remediis cedere voluiſſent, ſe coactum fuiſſe ad valida purgantia confugere. Recenſet ſimul duos caſus ſingularis curationis morbi epileptici, unum iuvenis, qui ex terrore in omnium diriſſimam, ac quaevis remedia reſpuentem epilepſiam inciderat, ac deinde novo incuſſo, et quidem eodem, qui morbum intulerat, terrore, inſultu nempe moloſſi, perfecte liberatus eſt; alterum iunioris virginis, cum diriſſimis convulſionibus miſere colluctantis, quae poſt purgantis violentioris uſum omnino convaluit.

Cum ille Vir in ſuis litteris nihil mentionis viciſſim faciat de uſu illius balnei frigidi, quod ego in meis litteris commemoraveram, illud ſilentium me iubet credere, Ipſum hoc remedium nunquam adhibuiſſe.

Accidit vero, ut prius iam, quam illud reſponſum ferrem, inciperet valetudo aegrotae prodere indicia aliqua laetae mutationis et argumenta ſpei, de plenaria reſtitutione, uſu huius balnei adhuc obtinenda. Hanc ſpem mihi mirum quantum confirmabat idem teſtantium antiquorum et recentiorum Medico-

Digitized by Google

eorum auctoritas. Noveram enim, uſum externum aquae frigidae ad epilepſiam iam a COELIO AVRELIANO et CELSO commendatum fuiſſe. Nec incognitum mihi erat, *Johannem* FLOVERVM caſum referre hominis, uſu balnei frigidi a ſic dicta Chorea S. Viti liberati; ſicuti etiam celeberrimus WHYT adverſus hunc morbum balneum frigidum laudavit, atque illuſtris MEAD affirmat, ſibi nunquam difficile fuiſſe frequentibus in aquam frigidam demerſionibus morbum hunc penitus depellere. Coeperunt etiam re vera in noſtra aegrota convulſiones ſuam et vehementiam et frequentiam ſucceſſive amittere, unde ſimul fiebat, ut aegrota non modo praeſcriptis remediis facilius uti, ſed et, diutius moleſtiam balnei ſuſtinendo, huius vim ſalutarem facilius promovere potuerit. Mutatio valetudinis aegrotae in melius fiebat in dies melior. Quod vero imprimis notatu dignum eſt, fluor albus incipiebat ſenſim ceſſare, atque menſes ordinatius atque copioſius fluere; ſicuti vim illam ſalutarem balnei frigidi ad ciendos menſes expertus etiam eſt illuſtris MVZELIVS. Secuta mox eſt ſanitas virginis perfecta. Vtile tamen fore iudicabam, ei praeſcribere compoſitas ex chalybe et quibusdam gummatibus pilulas, quibus etiam aliquamdiu poſt ceſſantem morbum uteretur.

Aſt, conſtat iam ex antecedentibus, quod ſuperiore quoque tempore aliquando virgo haec a malo ſuo convaluerit, absque uſu balnei. Iuſtumne igitur erit, recuperatam ſanitatem non aliis potius remediis, quam balneo tribuere? Verum etiam haec dubitatio ablata eſt. Nam vernali tempore huius, quo haec ſcribo, anni 1768. occurrerunt rurſus lipothymiae cum alternantibus convulſionibus; ſed citra ullam moram revocata eſt Virgo ad frigidum ſuum balneum, cuius quidem uſus tam proſper fuit, ut non modo malum non exaſperaretur, ſed et brevi tempore plane rurſus evaneſceret.

Itaque delectat me ſuavis illa ſpes, fore, ut haec relatio eo valeat, ut in patria mea formido illius remedii ceſſet, quod a

Digitized by Google

Veteribus tantopere laudatum, etiam a recentioribus quibusdam Medicis magni factum eſt. Quae vero tum illi, tum hi de uſu balnei frigidi iudicarunt, ea celeberrimus BERGIVS, et qui eius libellum *de Balneis frigidis*, ex Suecico ſermone in linguam teutonicam converſum, doctiſſimo Prologo ornavit, clariſſimus RHADES explanate docuerunt.

(*Veſalia Halam miſſa d.* 18. *Novemb.* 1768.)

OBSERVATIO XXIX.

Dn. JOANN. FRIDER. HARTMANN.

Brachium paralyticum mediante Electricitate perſanatum.

Ante ſeſquiannum circiter Vir annorum 64. tibialium fabricator, qui beneficio fruitur in Noſocomio invalidorum, ex vehementi et ſubitaneo terrore, ob incendium quoddam ſuborto, ſiniſtri brachii gravem paſſus erat paralyſin. Continuo hoc brachium tremebundum erat, et ſurſum atque deorſum cum impetu agitabatur, eaque propter illud in pectorali tunica recondere cogebatur, ac nihil plane cum manu apprehendere vel elevare poterat. Facies undiquaque erat ſubtumida, oculique plus iuſto protuberabant. Miſer hic aeger auxilium apud me quaerebat et Electricitatis applicationem deſiderabat, poſtquam varia remedia, cum interpoſitis compluribus V. Snibus, incaſſum adhibita fuerant, et crebrioribus licet adhibitis fomentationibus, ex formicarum acervo paratis, nullus plane ſudor ex brachio elici poterat. Medicus equidem ordinarius conſenſum ad huiusmodi remedii adplicationem praebere dubitabat, aeger vero continuis petitis me fatigabat illudque anxie deſiderabat. Quoniam ergo non omnis ſpes reſtitutionis mihi abiecta eſſe videbatur,

tur, et aerario Invalidorum aliquod emolumentum inde accreſcere poterat, audebam tandem electricitatem huic miſero applicare, annuentibus praeſertim Dn. D. *Geſenio*, Medico aulico, et Dn. *Hettling*, ſupremo Noſocomii Chirurgo.

Antequam vero ad operationes ipſas deſcendebam, brachio aegroti, o' ſtatum eius admodum plethoricum, prius cucurbitulae, tam ſiccae, quam cum ſcarificatione, imponebantur, et dein, poſt quinque dierum intervallum, electricitatem ſequenti modo applicare inchoabam.

Operatio I. Die tertio Decembr. 1768. ipſum in pavimentum pice obductum collocavi, et per horae quadrantem electricitatem applicavi, mediantibus copioſis, ſe invicem excipientibus, ſic dictis ſimplicibus ſcintillis electricis, quas iuxta uſitatas meas electricas praeparationes aliquo modo concutientes reddebam, absque tamen augmentationibus. Haec in pavimento piceo fiebant. Statim dein curavi, ut reſideret in ſella, quae cum tabulato absque conductionibus electricis nullam communionem habebat, et Conductorem meum ſemi-concutientem, absque augmentatione cum aqua, in ſuprema brachii paralytici regione, prope humerum, circumponebam, hacque ratione, per dimidium horae quadrantem, ſcintillas quasdam concutientes, modo ſecundum longitudinem brachii deſcendendo, modo ex digitis manus eiusdem, elicui. Poſt brevem dein interpoſitam moram, ipſam veram concutientem Electricitatem, adhibita ſimul lagena cum aqua repleta, applicabam, hocque modo ſaltem brachium afflictum ita, ut reliqua pars corporis nihil inde perſentiſceret, per horae quadrantem lenioribus concuſſionibus ſuccutiebam, dum Conductorem concutientem per vices modo ſupremae regioni brachii imponebam, modo aegroto manu tenendum tradebam.

Eventus. Durante hac operatione pulſus in brachio paralytico magis acceleratus notabatur, quam in ſano, aegrotusque ſtatim lectum petere coactus fuit. Nocte inſequente, ab hora no-

nona veſpertina usque ad tertiam matutinam, gravi affligebatur vertigine, quae ſomnum admodum turbavit, et de qua, quantum recordari potuit, nulla antea incommoda percepit. Procul dubio ſacculus herbis nervinis refertus, quem me inſcio brachio paralytico impoſuerat, hoc ſymptoma concitaverat, unde eius, omniumque aliorum remediorum uſum, ſerio dein ipſi interdixi. Interim tamen iam iam dolorificas quasdam ſenſationes, electricis concuſſionibus ſimiles, in ſuperiore brachii regione percipiebat.

Operatio II. Die quarto Decemb. ante meridiem, per horae dimidium eadem ratione, ſicuti praecedente die, Electricitatem ſaltem mediante Conductore ſemi-concutiente, absque augmentatione cum aqua, applicabam, ita tamen, ut, durante hoc tempore, Conductor iſte diverſimode circa brachium circumponeretur.

Eventus. Statim poſt hanc operationem ingentem percipiebat gravitatem in brachio paralytico, quae ad ſequentem usque operationem durabat. Nulla amplius notabatur vertigo, poſtquam ſacculus nervinus remotus erat.

Operatio III. Veſpertinis eiusdem diei horis Electricitas iuxta ſecundam operationem iterum applicabatur.

Eventus. Durante hoc actu fervorem quendam ſeu ebullitionem ſanguinis calidam in paralytico brachio ſentiebat, in quo etiam nunc prima vice ſudor erumpebat. Hoc primum erat documentum reſtituti interni caloris et prodeuntis ſudoris, qui huc usque, quamdiu paralyſis duravit, nullo modo promoveri potuerunt. Hac vice in via, dum domum revertebatur, levem aliquam ſentiebat vertiginem. Nocturno autem tempore inſignis et copioſa erumpebat narium haemorrhagia, de qua per triginta retro annos ne ullum quidem notaverat inſultum. Notabile imprimis de ea erat, quod ex ſiniſtro ſaltem nare, adeoque in latere paralytico, modo torrentis inſtar, modo ſub forma viſcidae, rubrae et mucoſae materiae, per integrae horae

ſpa-

ſpatium prorumperet. Quum huc usque ſub ſimilibus Electricitatis applicationibus ſingulare eiusmodi phaenomenon mihi non occurrerit, in ſuſpicionem fere adducor, quod ſpiritus vini camphoratus, fortuito caſu ſub praegreſſa electriſatione per ſcintillam electricam accenſus, quicquam huc conferre potuerit. Quicquid autem ſit, impetuoſa tamen haec narium haemorrhagia hunc producebat effectum, ut inſigne quoddam in brachio paralytico aegrotus perſentiſceret levamen, dum ſenſus gravitatis adeo in eodem imminuebatur, ut nihil inde incommodi, praeterquam in ſuprema eiusdem regione, ubi premens aliqua reſtitabat gravitas, perciperet. Sub his ergo circumſtantiis conſultum fore iudicabam, ſi die quinto Decemb. nihil ſuſciperem, ut aliqua quiete frueretur aegrotus noſter.

Operatio IV. Die ſexto Decemb. poſt meridiem quarta vice Electricitatem applicabam ſub diverſis variationibus, dum Conductorem ſemiconcutientem hinc et inde brachio paralytico applicabam, eiusque ope complures ſcintillas concutientes ex variis locis eliciebam.

Eventus. Hanc operationem alvi obſtructio excipiebat, quam per plures annos huc usque non expertus erat, concurrente ſimul leni quadam vertigine, quae ſymptomata vero ſecundo die, dum interim nulla fiebat Electricitatis applicatio, iterum ceſſabant, ſuccedentibus ſimul eorum in locum conſuetis haemorrhoidalibus pathematibus cum bono levamine.

Operatio V. & VI. Die octavo Decemb. ante et poſt meridiem priorem in modum iterum Electricitatis applicationem ſuſtinuit.

Eventus. Poſt quamlibet harum operationum repentinos quosdam vellicatorios motus, electricis concuſſionibus non abſimiles, in brachio percipiebat, tanto ſimul cum levamine, ut cochlear iuſculo repletum ori admovere poſſet, quod durante hoc morbo plane impoſſibile fuerat.

Operatio VII. Die nono Decemb. priorem in modum iterum Electricitas applicabatur, cum quibusdam variationibus, huiusque *eventus* conſiſtebat in notabili incremento motuum, calorisque ac coloris naturalis brachii.

Operatio VIII. et IX. Die decimo Decemb. ante et poſt meridiem iterum ſemper per horae quadrantem brachium concutiebam, dum catenam concutientem modo in ſiniſtram aegroti manum ponebam, et cum Conductore ſuperius ex humero ſcintillas concutientes eliciebam, modo praedictam catenam humero applicabam, ſicque deſcendendo in toto brachio usque ad digitos auctas concuſſiones excitabam.

Eventus idem erat cum illo poſt ſeptimam operationem.

Operatio X. et XI. Die duodecimo Decemb. ante et poſt meridiem iterum per horae quadrantem iuxta praecedentem modum Electricitas applicabatur.

Eventus. Immediate poſt decimam operationem ſatis ponderoſam ſellam attollere poterat, et in eodem exercitio poſt undecimam operationem continuabat.

Operatio XII. Die decimo tertio Decemb. iterum, peracta operatione, cum brachio paralytico non ſolum ſellam, ſed poſtea quoque amphoram aqua repletam, minori cum difficultate attollebat, eamque tamdiu libere ſuſtinere poterat, quousque ſano ceteroquin homini poſſibile eſt. Digiti huius manus perfectam fere agilitatem et promptitudinem ad omnis generis motus producendos monſtrabant, omnisque dolor in ſuprema regione brachii penitus ceſſavit.

Operatio XIII. Die decimo quarto Decemb. cum, ex facili ſublatione gravium corporum, plenariam fere reſtitutionem brachii ſuſpicarer, et exigua ſaltem quaedam gravitas in eius inferiori regione ſupereſſe videretur, ut hanc quoque partem reliquis ſimilem redderem, concuſſiones in eadem excitabam a cu-

Digitized by Google

cubito usque ad digitos, applicando praedictam catenam concutientem modo ad cubitum, modo ad manum.

Eventus. Singularis tunc ſuperveniens caſus optatum tandem felicemque effectum electricitatis accelerabat. Durante enim hac operatione ſubito manus intumeſcebat, et ſub vehementi acceleratoque pulſu manifeſtaque vaſorum turgeſcentia, ſanguine quaſi ſuffundi et nigricante colore obduci videbatur. Hinc ſtatim eandem calida mea manu tam fortiter movebam ac fricabam prout poſſibile erat, et per vices ad calidam fornacem admovebam. Hoc facto ſubito redibat naturalis color ſicuti in ſaniſſima manu, gravitas cum dolore preſſorio evaneſcebat, aegrotus brachium antea paralyticum, una cum manu et digitis, miranda cum promptitudine movebat, corpora quaelibet perquam gravia absque ullo incommodo elevabat, atque nunc opificium ſuum eadem, ut antea, ratione tractat continuatque, prout omnibus, qui illum antea norunt, ſatis abunde conſtat.

De reliquo hoc adhuc adiiciendum eſſe duco, quod Vir iſte, poſt Electricitatis applicationem, intuitu reliquae conſtitutionis corporis ſui optima fruatur ſanitate, et licet ſexageſimum quartum iam attigerit annum, tamen admodum vegetus appareat, dum tumidus antea faciei habitus cum iuniori quaſi permutatus videtur, prout hoc ſupra nominati Medici etiam teſtari poſſunt.

(*Hannovera Halam miſſa d. 4. Februar.* 1769.)

Digitized by Google

OBSERVATIO XXX.

Dn. D. JOANN. CHRISTIAN. DANIEL. SCHREBERI,

ſiſtens

Stirpium minus cognitarum, aut novarum illuſtratarum Decuriam II.

1. Phaseolvs *trilobatus.*

Phaseolvs caule ſubflexuoſo piloſo, foliolis trifidis. Linn. *Mantiſſ. p.* 101. *n.* 27. *ſub* Dolicho.

Phaſeolus *aconitifolius* volubilis, pedunculis ſubracemoſis, foliolis profunde lobatis. Jacqv. *Obſ.* 3. *p.* 2. *t.* 52.

Trifolium madraſpatanum, cauliculis piloſis, ſcandens, paſſiflorae modo trilobatum. Plvqv. *Alm.* 292. *t.* 120. *f.* 3.

Habitat in India orientali. ⊙.

Radix annua fibroſa.

Caulis herbaceus ſpithameus, diffuſus, a folio ad folium parum flexuoſus, ſubangulatus, hiſpidus pilis raris ſimplicibus; baſi ramoſus, *ramis* ſimilibus, ſed paullo brevioribus.

Folia ternata: *foliola* petiolulata, utrinque pilis raris hiſpida, trifida: *laciniis* divergentibus integerrimis obtuſis cum acumine: intermedia paullo productiore; quibus interdum ad baſin duo lobuli laterales parvi accedunt.

Petioli adſcendentes, acute quinquangulares, ſupra ſulcati, hiſpidi, 4-5-unciales. *Petioluli* laterales minuti, medius foliolo ſuo brevior; hiſpidi.

Stipulae erectae ovatae integerrimae acuminatae lineatae hiſpidae. *Stipulae partiales* lineari-ſetaceae acuminatae glabrae; utrinque geminae.

 Pe-

Pedunculi axillares, filiformes, angulati, pilis raris hiſpidi, petiolis fere longiores, adſcendentes; ſuſtentantes *capitula* e *floribus* 3 ad 5, ſubſeſſilibus, minutis.

Bracteae ſub ſingulis floribus duae, calyci adpreſſae, lineari-lanceolatae, lineatae, ad baſin membranaceo-marginatae, acuminatae, longitudine fere floris.

Cal. *Perianthium* tubulatum, glabrum, albidum, quinquedentatum denticulis margine pubeſcentibus acutis, quorum ſuperiores duo minores conniventes obtuſiores, ab inferioribus 3 ſubaequalibus ſeparati.

Cor. papilionacea calyce duplo longior. *Vexillum* amplum ſubrotundum, lateribus deflexum, emarginatum, flaveſcens, pagina interiore lineis fuſceſcentibus ſtriatum. *Alae* vexillo paulo breviores, cochleariformes, ſemiovatae, obtuſae, luteſcentes. *Carina* ſubſpiralis ſpira ſimplici; lateribus convoluta, utrobique anguſtata, truncata, pallidior, apice ſubviolaceo.

Stam. *Filamenta* diadelpha $\frac{1}{9}$, in ſpiram ſimplicem flexa, albida. *Antherae* ſubrotundae flavae.

Piſt. *Germen* lineare. *Stylus* longitudine filamentorum flexus. *Stigma* linea barbata inde ab apice ſtyli in eius latere ſuperiori decurrens.

Per. *Legumen* teretiuſculum, glabrum, ſeminibus prominulis ſubnodoſum, ſuturis obtuſis, apice adunco, teſtaceum.

Sem. 7. circiter, cylindracea, utrinque ſubtruncata, teſtacea hilo albo. Hanc plantam una cum pluribus aliis rarioribus ſtirpibus, e ſeminibus Malabaricis enatis, in horto Paedagogii Regii Hallenſis aluit *C. I.* Schraderus, Vir clariſſ. inter Collegas, quibus educatio iuventutis bonis artibus ibidem incumbentis concredita eſt, Senior optime meritus, praedictique horti Praefectus; ubi illam vivam contemplari et deſcribere licuit. Iconem huius plantae, quam clariſſ. Schradero de-

 beo,

beo, vid. *Tab. IV. Fig.* 1. ut eius ſeminum *Fig.* 2. Non eſt *Glycine triloba* BVRMANNI *Fl. Indic.* 162.

2. AESCHYNOMENE *aculeata.*

AESCHYNOMENE caule fruticoſo laevi, leguminibus — — —, foliolis obtuſis, petiolis ſubtus aculeatis.

Habitat in India orientali. ♄.

Radix fibroſa.

Caulis in patria fruticoſus, in horto cultus herbaceus, 3-4-pedalis, erectus, teres, glaber, a baſi ad ſummum foliatus, ſubramoſus.

Folia abrupte pinnata: *foliolis* oblique oppoſitis parium 16 ad 24, ſubſeſſilibus, lanceolato-ellipticis, obtuſis cum acumine breviſſimo, utrinque glaberrimis, aveniis, ſubaequalibus: at coniugationibus anticis poſticisque parum decreſcentibus; poſticis paulo remotioribus. *Foliola tenella* conduplicata, pilis albis deciduis piloſa.

Petioli ſemiteretes, ſupra plani nec ſulcati, ſubtus aculeis mollibus ſubrecurvatis in ſeriem ſimplicem digeſtis, baſi membranaceo-marginati lineaque triplici per caulem decurrentes.

Stipulae geminae, laterales, ſubfalcatae, piloſae, acuminatae, parvae. *Stipulae partiales* 2 minutiſſimae ſetaceae caducae ad quodvis foliolum.

Flores racemoſi, pedicellati.

Cal. Perianthium tubuloſum, baſi attenuatum, dorſo gibbum, quinquedentatum; *dentibus* ſubaequalibus, acutis, ſuperioribus duobus crena profundiore ſeparatis; perſiſtens.

Cor. papilionacea. *Vexillum* obcordatum, baſi attenuatum in *unguiculum* breviſſimum, ſupra quem *calli* duo oblongi; flavum pagina exteriore, nigro-punctatum, interiore ſtriatum, maius. *Alae* longitudine fere vexilli, oblongae, extrorſum latiores, trun-

truncatae, emarginatae, flavae, linea longitudinali notatae, ungue breviſſimo, curvato, anguloque ei oppoſito acuminato. *Carina* dipetala, obtuſa, longitudine fere alarum, unguiculata anguloque rotundato baſi inſtructa.

Stam. Filamenta diadelpha: $\frac{1}{9}$ baſi calloſa, emarginata. *Antherae* oblongae erectae.

Piſt. Germen lineare dorſo ſulcatum. *Stylus* ſubulatus, hamoſus, vexillo longior. *Stigma* ſimplex.

Per. Legumen — — —

Sem. — — — —

Haec planta *Aeſchynomenae Sesban* dictae ita ſimilis eſt, ut primo ſtatim intuitu eam huius germanam ſororem eſſe nemo non intelligat; quamvis leguminis ſtructura adhuc incognita ſit. Differt autem noſtra a Sesban, praeſertim caule magis ſulcato; foliolis numeroſioribus multoque minoribus, dum tenella ſunt piloſis; ſtipulis longioribus magis acuminatis piloſis; petiolis aculeatis, eorumque lineis per caulem decurrentibus multo obſcurioribus: floribus denique minoribus.

Synonyma huius ſtirpis apud Auctores nulla invenio. Nomen, quod incolae littoris Coromandelini, Tamulice loquentes, ipſi tribuunt, eſt *Nolti-wirei;* quod fruſtra in Horto Malabarico quaeritur.

Aeſchynomene noſtra, referentibus Reverendis Miſſionariis, in ſtaturam arboris mediocris excreſcit; ligni materies admodum mollis eſt, conſiſtentia fere caſei, qualis in Europa durior et friabilis eſſe ſolet, ita, ut opus ſculptile varii generis exinde conficiatur, praeſertim a fabris lignariis. Arbuſculae apud nos cultae non quidem conſiſtentiam ligni mollioris, medullam tamen admodum ſpongioſam, ut tenellae ſambuci, oſtenderunt.

Vtrum haec arbor, in ſolo patrio, adultior facta, aculeos rigidos in petiolis habeat loco mollium, quales apud nos fuerunt,

Digitized by Google

runt, me aeque latet atque an et in aliis partibus, velut in caule, aut alibi, aculeos ſpinasve proferat, quod de Sesban, quae et ipſa fruticat myrtumque magnitudine aemulatur, VESLINGIVS teſtatur. Vid. RAI. *Hiſt. Plant.* 926. Sic et incertus ſum, num frutex iſte, *Sesban* affinis, ſpinoſus, decempedalis, ad fluv. Nigrum proveniens, cuius mentionem facit clariſſ. ADANSON in libro: *Voyage au Sénégal*, à Paris 1757. 4. p. 133. (eſpèce d'un arbriſſeau èpineux de dix pieds de haut, que les Negres appellent du nom de *billeur*) a noſtro diverſus ſit? de cuius uſu Vir clariſſ., poſtquam inſulam quamdam, ex radicibus huius fruticis denſiſſime contextis intricatisque compactam, admodum eleganter deſcripſit, ſequentia addit: *C'eſt du bois de cette plante, infiniment plus léger que le liége, que ſe ſervent les habitans du pays pour leurs pêches, ou quand ils veulent s'aider a traverſer à la nage le fleuve dans les endroits où il a trop de largeur;* et hoc quidem non repugnat illis, quae de materie arboris a nobis deſcriptae relata ſunt.

Contemplatus ſum hanc Aeſchynomenen aculeatam in horto Paedagogii regii quod Halae floret, ubi aeſtate anni ſuperioris ab antea laudato Viro clar. SCHRADERO ex ſeminibus Malabaricis educata fuit, ſed redeunte bruna periit, antequam flores perfecte explicaſſet.

Fig. 1. *Tab. V.* repraeſentat partes floris huius Aeſchynomenes; et quidem 1. partem racemi cum duobus floribus; 2. vexillum ſuperne 3. idem inferne ſ. pagina interiori ſpectatum; 4. carinae petalum exteriore, idemque 5. interiore pagina viſum; 6. 7. autem alas. Has icones, ut et notitiam ſtructurae floris, quem ipſe non vidi, Cl. SCHRADERO me debere profiteor.

3. CLEOME *viridiflora.*

CLEOME floribus hexandris, foliis ſeptenatis, caule inermi villoſo-viſcoſo.

Hab.

Habitat in America. ♃

Caulis orgyialis herbaceus, erectus, teres, ſulcatus, villoſo-viſcoſus, ſuperne ramoſus: *ramis* paucis brevibus.

Folia patentia, petiolata, ſeptenata: *foliolis* inaequalibus, ſeſſilibus, obovatis, integerrimis, acutis, utrinque villoſis, mollibus, ſubconvexis, foetidis.

Petioli longi, ſemiteretes, ſulcati, villoſi.

Racemi terminales, laxi. *Pedunculi* patentes, teretiuſculi, ſulcati, villoſo-viſcoſi.

Flores magni, erectiuſculi.

Cal. *Perianthium* tetraphyllum: foliolis aequalibus patentiuſculis linearibus acutis, pilis parvis glutiniferis adſperſis, corolla brevioribus, deciduis.

Cor. *Petala* quatuor ſubaequalia, adſcendentia, ſuperne in fornicem conniventia, poſtice hiantia, lanceolata, obtuſa, baſi dilatata, externe viſcida, viridia.

Nectarium ut in congeneribus.

Stam. *Filamenta* ſex, receptaculo inſerta, complanata, baſi declinata, tum adſcendentia et verſus corollam recurvata, apice divergentia, glabra, ſubaequalia. *Antherae* lineares, erectae.

Piſt. *Germen* cylindraceum, viſcidum, inſidens *pedicello* filiformi, laevi, ſtaminibus breviore. *Stylus* nullus. *Stigma* capitatum orbiculatum.

Per. *Siliqua* horizontaliter patens, cylindracea, medio ventricoſa, antice attenuata, viſcoſa, ſtigmate coronata, inſidens *pedicello* elongato.

Enata eſt Dresdae ex ſeminibus inter Coffeam repertis terraeque mandatis. Communicavit amiciſſimus Dn. D. Heise Ser. Elect. Sax. Medicus aulicus et Praefecturae Dresdenſ. Phyſicus. Figuram dedi Tab. III.

4. Saponaria *graeca.*

Saponaria calycibus pyramidatis villoſis aggregatis, caulibus procumbentibus, foliis linearibus.

Lychnis pumila umbellifera polygoni folio, flore albo cum circulo atro-purpureo. Tourn. *Cor.* 25.

Habitat in inſulis maris Aegei. ♃.

Caules vix palmares, procumbentes, filiformes, pubeſcentes, ramoſi, baſi ſublignoſi, inferne foliis emarcidis veſtiti.

Folia ſubſeſſilia, lanceolato-linearia, integerrima, acuta, pubeſcentia, ſubtus ſubcarinata, internodiis longiora.

Flores 3. vel 4. ſeſſiles, in apice ramorum congeſti.

Cal. Perianthium priſmaticum, quinquangulare, inflatum, obtuſe angulatum, villoſum, acute quinquedentatum.

Cor. Petala 5, calyce longiora, *laminis* ovatis obtuſis albis, in medio punctis piliſque atro-purpureis adſperſis; *unguibus* linearibus anguſtis.

Stam. Filamenta petalis altiora. *Antherae* ſubrotundae.

Piſt. Germen oblongum. *Styli* duo longitudine ſtaminum.

Per. Capſula unilocularis.

Iconem vide *Tab. V. Fig.* 2. cui ad latus figurae floris eiusque partium aucta magnitudine adiectae ſunt, et ab altera parte foliorum variae formae.

5. Gypsophila *laricina.*

Gypsophila foliis ſubulatis mucronatis, capitulis faſtigiatis.

Alſine orientalis fruticoſa ſaxatilis, foliis et floribus aggregatis. Tournef. *Cor.* 18.

Habitat in Armenia *inter* Erzeron *et* Tocat. ♄.

Caules lignoſi, diffuſi, flexuoſi, teretes, cortice rimoſo, ramoſi: *ra-*

ramis rectis, candidis, palmaribus. *Internodia* ſuperiora longiora.

Folia caulina oppoſita, patentiſſima, mucronato-pungentia, ſubulato triquetra, glabra, longitudine internodiorum, et ex eorum axillis terna ſ. quina, ſimillima, longitudine antecedentium.

Flores in ſummitatibus caulium et ramorum, capitati, circiter quini, ſeſſiles.

Bracteae duae ſingulo capitulo ſubiectae, oppoſitae, patenti-reflexae, ſtructura foliorum.

Involucrum exterius triphyllum; *interius* pentaphyllum; *foliolis* erectis triquetris, ſubulatis, mucronatis, longitudine perianthii.

Cal. Perianthium monophyllum, cylindraceo-pentagonum, glabrum, album, angulis viridibus, quinquefidum: *laciniis* ſubulato-mucronatis; perſiſtens.

Cor. Petala quinque alba. *Vngues* lineares, plani, erecti, longitudine calycis. *Laminae* lineares, patentes, unguibus vix latiores, apice emarginato-bifidae.

Stam. Filamenta 10, erecta, ſetacea, corolla longiora. *Antherae* ſubrotundae minimae.

Piſt. Germen obverſe ovatum, ſeſſile. *Styli* duo, erecti, altitudine filamentorum. *Stigmata* ſimplicia.

Per. Capſula pyriformis, angulata, unilocularis. *Receptaculum* ſeminum clavatum, liberum.

Sem. plura minuta.

An ſexu diſtincta?

6. Arenaria *gypſophiloides.*

Arenaria foliis linearibus radicalibus ſetaceis, panicula ſubpubeſcente, petalis lanceolatis. Linn. *Mantiſſ.* 71. *n.* 18.

 Al-

Alſine orientalis caryophylli folio, flore parvo albo. Tourn. *Cor.* 17.

Habitat in Armenia. ♃.

Radix teres geniculata, ad latus exſerens propagines confertas.

Caulis ſemipedalis, erectus, laevis, geniculatus: *internodiis* alternatim compreſſis.

Folia radicalia plurima conferta, linearia anguſtiſſima, baſi dilatata in vaginam ventricoſam, acuta, glauca, glabra. *Caulina* aliquot parium, ſecunda, obliqua, connata, linearia, baſin verſus paullo latiora, acuminata, glabra, glauca, internodiis longiora.

Panicula terminalis, dichotoma cum pedicellis intermediis ex bifurcatura ſimplicibus, faſtigiata. *Pedicelli* filiformes ſubpubeſcentes.

Bracteae lanceolatae, acutae, membranaceae.

Cal. *Perianthium* campanulatum, pentaphyllum: *foliolis* ovatis, concavis, rigidis, carinatis, margine membranaceis, acuminatis.

Cor. *Petala* 5, ſeſſilia, lanceolata, obtuſa, alba, calyce triplo longiora.

Stam. Filamenta 10. ſubulata, corolla ½ breviora. *Antherae* incumbentes.

Piſt. Germen globoſum. *Styli* tres, filiformes, altitudine ſtaminum. *Stigmata* ſimplicia.

Per. Capſula globoſa, unilocularis quinquevalvis.

Sem. numeroſa, reniformia, receptaculo proprio filis affixa.

7. Arenaria *tetraquetra.* β.

Arenaria foliis mucronatis, recurvatis, floribus aggregatis. Linn. *Spec. pl.* 581. *ſub* Gypſophila. Gerard. *Galloprov.* 405. *ſub*

ſub Arenaria. LINN. *Syſt. nat.* (*Ed.* 12.) 2. *pag.* 312. *c. deſcr.*

Caryophyllus ſaxatilis ericae foliis, umbellatis corymbis. B. vii. *Pin.* 211. *Prod.* 105. MAGNOL. *Monsp.* 53. *c. fig. mala.*

Habitat in montibus Galliae *auſtralis*, Pyrenaeis. ♃.

Radix teres, flexuoſa, fibroſa, ramoſa.

Caules plures, digitales, craſſitie fili, erecti, teretes, baſi denſiſſime, ſuperius laxe foliati, incani, ſimpliciſſimi.

Folia connata, baſi erecta ſubciliata, demum recurvata, linearia, ſupra canaliculata, ſubtus carinata, integerrima, mucronata, ſtriata, glabra, breviſſima, adproximata. *Juniora* folia in apicibus caulium ſterilium recta, ſubulato-triquetra ſunt, tum ſupra medium patentia evadunt et ultimo recurvantur.

Capitulum florum in quovis caulium adultiorum terminale, ſeſſile, faſtigiatum, ſubquinqueflorum, ſaepeque aliud laterale ſubbiflorum ex ala alterutrius ultimorum foliorum.

Bracteae faſciculis ſubiectae patentes, rectae, aut (ſeniores) apice ſubrecurvatae, lanceolato-lineares, ſupra concavae, ſubtus carinatae, integerrimae, mucronatae, ſtriatae, glabrae, foliis maiores.

Flores ſeſſiles, bracteis longiores.

Cal. Perianthium pentaphyllum: *foliolis* lanceolatis, carinatis, membranaceo-marginatis, ſubulato-mucronatis, ſtriatis, glabris, baſi connexis, quorum *tria interiora* paullo minora magis concava, *duo* vero *exteriora* latiora, longiora, planiora; his ſaepe ſubiicitur *foliolum* unum alterumve *acceſſorium* reliquis minus.

Cor. Petala quinque ſeſſilia, lanceolata, integerrima, obtuſa, ſuperne patentia, corolla longiora.

Stam. Filamenta 10, filiformia, corolla breviora; alterna ſeriora. *Antherae* ſubrotundae.

Piſt. *Germen* ovatum. *Styli* tres filiformes erecti, ſtaminibus breviores. *Stigmata* ſimplicia.

Per. *Capſula* ovata, unilocularis. *Receptaculum* ſeminum liberum in medio capſulae.

Sem. plura ſubrotunda.

8. Galium *graecum.*

Galium hirtum, foliis ſubſenis lineari-lanceolatis, caulibus lignoſis. Linn. *Mantiſſ.* 38. *n.* 25.

Galium montanum creticum. *Alp. ex.* 167. *t.* 166.

Aparine cretica ſaxatilis incana tenuifolia. Tourn. *Cor.* 4.

Habitat in Cretae *rupibus.* ♄

Radix lignoſa, flexuoſa.

Caules lignoſi, tortuoſi, teretes, albidi, nodoſi, nudi aut foliorum emarcidorum reliquiis paſſim tecti, ſubdiviſi. *Rami* numeroſi digitales, erecti, ſtriati, acute tetragoni, villis albis hirti, internodiis pluribus conſtructi.

Folia ſena (rarius inferne quaterna), linearia, ſeſſilia, ſtricta, mucronata, plana, ſubtus carinata, erecta et internodia occultantia, villis rarioribus hirta. *Verticilli* ſuperiores remotiores.

Pedunculi terminales lateralesque ex ſuperioribus verticillis, primum trifidi, deinde aliquoties dichotomi, capillares, piloſi, longitudine internodiorum correſpondentium.

Bractea minima linearis ad quamlibet dichotomiam.

Flores minimi. *Corollae* profundae, quadrifidae, purpureae: *laciniis* obtuſis externe piloſis. *Germina* globoſa pilis longis crebris hirta.

9. Staehelina *fruticoſa.*

Staehelina foliis lanceolatis obtuſis. Linn. *Syſt.* 2. *p.* 538.

Cen-

Centaurea fruticoſa. LINN. *Sp. plant.* 1286.

Jacea fruteſcens, plantaginis folio, flore albo. TOURN. *Cor.* 32.

Cyanus arboreſcens longifolia. ALPIN. *exot.* — — —

Rhaponticoides fruteſcens oleae folio. VAILL. *Act. Pariſ.* 1718. — — —

Habitat in Creta. ♄.

Caules teretes, muricati ſetis planiuſculis glutine flaveſcente intricatis, denſe foliati, ſuperne ramoſi: ramis ſimilibus, faſtigiatis, foliatis, longitudine circiter foliorum correſpondentium, apice floriferis.

Folia alterna, approximata, amplexicaulia, ovato-lanceolata, in baſin linearem anguſtata, integerrima, obtuſa, utrinque laevia, punctata punctis glutiniferis; biuncialia et ultra in caulibus, ſemuncialia in ramis.

Corymbi in ramis faſtigiati ſubquinqueflori: *flores* terminales circiter tres ſubſeſſiles, duoque inferiores ex alis foliorum ſummorum, *pedunculis* calyce ſuo brevioribus glutinoſo-hiſpidis inſtructi. *Caulem flos* ſolitarius ſeſſilis terminat.

Bracteae lanceolatae, ſtructura et figura foliorum, calycibus ½ breviores, ſub ſingulis calycibus ſeſſiles.

CALYX *communis* ovato-cylindraceus, imbricatus *ſquamis* pluribus in 5. circiter ſeries ſpiraliter digeſtis, arcte appreſſis, ovatis, integerrimis, rotundatis cum acumine minutiſſimo, tomento candido facile detergendo, praeſertim margine, obductis, apice fuſcis; harum inferiores minutae, interiores longae, acutae.

Corolla compoſita, uniformis.

Corollulae 8-10, hermaphroditae, tubuloſae, calyce fere duplo longiores, undique involutae pappo albo corollula paullo breviore. *Tubus* brevis, filiformis, baſi paullo craſſior, leviſſime incurvus. *Limbus* infundibuliformis, erectus, ſemiquinquefidus, acutus. *Sta-*

Digitized by Google

Staminum Filamenta brevia. *Anthera* cylindracea longitudine limbi, baſi exſerens *denticulos* decem breves.

Piſtilli Germen oblongum, piloſum. *Stylus* filiformis, glaber. *Stigma* leviſſime bifidum.

Semina oblonga, compreſſa, ſubtetragona, piloſa: pilis candidis longiuſculis ſimplicibus. *Pappus* baſi coadunatus, ramoſus, per microſcopium viſus breviſſime villoſus, candidus, verſus unum latus inclinatus ut in *Staebelina arboreſcente.*

Receptaculum parvum, planum, paleaceum.

Paleae ſubulatae, albae, nonnunquam binae baſi coalitae, calycis vix dimidii longitudine.

Obſ. Flores magnitudine florum *Staebelinae arboreſcentis.*

10. Lysimachia *ſerpyllifolia.*

Lysimachia foliis ovatis, obtuſis, ſeſſilibus, floribus ſolitariis, caulibus procumbentibus.

Anagallis cretica vulgari ſimillima, flore luteo. Tourn. *Cor.* 7.

Habitat in Creta. ♃.

Radix lignoſa, fibroſa.

Caules plurimi, digitales, procumbentes, tetragoni, glabri, ramoſi: *ramis* longitudine caulium.

Folia oppoſita, ſeſſilia ſ. in petiolos breviſſimos (ut fere nulli) deſinentia, ovata, (at ſumma magis lanceolata), integerrima, obtuſa, utrinque glabra, avenia, longitudine internodia aequantia, magnitudine foliorum inferiorum *Polygalae vulgaris.*

Pedunculi infra apicem caulium ex alis foliorum ſuperiorum prodeuntes, unicus ſ. bini in ſingulo caule, ſolitarii ſ. nonnunquam oppoſiti, adſcendentes, teretes, glabri, folio longiores ſ. circiter unciales.

Flores ſolitarii, magnitudine florum *Anagallidis arvenſis.*

Cal.

Digitized by Google

Cal. *Perianthium* 5-partitum: laciniis linearibus, acuminatis, glabris, longitudine corollae.

Cor. monopetala, rotata, quinquepartita fere usque ad baſin: laciniis ſubrotundis patentiſſimis.

Stam. quinque. *Filamenta* corolla baſi inſerta eaque breviora, filiformia, glabra. *Antherae* oblongae apice recurvae.

Piſt. *Germen* globoſum, glabrum. *Stylus* filiformis calyce longior. *Stigma* ſimplex.

Peric. *Capſula* ovata: ſuturis quinque; (nec circumſciſſa).

Simillima eſt *Liſimachiae nemorum*, quae in eo differt, quod multo maior; foliis multoties maioribus, petiolatis, acutiuſculis, quam internodia minoribus aut (ſuperius) maioribus, venoſis; caule repente nec ſimpliciter procumbente (quem optime expreſſit celeberr. Oederus (*Flor. Dan. t.* 174.), calyce demum corolla longiore praedita ſit. Praeterea folia Lyſimachiae nemorum, per lentem ſpectata, ſerrulata, glandula terminata apparent.

Scholion.

Obſervatione mea *de vero Siſyrinchii charactere* in praecedente Tomo horum Actorum novorum p. 341. iam iam typis expreſſa, in manus meas pervenerunt clariſſ. Adansonii *Familiae plantarum* (Familles des plantes, à Paris 1763.) ubi (p. 60.) partes floris Bermudianae eodem modo, atque a me, explicantur, et praeterea (p. 59.) diſerte dicitur: *Les étamines ſont réunies en un cylindre, qui eſt traverſé par le ſtil du piſtil, ſans faire corps avec lui dans la Bermudiana etc.* Vidi etiam poſtea icones plantarum variarum nitidiſſimas a Viro clariſſ. *Joh. Gottbilf* Müllero, Gymnaſ. Colon. ad Spream olim Conrectore, nunc Eccleſ. in diſtr. Waldovienſi Pomeraniae Miniſtro, adornatas, inter quas et Bermudiana fuit, cuius floris partes ita pictae erant, ut cla-

clariſſ. Auctorem illas plane eodem, atque ego, modo, vidiſſe appareret.

Ceterum de Obſervatione eadem B. L. monendus eſt, voculas *praeterita aeſtate* ibidem p. 343. lin. 11. per incuriam irrepſiſſe, adeoque deleri debere; Obſervatio enim iſta eo ipſo anno 1764, quo Halam miſſa eſt, facta et litteris conſignata fuit.

Ad finem alius Obſervationis, de *Arenaria graveolente*, p. 478. addendum eſt, *petala* lanceolata eſſe; *capſulam* ſexvalvem; plantam, quod ad habitum attinet, ſimillimam eſſe *Arenariae trinerviae*, ſed multo minorem teneriorem que, foliis nullo modo trinerviis, calyce corollam vix ac ne vix quidem ſuperante nec corolla duplo longiore, cet.

(*Lipſia Halam miſſa d.* 12. *Februar.* 1769.)

OBSERVATIO XXXI.

Dn. D. PETRI JONAE BERGII.

Spermacoce capitata deſcripta et delineata.

Tantas profecto orbi erudito praeſtiterunt utilitates, tantumque proinde celebritatis dudum attigerunt faſtigium, Acta illuſtriſſimae florentiſſimaeque Academiae Imperialis Naturae Curioſorum, ut honori mihi eſſe cenſeam, licere mihi, ſicuti ſpero atque etiam confido, ſymbolam quandam ad ea ipſa conferre. In hanc ſententiam mitto iam fidam deſcriptionem atque iconem novae cuiusdam plantae Americanae, quam, perluſtrando varias illas plantas oppido raras, quas ex Surinamo iam pridem redux civis meus, Dn. *Dan.* Rolander ſecum attulit, quarumque multam mihi fecit copiam, ſpeciatim detexi.

Novam ideo dicebam plantam, quod conſpectum aufugerit Illuſtr. Linnaei noſtratis, tametſi illam viderit clariſſ. Browne,

NE, qui tamen admodum imperfectam parumque idoneam eius reliquit ideam, idque nulla communicata icone. Equidem hanc plantam ad Spermacoces genus pertinere haud obſcure video; neque vero ad ullam huius generis ſpecierum a LINNAEO enumeratarum aliquo referri poterit iure, utpote quae ſat multum abludit etiam ab illa ſpecie, quae LINNAEO hirta audit, ad quam tamen alias proxime accedere videtur. Satis autem ab ea differt caule ſuo fruticoſo teretiuſculo, foliis lanceolatis, omnibus oppoſitis, axillis duntaxat foliolis foecundis. Sed proferre nunc iuvat ipſam, quam promiſi, deſcriptionem.

SPERMACOCE (*capitata*) foliis oppoſitis lanceolatis, floribus verticillato-capitatis, caule fruticoſo. Vid. *Tab. V. Fig.* 3.

Spermacoce fruticuloſa atque ramoſa, foliis linearibus, floribus conſtipatis ad alas ſupremas. BROWNE *Jamaic.* 141.

Habitat in Surinamo, locis apricis et arenoſis.

DESCR. *Caulis* fruticoſus, erectiuſculus, vix ſpithamaeus, teretiuſculus, nudus, cicatricibus tuberculatis exaſperatus, ramoſus, fuſcus. *Rami* ſubdichotomi, nudi, ſtipulis perſiſtentibus ſquamoſi, fuſco-cinerei. *Ramuli* vel ſurculi ſuboppoſiti, folioſi, erecti, quadrangulares: angulis retrorſum ciliatis, ſcabris. *Stipulae* turbinatae, tubuloſo-amplexicaules, vaginae inſtar ramulos amplexantes, e baſi anguſtiore ſurſum ampliatae; ore ſetis longioribus ciliato. *Folia* oppoſita, lanceolata, utrinque attenuata, pollicaria, ſeſſilia, ſtipulis inſerta, ſupra glabriuſcula, lineata, ſubtus nervis ſcabra; infima ſubapproximata, ſuperiora remotiora. *Axillae* foliorum ſupremae foliolis 4. linearibus onuſtae. *Pedunculi* communes axillares, ab axilla ramulorum, nudi, tetragoni: angulis ſcabris. *Flores* verticillato-capitati. *Verticilli* 2. vel 3. in quovis pedunculo communi, remoti, folioſi, e lobis denſe aggregatis conſtantes; quorum terminalis globoſo-capitatus, reliqui ſenſim minores. *Bracteae* ovatae, ciliato-ſetaceae, verticillos fulcientes. *Floſculi* ſubpedicellati. *Involucrum* ſetaceum in quovis pedicello. *Capſulae* duae oblongae, hinc con-

Digitized by Google

vexae, inde planiuſculae, glabrae, angulis tribus, latere interiore ſe aperientes, ſingulae biariſtatae: ariſtis ciliatis. *Semen* ſolitarium, oblongum.

En pauca, quae de planta hacce Americana in praeſentia dicenda habui! Si ea illuſtriſſimae Academiae non diſplicuiſſe intellexero, commovebit id apud me ſtudium, plura, forte etiam maiora, aliis, iisdemque opportunioribus, occaſionibus proferendi.

(*Stockholmia Halam miſſa d.* 20. *Februar.* 1769.)

OBSERVATIO XXXII.

Dn. D. EDVARDI SANDIFORT.

De

Calculis 58. una vice ex veſica pueri extractis.

Quemadmodum, calculos in omni fere humani corporis parte inventos fuiſſe, frequens docuit experientia; ſic eos, qui in veſica urinaria generantur, non ſolum mole, pondere, colore, figura, ſubſtantia, verum et numero differre, ingenti obſervatorum copia comprobari poſſet. Collegit *Martinus* SCHVRIGIVS in *Lithologia hiſtorico-medica Cap. IV. p.* 293. plurima obſervata hominum, qui vel cum urina ingentem calculorum copiam excreverunt, vel quorum in cadaveribus aut in fellea veſicula, aut in rene, aut in veſica ipſa plurimi inventi fuere calculi, aliique Auctores ſimiles caſus memoriae prodiderunt, cumque ad meas pervenerunt manus calculi duo de ſexaginta, unica vice ex infantis, undecim annorum, veſica extracti, hisque addita fuerit parva hiſtoria pueri, a Lithotomo liberati, nec inutile, nec ingratum fore credidi, ſi caſum huncce, cui ſimilis a nemine, quoad ſaltem ſcio, annotatus eſt, paucis ab oblivione eriperem.

W. v.

Digitized by Google

W. v. D. a nativitate ferme urinam ſabuloſam reddens, poſtea innumeros exiguos calculos cum urina reddidit, et doloribus urinaeque ſuppreſſione ſaepiſſime vexatus fuit, ita, ut haec mediante cathetere educi quandoque debuerit; tandem, cum a longo tempore nullos amplius reddiderat calculos, et intolerabilibus vexabatur doloribus, undecim annos octoque menſes natus, ſeſe Hagae Comitum ſectioni ſubmiſit. Peregit operationem dexterrimus *van* BOSTEL d. 9. Sept. 1756, operationes chirurgicas Amſtelodami exercens, extraxitque quinquaginta et octo calculos, ac puerum feliciſſime ſanavit. Hic, a calculo atque oriundis inde ſymptomatibus liber, vixit ad annum aetatis circiter trigeſimum, quo, iniquiſſimo fato, ab alio nempe, magno forfice in pectore vulneratus, periit.

Pondus omnium calculorum eſt duarum unciarum. Variant multum magnitudine; maximus *Fig.* 4. *Tab. VI.* nucem avellanam aequat, et pondus quatuor ſcrupulorum habet; medii piſum maius, minimi piſum minus magnitudine referunt; omnium minimus gr. X. pondere aequat. Figura eorum admodum varia eſt; ſunt quidam quadrati, alii hexaedri, octoedri, vel alius figurae. Conſtant ex nucleo duriſſimo, cui varia ſtrata ſunt appoſita. Externa eorum ſuperficies glabra, laeviſſima eſt, a ſubiecta lamina levi attritu ſecedens.

In adnexa Tabula VI. octo eorum, varia gaudentes forma, ſunt delineati. *Fig.* 4. omnium maximum, *Fig.* 5. omnium minimum repraeſentat.

Digitized by Google

OBSERVATIO XXXIII.

Dn. D. EDVARDI SANDIFORT.

De

Puero monſtroſo.

Singula, quae de concretis gemellis tam Veteres, quam Recentiores ſcriptis mandarunt, obſervata, ad binas referri poſſunt claſſes; quarum prima continet foetus, omnibus partibus perfectos, ſingulisque membris praeditos, ſed hac vel illa parte invicem accretos; ſecunda vero complectitur foetus imperfectos, ita iunctos, ut uni perfecto, alter imperfectus, cui plures pauciores ve deſunt partes, adhaereat. Collegit *Godofredus* CHRISTELL, *in Diſſertatione de Partu gemellorum coalitorum*, Argentorati die 29. Julii 1751. defenſa, praecipuos caſus, qui ad binas pertinent claſſes. Vtriusque ergo claſſis omnia obſervata et hic recenſere, plane foret inutile; minime autem ſuperfluum duco, ſi ex ſecunda claſſe eos, qui cum noſtro conveniunt, caſus, ex praecipuis Obſervationibus collectos, enarrem, ut ſic, in quantum hicce foetus ab aliis differat, eo melius pateſiat. ETTMÜLLERVS de puero refert, ex cuius pectore aliud integri hominis eiusdem ſexus corpus ad genua usque propendebat, ſolo capite infixo. *Diſſ. de Monſtr. Hung. Lipſiae* 1751. Eodem ferme modo ille gemellus, quem BENIVENIVS *in Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. III. pag.* 217. deſcribit, ſe ſe habuit; nam alter fratris ventriculo ita iunctus fuit, ac ſi totum caput illi inieciſſet; et ſimilem ferme caſum *loc. cit.* refert *Marcellus* VERGILIVS; caput etenim inter pectus et umbilicum fratris, fere iam puberis, inſitum habebat, et tam apte coaluerat, ut paulo minus, quam tota corpora in uno homine viverent. Vivus puer,

ex

ex cuius pectore alius foras exibat, integer, retento ſolum in pectore capite, Neapoli circumferebatur, teſte PORTA, *Mag. nat. Lib.* 2. *cap.* 17. Vidit *Th.* BARTHOLINVS Baſileae et Hafniae virum viginti et octo annos natum, Genuenſem, qui *Lazarus Coloredo* vocabatur, et fraterculum in pectore adnatum capite declivi gerebat. Duae huic corpori erant manus, quarum ſingula tres ſaltem habebat digitos, ſolus autem pes ſiniſter dependebat, et ſigna quaedam partium genitalium conſpiciebantur. Movebat manus, aures, labia, et in pectore ſentiebatur pulſatio. Excrementa nulla reddebat, niſi per os, nares et aures, et nutriebatur eo, quod maior aſſumebat. Dormiebat, ſudabat, movebatur, quando maior vel vigilabat, vel ſiccus erat, vel quieſcebat. Oculi erant clauſi, reſpiratio parva. Patulum et hians os, dentibus prominulis, ſaliva perpetuo fere madens. Caput ſolum videbatur omne alimentum in ſui augmentum abſumere. Lazarus erat iuſtae ſtaturae, corpore decenti, moribus humanis. *Hiſt. anat. rar. Cent. I. Hiſt.* 66. *pag.* 105. Teſte LANGIO *Epiſt. med. lib.* 2. *pag.* 335. prope Argentoratum anno 1556. natus eſt maſculus, cui per epigaſtrium, infra xyphoideam cartilaginem, manu transverſa prominebat moles infanti non abſimilis, cuius caput cum cervice ad ſcapulas usque intra pectus cognati maſculi latere videbatur; brachia huius cum manibus utrinque eminebant foras, nates duas habebat extuberantes, pedes divaricabat, hiſpidam ſub axillis et in pube lanuginem, et penem virilem, unde ſerum ſanguinis minxit, gerebat. LYCOSTHENES et STUMPFIVS *in Ephem. Nat. Curioſ. loc. cit.* ſe anno 1519. virum iuſtae aetatis, membris omnibus bene compactis, ex cuius abdomine aliud corpus ita propendebat, ut caput tantum et brachia deeſſent, vidiſſe teſtantur. PLATERVS *Obſerv. Lib.* 3. *p.* 550. de viro loquitur, a cuius collo pendebat perfectum corpus, excepto capite, aliasque huc pertinentes obſervationes refert *Luc.* SCHROECKIVS in *Addit. ad J. Helvigii Obſ. medico-phyſic.* 16.

Di-

Digitized by Google

Dicit *G. H.* Welschivs *Hecatoſt. I. Obſ.* 46. *pag.* 62. anno 1516. iuvenem Gallum 28. annorum Auguſtae Vindelicorum ſpectandum ſe praebuiſſe, cuius ſiniſtro lateri thoracis tumor adnatus erat infanti ſimillimus, duobus cruribus et pedibus, duabusque natibus, ſed ſine ullo ani veſtigio, pene ſatis magno, qui digitis compreſſus urinam fundebat, ventre etiam manifeſte conſpicuo, ex quo duo veluti brachiorum ſimulacra, ſpithamae longitudine, dependebant, pollicem craſſa. *Thomas* Percivall in *Philoſ. Transact. Vol.* 47. *Art.* 60. *pag.* 360. mentionem facit monſtri bicorporei, cuius unum corpus omnibus partibus abſolutum, alterum autem valde mutilatum erat. Hoc ex pectore alterius dependebat, ſubſtantiae erat carnoſae et flexibilis, capite ac collo carebat, duabus autem gaudebat manibus, quarum dextra quatuor, ſiniſtra ſaltem duos habebat digitos. Membra inferiora erant perfecta. Winslow filiam duodecim annorum vidit, ex cuius dextro latere in regione epigaſtrica dimidium inferius corpus exibat. *Hiſt. de l' Acad. royale des Sciences, an.* 1723. *Hiſt, pag.* 27. et doctiſſ. Christell Diſſ. *cit.* refert, ante aliquot annos Argentorati Italum quemdam, cui dimidium inferius alius infantis corpus ad umbilicum accretum erat, natibus ſurſum, pedibus cum calcaneis, digitis ex unguibus deorſum verſis, fuiſſe ſpectatum. Clariſſ. Brosillow denique (ut de aliis taceam) in *Recueil periodique d'Obſervations de Medecine, de Chirurgie et de Pharmacie, Tom. III. pag.* 35. deſcribit puerum, cuius regioni epigaſtricae portio quaedam corporis, pelvis nimirum cum adnexis extremitatibus inferioribus alius infantis, adhaeſit. Hanc pelvim ligamentum quoddam debile, cartilagini xyphoideae inſertum, pariter cutis, a cute pueri perfecti producta, firmabant, et urina per partes genitales, infanti proprias, itidemque per adnexi corporis partes effluxit. Elapſis aliquot a partu ſeptimanis puer obiit. Corpore diſſecto, inter alia, in adnexo corpore peregrino unum renem cum ſuo uretere, veſicam atque urethram cum corporibus cavernoſis, teſtes vero nullos invenerunt. Hiſce

Digitized by Google

Hiſce nunc addam hiſtoriam pueri monſtroſi, ex cuius corpore, infra thoracem, pelvis cum adnexis extremitatibus alterius infantis propendebat, prout eam ex ipſa contemplatione, matris relatione, ac obſtetricis teſtimonio colligere potui.

Catharina Schenkels, uxor *Arnoldi B. Schenkels*, mater quinque infantum, quorum duo adhuc vivunt, in pago prope Sylvam Ducis primo die anni 1767. huncce puerum, absque ullo ferme auxilio, ſolis naturae viribus, edidit, poſtquam quadrageſimum aetatis annum circiter attigerat. Durante graviditate fuerat ſaniſſima, nullisque perculſa terroribus; ſemper autem maiorem foetus in utero motum perceperat, ita, ut gemellos ſeſe parituram crediderit.

Puer ipſe omni parte erat perfectus, aſt infra ſternum, inter cartilagineos coſtarum ſpuriarum margines, magis ad dextrum, quam ad ſiniſtrum latus, abdomini incumbebant nates, femora, crura ac pedes alterius infantis. Cohaerebant hae partes dicto loco per ſolam cutem, latitudine dimidii pollicis cum puero perfecto, ita, ut attolli ac verſus faciem reflecti poſſent. Nates ac femora a parte ſuperiore (*Tab. VI. Fig.* 1. *a. a. a.*) erant ferme recta, ab inferiore parte autem (*a, b. a.*) curva; a poſteriore (*c*) convexa, ab anteriore (*Fig.* 2. *et* 3. *d. d.*) concava, et abdomini appropriata. Linea, qua nates ſeparantur, non erat diſtinguenda, et nulla ani apparuit apertura, ſed loco ipſius in cute ipſa, exigua fovea (*Fig.* 2. *e.*). Genitalia nulla aderant, ſed eorum loco pars quaedam, ex duplicata cute conſtans, nulla apertura praedita, ad dextrum latus reflexa, compreſſa (*Fig.* 2. *f.*) apparebat, ac ſub hacce parte (degenerato quaſi pene) in cute linea quaedam tranſverſa. Longitudo femorum, ab uno nempe genu ad alterum, erat ſex pollicum, usque ad angulum parum acutum connectebantur crura, quae deorſum pendebant, ita, ut calces inguina pueri bene conformati tangerent. A genu ad calcem cruris longitudo erat trium pollicum cum dimidio, atque adeo eiusdem ferme longitudinis, ac crura perfecti pueri.

Pedes plane erant naturales, omnibus digitis praediti, aſt paulo minores, quam quidem ii erant, quibus puer gaudebat, qui ipſe octodecim circiter pollices longitudine aequabat, cum illum conſpexi, magnitudine certe imminutus per ſpiritum vini, in quo adſervabatur. Videbatur infans praeterea hernia umbilicali laboraſſe; in teſtimonio enim obſtetricis mentio facta eſt excreſcentiae, magnitudinem veſicae ſuillae habentis, ex qua funiculus umbilicalis prodibat. Eo autem tempore, quo monſtroſus hic puer circumferebatur, de dicta excreſcentia nullum ſupererat veſtigium, cum Chirurgus quidam metu, quod forſitan in ſpiritu vini non aſſervari poſſet hocce monſtrum, abdomen aperuerat, ac omnia inteſtina exemerat, ita tamen, ut partes, praeter naturam puero adnexas, intactas reliquerit.

Quamdiu vixit infans et lac maternum ſugere, et aliud alimentum ſumere recuſavit; excrementa per ordinarias vias depoſuit; nulla doloris dedit teſtimonia; cum mater praeternaturales partes tangeret, ſaepiſſime convulſionibus affligebatur, et tandem tertio a partu die, convulſionibus validis, quae totum infantis corpus, adnexasque partes (quas omni modo movere poterat) adficiebant, periit.

Eodem circiter tempore publice oſtendebatur ovis, ex cuius collo ſupra ſternum ſimiliter partes poſteriores, pelvis nimirum, femora ac crura alius ovis pendebant, per ſolam cutem ovi, ceterum bene conformato, adnexae. Nullus hiſce in partibus erat motus, verum omnia oſſa absque articulis videbantur concreta.

(*Haga Comitum Halam miſſa d. 26. Februar.* 1769.)

Digitized by Google

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. D. CHRISTIAN. PHILIPP. HERWIGII.

De

inſigni V. Snis efficacia in Puella 8. annorum, a fumo plumarum aduſtarum fere ſuffocata.

Menſe Decembri 1768. in oppido Waldenburgenſi, foemina quaedam noctu e domo egreſſura, lecti ſtragulam ad fornacem calefactum poſuit, hocque facto abiit. Puer duorum et puella octo annorum in cubili, hypocauſto annexo, dormiebant. Stragula fornaci appoſita incendio corripiebatur, et plumarum aduſtarum fumus totum replebat hypocauſtum, tandemque in cubile penetrabat. Hinc evigilatum decumbentium miſerum par, anxio clamore fruſtra auxilium quaerebat; ſurgit tandem puella, cubilis ianuam in hypocauſtum vergentem aperit, inde empyreumatici vaporis in cubile affluxum auget, et illico vomitu cum vertigine afflicta (ut poſtea ipſa enarravit), ſenſibusque orbata, in humum procidit. Integra interim hora, et quod excurrit, elapſa eſt, donec advenerunt parentes. Apertis ianua et feneſtris, in flammas abierunt ſtragula, ſellae, ſcamnum, reliqua, hisque exſtinctis, ſuffocatum in lecto reperiebant puerum, ac puellam quoque diem obiiſſe exiſtimabant. In vicinam domum ſtatim deportabantur. Ego vocatus, exſtinctum vidi puerulum, puella autem valide protuberante collo, quandoque ſummo cum ſtrepitu ſpiritum ex imo pectore duxit. De reliquo ſigna inſtantis mortis omnia: facies et labia pallida, oculi protruſi et quaſi exſtincti, dentes clauſi, extrema frigida, pulſus nullus, neque in brachiis, neque in collo, exiliaque eius veſtigia in aorta magna. Nec aceto vini, nec ſpiritu ſalis Armon. externe, nec Liqu. CC. ſuccin. et anodyno miner. Hoffm. in-

 ter-

terne applicato, ne minimum quidem ſenſationis adparuit ſignum.

Tunc abſque mora in brachio, praegreſſa fomentatione et frictione, venam ſecari iuſſi. Inciſione vix facta, nigricans, cum impetu proſiliit cruor, et hoc ipſo momento repente caput erexit moribunda, oculos ad vulneratum brachium coniiciens. Vena ligata, in priſtinum ſtuporem quidem reverti videbatur aegrota, ſed ſpiritus nunc magis frequens erat, multoque liberior, et pulſus reſuſcitatus. Porro ad liberiorem ſanguinis circulum, et eiusdem a pectore revulſionem conciliandam, pediluvium ad femora usque, totiusque corporis frictiones, linteis calefactis, inſtitui curavi. Aquam deinde recentem frigidam, tanquam optimum antiſpasmodicum et nervinum, labiis guſtatu ſuſtinui, et vix ea percepta, avide appetebat illam puella, et, prout eam hauriebat, eo modo ſpiritus vitales accedere videbantur. Vomitus cum deinde ſubſequebatur, reiecta materia eundem odorem fumi illius plumarum aduſtarum ſparſit. Omnia reliqua ſcopo reſolvendi, humectandi, et analepſin promovendi adminiſtrata, aſſumere detrectans, aqua frigida ſola delectabatur.

Hucusque aegrota nullam protulit vocem, et cum iam verba facere niteretur, ſumma colli raucedine vexatam eſſe apparuit. In vicina, in quam deportata fuit, domo per totum morbi decurſum decubuit puella, ob aërem, in proprio domicilio empyrevmatico odore infectum. Sequenti die, cum praeteritam noctem inquietam tranſegerit, febri inflammatoria eam laborantem vidi. Pulſus celer, acutus, reſpiratio cita, laborioſa, ſitis magna, tuſſis ſicca. Cum vena ante 8. horas iam inciſa fuerit, repetitam eius ſectionem haud urgendam eſſe credidi. Emulſionem exhibui cum Sacch. lactis et Nitro, omni bihorio, et aliam ſimplicem pro potu ordinario ſaepius tepide hauriendam; ordinavi porro clyſteres, pediluvia, epiſpaſtica, et locum, ubi decumberet, moderate frigidum, aëre in illo ſaepius renovato. Tertio die febris aucta, reſpiratio magis accelerata, pul-

pulſus celer et durus, oculi inflammati, deglutitio difficilis, tuſſiendo dolor in latere, colli maxima raucedo. His viſis, ſtatim Venaeſectionem repetere iuſſi, et deinde Decoctum Cort. Peruviani (aliorum, et mea experientia, in febribus inflammatoriis eximiae, poſt ſectam venam, virtutis,) cum Nitro et Sacch. lactis omni bihorio, oxymel ſimplex in Theae infuſo, emulſionem pro potu ordinario, et cataplaſmata ſuper collum et latus dolens, cum vaporibus tam ſimplicibus, quam aceto impraegnatis, naſo et ore ſuſcipiendis, praeſcripſi.

Elapſis poſt ſectam venam aliquot horis, ſpontanea larga vomitio et reiectio mucoſo-bilioſa, eiusdem empyrevmatici odoris, ut antea, ſucceſſit, cum levamine. Quarto die ſymptomata mitiora, nec non quinto et ſexto, ſed tuſſis valde moleſta, et ſicca adhuc. Septimo lenis ſudor per totum corpus. Octavo expectoratio oborta. Nono novus febris acceſſus, cum tuſſi aucta. Decimo omnia mitiora. Vndecimo omnia ſigna tuſſis convulſivae, ſive pertuſſis epidemicae, qua tunc omnes huius oppidi pueri ac puellae, etiam in praegreſſis menſibus, laborarunt, typum huic febri conſuetum, febris tertianae puto, rite ſervando. Praebui tunc die paroxyſmi Cremorem Tartari cum Magneſia, et Serum lactis, die autem remiſſionis Decoctum cort. Peruviani cum ſulphur. antimon. aurat. ultimae praecipitationis et oxymelle ſquillitico. Hinc expectoratio lenisque vomitio et alvi ductio ex voto ſucceſſit. Poſt decimum quartum diem laxans exhibui, et deinde pulverem Corticis cum Sulph. antimon. aurato, Syrupo quodam involutum. In dies inde aucta ſanitate, tota iam convaluit puella.

Suffocatum Puerum ſequenti die poſt obitum cultro ſubiiciens anatomico, in ſectione haec deprehendi. Collum et abdomen valde tumida erant. Maculae rubicundo-coeruleae circa dorſum et femora, prout in illis, qui convulſionibus exſtincti ſunt, conſpiciuntur. Aperto abdomine, protuberabat ventriculus, mirifice inflatus et extenſus. Multum aëris, ſtrepitu, in-

inciſione facta, proſilientis, includebat, et ciborum aſſumtorum chymum. Nullibi inflammatus fuit. Colon valde tumidum, de reliquo inteſtina et viſcera abdominis bona, fellea tamen veſicula decenti maiorem bilis quantitatem, eamque magis rubri coloris, quaſi ſanguine intermixtam, fovere videbatur. Pectus apertum pulmones, anteriori parte non admodum, poſteriori vero valde inflammatos tumidosque, pericardium copioſo liquore repletum et cor extenſum oſtendebat. Ex ventriculis cordis et partibus quibusdam pulmonum inflammatis, cruor nigricans, adplicato ſcalpello, prodibat. Cranio remoto, ſinus durae matris cum ramis cruore tumebant, ſed nullibi vaſorum dilaceratio, et in ventriculis cerebri nec ſanguinis, nec ſeri effuſi erat veſtigium.

(*Waldenburgo in Hobenloicis Halam miſſa*
d. 4. *Mart.* 1769.)

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. JOANN. CAROLI HOFFMANNI.

Singularis deformatio faciei et capitis foetus octimeſtris, ex lapſu matris gravidae per ſcalam retrorſum facto.

Eckartsbergae in Thuringia ann. 1768. menſe Octobris uxor carnificis, nomine Jackert, annum agens trigeſimum, ſexto menſe gravida, ſcalam domeſticam, ad contignationem aedium primam ducentem, aſcendens, de ſuperioribus eius gradibus retro delapſa in terram, occiput, absque tamen vulnere, concuſſit. Facto tali lapſu, exiguum foetus motum, dolorem vero urentem ad partum usque per bimeſtre continuum in utero circa ſiniſtram

niſtram

niſtram inguinum regionem ſenſit mater, reliquis tamen exinde metuendis ſymptomatibus abſentibus. Tumor abdominis eiusque moles prioribus quinque geſtationibus longe maior, gemellos in utero latitantes praeſagire videbatur. Octavo geſtationis menſe partus ſigna imminebant. Obſtetrix, fruſtra exſpectans fortiores partus dolores, foetum expellere valentes, tandem membranas foetum includentes plus iuſto firmiores, ob anxietates praecordiorum matris parturientis, doloresque uterinos, dilacerare cogebatur: quo facto enormis aquae proſilientis quantitas, non olentis, ſtando effudit parturiens, maximo cum levamine priorum ſymptomatum. In lectum delata, dum dolores partus legitimi plane fere ceſſabant, obſtetrix conſilium cepit, tentandi, an digitis orificium uteri internum proritando motus eosdem reſtaurare, vel quovis alio modo, foetum extrahere poſſet. Ad os uteri internum appellens digitos, obſervabat partem foetus haud vividi minus dignoſcendam, ſupra os pubis poſitam, cuius foramini, tactu detecto, digitum medium intrudens, ipſum tandem foetum ad lucem multa cum difficultate promovebat, facie ſuperne verſa: aſpectu eiusdem primo obſtetrix terrore perculſa, partum tamen abſolvit tandem, foetumque, quem ſtatim monſtroſum pronunciabat, adſtantibus porrexit, placentam uterinam in latere ſiniſtro, utero adhuc parum adhaerentem, deglubitam promovit, ſubſecuto exiguo lochiorum profluvio. Paulo poſt vero in utero bene purgato, et more conſueto abdomine conſtricto, ipſa cum puerpera exaudibat fragorem magnum, ambabus alienum et admirandum. Hoc facto mater, de morte foetus, monſtroſitatis tamen inſcia, edocta, eum minus curans, caſumque Deo ſubmiſſe relinquens, ſtatim omnium motuum et convulſionum expers ex vita diſceſſit. Poſitura partium quarumvis corporis, excepto capite, partui octimeſtri plane aequalis deprehendebatur, et iuſta; ungues digitorum omnium apparebant in manibus et pedibus completi; meatus auditorius perfectus; partes genitales ſolitae minus vi-

vitioſae, nec cuticula totius corporis corrupta, ſed vernice potius caſeoſa obducta, obſervante obſtetrice. Ceterum circa caput notabantur ſequentia:

1.) Figura capitis foetus noviter editi nimis parvula, non ovalis nec acuminata videbatur: non enim erat in altum elata, ſed depreſſa in vertice, et uti conus inverſus decurtata apparebat, adeo ut frons duodecim lineas vix ac ne vix quidem aequaret, totamque faciem hinc valde deformaret; imprimis cum caro ſanguinolenta, in regione fontanellae quaſi tegula rubra eminens, in conſpectum veniret aſpicientibus faciem infantis. Vid. *Tab. VI. Fig. 6. et* 7. lit. *a.*

2.) Oſſa capitis immobilia et in ſuturis ſuis plane concreta apparebant, excepto fonticulo, quod apertum tegebatur dicta portiuncula carnea. *Fig. 6. et* 7. *a.*

3.) Vertebrae colli immobiles caput geſtabant immobile.

4.) Pars capillata a fronte ad fontanellam usque videbatur integra; de hac vero usque ad et poſt utrasque auriculas, proceſſus mammoideos utrinque, et foramen magnum vel primam colli vertebram, plane illa erat demta, ut quaſi a muſculis ſubiacentibus ruditer detracta, villis quibusdam carnoſis relictis et elevatis, videretur. Vid. *Fig. 6. a. et Fig. 7. a. b.*

5.) Auriculae ambae naturales viſae, a poſteriori parte alias cuti continuae, hoc vinculo, in ſitu erecto ipſas tenente, deſtitutae, verſus buccas ſupra meatum auditorium pendulae apparebant: unde fama oborta fuit, foetum hunc habuiſſe aures caninas. Vid. *Fig. 6. b. b.* ubi ſimul *d. d.* faciem poſticam aurium, relictamque partem conchae adhuc viſibilem indicat.

6.) Oculorum bulbi, toti toti ſanguine perfuſi, ex orbitis ſuis prominebant ad inſtar pomorum minorum, palpebris ſuperioribus et inferioribus ſimul inverſis, ſanguinolentis, aſpectu horrendis, verſus genas et os declinantes, qui, defuncta puerpera, ab obſtetrice, vi haud exigua adhibita, in orbitam repulſi et palpebris ambabus reverſis violenterque retractis operti, me-

dian-

Digitized by Google

diantibus ligaturis, ſpiritu vini ſimplici madefactis, muniti, plus tamen iuſto in altum elati videbantur tumentes; quo in ſtatu ultimo egomet ipſe illos ſpectavi. Vulgus videns oculos tales antea deſcriptos, felinos eſſe praedicavit. Vid. *Fig. 6. Tab. VI.* ubi literae *c.c.c.c.* palpebras inverſas denotant.

7.) In parte poſtica capitis, infra angulum ſuturae lambdoideae, foramen, ad cerebrum usque penetrans, per calvariam videbatur, muſculis tamen occipitalibus adhuc tectum, quo duce, obſtetricis digitis, foetus extrahebatur. Figura huius foraminis erat quaſi rhomboidea, diametri 2 lineas longa. Vid. *Fig. 7.* lit. *c.*

Epicriſis.

Tempore inſtantis ſepulturae vocatus ad videndum, renitente marito impediebar, quominus ſectione exactius percontari potuerim foetum huncce monſtroſum, aeque ac matrem defunctam, eiusque mortis cauſſam: licet tamen ex circumſtantiis concludere, in utero per caſum ex ſcala congeſtionem et ſtagnationem gravem ſanguinis productam fuiſſe, quae tandem gangraenoſa et mortifera reddita, partu abſoluto, cum fragore magno diſruptionem illico induxit; partum praematurum a praedicta illa congeſtione ortum traxiſſe, ac tandem foetui ſenſim debilitato, et ob cuticulam totius corporis plane illaeſam *a*) et vernice caſeoſa obductam *b*), brevi ante excluſionem defuncto, figuram capitis talem deformem acceſſiſſe, dum mater in occiput delapſa, terrore affecta, et dolore adducta, partem iſtam et oculos ſuos manu contrectaſſe creditur. Non mirandum eſt, quod ne minima capillatae reliquae partis, occipiti foetus deglubitae, portiuncula in utero reperiri potuerit, quum notum alias ſit,

a) vid. Storch *Unterricht vor Hebammen* p. m. 285.

b) vid. Roederer Dec. I. et II. de Partu laborioſo, Obſ. VII. not. p. 26. 27.

ſit, quod integra foetus membra perfecte formata, v. gr. manus et brachia, pedes et femora, etc. ultimis quoque geſtationis menſibus plane deleri, fugari et in nihilum reduci queant, absque veſtigiis vulnerationis et conſolidationis, prout plures hoc teſtantur obſervationes. Vid. *der Röm. Kayſ. Akademie der Naturforſcher auserleſene Abbandlungen*, *3ter Theil*, *p.* 152. item *Hamb. Magaz.* 20. *Band.* 1. *Stück*, pag. 60. ubi Dn. D. Krause in Scripto, ab Academia Scientiarum Caeſarea Petropolitana praemio coronato, potentiam talem animae foetus ab imaginatione matris inductae attribuere allaborat; nihilo tamen ſecius eventus eiusmodi manebunt arcana phyſica et nodi Gordii indiſſolubiles, aeque ac ipſum generationis opus, miratu maxime dignum.

OBSERVATIO XXXVI.

Dn. D. JOANN. CAROLI HOFFMANNI

De

Haemorrhagia uteri enormi feliciter ſanata.

Coniux Textoris tibialium, nomine Fiſcher, Eccartsbergae habitantis, annos agens triginta, mater unius filiae quatuor annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, alimentorum cupidiſſima, ſtaturae maioris, corporis admodum robuſti et ſani, carnoſae conſtitutionis, venaeſectionem, menſibus rite ſe habentibus, negligens, hinc plethorica, duobus annis elapſis, nimirum anno 1767. die 29 Maii, poſtquam die praecedente magnos labores ſuſceperat, graviaque pondera in altum promovere anniſa fuerat, perpeſſa poſthaec refrigeratione corporis, dum in nundinis publicis tibialia venundabat, tempore menſium inſtante repente corripiebatur Haemorrhagia uteri tam enormi, ut, viribus fere omnibus deſtituta, duorum hominum auxilio reduci debuerit, ſimulque in via ad 400. paſſus ab aedi-

aedibus ſuis diſtante, veſtigia notabilia ſanguinis erumpentis reliquerit. Turba foeminarum frequens, more vulgi conſueto, ſuadet, ut quamprimum vocetur Chirurgus ſanguinem e mediana educturus. Hic properanter accurrens, et pavimentum hypocauſti totum totum ſanguine conſpurcatum videns, nihil curans cauſſas, nec praeſentiam Medici neceſſariam credens, aperta mediana, ſanguinis 2. circiter libras communes ex illa ducit, ad ſyncopen usque, haemorrhagia tamen ceſſare neſcia. Hoc facto maritus ipſe cum vulgo mortem imminere iudicans, anxius confugit ad Paſtorem loci eccleſiaſticum, rogans, ut moribundae foeminae ſacram coenam, cujus uſum per annos quosdam paupertatis cauſſa neglexerat, porrigeret. Interim et ego accerſitus, peracto opere ſacro accedens, inveniebam primo miſſum ſanguinem, catino figulino, fere ad marginem usque repleto, exceptum, eiusmodi conditionis, ut exiguum cruorem pallidum, in fundo reſidentem, lympha lacteſcens ſupernatans ad partes tertias excederet; foeminam vero in lecto decumbentem adhuc haemorrhagia afflictam; pedes frigidos; faciem pallidam ſudore frigido madidam; linguam impotentem; ſyncopes revertentes; pulſum debilem et intermittentem; ſpiritum difficilem; maxillam inferiorem ſuperiori ſpaſmo iunctam, adeo ut vix ac ne vix quidem os aperiri valeret, et digitos diducentes et in os intruſos mariti renitens fere abmorſiſſet; oculos clauſos cum pupillis dilatatis; haemorrhagiam nihilo ſecius continuantem graviſſimam. Aperto ori infundere iubebam parum aquae apoplecticae cum aceto vini mixtae; naribus admovere acetum ſolum; pedibus frigidis linteamina moderate calida ad reſuſcitandum calorem naturalem; toti corpori ſtragulam levem ad promovendam tranſpirationem; vaginae uteri linteolum, cum longiori filo annexo, tincturaque martis Ludovici aquoſa impraegnatum, digito medio mariti vel eiusmodi baculo impoſitum, ad os uteri internum usque ſcite et provide intrudere ibique tamdiu relinquere iuſſi, donec vel urinam excernere, vel alvum depo-

 nere

nere cogeretur, hocque facto illud denuo repetere ſuaſi. Applicato ergo remedio hoc externo, haemorrhagia uteri ex inſtante ſiſtebatur enormis, ſpei reſpondente effectu. Quo facto, viribus corporis cum mente redire viſis, aegrotae ut eo citius ſanguinis et lymphae defectus cum viribus reſtitueretur, lac caprillum coctum, cum vitello ovi conquaſſato et ſacchari communis pauxillo permixtum, porrigere iuſſi. Horis quibusdam elapſis, caloreque corporis totius non ſolum magis magisque naturali reddito, ſed etiam ad febrilem usque increbeſcente, quum haemorrhagia, duabus ſaltem vicibus applicato remedio praedicto externo mitigata eſſet, aquam pro potu ordinario et ſequentem exhibui Emulſionem antiſpaſmodico-temperantem, cuius cochlear unum ſingulis horis ſumebat:

Rec. Amygd. dulc. excort. ʒij. ▽ae flor. Acac. et Samb. ana ℥ij. M. F. l. a. Emulſio, Colat. add. ⊖tri depur. Arcan. dupl. ana ʒß. ⊖is ammon. depur. ℈ß. ♁ii diaph. ♃is Marchion. ana ℈i. ☍i bezoard. Wed. gtt. viij. M. D. ad Vitr.

Altero die anxie efflagitans cereviſiam loco potus, citius vires exinde redintegrari poſſe ſperans, denuo excitabat haemorrhagiam uterinam enormem, priori parum cedentem. Huic obviam ibam iisdem medicamentis, eo cum diſcrimine, ut, penitus prohibita cereviſia, ſitim ſedaret aqua, potiunculam binis horis cochleatim adhiberet, lectum placide cuſtodiret, et remedium externum repeteret una vel altera vice: quibus omnibus ſymptoma ſtatim obtemperabat. Tertio die, inſcio mihi obviam veniebat in publico loco, facie licet pallida, tumida, aëreque ventoſo frigidiuſculo, nec corpore veſtibus ſatis, uti par erat, munito. Vituperans illam, praeſagivi ſymptoma recidivum forte fatale. Dicto factum reſpondebat: ſeptimo enim die, nimirum quarto Junii, haemorrhagia nova perquam copioſa vitae finem imponere videbatur, iisdem ut initio relatis ſymptoma-

ptomatibus. Praeſcripſi hinc ſequentem Potionem, ſingulo bihorio ad duo cochlearia ſumendam, et Tinct. Ludov. aquoſam pro uſu externo.

Rec. Aqu. flor. Samb. Acac. Borrag. Til. ana ℥j. Ctri depur. Clyſſ. ℥ii, Mixt. ſimpl. non rectif. Liqu. min. anod. ana ℈j. Tinct. Papav. rh. ʒij. Syrup. Papav. rh. Rub. id. ana ʒj. vel q. ſ. ad grat. M. D. ad Vitr.

Hiſce remediis reſpondebat effectus citra opinionem citior, quam quidem poterat opinari. Septimo die Junii loturam linteaminum civis cuiusdam perficiendam, ante morbum iam promiſſam mercedeque conductam, epulis largioribus affecta, ſuſcipiens, eadem poena affligebatur, ſumma cum mea indignatione de incuria ipſius haud toleranda ſanitatemque plenariam retardante. Toties ex incuria ſanitatis perpeſſa tentatio denique dabat aegrotae intellectum, ut reſipiſcere allaboraret, vitamque degeret placidiorem ac tenuiorem diaetam obſervaret, quo facto intra breve temporis ſpatium plenariam recuperabat ſanitatem ad praeſentem annum 1769. adhuc durantem.

Ceterum pondus ac quantitatem ſanguinis, ſingulis coniunctim ſumtis haemorrhagiis aeque ac Venaeſectione deperditi, atque per undecim dierum ſpatium effuſi, ad libras triginta circiter definire non erubeſco, minime putans, me a vero aberrare poſſe.

Epicriſis.

Quaeſtio hic oritur, an talis quantitas ſanguinis vita ſuperſtite deperdi poſſit? cum notum ſit, quod Venaeſectione detracti ſanguinis pondus tres libras complectens, robuſtiſſimis vitae finem ponere queat. Aſt, demonſtrat celeberr. *Georg. Ebrh.* HAMBERGERVS, devenerandus meus Praeceptor, in *Phyſiol. MSta*, *Cap. II. de Sanguinis quantitate* §. 31. probabilitate quadam ex quibusdam Obſervationibus haemorrhagiarum, ſub quibus

Digitized by Google

bus intra triduum 48. librae, et, teſtantibus Actis Erud. Lipſienſ. intra 10. dies 75. librae ſanguinis effuſae fuerunt, maſſam ſanguineam hominis ad 70. libras aſcendere. Quis igitur eſt, qui noſtram mirabitur quantitatem et vitam ſuperſtitem! Eiusmodi farinae obſervationes de haemorrhagiis enormibus occurrunt *in denen auserleſenen Abhandl. der Röm. Kayſ. Akad.* I. *Th. p.* 50. *und* II. *Th.* p. 102. ubi haemorrhagia e gingiva poſt febrem tertianam chronicam ad 24. libras aſcendebat, per vitriolum et cauterium actuale tandem feliciter curata, item in *Novis Act. Nat. Cur. Tom. I. Obſ.* 82. *p.* 325. ubi Vitriolo martis ſoluto et mediante peſſario linteo adplicato, haemorrhagia uteri enormis a Dn. D. Tralles curata fuit. Plures alias obſervationes adducere ſupervacaneum eſſe reor. De ſanguine lacteo, in Venaeſectione, in puerperis, in plethoricis ſanis et cachecticis, obſervato, plura exempla proſtant in *Fr.* Hoffmanni *Medicin. conſultat. Part. III. Dec. V. Caſ. VI.* pag. 191. item *in denen auserleſenen Abhandl. der Röm. Kayſ. Akad. I. Th. p.* 60. et 250. *II. Th. p.* 295. et 354. ubi mors ſecuta eſt, tandemque *im Hamb. Magazin* 4. *B. p.* 501. ubi aegra in vivis reſtitit. Mihi ipſi praeteritis duobus annis caſus innotuit militis cuiusdam, cum febre acuta conflictantis, in quo, ſub Venaeſectione, e mediana loco ſanguinis lactea materia prodibat, qui huc usque in vivis verſatur. Inter ſtyptica remedia externa plures Chirurgorum in uſum vocarunt fungum quercinum, vid. Vogel *neue med. Bibl. B.* 2. p. 64. Vitriolum linteo involutum, Dionis *Chirurg.* p. m. 799. Spiritum vini rectificatiſſ. et plenariam diſſectionem arter. Westinghavsen Diſſ. *de Methodo haemorrhagias vulnerum ſiſtendi optima,* Jenae 1756. §. 9. Folia auri, vid. Vogel *neue med. Bibl. B.* 3. *p.* 536. Gypſum, vid. Bernhard *Chymiſche Verſuche und Erfahrungen p.* 272. Spiritum Terebinth. et applicationem manus et Cort. chinae externam, Huth *Nachricht von der Fieber-Rinde,* p. 75. 87. Fungum vinoſum, vid. *Hamb. Magaz. B.* 19. p. 217. Venaeſectionem revulſoriam Vogel *neue med. Bibl.* p. 312. et

Fr.

Digitized by Google

Fr. Hoffmann *Med. rat. ſyſt. Tom. I. Part. III. Sect. II. Theorem. 12. p. m.* 566. Balnea extremorum tepida *Fr.* Hoffmann *Conſ. med. Part. IV. Dec. III. Caſ. III. p. m.* 165. Decocta adſtringentia tepida iniecta per ſiphonem, *Auserleſene Abhandl. der R. K. Akad. Th.* 2. *p.* 102. Cort. Chin. cum Nitro iunctum et interne adhibitum, *Jo. Chriſt.* Bruns Diſſ. *Obſ. chirurg. med. exhibens*, Goetting. 1760. Pulverem Hertodi, ex alumine et lacca in globulis, *Abhandl. der R. K. Akad. Th.* 1. p. 50.

Inter omnia remedia, loco huic delicatiori applicanda, nullum aptius et magis praeſentaneum eſſe deprehendi, quam Vitriolum martis, cuius effectum infallibilem in ſupra citata Obſervatione a celeberr. Dn. D. Tralles laudatum, memoria mihi ſuggerebat; verum enim vero cum imminens periculum promptam medelam expoſceret, et tempus deficeret, Vitriolum antea ſolvendi; arripiebam iam paratam Tincturam martis Lud. ♂ſam, eiusdem indolis, eodem modo adhibendam.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. JOANN. CAROLI HOFFMANNI.

De

Catarrho ſuffocativo cum hemicrania et palpebrae ſuperioris ſiniſtrae paralyſi, curatis, et hinc ſubſequente Coryza per 4. menſes obſtruente.

Vir litteratus, hypochondriacus, annorum 49. temperamenti ſanguineo-cholerico-melancholici, per 3. annos Venaeſectionem ſolitam, ac inteſtinorum purgationem alias quandoque interpoſitam, appetitu exiſtente bono, negligens, hincque plethoricus, anno 1768. per aliquot menſes aſthmate ſpaſmodico, ſub labore nimio, quem corpore diutius, quam ut naturae ac conſuetudini eius par erat, antrorſum inclinato, ſuſte-

perat, repente corripiebatur, reſpirationem aeque ac ſomnum notabiliter turbante, faciemque vivide coloratam valde defoedante, appetitu licet et viribus permanentibus illaeſis. Hic, ceteroquin ſanus, laeto animo iter faciebat die tertio Octobris eiusdem anni, tempeſtate perquam ventoſa et frigida, viſitaturus amicum duas horas abhinc diſtantem; veſpertino vero tempore dum reverteret equo vectus, ex hypocauſto amici, antea calido admodum, ſudore perfuſus, egreſſus, ſentiebat, equum aſcendens, tranſpirationem actutum ſufflaminatam, quam quidem paſſibus centum circiter emenſis, equo ſtatarico anxie exercitus, denuo revocabat, ſed et, cum equus calcaribus exci tari magisque properare recuſaret, iterum ab exercitatione hac ſudore allecto, induſioque plane madefacto, ſupprimere illum cogebatur. Hoc facto paſſus centum vix ac ne vix quidem pergens, catarrho ſuffocativo corripiebatur, cum tuſſi vehemente et ſputo ſanguinis copioſi et ſpumoſi, ſuffocatione fere plenaria, vertigine enormi, alvi urinaeque depoſitione et excretione anxia, ſpaſmis pedum, facie moribundo ſimili, ſudore largiſſimo frigido perfuſa, mortemque minitante, quam ipſe et comes eius in procul abhinc diſtantis pagi caſa proxima expectandam et ſubſecuturam eſſe autumabant. Ad hanc poſtquam pervenerunt, quum ob fornacis defectum calefieri non potuerit, ſudore effreno frigido, reſpiratione ſonora rhonchiſona et ſuſurrante, moribundis ſimili, atque tuſſi per horam, et quod excurrebat, vehementiſſima continua lympham tandem ſpumoſam, ſaporis ſubdulcis ſalſi, ad ſex libras explodente, aeger affligebatur, ceſſante denique catarrho ſuffocativo. Excipiebat autem haec ſymptomata ſtatim febris catarrhalis, cum hemicrania lateris ſiniſtri graviſſima, ſub qua oculus ſiniſter et guttur internum eiusdem lateris prae iisdem alterius lateris partibus tanta diſtenſione et rigiditate, fortiter ſimul pulſantibus arteriis, afficiebantur; ut deglutitionis difficultas induceretur et palpebra ſuperior ſiniſtra paralytica evaderet, more conſueto elevari neſcia, totus

Digitized by Google

tusque eius oculi bulbus, ſomniculoſi faciem prae ſe ferens, torpidus et laſſus appareret, viſu interim parum vel nihil imminuto.

Catarrho ſuffocativo medebatur ipſa natura per tuſſim humoroſam. Febris catarrhalis mitigabatur per potiunculam chinatam, de qua infra dabitur formula. Coryza et oculi ſiniſtri paralyſis reſtabant diutius, altiores agentes radices. Coryza interdiu ſoluta, emunctioni quandoque obediens, ſemper tamen, imprimis verſus noctem, vel hypocauſto parum calidiore facto, vel leviſſimo aëris afflatu cum obſtructione narium iterum ſubſiſtens, et ulteriorem emunctionem plane detrectans, urgebat tali modo, ut reſpiratio tunc ac per totam noctem non niſi per os fieri poſſet; unde fauces plane arefactae impediebant, quominus ſomnus, ſaepiſſime interruptus, corpus reficere, aegerque ullam vocem articulatam diſtincte, naribus leviſſimo tranſitu aëris liberioris interdiu obſtructis, pronunciare poſſet. Mucus per diem excretus plerumque ſpiſſus erat, interdum tenuis emungebatur, hoc autem facto ſtatim aëri novus acceſſus denegabatur. Langius *Opp. med. theoret. pract. Part. III.* pag. 110. eiusmodi coryzam ad ſpiſſam et ſiccam refert; ego illam obſtipantem eryſipelaceam vocare mallem, quia febre eryſipelacea, lentam aemulante, plerumque ſtipata incedit.

Hoc ſymptoma prae ceteris ſumma per 4. menſes aegrum excruciabat cum moleſtia, dum omnia remedia externa et interna, v. g. diaphoretica fixa ſalibus mediis combinata, lenia purgantia, Venaeſectio, irrito plane cum effectu in uſum vocabantur; et licet interdiu ſolveretur Coryza, ſtertente ſaltem permanente reſpiratione, quavis tamen nocte ingruente, optima licet obſervata diaeta, nares plenarie iterum obſtruebat, nullis remediis, alias auxilium ferentibus, reſerandas, v. gr. pulvere ſternutatorio albo e medulla Caſtaneorum et hellebori albi pauxillo, aliove eiusdem tenoris, turunda ex raphano naribus intruſa, itemque vaporibus, unguentis, butyro Maioranae eiusque oleo

Digitized by Google

externe illitis, variisque aquis reſolventibus errhinis iniectis. Vltimo fruſtulum Camphorae, fabae minoris magnitudine, naribus ambabus iuſſu meo intruſum ſolvebat hancce coryzam ad tempus. Verum enim vero, cum animadverteret aeger hinc ipſi oriundam debilitatem facultatum animae, praecipue memoriae, abſtinere et ab hoc remedio illum oportebat. Oleum aniſi deſtillatum tandem ipſi laudatum, quantum digito ex obturata lagenula inverſa adhaereret, externe alis narium applicatum, extemplo aperiebat easdem, et vix duabus vicibus adhibitum, coryzam chronicam obſtipantem, adeo moleſtam et fere invincibilem, plane tollebat. Poſthaec pluribus, humida hac hyeme Coryza obſtipante laborantibus, iunioribus et adultioribus, eodem cum effectu commendavi olei huius uſum externum, notatu omnino perquam dignum. Reſpirationem difficilem anheloſam, rhonchiſonam et ſtridentem, tuſſimque parum excernentem, comite ſapore oris ſaccharino continuo, quae dein adhuc ad quintum usque menſem reſtabant, triplici denique modo propellere ſtudebam. Primo, haemorrhoides, alias modo fluentes, modo coecas, abhinc vero quatuor annis obſtructas et plane ſilentes, denuo excitando. Secundo, catarrhum e coryza ortum et chronicum factum, pulmonibus adeo inimicum, phthiſin minitantem, ſopiendo et derivando verſus inteſtina. Tertio, pulmones denuo roborando. Huncin finem exhibebam ſequentem potiunculam Chinatam, matutinis et pomeridianis horis ad duo cochlearia ſumendam:

Rec. Cort. Peruvian. ℥ß. ▽ae commun. ℥vj. ⊖is ♀i ℈j. Diger. in phiola alta igne arenae. Colaturae cum expreſſione factae adde ⊖is ammon. depur. ℈j. Liqu. min. anod. Hoffm. ʒj. Syrup. balſ. Peruv. ʒij. M. D. ad Vitr.

Rec. Extr. Chamom. rom. Card. ben. Myrrh. elect. Aſae foetid. Caſtor. ver. Croc. orient. Theriac. Andromach. ana ℈j. Laud. opiat. Camph. ana gr. xxiv. Ol. Caieput gtt. vi.

Digitized by Google

gtt. VI. Olei Foenic. gtt. vij. M. F. c. Liqu. miner. anod. Eſſent. Caſtor. et Caſcar. ana q. ſ. Pilulae pond. gr. ij. D. ad Scat.

Huic iungebam Pilulas antiſpaſmodicas, quarum XII. ante introitum lecti ſumebat, ſubiungendo ſemper antemeridianis horis Pilular. balſamicar. Stahlii num. XXIV.

Primae doſi pilularum antiſpaſmodicarum obediebat tuſſis, ſtridensque et anheloſa reſpiratio, cum paralyſi oculi ſiniſtri, quae ſingula meliorem induebant faciem, et licet ulteriori uſu reliquorum medicaminum haemorrhoides, ſive coecae, ſive fluentes, non apparerent; doloroſa tamen aliqualis ſenſatio percipiebatur per tractum inteſtini recti reciproca. Haemorrhoidibus recurſum renuentibus, poſt uſum dimidiae Pilularum balſamicarum unciae, plethorae ſuccurrebam Venaeſectione revulſoria ſaphaenae, cum optima, per Dei gratiam, euphoria et valetudine ſecunda penitus reſtituta. Syrupum balſ. Peruv. edocuit Illuſtr. *Frid.* HOFFMANNVS, in *Conſultat. med. Part. X. Dec. I. Caſ. VIII. p.* 64.

Epicriſis.

Menſibus hyemalibus anni 1768. valde frigidis in noſtra regione plures laborabant Ictero; huius anni 1769. iisdem menſibus frigidiuſculis, magis tamen temperatis et humidis, plures patiebantur haemoptyſes, coryzas obſtipantes, febres eryſipelaceas, rheumaticas. Ratio eius temporis diſcrimini inhaeret. Denique adhuc monendum cenſeo, quod brevi ante uſum ſupradictarum pilularum, materia compacta gryſea parca, cum pauxillo ſanguinis intermixta, mane praeſertim, interdum et per diem excreta ſuerit, imprimis cum aſthma magis coërceret reſpirationem, phthiſin imminentem minitans: quod utrumque ſymptoma vero per dicta medicamenta citra opinionem profligebatur. Torpor oculi ſiniſtri, eiusdemque palpebrae ſuperioris

ris aliqualis reſolutio paralytica, ab obſtructione quadam nervorum levi originem trahebat: hinc et levis viſus imminutio derivanda erit oculi ſiniſtri, qui dextrum viſus acumine alias ſemper praevalere fertur (vid. *Hamb. Magazin B.* 23. *p.* 641.). Syrupus balſ. Peruv. eſt egregium nervinum et roborans, grati ſaporis, et omnibus mixturis, ante aſſumtionem concutiendis, miſcibilis; imprimis Tinctura martis Liquori 🜃ae fol. ♀ri, ♌tui Cochlear. et Syrupo huic nupta, palato ſeſe commendat,

(*Eccartsberga Halam miſſae d.* 20. *Mart.* 1769.)

OBSERVATIO XXXVIIII.

Dn. D. GVILIELM. HENRIC. SEBAST. BVCHOLTZ.

Hiſtoria Variolarum, quae Vinariae epidemice graſſabantur a Menſe Julio 1767. *usque ad finem Februarii* 1768.

Variolae verae, ſeptem annorum ſpatio in hac civitate non epidemicae, menſe Julio 1767. initium capiebant, hac quidem ratione, ut per partem urbis ſeptentrionem ſpectantem prius diffunderentur, quam medium urbis occuparent. Morbus hic haud ſponte oriebatur, ſed infans vix annum habens, prima eius ſtamina ex vico, variolis foecundiſſimo, per 5. horas diſtante, huc attulit, variosque alios ſibi vicinos eidem morbo obnoxios reddidit. Prima quidem morbi initia mitioris indolis erant, nec niſi duo infantes morti tradebantur menſe Auguſti; menſibus vero Septembris et Octobris morbus adeo ingraveſcebat, ut his menſibus iam 21. e vivis ſublati deſiderarentur.

Ab initio epidemiae, quod menſe Julio contigit, usque ad finem huius anni, 875. hunc morbum perpeſſi erant, e quibus

47. mors

47. mors ſaltem abripuerat. Innotuit hoc cura Superiorum nunquam ſatis laudanda. Plurimos autem, qui variolis decumbebant, menſis Novembris habebat, eodemque menſe maximus mortuorum numerus aderat, usque ad 22. aſcendens. Dimidium fere mortuorum, quorum, ut dictum eſt, 47. erant, vindicandum fuiſſet, niſi perverſa medendi methodus atque praeiudicium, quod exaeſtuantia atque pellentia ſaltem remedia, ut ſunt ſtercus ovillum, baccae lauri, vinum rubrum, Tinctura Coralliorum et eiusmodi alia deteſtanda corpora et pharmaca, ſuadebat, maximam abſtuliſſet partem.

Variolae genuinae, vel ut cum Sydenhamo, magno illo Obſervatore loquar, regulares, poſt gravem vel levem morbum, tres dies non ſuperantem, quarta nocte, vel etiam ante quarti diei meridiem ſemper prorumpebant. Saepius tertii diei veſpera maculas parvas plerumque oſtendebat, illis, quas pulices relinquere ſolent, ſimiles, circa os, mentum et labium ſuperius.

Durante hac epidemia ſpurias variolas, vulgo *die Waſſer-Pocken*, videre etiam quibusdam vicibus licuit. Hae, citra ullum praegreſſum morbum, una cum febre in conſpectum veniebant, et die quinto vel ſexto iterum exſiccatae apparebant, ita, ut aegroti, per omnem morbi decurſum, haud multa incommoda ſentirent Tempus itaque eruptionis certiſſimum mihi dare videtur diſcrimen, quod veras inter et ſpurias variolas exiſtit. Quorundam liberorum, qui, ut opinor, ſpurias variolas iam dudum antea ſuperaverant, nunc autem veris ſubiectorum, parentes adfirmabant, quod liberi ſui veris variolis iam obnoxii fuiſſent, quamquam nihil certi de eruptionis tempore morbique decurſu proferrent. His itaque ego, praeſentes variolas eſſe veras, dixi, diverſum earum ſuppurationis tempus et eventum, utpote praecipua hac in re momenta, demonſtrans.

Diverſi liberi, ad variolas forſan nondum diſpoſiti, easdem poſt quartam vel quintam demum ſeptimanam concipiebant, licet contubernio cum ſororibus et fratribus, variolis detentis,

Digitized by Google

gauderent. Quidam vero iam ſeptimo, plerumque autem decimo quarto die contagio tangebantur. Liberi, adſpectu varioloſi, terrore aut metu perculſi, quorundam dierum ſpatio eidem malo obnoxii reddebantur, quod eos vehementer urgebat, ut peſtis quemcunque timentem citius, quam qui eandem bono et audaci animo expectat, aggreditur, eodemque more purpura, aliique procedunt contagioſi morbi. Platea quaedam haud late patens, variolas diu retinuit, multique in ea infantes hoc morbo ſimul laborarunt, ita, ut ſeptendecim eorum unam eandemque domum eodem tempore impleverint, quod forſan non factum fuiſſet, ſi liberior per hanc plateam aditus aëri patuiſſet. Ob eandem rationem, ut iudico, quatuor eiusdem matris infantes, qui in anguſto quodam et obſcuro hypocauſto, quod Solis ſplendor nunquam illuminabat, lectum premebant, variolas peſſimae indolis, peſſimisque ſymptomatibus ſtipatas experiebantur, unum horum, quinque annos natum, confluentes variolae iam octavo die vita privabant.

Ordinaria ſigna contagio laeſis erant ſequentia: Laſſitudo, horror, quem maior vel minor aeſtus excipiebat, dolor capitis, conatus vomendi, aut etiam vomitus, coniuncta cum ſuſpiriis reſpiratio, frequens ſitus in lecto mutatio, ſomnus terrore interceptus, oculi lacrymis ſuffuſi, dolor circa ſcrobiculum cordis, interdum etiam abdominis totius, frequens lotii excretio, obſtructa alvus ad ſecundum usque vel tertium diem. Quidam vehementiorem et conſtantiorem ſolito vomitum experiebantur, et hi pertinacem ſimul accuſabant abdominis dolorem, qui, non habita ratione laxantium, e Rheo et Manna confectorum, per periodos ceſſabat et recrudeſcebat. Cauſſae huius erant vel ſenſibilius nervorum ſyſtema, vel vermes. Hos ſi expectarem, potus Thée, lacte et multo ſaccharo maritatus, malum, ut videbatur, ſopiebat. Haud paucos vidi, qui magnam lumbricorum et aſcaridum copiam durante morbo eiiciebant, praeſertim ſi remedia camphorata adhiberentur.

Ter-

Digitized by Google

Tertio die, verſus quartam noctem, omnia ſupra deſcripta ſymptomata vehementiora reddebantur, prout nempe variolae vel copioſiores, vel parciores prodibant. Sequebantur deliria, tenſiones, convulſiones; imo quosdam ante eruptionem vera epilepſia afflictos vidi. Stabant haec ſymptomata eodem veſtigio usque ad ortum quarti diei, ſaepius tamen accidit, ut haec mala, remediis infra deſcribendis, praevenirem eademque breviarem. Quodſi variolae omnes ante meridiem quarti diei cutis ſuperficiem occupaverant, bonum licebat praeſagire eventum; ſin autem hunc terminum vel anticiparent, vel ſequerentur, maligniores poſtea reddebantur, aut non debito modo in ſuppurationem transibant, aegrotisque imminebat periculum. Horis matutinis quinti diei usque ad noctem ſexti, plerique aegrotorum, ſi bene omnia proceſſerant, tolerabilem ſtatum habebant, nec febris notabiliter urgebat, ita, ut ſitis, aeſtus, et inquietudo per hoc temporis ſpatium fere abeſſent. Idem autem tempus, ſi variolae malignioris indolis aderant, deliriis, ſiti, aeſtu, iactitatione membrorum, vigiliis, angore, ophthalmia, aliisque incommodis non deſtituebatur, et notatu dignum videtur, quod quidam adultorum variolis laborantium, feles, mures, glires, etc. ſingularem in modum verſus noctem timerent, quae mala, cataplaſma ex fermento panis, ſemine ſinapi, camphora, et aceto roſaceo paratum, quavis hora quarta plantis pedum recenter adplicatum, ſaepius auferebat, ſi ad haec emulſio camphorata, et infuſum cort. Peruviani in vices adhibebantur. Nec ſatis laudare poſſum, quantum auxilii haec remedia in quibusdam deſperatis adtulerint caſibus. Haemorrhagia narium, quarto vel quinto die ab initio morbi erumpens, communiter ſalutaris erat; deliria enim, anxietates, ſitim aeſtumque evaneſcere fecit. Paſſus eſt eandem aeger octo annos natos, ad ſeptimum usque diem, citra qualecunque eius damnum, quamquam hic fere credendum eſſet, quod haec haemorrhagia, conſentientibus diverſis Auctoribus, putridae humorum reſolutioni or-

Digitized by Google

ortum deberet. Notandum autem duco, hunc aegrum iam antea vehementi haemorrhagiae narium ſaepius ſubiectum fuiſſe. Panni lanei, aceto vini madidi, cervici et fronti impoſiti, nullius hic uſus fuere, donec tandem ligamenta, ſupra manuum pedumque iuncturas adplicata, hanc haemorrhagiam coërcerent.

Illis quidem, quibus poſtea copioſa fluxit ſaliva, quarto iam die difficilis deglutitio cum angina ſpuria obvenit; rauceſcentes vero iam ſexto die premebantur utplurimum peſſimae indolis variolis, et undecimo in limine mortis verſabantur, dum ceſſans ſalivae fluor, ut Sydenhamivs iudicat, aut pus, quod variolarum veſiculas implere debuiſſet, ad pulmones reiectum, lethalem ſuffocationem efficiebat.

Duo aegri, novem vel decem annos nati, ad prima morbi initia vehementem experiebantur dolorem pleuriticum, cui omnia pleuritidis ſigna iungebantur, quaeque ſine ullo remedio adhibito iterum abibant, quamprimum cutis ſuperficiem perforaſſent variolae. Vrgens dolor in hypochondrio dextro, infra ultimam coſtam ſpuriam, ob hanc rationem ad pleuritidem bilioſam pertinere videbatur. His quoque aegris flava cutis et macilenta facies erant. Maxima pars variolis obnoxiorum, quibus ego adfui, initio morbi coryza vexabatur, eo usque perdurante, donec ſalivae fluxus circa quintum vel ſextum diem in conſpectum veniret. Quodſi autem in infantibus dentitio, cum prima febre, quam variolae habent, ſe ſociaverat, eiusmodi aegrotis durior morbus, licet perpaucae ſaltem provenerint variolae, fuit, quam quidem citra dentitionem fuiſſet.

Affirmat Celeb. Eques *de* Rosenstein, quod infantes acerbi, triſtes, quibusque oculi profunde latent, peioribus ſubiiciantur variolis, quam qui molli et ſplendida cute teguntur, et hilari vultu procedunt. Puerum ſex annos natum, acerbum et triſtem, confluentes variolae nono die necabant. Hic ſexto iam die variolas, quae femora occupaverant, refricaverat. Hae ſan-

gui-

guineae factae, pus recipere non poterant, et margines earum alias roſei, hic violaceum colorem acquirebant, vacuis tam lympha, quam pure veſiculis, paſſimque variolae nigreſcentes apparebant. Alius, novem annos natus, eiusdem conditionis puer, multis quidem, ſed diſcretis variolis obſitus, vehementer admodum aegrotavit. Deliria tempore febris ſic dictae ſecundae, nono die redierunt, ſaliva haud decenter fluxit, et fauces per omnem morbi decurſum maximo periculo ſubiectae, quamcunque curam poſtulavere, quo lenientibus remediis ſuffocatio averteretur.

Puer decem et tres annos natus, et eo quidem tempore, quo variolae epidemice hic loci quoque graſſatae erant, qui, ut parentes loquebantur, duas vel tres variolas ex utero matris ſecum portaverat, per ſeptem hebdomadas citra omne contagium in eodem ſe tenuit hypocauſto, in quo tres eius fratres, variolis vehementer afflicti, decumbebant. Multa huic puero cum aegrotantibus fratribus negotia, aſſedit eis, quae comederent dedit, variolas tamen non concepit. Eſt itaque veroſimillimum, quod hic puer variolas iam ex utero materno adtulerit, vel ad quinque illos pertineat, qui e centenis, ut volunt Tissot et Rosenstein, variolis non ſubiiciuntur, aut quibus diſpoſitio ad hunc morbum plane deficit.

Decem annorum puella, iam octiduum ante atroci purpura vexata, quarto veſperi, ſi diem ſpectes, quo variolae quodammodo ſub oculos veniebant, ſaeviſſimis affligebatur convulſionibus. Cutis nimis tenſa, et ſenſibiliores nervi, hic forſan cauſſam convulſionum, variolarum extra corpus haud egredientium, et ipſius mortis dederunt.

Nec achores obſtetere, quin infantes iisdem obnoxii, praeter ſpem et opinionem parentum in variolas inciderint peſſimi moris, hisque iam peractis, per longum adhuc temporis ſpatium, ulcera faucium, parotides, aliaque experti fuerint profunda atque ſerpentia ulcera.

 An-

Digitized by Google

Anniculus infans, e parentibus lue venerea ſuſpectis natus, paucas in facie et partibus extremis habuit variolas; Penis autem et ſcrotum iisdem quaſi obducti fuerunt; multa hic infans pertulit, tandemque variolis abactis, mitiorum mercurialium ope evaſit ſanus.

Diverſa vidi exempla, quod copioſae ſedes, laxantibus remediis tempore eruptionis, me licet contradicente, excitatae, eruptionem variolarum minime impedierint. Diarrhoea autem circa ſextum, ſeptimum aut octavum diem, aut dum in pus abeunt variolae, orta, utplurimum lethalis erat, aut aegris maximum imminebat periculum, praeter pus in inteſtina congeſtum, reſorptumque.

Febris ſic dicta ſecunda, aut ſi mavis, tertia, pro numero variolarum, et ratione aliorum ſymptomatum, maioris vel minoris momenti erat, iisque, quorum cutis multas in conſpectum dabat variolas, ſemper vehementior. Alii autem, quorum facies 40. vel 50. ſaltem oſtendebat, hanc febrem vix obſervabilem experiebantur. Juvenem quendam viginti annos natum, ſecunda haec febris die 9. 10. 11. ſi magnum et celerem pulſum reſpicias, vehementiori fere modo detinuit, quam illa, quae erumpentibus variolis ſaevire ſolet. Notari autem hic meretur, quod emeticum lene, quarto die mane exhibitum, omnes fere ad ſuperficiem corporis produxerit variolas. Puellam e contrario, quae decimum iam ſalutabat annum, quaeque multis infeſtata erat variolis, et iam ad ſeptimum usque diem obſtructa alvo laborabat, quoniam una cum matre omne recuſabat enema, nono die mane maxima vi invaſit haec febris, quam vero enema e farina avenacea et ſaccharo compoſitum, duplicata vice ante meridiem iniectum, circa veſperam magna ex parte mitigaverat. Quo facto, ipſa ſibi ſoli ſapiens mater, de utilitate apertae alvi, ad quam omni fere hora aegram impuli, convicta fuit.

No-

Digitized by Google

Nobilis quidam, ſeptem annos natus, praeſtantioris ingenii et magnae ſpei puer, fratris, variolis correpti, contubernio ſemper uſus, in eundem demum morbum, quem frater iam ante quindecim dies reliquerat, incidit. Hic, quod notatu haud indignum eſſe cenſeo, tam petulantia motus, quam ut variolas eo citius acciperet, fratris lectum, pure varioloſo adhuc dum inquinatum, petiit. Hac ratione, iam primo die violentus obortus eſt vomitus, quem ſubſequente nocte deliria excipiebant; altero die frequens aderat mingendi conatus, ſed exigua ſaltem quantitas urinae, et ſub magno ardore, ſemper effluxit. Signum hoc iam tunc temporis, ex ſententia Huxhami, tanquam periculoſiſſimum notavi. Pallidum erat lotium fereque aquoſum, ut in ſpaſmodicis affectibus, v. gr. in paſſione hyſterica aut purpura maligna, etc. utplurimum eſſe ſolet. Incrementum coeperunt verſus tertiam noctem deliria adeo, ut ſui immemor anxie ſe in lecto iactaverit. Torvus ipſi vultus; linguae paralyſis nec potum nec medicamenta admiſit, atque ſtriduit dentibus. Diras quartae noctis convulſiones, enemata, cataplaſmata e ſemine ſinapi pedibus adplicata, panni lacte calido madidi, veſicatoria et eiusmodi alia, haud debellarunt. Quarto die mane primas variolas manus et collum habuere, cum hae tamen, prae ceteris partibus, faciem occupare debuiſſent. Hoc iam iam mortis praeſagium erat, quae etiam hora ſecunda pomeridiana quarti diei ſequebatur, nec ullum amplius retinuit demortuum corpus variolarum veſtigium.

Diarrhoeam undecimo die, aut nocte quae undecimum aut duodecimum intercedit, ortam, ſalutarem ſemper inveni, ſi modo ſextam non exceſſerit ſedem; ſin autem haec diarrhoea die quinto vel ſexto apparuerit, nono vel decimo pus omne defecit, cum maximo aegrotantium, vel potius plerumque lethali periculo.

Malum adhaec praeſagium erat, ſi variolae die nono flaveſcentem non induebant colorem, nec debito modo attolle-

Digitized by Google

bantur; peius tamen, ſi decimus dies horrorem habebat, faciei tumor reſidebat, atque manus pedesque non attingebat, variolae rumpebantur, omnisque humor per vaſa reſorbentia ad interiora viſcera iterum reducebatur.

Quodſi cum variolis confluentibus die decimo, difficilis reſpiratio, ſtertor et angor, inquietudo, vehemens ſitis et huiusmodi alia iungebantur, eademque mala die ſequenti increbeſcebant, tunc tremores et ſubſultus tendinum, tandemque circa noctem inevitabilis mors appropinquabant. Si e contrario eiusmodi miſeris ad diem decimum quartum vel decimum ſeptimum vita forſan maneret, pulmones eorum putrido humore adeo abundabant, ut reſpirantes omne hypocauſtum implerent foetore teterrimo, quem e pulmonibus prodeuntem, proxime adſtantes perferre vix poterant. Singulari Dei gratia aſſiſtente quinque huius conditionis infantes ab interitu retrahere mihi contigit, dumque tot alii, quibus idem ſtatus fuit, vita privati ſunt, inſignem fortunam, quinque illos me conſervaſſe, nunquam negabo. Quum horis matutinis noni diei malae, planae, vacuae et in unam quaſi veſicam coalitae variolae, coniecturam producere poterant, ad ſummum usque gradum aſcenſurum eſſe undecimo die periculum, infuſum cort. Peruviani, cum acido vitrioli et camphora mixtum, larga manu dedi. Quaedam variolae ſeparatim ſtantes, pus flavum receperunt. Si undecimi diei meridies reſpirationem difficiliorem et fortiores habuerit ſtertores, porrexi ſic dictum Looch blanc, i. e. emulſionem ex oleo amygdalarum et tragacantha alba compoſitam, adiecto uno vel altero Tartari emetici grano, quavis ſemihora ad cochlearis menſuram ſumendam, donec vel ipſe vomitus, vel tres aut quatuor foetidiſſimae ſequerentur alvi deiectiones. Facilius extuſſire coeperunt aegrotantes, melioresque, quamvis lento gradu, evaſere. Hoc experiri medicamentum ſatius mihi videbatur, quam, ut citra ullum auxilium aegri morirentur, pati. Erunt hic forſan, qui reiecturi ſint emetica, quae de-

dedi, tanquam violenta remedia; ſed Celsi effatum, quod anceps remedium praeſtet, quam nullum, pro me loquitur, mihique, ipſam famam haud una vice in diſcrimen offerenti, bona conſcientia merito opprobrio, neglexiſſe me aegrorum commoda, praeferenda videbatur. Quibusdam aliis, in his circumſtantiis verſantibus, ſolum corticis Peruviani infuſum ſatisfecit; alii Tartarum emeticum poſtularunt; multis utrumque fruſtra datum eſt. Puellam quatuor annorum, copioſis, ſed pure laudabili plenis, variolis obnoxiam, decimo die ante meridiem tetigit horror, in tertium horae quadrantem durans, faciei tumor protinus ſubſedit, nec in manus aut pedes, ut plerumque fieri ſolet, immigravit. Ad cadaveroſum adſpectum communiter leves convulſiones, tremores, et ſubſultus tendinum acceſſerunt. Hanc puellam infuſum corticis Peruviani et radicis Serpentariae virginianae, a praeſentiſſima morte liberavit, dum huius infuſi quavis ſemihora cochleare unum recepit.

Si haec quoque medicamenta incaſſum offerebantur et undecimo die ſigna omnia certiſſimi periculi aderant, tantum tamen effecere, ut miſeris ad decimum quartum vel ſeptimum usque diem manſerit vita.

Quidam Medicorum famigeratiſſimorum, ut ſunt Sydenham, *de* Haen aliique, in hoc temporis intervallo Opium commendant; mihi vero, ſi dicere fas eſt, nulla reſpondet, pro huius remedii uſu, indicatio. Nonne forſan Opium dyſpnoeam augebit? Nonne obſtabit, quominus pus illud, quod variolae ſecum ferunt, in pulmones translatum, ibidemque haerens, eiiciatur? Nonne tandem et alvi deiectiones, hic maximopere neceſſarias, retardabit? Gratias agamus Anglorum Medico nunquam ſatis devenerando D. Freind, qui ad laxantia hoc in temporis ſpatio confugere monet! Quilibet, reiectis praeiudiciis, rationi obtemperans Medicus, inſignem laxantium uſum facile perſpiciet.

Digitized by Google

Fuit etiam malum omen, ſi infantes ſeptimo aut octavo die magnam ſcalpendi aut fricandi cupiditatem habuerunt; ichor enim acris iam tunc in veſiculis, loco laudabilis lymphae, haerens, huius phaenomeni, ut mea eſt ſententia, conſtitit cauſſam.

Diverſis liberis, quorum variolae undecimo die cruſta non tegebantur, h. e. non aperiebantur, ſed deſiccabantur, ſupervenerunt poſtea carunculae, tubera, glandulae tumentes etc. quae nunc collum, nunc brachia, nunc regionem infra brachia occuparunt. Has, quamprimum obſervaverim, vel pulte panis ſimilaginei, lacte et pauxillo croci, vel emplaſtro malactico maturare tentavi. Variolarum ſuppuratio, ſi haud debite procederet, vel ad indolem confluentium vergerent variolae, humor in veſiculis contentus acris, rodendo fecit profundas foveas, quod ſemper mala alia portendit. Haud exigua enim certitudine hic praeſagiri poterat, aegrotantem aut periturum eſſe, aut poſt longum ſaltem tempus ſanatum iri.

Variolae cryſtallinae, quas Sydenham quam accuratiſſime delineavit, in infante viginti hebdomadarum prodierunt. Moriebatur hic infans undecimo die, licet variolae non ad confluentes, ſed diſcretas pertinerent, atque ſeptimo et octavo die album, perlucidum acciperent humorem, minime tamen flaveſcerent. Cum porro nono et decimo die ſuppurare debuiſſent, infans inquietior apparebat. Variolae, loco flavi ſpiſſique puris, tenuem atque perlucidum colligebant liquorem, aliae vero erant flaccidae, vacuae et coctorum piſorum corticibus ſimiles. Eodem tempore tuſſis ingruebat; id, quod interdum extuſſiebatur, ut pus ſolet, flaveſcentem monſtrabat colorem. Horis matutinis undecimi diei aderant tremores, motus convulſivi labiorum et oris, tuſſis ſuffocans, oculorum contorſiones, tandemque circa horam decimam veſpertinam eiusdem diei ipſa mors. Fruſtra huic infanti diuretica e nitro, oxymelle ſcillitico et ſulphure aurato antimonii ultimae praecipitationis, ſuadente Huxhamo, dederam.

Jam die quinto morbi, infantis cuiusdam, qui duodeviginti menſes vixerat, mortem, undecimo die ſecuturam, indicare dabatur. Variolae enim copioſae erumpentes, violaceo colore tinctae, et ipſe infans ultra modum anxius et inquietus erat. Peſſimo interim modo variolae confluebant, pedes et manus ſeptimo et octavo die nigras iam paſſim tenebant variolas, atque decimo die circa veſperam praeſentes terribiles convulſiones miſerum iugulabant. Ʃpecioſum ſane hoc in caſu mihi videtur, quod infans hic per longum temporis intervallum, cura parentum, ab omni conſortio eorum, qui vel variolis laborabant, vel eiusmodi aegrotantibus officia praeſtabant, ne contagio laederetur cuſtoditus, hunc tanta diligentia hactenus evitatum, poſtea mortiferum morbum, per pannum acceperit, qui ſub manibus Sartoris, cuius liberi variolis detinebantur, fuerat. Secundus dies, poſt adportatum pannum, morbi initia dedit.

Novem vidi aegros, qui verſus decimum aut undecimum diem, circa collum, pectus et humeros exanthemata miliaria habuerant, albo perlucido liquore referta, citra ullum tamen ſubſequens periculum. Horum exanthematum ortum retrogreſſae et in ſanguinem transfuſae materiae variolarum, quae a fatigatis nimium naturae viribus, non omnis in veſiculas variolarum propelli potuit, adiudicavi. Veram enim purpuram, me iudice, haec exanthemata non conſtituebant, quia ſigna huic propria, ut ſunt anxietates praecordiorum, ſudores, deliria, ſitis, aeſtus et eiusmodi alia, aut prorſus, aut maxima ex parte defecerunt.

Dicit quidem magni nominis Medicus Sydenham, quod ſaliva ad undecimum usque diem fluere debeat; aſt ego iuvenem vidi undeviginti annos natum, diſcretis variolis, quibus eruptis parva febris reſpondebat. Hunc ſalivae fluor, quinto die incipiens, ultra modum copioſus, cum dolore faucium et difficili deglutitione coniunctus, reliquit, ita, ut ſimul vitia faucium omnia abirent. Febris autem, quae ſuppurationem comita-

mitari ſolet, a nono veſperi usque ad duodecimum validior, quam quidem e numero variolarum exiguo coniectaſſem, erat.

Beatus ille Faselivs, Profeſſor quondam mihique amicus numquam ſatis venerandus, impuritatem dentium et gingivae malis adnumeravit variolarum ſignis. Idemque confirmavit puella quaedam quinque annos nata, quam die decimo quarto confluentes abſtulere variolae. Tenaces hae dentium ſordes, linteo aliquoties abſterſae, altero die ſemper recurrerunt. Vigente morbo multos per anum eiecit haec puella vermes, eademque ſerpentibus puſtulis (*Ausſchlag*), faciem et pedes occupantibus, antequam variolis vexaretur, obnoxia fuit. Triduo ante mortem oculi eius iam obſcuri aut fracti, ut moribundis eſſe ſolent, apparuerunt.

Alia octo annos nata puella, variolis laborans, die decimo quarto huius morbi in veram adhuc incidit purpuram. Omne reiecit medicamentum. Contumacia eius atque nauſea erga omne corpus, quod nomen ſaltem medicamenti referret, eo proceſſit, ut ne quidem ſpiritus vitrioli cum ſyrupo Rubi idaei quidquam, potui miſceri, paſſa fuerit. Dum interim cadentes e cute ſquamae purpurae finem indicabant, brachii dextri aeque ac humeri tumor dolorque apparebant, cumque nulla admonitione ad mutandum brachii ſitum moveretur, calloſus ipſi ad cubitum tumor, uſum brachii impediens, manſit. Aperienda erant apoſtemata quaedam ſcapulam occupantia. Haec multum puris dederunt, quod pro metaſtaſi puris variolarum merito habendum eſt. Tardioris ingenii parentes haec ſponte ceſſura eſſe credere pergunt, nec filiam, medicamenta faſtidientem, ad horum uſum perpellere audent.

Erant infantes, quibus variolae unum vel alterum oculum macula laeſerant, quae ſi pupillam tetigerat, viſui contradicebat. His unguentum ſic dictum pomadinum cum cantharidum pulvere, pone aurem oculo labefacto proximam, usque ad eroſionem cutis applicabatur. Particula autem, quae milii granum adae-

adaequabat, unguenti, quod ex drachma una mercurii praecipitati rubri, ter aqua roſarum, ut omne adhuc adhaerens nitri acidum recederet, abluti, et ſemuncia pinguedinis viperarum recentis paratum erat, quovis mane, ipſo in oculo macula, apte tegebatur. Hoc modo eiusmodi maculae plerumque evaneſcebant.

Eandem metaſtaſin a variolis profectam, uti paulo ante dixi, expertus eſt infans quidam, qui annum egerat, ad cubitum. Pars tumida emollientibus cataplaſmatibus diligenter fota, et ad maturitatem perducta, ſcalpello aperiebatur, quo facto, pus laudabile effluxit, et priſtinum inde iterum motum acquiſivit brachium. Ad proſperam certe ſaepius Medici pertinet fortunam, ſi parentes, qui eius conſilio parent, invenit.

Infans quinque annos natus, initio morbi et quinto adhuc die graviſſimis premebatur deliriis, quamquam perpaucae ſaltem in conſpectum venirent variolae. Hunc morbi ſtatum nigro pilorum eius et oculorum colori, conſentiente Equite Rosen *de* Rosenstein, adſcribere poſſumus, quoniam nulla alia deliriorum evidentior praeſto erat cauſſa. Febris, ratione celeritatis et magnitudinis pulſus, admodum tolerabilis fuerat.

Infuſum corticis Peruviani et radicis Serpentariae Virginianae infantem, confluentibus variolis laborantem, ad diem usque decimum quartum, in leniori ſtatu conſervavit, quia ab octavo die hoc medicamentum abunde ingurgitaverat, iamque parentes de ſuperato periculo laetabantur, cum aegrotans die decimo quarto in catarrhum ſuffocativum ſubito incidebat, et intra horae ſpatium, circa meridiem, moriebatur, quamquam praeterita nox et horae matutinae nihil minus, quam hunc inopinatum praeſagiverint eventum.

Methodo Tissoti, Rosensteinii et Huxhami ductus, ſequentia plerumque dedi medicamenta. Initium faciebat Manna ſoluta, quam, ratione aetatis et virium, ad tertiam vel quartam ſedem aegro exhibui. Eodem tempore pannuli lanei, calido

Digitized by Google

lido lacte madidi, frequenter, prout nempe ſymptomatum vigor requirebat, pedibus applicabantur. Quodſi verſus quartam noctem vehementiora urgerent ſymptomata, ſinapiſmum ſupra iam deſcriptum plantis pedum ſtatim adplicavi, eique ſimul emulſionem camphoratam pro uſu interno adiunxi, ſpiritum quoque Vitrioli potui aetate provectiorum, quo aceſceret, admiſcui, ut Sydenham, Tissot et Rosenstein iubent. Ad haec cuivis aegro Rosensteinii dicta: quod variolis decumbentes aut perpotare, aut mori oporteat, diligenter inculcavi.

Quodſi die quinto maxima pars graviorum ſymptomatum, quae variolarum eruptionem comitari ſolent, abierit, camphoram reieci, ſolis contentus remediis antiphlogiſticis et huius generis diaeta. Febri autem, quam variolae in pus abeuntes ſecum ducunt, cum vehementia quadam die nono accedenti, ſolutam Mannam, ſuadente celeberrimo Freindio, oppoſui. Alvo hac ratione aliquoties mota, ad infuſum Peruviani corticis confugi, et emulſionem ſupra memoratam, ſi nempe per circumſtantias liceret, interpoſui. Vt tandem variolae die decimo matutinis horis, aut ſi colore flavo, i. e. pure benigno, imbutae eſſent, acu vel forfice aperirentur, ſemper admonui; multi tamen, ſocordia aut praeiudicio ducti, huic perutili operationi maximo niſu reſtiterunt, nec evidentem huius uſum iis demonſtrare ullo modo profuit. Alvo ultra horam vigeſimam quartam adſtrictae, enema emolliens, ſi modo, ob perverſum parentum vel ipſorum aegrotantium animum, inveniret locum, dicavi. Faucium doloribus et difficili deglutitioni, mucilagine ſeminis cydoniorum cum Rubi idaei Syrupo, ivi obviam, adhaec aquam cum farina avenacea coctam frequenter hauriendam, nec non decoctum pro gargariſmate, ex melle, nitro et aqua hordei, ſiphunculo iniiciendum ſuaſi.

Ordinarium potum vel aqua hordei oxymelle ſimplici et acido vitriolico mixta, vel cereviſia tenuis, per eadem liquida acidulata, vel denique conditae ſaccharo ribes, in aqua contri-

tae

tae et transfuſae, conſtituebant, hisque, febre non obſtante, unum vel alterum cochleare, vino rhenano aut etiam aceto plenum, addere permiſi.

Cibus aegrotantium regularis erat ptiſanarius, ex oryza vel hordeo teneriori emolito (*Perl - Graupen*) conſtans, cui tantum aceti vini, vel etiam ſucci citri, quantum cochleare unum capit, adiiciebatur; his iuſcula avenacea et alia ex ſolo carnium iure absque omni pinguedine parata, interponere permiſi. Poma et pyra cocta ſalubrem gratumque dederunt aegrotantibus victum.

Venaeſectione, in caſu manifeſtorum ſignorum incipientis inflammationis, nimirum phrenitidis, deliriorum, celeris, duri fortisque pulſus, difficilis reſpirationis, capitis dolorum, oculorum inflammatorum, maximopere ſaepius opus fuiſſet, ſi modo per parentum et adſtantium ſtuporem atque praeiudicia eandem celebrare licuiſſet. Huius vicem cataplaſma ſupra deſcriptum, e fermento panis, camphora, aceto et ſemine ſinapi, una cum pannulis laneis, madidis, calidis, tenere debuerunt, quibus adhuc unum vel alterum enema e melle et nitro, atque infuſum florum chamomillae ſubiungebantur.

(*Vinaria Halam miſſa d.* 12. *April.* 1769.)

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. GEORGII ZACHARIDES.

Hemicrania rebellis et perquam acerba, a Verme, in nare ſiniſtra hoſpitante, excitata.

Mulier annorum 72. nullis per integram illorum ſeriem morbis obnoxia, duarum prolium mater, menſium fluxum, qui circa 47mum aetatis annum ceſſavit, ſemper regularem et in ſufficiente quantitate manantem experta, ſtaturae ceteroquin procerae, habitus corporis macilenti, amplis tamen vaſis in-

ſtructi, et temperamentum prae ſe ferens melancholicum, tribus annis circiter ante ſuum obitum vehementi corripitur Hemicrania, integrum capitis latus ſiniſtrum adeo pertinaciter moleſtante, ut nullis remediis, apud alios levamen ferentibus, utpote pediluviis, Venaeſectione, ſcarificatione, veſicantibus, alvum ſubducentibus, internis temperantibus ac lenioribus papaveraceis, Decoctis aquoſis ſpiſſitudinem humorum emendantibus, prouti et variis ſub varia forma externis diſcutientibus ac paregoricis applicatis, debellari potuerit, donec tandem pulvere errhino, ex variis herbis odoratis, veluti Majorana, Baſilico, Maro Syriaco, Nicotiana cum parca portione rad. Hellebori albi intermixta, parato, ſubinde naribus attracto, aegrota ſemel ad fortiorem et frequentius repetitam ſtimularetur ſternutationem, ſub qua motum aliquem vividum in cavitate narium ſiniſtra, cum ſenſu craſſioris cuiusdam obſtaculi hanc narium cavitatem obturantis, experitur. Opportune tum temporis, qua Aulae Illuſtriſſimorum Comitum Kohary Medicus, in quorum ſervitiis memoratae aegrotantis maritus ſimul, qua Telonii adminiſtrator, degebat, praeſens fueram, aegrotanti adhuc ulterius illa ordinaturus, quae pro enormi dolore leniendo poſſent eſſe proficua. Obſtupeſco tamen, cum, candela propius admota, (erat enim iam veſpera et tempus hybernum,) vermem cum ſua cauda ſemet hinc inde motitantem, conſpicerem, quem arripiendo forcipe teneriori (*ein Korn-Zünglein*) a Chirurgo aulico, qui una mecum aderat, ſubminiſtrata, atque in quantum requirebatur eundem leniter comprimendo, absque magna difficultate protinus extraxi. Referebat is vivus duos circiter pollices latos quoad longitudinem, et calami fere ſcriptorii craſſitiem latitudine aequabat, corpuſculum tamen mollius, at tenuioribus fuſcis ſegmentis, interſtitia quaſi formantibus, inſtructum; quoad caput et roſtrum autem multum vermem in ligno carioſo hoſpitantem referebat. Indidi illum ſpiritui vini recti caſtiſſimo, in quo ultra 24. horas vivebat. Mulier autem aegrotans adeo a dolore di-

divexata, praeter relictam quandam capitis temulentiam et pedum titubationem, quod ſymptoma tamen etiam ſucceſſive evanuit, plenarie ab illo dolore, ultra 8. hebdomadas ſine intermiſſione ſaeviente, fuerat liberata, donec tandem poſt triennium repente, forti apoplexia accedente correpta, vitam cum morte commutaret.

(*Neoſolio Halam miſſa d.* 16. *April.* 1769.)

Scholion.

Equidem varia iam paſſim proſtant exempla vehementiſſimorum et maxime diuturnorum capitis dolorum, a vermibus, in ſinu frontali nidulantibus, excitatorum, a variis fide perquam dignis Medicis relata, videlicet a *Guil.* Fabricio, *Obſervat. et Curat. med. chirurg. Cent. I. Obſerv. VIII. et Cent. V.* p. 381. *Nicol.* Tulpio, *Obſerv. medic. Lib. IV. Cap.* 12. p. 299. *Thom.* Bartholino, *Epiſtol. medicinal. Cent II. Epiſt.* 74. p. 641. Scharschmidio, *in denen medicin. und chirurg. Nachrichten Th. I.* p. 214. itemque Littrio et Maloeto, *in Actis regiae Scientiarum Academiae Pariſinae anno* 1708. *p.* 42. et 1733. p. 34. ac tandem Quelmaltzio in *Commerc. litterar. Norimbergenſ. ann.* 1746. p. 131. nulla vero aut interdum vix exigua minusque ſufficiens celeberrimis hiſce Viris ſubnata eſt occaſio, originem natalesque talium vermium, aut ipſam etiam Inſectorum ſpeciem, ex cuius ovulis, quomodocunque intra nares delatis, ingrati eiusmodi hoſpites excluſi fuerint. Quum autem nuperrime Dn. D. *Ioh. Auguſt.* Wohlfahrt commodam aliquam nactus fuerit occaſionem, defectum huncce reſarciendi, quibusdam ad minimum eruditorum noſtrorum Lectorum haud ingratum fore iudico, ſi eius *Obſervatio de Vermibus per nares excretis*, quam praeterito anno 1768. in exiguo quodam, trium ſaltem plagularum Schediaſmate, publici iuris fecit, hic ſubiungatur, praeſertim

Digitized by Google

quoniam eiusmodi genus Scriptiuncularum ad plurium manus non facile pervenire ſolet.

Venit ad me ſenex, inquit praedictus D. WOHLFAHRT, *annos LXVII. natus, ſale coquendo victum quaerens, vehementiſſimis ſe capitis doloribus inde ab octo diebus cruciari, imo ad rabiem ſe ſe abripi eorum vi, queritur. Cui dum conſulere meditor, dextrum oculum, dextram capitis partem, os fauceſque valde intumuiſſe obſervo. Adhibui, quae eiusmodi in morbis adhiberi ſolent, omnia; ſed irrito eventu. Tum, id quod in capitis doloribus plerumque fieri iam* CELSVS *docuit* a), *nos hic ex alia cauſſa accidiſſe docebimus, ſanguinis curſus ex naribus adeſt: triduum manet: nec diu nec noctu conſiſtit. Homo interim iſte ſe domi continere, nec venire ad me amplius. Ecce! quarto die e ſiniſtro naſi foramine vermis exit: quem cum mihi oſtenderet, ſuaſi ut ſpiritum vini naſo infunderet attraheretque. Quo facto ſtatim octo et decem vermes e dextro foramine prodeunt. Aegrotus non amplius ſentit dolores, quibus paulo ante vexabatur, acutos, priſtinumque vigorem recipit. Interim vermium iſtorum naturam accuratius explorare lubuit.*

Vermis igitur quisque albidi coloris erat, eaque magnitudine, quam Fig. 1. Tab. VII. *oſtendit. Omnes vero iſtos vermes ſtatim vaſe vitreo, cui paullum terrae iniectum erat, incluſimus. Statim illi vermes ſe in illa terra abſcondere atque poſt paucos dies in erucam ſubnigram duramque* (Fig. 2. Tab. VII.) *abire. Poſt viginti novem aut triginta dies prodierunt muſcae, quarum et imaginem exhibuimus* Fig. 3. et 4. Tabula VII.

Praecipuas dein huius muſcae partes aeri inſcribendas exhibendasque in Tabula, libello ſuo addita, curavit ſupra nominatus Auctor, ſimulque deſcriptionem eiusdem, idiomate germanico exaratam, adiecit, quae ſingula vero, ne nimis prolixa evadat haec recenſio, omittere lubet. De modo autem, iuxta quem ovula iſtius muſcae intra nares ſenis huius pervenerint, ibique temporis mora praedicti vermes excluſi fuerint, et adoleve-

a) de Medicina Lib. II. Cap. 7. p. 63. et Lib. IV. Cap. II. p. 186.

Digitized by Google

leverint, non penitus improbabili quadam ratione ſuſpicatur, quod, quoniam ex genere illarum muſcarum eſt, quae verſari ſolent in locis, ubi foetidus odor eſt, ibique ova ſua lubenter deponunt, et alias vulgari nomine *Schmeiß-Fliegen* vocantur, facile fieri potuerit, ut, dum mucus forſitan ſub ſomno in extremitate narium praedicti ſenis haerebat, muſca in eodem ovula ſua poneret; ut iſte homo poſtea mucum in naſum retraheret, ovula igitur in ſinus frontales pervenirent, atque tali modo vermes in hoc quaſi domicilio generarentur atque creſcerent; dumque inſimul ex anatomicis abunde conſtaret, membranam, quae fauces et cavitates narium tegit, cum ſinubus quoque coniunctam eſſe, inde facile evenire potuiſſe, ut, cum maiori ſucceſſive facto vermium incremento, dolores etiam aucti fuerint, ac quoniam in dextro potiſſimum ſinu frontali habitaverunt, inflammatio ideo et tumor lateris dextri acciderit.

(A. E. Büchner.)

OBSERVATIO XL.

Dn. D. JOANN. PHILIPPI BVRGGRAVII.

De

Antimonii crudi ſingulari efficacia contra ulcera maligna, ab acido fermentato excitata.

Religioſus P. T. nunc annum aetatis 64tum agens, iuſtae ſtaturae, robuſtae compagis, habitus corporis carnoſi, temperamenti cholerico-ſanguinei, a 30. abhinc et ultra annis, potibus fermentatis et cibis acribus nimium quotidie indulgens, interea etiam in Weſtphalia per aliquot annos commoratus, carnibus ſpiſſis ſalitis fumo induratis liberaliter paſtus, ſub initium anni 1766, tam in univerſa facie, quam in femoribus et tibiis, partim multis tumori-

moribus parvis, duris, cito inflammatis, partim veſicis gangraenoſis cito ruptis, et tumoribus illis ac veſicis in foeda ulcera cito abeuntibus, infeſtari coepit. Clam ſemet ipſum, acceptis neſcio unde unguentis et emplaſtris, minime proſpero cum ſucceſſu, curare ſuſcepit. Primum apex naſi tumidus, inflammatus, cum partis cartilaginoſae ſepti narium deſtructione, exulcerabatur. Nunc, quamvis aegre, Chirurgum admittebat, qui ulcerum pravitatem inſpiciens, ſerio a potuum ſpirituoſorum et ciborum acrium abuſu dehortabatur, et ut a Medico ſanguinem corrigentia remedia peteret, exhortabatur. Prius utcunque obſervavit; poſterius vero temere reſpuebat. Findebatur interea ſecundum longitudinem apex naſi tetro aſpectu et per totum anni 1766. decurſum, non ſolum conſolidari nequibat, ſed ora huius ulceris ad ſe invicem intro converſa corrugabatur ita, ut totus naſi apex concideret, totaque facies per alia ſimilia ulcera valde deformaretur.

Difficillimus ad medicamenta aſſumenda, urgente tandem ſumma neceſſitate, a me conſilium petiit. Mecum igitur reputans enormi illo cereviſiae vinique abuſu, ultra 30. annos continuato, totam humorum maſſam acrimonia acida fermentata, a viribus circulantium humorum vitalibus nunquam vere ſubacta, et in ſanam animalem craſin converſa, ita inquinatam et habitualem factam fuiſſe, ut, accedente iam ſenili rigiditate, paſſim in vaſis ſuperficiei corporis exhalantibus, crudi acido-acres humores ſtagnarent, varos et abſceſſus illos malignos gangraenaſcentes gignerent.

Placuit igitur, propter aegri ad pharmaca moroſitatem, virtutes Antimonii crudi, in morſulos grati ſaporis, ad morem Kunckelii, iuxta Diſpenſatorium Brandenburgicum, redacti, experiri. Horum morſulorum primo die unum aſſumebat ita, ut alterum eius dimidium mane, alterum veſperi circa quintam devoraret: altero die mane integrum, et veſperi dimidiatum

mor-

Digitized by Google

morſulum; tertio demum et ſequentibus diebus mane et veſperi integrum morſulum comederet. Ita pergebat, donec uncias prope 32. morſulorum abſumſerat, quamvis non omnino obſervato ordine aſſumtionis modo deſcripto, ſed ſaepius dies interpolaret, quibus a morſulorum uſu abſtinebat, nec congruam ſemper diaetam adhiberet. Nihilo minus uſu horum morſulorum progreſſus mali evidenter quotidie minuebatur, tandemque ſiſtebatur, et ulcera, foedis quamvis relictis cicatricibus, coaleſcebant et homo ſanabatur.

OBSERVATIO XLI.

Dn. D. PHILIPPI BVRGGRAVII.

De

Stillicidio ſanguinis ſcorbutico ex ſuperficie corporis.

Puellus K. ſextum aetatis annum agens, obeſulus, fuſcus, bonae ad ſenſum compagis, vivax, de nullo incommodo hucusque conqueſtus, die 14. Januarii 1766. ex improviſo per faciem et univerſum corpus, et omnes artus, maculis nigreſcentibus eius magnitudinis, qualem morbilli prae ſe ferre ſolent, conſpurcabatur, quae ad levem attritum, quem puer ipſe manibus ſibi inferebat, ſanguinem copioſe ſtillabant; quas vero non fricabat, illae integrae perſtabant. Perterrita ad hunc conſpectum mater meam opem implorabat. Accedens non ſolum rem, ut modo retuli, conſpicio, ſed puellus etiam mox ſanguinem in os defluentem non ſolum exſpuit, ſed coagulatum evomit, et liquidum loturae carnis ſimile alvo excernit. Omnis ille ſanguis, ex dictis locis prodeuns, cadaveroſi quid, vel ſpecialius, lochia quaſi puerperarum olebat. Puellus de nullo dolore conquerebatur, ſed tantum languebat. Libere reſpirabat, et pulſus placido rhythmo decurrebat.

Ex his ſpontaneas adeſſe ſugillationes ex tenerrimis vaſculis ſanguiferis ſubcutaneis marcidis ruptis, colligens, diatheſin ſcorbuticam alcaleſcentem ſubeſſe pronuntiabam, quae, ſi in interioribus aeque ut in exterioribus proceſſura eſſet, puerum proxime perditum iri praedicebam.

Indicari mihi videbantur, quae confeſtim acrimoniam involverent et innoxiam redderent praeſcribere, ut, inducias nactus, ſubiungere poſſem, quae ſcorbuticam illam poſtliminio corrigerent. Iubeo ipſi parari decoctum panis albi Sydenhamianum, eſſentia Citri ſicca, ſive ſaccharo Canarienſe, ad corticem flavum pomi citrei recentis affricto, edulcoratum, pro potu ordinario, ad quem diligenter hauriendum ſedulo monendus ſit. Praeſcribo ſimul emulſionem ex ſeminibus quatuor frigidis maioribus, et papaveris albi, utpote neutiquam ſoporiferi, quin potius blandiſſime mitificantis, cum aqua florum ſambuci et chaerefolii, parandam, tantillo nitri puriſſimi, et ſyrupo quinque radicum aperientium maiorum imbutam. Altero mane, qui erat 15. Januarii, redeuns, video quidem rivulos illos ſanguineos multum imminutos, obſervo vero pulſum multum turgere et accelerari, totum os internum a cruore nigreſcere et foedum rictum conſpici. Conſulo ſtatim venam puello ad uncias quinque vel ſex in alterutro cubito ſecari, quo moles ſanguinis imminuta in orbem redeuns, latera arteriarum minimarum convergentia minus urgeret, et a ruptura vindicaret: rictum vero melle roſaceo diligenter detergere. Sanguis e vena miſſus poſtquam refrixerat, non in ſerum et cruorem ſeceſſerat, ſed ſerum pelliculam ex coeruleo virideſcentem et flaveſcentem formaverat, totam quantam mucoſam, quae cultelli apice detrahi poterat, cruor vero ſubtus in placentulam haud concreverat, ſed totus fluidus niger perſtabat, qualis ſcorbuticorum ſemper eſſe ſolet. Suadeo ſimul alvum enemate, ex decocto furfurum triticeorum cum aqua parato, additoque ſaccharo miſcellaneo pro abſterſione adiuvanda, eluere. Secedebant

Digitized by Google

bant ſordes liquidae, fuſcae, hinc inde ſanguine tinctae. Die 16. et 17. Januar. eadem erat rerum facies, et pulſus nonnihil iuſto frequentior, nihil cibi appetebat, paululum vero ſitiebat. Quamvis os, gingivas, buccas, linguam, melle roſaceo ſaepius per diem detergerent miniſtrantes, mox tamen rictus iterum ſanguine atro tinctus cernebatur, cuius vero rivulos conſpicere non dabatur. Emulſionem continuabat.

Quoniam emulſio acrimoniae involutionem non male praeſtitiſſe videbatur, iam ipſam acrimoniam alcaleſcentem aggredi e re eſſe cenſebam. Praeſcribebam hinc d. 18. Januar. Oxymell. ſimpl. ℥iij. Syrupi quinque radicum aperientium maiorum et aquae ſcordii ana ʒij. Miſce. Sumat eodem ordine et quanto, quo emulſionem ſumſerat. Die 19. Jan. per plurimam diei partem ſoporoſus erat, pallidus, nullos cibos appetens, ſatis bene tamen decoctum panis albi ſupra dictum bibebat. Veſperi iterum non nihil ſanguinis grumoſi evomebat. Totus rictus a grumoſo ſanguine niger. Maculae nigrae perſtabant. Die 20. mane utcunque alacrior. Deterſus et mundificatus rictus nec aeque cito, nec aeque copioſe, ac antea, a grumoſo ſanguine nigreſcebat. Continuabat oxymel. Die 21. adhuc alacrior, et reliqua omnia mitiora. Die 24. iterum aliquid cruoris rictum oris nigredine inficiebat: ceterum utcunque bene ſe habebat.

Quum vero puer pharmacum porro aſſumere recuſaret, humorum vero alcaleſcentia nondum ſatis correcta eſſet, ad aliud tranſeundum erat, quod pharmaci vices ſuſtineret, pueroque gratum eſſet. Suadebam propterea, ut rob Sambuci, eidem iam alias familiare, mater ſumeret, eiusque duplum cum ſimplo mellis miſceret, pueroque praeberet, quod facile ſumebat.

Correcto ſic putrido, maculisque palleſcentibus, quo mucorem ſcorbuticum ſolverem, et cruorem pariter ac ſerum ſanguinis aequaliter miſcerem, praeſcribebam die 29. Jan. Extract. trifolii fibrini, utpote non aeque, ut alia amara et antiſcorbuti-

 ca,

Digitized by Google

ca, aſperi, ſed ſucculenti ℥ß. Tartari ſolubilis ℨij. aquae Scordii ℥iv. ſyrupi quinque radicum aperientium maiorum ℥j. huiusque mixturae ſingulis fere horis cochlear unum ſumere iuſſi. Continuabat et repetebat hoc medicamentum usque ad 3. Februarii, hoc ſucceſſu, ut alacrior in dies redderetur, alvus utcunque fluida fieret, et maculae, quotidie pallidiores redditae, tandem prorſus diſparerent. Appetebat et digerebat bene, pulſus tamen nonnihil iuſto celerior. Pro ulteriore igitur digeſtione, et viſcerum excitatione, praeſcribebam die 4. Februarii Tinct. rhei bene ſaturatae ℥iß. Elixirii balſamici Hoffmanni cum vino malvatico parati ℨvj. eiusque ſumebat mane et veſperi ſingulis vicibus guttas 100, et cum nondum omnino proficeret, idem pharmacum d. 11. Februarii repetere iuſſi. Atque ita tandem convaluit.

OBSERVATIO XLII.

Dn. D. JOANNIS PHILIPPI BVRGGRAVII.
De
Vapore Muſti ſuper prunis bullientis noxio.

Muſtum fermentans eructare vapores, qui intra locum clauſum coërciti, homines ibidem degentes cito perimant, res eſt triſtibus exemplis, etiam in vulgum notis, nimium comprobata. Sed muſtum recens, forſan fermentationis initia nondum vel vix concipiens, ſuper prunis bulliendo inſpiſſandum, noxios etiam vapores emittere, quamvis non lethiferos, non aeque notum eſt; hinc publice monendum.

Duae Virgines, altera, minus valida, duorum ſupra quadraginta annorum, altera 22dum aetatis annum agens, firma et robuſta, ambae ceterum ſanae, confectionem ex pulvere feminis Sinapi contuſi cum muſto inſpiſſato, in uſus domeſticos, circa finem Octobris 1768. parare volebant. Quo auram non nihil horridam in culina vitarent, quatuor circiter libras muſti recen-

recentis, ex uvis hoc anno non omnino maturis expreſſi, intra conclave ſuum tepefactum, cum pauxillo Caryophyllorum aromaticorum et Cinnamomi, ſuper prunis non fumantibus, ſed intime candentibus, bullire ſinunt, ab hora veſpertina quarta ad ſextam, ut inſpiſſetur. Replet bullientis ita muſti vapor totum, nec anguſtum, nec humile conclave, non ingrato odore, et muſtum tum ſufficienter inſpiſſatum extra conclave ponunt. Neutra inde incommodi quid ſentiebat, niſi quod iuniori virgini, intra dictum bihorium, ſibi, ab utroque ſyncipite, deorſum verſus ventriculum quid tendi videretur, quod vero mox iterum ceſſabat. Coenant cum ſuis circa octavam veſpertinam in eodem conclavi, eodem vapore utcunque adhuc olido: ſenior admodum parce, ut ipſi iam pridem uſu venire ſolet; iunior liberalius, ſobrie tamen. Inter coenandum ſenior viribus deficere ſucceſſive pallere, tremere, tandem animo fere linqui incipiebat, per inſequentem noctem vix dormiebat, et poſt mediam noctem altero mane laborioſe vomebat. Poſtquam, finita coena, Deo gratias ſtando egiſſent, iunior ſubito indicabat ſeſe male habere, pallebat, et niſi ſubito prehenſa ſuffulta et ſupra ſellam locata fuiſſet, humi cecidiſſet. Tota animo linquebat, mox vero omnem aſſumtam coenam evomebat, et inde citiſſime ſibi ipſi reſtituebatur, commodeque dein dormiebat.

Ambae harum moleſtiarum cauſſam, dictum vaporem eſſe accuſabant: nec frivole. Etenim duae, ex quatuor, librae muſti ſub ſpecie vaporis per conclave ſparſae erant, quod muſtum ad dimidias partes inſpiſſatum fuerit. Hunc vaporem reſpirando et ore et naribus continuo attraxerant, quin et cum ſaliva deglutiverant. Ipſe vapor ſubtilis, penetrabilis, impulſu ignis illum evaporare cogentis, et aëris intra conclave motu adhuc agitatis, ad ventriculum et pulmones, quin et ad cerebrum penetrabat, et partes iſtas olida ſua acrimonia ſtimulabat.

Muſtum recenter expreſſum guſtatum, dulce et viſcoſum ſentitur: fermentationem concipiens, fit acre, acidulum. Re-

Digitized by Google

cens muſtum deſtillatum, aquam fere inſipidam fundit, reliquum in conſiſtentiam plus minus ſpiſſi ſyrupi concreſcit. Muſtum autem fermentans acorem eructat, qui intra locum clauſum coërcitus, flammam candelae extinguit et cito hominem perimit, nec ulla arte cogi et colligi poteſt. Becchervs *Phyſic. ſubterr. Lib.* 1. *Sect. V. Cap.* 2. *n.* 29. applicavit maximo dolio, muſto fermentante repleto, alembicum, cuius roſtro refrigeratorium accommodavit, ut tales ſpiritus caperentur, ſeque in liquorem condenſarent, ſed fruſtra. Muſtum, peracta fermentatione, fit liquor inebrians, Vinum dictus.

Praeſentis caſus muſtum omnino adhuc dulce viſcoſumque erat, nulla conceptae fermentationis ſigna praebens. Si forſan vaſe clauſo deſtillationi commiſſum fuiſſet, aeque aquam fudiſſet. Lenta vero iſta coctione in omnibus ſuis minimis partibus agitatum, hoc attritu acres iſtos vapores in libero aëre quaſi fermentando gignere coepit, Virginibus iſtis adeo moleſtos.

(*Francofurto ad Moenum Halam miſſae*
d. 28. *April.* 1769.)

OBSERVATIO XLIII.

Dn. OTTON. FRIDERICI MÜLLERI.

Enumeratio plantarum, terram, vegetabilibus deſtitutam intra anni ſpatium occupantium.

Xyſtus in agro Fridrichsdalenſi peramoenus, iuſſu Generoſiſſimae ac Illuſtriſſimae Comitiſſae a Schulin, anno 1766. producebatur per alnetum quoddam. Vt et hic tractus, quo alveus perenni fere rigatur aqua, ambulantibus et ſpectantibus aeque gratus eſſet, ſternenda erat via commoda. Conſtruebatur igitur agger; exſtructus arena tegitur et aequatur.

Dum

Dum ſub initium veris 1767. ambulacrum hoc, omnibus et ſingulis Florae ſubditis penitus deſtitutum, oculis perluſtrarem, in mentem venit, obſervationes inſtituere, quinam regni vegetabilis incolae aream hanc nudam prorſus et inanem occupare aggrederentur. Longa eſt 100, lata 10 paſſus.

Coloniae conſtituebantur: gentes plebeiae, filicum imprimis ac graminum, cohortium nobiliorum anteſignani, hinc et illinc ſua loca occupavere; primariae et gregariae promiſcue ſequebantur, ita, ut brevi totum ambulacrum virore et floribus ubique ſplenderet.

Genera, quae hanc provinciam intra dimidium anni ſui iuris fecere, ultra 80. Species 143. eo ordine, quo mihi in conſpectum venere, iunctis tamen congeneribus, notavi.

Equiſetum
ſylvaticum.
fluviale.
arvenſe.
hyemale.

Tuſſilago
Farfara.

Senecio.
vulgaris.
Jacobaea.

Juncus
articulatus.
effuſus.
conglomeratus.
bufonius.

Carex
hirta.
acuta.
leporina.
veſicaria.

Geum
rivale.

Ceraſtium
vulgatum.
aquaticum.

Potentilla
anſerina.

Medicago
lupulina.

Veronica
officinalis.
Chamaedrys.
ſerpyllifolia.
Beccabunga.
ſcutellata.

Scler-

Digitized by Google

Scleranthus
annuus.
Leontodon
Taraxacum.
hiſpidum.
Prunella
vulgaris.
Trifolium
repens.
pratenſe.
procumbens.
arvenſe.
Galium
paluſtre.
verum.
Aparine.
Polygala
vulgaris.
Chaerophyllum
ſylveſtre.
Saginia
procumbens.
Arenaria
trinervia.
ſerpyllifolia.
Geranium
molle.
rotundifolium.
columbinum.
diſſectum.
ſanguineum.
Plantago
maior.
lanceolata.
Ranunculus
bulboſus.
repens.
acris.
auricomus.
polyanthemos.
Viola
canina.
tricolor.
Bellis
perennis.
Saxifraga
granulata.
Draba
verna.
Thlaſpi
arvenſe.
Alſine
media.
Fragaria
veſca.
Rumex
criſpus.
acetoſa.
acetoſella.
Dactylis
conglomerata.
Anthyllis
Vulneraria.

Hiera-

Digitized by Google

Hieracium
paludoſum.
Verbaſcum
Thapſus.
Hyoſcyamus
vulgaris.
Malva
rotundifolia.
Vicia
Cracca.
ſativa.
Feſtuca
rubra.
fluitans.
myouros. *)
Lolium
perenne.
temulentum.
Agroſtis
ſtolonifera.
capillaris.
Anthoxanthum
odoratum.
Poa
annua.
trivialis.
anguſtifolia.
Poa
pratenſis.
paluſtris?
Avena
elatior.
ſativa.
Alopecurus
geniculatus.
Holcus
lanatus.
mollis.
Hordeum
vulgare.
Bromus
ſecalinus.
Epilobium
montanum.
paluſtre.
Polygonum
amphibium.
aviculare.
Perſicaria.
Convolvulus.
Orobus
vernus.
Pteris
aquilina.

My-

*) De *Feſtuca myouros* Florae *Fridrichsdalinae* ac Florae *Danicae* novicia notari meretur, quod faſciculum eius in hoc aggere, ac in vicina ſylva caedua 1767. primum detegere contigerit, inſequenti vero anno 1768. nec his locis regerminavit, nec alibi inventa eſt, licet ſedulo quaerebatur.

Digitized by Google

Myoſotis
arvenſis.
Jaſione
montana.
Lathyrus
pratenſis.
Scutellaria
aquatica.
Stachys
ſylvatica.
Achillaea
millefolium.
Iris
pſeudacorus.
Lapſana
communis.
Phleum
pratenſe.
nodoſum.
Cynoſurus
criſtatus.
Lycopſis
arvenſis.
Gentiana
Centaurium.
Hypericum
quadrangulum.
perforatum.
Chryſanthemum
Leucanthemum.
Campanula
decurrens.
Trachelium.
rotundifolia.
Scabioſa
arvenſis.
Hypochaeris
radicata.
Rubus
caeſius.
idaeus.
Papaver
dubium.
Galeopſis
Tetrahit.
Linum
vulgatiſſimum.
Spergula
arvenſis.
Anagallis
arvenſis.
Gnaphalium
uliginoſum.
Spiraea
Vlmaria.
Sonchus
oleraceus.
Carduus
lanceolatus.
Selinum
paluſtre.
Lythrum
Salicaria.
Solanum
dulcamara.
Ononis
ſpinoſa.

Eu-

Digitized by Google

Euphraſia
vulgaris.
Bidens
tripartita.
Tordylium
anthriſcus.
Lyſimachia
vulgaris.

Chenopodium
album.
Matricaria
Chamomilla.
Lotus
corniculatus.

His patet, quam larga manu Natura alma mater ſterilem hanc arenam ditavit, ſeminibus vel ope ventorum, vel alio quocunque modo huc autumno 1766. translatis, quantumque herbarum numerum tellus, ſibi relicta, inculta ac macilenta, proferre valeat.

OBSERVATIO XLIV.

Dn. D. OTTON. FRIDERICI MÜLLERI.

Enumeratio Stirpium in Islandia ſponte creſcentium *).

MONANDRIA.

Hippuris
vulgaris.
Callitriche
verna.
autumnalis.

DIANDRIA.

Veronica
officinalis.
ſerpyllifolia.
Beccabunga.
Anagallis aquatica.

*) Stirpes hae ab indefeſſo Naturae ſcrutatore, *Joh. Gerh.* KOENIG, Medicinae Doctore, nunc urbis Tranquebar, in littore Indiae Coromandel, Medico practico, annis 1764. et 65. in Islandia lectae, mihique amice miſſae ſunt, exceptis paucis, quas viva voce ſupplevit.

Digitized by Google

Veronica
ſcutellata.
alpina.
fruticuloſa.
marilandica.
Pinguicula
vulgaris.
Anthoxanthum
odoratum.

TRIANDRIA.

Valeriana
officinalis.
Scirpus
paluſtris.
lacuſtris.
ceſpitoſus.
acicularis.
ſetaceus.
Eriophorum
polyſtachion.
vaginatum.
alpinum.
Nardus
ſtricta.
Phleum
pratenſe.
nodoſum.
alpinum.
Alopecurus
geniculatus.
Agroſtis
rubra.
ſtolonifera.
Agroſtis
capillaris.
canina.
alba.
arundinacea.
Aira
caerulea.
ceſpitoſa.
flexuoſa.
montana.
alpina.
ſpicata.
aquatica.
Poa
pratenſis.
trivialis.
compreſſa.
annua.
anguſtifolia.
maritima.
alpina.
Cynoſurus
caeruleus.
Feſtuca
ovina.
rubra.
elatior.
fluitans.
duriuſcula.
Elymus
arenarius.
caninus.

Bro-

Bromus
criſtatus.
Arundo
epigeios.
phragmites.
arenaria.
Triticum
repens.
Montia
fontana.
Koenigia
arctica.

TETRANDRIA.

Scabioſa
ſuccisa.
Galium
paluſtre.
Mollugo.
verum.
boreale.
Plantago
maior.
lanceolata.
maritima.
Coronopus.
Alchemilla
vulgaris.
alpina.
Potamogeton
natans.
maritimum.
compreſſum.
Potamogeton
lucidum.
criſpum.
pectinatum.
puſillum.
Sagina
procumbens.
Sanguiſorba
officinalis.
Tillaea
aquatica.

PENTANDRIA.

Myoſotis
ſcorpioides.
Pulmonaria
maritima.
Menyanthes
trifoliata.
Gentiana
campeſtris, α. β.
Amarella.
nivalis.
ciliata.
aurea.
quinquefolia.
bavarica? *Fl. Dan.* ic. 317.
— — *Fl. Dan.* ic. 318.
— — *Fl. Dan.* ic. 343.

Swertia
rotata.
Hydrocotyle
vulgaris.
Liguſticum
ſcoticum.
Angelica
Archangelica.
ſylveſtris.
Imperatoria
Oſtrutium.
Carum
Carvi.
Alſine
media.
Azalea
procumbens.
Parnaſſia
paluſtris.
Statice
Armeria.
Linum
catharticum.
Droſera
rotundifolia.
longifolia.
Sibbaldia
procumbens.

HEXANDRIA.

Anthericum
calyculatum.
Juncus
effuſus.
trifidus.
articulatus.
bulboſus.
bufonius.
ſtygius.
biglumis.
triglumis.
piloſus.
campeſtris.
ſpicatus.
Rumex
digynus.
acutus.
acetoſa, α. β.
acetoſella.
Triglochin
paluſtre.
maritimum.

OCTANDRIA.

Epilobium
anguſtifolium.
montanum.
paluſtre.
alpinum.
latifolium.
tetragonum.
Vaccinium
Myrtillus.

Vac-

Vaccinium
Oxycoccus.
uliginoſum.

Erica
vulgaris.

Polygonum
viviparum.
hydropiper.
amphibium.
aviculare.
Perſicaria.

Paris
quadrifolia.

DECANDRIA.

Andromeda
Hypnoïdes.

Arbutus
Vva urſi.
alpina.

Pyrola
rotundifolia.
ſecunda.

Saxifraga
ſtellaris.
nivalis.
punctata.
oppoſitifolia.
autumnalis.
aizoides.
bulbifera? *Fl. Dan.* ic. 390.
cernua.

Saxifraga
rivularis.
groenlandica.
tridactylites.
ceſpitoſa.
hypnoides.

Stellaria
biflora.
ceraſtoides.

Arenaria
peploides.
ſerpyllifolia.
ciliata.

Cucubalus
Behen.
acaulis.

Scleranthus
annuus.

Sedum
rupeſtre.
acre.
annuum.
villoſum.

Lychnis
flos cuculi.
alpina.

Ceraſtium
viſcoſum.
vulgare.
alpinum, *α.* *β.*

Spergula
arvenſis.
nodoſa.

Ko-

ICOSANDRIA.

Spiraea
Vlmaria.
Sorbus
aucuparia.
Rubus
ſaxatilis.
Fragaria
veſca.
Potentilla
verna.
anſerina.
aurea.
Geum
rivale.
Comarum
paluſtre.
Dryas
octopetala.

POLYANDRIA.

Papaver
nudicaule.
Thalictrum
alpinum.
Ranunculus
acris.
hederaceus.
reptans.
aquaticus.
Lapponicus.
repens.
glacialis.
Ranunculus
Ammanni. *Fl. Dan.* ic. 331.
Caltha
paluſtris.

DIDYNAMIA.

Bartſia
alpina.
Thymus
ſerpyllum.
Lamium
purpureum.
Galeopſis
Ladanum.
Tetrahit.
Prunella
officinalis.
Rhinanthus
criſta galli.
Euphraſia
officinalis.
Pedicularis
ſylvatica.
Flammea.
Limoſella
aquatica.

TETRADYNAMIA.

Draba
verna.
hirta.
muralis.

Dra-

Digitized by Google

Draba
incana.
Thlaſpi
burſa paſtoris.
campeſtre.
Cochlearia
officinalis.
Cardamine
pratenſis.
hirſuta.
petraea.
bellidifolia.
Siſymbrium
ſylveſtre. *Fl. Dan.* ic. 409.
Arabis
alpina.
Bunias
Cakile.

MONADELPHIA.

Geranium
ſylvaticum.
pratenſe.
montanum.

DIADELPHIA.

Polygala
vulgaris.
Lathyrus
pratenſis.
Vicia
Cracca.
Piſum
maritimum.
Anthyllis
Vulneraria.
Trifolium
arvenſe.
pratenſe.
repens.

SYNGENESIA.

Leontodon
Taraxacum.
autumnale.
Hieracium
Piloſella.
Auricula.
alpinum.
praemorſum.
Serratula
arvenſis.
Carduus
lanceolatus.
Gnaphalium
ſylvaticum.
uliginoſum.
alpinum.
Erigeron
alpinum.
uniflorum.
Senecio
vulgaris.
Matricaria
inodora.

Achillaea
Millefolium.
Viola
canina.
tricolor.
paluſtris.

GYNANDRIA.

Orchis
maculata.
latifolia.
* hyperborea.
Morio.
maſcula.
Satyrium
viride.
albidum.
nigrum.
Ophrys
camtſchatea.

MONOECIA.

Sparganium
natans.
Carex
dioica.
capitata.
pulicaris.
arenaria.
uliginoſa.
leporina.
vulpina.
Carex
muricata.
loliacea.
caneſcens.
elongata.
flava.
pedata.
montana.
globularis.
limoſa.
palleſcens.
atrata.
panicea.
capillaris.
Pſeudo-cyperus.
acuta.
veſicaria.
hirta.
Betula
alba.
nana.
Vrtica
urens.
dioica.
Myriophyllum
ſpicatum.
verticillatum.
Ceratophyllum
demerſum.

DIOECIA.

Salix
myrſinites.

Sa-

Salix
arbuſcula.
herbacea.
reticulata.
myrtilloides.
glauca.
lanata.
Lapponum.
arenaria.
fuſca.
caprea.
pentandra.

Empetrum
nigrum.

Juniperus
communis.

Rhodiola
roſea.

POLYGAMIA.

Holcus
odoratus.

Atriplex
laciniata.
patula.

CRYPTOGAMIA.

Equiſetum
ſylvaticum.
arvenſe.
paluſtre.
fluviatile.
limoſum.
hyemale.

Oſmunda
Lunaria.

Acroſtichum
Ilvenſe.
ſeptentrionale.
Thelypteris.

Polypodium
Filix mas.
Filix foemina.
fragile.
vulgare.
fontanum.
Phegopteris.
Dryopteris.

Ophioglosſum
vulgatum.

Lycopodium
alpinum.
clavatum.
annotinum.
Selago.
Selaginoides.

Sphagnum
paluſtre.

Splachnum
rubrum.
ampullaceum.
vaſculoſum.

Polytrichum
commune.
urnigerum.

Fontinalis
antipyretica.

Fontinalis
minor.
Phaſcum
acaulon.
Mnium
pellucidum.
fontanum.
hygrometricum.
purpureum.
ſetaceum.
cirratum.
hornum.
crudum.
pyriforme.
polytrichoides.
ſerpyllifolium.
Bryum
apocarpum.
ſtriatum.
pomiforme.
extinctorium.
ſubulatum.
rurale.
ſcoparium.
undulatum.
heteromallum.
hypnoides.
argenteum.
pulvinatum.
caeſpiticium.
truncatulum.
Hypnum
taxifolium.
Hypnum
denticulatum.
triquetrum.
filicinum.
proliferum.
parietinum.
praelongum.
criſta caſtrenſis.
abietinum.
cupreſſiforme.
aduncum.
ſcorpioides.
ſquarroſum.
dendroides.
curtipendulum.
purum.
illecebrum.
cuſpidatum.
ſericeum.
velutinum.
Anthoceros
punctatus.
Blaſia
puſilla.
Riccia
cryſtallina.
Marchantia
polymorpha.
haemiſphaerica.
tenella.
Jungermannia
bicuſpidata.
reſupinata.

Jun-

Digitized by Google

Jungermannia

albicans.
complanata.
dilatata.
julacea.
rupeſtris.
epiphylla.
pinguis.
furcata.
puſilla.
ciliaris.

Lichen

geographicus.
ſanguinarius.
fuſco-ater.
calcareus.
candelarius.
tartarus.
palleſcens.
ſubfuſcus.
ſaxatilis.
omphalodes.
olivaceus.
fahlunenſis.
ſtygius.
parietinus.
phyſodes.
ſtellaris.
islandicus, α. β. γ.
nivalis.
farinaceus.
venoſus.
aphtoſus.

Lichen

caninus.
ſaccatus.
croceus.
deuſtus.
cocciferus.
pyxidatus.
gracilis.
furfuraceus.
fraxineus.
prunaſtri.
reſupinatus.
velleus.
puſtulatus.
proboſcideus.
polyphyllus.
gracilis.
digitatus.
cornutus.
deformis.
rangiferinus.
uncialis.
ſubulatus.
paſchalis.
fragilis.
lanatus.
pubeſcens.
chalybeiformis.
hirtus.

Chara

vulgaris.
hiſpida.

Tremella
lichenoides.
verrucoſa.
hemisphaerica.
adnata.

Fucus
ſerratus.
veſiculoſus.
divaricatus.
exciſus.
inflatus.
ceranoides.
ſpiralis.
diſtichus.
nodoſus.
aculeatus.
muſcoides.
Filum.
lanoſus.
faſtigiatus.
furcellatus.
palmatus.
digitatus.
eſculentus.
ſaccharinus.
ſanguineus.
ciliatus.
criſpus.
alatus.
dentatus.
rubens.
plumoſus.
cartilagineus.

Fucus
ſpermophorus.
confervoides.
— — *Fl. Dan.* ic. 394.
— — *Fl. Dan.* ic. 408.
— — *Fl. Dan.* ic. 420.

Vlva
vmbilicalis.
inteſtinalis.
compreſſa.
latiſſima.
pruniformis.
Lactuca.
— — *Fl. Dan.* ic. 356.

Conferva
littoralis.
aeruginoſa.
dichotoma.
ſcoparia.
cancellata.
polymorpha.
rupeſtris.
aegagropila.
— — *Fl. Dan.* ic. 357.

Byſſus
cryptarum.
Jolithus.
botryoides.

Aga-

Agaricus
campanulatus.
fimetarius.
equinus.

Boletus
bovinus.

Helvella
mitra.

Peziza
lentifera.
ſcutellata.
cupularis.

Clavaria
coralloides.
muſcoides.

Lycoperdon
Boviſta.

OBSERVATIO XLV.

Dn. OTTON. FRIDER. MÜLLERI.

EPISTOLA

De muſca vegetante Europaea,

ad

VIRVM MAGNIFICVM ET EXCELLENTISSIMVM

BÜCHNERVM,

ACADEMIAE CAESAREO-LEOPOLDINAE NAT. CVR. PRAESIDEM DIGNISSIMVM.

Volvendo Ephemeridum, celeberrimorum in arte phyſica et ſalutari Virorum, Tomum tertium, quem benignitas *Tua, Praeſes* periiluſtris, nuper obtulit, incidi in Obſervationem, quae nomine *Tuo* inſcribitur: *Falſo credita metamorphoſis ſumme miraculoſa Inſecti cuiusdam Americani.*

Recte ibidem mones, Vir ampliſſime, *ea, quae primo quam maxime mira nobis viſa ſunt, ſi accuratius conſiderentur, non ſolum non mira, ſed naturae legibus quam maxime conſentanea deprehendi.* Id quod exemplo Inſecti, quod rerum naturalium in Gallia ſcrutatores *Mouche vegetante* appellant, apprime probas. Hoc enim, ingeniis inſulſis ſingulari ſane miraculo, creditum ſuperiori ſua par-

parte in plantam excreſcere, inferius vero figuram et ſubſtantiam animalem retinere, ſi oculis obſervando adſuetis indagetur, nil niſi plantam paraſiticam, animalculo mortuo et putreſcente innatam, offert. Aeque iuſta ſane ratione Muſcus cranio humano, bovino aut alius animalis aliqua parte innatus, hominem vegetantem aut animal vegetabile faceret. Hoc pacto Mucoris et Fungorum imprimis ſexcentae ſpecies metempſychoſin Pythagoreorum ex parte ſartam tectam praeſtarent. At mittamus nugas has iis, qui miracula e longinquo ſibi accerſunt, miranda Naturae, quae ante pedes, negligentes. Europaei ſi deſiderant Muſcam vegetantem, non transmittenda maria, non expugnandae Indiae, patria tellus longe pulchriorem ſuppetit, occaſionemque, vere mira huius phaenomeni indagandi, largitur.

Clavaria militaris crocea, quam VAILLANT in agro Pariſienſi (*Botan. Pariſ.* t. 7, f. 4.), ego in Fridrichsdalenſi (*Flor. Fridricbsd.* 1079.), ac Viri celeberrimi, *Th.* HOLM. et G. KOENIG, alibi in patria invenère, caute inquirenti hoc ſpectaculum praebet. VAILLANT quidem hanc primus plantam, non vero paraſiticam novit; dicti cives et ego eam ex ſubſtantia animali excreſcere deprehendimus. *Muſca* igitur (ſenſu vulgari) *vegetans* americana *Gallis*, europaea *Danis* debetur.

Haec *clavaria*, in terra natali obvia, ſi non manu evellitur, ſed terrena ab ea ope cultelli omni cura ſemoveantur, (adhibenda enim quaecunque in ſumma radicularum teneritate, quemadmodum in detegenda radice, qui paraſita inſidet *monotropa*,) in conſpectum Scrutatori gratiſſimum prodit pupa inſecti, cum innato fungo unico, vel pluribus diverſae magnitudinis. Iconem binorum fungorum e pupa enatorum naturali magnitudine ac utriusque deſcriptionem ſubiiciam. Hi gemelli, defectu plenioris ſucci nutritivi, ſolito minores evaſerunt.

Color CLAVARIAE croceus.

Longitudo 7 — 27. lin.

Diameter clavae 2 lin. ſtipitis vix 1½ lin.

Ca-

Digitized by Google

Clava oblonga, ſubcompreſſa, ſquamulis acutiuſculis veſtita.

Stipes glaber, curvatus, radicatus.

Varietatem minorem clava ſphaerica, ſtipite ſtricto, ſemel legi.

Innaſcitur tumulis gramineis ericetorum et foveis ſylveſtribus, Septembri et Novembri.

Pvpa, ſive chryſalis, cui inſidet fungus noſter, quotquot ſaltem mihi obvenère, *obtecta* eſt, uti loqui amant Entomologi, i. e. partes animalculi incluſi vix diſtinguendae; hinc claſſis Lepidopterorum, ſive Papilionum. In ſpecie fuſca, glabra, folliculo filamentis contexto incluſa. Filamenta ſparſa, quae in figura radiculas mentiuntur, mera fragmenta texturae folliculi ſunt. Pars ſuperior chryſalidis prodit deſtructionem animalitatis, ortam ex fermentatione intrinſeca, ac partium dilaceratione, facta incremento plantulae aliena quadra viventis. En! igitur exemplum et domeſticum et exacte idem, ac decantatum illud inſularum St. Domingo et Cubae.

De vegetatione huius fungi dicemus pauca. Generatione aequivoca a ſanioribus Phyſicis deſtructa, explicatio formationis corporum, organicis partibus praeditorum, difficilior quidem, at ſolidior et iucundior reddita eſt. Fungos ſemina ſua ferre, luculenter probavi in monographo de *Boleto bovino* (Hafniae 1763, in 4to.) Noſter clavariarum more pulviſculum ſeminalem extus in ſuperficie clavae gerit. Hic quaeſtio erit de modo vegetationis, et imprimis, an haec Clavariae ſpecies aliis quibuscunque corporibus, animalibus, vegetabilibus, vel ipſiſſima terra, aut ſolis inſectorum chryſalidibus innaſcatur? Obſervationes quaeſtionem ſolvere valent. Clavaria haec rariſſima, pauciſſimisque viſa Botanicis eſt; mihi, plures annos ſummo ſtudio in fungos inquirenti, eam quater aut quinquies tan-

tum diverſis ac remotiſſimis locis offendere contigit, nec plures ſimul, quam tres aut ad ſummum quatuor, et ſi quidem vicina loca paſſuum centenorum plurium lynceis oculis perluſtrarem, operam et oleum repetitis vicibus perdidi. Hinc facile ad credendum inducor, ſemina eius non evolvi, et in plantam excreſcere, niſi fortuna, et quanta ad hoc opus eſt! in chryſalides, et quidem putridas vel putredini proximas, mortuis iam iam inſectis, caderent; hoc cauſſa eſt ſummae huius fungi raritatis.

Opinor igitur, ſemen clavariae militaris in aliud quodcunque animale, vegetabile, aut in terram delapſum, minus progerminaturum, ſed ad ſuam evolutionem indigere ſucco nutritivo, pupis inſectorum nuper emortuorum proprio. Fateor quidem hanc opinionem eo ſolo argumento niti, quod dicta clavaria, caute e terra ſublata, ſemper pupis innaſci, nec extra easdem viſa ſit, vix tamen ullus dubito, quin futuris obſervationibus rata ſiet. Haec mea.

Ingenioſa amicorum ſententia, inſectum, dum larva erat, ſemina clavariae manducaſſe, atque haec naturae eius contraria, ei, poſtquam metamorphoſin paſſum eſſet, vitam demſiſſe, et hoſpitis interitu in plantam viguiſſe, ſecula maiorum ſapit.

Aſſertio clariſſimi Hill (quae tamen aliquam dubitationem habet), *ſemen nempe inter frutices, ubi clavaria ſobolifera creſcere ſolet, ſparſum, caſu fortuito in larvam aut nympham cicadae* uti in alia corpora ſubiacentia, *incidere*, atque ſic muſcam vegetantem exhibere, vegetationis modum noſtrae *militaris* ſaltem haud explicat, quum haec nec aliis corporibus, nec ipſi terrae innaſci inventa ſit.

Quicquid ſit, Tuo iudicio, Praeſes experientiſſime, relinquendum puto, ac, quoniam contigit, dum in metropoli Galliae Lionenſis peregrinarem, non tantum plures, quae Gallis *Mouche vegetante* audiunt, videre, ſed ex benevolentia cuiusdam eius urbis civis unam in patriam referre, huius quoque iconem natu-

Digitized by Google

naturali magnitudine heic addere, *Tibi* Naturaeque curioſis eo minus ingratum fore, cum & ex ſententia *Tua* apparet, Edwardum in figura ſua relationi miraculoſae quodammodo induliiſſe, ſpero atque confido.

Iconum explicatio.

Fig. 5. Tab. VII. *Clavariae militares binae e Pupa enatae* ſive *Muſca vegetans Europaea.*

a. Capitulum ſquamiferum.
b. Stipes.
c. Pupa.
d. Ramificationes texturae folliculi.
e. Radiculae.

Fig. 6. *Clavaria ſobolifera e Pupa enata,* ſive *Muſca vegetans Americana.*

a. Capitulum ſquamiferum.
b. Stipes.
c. Proles pullulans.
d. Pupa.
e. Radiculae.

(*Hafnia Halam miſſae, d. 12. Maii* 1769.)

Digitized by Google

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. GOTTLIEB HENRICI KANNEGIESSER.

De

rarioribus quibusdam Aetitis in Holſatia repertis.

Lapillos, e figuratorum claſſe in his noſtris confiniis reperiundos, in publicum producimus, quos in praeſentiarum delineandi, gloriam nobis quidem vindicamus, primam vero eorundem notitiam favori Patroni et Amici coniunctiſſimi, cuius merita in politiorem litteraturam maiora ſunt, quam quod hic recenſeri atque encomiis efferri queant ſingula, nos debere praecipue, propalam confiteri non erubeſcimus.

Laudati iſti lapilli, quos *Aetitarum* numero adſcribere nulli dubitamus, ratione formae, tum exterioris, tum quoque interioris, maxime inter ſe diſcrepantes, ſpecies omnino varias exhibent.

Plinius, naturalium rerum ſcrutator perſpicaciſſimus, varia gemmarum genera recenſens, *Aetitis* pariter mentionem facit, eundemque *aquilae candicanti caudae haud diſſimilem eſſe*, *in aquilarum nidis reperiri*, *ac ſine hoc lapide aquilam ova eniti non poſſe*, aſſerit.

Quemadmodum vero hi lapilli Graecis ἀετῖται vocantur, ita et eosdem ἀπό τοῦ ἀετοῦ, ab *aquila*, huiusque avis nido, vel colore plerumque flavo, quem et hi itidem ſolent exhibere, vel a virtute τῶν λοχιῶν, quam illis tribuunt mirandam, ſuam ſortitos eſſe denominationem, non ſine ratione praeſumimus.

Latinis, *Aetitae*, *aquilae*, *aquilinae*, vel *aquilini lapides*, Germanis vero *Adler-Steine*, vel a ſtrepitu, quem leviter commoti ciere conſueſcunt, *Klapper-Steine* vocantur.

Aeti-

Digitized by Google

Aetitem lapidem in aquilarum nidis reperiundum, τὸ ἔμβρυον, ſpem uteri cuſtodire atque contra abortus inſidias *omnes* defendere, aſſerit Plinius, *Hiſtor. nat. Lib. III. Cap. X.*

Minime vero ſolam hanc, partus conceptos cuſtodiendi, eosdemque a praematura excuſſione defendendi, efficacitatem extollunt, ſed maiora etiam huic lapidi tribuunt, illumque virtute pollere utraque, plantae nimirum ſubnexum, foetus partum maturandi, et nixus conciliandi faciliores; brachio vero adligatum ἐκτρωσίμους λοχοὺς abarcere, hac itaque ratione, ὠκυτόκιον, iſta vero κατόχιον τῶν ἐμβρυῶν, ſe ſe exhibere, ſibi habent perſuaſum.

Num vero decantatus iſte effectus, ob quem etiam hos lapillos in aquilarum nidos deportari dicunt, et hodienum a nimium credulitati indulgentibus in ſubſidium vocantur, cauſſae ſuae ſemper reſpondeat, adhuc ſub iudice lis eſt.

Efficacitatem hanc mirandam, commentorum numero potius adſcribimus, quum iſtis lapidibus nihil prorſus inhaereat, unde proprietas una vel altera τοῖς λοχοῖς ita proficua derivari poterit.

Sic etiam in aquilarum nidis reperiundos eſſe hos lapillos, experientiae contrariatur quotidianae, quum e cryptis effodiantur, in agris et campis inveniantur, et non raro e maris abyſſo ad littora appellantur.

Plinius, *Aetitis* patriam et genera ſpeciatim enumerans, praeter Perſicum, Arabicum ac Cyprium, etiam quarti generis, Taphiuſium dictum, his recenſet verbis: *Quarti generis Taphiuſius appellabatur, naſcens iuxta Leucadem, ubi eſt mons Tapius, qui locatus eſt ad Leucadem dextra navigantibus.*

Species recenſitae ſingulae, ratione ſubſtantiae, valde inter ſe diſcrepant, et nunc ſilicum, nuncque pyritarum claſſi ſunt adnumerandae, modo etiam ex calcaria et friabili componuntur terra.

Digitized by Google

Intuitu vero formae, tum exterioris, tum interioris, differentiam exhibent longe maiorem. Mox enim albeſcunt et nigreſcunt, mox iterum aerugine et flavedine ſunt obducti, et ab hoc praecipue colore aquilino, *aquileos*, *aquilinos ſeu aetites*, perinde ac *geranites*, a Gruis et *bieracites*, ab Accipitris colore, Veteribus dictos eſſe, ex Aetii verbis: *ἱερακίτης λίθος ὑπόχλωρος μὲν ἐστι καὶ πρὸς τὸ μέλαν ἐπιξεξασμένος χροιαῖς ἱέρακος ὥστε ποίκιλον εἶναι*, potiſſimum arguimus.

Fulvum eſſe colore, atque in *aquilarum nidis reperiri*, quidem aſſerit Plinius, minime vero hoc ad illum, quem pretioſum dixit, quadrare videtur, quum et hic, tum ratione duritiei, tum quoque laevoris et ſplendoris, cum gemmis, inter quos recenſere placuit Plinio, nihil prorſus commune habeat.

Hinc utrumque aetitem, Plinio, quem *Lib. XXXVI. Cap. XXI.* inter lapides reponit pretioſiores, et tamen fulvum eſſe, atque in aquilarum nidis reperiri fatetur, vel incognitum fuiſſe, vel plane alium, *geraniti* et *bieraciti* conſimilem, qui itidem vero in aquilarum nidis non ſolet inveniri, ſubintellexiſſe, ex ipſius rei natura facillime colligimus.

Figuram obtinet multifariam, modo ſphaericam, hemiſphaericam, cylindricam, conicam, ac interdum animalium et vegetabilium corpora integra, vel partium horum tantummodo formam, ſolet exhibere.

Sic celeberrimus D. I. C. Kundmannus, *Rar. nat. et art.* p. 127. praeter alios Aetites figuratos, omni admiratione dignos, *Aetito-colitem*, haſtam virilem corrugatam, cum teſticulis, exacte referentem, delineat. Eiusdem commatis Aetitem, incomparabilis naturae indagator, pie defunctus, *Frid. Chriſtianus* Lesservs, in Epiſtola gratulatoria ad Illuſtr. b. m. Frid. Hoffmannum, 1727. data, eleganter deſcribit.

Nos etiam, inter curtam naturalium ſupellectilem, e ſilicum numero Aetito-trochitem aſſervamus, qui in ſuperficie ſua depreſſa circulum ſiſtit perfecte rotundum. Vid. *Fig. 7. Ta-*

bula

Digitized by Google

bula VII. Alium poſſidemus, e pyritarum genere conflatum, *Entrochi* ſpeciem exhibentem, cuius ſuperficies inferior optime polita, in ſuperiori vero litterae chaldaicae, a natura nitidiſſime inſculptae videntur.

Alios perinde, ex pyritarum genere, cum prioribus ad littora noſtra appulſos, quorum iam ſupra mentionem fecimus, ſilentio praeterire non poſſumus. Forma nimirum horum lapillorum exterior irregularis deprehenditur, colorem exhibent caeſium, atque nihil prorſus aliquali conſideratione dignum de ſe ſpondent; in utriculis vero ſuis fovent et continent embryonem, ſpectaculum illud iucundum, quod breviter delineare operae duximus pretium.

Hi noſtri Aetites, de quibus iam nobis ſermo eſt, cavitatem ſatis amplam, haud perfecte rotundam, optime vero politam et ubique laevigatam exhibent.

Alter horum Aetitarum, in cavo ſuo aquilam, alis expanſis e nido conſurgentem, oculo ſiſtit; *Fig.* 8. *Tab. VII.* alter vero, eiusdem avis, pennis contractis, ovis incubantis, effigiem exacte repraeſentat.

Alium poſſidemus, cuius embryo, aquilae pullos abſque parentum conſortio, in nido conſidentes, eleganter conformat.

Denuo alium aſſervamus, qui in ſuperficie externa aquilae volantis imaginem habet impreſſam, in alveo vero, aquilam arboris culmini inſidentem recondit. *Fig.* 9. *Tab. VII.*

Alium ante oculos ponendum poſſidemus, cui tota forma exterior ululae caput perfecte aemulatur, in interiori vero, aquilarum volantium veſtigia, perinde, ac reliquae fere omnes e pyritarum proſapia, paſſim exhibent delineata.

Quilibet horum embryonum a natura ita figuratus, e gemmis innumeris, invicem ſibi ſuperimpoſitis, ſuisque parietibus firmiter adhaereſcentibus, quarum ſplendor coruſcans, oculorum aciem valde perſtringit, nitidiſſime componitur.

Ty-

Digitized by Google

Typum vero illorum Aetitarum, parumper conſimilem, nullibi deprehendimus conſignatum, ſed naturalis hiſtoriae Scriptores fere omnes ſilentio eundem praetereunt.

Interim tamen praecellentiſſimus BOYLE, in Tractatu de *Gemmarum origine et virtute*, in Ducatu Sommerſeto, Angliae provincia celebri, Aetites, intus pretioſioribus praegnantes, reperiri, quidem fatetur, mirandum vero illud aquilae ſimulacrum, e gemmis claro nitore micantibus efformatum, haud quaquam illi contigit.

Ideoque dictas *Aetitarum* ſpecies, inter reliqua etiam naturae mirabilia, quibus haec noſtra Cherſoneſus Cimbrica ſuperbit, imo ad invidiae fere morſum abundat, non infimum tenere locum, arbitramur.

Hiſce atque aliis praeclariſſimis naturae magnalibus Septentrionis noſtri conſignandis, MORHOFFIVS, magnus polyhiſtor, atque Parnaſſi Cimbrici ſidus quondam ſplendidiſſimum, calamum quidem admovit, ſed, quod graviter dolemus, promiſſis non ſtetit.

Quod ad reliquas vero Aetitum ſpecies attinet, ſinguli intus cavi, iique vel inanes, vel materia conſimili repleti deprehenduntur.

Intuitu huius ſubiecti inhaeſionis, ἀιτίτης γειόδης, γεώδης, plerumque in marem et foeminam ſolet diſtingui; conf. C. G. FISCHERVS de *Lapidibus in agro Pruſſico reperiundis*, nec non LAVRENBERG, *de Aetite*. Primus maſculus, vacuatus exiſtit, ſecundus vero, ἀπὸ τοῦ κύειν, κυίτης, *cyites* dictus, modo lapidem, modo argillam vel aliud quicquam, ſonitum intus faciens, continet. *Praegnans intus alio iſte lapis eſt, quum quatias, velut in utero ſonante*, ſunt verba PLINII; ideoque DIOSCORIDES: ἀετίτης λίθος, ὁ ἐν τῷ κιναῖσθαι ἦχον ἀπο τελῶν, ὡς ἑτέρου ἐγκυμῶν λίθου ὑπάρχων.

Aggregatum illud utrumque, ſive lapideum, ſive argilloſum, vel arenoſum, quod in *Aetitis* matrice movetur et cre-

t.

Eustathio et Hesychio ἀπὸ τοῦ δονεῖσθαι, δόναξ vocatur. Propter eundem crepitum Aetio, ex Demosthenis libro, περὶ λίθων, lapillus intus abſconditus κάλαμος, κάλλιμος, lyrae dicitur crepitaculum; κάλλιμος enim τὸν κάλλιςον Graecis ſignificat. Hinc etiam Hesychius κάλλιμος, κάλλιςος ἢ λύρας ἠχεῖον οἱ γὰρ κάλαμος.

Huncce embryonem e materia varia et ſuae matrici ſemper conſimili conflatum eſſe, iam ſupra diximus; hinc Aetitem, e terra ſabuloſa concretum, callimum *arenoſum*, e marga, vel argilloſa terra conflatum, plerumque *glabrum et pinguem* continere *calculum*, obſervamus, qui odorem ſpirans violarum, lapidis violacei nomine ſolet inſigniri.

Aetites e ſilicum proſapia generati, lapillum duriorem intrinſecus cohibent; et hic praecipue eſt, qui Veteribus τὸ ἠχεῖον τῆς λύρας nuncupabatur.

Qui e pyritarum denique numero depromuntur, *cryſtallos*, ad gemmarum duritiem et naturam accedentes, in alveo ſuo abſcondere, frequenti αὐτοψίᾳ ſumus devicti.

Adeoque Plinii Aetitem, quem verbis nimis generalibus deſcribit, eundemque in aquilarum nidis reperiri aſſerit, et tamen inter lapides pretioſos reponit, ſimiliter ex pyritarum progenie deſumendum eſſe, non inepte colligimus. Ita etiam argumenta reliqua omnia, quibus Aetitem in aquilarum nidis reperiri, et hinc inde praegnantibus, vel parturientibus opitulari, illumque a colore aquilae caudae candido, vel flavo, cognominatum eſſe, propugnare ſtudent, facile refellere, atque ab ipſius aquilae imagine, aetitis embryoni a natura venuſte impreſſa, vocis originem potius derivandam eſſe, ex re ipſa demonſtrare poſſemus, negotiis niſi iam aliis implicaremur.

(*Kilia Halam miſſa*
d. 26. *Junii* 1769.)

OBSERVATIO XLVII.

Dn. D. WILHELM. LVDOVIC. WILLII.

De

Sphacelo a cauſa interna exorto.

Solidam inflammationis indeque provenientium malorum doctrinam non ſolum medicis ſtricte talibus, ſed et chirurgis ſumme neceſſariam eſſe, non facile quisquam negabit. Si vulgares praecipue barbitonſores ac balneatores veram eius indolem, atque naturam perſpicerent, perplures calamitates, et ſontica ſane mala ſaepius iam declinare, atque in meliorem ſtatum convertere potuiſſent.

Huius et ſequentis obſervationis expoſiti caſus, ubi in priori a cauſis internis exortae atque incongrue tractatae inflammationes Sphacelus acceſſit, et in poſteriori ubi a vi extrinſecus illata eadem provenit calamitas, certiſſima huius aſſerti praebent teſtimonia. Divina vero clementia ac benedictione uterque patiens, alter quamvis amiſſo pede, alter vero deperdito brachio anteriore fuerunt ſervati, amboque adhuc incolumes vivunt.

Carpentarius quidam ruſticus quadrageſimum tertium agens annum, ac optima antehac gaudens ſanitate, initio menſis Novembris MDCCLIX. venaeſectionem dextro in pede multorum dolorum cephalalgicorum cauſa ſuſcipiebat, qua etiam operatione chirurgus ſufficientem quidem quantitatem ſanguinis, pallidi vero coloris emittebat. Eodem die, quo venaeſectio celebrabatur, dictus vir diarrhoea per aliquot dies durante corripiebatur. (Diarrhoeam autem hanc, criſin febris petechizantis epidemice tunc graſſantis fuiſſe, iudico.) Septem continuos poſt celebratam venaeſectionem dies nullum dicto in pede ſentit dolorem, vulnuſculum etiam optime coaleſcit, et aegrotans intra aedes obambulare valet. Octavo autem die nominatus vir

vir dolorem punctorium circa aſtragalum indicati pedis percipit, qui etiam locus colorem lividum nanciſcitur. Chirurgus tunc iterum vocabatur, qui ſacculorum e herbis diſcutientibus paratorum atque calefactorum adplicationem curabat. Remedium vero hoc dolores non ſolum non mitigabat, ſed moleſtiae eo potius adaugebantur. Deinde dictus chirurgus adfectum hunc ſpasmum declarabat, atque locum adfectum pectine ſetaceo graviter fricabat, quo labore res iterum in peiorem adhuc ſtatum convertebatur.

Denique idem artifex tam ipſo aegroto, quam ad illum miſſo nuncio declarabat, ſe porro neque conſulere, neque auxilium ſuppeditare poſſe. Facta hac declaratione ruſticus quidam loci unguentum quoddam alias ad ambuſta uſitatum pingue, ſed incaſſum, adplicabat. Advocabatur tum famoſiſſima viciniae medicaſtrix, quae pedem adflictum *baccis ebuli* infumabat, *boli armenae pulvere* conſpergebat, eique *emplaſtrum aliquod reſinoſum imponebat*, et *etiam remedia* interna, ſed neſcio quaenam, propinabat. Inter atrociſſimos cruciatus iners haec methodus continuabatur per quatuor hebdomades, tandem dolores remittebant, inflammatio vero in gangraenam et haec in ſphacelum tranſibat.

Die XI. Decembris ſupra dicti anni chirurgus iam nominatus curationem ſphacelati huius pedis et eccleſiaſtici & civilis praefecti perſuaſione denuo ſuſcipiebat, & ſequentia ordinabat. Rec. *Tinct. Rhabarb.* ℥ij. *D.* ad vitr. Rec. ♃ *Cort. Chin.* ℥j. D. ad Ch. pro uſu interno, ad externum vero uſum compoſitionem quamdam *unguenti baſilici* praeſcribebat. Nuncius remedia haec in pharmacopolio huius loci poſtulans, factum hoc referebat mihi. Officii ergo cauſa die XIII. eiusdem aegrotum ipſe ego viſitabam, illumque hora veſpertina tertia de magno aeſtu febrili, ſingulis horis veſpertinis ad duodecimam usque exacerbato, ingente ſiti et diarrhoea cadaveroſi odoris conquerentem inveniebam. Singulae totius pedis molliores partes ad aſtragalum

 galum

Digitized by Google

galum usque aridum quaſi nigrumque habebant adſpectum. Ab aſtragalo ad genu fere usque integumenta communia plane deerant, muſculoſae aliaeque molliores partes putredine correptae, tibiae aeque ac fibulae oſſa a perioſtio denudata erant, atroque adparebant colore. Latitudine unius palmae infra genu vero et carneae et oſſeae partes in optimo adhuc conſtitutae erant ſtatu. Cum autem aegrotus corruptarum partium ſubitam amputationem concedere haud vellet, chirurgo corruptae carnis ab oſſibus ſeparationem ſenſim tantum ſuſcipiendam, exulceratorum locorum mundificationem adſperſione *Decocti rad. ariſtoloch. rotundae verae melle roſar. mixti* peragendam, crudo vulneri vero adplicationem unguenti balſamici e *Balſami Arcaei* ℔ß. *Mell. roſar.* ℥ij. *Eſſ. Myrrh.* ℥iß. *Succin.* ʒvj. *et Bals. peruvian.* ʒij. compoſiti, atque defenſionis gratia ſuperimpoſitionem ſacculorum diſcutientium in vino calefactorum iniungebam. Interne potionem antiſepticam ex *aquis Ceras. nigr. C. C. citr. Acet. vin. fortiſſ. Conch. ſucc. citr. pptis, momento nitri, et Syr. acid. concinnatam*, et ſufficientem potum acidiusculum ordinabam, ac regimen calidum in temperatum mutare iubebam. Die XX. dicti menſis frater aegroti renunciabat mihi, res aegrotantis in melius ire incipere, aeſtum, ſitim, ac diarrhoeam remittere, quietem et ſomnum redire, putredinem ſubſiſtere, et infra genu novam pullulare carnem. Interiectu duorum dierum miſerum hunc iterum viſitabam, illumque memorato in ſtatu inveniebam. Sphacelatae enim pedis molliores partes ſuppurationis ope a ſanis ſeparatae haeque pulchre mundificatae, et ipſi muſculi gaſtrocnemii optime adhuc comparati, tibiae vero, fibulae, tarſi, metatarſi, atque digitorum pedis oſſa omnibus ſuis involucris privata erant, et calcaneus unice tendinis Achillis ope ſuperioribus pedis partibus adfigebatur. Rebus ſic ſtantibus continuationem ſingulorum remediorum tam internorum, quam externorum porro imperabam, et ſcopo roborandi ventriculum ac inteſtina bis de die infuſum thee-

for-

forme *ex herbis amaris*, *Scordio*, *et Cortice winterano paratum ad* ℥vj. vel ℥viij. ſorbillare ſuadebam. Ultimis ſupra dicti anni diebus totus pes inferior in articulatione malleolorum unacum toto achilleo tendine ſponte decidebat.

Initio anni MDCCLX. procreſcentia integumentorum communium aeque ac carnoſarum partium continuabat, corruptae vero tibiae et fibulae partes impedimento erant, ut vulnus coaleſcere haud poſſet. Iterum iterumque ergo adhortabar aegrum, ut remotionem horum oſſium concederet. Tandem hoc votum implebat. Quo facto octavo menſis Januarii die operatio ſuſcipiebatur, et duo haec oſſa prope carnem recens procretam ſerra reſecabantur, extremitates oſſium linteo carpto *Eſſ. ſuccin. Spirit. Terebinth. mixta* madefacto, caro vero cruda Unguento hactenus uſitato balſamico tegebantur, et truncus more conſueto faſciis et ſpleniis deligabatur. Et ſic amputatio haec incruenta horae quadrantis ſpatio ſine ſenſibili dolore, et inter continuos aegri ſermones perficiebatur. Reſidua pars fibulae optimae conſtitutionis, tibiae autem reſtans portio ad medullam uſque putredinoſa corruptione infecta erat, qua etiam de cauſa lentam ſanationem hoc in loco praenunciabam.

Medio eiusdem menſis Unguentum balſamicum ſeponebatur, eiusque loco Mixtura ex *Eſſ. myrrh. ſuccin. et melle roſar.* parata adhibebatur.

Medio Februarii totum vulnus praeter tibiam corruptam nova cute erat obducta. Hoc etiam tempore circa dictam tibiam per aliquot dies de magnis doloribus conquerebatur patiens. Quam ob cauſam ulterior remotio oſſis tibiae ad ſanam nempe partem usque decernebatur, quod etiam aeger ſub conditione, ut hypnotica potio ei exhiberetur, concedebat. Ordinabam ergo ſequentem Emulſionem: Rec. *Aq. Fl. Acac. Til. Ceras. nigr.* aa. ℥ij. *Sem. Papav. alb. Amygd. dulc.* aa. ℥ß. *Laud. liquid. Syd.* ℈ß. *Syr. Papav. alb.* ʒvj. M. D. ad vitr. S. *Dimi-*

Digitized by Google

dia pars ante, altera vero mox poſt operationem, ſumenda. Die XIX. eiusdem menſis chirurgus cultello carnem de tibia removebat, et mediante ſerra fruſtum huius oſſis longitudine quatuor digitorum amputabat. Inferior et amputati huius oſſis pars corruptione carioſa infecta, et carne ſpongioſo-luxuriante obducta, ſuperior vero eiusdem portio optime comparata erat. Quarto menſis Martii aegrotum iterum inviſebam, et totum eius corpus habitu oedematoſo infectum, pedem vero amputatum uſque ad magnitudinem imperialis conſolidatum reperiebam. Ad debellandum oedema praeſcribebam: Rec. *Eſſ. alexiph. St. Tinct. vitrioli martis Lud.* aa ℥ß. *Liq. anod. min. H.* ℥j. M. D. ad vitr. S. *Ter de die guttae* LX. *cum vino ſumendae.* Initio Aprilis viro huic fatum hoc ingratum accidebat, ut, cum a ſe ipſo e ligno artificioſe paratum pedem in omnium domeſticorum ſuorum abſentia adplicaret, et in hypocauſto mediante hac machina obambularet, ſupine concideret. Hoc lapſu molliores pedis amputati et cute nondum obductae partes adeo contundebantur, ut fortis haemorrhagia proveniret. Eadem contuſio etiam procreſcentiae carnis luxuriantis, qua ſanatio valde impediebatur, anſam dabat. Tandem vero etiam hoc impedimentum *exſiccantibus et adſtringentibus remediis* tollebatur, et pes amputatus fine Junii perfecte ſanatus erat.

Martio, Aprili, Maio et Junio peculiaris adhuc accidebat caſus. Hic vir nempe non ſolum crebrioribus et vehementibus ſupra oculum dextrum, ſed et horrendis et lancinantibus quaſi certis vero tantum horis exacerbatis in amputato pede doloribus, qui ſemper multis borborygmis ſubſequentibus aliquot ſedibus incipiebant, et a Chirurgo PRO CLAVO HYSTERICO declarabantur, opprimebatur. Denique autem hae etiam moleſtiae, praemiſſis convenientibus laxantibus, longo corticis peruviani uſu debellabantur.

Sanguinem huius viri mox in principio morbi ad inflammationem proclivem, ipſam inflammationem in pede ſacculorum

rum ſiccorum adplicatione, frictione, pinguium, reſinoſorumque unguentorum et emplaſtrorum adplicatione, et fumigatione neceſſario corruptam fuiſſe, et poſtremo febrem anomalam apparuiſſe, non facile quisquam negabit.

OBSERVATIO XLVIII.

Dn. D. WILHELMI LVDOV. WILLII.

De
Sphacelo e vi externa nato.

Opulenti cuiusdam molitoris bene formatus, prudens, et, feliciter ſuperatis variolis confluentibus, optima gaudens ſanitate ſeptem annorum filiolus, cum anni MDCCLXIII. nocte ante nativitatis Chriſti feſtum ad mittendam urinam e lecto ſurgeret, dextro brachio in matulam cadebat, et radium, ulnamque in medio diffringebat. Parentes huius pueri haud cunctabantur chirurgum proximum, carnificis filium mox accerſere. Hic etiam ſine mora adparebat, et ad brachii fracti ſummam perniciem omnem adhibebat operam ac diligentiam.

Talem enim ſuscipiebat extenſionem, quacum alius maximam dislocationem articulationis in robuſtiſſimo homine iunxiſſet iterum, et brachium fractum ita fasciis conſtringebat, ut os Femoris fractum gigantei hominis cohiberi potuiſſet. Artifex hic de futuro eventu certiſſimus erat, et tumorem manum verſus ſubſecuturum, et proventuras in manu puſtulas praeſagiebat. Interim autem brachium ſpiritu vini calefacto diligenter fovebat, et cetera fato committebat. Neutiquam etiam praeſagitio huius viri fruſtrabatur, poſt aliquot enim dies brachium et manus tumidae et vehementer inflammatae, ſed et puſtulae, gangraenae iam praeſentis ſigna, adparebant.

Chi-

Chirurgus puſtulas forfice aperiebat, contra inflammationem *aſſuam calcis axungia canis mixtam* adplicabat, metacarpum ſcarificabat, vulneribus ab operatione hac ortis *unguentum aegyptiacum* illinebat, et lintea vino, *pauxillo herbarum aromaticarum decocto*, *madefacta* ſuperimponere iubebat, minime autem vel faſciarum relaxationem, vel earum remotionem curabat.

Hoc in tempore chirurgus ab huius pueri patre, multa ingenii acie praedito viro, ſaepius interrogabatur: Anne hae circumſtantiae indicia vel gangraenae, vel Sphaceli faciant, et filio ſuo ſummae perniciei eſſe, eique ipſam mortem conſciſcere poſſint?

Semper autem ille temere et futiliter reſpondebat, hanc rem nihil mali oſtendere, et in meliorem ſtatum perventuram eſſe, attamen cum haec diceret verba carnifex, brachii fracti integumenta communia cinereum iam habebant colorem, manus ſenſuum expers erat, et corruptae eius partes putridum ſpirabant odorem.

Feſto Epiphaniorum anni MDCCLXIV. decimo tertio nempe poſt factam fracturam die, pater, cum chirurgus tempore veſpertino brachio laeſo fomentationes adplicaret, circa cubiti articulationem vulnus cultello quaſi inciſum animadvertebat. Adſpectus hic valde perplexum eum faciebat, quare etiam noctu ad me feſtinabat, mihique rem ordine modo dicto narrabat, quo deinde ei reſpondebam: anteriores brachii partes ſecundum meam opinionem fortaſſis iam emortuas vel ſphacelatas, et conſervationem ſanarum adhuc partium valde difficilem, ambiguamque fore, interim autem putredinem tam internis, quam externis remediis quovis modo compeſcendam eſſe. Vix haecce proponebam, pater flagranter mox me rogabat, ut filium ſuum ipſe inſpicerem. Domicilium autem afflicti huius viri a meo ſpatium unius horae aberat, qua etiam de cauſa hora undecima veſpertina demum, chirurgo Emmen-

mendingenſi iurato et primario comite, in illud perveniebam, puerumque cruciatum ſic reperiebam, ut nunc commemorabo. Pulſum habebat celerem, durum, atque frequentem, tota eius corporis peripheria vehementer ſudabat, lingua erat arida et aſpera, ſaepiusque delirabat, alvus vero ei aperta erat, et urina naturaliter fluebat. Conclave aegroti immodice erat calefactum, et odore putrido conſpurcatum. Quod membrum neglectum attinet, lacertus tumidus atque inflammatus reperiebatur. Circa articulationem cubiti vulnus ſupra iam deſcriptum conſpiciebatur, hocque vulnus terminus erat, ubi ſana adhuc cutis ab illa ſphacelo iam corrupta ſeparabatur. Totum brachium linteis vino calefacto madefactis involutum erat.

His, et ſupra dicto deligationis adparatu, remotis, obſtupescebam ſane, cum integumenta manus et brachii communia ad nominatum iam vulnus usque livida, et tactu gelida erant, et odorem vere cadaveroſum ſpirabant. Sine ullo labore etiam et dolore magnae portiones cutis ſphacelatae tam in manu, quam verſus cubiti articulationem auferri poterant.

Indicabam tunc patri, ſingulas putredine iam correptas partes vel manu cultello armata, vel ſuppurationis beneficio e medio tolli debere, nihilominus brachii conſervationem difficillimam fore. Poſthac valde lamentabantur parentes, iterum iterumque rogabant, ad brachium ſalvandum, ac ſi etiam id deformaretur, omnem impendere laborem, atque nullis parcere impenſis. Externe brachium laeſum hac vice in linea recta ſine ulla faſcia in ſacculum furfure triticeo repletum componebatur, et tantum *ſpleniis vino, cum larga portione Myrrhae pulveriſatae decocto*, madefactis involvebatur, idemque brachium *ſacculis herbis diſcutientibus atque roborantibus repletis et vino calefactis* diligenter fomentabatur. Interne autem ordinabam: Rec. *Cort. Peruvian. opt.* ℥iß. ⊖is tartari ʒj. *contus. decoq. in aq. font. ferv.* ℥xij. *ad remanent.* ℥vj. *expr. et add. Syr. Rub. Id.* ℥j.

M.D.ad vitr.S.ſingulis bihoriis cochlearia duo vel tria porrigenda. Ad extinguendam ſitim vel decoctum ceraſorum acidorum, vel aquam puram ſucco citri acidulatam praeſcribebam, atque uſum ſingulorum ciborum e carnibus, lacte, et ovis paratorum graviter interdicebam, ſimulque conclavis immodicum calorem temperare iubebam.

Altero die dictus æger a me et chirurgo Emmendingenſi, qui illum nunc in curationem chirurgicam ſuſceperat, iterum viſitabatur, eiusque circumſtantiae internae tolerabiliores paulo inveniebantur. Brachii vero corruptae partes vehementiorem adhuc exhalabant foetorem, maioremque priſtino die monſtrabant corruptionem. Integumenta ergo communia ſumma iam putredine infecta a cubiti articulatione ad digitorum apices usque, unacum aliquot unguibus ſine ulla cunctatione auferebantur. Et cum muſculoſae etiam praecipue infra deligationis adparatum et iuxta cubiti os ſitae partes pari modo putreſcebant, etiam cum his, quantum ſine vi fieri poterat, ſimilis inſtituebatur proceſſus. Quo deinde laeſo remedia tam interna, quam externa iam nominata porro adplicabantur, idemque iniungebatur regimen.

Octavo eiusdem menſis die motus febriles remittebant, tumor inflammatorius in lacerto ſubſidebat, et brachii partes laeſae bonum faciebant pus. Eodem die iterum fruſtula quaedam carnis corruptae removebantur, locisque adfectis lintei carpti ope ſequens illiniebatur digeſtivum: Rec. *Terebinth. clariſſ.* ℥iij. *Vitell. ov. Nro III. Gum. Oliban. ſubtiliſſ.* ♁*cris.* ʒvj. *Olei Hyperic. coct. Mell. roſar. ana* ℥iiß. M. D. ad oll. et illis ſplenia vino myrrhato imbuta, atque ſacculi diſcutientes ſuperimponebantur, ſimulque remedii interni uſus cum regimine diaetetico ad duodecimum eiusdem menſis usque diem continuabatur.

Quia vero pater multo angore, uno alterove dubio cruciabatur, proponebam ei, me atque chirurgum haud repugnaturos eſſe, ſi alios adhuc noſtri ordinis viros in conſilium vocare

care

care vellet. Hunc in finem et Profeſſor quidam medicinae, et chirurgus quidam Friburgi die XIII. dicti iam menſis Januarii arceſſebantur, habitaque communi deliberatione declarabatur, praeter iam facta nihil aliud eſſe faciendum. Attamen vero decernebamus, vini myrrhati loco ſequens adhibere decoctum: Rec. *Cort. peruvian. opt.* ℥ij. *Hb. Scord. Abſynth. vulg. Salv. ana Mij.* ⊖ *ammon. pur.* ℥j. M. F. Spec. D. ad Ch. S. Cum ſufficiente quantitate aquae decoquendae. Remedii interni autem vice ordinabantur boli: Rec. ℥ris *Cort. peruvian. opt.* ℥ß. *Syr. Fl. Tunic. q.* S. M. F. Bol. Nro. XII. conſperg. Trag. arom. D. ad Ch. S. Singula hora quarta unus in potu ordinario ſumendus. Et hoc etiam medicamentum libenter deglutiebat puer. Huius et praecedentis medicaminis uſu febris quieſcebat, ſitis remittebat, deliria ceſſabant, ſomnus in ordinem naturalem redibat, et brachium laeſum bonum gignebat pus.

Vigeſimo eiusdem menſis die in media phalange pollicis aſperitas, et perioſtii abſentia obſervabatur. Ad corrupti huius oſſis ergo citiorem ſeparationem, atque mundificationem eidem ſub quavis deligatione *mercurii praecipitati rubri portiuncula* adſpergebatur. Pari etiam tempore ſingulae ſphacelatae molles partes a ſanis perfecte ſeparatae erant. Locus oſſium fractorum, a cubiti articulatione duos digitos cum dimidio diſtabat, amboque haec oſſa circa eorum fracturas transverſe in oſſificationis punctis factas ab omnibus partibus mollibus, et ipſo perioſtio longitudine unius digiti cum dimidio denudata erant, atque colorem livido-nigreſcentem iam habebant. Et nunc manus et cubiti articulatio muſculi radiaei interni tantum ope unice inter ſe cohaerebant. Abhinc prominentibus oſſibus quotidie *mixtura ex anatica portione Eſſ. Euphorb. et Succin. parata*, tam ad eorum ulterioris corruptionis praeſervationem, quam ad eorumdem corruptarum iam partium ſeparationem ſecundum artis regulas adplicabatur. Ceterum vero tam internis, quam externis remediis ut hactenus continuabatur. Cum autem circa huius menſis finem et in

 cubito,

Digitized by Google

cubito, et in manu multa caro ſpongioſa procreſceret, ad conciliandum ei iuſtum robur ſequens praeſcribebatur pulvis: Rec. *Tutiae alex. ppt. Rad. tormentill. C. C. uſt. ppt. Bol. armen. Sanguin. Dracon. ana* ℥j. *Colcothar. vitrioli edulcor.* ℥ij. *M. F. pulv.* ſubt. D. ad Ch. S. Pulvis carni ſpongioſae adſpergendus, et plumaceolae aqua calcis imbutae ſuperimponendae. Haec remedia bonum etiam praeſtabant effectum, verſus medium menſis Februarii enim circa cubiti articulationem, et in dorſo manus multa caro cute obducta procreta erat. Ad roborationem harum partium Spiritus quidam balſamicus e ſpiritu balſami peruviani et matricali compoſitus, quo cubiti articulatio et dorſum manus inungebantur, adhibebatur, reliquae autem carnoſae partes decocto die XIII. Januarii ordinato, omiſſo tamen ſale armoniaco, humectabantur. Interne vero boli e cortice peruviano bis tantum de die ob pueri euphoriam porrigebantur.

Hactenus in ſpe atque exſpectatione eramus, oſſa brachii denudata et corrupta ſuppurationis beneficio ſponte ſeparari. Cum autem ſeparatio haec neutiquam ad votum ſuccederet, et carnem recens procretam oſſium fractorum acumina ſemper irritarent, vigeſimo menſis Februarii die cubiti os manum verſus longitudine unius circiter digiti ſerrulae ope demebatur, et cum fruſtulum ulnae oſſis cubitum verſus pari modo auferri intendebatur, unico ſerrulae ductu ſponte decidebat. Eodem die in pollice corrupto particula mediae phalangis oſſis volſella ſine ullo negotio removebatur, quo vulnuſculum dicto in digito paucis diebus conſolidatum erat. Cetera oſſa in brachio prominentia atque depravata ſecundum iam indicatam methodum porro curabantur. Ad maiorem vero carnis procreſcentiam ipſis vulneratis adhuc carnoſis partibus chirurgi Friburgenſis ſuaſu ſequens adplicabatur Linimentum: Rec. *Ol. Ovor. expr.* ℥ij. *Liquam. Myrrh. Bals. peruvian. ana* ℥ß. M. D. ad vitr. Ob ingentem vero puris proventum id continuari haud poterat. Eius loco vix dictus chirurgus Friburgenſis portionem circiter

℥vj.

Digitized by Google

℥vj. *Balſami cuiusdam vulnerarii ſpirituoſi*, de quo miracula fere gloriabatur, transmittebat, eoque nunc vulnus brachii deligabatur, et remedia huc usque in et externe uſitata porro adplicabantur. Balſamum autem hunc vulnerarium e Bals. du Commandeur de Peru, et e Bals. Floraventi, quorum compoſitiones in illuſtr. D. D. Neumanni Praelectionibus chemicis Berolin. 1740. edit. recenſentur, compoſitum fuiſſe, exiſtimo.

Circa finem huius menſis tota manus cute quidem, et digiti unguibus iterum obducta erant: nihilo tamen minus tumor quidam in manu durus, atque ſenſibilitatis in digitis plenarius fere defectus non parvam ſiniſtri eventus mihi excitabant ſuſpicionem.

Tertio menſis Martii die poſtica oſſis cubiti pars, quinto eiusdem die reſtans huiusdem oſſis antica portio, et ſequente die antica etiam pars ulnae omni ſine vi auferebantur. Notandum praeter ea eſt, ſeparationem horum oſſium in ſuis extremitatibus oblique factam fuiſſe, amborumque deperditas partes longitudinem trium digitorum cum dimidio habuiſſe. Facta nunc ſeparatione horum oſſium tanto magis manus iam deformis reſecari debuiſſet, cum ad eius reſtitutionem, ob magnarum oſſium cubiti et radii partium unacum ipſis oſſificationis punctis amiſſionem nulla ſupererat ſpes. Quia vero omnibus principiis phyſiologicis deſtitutus chirurgus Friburgenſis ſemper contendebat, non ſolum brachium et manum conſervari poſſe, ſed et reſtantes oſſium cubiti et ulnae portiones ſe extenſuras, iterumque coalituras eſſe, ſanioribus conſiliis parentes haud auſcultabant.

Octavo Martii die in auriculari digito cavitas, quam chirurgus Emmendingenſis ſine perceptione doloris dilatabat, obſervabatur, et cum in ea ſubſtantia ſteatomatoſa inveniretur, paululum *mercurii praecipitati rubri* inſpergebatur.

Decimo eiusdem menſis die aeger magno aeſtu et ſiti opprimebatur, et in cubiti articulatione vehementiſſimum perci-

Digitized by Google

piebat dolorem, eiusque lacertus valde tumebat. Ad debellandam febrem quavis hora ſexta iterum Bolus e cortice peruviano propinabatur, et ad diſcutiendum tumorem in lacerto ſacculi diſcutientes in vino decocti calide adplicabantur. Quibus remediis dierum aliquot ſpatio ſymptomata haec profligabantur.

Sexto Aprilis die cavitas in auriculari digito conſolidata erat. Duodecimo eiusdem chirurgus Emmendingenſis unguentum a patre clam adplicatum viridemque habens colorem in vulnere reperiebat.

Ad quartum usque Maii diem circa cubiti articulationem multa caro, et cutis quae annulum quaſi formabat, procreta erant, manus vero valde adhuc tumebat, quare ſequens ordinabam: Rec. *Rad. Tormentill. Cort. Granator. ana* ℥j. *Hb. Origani Fl. Roſar. rubr. ana Mj.* Inciſ. M. D. ad Chart. S. Cum partibus aequalibus vini et aquae decoquendae, quo decocto manus ſedulo fomentanda.

Decimo nono dicti menſis inter annularem et auricularem digitum nova detegebatur cavitas, e qua multa portio puris albi tamen non foetidi profluebat.

Fine menſis Maii bolorum, et ſpiritus balſamici ſupra indicati uſus omittebatur.

Initio Septembris vulnus brachii puris foetidi et carnis luxuriantis largam gignebat quantitatem. Circa cubiti articulationem hoc in tempore adeo de doloribus conquerebatur puer, ut vix tactum ibi admitteret. Ad maiorem exſiccationem loci vulnerati chirurgus Friburgenſis inſperſionem *pulveris cerae ſigillatoriae rubrae* ſuadebat, qui vero pulvis optatum effectum minime praeſtabat, quare etiam ab eius uſu mox deſiſtebatur, locusque vulneratus decocto ſaepius iam dicto balſamo vulnerario ſupra nominato mixto deligabatur, et manus deformis ſpiritu vini rectificatiſſimo infricabatur. Interne autem bis de die uſus bolorum de novo ſuſcipiebatur.

Men-

Digitized by Google

Menſibus Octobr. & Novembr. nullae occurrebant mutationes. Hoc autem eo tempore perſpicue obſervabam, quod, ſi corticis peruviani uſus intermittebatur, pus et in maiori quantitate, et putrido magis odore proveniret.

Vigeſimo ſecundo Novembris die Phyſicus quidam ex alio diſtrictu terrae Bada Durlacenſis amicus meus, dum viveret, integerrimus caſu in hanc veniebat regionem. Huic non infimae eruditionis viro proponebam, ut mecum puerum hunc inſpiceret. Facta inſpectione parentibus demonſtrabat candidus hic medicus, manum, atque anticam brachii partem prorſus omnino corruptas, et neque ad earum conſervationem, neque ad reſtitutionem amiſſarum oſſium cubiti et ulnae partium minimam ſupereſſe ſpem, imo metuendum eſſe, ut longinquitate temporis lacertus ob reſorptionem humorum putridorum ſimili exponeretur corruptioni, qua deinde puer in ultimam ſalutis metam adduci poſſt. Sed ſurdis narrabatur fabula!

Die decimo tertio Decembris chirurgus Friburgenſis patris requiſitione puerum iterum viſitans denuo ſpem inflabat parentibus cubiti et ulnae oſſa nonſolum ſe iterum extendere et coaleſcere, ſed et brachium et manum conſervari poſſe. Et cum in brachii vulnere multa caro luxurians rurſus aderat, idem vir hoc praeſcribebat remedium: Rec. *Capit. mort. vitriol. edulcorat.* ℥ij. *Cran. human. ras.* ℥ß. *alum. uſt.* ʒj. M. F. 🜄 ſubt. D. ad Ch. S. Pulvis carni ſpongioſae inſpergendus. Manum vero deformiter tumeſcentem faſcia conſtringere ſuadebat. Forſitan cranii humani adſperſione cubiti et ulnae oſſibus citius incrementum procurare voluit hic artifex.

Hac in miſeria puer usque ad XVIII. Martii MDCCLXV. decumbere coactus fuit. Eodem autem die, cum cubitus debito modo moveri poterat, brachium laeſum in tendiculam ponebatur. Initio puer hic non aliter niſi ab aliis ſuffultus obambulare poterat, progreſſu autem temporis melius incedere diſcebat.

bat. Pari tempore anterior brachii pars una cum manu brevis et corrugata quaſi, in vulnere autem ne veſtigium quidem vel oſſium extenſionis, vel eorum concretionis obſervanda erant.

Die XIV. Aprilis in eodem adhuc triſti verſabatur ſtatu afflictus puer. Eodem tamen die parentes declarabant denique, ut nunc, cum optatus, et ſperatus effectus nullo modo ſuccederet, conſenſum ſuum ad amputationem manus, et anticae brachii partis largiri vellent, cui operationi ipſe pater XXIIdum modo dicti menſis praefiniebat. Praeparationis gratia mox praeſcribebatur *diaeta antiphlogiſtica*, *atque diluens*. Die XIXmo primae viae *potiuncula laxativa* purgabantur. Die XXImo usque ad operationis punctum parentum ſollicitatione ſequentis emulſionis anodynae ſingulis bihoriis cochlearia duo propinabantur: Rec. ▽*ae Ceras. nigr.* ℥vj. *Sem. Card. Mar. Papav. alb. ana* ʒß. *Syr. Papav. alb.* ℥j. M. D. ad vitr. Ipſa Operatio dicti XXIIdi aprilis dici hora circiter ſecunda pomeridiana inſtituebatur, meaque in praeſentia, parato prius deligationis adparatu, ſaepius iam deſcripta antica brachii portio una cum manu cohaerente a chirurgo Emmendingenſi cultelli acutiſſimi ope duorum circiter pollicum diſtantia infra cubiti articulationem eo facilius removebatur, cum exulcerata adhuc carnoſa lacertum manumque continens pars diametrum tantum trium linearum circiter habebat. Facta hac reſectione e duabus arteriolis brachii truncati vegete proſiliebat ſanguis. Truncus autem brachii fruſtulis fungi ovati, plumaceolis, ſpleniis ſpiritu vini rectificato madefactis, et faſciis ſecundum artis regulas deligabatur, quibus etiam encheireſibus ſanguis ex arteriis profluens ſubſiſtebat. Eiulatu defatigatus puer ab hora huius diei ſeptima veſpertina ad ſubſequentis diei horam matutinam quintam placide et tranquille dormiebat. Bonae autem ſuppurationis cauſa per plures dies ſingula hora quarta bolus e cortice peruviano denuo propinabatur, atque conveniens victus ratio iniungebatur.

In

Digitized by Google

In amputatis partibus ſequentia obſervabantur: anticae oſſium cubiti et ulnae partes, quae adhuc reſtabant, aſperae et inaequales erant. Inciſis integumentis in manu communibus ſerum flavum profluebat, muſculoſae, vel carnoſae eiusdem partes minime rubrae et cruentae erant, ſed verum tumorem ſteatomatoſum repraeſentabant, et oſſibus perioſtium iam deficiebat.

Falſe promiſſae conſervationis loco, firmiſſime igitur credo, manum, adiacentesque partes enormi tandem putredine diffluxas eſſe.

Vigeſimo quinto eiusdem menſis die deligationis adparatus mox poſt amputationem adplicatus removebatur, atque novus ſupra deſcripto modo imponebatur. Finem huius menſis verſus truncus brachii bonum faciebat pus, et tunc ad laudabilem ſuppurationem promovendam *Balſamus Arcaei*, *Eſſentia Myrrhae et Succini mixtus* lintei carpti ope adplicabatur, eoque ad medium usque Maii continuabatur.

Die XV. Maii brachii truncum tumidum, rubido colore, atque cruſta ſicca obductum inveniebam, dictaque ſub cruſta ſerum rubrum largiter profluebat. Ad huius loci ergo exſiccationem ſequens praeſcribebatur unguentum: Rec. *Unguenti Diapomphol. Acet. Saturn. opt. ſaturat. ana* ℥iß. *Olei Lil. alb.* ʒxj. M. F. Liniment. D. ad oll. S. Linteo carpto illinendum, et vulneri brachii bis de die applicandum, et *Emplaſtr. Diapompholyg.* linteo extenſum ſuperimponi iubebam.

Die XXmo dicti menſis Maii veſperam verſus de horripilationibus, et doloribus in brachio afflicto punctoriis conquerebatur puer, noctemque ſubſequentem inquiete, et inter continua fere deliria abſumebat. Altero die brachii truncus ſupra cubiti articulationem usque tumidus, atque inflammatus erat, et ex eo multum ſtillabat ſerum. Vulnus vero brachii optime nunc ſuppurabat, cum cruſta id antea obtegens ſponte abſciſſa erat. Eodem die urgenter pater a chirurgo Emmendingenſi

deſiderabat, ut hic illius *unguentum domeſticum ex oleis quibusdam coctis, terebinthina, et cera compoſitum* applicaret, quo etiam voto annuebat chirurgus. XXIIdo eiusdem die vehementiſſimis in brachio cruciabatur doloribus aeger, et cum illum hora veſpertina ſexta viſitarem in brachio inflammato epidermidis defectum, nullum autem febris indicium in puero inveni. Nihilo tamen minus denuo iterum quavis hora tertia bolum e cortice peruviano ſumere iubebam. Externe vero partibus inflammatis fomentationes emollientes, atque anodynas cum lacte paratas adplicare ſuadebam. Die XXIIItio eiusdem per litteras mihi ſignificabat pater, inflammationem brachii incrementum capere, puerumque valde gemere, atque quiritare, quam ob rem hoc praeſcribebam remedium: Rec. *Cort. Peruvian. opt.* ℥ß. *Hb. Veronic. Malv. Flor. Chamaem. vulg. Sambuc. ana Mß.* M. F. pulv. groſſ. D. ad Ch. S. Partibus aequalibus aquae et lactis decoquendus, quo decocto partes inflammatae calide ſaepius fomentandae. XXIVto chirurgus Emmendingenſis mihi referebat, inflammationem quidem ulteriores haud feciſſe progreſſus, puerumque tranquilliorem ſe gerere, in loco inflammato tamen atras quasdam maculas ſe obſervaſſe, uſum autem heri praeſcriptae fomentationis minime continuari, ſed eius loco mox *nidum hirundinum in lacte coctum*, mox *unguentum iam dictum domeſticum*, mox *ex olivarum oleo, aqua calcis vivae, et albumine ovi compoſitum linimentum* adplicari. XXIXno eiusdem menſis atrae maculae ſeparatae erant, et ex eorum vulnuſculis multum emanabat puris. Extremitas trunci denuo hoc die cruſta nigra erat obducta. Locis adfectis patris iuſſu unguentum domeſticum, linimentumque ex album. ovi etc. paratum porro adplicabatur, et, cuius ſuaſu neſcio, puer ſaepius ad affluxum puris cohibendum tabacum fumi are debebat.

Ab illo tempore varia adhibebantur et anilia et empirica conſilia, et remedia, quae evitandae nimiae prolixitatis gratia recenſere hic nolo.

Digitized by Google

Iunii XXVto die dicebat mihi pater non ſolum cruſtam nigram in brachii trunco ſponte decidiſſe, ſed et feſtucam adhuc ab ulnae reſtante portione ſe ſeparaſſe. Ceterum vero in adplicatione remediorum ſuorum domeſticorum pertinaciter perſiſtebat.

Medio menſis Auguſti pueri huius brachium iterum inſpiciebam, eiusque truncum usque ad magnitudinem mediocris fragi pulcherrime conſolidatum inveniebam, vulnuſculum etiam hoc albidum bonumque nunc faciebat pus, et puer ipſe integerrima gaudebat ſanitate.

Finem menſis Octobris verſus brachium hoc tam enormiter laeſum perfectam tandem duxit cicatricem. Et ſic curatio fontici huius mali viginti duorum menſium ſpatio finiebatur, quae, ſi pater ſanioribus doctrinis aures praebuiſſet, ſex ad ſummum menſium termino abſolvi potuerat. Interim autem ſaepe memoratus hic puer ad hunc usque diem dum hoc ſcribo, qui eſt XXVtus Iulii anni MDCCLXIX. dies, vegeta, optimaque gaudet ſanitate.

Ex obſervatione hac patet: Nimia adſtrictione faſciarum Imo ſanguinis refluxum praecluſum, eumque omnia ſecuta eſſe ſymptomata atque ſingula triſtem hunc producta eventum mala. IIdo Corticem peruvianum et in cohibendo ſphacelo, et in coercenda febre, et in producendo bono pure ſingularem exhibuiſſe virtutem, atque efficaciam. Et IIItio ipſos parentes falſo aliorum conſilio ſuffultos curationem hanc tot menſes protraxiſſe.

Coronidis loco adhuc adiungo, pueri neglecti patrem primo vocatum chirurgum in ius vocaſſe, et ab eo tam reſtitutionem ſumtuum, quam ſatisfactionem ob iniunctum filio ſuo damnum poſtulaſſe. Quo facto, totus proceſſus duobus medicis, quorum alter temere chirurgo favebat, alter vero ſcapham ſcapham dicebat, ad diiudicationem committebatur. Poſthac ſupremus huius Marchionatus Magiſtratus ſummam 300. florenorum rhenanorum, 150. florenos nempe pro compenſatio-

Digitized by Google

ne ſumtuum, totidemque pro filii damno permanente chirurgo dictabat. Amicabili vero compoſitione chirurgus dimidium tantum huius ſummae ſolvebat.

(*Emmendinga Norimbergam miſſae menſe Auguſti* 1769.)

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. FERDINANDI IACOBI BAIERI.

De

Cholelithorum et ſabuli renalis analogia.

Matrona quaedam quadragenaria temperamenti ſanguineo cholerici, iam ante complures annos doloribus nephriticis affecta cum urina crebro ſabulum rufi coloris excrevit, insimul ſenſu acerbo circa regionem hepatis ſeſe vexari ſignificavit, accedente nonnunquam moleſta alvi obſtructione. Morbo huic complicato medicina, quae ſanaret, opportune afferebatur, ita quidem, ut paroxyſmi mitiores evaderent, et per longum temporis ſpatium conquieſcerent. In ultimo autem puerperio lochia ſuppreſſa una cum aliis funeſtis ſymptomatibus, inflatione praeſertim abdominis, mortem accelerarunt. Corpus exanimatum paulo poſt diſſectioni committebatur, ut ſedes mali penitius innoteſceret. Remotis igitur integumentis communibus, univerſum ſyſtema inteſtinorum flatibus expanſum, et hepar praegrande cum veſicula fellis pariter iuſto maiore conſpiciebantur, quae binos cholelithos, nuces moſchatas referentes, ſibi invicem contiguos circumfluente tenui et flava bile recondidit, quales Tab. VII. fig. 1. 2. diverſimode collocatos exhibet, *a* deſignat partem convexam, *b* concavam, utramque nitide politam. Color ipſis eſt ſubrubicundus, ſuperficies eleganter ſulcata intertextis ſpiculis ſalinis mire ſplendentibus, qualia concreta quondam copioſe et granulatim cum urina prodierunt,

dierunt, ac etiamnum utrique renum pelvi apertae paſſim adhaeſerunt. Fig. 3. 4. adiacent duo minores cholelithi aliunde allati criſtallis ſalinis tetraedris inſtructi, eiusdem coloris et commatis, ob raritatem formae ovalis, ſeu ſphaericae, cum antecedentibus depicti. Exinde ſatis clare patet, originem eorum non tantum a bile mucoſa et craſſa, ſed principio potiſſimum ſalino ac tartareo eam concomitante derivandam eſſe. Eiusmodi quippe impuritates ſalinae terreſtres cum chylo ad ſanguinem tranſeunt, et cum ſuccis corporis noſtri ſecernuntur, et pro ratione loci ad concretionem idonei facillime coagulantur, non obſtante lauta et opipara diaeta, quae per depravatam digeſtionem in primis viis et reliquis viſceribus de ſpatio et curriculo deflectere ſolet. Quod vero eorum alter aliquantulum excavatus eſt, et prominentiam adiacentis circumplicare ſuevit, a continua frictione unius contra alterum factum eſſe certum eſt, docente *Perilluſtri Io. Bapt.* Morgagno, de ſedibus et cauſſis morborum per anatomen indagatis Tom. II. Lib. III. de morbis ventris epiſt. anat. med. 37. ubi omne, quicquid ad hiſtoriam cholelithorum ſpectat, exquiſite abſolvitur.

OBSERVATIO L.

Dn. D. IO. FRID. HELMERSHAVSEN.

De

Obſtructione pertinaciſſima plurium menſium et confluxu ſymptomatum in una aegrota.

Attento medicinae practico, noſtris quoque temporibus, interdum naturae occurrunt caſus, non artis medicae ſolum ignarorum fidem adeo excedentes, ut eos non niſi ſimulando vel faſcinando evenire adſerant, ſed ipſis etiam medicae artis peritis ſaepius de rei certitudine dubium relinquatur. Idem

ille, quem obſervare mihi contigit, caſus luculentiſſime probat, ſimulque, quid natura hominis ſuſtinere valeat, quoties ex levi morbo non ſatis caute tractato, malum tam longi temporis decurſu ac ſymptomatum miratu dignorum concurſu oriri poſſit, ut omnem fere excedat fidem, clariſſime demonſtrat. E contrario etiam, quod medicinae practicis, qui noſtris praeſertim temporibus partim aegrotantium impatientia, partim ſagarum anuum perſuaſionibus atque conſiliis ſaepius impediuntur, quo minus morbos ſatis adcurate diſquirant, tandemque gratiarum et remunerationis loco animos aegrotantium ingratos referunt, qui ſiniſtre de ipſis iudicant, ſolatio eſſe poteſt, hoc evincitur, medicum, qui potius miniſter quam magiſter naturae eſt, adſidua attentione remediiſque lenioribus, morbos ac ſymptomata ſuperare incredibiles viſos, nec opus eſſe, ut adhibeantur remedia magica.

Vidua quaedam triginta etduos annos nata, temperamenti ſanguineo-cholerici, quae non obſtante re anguſta domi, voluptati maxime dedita erat, et per aliquot annos vitam egerat diſſolutam, praeterea vero ſedentariam ob negotia ſui alendi cauſſa ſuſcipienda, quaeque nihilo minus fruebatur fluxu menſium ordinario quamvis parco, ac vivente adhuc marito in egeſtate ac miſeria vitam degerat, ſeptemque iam annos vidua erat, menſe Martio cIↃIↃccLxvIII. magno languore viriumque defectu correpta eſt. Venae igitur ſectionem neglectam eius cauſam eſſe rata, venam ſibi ſecandam curavit. Chirurgus, quo uſa eſt, ſuaſit ſcarificationes, quas paucis diebus ter repetiit, quo facto omnibus fere viribus deſtituta eſt, interdum tamen negotiis ſuis conſuetis vacare potuit. Paulo poſt obſtructio alvi per ſex hebdomades durans huic acceſſit, quam hactenus chirurgus ex ea ne quaeſiverat quidem. Ut autem liberaretur ea aegrotans vidua, enemata iniecit ex decocto avenae, magnaque ſalis communis copia praeparata, ita, ut ab initio quotidie ſex eorum iniiceret, et quidem ab initio menſis Maii cIↃIↃccLxvIII. usque ad finem dicti

Digitized by Google

dicti anni nonaginta et octo, absque ſucceſſu optato, dum aegrotantis per illud tempus non niſi quinquies alvus aperta erat. Haec naturalis excretionis via potius tam pertinaciter occluſa erat, ut cibi aſſumti ſemicocti ſemper per os reiicerentur. Menſe quarto, huius morbi, vehementer circa praecordia anxietates percepit, quas vomitus cruentus quincuncis excepit, et non multum poſt eorum duo, quorum quolibet menſura una cruoris ſpiſſi eiecta eſt cum ſubſequente ſumma virium proſtratione aegrotantis, adeo, ut perſpici non potuerit, huic haemorrhagiae praeternaturali nexum quendam eſſe cum naturali, quippe quae tempore debito nec inſolita quantitate ſubſecuta eſt. Ego quidem credendum exiſtimo, naturam intendiſſe fluxum haemorrhoidalem, eumque ob chirurgi imperitiam non eſſe promotum, ſed potius crebris clyſteribus, quibus tot ſalis additum erat, ob ſpasmum ex irritatione generatum, impediebatur. Quid? quod ſal toties iniectus maſſam ſanguinis adeo impraegnavit, ut in tota corporis ſuperficie ulcera ſerpiginoſa ſuborirentur, ex quibus interdum ſal purus ſudore eiectus profluebat. Ab initio menſis Septembris usque ad finem Octobris iſta ſymptomata mitiora fuerunt, ita, ut aegrotans negotia ſua conſueta conficere, interdum domo exire, cibumque capere potuerit. Contra obſtructionem alvi per ſex vel octo dies, chirurgus ante commemoratum enema ex ſale praeparatum iniecit, ulcera ſerpiginoſa deligavit quidem, aſt parum ſanavit, nec craſin humorum emendare, nec obſtructiones viſcerum reſerare, nec debitas excretiones tempore et ordine debito promovere ſtuduit, excepto unico, quod decoctum ex fragaria, de qua aegrota ſomniaverat, eam maxime ſibi ſalutarem fore, confecerit, quod etiam ex illius ſententia per aliquot ſeptimanas morbum mitiorem reddidit, quin imo aegrotans ineunte hyeme extra domum ambulans, ſpasmis ad ſuffocationem tendentibus, motibusque epilepticis corriperetur, ulceraque eius magis ſerpiginoſa viderentur, ita, ut doloribus fere non tolerandis,

Digitized by Google

dis affligeretur, chirurgus eam ſenſim dereliquit. Circa initium igitur Februarii huius anni, alium chirurgum accerſere coacta eſt, qui vero absque auxilio medici alterius gravi huic morbo mederi ſolus dubitavit. Quo factum eſt, ut die v. Febr. me vocari aegrotans iuſſerit. Die IV. Februarii denuo vomitum cruentum ediderat, quam ob cauſam chirurgus venam in brachio ſecuit, quo facto vomitus ſtercorei ſecuti ſunt. Die v. Febr. vomitus cruentus denuo rediit, iſta haemorrhagia vero ſiſti nondum potuit. Itaque chirurgo, venae ſectionem in pede repetere, permiſi, ſimulque pulverem antiſpasmod. cum pulvere abſorb. Wedelii mixtum per ſesquihoram, et quidem, quantum cultri cuſpide capi poteſt, deglutire iuſſi, quo tandem haemorrhagia ſiſtebatur. Dein ſub veſperam eius diei ad mitigandum motum periſtalticum inverſum, clyſterem oleoſum iniiciendum curavi, inverſio autem tam pertinax et inveterata erat, ut nihilominus per os reiiceretur, quod per anum excernendum erat. Materia autem per os reiecta accuratius inſpecta, eam maxima ex parte chymum eſſe animadverti, in ventriculo ob viam praecluſam retentum, ibique putredine et acrimonia corruptum, tunicam villoſam irritaſſe, et motus periſtaltici inverſi cauſſam fuiſſe. Raro magna fruſta et particulae eiiciebantur, ſpeciem ſcybalorum gerentes et putridae, attamen illa materia quoque mali erat odoris. Tum lenientia et mitiora aperientia adhibenda eſſe medicamenta ratus, ſaepius animam rhabarbari concentratam cum oleo amygdalarum dulcium praeſcripſi; aſt parum effectus animadvertendum erat, niſi excipias, quod ſpasmi et conſtrictiones non amplius tam ſaevientes et frequentes fuerint. Quo facto aegrotans mirum in modum querebatur de ardore capitis et colli, cum tamen exteriores corporis partes magis frigidae quam calidae eſſent, unde ſpasmum potius in interioribus locum habere et congeſtionum verſus caput cauſam eſſe ſatis apparebat. Corpori, quod praeſertim ſiniſtra ex parte graviſſimis

Digitized by Google

mis doloribus afficiebatur, emplaſtrum ſaponat. Barbette bono effectu imponebam, internorumque ut quoque curam gererem, infuſum quoddam leniter evacuans per XIV. dies bibendum iubebam. Illud quidem ab initio ingentes dolores et inquietem excitabat, mox autem congeſtiones ceſſabant, et flatus cum levamine emittere poterat, et cum die XIII. Febr. his clyſterem emollientem adiungerem, ſub veſpera eiusdem diei tres ordinariae ſedes ſubſequebantur. Die XIV. et XV. Febr. illam quidem ſolitam materiam foeculentam vomitu reiiciebat, in pectore tamen non parum levaminis ſentiebat. Propterea praeter infuſum etiam eſſentiam ſpleneticam adhibendam eſſe iudicabam, qua adhibita excretio alvina per tres ſeptimanas quotidie, quid quod? die XVIII. Febr. diarrhoea efficiebatur. Nihilominus autem ſpasmi in abdomine, maximam vim in latere ſiniſtro exſerentes, continuabant. Sub veſperam die XXIII. Febr. ſubito ita permutatus eſt morbus, ut tympanitide, aſthmate, obſtructione alvi et vomitibus ſtercoreis adeo adfligeretur aegra, ut adſtantium omnes eam perditam arbitrarentur. Duo igitur enemata adplicanda curabam, corpusque leniter inungebam, unde tres obtinebantur ſedes, et cum die XXV. Febr. fluxus menſium, qui per ſex hebdomadum ſpatium ceſſaverat, et plurimum antea elapſis tribus ſeptimanis prodire ſolebat, reſtauratus eſſet, hoc etiam malo liberata eſt aegrotans, beneque ſe habuit usque ad IX. Martii. Eadem die praeter opinionem ad iram maxime provocata, epilepſia per XLVIII. horarum ſpatium decies ter corripiebatur, adhibito autem oleo Caieput et Liq. C. C. ſuccinato iſta ſymptomata leniebantur. Quo facto pilulis ex ſapone praeparatis aegrotantem uti curabam, quarum effectu ea extra lectum ſe continere valebat, idque fere ad finem Aprilis continuabat, dum interdum non niſi de ſpasmo in latere ſiniſtro, ubi curvatura coli eſt, querebatur. Die I. Maii autem aliud plane ſingulare ſymptoma apparebat, acutum ſcilicet, inter vomitus vehementes, qui ſimulatque pauciſſimum

 cibi

Digitized by Google

cibi potusque ceperat, concitabantur, dolorem perſentiebat aegrotans circa ventriculum, qui die VI. Maii nutabat. Hunc excipiebant tormina inteſtinorum miranda ac tenesmus uti in dyſenteria fieri ſolet, donec circa veſperam eius diei materia ſalina terrea lapidea inſtar nucis iuglandis ratione formae et magnitudinis per anum excluſa in terram praecipitaretur, cuius gravitas unciae unius et duarum drachmarum erat. Idem etiam die VIII. Maii fiebat, tunc vero aegrotans aliquantulum cibi capere poterat. Haec autem fruſta maxima ex parte conſtabant ex ſale, faecibus induratis et partibus tunicae villoſae. Huius materiae fruſtum pondere unius unciae tradebam Viro experientiſſimo BUCHHOLZIO, Doctori Vinarienſi, ut id chimice curatius perſpiceret, et exploraret, ne, ſymptomata iſta maioris momenti eſſe, plus iuſto aſſerere videar. Eandem ob cauſam aliis etiam perſonis, qui partium mearum ſtudio non tenebantur, eiusmodi fruſta excreta (quae aegrotans lapides vocabat) oſtendebam, quoniam chirurgus, quo ab initio uſa erat aegrotans, hoc a me fictum, animo maligno permotus, ſermonibus ſuis divulgaverat. Ex hac uncia modo commemoratus Doctor BUCHHOLZIUS ſolutionis ope in aqua fervida et iterata per chartam bibulam filtratione, evaporatione ut artis eſt, ſalis veri culinaris drachmas tres ſecrevit. Monendum adhuc non ſuperfluum autumo: fluidum a foecibus per modum filtrationis ſeparatum propter viſciditatem aliquoties denuo per filtrum eum traiicere curaſſe, antequam cryſtallos cubicas impetravit. Cryſtalli ſale culinari ut ovum ovo ſimillima fuerunt, tam quoad figuram, quam quoad partes conſtituentes, chymice perveſtigatae; reliquum vero erat terreſtris materia, oleumque foetidum, ac illo teſtante, plus adhuc ſeparatum fuiſſet, ſi in eadem materia ſecernenda ultimum adhibuiſſet gradum. Die X. et XI. tormina in inteſtinis denuo incipiebant, et mox interdum particulae huius materiae lapideae ſaleque conſtantis eiiciebantur, ſtatim in aere diſſolutae; die XI. vero inter graviſſimos dolores tantum

tum perſentiebat fruſtum, ut illud excludendi facultate ſe deſtitutam putaret. Permotus eo, remedia lenientia, plerumque ex rhabarbaro, mucilaginoſis, oleoque amygdalarum dulcium praeparata adhibebam, duosque clyſteres oleoſos applicari iubebam, quo factum eſt, ut circa veſperam ingens fruſtum induratum, inſtar ovi, excrementis obductum eiiceretur, cum praecedentia tamen non niſi ſicca excluſa eſſent. Aegrotans, haec perpeſſa, atonia corripiebatur. Sub veſperam diei XIII. Maii fruſtum eiusdem magnitudinis, et quidem gravitatem quod attinet, unius unciae et ſemis excludebatur. Die XIV. et XV. de doloribus vix perferendis denuo querebatur, donec veſpertinis horis fruſtum eiusdem materiae, planum, inſtar Thaleri unius unciae excluderetur, quod pro percepto dolore maius credebatur, quo facto magnam patiebatur atoniam. Tempore diei XVII. Maii matutino iterum fruſtum magis rotundum fere unius unciae et ſemis, quod aegrotantis, ut ipſa adſerebat, ventriculo adhaeſerat, excludebatur, quo excluſo vehementer evomebat, ac facultate loquendi adeo deſtituebatur, ut non niſi balbutire valeret. Vi mixturae tonico-nervinae et ſpiritus nervini linguae infuſi die XVIII. Maii facultas loquendi redibat, ſimulac vero molimina ad excretionem praeternaturalem ſentiebat. Hac vice tam obſtetrix, quam chirurgus iuſſu meo aderant excluſionis promovendae cauſa, quo magis conſtaret, aegrotantem non ſimulare, eamque materiam ex inteſtinis provenire: eodem igitur die auxilio eorum huiusmodi lapis excernebatur ſtatim diſſolutus. Die XX. eius generis alius, inſtar ovi ab obſtetrice eruebatur, quo facto motus epileptici animadvertebantur in aegrotante, imo circa veſperam diei XXII. apoplexia proſternebatur, quae usque ad horam ſextam veſpertinam diei XXIII. durabat, attamen uſu venaeſectionis ſpiritusque nervini ita maxillae muſculi relaxabantur, ut linguae uſus rediret, ac ne ulla quidem pars paralytica maneret. Spiritum illum nervinum, aegrotans adfirmabat, primo naſum, deinde cerebrum penetraſ-

 ſe,

Digitized by Google

ſe, tunc in tergum deſcendiſſe, ipſique viſum eſſe, maxillam ſuam cochleis relaxari, ſibique facultatem loquendi reddi, ſub paroxyſmo vero linguam ſuam nimis longam eſſe, ſpatiumque pro ea ſibi deeſſe, aegrotanti viſum eſt. Die XXIV. minora eiusdem materiae fruſta, unacum ſanguine excernebantur, cibique per os reiiciebantur. Ad hoc impediendum decoctum ex rhabarbaro et manna, cui parum ſalis accedebat, bibendum curabam eoque die XXVI. ingens copia filorum alborum et muci, quem aegrotans pinguedinem eſſe putabat, eiiciebantur; ego vero mucum inteſtinorum et partes tunicae villoſae ſeparatas eſſe, iudicabam, abluto enim hoc muco decoctum ex manna, ſimulac ori ingeſtum erat, absque ullo obſtaculo per inteſtina tranſiebat, ex quo coniiciebam, inteſtina nunc ſatis eſſe purgata, quare praecipue eorum tonum per martialia reſtituere ſtudebam, per intervalla vero antiſpasmodicis uti praecipiebam. Ex die XIII. Maii conqueſta erat de certo abdominis loco duos digitos lato ſub umbilico, qui ſenſim ſuppurabat; eo igitur inciſo die XXVII. Maii, fiſtula ſub integumentis unius et dimidii pollicis reperiebatur, quae vero mox ſanabatur. Circa finem menſis Maii denuo obſtructiones pariter ac molimina haemorrhoidalia cum ſpasmis vagis, quamvis menſium fluxus huc usque fuerit ordinarius, revertebantur. Ob ſtatum igitur plethoricum venam ſecari iubebam, quo facto, alvus quidem aperta cum remiſſione ſymptomatum producebatur, e contrario icterus flavus per totum corpus erumpebat, qui per integrum fere Junii menſem durabat, eoque morbus aegrotantis ita remittebat, ut quotidie plerumque extra domum ambularet. Attamen cibi non ſatis concoquebantur, ſed potius de magno in capite fervore, cardialgia, ſi quid cibi cepiſſet, querebatur. Hanc ob cauſam ut viſcera, inprimis hepar, non ſatis iamiam purgata et aperta eſſent, verebar, cum potiſſimum icterus faciei praecipue vero ſuperciliis tenaciſſime inhaereret. Menſe Junii ad finem vergente iterum aliud huic morbo ſymptoma acceſſit, quod ut aegro-

grotans ſignificet non erat, cum ipſa natura eius ſignum exhiberet. Inde a XXVII. die Junii totum illius corpus maculis caeſiis magnis inſtar ſanguinis ſugillati ita obductum erat, ut color flavus ab ictero vix diſtingui poſſit. Inprimis integra frons ad dimidiam usque naſi partem caeſio illo colore obducta erat, reliqua vero corporis pars ſpeciem fuſte valde percuſſi gerebat, ita ut nihil unquam magis ſingulare, imo ridiculum mihi viſum fuerit. Maxime vero, aegrotantis urina ſaepius maxima ex parte viridis, miratu erat digna. Poſtquam igitur maculae iſtae caeſiae per quatuor dierum ſpatium perſtiterant, ita diſſolvebantur, ut color flavus magis perluceret, tam fauſto ſucceſſu, ut paſſim adhuc concitati ſpasmi penitus ceſſarent, et aegrotans non ſolum cibum caperet, ſed etiam bene digereret. Color igitur mixtus ipſi iucundior erat, albo naturali, quamvis oculis nihil mirabilius eſſe poteſt eo adſpectu. Ad reſolutionem vero viſcerum cicutam in infuſo eiusque extractum cum ſapone venet. et G. ammoniaco in aceto ſquillitico ſoluto pillularum forma ipſi ingerebam, iisdemque remediis adhuc morbus oppugnatur, ac eorum vis effecit, ut plurimae maculae caeſiae, uti et icterus prorſus evaneſcerent. Ab epilepſia originem traxiſſe has maculas, adſtantes opinabantur, ego vero crebrum corpori immiſſum ſalem, non obſtructiones tantum pertinaciores reddidiſſe, ſed maiori etiam quantitate maſſae ſanguinis immixtum eſſe reor. Quamvis vero, viſcera per ſal obſtructa eſſe, non contendam, hepatis tamen obſtructio in propatulo eſt, ergo partes biliosae ſulphureae in maſſa ſanguinis ſuperſtites fuerunt. Cum vero ſubiectum admodum pronum ad iram aeque ac vindictam fuerit, nec occaſio eiusmodi ipſi fere quotidie defuerit, reſolutio bilis tantae ſalis copiae acceſſit, crebrosque ſpasmos excitavit, ſimulque eius coloris mirandi cauſa eſt. Prolixius fortaſſe morbi huius cauſſas disquirerem, niſi vererer, ne limites caſus excedam; forſan autem proxime occaſio ſe offert, partim morbi exitum notum faciendi, partim quae mea

Digitized by Google

de ipſo morbo ſit ſententia, exponendi. Huc usque enim ex eodem illo caſu, cum ne unica quidem ſeptimana praeterlapſa ſit, qua ſingulare novumque ſymptoma non evenerit, mitiſſima remedia in morbis pertinaciſſimis et tutiſſima et optima eſſe, adcuratius perſpexi.

(*Vinaria Halam miſſa menſe Iulii* cIↄIↄccLXIX.)

OBSERVATIO LI.

Dn. D. FRID. SIMON. MORGENSTERN.

De

Sanato brachio poſt avulſam manum.

Die 19. Septembr. anni 1768. inter horam ſextam et ſeptimam matutinam agaſo quidam ex ſuburbio Thurmſchanze dicto, plauſtro biiugi ſed non onerato pontem proxime ibi ſitum tranſibat. In medio ponte operarios quosdam offendebat, quorum labore novae ſupplicae machinis adigebantur. Ibi accidebat, neſcio quo fato, ut plauſtrum tranſiens funem non admodum craſſum, quem ſibi operariorum unus multiplici gyro ad ſiniſtram manum ſecundum morem conſuetum firmaverat, apprehenderet, et hunc mercenarium non ſolum ſecum duceret, ſed etiam manum ipſius ſiniſtram plenarie abrumperet, ita, ut iſta paucis modo tendinibus mirum in modum extenſis, vi illata autem nondum perfecte fractis, penderet.

Duobus circiter horis praeterlapſis ego vocatus cum chirurgo urbis noſtrae exercitato Hellmann laeſiones huius vulnerati omni ſtudio explorabamus, qui domum iam adportatus, in lecto ſuo triſtem ſuam deplorabat ſortem. En! laeſionis et curae brevem deſcriptionem.

Miſer iſte homo, *Ioannes Chriſtianus* Petzhold, ſecundum et viceſimum annum agebat; ab incunabulis iam infortunii humani teſtis.

teſtis. Dexter enim ipſius pes a nativitate introrſum erat verſus, maleque formatus. Digiti pedi deerant, quorum loco natura deformem truncum ſtruxerat. Corporis totius adſpectus macilentus erat; ſtatura exilis; vires debiles.

Facies ipſius nec non collum in dextro latere paululum contuſum conſpiciebatur, qua contuſione ſimul factum erat, ut cuticula quibusdam in locis deficeret. In pectore atque dorſo nihil praeternaturale ſeſe adſpectui noſtro offerebat, et aeger praeter dolores detruncati brachii nullos accuſabat. Manus ſiniſtra in totum abrupta erat. Suburbii chirurgus cognomine SCHILLING, qui hunc laeſum ante noſtrum adventum laxe tantum deligaverat, ante deligationem tendines quosdam manus, quos mox denominabo, qui mirum in modum extenſi erant, et de quibus abrupta manus pependerat, forfice amputaverat. Hoc chirurgo ſimul accerſito aegrotus tunc, ut artis eſt, deligabatur. Verum enim vero antequam hoc peragebatur, vulnus accuratius explorabatur.

Sub hac vulneris exploratione ſequentia obſervabantur.

1.) Secundum et tertium os oſſium carpi in ſitu ſuo naturali remanſerant, reliqua vero oſſa carpi manui abruptae adhaerebant.

2.) Ubi primum os carpi ſitum eſt, ibi idem os ad dimidium fractura diviſum erat.

3.) Ligamenta articulationis, quibus ulna ac radius cum carpo uniuntur, denominata haec oſſa adhuc cingebant atque tegebant.

4.) Diſrupta vaſa ſanguifera, tam arterioſa quam venoſa ſeſe ita anguſtaverant et abſconderant, ut vulnus nec a primo momento, quo inflictum erat, nec a primo et laxo deligationis apparatu liberatum ac ſibi relictum, ſanguinem funderet. Paucas tantum guttulas ſanguinis easque lente cadentes vaſa plorabant, nulla compreſſione externa adhibita.

Digitized by Google

In manu avulſa detegebamus:

1.) Varios tendines elongatos atque pendentes, et quidem
  a.) tendinem extenſoris digiti indicis ſex pollices,
  b.) tendinem extenſoris digiti medii ſex et ſubſtantiam eius muſcularem duos pollices,
  c.) tendinem digiti annularis ſex pollices et dimidium, incluſive parvae portionis muſcularis,
  d.) tendinem muſculi cubitaei interni quinque pollices, longum.

2.) Deinde etiam primi oſſis carpi, ſcaphoides dicti, diffractam partem obſervabamus, cuius ſupra a nobis mentio facta eſt, ut etiam reliqua carpi oſſa.

3.) Denique cuticulam eo in loco conſpiciebamus deraſam, quo funis manum cinxerat.

Quod curam vulneris attinet, ea ſequentem in modum peragebatur. Regioni vaſorum, quae ad carpum et manum tendunt, (nam nec viſui ſe offerebant ſanguinis profluvio, nec digitorum exploratione ex pulſu dignoſci poterant) fungi igniarii portio immediate applicabatur, ut ſanguinis haemorrhagiam praecaveremus. Oſſa carpi, quae ſupererant, et diffractum os linteis carptis iisque ſiccis obtegebantur, his vero lintea carpta vini ſpiritu imbuta et ſtupae portio in glomerem conglobata, imponebantur. Cutim unus chirurgorum adſtantium, quantum fieri poterat, verſus truncum manibus adducebat, dum alter duobus emplaſtris glutinantibus longis et gracilibus, ut artis eſt, cruciatim impoſitis hoc conamen partim adiuvaret, partim adductas partes in ſitu deſiderato obfirmaret. Deinde vulneris deligatio ſpleniis ac faſciis neceſſariis abſolvebatur; brachium denique faſcia ſolemni in ſitu debito ſervabatur. His peractis in dextro brachio venae ſectio inſtituebatur. Ad inflammationem nimiam abarcendam fomentum ex vini ſpiritu et aceto vini ana permixtis tepide omni ſemihorio renovatum brachio laeſo imponebatur. Interne nitroſa copioſe porrigebantur.

tur. Potus erat decoctum hordei addito aceto acidulum. Primis diebus grave febris incendium erat; per noctes deliria, quae reiterata venae ſectio refrenabat et mitiora reddebat. Tertia die prima vice faſciae ſolvebantur. Inſignes brachii dolores aeger accuſaverat, tumor circa vincula conſpicuus erat. Vinculis ſolutis ſuppurationis obſervabatur initium. Tumor, qui non admodum durus, et parum a naturali cutis colore recedebat, paucos poſt dies ſub uſu fomenti detumeſcebat. Aeſtu remittente nitrum parcius et loco huius pulvis reſolvens ſimplex diſpenſatorii Brandenb. cum cortice Peruviano omni trihorio porrigebatur. Suppuratio larga vulneris deligationem bis per diem inſtituendam expoſcebat, qua rite ſuccedente quatuordecim diebus praeterlapſis ſomnus et ciborum appetitus redibant. Unguentorum uſus ob nimis largam ſuppurationem plane fere omittebatur, et quum carpi oſſa denudata carne iterum tecta eſſent, ad laeſionis ſuperficiem aequalem ſtruendam, carnis luxuriantis fibrae lapide infernali conſumebantur. Poſt tertiam ſeptimanam vulneratus per diem e lecto ſurgebat, et poſt duos menſes iterum in publicum prodibat, quamvis vulnus nondum plenarie clauſum eſſet. Perfecta vulneris conſolidatio quarto menſe praeterlapſo ſubſequebatur, quo me de reliquo ſanus adibat.

Praecedentem morbi hiſtoriam c. b. lectoribus communicavi, non quidem ob ſui raritatem, quamvis inter minus frequentes morbos referendus ſit, ſed eam ob rationem, ut aliorum Medicorum obſervata corroboret et pathologicas quasdam veritates illuſtret. Celeberrimis auctoribus, qui de membris avulſis quaedam litteris conſignarunt, inter alios praecipue annumerandi ſunt Academiae Regiae chirurgicae, quae Pariſiis floret, ſocii, et inter hos Cl. Benomont, Talin, Recolin, Morand etc. *a*) deinde etiam *Zacharias* Vogel, Celeberrimus Lube-

a) Memoires de l'academie royale de Chirurgie. Tom. II. p. 79. — 91.

Lubecenſium Practicus *b*). Quilibet ſauciatorum, quorum mentionem fecerunt, quantum equidem ſcio, et ex eorum ſcriptis didici, ſanati fuerunt, quod etiam, Deo benedicente, meo aegrotanti accidit. Deinde plurimi, ſi non omnes, confitentur, eiusmodi vulnera haemorrhagiam nullam comitem habere. Quo ergo confirmatur, quod vaſa noſtri corporis ſanguifera, ſi eum in modum extenſa fuerint, ut ob nimiam tandem extenſionem rumpant, tonum et vim ſuam vitalem in finibus ultimis amittant, et plane inepta reddantur fluidum ſuum, ſanguinem nempe, transmittere. Mirum inde non eſt, ſi neonatorum corpora ſectione legali perluſtramus, et funiculum umbilicalem avulſum invenimus, quod tunc eiusmodi infantes haemorrhagia per funiculum umbilicalem diem ſuum non facile ſubierint extremum, quamvis ſimus convicti, eosdem vivos in lucem eſſe emiſſos. Equidem ſcio, alias adhuc concurrere poſſe cauſſas, quae ſanguinis profluvium ſimul prohibere poſſunt; interim digna mihi videtur haec contemplatio, ut in poſterum ad hanc cauſam attendamus. Animalia quae funiculum umbilicalem ſuae ſtirpis, dentibus ſolvunt, non ſolum parant continui ſolutionem, et extremitatum inaequalem dilacerationem, ſed ſucceſſiva continui ſolutione, quam dentibus perficiunt, vaſa umbilicalia ſimul ſub dentium attritu in quibusdam fibris praeternaturalem experiuntur extenſionem, cui tandem plane cedunt, ſeſe retrahunt actionemque vitalem in finibus ſuis amittunt.

OBSER-

b) *Zacharias* VOGEL *Anatom. Chir. und Medicinische Beobachtungen. Roſtock.* 1759. *p.* 353.

b)

OBSERVATIO LII.

Dn. D. FRID. SIMON. MORGENSTERN.

De

Moſchi virtute interna in delirio ex ſpaſmis abdominalibus.

Vir 40. annorum, viduus, corpore gracilis, ſtupidi paululum ingenii, morbis non frequenter infeſtatus, venae ſectioni adſuetus, moliminibus haemorrhoidalibus ante aliquot annos ſemel afflictus, potulentis ſpirituoſis nimie deditus, poſt mox praegreſſam irae excandeſcentiam, ex improviſo ortam, vaſcula aliquot decocti Caffee exhaurit, et, uti ominor poſt haec in hauſtu ſpiritus frumenti opem quaerit atque ſolatium. Non multo poſt cardialgia angitur, quae eum tam atrociter cruciat, ut ad hos cruciatus motus epileptici accedant. Quum hi fuerint ſopiti, vomitus, diarrhoea et tam grave delirium ſequuntur, ut cuſtodibus ſuis multum negotii fecerit. Quartus iam erat dies, quum conſiliis Medici ſui Doctiſſimi, amici mei perquam dilecti D. Doct Hase, mea iungerem. Venae ſectio ſecunda morbi die inſtituta erat, veſicatoria ſuris impoſita erant, nec non clyſteres domeſtici emollientes atque antiſpaſtici applicati. Quod interna attinet remedia temperantia atque emulſiva cum camphorae aliquot granis aeger ſumſerat. Delirabat aegrotus, cum advenirem, digitis plumas quaſi carpebat, e lecto fugam tentabat, et admodum loquax multa inania proferebat. Lucida interdum quidem aderant intervalla, mox vero ex obiectorum viſione falſam concipiebat ideam, quam iterum cum alia confundebat. Noctes atque dies fuerant hucusque inſomnes, ut ne horulam quidem obdormiviſſet aeger. Remittente paululum ad quaedam momenta delirio de dolore circa umbilici regionem conquerebatur patiens. Pulſus plenus erat

Digitized by Google

et a conſueto ordine parum recedebat, hinc eum, quamvis naturali paullo frequentior eſſet et quamvis in initio morbi horror adfuerit, pro febrili acutae indolis non habebamus. In ſpasmorum abdominalium praecipue hepatis ſtricturae relaxatione ut et nervorum cerebrique placatione ſummam curae verſari credebamus, hinc moſchum pro medicamine eligebamus, Excellentiſſimi *Caſimiri* Medici c) aliorumque celeberrimorum virorum experientiae bene memores. Praeſcribebamus moſchum ad grana viij. pro doſi cum camphorae gr. j. c. conſerv. roſarum ℥j. in forma boli, cum admonitione talem bolum, ad mentem iam laudati Medici octava quavis hora repetendum. Hora circiter quarta prima doſis deglutiebatur. Uſus emulſionis interponebatur. Poſt noſtram conſultationem multi ex aegrotantis adfinitate aegrum viſendi gratia advenerant, quorum vero colloquiis turbatus magis, quam placatus fuerat; quare verſus noctem etiam cervici veſicatorium imponebatur et clyſter emolliens applicabatur, opem moſchi ſimul adiuvandi gratia. Altero mane dormientem inveniebamus noſtrum, et ex adſtantium ore percipiebamus, poſt mediam noctem ſomno placido et fere continuo aegrum fuiſſe refectum. Nobis praeſentibus evigilans ſedato et ſibi conſcio animo ad noſtras quaeſtiones reſpondebat. Sudore undique diffluebat. Poſt aliquam moram indicabat, admodum proclivem ſe eſſe ad ſomnum, quo etiam iſta die et altero mane ita reficiebatur, ut ſanitati certe rediturae omnem fidem haberemus. Quinque bolos cum moſcho, hinc huius 40. grana ſeu ℈ij. aeger conſumſit. Dolores artuum reſtitantes viriumque defectum Cortex Peruvianus in decocto, temperantia nitroſa atque extracta amara in forma Elixirii exhibita ex voto ſuſtulerunt, ut tandem ſucceſſive ad ſanitatem rediret.

(*Magdeburgo Halam miſſae menſe Auguſt.*)

OBSER-

c) *Friedrich Caſimir* Medicus, *Sammlung von Beobachtungen aus der Arzneywiſſenſchaft. 2. Band. p. 605.*

OBSERVATIO LIII.

Dn. D. GVIL. HENR. SEBAST. BVCHOLTZ.

De

Cicutae efficacia in ulceribus faucium et veli palatini venereis.

Lanii uxor, corpore procero et membris validis robuſtisque gaudens, exoptata ſemper gaviſa eſt ſanitate, nunc duorum infantum mater; cuius maritus, quum adhuc iuvenis eſſet, gonorrhoea venerea aliquoties laboraverat, anno 1765. ulcere cancroſo in inferiori labio vexabatur. Ulcus hoc foedum, diuturno mercurialium remediorum uſu, collegarum meorum quidam ſuperavit. Verum autumno anni 1768. in faucibus ulcera admodum rebellia oriuntur, cum capitis et artuum doloribus praeſertim tempore nocturno, quae ob cauſſas praegreſſas, et maritum ſuſpectum, malignitatem praeſagiebant. Praemiſſo remedio purgante ex pillulis mercurialibus, ad uſum liquoris ſyphilitici progrediebar, quem Celeb. *Richard de* Hautesierk primarius exercituum Regis Galliae medicus in *formulis medicamentorum Noſodochiis militaribus adaptatis*, *Ienae et Lipſiae* 1763. in 8. nobiſcum communicavit.

Sub uſu huius liquoris decocta ex emollientibus remediis v. g. radice altheae, liquiritiae, ſemine lini, cum aliqua lactis parte mixta, largiter haurienda, ſuadebam. Ulcera foeda, ſenſim ulterius ſemper, ut ſolet, ſerpentia, mundificantibus ex infuſo oculorum populi cum melle chelidonii, eſſentia myrrhae et nitro, ope penicilli abſtergebantur. Uſus horum remediorum, quatuordecim diebus elapſis, non ſine fructu ſucceſſit. Effecit autem ipſa mulier, ut omnia in peius ruerent, quatuor horas in aëre humido frigidoque, carnis vendendae cauſſa in foro degens, quod tamen ei interdixeram.

Iam poſtridie ulcera magis dolere incipiunt, deglutitio difficilior redditur, ipſaque per totum corpus maxima laſſitudine corripitur, cum doloribus nocturnis artuum auctis. Harum calamitatum cauſſa perſpiratio prohibita videbatur, cum haec peripherica evacuatio maxime neceſſaria ad mercurialium uſum requiratur. Ut aegrota ſtatim conclavi modice calefacto adfixa, regimen ſudoriferum ſervaret, et priſtina remedia continuaret, auctor ſuaſorque fui, ſimul coniuncta mixtura concentrata ex tinctura antimonii acri uncia una et camphorae granis octo. Poſt aliquot dies artuum quidem dolor gravitasque paullum minuebantur; ulcera vero oris atque faucium ſerpentia in peius ibant, cum in dies ulterius ſaevirent. Deglutitio difficilior reddebatur, fluidaque ore aſſumta, tam medicamenta, quam cibi per nares interdum regrediebantur, adeo, ut iam in miſerrimo ſtatu eſſet.

Acceſſit dolor a tergo veli palatini usque ad os palatinum vergens, cuius ratio animadverti non poterat, reliqua ulcera in peius ruebant.

In uſum vocavi abſtergens remedium a Celeb. Stoerkio in anno medico I. communicatum, decoctum nempe lignorum, mercurio ſublimato nuptum, penicillo inungendum, atque iniectioni admiſcendum; ſed omnia incaſſum. Dolores increſcebant cum iactura virium, atque cibi faſtidio. Emulſionem camphoratam ad refocillandas vires nunc praeſcripſi. Poſt decem dies denique in velo palatino, ulcus phagedenicum obſervavi, quod a tergo dicti veli exortum, illud adeo penetraverat, ut in dextro latere eius minima pars palato adhaereret. Syringis uſum ſtatim vetabam, unctione, quae penicillo fit, ſola contentus. Rumpebatur tandem poſt aliquot dies parva portio lateris ſiniſtri veli palatini; dextro vero illud parum adhaerebat. Omni data opera ulcerum materia, quam vocant *Spekigt*, tolli non poterat. In miſerrimo hoc rerum ſtatu mihi in mentem incidit, celeberrimum Stoerk in opuſculo ſuo aureo *de cicuta*

Digitized by Google

cuta dixiſſe: ubi mercurius nihil profeciſſet, cicutam ſaepius profuiſſe. Omnia mercurialia removebam. Aegrotae, tumulo proximae, infuſum cicutae inſtar potus Thee, atque ad ſitim exſtinguendam infuſum leve cicutae cum parte una lactis caprini mixtum propinabatur. Ulcera nunc foediſſima ſequenti mixtura penicillo ſaepius abſtergebantur:

Rec. Extracti cicutae ℥ij.
Aquae calcis vivae ℥ij.
Mellis roſacei ℥ß.
Miſce pro uſu externo.

Nova hac methodo vix ac ne vix quatuor dies adhibita, ulcera faucium phagedenica nec non veli palatini puriora reddebantur, dolor remittebat, deglutitio laeſa adeo correcta videbatur, ut cibi facilius aſſumerentur. Facies hilaris, oculi alias torvi, nunc fiebant ſereni, mundificatio et ſanatio ulcerum in dies melius procedebant.

Quum in ultima hac periodo alvus ſegnior eſſet, circa quartum diem infuſum mannae cum tamarindis propinabam. Salubri cicutae uſu, modo iam dicto, per octo dies continuato, velum palatinum ita mundificabatur, ut mane tantum ulcera tantillum adhuc puris funderent.

Aliquot diebus lapſis non ſine laetitia obſervavi, velum palatinum a dextro ad ſiniſtrum latus incrementum cepiſſe. Dolor deſinebat. Linguae motus fiebat facilior. Cibi absque ullo impedimento deglutiri poterant, nec per nares revertebantur. Remediorum uſu per tres hebdomadas continuato eorum pertaeſa, contenta erat, quod velum palatinum denuo incrementum caperet, atque loquela fieret liberior, omnia externa remedia reiecit. Cicutae tamen infuſum per aliquot tempus, lacte maritatum, haurire pergebat. Nunc athletice valet.

Notandum adhuc autumo: cicutam hanc in horto meo, e ſemine, Vindobona advecto, creviſſe. Extractum meum odore atque ſapore Viennenſe perfecte aequat.

Plures

Plures adhuc egregios cicutae effectus brevi me exhibiturum ſpero, ut iis, qui divinum hoc remedium aſpernantur, errorem demonſtrem. Verum eſt, cicutam quidem non infallibile remedium eſſe, celeb. STOERK enim ipſe fatetur: interdum eam nihil profeciſſe. Quamquam haud pauci, ut medicus anglicanus ANDREE, aliique cicutam repudient, affirmare tamen auſim, me nunquam ſiniſtros effectus ab ea deprehendiſſe.

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. GVIL. HENR. SEBAST. BVCHOLTZ.

De

Cortice hippocaſtani eiusque ſale methodo Garrayana parato.

Quot ac quanta damna innumerabilis illa exoticorum remediorum copia attulerit, quibus ſuperſtitio, inſcitia, atque pruritus quaeſtuoſus mercatorum, materiam medicam repleverunt, patriae, ſalutisque publicae amans Medicus facile perſpiciet. Ad haec emenda, quae pecuniae ſumma e provinciis evehatur, ſi animo reputaverit, omnem adhibebit operam, ut medicamenta, in patria abunde nata inveniat, quorum vires inquirat, ac exoticorum remediorum farragini modum terminosque ponere ſtudeat.

Inveſtigare iam non eſt animus, an quodvis ſolum remedia, incolarum morbis oppoſita, producat? Id autem demonſtrare conabor, Americam non ſolam eſſe, ubi medium febrifugum optimum naſcatur, ſed etiam nemora noſtra, noſtrasque terras efficaciſſimum eiusmodi remedium proferre. Non negavit nobis benigna natura contra morbos domeſticos remedia indigena. Deſunt nobis tantum, ut ego quidem arbitror, naturae ſcrutatores, qui vegetabilium virtutes perſcrutentur, eorum-

Digitized by Google

eorumque naturam diligentius examinent. Groenlandia, cuius incolae ſcorbuto frequenter âdficiuntur, cochleariam herbam ſponte producit, quae noſtra multo efficacius eſt antiſcorbuticum. Calidae regiones, ardentibus putridisque febribus ſaepius obnoxiae, acidorum fructuum ut citrorum, tamarindorum, caſſiae fiſtulae et huius generis aliorum, ſunt patria. Quare natale noſtrum ſolum remedio febrifugo careret? Tanti vero venduntur remedia, quae ab exteris regionibus adferri ſolent, ut ab eorum uſu merito deterreantur, qui praeterea ſciunt, ea malo dolo ſaepius adulterari. Rariſſime enim myrrha, opopanax, ſagapenum, balſamus de Mecha, opobalſamum aliaque integra atque incorrupta apud nos reperiuntur.

Quam vulgaris ſit *corticis peruviani* ſeu chinae-chinae uſus, et quantum pecuniae ex eius transmiſſione ad exteros redeat, paucis ignotum autumo. Remedium ergo apud nos progenitum, quod exotico ſubſtitui poſſit, ſi quis quaerat, operae erit pretium, officiumque medici prudentis, ut tale quicquam invenire conetur.

Gratiſſimum ergo mihi accidebat, cum amantiſſimi mei, celeberrimi Baldingeri, Profeſſoris medicinae ordinarii apud Ienenſes, benevolentia, *Henrici Guilielmi* Peiperi diſſertationem de cortice hippocaſtani, Duisburgi 1763. habitam, acciperem. Legebam ibi, corticem huncce contra febres intermittentes a celeberrimo Leidenfrostio multis aegrotis cum ſucceſſu propinatum fuiſſe. Feci itaque et ego huius rei periculum et huius corticis pollinem in ſubſtantia, ſi ita loqui liceat, quibusdam febre tertiana laborantibus praebui, cuius vero vidi nullum ſucceſſum. Infuſum huius corticis hippocaſtani parum profuit. Extractum vero, quum parum e cortice redit, nimis pretioſum eſt. Sal igitur e cortice iſto, methodo Garrayana parandum, penes me ſtatui uberius evolvere.

Qui vero, quae partes ſint conſtituentes huius corticis a celeb. Peipero chymice perveſtigatae, ſcire cupiant, eos ad

ipſam ſummopere laudandam diſſertationem delego. Breviter vero adhuc monendum puto, auctorem iam nominatum, ut vim remedii huius antiſepticam demonſtraret, duce Pringlio, multa tentaſſe, quibuscum ea, quae ipſe tentavi, benevolus lector comparare velit.

Bubulae carnis ſumſit ille vir celeb. duas drachmas, quas in decoctum corticis hippocaſtani duarum unciarum pondo iniecit, tantundemque bubulae in duas uncias ſaturati infuſi corticis peruviani. Tum pari carnis portioni parem aquae puriſſimae quantitatem adfudit. Infuſionibus his ad eum caloris gradum admotis, qui centeſimum Thermometri Fahrenheitii gradum non ſuperaret, circiter ſedecim poſt horas caro, cui aqua ſola adfuſa erat, putredinis odorem ſpargere incepit, paulo poſt vehementiorem. In reliquis infuſionibus poſt quatuor dies nullum eius veſtigium apparuit. Caro autem, cui in modo memorato experimento ſola aqua adfuſa, ut a putredinis odore liberaretur, in recenti aqua lota, duas in partes diviſa, hisque decocti corticis peruviani et corticis hippocaſtani aequalis portio ſuperfuſa; cumque denuo repetitum eſſet, res eo perducta eſt, ut caro putredinis odorem amitteret, diesque multos ſine ullo eius veſtigio conſervaretur.

Ut vero de virtute corticis huius antiſeptica atque febrifuga etiam iudicare poſſet Celeb. Leidenfrost, eius pulverem viginti minimum febre tertiana aegrotantibus praebuit, datisque aut una aut altera uncia, eos febre liberavit. Cuius viri auctoritas rem extra dubitationis aleam ponit.

Corticem in ſubſtantia rariſſime adhibui, cum perpauci febre tertiana laborantes mihi ſeſe obtulerint, atque ut dicam, quid autumem, pars corticis lignoſa in hoc medicamento iners et ſuperflua, ventriculoque valde moleſta mihi videtur. Meditabar ergo, quemadmodum id, quod in cortice hoc efficax ſit, vimque habeat praecipuam, inde ſepararem, idque in ſale eius, methodo Garrayana elaborato, inveniſſe mihi gratulabar: ne-

que

que cum in virgine viginti annorum optimos eius effectus viderim, ſpes me ſefellit. Laborabat enim ipſa febre tertiana. Praemiſſa evacuatione primarum viarum, per medicamentum ex ipecacuanha, rhabarbaro, cremore tartari et pulpa tamarindorum conflato, propinavi medicamentum antifebrile ex drachma una ſemis ſalis corticis hippocaſtani, et uncia una aquae cinnamomi ſine vino. Cuius vix dimidia parte, tempore apyrexiae, conſumta, febris evanuit, neque alia incommoda damnaque, niſi pedes tumentes, languores, et quae ſunt eiusmodi, reliquit. Inde vero elucet, quodammodo ſalem huius corticis parvis doſibus exhibitum maiora multo citius efficere poſſe, quam magna ipſius corticis copia, quam aegrotantium plurimi abhorrebunt.

Nunc neceſſe eſſe duco, de antiſeptica iſtiusmodi ſalis virtute quaedam adiicere, quae ſane eminens, atque virtuti antiſepticae ſalis corticis peruviani fere aequalis eſt. Probent id experimenta, a me inſtituta, quae ſequuntur.

Die 21. Ianuarii 1769. ſumſi bubulae macrae drachmas ſex, diviſas poſtea in tres partes aequales, ut earum quaeque ponderaret duas drachmas, quas deinde tribus parvis phialis indidi. Primam phialam quatuor aquae unciis implevi, addita drachma ſemis ſalis corticis hippocaſtani, ſecundae tantumdem aquae infudi, addita vero ſalis corticis peruviani drachma ſemis, tertia phiala totidem uncias aquae ſimplicis habuit. Singulae tres, charta emporetica leviter tectae, fornaci adeo imponebantur, ut aequalem caloris gradum haberent. Sedecim horis elapſis, phialae ſalibus inſtructae ne minimum quidem odoris alieni reddebant; tertiam vero, quae his carebat, multa iam putredinis veſtigia exhibere, eiusque diei veſpere, ſive 24. horis elapſis, odorem carnis putreſcentis magis magisque ſpargere ſenſi. Tertio die phiala, quae carnem cum ſale corticis peruviani continebat, veterem ferinam oluit, quae parvum corruptionis gradum paſſa eſſet. Quae vero carnem ha-

 bebat

Digitized by Google

bebat phiala cum ſale corticis hippocaſtani, nullum alienum odorem hactenus ſparſit. Tertia denique phiala, quae carnem continebat cum ſola aqua adfuſa, tertio die mane tam horrendum foetorem exhalavit, ut non ſine periculo naribus admoveri poſſet; aqua colorem fuſcum nacta; caro autem rubro colore deſtituta, putredine diſſoluta, ſuperficiei aquae innatavit. Aqua admodum foetente effuſa, caro aliquoties recenti ſemper aqua abluta, et per dimidiam horam frigida recentique aqua immerſa, et quamvis ei quatuor aquae unciae cum dimidia drachma ſalis corticis hippocaſtani adfunderentur, per aliquot tamen horas poſt infuſionem odorem cadaveroſum retinuit. Quem cum poſt decem horas, per quas fornaci iterum impoſita fuerat, a ſale corticis hippocaſtani victum arbitrarer, ſummopere erravi, ſed idem manſerat foetor deteſtabilis et ſecundum Pringlium periculoſiſſimus, quia exinde quam facillime dyſenteria atque febres putridae exoriri poſſunt. Tanta erat carnis putredo, ut a ſale corticis hippocaſtani ſuperari haud poſſet. Plus igitur eius ſalis in carnem iſtam corruptam prodigere, ſuperfluum putans, rem omnem abieci.

Quarto die, infuſio cum ſale corticis hippocaſtani facta, nec odorem, nec carnis ſubſtantiam mutaverat. Infuſionis cum ſale corticis peruviani eadem ratio. Quinto die, nulla adhuc mutatio, nec ſequentibus usque ad duodecimum, cum infuſio cum ſale corticis hippocaſtani non cadaveris quidem, ſed mucidae tamen atque aquae corruptae odorem exhalaret. Altera infuſio cum corticis chinae ſale odorem incorruptum tuebatur. Prior infuſio autem die decimo quarto mucore obducta fuit. Quum aquam ſale corticis hippocaſtani praegnantem, iamque corruptam profudiſſem, atque carnem perſcrutarer; eam, quoad texturam, ne minimam mutationem paſſam, fibrasque integras ſolidasque adhuc habere, inveni, quae, ſi caro putredine eſt ſoluta, ſolidae eſſe deſinunt. Carnem recenti ſimillimam, dignam putavi, cui quatuor aquae uncias, quibus drach-

drachma ſemis ſalis corticis hippocaſtani ſoluta eſſet, iterum adfunderem; quam infuſionem adeo collocavi, ut ordinarium, qui in conclavi, iſto tempore eſſe ſolet, calorem haberet, quod etiam eodem tempore, infuſioni cum ſale corticis peruviani contigit, quae vigeſimo die aquae corruptae odorem prodebat, adhuc tamen exiguum; phiala contra, qua ſal corticis hippocaſtani continebatur, bono atque incorrupto odore conſervato, ad decimum octavum diem menſis Februarii, adeoque prope integrum menſem propter ſalem admixtum, nullam putredinem admiſit.

Sin vero de virtute plantae cuiusdam febrifuga, ex eius vi antiſeptica, cum celeberrimo Pringlio, paſſimque etiam clariſſimo Mackbride, nec non auctore libri *Eſſay ſur l'hiſtoire de la putrefaction par le traducteur des Leçons de chymie de Mr.* Shaw etc. a Paris chez Didot 1766. iudicare liceat; ſalem cort. hippocaſtani magna febrifuga vi pollere, tutiſſime concludo.

Plura tentamina cum ſubſtantiis animalibus, quae antiſepticam virtutem huius ſalis probent, iam proferre, minime neceſſarium autumo. Si vero vim ſalis huius corticis hippocaſtani ulterius in febribus intermittentibus experiri licuerit, occaſione data, fideliter memoriae tradam. Coronidis loco adhuc monendum puto, quod hoc ſal corticis hippocaſtani id peculiare habet, quodſi eius minima portio in magna copia aquae limpidae ſolvatur, ſolutio colorem eleganter coeruleum inde aequirat.

(*Vinaria Halam miſſa menſe Auguſti.*)

OBSERVATIO LV.
Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.
Mola ſingularis, adnata, prolapſa, necans, in vetula.

Animalium propagatio, in tot eorundem ſpeciebus, non una fit, prorſusque eadem, lege, neque una eademque eſt *uteri* in omni regno animali conformatio, vel functio. Neque, ſi ſolum uterum humanum ſpectes, ſemper una eſt eiusdem facies, ut potius nullum corporis humani viſcus ſit, quod tantas, tamque varias, mutationes, in ſtatu ſano et morboſo, ſubeat. Eas autem nunc ampliori ſermone non recenſeam, cum, ſi tantum ova muliebria conſideremus, eorum conſtitutio varia iam ampliſſimum obſervationum campum ſiſtat, quem olim *) contemplandum mihi ſumſi. Uberius ibidem demonſtravi, quaenam ſit, et quam varia, *molarum* ſic dictarum ratio, quae, ſi *verae* ſunt, *ova*, vel *foecundata* ſunt, et foetu, vario modo deformato, gaudent, ut ſimul ipſum ovum iniquo modo nutritum ſit, vel ſunt *ſterilia*, eaque itidem ſuo modo ovario ſoluta, et in uterum delata, ibique ad tempus enutrita. Si vero *ſpuriae* ſunt, alias et diverſas concretiones ſiſtunt. Nunc autem excretionem molarum talium miſſam facio, et ſingularem molae letiferae hiſtoriam referam.

Vidua quaedam euſarca, LVIII. annorum, binis ſucceſſive viris matrimonio iuncta, in eodem plures partu ediderat liberos. Diu iam oedemate, et varicibus, laborarat, ita, ut interdum gangraenae metus adeſſet, per congrua medicamina tamen profligatae. Hemiplectica quoque ſymptomata, poſt morbum diuturnum ſecundi mariti, quem tandem apoplexia ſuſtulit,

*) Obſerv. de ovis muliebribus foecundis et ſterilibus. c. fig. *Erlang.* 1763. *Beobachtungen und Unterſuchungen, welche das Geſchäft der Erzeugung und die Geburtshülfe betreffen. Nürnberg* 1766.

Digitized by Google

lit, experta eſt, e quibus tamen quoque evaſit. Dum variarum aegritudinum medelam a me rogaret, referebat ſimul, ſe adhuc interdum fluxu menſium gaudere, qui ſaepiuſcule ad haemorrhagiam uteri usque increſceret, mox autem per duorum, trium menſium ſpatium quieſceret. Fluentium quoque haemorrhoidum ſigna interdum adfuiſſe. Inprimis autem in oſſis ſacri, pubisque, regione dolores accuſabat, et frequentem ad urinam, cum ardore et ſtranguria, emittendam ſtimulum. Habitum obeſum, et diaetam non adeo tenuem, conſiderans, primo intuitu ad plethoram, et haemorrhagicum negotium, reſpiciebam, praecipue cum calculi forte ſuſpicio non ſatis evicta eſſet. Venae ſectionem, ſuo tempore inſtituendam, temperantia, et lenia tonica, ſuadebam, quibus, per annum fere, ſatis bene valuit. Tum autem ſubito mihi nunciari iubet, correptam eſſe ſingulari tenesmo, et dum alvum deponere conatur, prolapſum e vagina eſſe fruſtum carnoſum, ovum anſerinum magnitudine ſuperans, cum haemorrhagia quadam. Statim obſtetricem accerſere iubeo, quae, re inſpecta, refert, uterum, ut dicunt, eſſe prolapſum. Quanquam nunc non adeo credulus ſimilibus relationibus ſim, tamen, quae et manuum opera, agenda, in quocumque caſu, eſſent, praecepi, et externa appropriata fomenta, cum internis, ordinavi. Tentata ſaepiuſcule, ſed fruſtra, eſt repoſitio quaedam. Imo viſa fuit inverſio uteri, propterea, quoniam uteri orificium, per quod in dextro latere digitus adigi poterat, prolapſam partem cingere animadvertebatur. Ex ipſo autem fruſto, cum impetu, ſanguis proſiliebat, ut inde lipothymiae graviores ſequerentur, quibus, quantum poteramus, obviam itum eſt. Verum haemorrhagia ſaepius recrudeſcebat, et ſumma debilitas, et cadaveroſus foetor, quotidie increvit, ut aegrota undecimo die animam, omnibus incaſſum adhibitis, efflaret.

Sectione cadaveris impetrata, ſtatim ad eam nos accingebamus. Atque nunc confeſtim peregrinum corpus quoddam,

Digitized by Google

dam, magnitudine neonati caput ſuperans, intra femora, e vagina pendens, ſeſe nobis offerebat, ſubſtantiae ſpongioſae, duriuſculae, coloris ex livido nigricantis. Inferiora verſus baſin quandam formabat, quae in petiolum ſatis craſſum, binos pollices aequantem, ſuperius adhaerentem, terminabatur. Intactum autem primo relinquebamus hoc corpus, et prius abdomen, copioſiſſima pinguedine refertum, aperiebamus, cuius viſcera ceteroquin ſana reperiebantur, ut tamen veſica urinaria admodum ampla, ſed, ſicuti et renes, ſine calculo, fuerit. Uterus autem exſanguis, et, e diuturniori diſtenſione, et fibrarum, nunc magis ſtipatarum, indole *), fere membranaceus, apparebat. Eius magnitudo tantum ſaltem a naturali, in non gravidis, differebat, ut duplo maior eſſet. Ambitus inaequalis erat, et in poſtica, et externa, facie fere ſulcatus, et tuberculo ſteatomatoſo obſitus, qualia quoque minora in ovario ſiniſtro obveniebant. Nunc ut commodius cuncta luſtrari poſſent, genitalia externa cum utero, veſica, et recto inteſtino, provide exſcidimus, et in menſa explanavimus. Tum facile obſervavimus, in vagina nihil praeternaturalis ſubeſſe, neque ſarcoma forte adeſſe, ſed corpus prolapſum firmiter petiolo ſuo craſſiori cum uteri collo, et orificii interni ſiniſtro latere, cohaerere, ita ut ipſum orificium ſemilunarem tantum figuram exhiberet, altera ſcilicet facie deleta, et cum petiolo intertexta, et concreta. Prolapſum corpus diſſectum porro eandem fere ſubſtantiam, celluloſam ſcilicet et vaſculoſam, referebat, qualem chorion habere ſolet, at longe craſſiorem. Interne cavitate quadam, fere triangulari, laevi membrana terminata, gaudebat, quae vero foetus cuiusdam ne veſtigium quidem continebat. In ipſo uteri cavo bina, cum parietibus uteri concreta, tubercula, fabae magnitudine, reperiebantur, fere eiusdem, cum prolapſa parte ſubſtantiae, ſed petiolo, non adeo evidenter gaudentibus.

Iam

*) V. Diſſ. de uteri fabrica controverſa. *Erlang.* 1769. §. 6.

Digitized by Google

Iam vix dubii haeremus, quin fruſtum hoc maius prolaſum pro ovo deformato, ſterili, reputemus, in molam tandem hanc ſingularem transformatum. Quando vero ovum hoc per tubam in uterum delatum, et quamdiu in eo geſtatum, ſit, haud adeo facile determinandum eſt; ſicuti quoque, utrum bina alia dicta tubercula ovis originem debeant, an aliae morboſae excreſcentiae fuerint. Illud tamen haud difficulter coniicimus, fluxum menſium praeter aetatis rationem, ſaepe, et interdum cum haemorrhagia, recrudeſcentem, fluxum abortivum *) eſſe dicendum, qui vero maioris molae abortus in noſtra penitus abſolvi, propter firmiorem petioli cum utero nexum, non poterat. Haemorrhagia vero ex molae vaſis letalis demum evaſit. Quanquam forte quoque videatur, ac ſi haec mola deligatione et amputatione exſtirpari potuiſſet, tamen partim, in his tenebris, ea operatio non ſtatim indicabatur, partim, ſi et ſedulo peracta fuiſſet, an feliciſſimum inde eventum tuto poteramus hariolari?

(*Erlanga Norimbergam miſſa d.* 15. *Februarii* 1770.)

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. IACOBI FRIDERICI ISENFLAMM.

Mira inteſtini Ieiuni complicatio, cum Metaſtaſi dubia.

Si quae unquam dubia, ſummisque preſſa difficultatibus morborum Diagnoſis illa certe eſt, quae morbos partium internarum

*) Sicuti haemorrhagia uteri eo magis, in graviditatis ſtatu, pericnloſa habenda eſt, quando, ut interdum fieri ſolet, chorion non fundo uteri, ſed prope cervicem, ubi vaſa maiora praeſto ſunt adnaſcitur, et interdum ibi ſeparatur, unde ante partum ſaepe mali ominis haemorrhagia.

Digitized by Google

rum topicos diiudicat, eoque magis, dum hi ſaepe ea exhibent Symptomata, quae vel a vicinarum quoque partium interdum et remotiorum adfectionibus oriri poſſunt, ut cui parti laeſae adſcribenda ſint, dubium maneat atque incertum, vel dum vix ullas functionibus Corporis Vivi turbas iniiciunt, donec ſatis diu delitefcentes repente ſymptomatum ultimum, mortem ſcilicet inferant. Accedit et altera in diiudicando huiusmodi morbo difficultas. Sollicita cultri Anatomici in diſſecandis defunctorum horum cadaveribus adminiſtratio, praeternaturalem quidem viſceris cuiusdam ſtatum oculis diſtincte exhibet, neque tamen eadem ſemper inde in ferendo iudicio naſcitur facilitas, num ad vitia malae conformationis, num ad cauſſas, num ad effectus morbi haec viſceris referenda ſit degeneratio, nec, quam exoptamus, his in tenebris facem ſemper praefert morbi anamneſis. Creſcit haec et in Diagnoſi et in Indicationibus formandis difficultas, dum tanta a conformatione naturali aberratio vix ullo ſeſe manifeſtat in vivis ſymptomate, quam in defunctis demum conſpicientes vix non horrentes miramur. Abundant quidem talibus, quae haec cuncta comprobant, Anatomiae Practicae, obſervationibus, neque tamen et ſequentem adferre morbi mortisque hiſtoriam inconcinnum iudico, tum quod haec unica, omnia et ſingula, quae ſupra dicta ſunt, confirmet, tum quod morbi abſtruſi maxime et complicati naturam non niſi poſt mortem cognoſcendam doceat. Puella ſemeſtris, honeſti civis filia, ineunte vere Anni elapſi ſymptomatibus febrilibus a dentitione, ut videbatur, oriundis corripitur, quae poſt binorum dentium eruptionem aliquantum mitigantur, neque tamen ita conquieſcunt, quin perpetuo abhinc vagi maximeque anomali motus febriles ſupereſſent, non quidem appetitum penitus proſternentes, tamen phlogoſi recurrente, agrypnia et anxia quadam inquietudine tenellam miſere excruciantes. Actum eſt, quod agere artis regulae iubent, exiguo tamen vel nullo ſequente levamine. Quarta morbi

ſepti-

Digitized by Google

ſeptimana manifeſtatur in inguine ſiniſtro tumor lapideae duritiei, ſenſim mirum magnitudine increſcens, miſereque, ut videbatur, dolore puellam torquens, nullis vel reſolventibus cedens vel emollientibus, donec poſt menſem mollities accederet et fluctuatio. Inflicto tum, ut oportebat, vulnuſculo, immanis effluxit puris foetidi copia, cuius non fere quantitatem minorem tumor vix ſubſidens eructavit quotidie. Febris ſuperveniens marasmodes, quae praeſtantiſſimis reſtitit remediis, qua tamen (quod mirum dictu infra videbitur) et appetitus, dum uberibus puella admoveretur, ſemper aliquantum conſtitit, et alvus libera vel leniſſimis ſtimulis obediens, reſpiratio in omni corporis ſitu expedita, tuſſicula haud adeo vehemens, et brevi lenioribus bechicis profligata, convulſionum vix manifeſta veſtigia fuerunt, tandem miſellam poſt paucas ſeptimanas placide e vivis ſuſtulit. Corpuſculo emaciato admodum ad ſectionem tradito, quo abſtruſi morbi clarius innoteſceret indoles, in vulnus ipſum primo inquiſitum eſt. Orificium in ipſo inguine ſiniſtro ſtylum eousque admiſit, ut ex adverſa parte eius cuſpis circa femoris trochanterem minorem ſolis tecta integumentis tangi poſſet, diſciſſisque integumentis, muſculisque ſeparatis, ulcus pure adhuc ſcatens non in cavum abdominis penetraſſe, ſed mediam ad usque femoris regionem inter ſolos muſculos, lividum praecipue et caput tertium tricipitis ſubſtitiſſe apparuit. Caries oſſis femoris nulla, nec ulla ligamenti capſularis articuli eroſio. Remotis, quae viſcera abdominis recondunt integumentis, praeter cognitam ſatis, qua tenellorum inteſtina ab inteſtinis adultorum differunt, diverſitatem, mira hic viſcerum deprehenſa eſt aberratio. Hepatis moles, longe ac oportebat, minor; ventriculus vacuus aſt praegrandis ad umbilicum fere pertingens, duodenum ingens, inteſtina tenuia mirum in modum expanſa, craſſa more inſolito conſtricta, utraque paſſim maculis inflammationis putridae ſeu ſpuriae venoſae notata. Cum inteſtina accuratius luſtranda a duode-

no digitis, ut moris eſt, provolverentur, iamque Ieiunum fere in Ileum tranſiret, obſtare aliquid, quo minus id provolvi poſſet, ſentiebatur, vi tanta, ut hic inteſtinum fere corpori *vertebrarum* immerſum videretur. Novitate rei perculſus, quidve cauſſae ſubeſſet, ſcire geſtiens inciſor, omnem tractum inteſtinorum provida manu abdomine exemtum perluſtravit, miransque Ieiuni extremitatem non ſolito gyro in Ileum tranſire, verum quaſi in ſe contortum in regione inter umbilicalem et Iliacam media ipſum perforare meſenterium, eiusque laminis tectum iisque accretum poſtice emergere, inque Ileum terminari deprehendit, ita, ut non niſi diſſecto Meſenterio eiusque laminis caute ſeparatis tandem tubus inteſtinorum provolvi poſſet. Liberata ſic ab annulo praeternaturali meſenterii inteſtini pars ipſis ſuis tunicis adeo conſtricta ad pollicis circiter longitudinem apparuit, ut vix pennam anſerinam admittere videretur. Aperto thorace pulmo ſiniſter ubique Pleurae ac Diaphragmati ipſa ſua ſubſtantia arctiſſime accretus immanem recondidit ſaccum pure ſpiſſo et albido repletum, cuius certe pondus duodecim ſuperavit uncias, pulmone interim dextro optime conformato. Comparatis his, quae Anatome docuit cum ipſa morbi Hiſtoria, varia quidem naſcuntur magni momenti Problemata: An inteſtinorum degeneratio morbi cuiusdam effectus, an vitium malae conformationis forte minus inter tenellos infrequens, qui convulſiva Colica obire creduntur? An ex inteſtinorum vitio mala digeſtio, inde Cacochymia et metaſtaſis purulenta? Qui factum eſt, ut vix excretio alvi ſufflaminaretur, quae in Colica Pictonum, aeque conſtrictis inteſtinis, tantum turbatur? An a pulmone facta eſt ad inguina metaſtaſis, an ab inguine ad pulmonem, dum praeter duarum ſeptimanarum tuſſiculam facile conquieſcentem vix ullis pulmonis morbus ſignis manifeſtaretur, hinc initium determinari non poſſit? An fiente metaſtaſi tuſſis, facta metaſtaſi conquieſcens? An decubitus in omni ſitu corporis facilis, liberaque reſpiratio dubiam

Digitized by Google

dubiam reddunt in Empyemate et Vomica lateris adfecti Diagnoſin? Quorum quidem cunctorum ad ſaniora Syſtematicae Medicinae Principia facta dilucidatio non exiguam in abſtruſorum morborum Diagnoſi, Indicationibusque formandis adferre poſſe videtur utilitatem.

(*Erlanga Norimbergam miſſa d.* 15. *Febr.* 1770.)

OBSERVATIO LVII.

Dn. D. IOANNIS AVGVSTI WOHLFAHRT.

De

Vermibus per nares excretis.

Vnde libelli noſtri initium potius faciamus, quam ab accurata rei, quae ad illum componendum nos invitavit ſcribendique materiam praebuit, enarratione? Nulla enim res magis iuvat augetque rem medicam diligenti omnium, quae accidunt, obſervatione, ſimilium inter ſe comparatione, cauſarum abditarum indagatione; neque aut naturae ſcientia, aut morborum pellendorum peritia noſtra aetate crevit alia ope magis, quam indefeſſa virorum doctorum, qui, quaecunque vidiſſent, obſervaſſent, uſu experti eſſent, litteris conſignarunt, aſſiduitate admirabilique perſpicacia. Hoc igitur agamus, praeclara ſummorum virorum exempla ſecuturi, imitemurque hoc in libello eos Medicos, quos CELSVS dicit iis temporibus floruiſſe, quibus *medendi ſcientia ſapientiae pars habita* fuerit, *morborumque curationem cum naturae contemplatione* coniunxiſſe: hanc rationem ipſo viro, quem laudavimus, ſummo commendante. *Iſta* enim, addit, *naturae vera contemplatio quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinae reddit profectum. Veriſque ſimile eſt, et Hippocratem et Eraſiſtratum, et quicunque alii, non contenti febres et ulcera agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte ſcrutati ſunt,*

Digitized by Google

non quidem medicos fuiſſe, verum ideo quoque maiores medicos exſtitiſſe a). Haec ille ſapienter, ut omnia, et vere. Nos vero ad rem ipſam explicandam progrediamur.

§. I.

Venit ad me ſenex, annos LXVII. natus, ſale coquendo victum quaerens; vehementiſſimis ſe capitis doloribus inde ab octo diebus cruciari, immo ad rabiem ſeſe abripi eorum vi, queritur. Cui dum conſulere meditor, dextrum oculum, dextram capitis partem, os faucesque valde intumuiſſe obſervo. Adhibui, quae eiusmodi in morbis adhiberi ſolent, omnia; ſed irrito eventu. Tum, id quod in capitis doloribus plerumque fieri iam CELSVS docuit *b*), nos hic ex alia cauſa accidiſſe docebimus, ſanguinis curſus ex naribus adeſt: triduum manet: nec diu nec noctu conſiſtit. Homo interim iſte ſe domo continere, nec venire ad me amplius. Ecce! quarto die e ſiniſtro naſi foramine vermis exit: quem cum mihi oſtenderet, ſuaſi, ut ſpiritum vini naſo infunderet attraheretque. Quo facto ſtatim octo et decem vermes e dextro foramine prodeunt. Aegrotus non amplius ſentit dolores, quibus paullo ante vexabatur, acutos, priſtinumque vigorem recipit. Interim vermium iſtorum naturam accuratius explorare lubuit.

Vermis igitur quisque albidi coloris erat, eaque magnitudine, quam *Fig.* I. oſtendit. Omnes vero iſtos vermes vaſe vitreo, cui paullum terrae iniectum erat, incluſimus. Statim illi vermes ſe in illa terra abſcondere, atque poſt paucos dies in erucam ſubnigram duramque (*Fig.* II.) abire. Poſt viginti novem aut triginta dies prodierunt muſcae, quarum et imaginem exhibuimus (*Fig.* III. et IV.) et formam nunc pluribus deſcribemus. Huius muſcae praecipuas partes aeri inſcribendas exhibendasque in tabula IX. curavimus.

Nam

a) Vid. CELSVS de Med. praefat. p. 2. et 13. ed. Kraus.
b) Vid. Lib. II. C. 7. p. 63. et Lib. IV. C. 2. p. 186.

Digitized by Google

Nam hac quoque in re verum eſt, quod poeta dicit: *Segnius irritare animos, quae per aures percepta, quam quae oculis ſubiecta ſunt.* Omnis vero obſcuritatis evitandae cauſa adiecimus deſcriptionem muſcae Theotiſcam, ne, minus notis, vt fieri neceſſe eſt, verbis vſi, cuiquam lectorum parum ſatisfaceremus.

a) *Dieſe Schmeiſsfliege iſt mit ziegelrothen Augen, fadenförmigen Fühlhörnern und einem Saugrüſſel verſehen. Der Vordertheil des Kopfes glänzet als weiſer Atlas; der Rücken iſt von Farbe hellbläulich, grau, mit ſchwarzen, die Länge herablaufenden Strichen. Der Leib iſt hellgeblich grau, mit vier ſchwarzen Punkten, und in der Mitte deſſelben zierliche ſchwarze Flecke. Dieſe Fliege iſt mit wenigen ſchwarzen Haaren beſetzt: ſie iſt auch ſeltener als die gewöhnlichen Schmeiſsfliegen.* Fig. 5. *iſt die Gröſſe der Eyer von dieſer Fliege.* Fig. 6. *ein Fühlhorn in natürlicher Gröſſe.* Fig. 7. *zeigt daſſelbe vergröſſert.* Fig. 8. *der Saugrüſſel in natürlicher Gröſſe, und* Fig. 9. *derſelbe vergröſſert, an welchen die Sauglippe* a, *und die Freſsſpitzen* b. Fig. 10. *iſt die Fliegenmade vergröſſert. Der Leib beſtehet aus* 11. *Abtheilungen und dem Kopfe, an welchem zwey dunkelbraune, harte, bewegliche klauenartige Hacken* aa, *befindlich.* Fig. 11. *iſt der noch mehr vergröſſerte Kopf, an welchem die zwey beweglichen Hacken* aa, *deutlicher zu ſehen. Wenn die Made fortkriechet, ſo ziehet dieſelbe erſtlich die Hacken,* aa, *in die untern dicken Theile,* bb, *ſo an den Hacken befindlich ſind, hinein; alsdann ziehet ſie auch dieſe dicken Theile in den Kopf, ſo daß von dieſen Hacken nichts mehr zu ſehen iſt. Alsdann ſiehet der Kopf ſo aus, wie* Fig. 12. *zeigt, und iſt kaum bey* aa, *merklich, wo ſich die Hacken hineingezogen haben. Die dunkle Farbe der hineingezogenen Hacken ſchimmert bey* b *merklich durch. Das Hineinziehen und Herausſtoſſen dieſer Hacken geſchiehet ſehr geſchwind. Wenn die Made fortkriecht, ſo hackt ſich der Kopf mit den Hacken feſt, und ziehet den hintern Theil des Leibes nach dem Kopfe, und ſetzet ſich mit ſelbigen, auf die an der letzten Abtheilung bey*

b,

Digitized by Google

b, Fig. 10. *wo zwey kleine zackenförmige Theile ſind, feſte, hebt den Kopf, in welchen ſie die Hacken hineinziehet, in die Höhe, und ſtrecket ſelbigen an den Ort, wo ſie ſich mit denen wieder herausgeſtoſſenen Hacken feſtſetzen will. Dieſe abwechſelnde Bewegung iſt ſehr ſchnell. Zwiſchen den Hacken am Kopfe iſt eine kleine Spitze befindlich:* Fig. 12. d. (*ob dieſe Spitze zum Saugen, oder die Hacken, wie bey den Ameislöwen, iſt nicht wohl zu beſtimmen*). *Auf dem Kopfe befinden ſich zwey Erhöhungen,* Fig. 11. *und* 12. cc. *welche vermuthlich das Anreiben des Kopfes zu verhindern dienen. In der hintern und letztern Abtheilung der Made befindet ſich eine Vertiefung, in welcher zwey Luftröhrenöfnungen* Fig. 10. c, *befindlich. Die Made iſt mit ſehr kleinen einzelnen, kurzen, ſchwarzen Haaren beſetzt.* d.

§. II.

Age vero, recenſeamus exempla ſimilia, eaque a viris doctis obſervata, copiamque faciamus comparandi ea cum noſtra narratione.

Primum igitur prodeat *Guil.* FABRICIUS *c*), qui de filio avunculi ſui haec memoriae prodidit. „ Diuturno vexabatur dolore capitis, qui primum e regione muſculi crotaphiti ſiniſtri, cum parvo tumore oedematoſo inceperat. Dolor per menſes aliquot totum fere caput, praecipue autem partem ſiniſtram pererrabat. Tandem vero ab impreſſione naſi et oſſis cribroſi usque ad ſuturam coronalem fixus permanſit, tumore inſenſibiliter reſoluto. Dolor nihilominus ſemeſtri ſpatio dies noctesque continuabat. Deinde dolore et febricula auctis et ſternutatione exorta, ruptus eſt abſceſſus circa os cribroſum: inde nonnihil puris foedidi ſinu effluxit: cum quo ſimul vermis proſerpſit. Poſtea dolor capitis reliquaque ſymptomata ceſſarunt. „

Bre-

c) Vid. Opera Obſervationum et Curationum medico-chirurgicarum, Cent. I. Obſerv. VIII. add. Cent. V. p. 381.

Digitized by Google

EPISTOLA ITINERARIA
AD
VIRVM ILLVSTREM ATQVE EXCELLENTISSIMVM
D. D.
CHRISTOPH. IACOBVM TREW
S. R. I. NOBILEM
SACR. CAES. MAIEST. CONSILIARIVM, ARCHIATRVM ET COMITEM PALAT. CAESAR. SERENISS. MARCHION. ONOLDINO BRANDENB. CONSILIARIVM AVLICVM ET ACTVALEM ARCHIATRVM, REIP. NORIMB. PHYSICVM ORDIN. ET COLLEGII MEDICI SENIOREM PRIMARIVM, REGG. SOCIETAT. SCIENTIARVM LONDINENS. BEROLINENSIS ET BOTANICAE FLORENTINAE SODALEM, EPHEMERID. ACAD. CAES. N. C. DIRECTOREM.

EXARATA
A
D. FERDINANDO IACOBO BAIERO
IO. IAC. FILIO.

Digitized by Google

IVSTVS LIPSIVS.

Vagari, luſtrare, diſcurrere quivis poteſt:
pauci indagare, diſcere, id eſt vere peregrinari.

Digitized by Google

VIR ILLVSTRIS ATQVE EXCELLENTISSIME, DOMINE COLLEGA ET FAVTOR MVLTIS NOMINIBVS COLENDISSIME!

Quod ſaepe multumque in votis habui, ut copiam nanciſcerer opportunam attentis oculis perluſtrandi Lapicidiniam ſine pari Solenhofenſem, admirandum iſtud naturae portentum, quod non ſolum marmor fiſſile tabulatum pro aedibus exſtruendis diverſae craſſitiei recondit, ſed etiam theſauros antiquiſſimos, diluvii univerſalis indices, uberrime pandit, id propitio tandem fato impetravi. Etenim poſt feliciter exantlata Decanatus munia levamentum animi attulit amicus veteranus a tribus luſtris, et quod excurrit, mihi ſuſpiciendus, maxime Reverendum et Doctiſſimum intelligo *Chilianum Joſephum de* Düring, J. V. L. Sereniſſimi ac Potentiſſimi Electoris Palatini Conſiliarium Eccleſiaſticum actualem, Ruralis Capituli Hilpoltſteinenſis Camerarium, qui voluit me convivam eſſe ſuum eo conſilio, ut inſpicerem ipſius phyſiotechnotameion. Cuius voluntati ſine mora annui, abitumque paravi d. xv. Maii a. c. ubi

Digitized by Google

omnia virent, et vernos temperat mitior aura dies. Hortus ipſi eſt odoratis cultiſſimus herbis, ubi paululum requievi ex itinere feſſus, ſuavemque recolui memoriam itineris phyſici, anno huius ſaeculi vigeſimo octavo, noſtrum utriusque genitoribus ducibus confecti; id quod iuſſu Sereniſſimi Ducis et Comitis Palatini ad Rhenum Theodori factum eſt, ut reſciſceret Clementiſſimus Dominus, quicquid in terrae viſceribus Palatinatus Superioris mineralium contineretur. Inciderunt in ſermone vario multa olim notatu digna, quae ut repeteremus tempus actionis opportunum ſuaſit, ut venirem et viderem ordine egregio diſpoſitas artis et naturae gazas. Orthoſtatae muſei, quae intus patent, variis ſuperne decorantur monſtroſis dorcadum cornibus, quorum ſingulare comparet cornu eiusdem animalis deorſum inflexum, in uno latere cornu humili tricipite, altero erecto praeditum. Oculos recreat ſcrinium opere florentino marmoreo muſaice diſpoſitum, mirificis emblemata daedala formis exhibens, martagon cumprimis elegantiſſimum. In hocce promtuario ſeſe offerunt omnia praeclara, rara et copioſa, ut animus habeat oblectamentum belliſſimum. Et inter conchas quidem methodice diſpoſitas univalves ſecundum longitudinem diſſectae a cochlea hortenſi usque ad turbines cum columnis nitide comparent. Talismodi ſimulacrum coniforme perelegantibus ſpeculis opticis cinctum conſpicitur, methodo noviter inventa, ut ad legem mathematicam quaternis vicibus demonſtrari poſſit conchyliorum compages. Alia quoque adeſt ciſta artificio ſpeculorum ſingulari obiecta teſtacea in infinitum repraeſentans. Dici non poteſt, quantus apparatus petrefactorum omnis generis emineat. Rarioribus adſcribuntur Dentes molares praegrandes humani ex ſceleto giganteo in oſſuario Hilpoltſteinenſi reperti, una cum maxilla inferiori et oſſe femoris.

Phalanga ſecunda pollicis humani eiusdem proſapiae.

Dens

Dens molaris graminivori animalis, nigri coloris, in corona ſuperiori planum inclinatum ſiſtens, prope Freyſtadium ad flumen Schwarzach.

Lithoxylon praegrande in agro Pleinfeldenſi obvium. Truncus integer pondere centenarium adimplet.

Lithoxylum faginum cum radice rami abſciſſi tredecim digitos longum, et ſex cum dimidio latum, in diametro tres digitos aequans.

Marmor conchiferum prope pagum Ebenricht, milliare unum Hilpoltſteinio diſtantem, effoſſum belemnitis & pectunculis abundat.

Marmor egregium Hilpoltſteinenſe conchiferum, in quo cornua ammonis et muſculites naturalem teſtam oſtendunt.

Oſtreae Solisbacenſes, quae locum animalium exquiſite monſtrant, teſtae adhuc integrae exteriori affixae ſunt, itemque tubuli marini petrefacti.

Adeſt alia incomparabilis pulchritudinis, teſta naturali cum gynglimis praedita.

Oſtrea imbricata, cuius cavitati tres verae adhaerent.

Oſtreae imbricatae fragmentum cum ordinariis in cavitate ſua concretis.

Nautilus compreſſus ſtriatus, cui tubuli marini inſident.

Chama inſignis rariſſima, naturali teſta pellucida obducta, in cuius cavitate caro animalis obſervatur.

Cutis aſpera piſcis in ſaxo ſolido prope Sandſee, ditionis Eichſtadienſis obvia.

Ex tecto quodam coemeterii Obermeſſingenſis deſumtus lapis fiſſilis albus, in quo non ſolum Dendrites quaternis tabulis ſtratificatis ſibi invicem concordant, verum etiam innumerae ſtellae marinae variarum ſpecierum fixam ibidem obtinuerunt ſedem. Reapſe patet, quanti lateant in tectis pagorum circumiacentis regionis theſauri lapidum figuratorum, priſco aevo tegularum loco affixorum, cum a nemine curioſo tunc tempo-

Digitized by Google

ris peterentur. Iniungendum ſane eſſet pro virili contegulatoribus, ut ſedulo antea inſpicerent, quam abiicerent, quaecunque hinc inde coacervant fragmenta, marmoris fiſſilis tabularum novarum ſoliditate reſarcienda. Et valde iſtud rarum ſpecimen dendritarum quaeſtionem in animum induxit, poſſintne arbuſcularum ſimulacra generari ab effluviis nebularum particulis vitriolico ſalinis refertarum, quoniam per tot annorum ſeries libero aëri expoſiti fuerunt lapides. De gemmis Palatinatus ſuperioris indigenis habeo, quod referam Amethyſtum et Amethyſto-Smaragdum Nabburgenſem, aeque ac Topaſios Solisbacenſes elegantiſſime coruſcantes, et inter opacas Jaſpides atque Achates variorum colorum. Sunt etiam in promptu minerae Martis ac Saturni, ſalinae pariter vitriolicae ac aluminoſae, quotquot provincia iſta umquam aluit. Caeterum iſta collectio omnibus numeris abſoluta bene ordinateque comprehendit, quicquid ex triplici naturae regno deſiderari poſſit. Agmen claudunt monſtroſa varia, e quibus ramum coryli in nodum quaſi Gordium contortum et ungulam vituli non ſulcatam nominaſſe ſufficiat.

Hilpoltſteinio iter direxi ad Ellingam Francorum, ſplendidiſſimam Summi Ordinis Teutonici ſedem, quae felix vallis, inſtar Theſſalorum Tempe, peramoenas omnino praebet delicias. Vix traditis literis Domini Diaconi Riegel in mei gratiam ad Dominum Conſiliarium Roder exaratis, ſtatim in aulam introductus demiſſo honoris cultu ſalutavi Reverendiſſimos atque Gratioſiſſimos Equites *Liberum Baronem* de Eyb et *Liberum Baronem* de Ulm, utrumque dignitate ſua Perilluſtrem Dominum, qui non ſolum clementer annuerunt rogationi, ut omne, quod continet Palatium Auguſtum daedalea arte fabricatum mihi patefieret, ſed et paululum digreſſo prandii lauti ac opipari acceſſum nunciari iuſſerunt. Quo hilariter inter ſermones phyſici argumenti peracto introivi templum aulicum et ſtudioſe conſideravi aſcenſionem Sanctiſſimae Virginis Mariae in coelum nitide pi-
ctam

Digitized by Google

ctam pro altaris praecipui ornamento. Sub fornice organi ſeſe offert hiſtoria Conſtantini M. in hoc ſigno vinces, antrorſum elevatio crucis conſpicitur. Planitiem obambulanti aperiebatur molendinum frumentarium ſexies frendentis ſicca vertigine ſaxi farra terens, in forma regulari quadrante paulo elatius extructum, ita, ut deſuper ſpectanti ſolum eiusdem ſpatii cernere liceat. Proxime adiacet duplex mola ferraria, haud procul a limine, per quod arborum trunci torqueri ſolent vecti infigitur ſerra recurva, ut inaequalitas ſub finem diametraliter removeri queat.

Equile Ellingenſe a potiori refert Regium et Electorale Hannoveranum perbelle fornicatum, et peculiari munditie praeditum. Equi ſexiuges glauci, albis maculis ornati elata cervice ſuperbi, qui per amoena ſtrata praecipitant rotas, ex Hungaria advenerunt. Caballorum, ſeſſorem lora tenentem quatientium, ſatis amplus numerus Anglicae plerumque eſt proſapiae. Adeſt etiam ſonipes Polonus promiſſis iubarum crinibus mirifice contextis, et pumilus Lithuanicus. Domituram equariam pandit ianua adaperta ſat ſpatioſam atque praelucidam. Curia ſuprema et Archivum acceſſum formant latum, ubi omnia iuſta diſpoſitione ac concinno ordine quam optime collocata ſunt. Gazophylacium inter alia memoratu digna recondit gladium, cui ſignum Summi Ordinis Teutonici ſingulari artificio inſculptum eſt, lamina enſis tortuoſe ſerpentinum in modum fabricata in longitudine ſex ſpithamas aequat. Argenti vaſa puri pretioſa pariter atque copioſa ſunt in promtu. Inter haec cimelia eminet poculum praegrande, opus caelatum affabre cuſum, ſuperne in operculo inſtar nodi ſeſe offert ſtatua Caroli V. Imperatoris. Inferne ſuperficies exhibet praelia eiusdem herois cum Helvetiorum natione anno 1536. commiſſa, inſimulque captivitatem Franciſci I. Regis Chriſtianiſſimi. Complementum facit ſplendida metalli omnium perfectiſſimi ſuppellex pro magnatibus. In ſuperiori atrio ſummi laquearia tecti ſiſtunt hiſtoriam

Digitized by Google

riam coelum oppugnantium gigantum, parietes ad vivum depictos exhibent Sereniſſimos atque Celſiſſimos Duces Ordinis Teutonici. Conclave, quod ſervat ſcrinia veſtium, et ſplendido ſuo apparatu Principibus dignum eſt, Auguſtiſſimae Imperatoris, nunc Viduae, Megalographiam oſtendit, et praeter hanc opus Apellei laboris ſimulacrum nempe regionis, in qua pone arborem ſtat ſonipes, ad radices vero eius duo procumbunt pueri, et ad truncum ſeſe acclinat alius infans. Rurſus intravi anticameram, ſeu requietorium, aliam quoque anticameram, ante Principum Auguſtale, in cuius medio pendet candelabrum e cryſtallis artificioſe politis compoſitum. Sequitur procoetium miniſtris deſtinatum, triclinium inſigniter ſpatioſum, ubi flebile fatum Domini de Hirzhals depictum emicat, et luculenter commonſtrat, quo pacto dictus eques galea et reliqua armatura inſtructus una cum equo, Boruſſorum paganorum ſic iubente crudelitate, conflagrationis ſubierit martyrium. Super caminum prominet icon Auguſtiſſimi Caeſaris Romani, paulo inferius Jupiter cum aquila ad legem ſtatuariae raro utique artificio formatus. E regione ſimilis in camino reſpondet clypeus, inferne adeſt Vulcanus, quem Anaglyptes felici effinxit Minerva. Proxime aperitur apparitorium officialibus dicatum, anticamera equitum, aeque ac illuſtrium feminarum hoſpitio excipiendarum commoratio, quam illuminat obeliſcolychnium cryſtallinum, porro dormitorium Summis Teutonici Ordinis Principibus ſacrum, in quo ſpeculum mirifice coruſcans, integram formam inſpicientium recipit atque reflectit, et longitudine pedes ſex, latitudine vero quatuor adimplet, aulaea holoſerica purpurei coloris circumveſtiunt parietem primarium, intertextis Chinenſium figuris, pulcerrime viſenda. Lectus eodem ſuperbit ornatu. Surſum, verſus utrumque oſtium, incurrunt in oculos imagines duorum Imperatorum opere caelato ligneo incomparabili expreſſae, affabreque deargentatae. Vicinum eſt veſtiarium pro cubiculariis, in cavo aedium Dominus Walther a Cron-

a Cronberg, Supremus Ordinis Teutonici Inſpector imagine, non infelici naturae imitatione efficta, radiat, prope menſam legitur ſymbolum: *Wehe der Ungerechtigkeit.* Succeſſor eius Dominus Wolffgangus de Milchling, Schutzbar dictus, et omnes Praefecti Generales ea, quam vivi prae ſe ferebant, corporis proceritate conſpicui, oculos oblectant. Conclave pannis ſcutulatis ſericis flavis obductum eximiam refert pompam, limen ſuperius ianuae continet tabulam artificioſo penicillo pictam Muſeumque viri eruditi referentem, accurata delineatione ſubiicitur oculis corvus indicus pulvinari inſidens. Eadem tabula alteram ianuam coronat. Cubiculum (de haut lits) altis fulgentibusque lectis praeditum picturam praelii ad rivum facti aſſervat, Triumphum Romanorum, immunitatem captivorum, ubi citatur Quintus Curtius de rebus Alexandri Magni Lib. III. cap. 3. Abhinc recta via me contuli in miniſtrorum habitaculum, in conclave ſpadiceum textilibus Etamin contectum, in viride ſericum, quod illuſtrant tres praeliorum picturae. Atrium inferius parietibus affixa ſiſtit inſignia ſingulorum Equitum Ordinis Teutonici. Ibi reſerabatur veſtibulum, quod occupant officiales aulici, anticamera pro Equitibus, quam circumveſtiunt peripetaſmata quatuor mundi plagas magnifice repraeſentantia. Dein iubar ſparſit ſpeculorum nitidiſſimus ordo in Cavaedio exquiſite collocatus, ſubſtratae ſunt tunicae damaſcenae citrini coloris. Patuerunt quoque ſalutatorium cubile, ſpeciem ſummam et dignitatem habens, et Japonenſium periſtromatibus phaleratum, dormitorium, ſecretarium, in cuius textili ſtragulo magnificis operibus pictum eſt fanum Japonenſe, itemque faſtuoſa Maieſtas Siamenſium Imperatoris una cum barro albo. Ad Pro-Sanctuarium ante triclinium quod attinet, reſplendent in ipſo ſimulacra iconica familiae Caroli VI. Auguſtiſſimi quondam Imperatoris, Sacri Romani Imperii Mareſchalli Comitis de Pappenheim conclave, habitaculum pro pediſſequis, Perilluſtris Praeſidis Senatorii de Hochſteden ſacellum, ubi tabula bene pi-

Digitized by Google

ſta collocatur in bono lumine, Supremi Ordinis Teutonici Ducis Clementis Auguſti Electoris Colonienſis, reliqua, eiusdem Auguſtale. Agmen diaetarum claudit cubiculum opere muſaico variorum lignorum vermiculatim diſpoſitum, ita, ut velamentum ſuperius aeque ac aſſeres laterales, inſimulque contabulatio inferior ſuavi concentu inter ſe conſpirent.

Inter alias dotes, quibus natura benigna ſedem illam auguſtam inſtruxit, non eſt vilioribus annumeranda, multo minus ſilentio ſepelienda, ea, quam in ipſius cereviſia ſalubri poſitam deprehendi. Dulcius ex ipſo fonte, quod aiunt, deguſtavi in officina technice exſtructa, ubi coquitur Zythus, potum vini vicarium lupulatum pariter atque triticeum. Liquor Cereris gratus eſt palato, levans, reſtinguens, ſedans ſitim. Cenſetur proinde commodus et ſalubris literatis et politioris conditionis vel fortunae hominibus, quibus inprimis non admodum frequens corporis motus eſt conceſſus. Aſcendi quoque in toſtuarium polentae, vidique pavimenta laminis aeneis ſat pretioſis veſtita, probeque munita. Vis frumenti ingens prudentiam promi condi teſtatur, qui proprio condere ſolet horreo, quidquid ex vicinis verritur areis.

Templum oppidanum Ellingenſe ſumtu et magnificentia omnium oculos in ſe convertit. Altaris praecipui tabula exponit picturam Equitis Divi Georgii. Juxta hanc in excelſo poſitae ſunt ſtatuae S. Caroli Boromaei, et S. Henrici. Sacrarii limen ſuperius exornat Maronita, et oratorii culmen condecorat S. Joannes Nepomucenus. Ara dextrorſum aedificata Salvatoris noſtri recens nati ſiſtit adorationem, quam docta manus pulcherrimo expreſſit colore. Sacellum, cui nomen ab adiutorio Divae Mariae Virginis, laute conſtruendum curavit Splendidiſſimi huius Sacri Ordinis Praefectus Provincialis de Hornſtein. Introitus ad dextram ſpectans offert epitaphium eiusdem fundatoris marmori inſculptum. Altare laeta gaudet effigie

Matris

Digitized by Google

Matris Deiparae, cuius in amplexibus requieſcit aeterni Patris imago.

Aedes parochiales Ellingenſium omnino antiquiſſimae ſunt. Paſtor, qui habitat in illis Moeglingius, Vir eruditione ac inſigni humanitate conſpicuus, poſſidet complures nummos Romanos, quos inter eminent duo Caeſares Severi ex argento ſignati.

Recreationis oculorum et mentis iam ſatur aulam repetii eum in finem, ut gratias agerem humillimas *Reverendiſſimo* atque *Excellentiſſimo Domino Dictatori Provinciali*, vix Noriberga reduci, pro impetrata venia perluſtrandi palatium. Tanta Ipſius fuit munificentia et liberalitas, ut vocaret me ad coenam. Placuit Evergetae Summo gratioſiſſimos mecum miſcere ſermones, et aſſenſu ſuo honorifico comprobare inſtitutum itineris mei.

Die XVIII. Maii primo mane inviſi hoſpitium P. P. Franciſcanorum, quod ſex Patres et unicus frater incolunt. Domus ſuppeditat horti amoenitatem fertilis ac pomiferi, neque deſunt parietibus condecorationes pictoriae miracula Divi Capiſtrani explanantes. Pictura abſoluta S. Michaelis Archangeli mirum in modum commendat aram templi, dextrorſum prominet oratorium opere gypſi caelato candidiſſime conſpicuum. Refectorii iucunditatem augent imagines Potentiſſimi Electoris Clementis Auguſti, Illuſtriſſimi Comitis de Sazenhoffen, et Perilluſtris Praefecti Provincialis de Hornſtein, cuius ſub auſpiciis erectum fuit hoſpitium, itemque blandiſonae alaudae circumvolantes, et curruca raro utique exemplo manſuefacta.

Hora ſeptima antemeridiana refocillatus prius ientaculo in ſcribae culinaris Riſch hypocauſto, valedixi deſideriis meis, et verſus Albam Nordgavienſium profectus ibidem iure meritoque compellavi Conſiliarium et Adminiſtrum Civitatis imperialis Koehlerum, Paſtorem primarium Schülin, et Poliatrum Fürſt, quorum urbanitas, omni laude mea ſuperior virtus, praedicari meretur. Adii quoque Phyſicum Seniorem Langium, com-

Digitized by Google

militonem olim in caſtris Palaecomes ſuaviſſimum. Perlubenter oſtendit mihi multitudinem librorum ſumptuoſe ab ipſo collectorum, nec non varia artefacta et picturas egregias. Compranſor meus fuit Joannes Huber, Weiſſenburgo-Noricus, ex Belgio et India orientali recens advena, Ephorus quondam et diſpenſator Lamberti Jacobi de Teſt, Directoris Generalis Batavorum in litoribus Guineae. Rogatus, quanti conſtet ibidem pondo eboris, reſpondit, libram unam duplo graviorem eſſe noſtra, et quam optime vendi pro florenis duobus cum dimidio monetae germanicae. Obtulit vir humaniſſimus ad condiendam carnem aſſatam vitulinam ſuccum citri in Africa recens expreſſum, pergrati odoris et ſaporis, inſimulque nos edocuit, integra poma una cum corticibus quadrifariam diſciſſa in machinulis minutis exprimi, et quando in doliola reconditur liquor, ſuperaddi ad impaginem usque oleum palmae arecciferae.

Poſt prandium, ut reſciſcerem quicquid herbarum in iſtis regionibus Chloris ruſtica foveat, comes excurſionis mihi adfuit ſupra laudatus D. Fürſt, et iniit viam ad montem herboſiſſimum adeoque famigeratiſſimum Krazau, cuius iuga ſtudioſe peragrare operae pretium duxit Ruppius, conditor Florae Ienenſis. Sub radicibus eiusdem, iucundo ſane ſpectaculo, inter aprica gramina campi enituit gentianella flore coeruleo, ſurſum verſus occurrit allium latifolium, herba paris, ſigillum Salomonis, aſarum, arum, etc. Rupibus accreſcunt polypodium, adianthum aureum, album & nigrum. Reditionem paravimus per montana cacumina Rohrberg, et voluptatem cepimus uberrimam ex arvis laetis, ſilvisque frondoſis, quibus linea quaſi parallela reſpondet, ſeque conſpiciendum praebet caſtrum Wilzburg.

Die XIX. eiusdem, hora ſexta matutina demigravi Pappenheimium, aſcendens montem Schoenau, ſubſtiti paululum in viculo Hardt, et circa tabernam acclinatos vidi lapides fiſſiles ex lapicidina Scheerenfeld, ditionis Eichſtadienſis huc advectos, quorum in ſuperficie complures enituerunt ſtellae marinae, diver-

verſae magnitudinis, quorum ſpecimina nonnulla Norimbergam tranſportanda curavi. Prius vero, quam appuliſſem ad ſedem Illuſtriſſimi Comitis, hortus ſuburbanus variis ſubridens floribus tuliparum me allexit, ut intrarem florum conſideraturus theatrum. Suavitates colorum lectiſſimae oculos ad ſatietatem usque paverunt. In tepidario eminuit Cereus ſexangularis ſex ulnas aequans, aliique eiusdem commatis penduli, purpureum nitorem ſpargentes, inſignisque copia plantarum, quas niger Afer et Indus nobiſcum communicat.

Ego Pappenheimii recens advena ſtatim comiter appellavi Archiatrum Kobelt, a quo benigne dimiſſus repetii diverſorium, ut prandium nobis praeberet hoſpes, inſimulque adiungeret hodegum, qui me in viam deduceret ad inexhauſtum promtuarium marmoris tabulati fiſſilis Solenhoffii clariſſimum. Quadriga virorum in altiorem locum pervenit virtute, eo quidem conſilio, ut oculi plus viderent, quam oculus, et ſinguli omnem lapidem moverent, ad inveſtiganda priſci diluvii univerſalis rudera. Nec immemor fui herbarum, quae inter ſaxa et rupes viridi provenerunt germine. Faciles erant quaerentibus innumerae ſuis ſat diſtinctae floribus plantae, e quibus unicam nominaſſe ſufficiat ſuffruticem, Polygalam floribus imberbibus ſparſis, carina, apice ſubrotundo, caule ſubrotundo, caule fruticoſo, foliolis lanceolatis. Linn. Spec. II. pag. 704. n. 11. ab eodem quoque Βοτανικώτατῳ citatur Chamaebuxus. Idem nomen flore coluteae pridem impoſuit Caſp. Bauhinus Pin. p. 471. Cluſio audit Anonymus flore coluteae Hiſtor. rarior. plantar. p. 105. Florem gerit papilionaceum petalis vexilli ſubalbidis, carina coloris aurantii, ſemen fert in ſiliqua. Semitam trivimus aſperam, arduam in montibus poſitam et convallibus per Ubermezhofen, integrae horae ſpatium excedentem, multum certe ſudoris profudimus propter ſummi faſtigia rupis, usque dum nemora fagis quercubusque referta, aſt quam

iucunda viriditas, viatoribus umbraculum, ut ſolis ardorem ſubterfugeremus, benigne largirentur. Siniſtrorſum tranſivimus Lapicidinam Ubermezhofenſem, et Lang-Altheimenſem, tandemque via dextima penetravimus in maximam avide petitam. Inſtar aggeris, ſeu propugnaculi ſtrata marmorea ſpecioſiſſime ſuperimpoſuit rerum natura novatrix. Plagam ſeptentrionalem occupant triginta quatuor caſulae lapicidarum ex eadem ſaxea farragine conflatae. Qua patet meridionalis, duodecim limites lignei, quorum ope quadratores ſalvi pervagantur profunditatem ad acclivia fodinae, ceu perbelle delineavit aereque expreſſit Knorrius, rerum petrificatarum ſedulus indagator. In boreali poſitione ſplendeſcit viridarium ramoſum, uti ſolent amphitheatra depingi, arboretum faginum et quercinum. Hoc interim univerſo ſpatio triginta continentur iugera. Ibi aeſtivo tempore ultra centum opifices quotidie manus admovent, quatuor illis praeſunt magiſtri, quorum bini marmora tabulata numerant, et emtoribus vendita ad calculos vocant, bini lites hinc inde ſubortas aeſtimant, et quando vix ac ne vix quidem dirimi poſſunt controverſiae, tunc itur ad praetorem Solenhofii degentem. Ad ſeptentriones vergit vallis praeceps et praerupta, quae longo receſſu panditur, et ſaxa ruderata excipit illuc deiecta. Tantum vero abeſt, ut ſpatium iſtud ampliſſimum expleri poſſit, ut potius ſuperne coacervationes frequenter factae, tamquam grumuli promineant. In hac làtomia iam per ſex luſtra, et quod excurrit, ſtrenui perficiuntur labores. Mercenariis ſingulis ſolvuntur quotidie quindecim vel octodecim crucigeri. Dominus, qui poſſidet fundum, territorialis, pro penſo unius floreni, quod circiter triginta conſtituunt lapides quadrati marmorei, decem et quatuor digitos aequantes pro pavimentis aedium, contentus eſt groſſo unico monetae imperialis. Caeterum Foſſilia petrefacta circa Weiſſenburgum et Solenhofen obvia in locis declivibus potiſſimum reperiuntur, quorum nonnulla ſpecimina collegi, et Supplemen-

mentis Oryctographiae Noricae, Deo adiuvante, propediem edendis inſerenda decrevi.

E loco ſuperiore ſaxeti deſcendimus ad officinam vitriariam, dimidiae horae ſpatium abhinc diſtantem. Furnus e tribus conſtat focis antrorſum et retrorſum ſecum invicem concordantibus, in illis vitri prima elementa per quadraginta octo horas liquefieri debent. Materia, quae ſpeculis fundendis deſtinatur, ſunt cineres clavellati, calx viva, nitrum, Braunſtein, noduli chalybei Suhlenſes. Schema ipſum ſpeculorum ab initio ope calami ferrei ad formam vitri cylindrici absque fundo conflatur. Altitudo pedem unum cum dimidio, latitudo diametralis novendecim digitos complet. Vitrum iſtud ferro ignito ſecundum longitudinem diffinditur, deinde per horae quadrantem in furnum tenſorium, Streck Ofen, immittitur, priorſum tabulae in ſtratis magnis ex argilla Dietfurtenſi paratis protruduntur, tandemque forma ibidem ſubſiſtit. Ollae fuſoriae ex luto Coburgenſi conficiuntur in altum pedem unum cum dimidio, in latum duos pedes et tres digitos porriguntur. Hyalurgium iſtud ſingulis hebdomadis depoſcit triginta, et quod excurrit, orgyas lignorum. Solenhofio reverſi ſumus Pappenheimium hora ſeptima veſpertina. E veſtigio me contuli ad Illuſtrem Metatorem hoſpitii imperialis, Cancellariaeque Directorem Langium de Mutenau, ipſiusque in me benevolentiam ſatis perſpexi, ſiquidem memorabilia muſei oſtendit lubentiſſime. In hoc admiranda ſunt ſpecimina petrefactorum raritate exquiſita, elegantia polita, nec non papilionum aliorumque inſectorum collectio claſſice diſpoſita. Copiam mihi quoque fecit Vir humaniſſimus locuſtae integrae ſupinae, aſtaci minutuli, compagis polyporum, tincae praegrandis etc. quae ſingula loco ſupra citato digne recenſebo, ut profitear, per quem profecerim. Ab eodem amice demiſſus adii Summe Reverendum Conſiliarium Conſiſtorialem et Reverendi Capituli Seniorem Freyherum, valdeque dolui, quod laſſitudine confectus non niſi

bre-

Digitized by Google

breviter et ſummatim coram ipſo agere potuerim. Quapropter data venia poſtridie mane repetii delicias, et introductus in bibliothecam conſideravi autores theologicos, phyſicos, et elegantioris literaturae ſelectos. Comitem habui, qui mecum conſcendit in caſtrum perantiquum, nec non in armamentarium, quod varia tormenta bellica recondit, et ſtatuas ligneas Dianae, Actaeonis, Jovis et Junonis aſſervat. Contignatio ſuperior continet granarium. Adiacet turris ſpecularis, cuius muri denſitas octo pedes aſſequitur. In aedificio primario puteus iugis aquae, cuius profunditas meras tenebras offundit oculis, ſcaturit, et per machinam rotatoriam lymphas ope amphorarum praebet puriſſimas.

Die xx. Maii Pappenheimio diſcedens repetii Weiſſenburgum, et Ellingam peramoenam verſus veſperam acceſſi. Ibidem ſic iubente, nunquam ſatis depraedicanda hoſpitalitate *Excellentiſſimi* atque *Reverendiſſimi Domini Ephori Provincialis*, interfui coenae magnificae, quam perſonae complures Illuſtriſſimae atque Perilluſtres ſplendida ſua praeſentia exornarunt. Craſtino ſequenti mane exſpatiatus in hortum aulicum, quem ſepes vivae erectae et in arcum reflexae coronant, has vero poſitae in faſtigio ſtatuae diſtinguunt, fontem ad aethera laeta diverſimode ſalientem conſpexi, atque proceritatem arborum aurantiis citriisque malis foecundas animadverti. Hibernaculum brumali tempore apparatum hortenſem excipiens aeſtate ſerena Zaetam praebet iucundiſſimam. Saxea vaſtaque mole, artificis manu decoratum eſt opus, quale in viridariis principum crebro ſolet obſervari.

Exinde Pharmacopolium aulicum apprime inſtructum viſitavi. Proviſor, Vir arte peritus, Weikard non ſolum ſatisfecit deſiderio meo ad pandendos theſauros ſibi concreditos, verum etiam propoſuit concretum tophaceum pereximiae raritatis vaſtaeque magnitudinis, quod ante ſedecim annos e ventriculo equi ſellarii exciſum fuit. Multum certe negotii faceſſit morboſa

iſta

Digitized by Google

iſta conſtitutio hippiatris in caſſum medentibus. Figuram quod attinet concrementi craſſi, exacte rotundam obſervavi parte antica ut plurimum ſinuoſam, ceu videre licet ex ichnographia aere expreſſa. Subſtantia lapidis ſpongiae ſimilis poroſa colorem gerit pallide flaveſcentem, e foraminulis ſinuum veſtigia palearum pabuli prominent. Pondus aequat uncias viginti novem. A liquidi gaſtrici ſpiritu ſalino urinoſo in coagulum degenerante oriri equinum bezoar probabile videtur, arrepta ſimul materia idonea, pabulari primum mucilagine obducitur, dein progreſſu temporis in molem maiorem eamque lapideam ſuccreſcit. Plura qui de hiſtoria hippolithorum ſcire avet, evolvat Illuſtris Lucae Schroeckii obſervationem CLXVII. A. IV. et V. Ephemerid. A. N. C. inſertam.

Xenodochium Ellingenſe divae Eliſabethae ſacrum prope viam, quae Pleinfeldam tendit, in loco ſalubri aprico regularem quadratam architecturam oſtendit. Quid porro tam liberale atque munificum eſſe poteſt, quam quod viginti quatuor homines ſeparatim ſua cubicula inhabitantes, utriusque ſexus ſenio confecti, imbecilles alimoniam corporis et animae inveniant ſufficientem? In hypocauſto, ubi valetudinarii commorantur, feneſtris apertis cultum divinum cernere et audire queunt, quem quotidie celebrat Parochus a regimine conſtitutus. Vlterius laevorſum in ſylvis monti ſaxeo arenoſo inciſa cella iacet, quae fornicem habet multicavum, non omiſſis vaporariis tectonice applicatis. Longitudo centum et ſeptuaginta paſſus continet. Medium utriusque lateris duo cereviſiae conditoria includit, perreptant venae rubricae fabrilis, cuius largior proventus circa loca acclivia externe ſeſe offert indagantibus.

Reverſione facta pergratus mihi obtigit nuncius a *Perilluſtri* ac *Generoſiſſimo Domino* de Oelhafen, Incluti Circuli Franconici Generali Campi Mareſchallo Locumtenente, Gubernatore Legionis pedeſtris, ut Eismannsbergae in praedio ipſius,

 haud

haud procul Altorfio Noricorum in ditione Solisbacenſi, quae paret Potentiſſimo Electori Palatino, ſito, praeſens inſpicerem apparatum ad puteum recens effodiendum. Adveni die tertio Junii, et quam bonis omnibus, ipſe longe optimus, ultro offert, eius benevolentiam nunquam ſatis celebrandam expertus fui. Foſſio prudenter inſtituta iam penetrabat per ſedecim orgyas, ſtratum ſuperficiale obtulit argillam, rurſus ſaxa calcaria, albam margam ſaxorum, quae, ut diſrumperetur, pulvis pyrius neceſſe fuit, denuo terram laterariam caeſiam, margam ſubnigram iterum ignita vi diſplodendam, in qua latent cornua ammonis, belemnites, pectunculi, muſculites, oſtreae, orthoceratites, oolithi etc. Talismodi petrefacta includit marga glauca, in utraque proveniunt lithanthraces, pyrites, fluores, ſpatum et ſelenites. Sub hac reconditum et abſtruſum eſt marmor conchiferum, duritie Bavarico longe praeſtans. Stratum ſuperius molle, inferius praedurum et quodammodo lucidum comparet. Tandem ſubiacet ſaxum duriſſimum, quod uſitato nomine vulgo audit Fleinſtein. Per integram veſperam ſedulus adfui, qui perquirerem et inveſtigarem ſtrata modo memorata, id quod operae pretium duxi propter foſſilia elegantiſſima.

Die IV. Junii aurora favente pagum Elspachium ſuperius petii, ut oculis ipſe meis penitius cognoſcerem lapicidinam, quae marmor conchiferum praebet. Quadrantem milliarii diſtat ab iſto vico verſus orientem ad litus fluvii Schwarzach, ſecundum longitudinem paſſus circiter centum aſſequitur, et immediate ſub ceſpite detegi poteſt minera conchis referta. In fronte iacebat fragmentum grande, cuius ſuperficies praelongos ſervavit belemnites, quorum unus gracilior pennae ſcriptoriae cygneae formam ſex digitis longam exaequavit. Lapicidina minor ad rivulum quendam in vicinia Meilenhofen ſita eſt, triginta paſſibus terminatur. Ex eadem loci regione, ſoloque argillaceo ſaxa erui ſolent. Haud procul ab illa in arvis mine-

minerae ferri circumiacent. Ulterius, orientem verſus, Bergae reperias machinas laevigatorias, quibus perpoliendi committuntur lapides. Poſt reditum Patronus meus, benigniter artis iuxta ac Martis fautor Gratioſiſſimus epulis me recreavit, et inter alia, quae ſitim egregie levant et reſtinguunt, afferri iuſſit ſiceram e pyris pomisque confectam. Haud vero his deliciis irretitus otium et tempus deſidendo inutiliter contrivi, verum usque ad veſperum contentius ambulavi Stoeckelsbergam et Reichelshofium, villicisque iniunxi, ut ſulcum altius imprimendo conquirerent petrefacta olim Altorfium allata.

Die v. Junii hora octava antemeridiana Eismannsbergam belle aedificatam fauſta quaevis antea apprecatus reliqui, et per Hohenſtadium Eſchenbachium perveni. Paſtor huius loci, Vir admodum Reverendus Dominus Wolffius, ſingulari comitate, qualis inter amicos antiquos uſu venire ſolet, me ſuſcepit, adiutorque fuit, ut animum ſatiarem herbis et lapidibus, in quibus ſecundum Helmontium magna vis eſt. Excurſionem feci per Hirſpach ad caſtrum dirutum Hauſeck, et viam, variis diſtinctam ac intertextam floribus, progreſſus ſum, ſiquidem e pingui progerminarunt ſolo Anemone, ſeu tertia Matthioli, Ornithopodium, Pulſatilla. Circumiacens regio ſcopuloſa ad exceIſos nubium tractus ſe ſe extollens ſummi Creatoris omnipotentiam Caucaſeis montium verticibus ſatis abunde declarat. Multiformes praerupti colles diſparia gerunt cognomina. Adeo ſatisfecerunt deſiderio meo montana iſta iuga fere Alpina, ut nullus dubitarem, altiora petere Palatinatus ſuperioris confinia. Bezenſteinium, agri Norimbergenſis oppidulum, et quaſi acceſſus ad montes veſtitos et ſilveſtres, ipſum vero undique cingitur ſaxis ſuſpenſis. Generoſum ibidem compellavi Praefectum Dominum de Pesler, et rationem itineris expoſui, qui promtus et alacer fuit ad iuvandum inſtitutum, ſimulque indicavit, venatorem iuvenem ab itineris comite nefaria caede interemtum, et diſploſione ſclopeti interfectum eſſe, repertum

Digitized by Google

vero cadaver cultro anatomico mox ſecundum leges artis ſubiectum iri. Perplacuit mihi occaſio inquirendi in lethalitatem vulneris, ſupra os orbiculare oculi ſiniſtri circa baſin oſſis naſalis infli&ti. Tam late hiabat cranium in forma ſubrotunda, ut plagae concavitas ovum gallinaceum facile admitteret.

Abraſis capillis, et cute ſeparata cranium a peripheria vulneris usque ad ſuturam coronalem, dimidium oſſis frontis conſtituens, deorſum lateraliter in oſſe bregmatis ad magnitudinem palmi inventum fuit disruptum. Mox cerebri hemiſphaeria eximebantur, et ab exploſis per fiſtulam venatoriam globulis, ſaturni minoribus, violenter dilacerata in proſpectum prodierunt. Duas et viginti numeravimus grandines, nec plures forſan defuiſſent, niſi foetor obſtitiſſet quaerentibus. Manifeſto, vel me tacente, inventum et deprehenſum in oculos incurrebat per ſe et abſolute vulnus lethale. Ab hac ſectione deſcendi ad putiatorium incolis unicum, triginta duas orgyas profundum, deguſtavi lympham particulis martialibus ſaturatam, non cuilibet ſalubrem. Oportet interim cives contentos eſſe ciſternis, quas exhauſtas replere ſolent, ſi quando denſi funduntur ab aethere nimbi. Nec minus memorabilia intueri licebat in Pesleriano technophyſiotameio, cuius haud exiguam partem conſtituit rerum petrificatarum et conchyatarum ſeries, peculiari ſolertia et ordine concinnatarum varietas, et ſcloporum maiorum et minorum multitudo. Ad omnia officiorum genera paratiſſimus exſtitit Poligrammateus Dn. Meier, ſeorſim invitando, ut pergerem extra moenia ad ſtagnum, ex quo aqua ad coquendam cereviſiam hauriri ſolet; ſaporem praebet unda haud puriſſima ſubdulcem. Pervenimus in viam, quae ducit verſus Ober-Truppach, et penetravimus in ſpeluncam Claus-Kirchen, quae attollit ſe vertice ad auras, ab artificioſa matre omnium natura ita formata, ut ſuperius cacumen fornicem acuminatum effingat paſſim hiantem, coelique ſpirabile lumen, nec non mobilem humorem recipiat. Hic introitus priſco aevo per

artem amplior redditus fuit, ut portam ſublimem et late reclu-ſam in praeſentiarum ſiſtat; ſicuti etiam antrum iſtud ex adverſo ſimilem liberiorem aperit exitum. Longitudo ducentos paſſus comprehendit, latitudo duobus plauſtris ſibi invicem occurrentibus ſpatium concedit opportunum. In hoc tractu ad rupes accreſcunt herbae capillares fere omnes, et levcoium ſaxatile luteum.

Simulac Graefenbergam acceſſiſſem, officioſe rogavi Phyſicum loci celebrem D. D. Sturmium, ut me deduceret in campos Caſpergenſes lapidibus figuratis affatim abundantes, et monſtraret ſimul famoſam atque praegrandem tiliam. Inſolitum ſtupui portentum arboreum, robur turgidum, ſpargens laetam umbram, ut paucis dicam, miratus ſum in una arbore integrum nemus. Nequidem proavis ab origine cognita fuit arbor, peripheriam eius terminant quadraginta octo pedes, truncum habet undique excavatum, ſalvo vertice, duos aperit acceſſus, maior virum equo inſidentem commode admittit, ita, ut intus ſeſe circumvertere queat, minor hominem quantumvis obeſum non excludit. Quatuor gaudet truncis, qui olim coaleſcentes, ſuccedente incremento, divaricationem obtinuerunt, deſuper aliquot longe lateque patentes monſtrat apertiones ſubrotundas. Ramus ſuperior, verſus occidentem, expanſus maior eſt inferioribus truncis. Inter oppidulum Graefenbergam et pagum Caſperg alta ſaxorum ſtrata haud procul a ſilva Ezenlohe triangulum efformantia cernuntur, quae ſcopulos turritos circumdant ſcolopendrio ſeorſim foecundos. Red tum paravimus ad fontem ſoterium nuper detectum. Oritur ſcaturigo prope molendinum inferius, in prato declivi, verſus orientem. Caput fontis munitum eſt ianua lignea obſerata, cui vero longe praeſtaret ciſterna murata, ut pluviarum torrentes, niviumque regelatarum exundationes melius prohiberentur. Non obſtante mediocri profunditate per tres pedes metienda, unius horae ſpatium tres amphorae certo exinde peti poſſunt. Hauſi aquam limpi-

Digitized by Google

dam, et ratione odoris et ſaporis ſalubriorem ſenſi, quam heic Noribergae, ſalvis Collegii noſtri iatrici cum eadem inſtitutis experimentis. Particulae ſulphuris elaſticae, Martisque ſubadſtringentes praecipuam eius abſolvunt naturam et indolem, id quod ſub cataracta magna copioſe coacervata comprobat ochra. Octo paſſus transverſim altera quoque promanat ſcatebra eiusdem commatis, in cataractam defluens ligneis trabibus contectam, cuius altitudinem novem pedes definiunt. Plura de virtutibus acidularum Graefenbergenſium proferre iam ſuperſedeo, quoniam procul dubio citatus Phyſicus experimentis ulterioribus ſuffultus plenariam dabit deſcriptionem.

Quod aetate florente plus vice ſimplici inviſere mihi licuit Monaſterium Michelfeld, in Palatinatu ſuperiori pone oppidum Aurbach ſitum, ubi Regulam Sancti Benedicti profitentur Patres Reverendi, id me hoſpitem quondam maxime devinctum excitavit, ut ſtudiis felix et pietate clarum repeterem coenobium, opibus tectisque ſuperbum. Reverendiſſimo atque Gratioſiſſimo *Domino Abbati*, Mariano, antiquiſſimum fuit, recolere memoriam Parentis mei p. m. Medici per complures annos Venerabilis Conventus, et praeter innatam promtitudinem reficiendi peregrinantem, opera, gratia et conſilio iuvit qualiacunque mea conamina. Siquidem ſequenti mane venatorem mihi adiunxit comitem, qui me ad lacum immenſum Seeweiher, olim a me iuvenili, eoque fugitivo oculo viſum, nunc paulo curatius conſiderandum duceret. Locus ipſi eſt nemoroſus ac ſalebroſus, primordia capit e monte ſaxeo, ut deſuper acclinata ſcala vena perennis aquae, adoperta muſco, bene recteque conſpici queat. Non ficta, ſed vera narro, teſtis ego αὐτόπτης. Scaturigo hiulca murmurans tantam vim effundit undarum, ut venae menſura truncum hominis robuſti exaequet, genituram piſcium creberrime protrudit, argumento haud obſcuro, introrſum latere adhuc aliud ſtagnum. Fluminis oſtium ſonorum ſub cella quaſi, admirando naturae luſu, provenit, ſeſeque ex-

pan-

pandit in latum per aliquot decempedas, in longum vero iugera multa efficit, tandemque per cataractam inundat Pegneſum. Truttae, lucii, carpiones voraginoſae undae alumni, grandes et ampli evadunt, ita, ut nuper admodum par truttarum quatuordecim libras ponderaverit. Harum univerſam progeniem Salmonis rubedine tinctam eſſe liquido conſtat. Aegre tuli pluvias continuas, quae impedierunt me, quo minus peculiaria inveſtigarem inſecta purpurei coloris, quae pabulum praebent truttis gratiſſimum. Taceo alia plura memoratu digna, quae mihi ſalivam in caſſum moverunt.

Byruthum, ſedem principem Sereniſſimorum Marchionum Brandenburgo-Culmbacenſium, vel ideo non praetereundum duxi, ut ſalutatis prius Archiatris Praecipuis, viderem theatrum illud ſplendidiſſimum, quod oculis ſubiicit, quicquid umquam ars et natura in ſynopſi congerere valet, de cuius admirandis cimeliis ne ſciagraphiam quidem dare audeo, quoniam illius theſauri luculenta deſcriptio dudum fauſta cepit primordia, praenumerationis lege ulterius publicanda. Quamobrem

Tu mea Muſa ſile, digito compeſce labellum!

Et hae ſunt rationes itineris mei, quas Orbi litterato reddere nullus dubito, ut ſimul appareat iis, qui mea coepta non ſemper iuſta expendunt lance, quomodo tempus et nummos collocaverim, poſthabita aliquantulum praxi clinica ſat aerumnoſa. Ad purum putum medicum nunquam aſpiravi, a teneris potius mihi curae cordique fuerunt iſta ſtudia, ut aureis Senecae verbis utar, quorum ope omne vitae faſtidium effugere poſſumus. Quapropter in conſortium iucundum iure meritoque vocare iuvabit *Te Illuſtrem Coryphaeum* noſtrum, D. D. Trewium, quem obſervantiſſimo animi cultu veneror Collegam. Dies me deficeret, Vir Excellentiſſime, ſi in Tuas excurſurus laudes exponerem prolixius, quantis beneficiis obſtrictum Tibi reddideris Baierum Tuum. Si quid enim eſt in me artificii anatomici, quod

Digitized by Google

quod ſentio, quam ſit exiguum, aut ſi qua exercitatio ſecandi cadavera humana, in qua me non inficior mediocriter eſſe verſatum, id omne dexteritati Tuae debeo, acceptumque gratus refero. Beneficium hoc aliis beneficiis cumulans maximas curas et cogitationes contuliſti in me cultorem Tuum ante duo luſtra periculoſe decumbentem, egregiam operam navaſti charae coſtae meae, νῦν ἐν ἁγίοις, morbo chronico laboranti, et ut Aſcanius meus haberet monumentum, quo viſo refricaret Tuorum benefactorum memoriam, donaſti adoleſcentulum opere botanico pretioſo Blackwelliano, et ipſi calcar addidiſti, ut ex hoc fonte ampliſſimi regni vegetabilis hauriret cognitionem. Pro tot tantisque in me meosque Tuis meritis accipe, quaeſo, *Vir Illuſtris*, levidenſes haſce literas, nubila certe Minerva elaboratas, ſerena, uti ſoles, fronte, ac vel didactri vel ſoſtri loco repone, quicquid in eisdem Genio Tuo arridet. *Te* vero, quem ſinguli pectore candido ſuſpicimus Ευχαριέςατον Seniorem, Ordinis noſtri Decus, divina clementia incolumem et longaevum ſervet; ſic enim Patriae noſtrae communis felicitas, et Reipublicae litterariae, cumprimis Medicae atque Domus Tuae laetitia conſtans erit ac diuturna.

Illuſtris ac Excellentiſſimi Nominis Tui

Dab. Norimbergae d. xxx. Decembris
A. R. S. CIϽIϽCCLXV.

cultor perpetuus
D. Ferdinandus Jacobus Baierus.

DE

DE

VARIOLORVM INSITIONE,

NVM SVADENDA VEL DISSVADENDA?

EPISTOLAE AMOEBAEAE IX.

FRANCISCI COMITIS RONCALLI PAROLINI

ET

DANIELIS WILHELMI TRILLERI

CVM

IOANNE PHILIPPO BVRGGRAVIO.

Digitized by Google

Epiſtola I.

Francofurtum ad Moenum.

Joanni Philippo Burggravio,
Franciſcus Comes Roncalli Parolinus.

Qui iam pridem accepit munus Tui Operis, numquam ſatis laudati: quodque meretur a me epiſtolam longiorem laudantem, Tibi nunc ſancte promiſſam. Interim addo Diſſertationem meam contra Anglos et Gallos *). Ne timeas: aperi mihi opinionem Tuam, quoniam hodierno die Literatorum Gens tota loquitur de Variolarum inoculatione. Vale! Redama. Brixiae Venetorum, d. 25. Martii 1759.

Epiſtola II.

Brixiam Venetorum.

Franciſco Comiti Roncalli Parolino
Joannes Philippus Burggravius.

Gratus accepi elegantem Tuam *in Variolarum inoculationem Diſſertationem*, et avide illam perlegi atque relegi. Dignitatem thematis, aegrotantium ſalutem concernentis, Tuumque nobiliſſimum illam promovendi fervorem, admodum ſuſpexi, et veneratus ſum. Deſideras meam de eadem re ſententiam, et nihil timere iubes.

Dicam
ut *Aeſchylus* in Prometheo agit,

diſſerte, quidquid audire expetis,
Sermone nudo, et non per implicitos modos,
Quo more amicos alloqui verum ac bonum eſt.

Scri-

*) Proſtat eadem in *Nov. Act. A. N. C. Tom. II. Append.* p. 135.

Digitized by Google

Scribam et libere, qui numquam timui, ubi de aegrotorum ſalute agebatur, animi ſententiam ingenue proferre. Sed minus compoſito ſermoni, inter ſtrepitus bellicos et hoſpitia militum, et totam urbem, et omnem viciniam noſtram perturbantia, concepto, veniam pro Tua inſigni humanitate dabis.

Prius vero, quam meam de Variolorum inſitione, vel inoculatione, mentem ediſſeram, praemittenda habeo et ſtabilienda principia, ex quibus dein mea argumenta derivabo. Non eſt animus contendere, ſed ſimpliciter de re, ut iacet, ſententiam dicere. Quae ſive affirmative, ſive negative ad liquidum fuerit perducta, argumenta ipſi oppoſita, ſponte corruent. In Variolis diſtinguo fomitem a contagio eorundem.

Per fomitem varioloſum intelligo id in corpore humano, quod vel ſponte maturando in Variolos degenerat, vel a contagio varioloſo aliunde allato excitatur, ut illum ipſum morbum gignat.

Contagium vero varioloſum nuncupo illud ſubtiliſſimum et exiliſſimum virus, ex Variolis exhalans, puri Variolorum ſuppuratorum inhaerens, quod, exiliſſima quamvis quantitate intra corpus nondum Variolos experti ſuſceptum, ſi congruum invenit fomitem, Variolos ibidem excitat.

Dari talem fomitem varioloſum, tam ii, qui Variolos iam experti ſunt, quam etiam ii, qui nondum experti ſunt, ſuo exemplo manifeſte comprobant.

Illi, quod per illos ipſos, quamvis vel pauciſſimos variolos paſſi fuerint, fomes ille iam deſtructus ſit, et numquam iterum variolis obnoxii ſint, teſte experientia: et ne per inſitionem quidem illos iterum accipiant, ut infra exemplis confirmabo.

Fallacia ſiquidem illa, bis vel pluries Variolos veros paſſorum, exempla cenſeo. *Veros* inquam *Variolos.* Diſtinguo enim hos, tam ab iis lymphaticis, qui duobus tribuſue diebus facile et ſponte decurrunt; quam a ſpuriis, qui novem diebus termi-

nantur, et vix maculas, interdum tamen cicatrices aliquas relinquunt. Veri enim Varioli minimum quindecim diebus finiuntur, ſemperque maculas, non raro et cicatrices relinquunt.

Has binas trinasve Variolorum ſpecies unum eundemque hominem expertum eſſe ſucceſſive, pluries vidi, numquam autem veros Variolos unum eundemque hominem bis aggreſſos fuiſſe, per XXXVI. annos, ex quo in populoſa noſtra urbe medicinam feci, vidi. Vidi quidem ſaepe matres nutricesve lactantes, et olim variolos expertas, quarum puſiones veris variolis laborabant, in mammis et genis unum alterumve per affrictionem Variolum a puſionibus ipſis accepiſſe; ſed hoc non eſt idem, ac ſi veros Variolos iterum paſſae fuerint. Fuerunt a cauſſa externa externe nati, non ab interna expulſi.

Hi vero, qui nondum variolos experti ſunt, quod aliquando ſub certis conditionibus illis afficiantur, aut per omnem vitam ab illis liberi perſtent.

Priores, et quorum maxima hominum pars, ſuo iterum ſeorſim exemplo docent, corpus ipſorum non omni tempore ad morbum hunc ſuſcipiendum aptum eſſe, alio vero tempore aptiſſimum; illumque morbum, data conditione, citiſſime ſuſcipere. Adeoque illum fomitem nunc immaturum, nunc maturum eſſe.

Poſteriores vero comprobant, corpus eorum hoc fomite prorſus carere.

Sic ſaepius vidi uterinos, quorum alter variolis laborabat, alter ab iisdem liber, concumbentes, ut poſterior, ex parentum inſtituto, a priore varioloſum contagium ſuſcipiat, et tamen tunc illud non ſuſcepiſſe, ſed poſt aliquot demum annos, ſponte ſua, absque praevio manifeſto contagio, variolis laboraſſe. Teſtor e contrario omnium attentorum Medicorum clinicorum experientiam, an non multoties obſervaverint, homines, praecipue iuniores, variolos nondum expertos, quam pri-

primum varioloſi atmoſphaeram ingreſſi fuerunt, extemplo male ſe habuiſſe, mox variolis laboraſſe.

Novi aliquot coniugum paria, numquam Variolos experta, quorum liberi tamen variolis graviter decubuere, partim occubuere. Novi plura exempla eorum, qui ſenes facti, numquam variolis laborarunt: et inter hos Medicum inclytum, qui in numeroſa praxi conſenuit, ac millenos varioloſos curavit. Vidi virum ultra quinquagenarium, numquam Variolos expertum, cuius filia, tunc 18. annorum, graviſſime variolis confluentibus decumbens, per totum morbi, tandem felicem, decurſum, praeſentem ad grabatum parentem poſtulans, hunc ideo mire horreſcentem ac frigida ſudantem, per plures ſingulis diebus horas lecto, et filiae dilectiſſimae Parentis manum tenaciter amplectanti, innoxie aſſidentem.

Omnium maxime memorabile exemplum incolae Inſulae St. Helenae praebent. De his memoriae proditum eſt, in *Gentelman's Magazin ann.* 1755. *Menſ. Novembr. p.* 502, quod in dicta Inſula degentes, neque umquam variolis laborent, neque ex varioloſis, aliunde navibus advectis, et in portu morantibus, contagium ſuſcipiant, quamvis variolis laborantium linteamina in navibus ibidem lota fuerint, qua tamen occaſione Hottentotos quondam infectos fuiſſe refert MEAD *Tr. de Variolis et Morbillis* pag. 8. 9. Edit. Goetting. *Operum eiusdem.* E contrario autem, quod iidem Inſulani, ſi in aliam regionem, vel Angliam transfretaverint, data occaſione etiam contagium ſuſcipiant varioloſum, foveant, tandemque ipſis variolis laborent.

Hunc fomitem varioloſum haud tranſitorium quid, ſed tenaciter quod inhaerens eſſe, inde ſine dubio manifeſtum eſt, quod nulla totius vitae humanae aetas, nullus eius annus, a variolis, tam naturalibus, quam inſitivis, tuta ſit.

Modo laudatus MEAD *l.c. Cap. IV.* p. 55. foetum mortuum narrat, variolis deſoedatum in lucem editum fuiſſe, cuius mater iam pridem variolis laboraverat, marito autem variolis de-

Digitized by Google

cumbenti, ſub finem graviditatis ſuae aſſidue aſſidens, contagium ſuſceperit, ipſi innoxium, ſed ad foetum derivatum.

Et WERLHOFIUS, *in Diſquiſ. de Variolis et Anthracibus*, pag. 18. ruſticum octuagenarium, qui tota fere vita ſaniſſimus erat, variolos diſtinctos ſuperaſſe obſervavit.

Deſtructo autem ſemel varioloſo fomite, numquam iterum, ne quidem per inſitionem, varioli excitantur.

Praeter multa exempla, clariſſimi Medici Bremenſes, GONDELA *et* DUNZE, de patria ſua et ideo bene meriti, quod variolorum inſitionem ibidem introduxerint, in tribus infantibus 9. et 10. annorum, qui iam in infantia prima, ſine dubio benigniſſimos et pauciſſimos variolos ſuperaverant, variolos per inſitionem excitare nequiverunt, quamvis repetitis inſitionibus, quoque ſingulis deligationibus immiſto varioloſo pure, tentaverint, ſed vulnera coaleſcebant, et infantes ſani perſtabant, ut legere eſt in Praefatione interpretis ad verſionem in linguam germanicam libelli KIRKPATRIK *de Variolarum inſitione*, pag. 17. ſequ.

Clariſſimus Medicus Lauſannenſis TISSOT, *Sect. X.* p. 130. meminit virginis Genevenſis, quae in ſua infantia non niſi unicum habuerat Variolum, propterea ab inopportuna infectione ſe non ſatis tutam putantis, ſibi variolos iterum inoculari, ſed fruſtra, ſuſcepit. Idem vidit Anglum, qui ex eadem ratione variolos bis per artem, ſed abſque ſucceſſu, ſibi inſeri, tentavit.

Contagium varioloſum tum imprimis vigere obſervatum eſt, cum varioli iam ſuppuravere. Foetor, quem tum ſpirant, ſatis notus, illud contagium ſine dubio continet.

Vidi infantes et iuvenes variolos nondum paſſos, praeter opinionem varioloſum accedentes, ſtatim horruiſſe, paulo poſt vomuiſſe, et, quod foetorem iſtum inſpiraverint, variolis laborare incoepiſſe.

Modo

Digitized by Google

Modo laudatus Werlhofius l. c. not. 36. p. 17. meminit puellae, quae litteras aliunde a fratre ſuo, variolis, tum ibidem epidemiis, laborante, acceptas, ſecum per aliquot dies geſtaverat, nil metuentis vel cogitantis, ſubito eadem lue infeſtae, contagiumque deinde cum ceteris quatuor contubernalibus communicantis, unde in aliam quoque domum translatum fuit, ſed, eam pervagatum, ceſſavit.

Pus varioloſum per menſes conſervari poteſt, contagioſum.

Per quatuor menſes conſervatum efficax teſtatur Butini apud Kirkpatrik *Sect. VII.* p. 238. per novem menſes adhuc contagioſum Tissot p. 77. Kirkpatrik *Sect. XVIII.* exemplum cuiusdam variolos nondum experti narrat, cameram, in qua ante tres menſes quidam variolis laboraverat, intrantis, inde vero viru contagioſo varioloſo infecti.

Quam exilis vero eſt moles iſtius in unica guttula puris varioloſi haerentis contagii? Hinc illud inſignivi virus, quod exiliſſima ſua mole ingentem noxam minetur, quin inferat.

Haud omnes vero iſtud virus, variolos nondum expertos, abſolute inficit, ſed illos tantum, in quibus varioloſus fomes praeſto eſt; et naturalibus variolis, in quibus fomes maturationi proximus: artificialibus vero, ubi contagium per vulnuſculum immediate ſanguini immixtum, fomitem varioloſum adhuc immaturum opportune excitat, quod contagium per ſpiracula ingeſtum, praeſtare non valet, teſte experientia. Nec ut Varioli, vel benigni vel maligni, diſcreti vel confluentes ſint, id a contagii, ſed a fomitis qualitate et quantitate dependet.

Etenim Varioli per pus, tam ex hominibus, praeter variolos etiam lue venerea laborantibus, quin ex hominibus, qui variolis confluentibus peſſimis mulctati et poſtea enecti fuerunt, ſumtum, pluribus inſiti, minime maligni aut alio gravi ſymptomate ſtipati prodierunt, teſtantibus id Burges *de Inſitione variolarum Cap.* 2. et Kirkpatrik *Sect. VI.* p. 194. 200.

Vidi

Vidi infantes, ad ſenſum ſaniſſimos, peſſimis et confluentibus, et e contrario alios, ad ſenſum cacochymicos, paucis et benigniſſimis variolis laboraſſe. In confluxuris variolis haud raro vidi, iam altero ab invaſione die, totam faciem apicibus naſcentium variolorum confertam, idemque proximis diebus per totam reliquam corporis ſuperficiem diffuſum, manifeſto indicio, copioſum adeſſe fomitem varioloſum: cum in diſcretis, ubi paucus fomes praeſto eſt, eruptio tardior fiat.

Vtrum vero varioloſus fomes ſponte ita degenerare poſſit, ut absque manifeſto contagio extus allato in variolos degeneret: vel an ſemper manifeſtum contagium requiratur, quod, fomite iſto ſuſceptum fotumque, variolos gignat? ardua ſane eſt quaeſtio, quam non niſi limitando dirimere audeo.

Equidem varioli ſporadice et in ſat paucis occurrunt, ubi nulla prorſus allati contagii ſuſpicio occurrit. Et hoc ex ſponte maturato fomite prodiiſſe autumo.

Willisius *de Febb.* p. 118. Edit. Genev. noverat quosdam a crapula, aut immodico exercitio, in hunc morbum incidiſſe, cum praeterea nemo circum circa in hac regione aegrotaverat.

Epidemios variolos intra paucos dies natos aliquoties obſervavi. Sed et hos ex ſponte maturato fomite prodiiſſe, perſuaſiſſimus ſum. Vix enim poſſibile, ut contagium a varioloſo allatum paſſim per totam urbem ita diſſeminari intra paucos dies potuiſſet, ut tam multi varioloſi mox curandi occurrerint. Sed aër fervidus et alia infeſta, ſed adhuc incognita, qualitate moleſtus, iſtam maturationem deproperavit. Sub tali vero epidemica conſtitutione varioloſa contagium perſpirans in diſpoſitos facile diſſeminari poſſe, ſponte patet.

Sic novi, aliquoties variolos hic Francofurti ad Moenum epidemice et graviſſime graſſatos fuiſſe, ſaltim inter Iudaeos, apud Chriſtianos tantum ſporadice obvios: ſed et vice verſa.

Non niſi vero in illis variolos nondum expertis, fomitem illum varioloſum aliquando ita matureſcere, ut ſponte in vario-

los degeneret, quorum maiores variolis laborarunt, fidem faciunt integrae gentes, quae per ſecula et plurimas generationes a variolis libere permanſere, quibusque ideo fomes iſte numquam maturuit. Vbi vero in talem populum varioli, contagio aliunde allato, irrepſere, tunc ab illis liberi generantur, quibus connatus varioloſus fomes ſponte ita matureſcere poteſt, ut in variolos degeneret.

Noſtro aevo id ſuo damno probarunt Groenlandi. His varioli uſque ad annum 1733. ignotus morbus permanſerunt, quo puerum quendam primos, eosdemque peſſimos variolos ad eosdem tranſtuliſſe, celeb. *Georgius* DETHARDING, Profeſſ. Medic. Hafnienſis, Diſſertatione de *Peſte varioloſa in Groenlandia*, Hafniae anno 1739. in lucem edita, enarravit.

Quin priſcos Graecos et Latinos variolos ignoraſſe, adeoque illis fomitem varioloſum numquam ita maturuiſſe, ut ſponte in variolos tranſierit, paucis, ſed ſufficienter adhuc comprobare, mearum eſſe partium, per propoſiti rationes, exiſtimavi.

Priſci Graeci, et maxime HIPPOCRATES, omnes maculas et puſtulas a cauſſa interna in ſummam cutem erumpentes, ἐξανθήματα et ἐχθύματα appellabant. Eorum tamen nullus talem morbum, cum ſuis ſignis et periodis deſcripſit, qui cum morbo, quem nunc varioloſum appellamus, ita congruat, ut utriusque identitatem inde certo colligere queamus.

Egregie illos falli puto, qui cum SENNERTO *Lib. IV. de Febb. Cap. XII.* exiſtimant: eiusdem generis morbos, aliis atque aliis ſeculis, ex diverſitate regionum et victus, ex peculiari vi ſiderum, ex vario hominum vitae genere, et cauſſis aliis, tum externis, tum internis, quasdam mutationes et differentias accipere poſſe.

Sane! cum AETIUS, Medicus Graecus, qui exeunte quinto a nato Chriſto ſeculo floruit, *Contractae* ſuae *ex Veteribus Medicinae* Tetrabibli ſecundae, Sermone primo, Cap. 129. Operum p. 256. edit. Baſil. fol. 1549. interprete *Iano* CORNARIO, poſtea

medicinam heic Francofurti ad Moenum faciente, puſtularum in febribus curationem tradens, varii generis puſtulas deſcribat, inter illas tamen nullas obſervare potui, quae cum variolis noſtratibus conveniant, vel cum his comparari queant.

Quod igitur a temporibus Hippocratis ad Aetii aevum octo circiter elapſa ſint ſecula, quo longo temporis intervallo, nullus illius periodi Medicus morbum varioloſum deſcripſerit; et a temporibus Rhasis et Avicennae, qui ſeculo undecimo vixerunt, ad praeſens aevum, aequale circiter temporis ſpatium effluxerit; et tamen exactae variolorum deſcriptiones, quas Rhases *Lib. X. de re medica ad Manſorem Cap.* 18. *Operum exquiſitiorum*, Edit. Venet. fol. anno 1562. p. 304. et Avicenna *Lib. IV. Fen. I. Tract. IV. Cap. VI. et ſeqq. Operum* Edit. Venet. fol. an. 1562. p. 434. *b.* dederunt, ita variolis noſtro tempore non ſolum per Europam, ſed per totum fere terrarum orbem, ut ex Itinerariis patet, obſervandis congruant; manifeſtum ſit, varioloſi morbi indolem, per ſecula et regiones non ita mutari, ut eiusdem identitas non ubique cognoſcatur, et a quocunque alia exanthematica febre diſcerni poſſet.

Noſtro tempore eleganter doctus Vratislavienſium nuper Medicus, *Ioannes Gottofredus* Hahn, *Variolorum antiquitates ex Graecis*, egregio eruditionis apparatu operoſe *eruere*, et variolos Anthracum ſive Carbunculorum ſpeciem fuiſſe, defendere, peculiari Schediaſmate ſuſceperat anno 1733. ſed quantum ego perſpicere potui, plus cognitionis Variolorum Graecis Auctoribus ingenioſe intulit, quam ex illis vere retulit.

Hinc et perſpicaciter pro more ſuo egregius λόγῳ καὶ πείρᾳ Medicus Hannoveranus, iam ſupra laudatus *Paul. Gottlieb* Werlhof, *Diſquiſitione* ſua *medica et philologica de Variolis et Anthracibus*, Hahnio oppoſita, anno 1733. ad liquidum perduxit: quamvis veteres Medici Graeci Latinique nonnullos recenſuerint effectus, variolis hodiernis affines, et quibusdam ſymptomatibus ſimiles, ac varia praedictionum curationumque momenta docuerint, va-

rio-

riolis ſatis apta, neque immerito per ἀναλογίαν prudenter aptanda, non tamen ipſum hunc morbum, uti nunc eſt, delineatum exhibuiſſe, atque adeo vel plane tunc luem illam, nunc fere univerſalem, inter ipſos non extitiſſe, vel aliam prae ſe tuliſſe faciem, alios characteres, indolem aliam, ut, ſi hoc etiam ita eſſet, pro eodem affectu vix, ac ne vix quidem haberi mereatur.

Ignotos igitur priſcis Graecis et Latinis Medicis variolos fuiſſe, ex alto eorum de illis ſilentio, ſatis probatum fuit.

Sponte igitur ex his ſequitur, et variolorum effectus, maxime cicatrices ex variolis ſaepe ſaepius relictas, ipſis ignotas fuiſſe, cum ne veſtigium quidem vel in Medicorum, vel Hiſtoricorum iſtius aevi ſcriptis occurrat, quemdam facie talibus cicatricibus per variolos relictis defoedata inſignem fuiſſe. Cornelius *Nepos*, Plutarchus, Suetonius, *Diogenes* Laertius, ut alios taceam, qui tot clarorum et excellentium Virorum vitas deſcripſerunt, et ſtaturam ac habitum corporum, formasque facierum eorundem accurate verbis delinearunt, nihil quidquam tale annotarunt.

Fieri ſane haud potuiſſet, quin Medici praecavendis vel etiam delendis talibus cicatricibus operam ſuam impenderint, cum non ſolum hodie Medici eius rei ſatagant, ſed iam ſtatim ab illo tempore, quo varioli invalere coeperunt, Arabes Medici, hoc multo ſtudio efficere alloborarunt, ut mox plenius probabo. Certe a puellis, formae ſemper ſtudioſis, ſi talium cicatricum caſus exſtitiſſent, earum cura a Medicis efflagitata fuiſſet, quam recuſare non potuiſſent, cum ad longe viliores cutaneos naevos attenderint. Sic Celsus *Lib. VI. Cap. V. pene ineptiae ſunt*, ſcribit, *curare varos et lenticulos et ephelides: ſed eripi tamen foeminis cura cultus ſui non poteſt.*

Videnter enim varioli diminutivum a Varis eſſe. Hinc et *Varioli* potius quam *Variolae* ſunt nominandi, quod derivativa communiter et aptius primitivorum genus ſequantur. Sed

e 2 ſunt

ſunt Varioli diminutivum a varis, ratione vocis, non ratione periculi.

Hoc efficax de ſilentio antiquorum Graecorum et Latinorum circa cicatrices varioloſas argumentum, ad validam negationem, antiquis Variolos notos fuiſſe, iam ſubolfecit *Petrus Daniel* HUETIUS, Epiſcopus quondam Gallicus celeberrimus, in iucundo ſuo *de Rebus ad eum pertinentibus* Commentario, Lib. I. pag. 9. Edit. Lipſ. 4to 1719. ſed ad omnem huius argumenti vim, quam ego ſane magnam puto, non attendiſſe videtur, quod inde colligere prohibeat, nulla prorſus vetuſtis illis temporibus morbi huius indicia exſtitiſſe; quin ſub initium iam ſexti poſt Chriſtum natum ſeculi, Variolos Italiam et Galliam vehementer infeſtaſſe, MARIO in CHRONICO, nimis credulus fidem praebeat. Evolvi illud *Chronicon* ab anno 455. incipiens, continuatum ad annum 581. ut in Scriptoribus coaetaneis Hiſtoriae Francorum, a *du* CHESNE editis, Tomo I. p. 215. exſtat. Hoc anno ſcribit, (anno IV. Conſ. Iuſtin. Iun. Aug. Ind. III.) *morbus validus cum profluvio ventris et variola, Italiam Galliamque valde afflixit.* Sed quis MARIUM, Epiſcopum Lauſannenſem, Medicinae expertem, putabit, per *Variolam* indigitaſſe morbum varioloſum, de quo modo ſermo; cum abſque definita notione vocabulum *Variola* proferat, et tanquam morbum iam tum ſatis cognitum, cuius contrarium tamen iam ſupra probavi, ſimpliciter nominet. Quam parum enim MARIUS rerum medicarum barbaris iſtis temporibus gnarus fuerit, manifeſtum inde fit, quod eadem pagina, immediate ſtatim ſub titulo Anno V. Conſ. Iuſtin. Iun. Aug. Ind. IV. narret: *hoc anno infanda infirmitas atque glandula, cuius nomen eſt puſtula, in ſupra ſcriptis regionibus innumerabilem populum devaſtavit.* Quis quaeſo! Medicorum hariolari poterit, qualis ſit illa infirmitas atque Glandula, cuius nomen eſt puſtula? Et quamvis quis inferre vellet, a Saracenis in Italiam et Galliam translatos iam tum fuiſſe Variolos: conſtat tamen,

men, ſeculo demum ſeptimo Saracenos Hiſpaniam, et octavo in Galliam perveniſſe.

Non maioris pretii eſt GREGORII, Epiſcopi Turonenſis, teſtimonium, ad quod etiam HUETIUS provocat, ſcribentis *Hiſtoria Francorum* Lib. VI. Cap. 14. prout etiam apud citatum *du* CHESNE proſtat Tomo I. p. 253. temporibus Childeberti Francorum Regis, ſub finem ſexti a reparata ſalute Seculi, ingentem apud Francos ſtragem edidiſſe morbum hunc: *Magna eo anno lues in populo fuit, valetudines variae, milinae cum puſulis et veſicis, quae multum populum adfecerunt morte.* Quis Medicorum *milinas* illas cum puſulis variolos fuiſſe credet? Forſan tamen antiquiſſimum vocabuli *Variola* documentum eſt, quod ex MARIO attuli: ſed valde dubius, an morbum varioloſum, qui nobis hoc nomine venit, indigitaverit. Hoc tamen facile largior FAUCHETIO, *dans les Antiquit. et Hiſtoires Françoiſes*, Lib. XII. Cap. 15. Balduinum, Belgarum Principem, reparatae ſalutis anno 962. varioloſa peſte fuiſſe exſtinctum, quod Saraceni tum iam ſatis alte Europam penetraverint.

Arabes primi fuerunt, qui Variolos per ſua ſigna, ſuasque periodos ita accurate deſcripſerunt, vt ab omnibus aliis puſtulis, vel febribus puſtuloſis, diſcerni, eorumque cum hodiernis Variolis identitas ſtatim cognoſci queat.

Albubeter RHAZES, qui initio Seculi undecimi floruit, anteſignanus eſt, Variolos adeo graphice loco ſupra a me citato, deſcripſit, vt de illo ſeorſim et potiſſimum dicerem, quod *Martin* LISTER *Exercitat. de Variolis* pag. 2. Edit. Genev. 4to anno 1696. de AVICENNA, MESUE, RHAZE, ALSAHARAVIO, in genere ſcripſit: *diligenter attende ad ea, quae de Variolis ſcripſerunt; confer cum tuis, et deinde dic mihi, quid noſtri homines adiecerint novi.* Sed interpretis temeritatem damno. Is eſt *Albanus* TORINUS, *Vitoduranus.* Hic in Dedicatione *Operum* RHAZAE ad Abbatem Murbacenſem et Lutrenſem, frivole gloriatur, quod librum RHAZAE decimum, in quo de Variolis docet, paraphraſtice in-

terpretatus fuerit. Hinc ſine dubio factum, ut Caput de Variolis Interpres inſcripſerit: *de Exanthematis, ectymatisve, quas Variolas vulgo morbilloſque nuncupant*, et mox dicti Capitis initium ita interpretetur: *Quando febris acuta latensque pueros - - - - - invadere coeperit - - - - - - tunc vel puſtulas vel defoedationes, quas morbillos et variolas iam omnes nuncupant* etc. Haec contra ſinceri Interpretis officium acta ſunt. Caeterum multus eſt RHAZES in enumeratione remediorum contra cicatrices a Variolis relictas, paſſim per Opera ſua.

RHAZAM ſequitur AVICENNA, qui vergente ſeculo undecimo claruit. Admodum copioſus ille eſt, loco ſupra citato Cap. 6. 7. 9. 10. 11. 12. de Variolorum natura, ſignis apparitionis, ſignis ſalutis, cura; de obſervatione membrorum, et defenſione eorum a monumentis variolorum et morbillorum; de eradicatione Variolorum.

Sed ambo, RHAZA et AVICENNA, de Variolis tanquam de morbo iam inter illos ſatis cognito ſcripſerunt. Seorſim Arabes ad cicatrices ex Variolis relictas ſollicite attenderunt et Calipharum pleroſque iis notatos, nonnullos etiam ex Variolis mortuos enarrat ELMACIN *Hiſtor. Saracen.* Lib. I. Cap. 8. et 13. et Lib. 2. Cap. 16.

Conſtat vero, quod Saraceni, Arabica gens, iam ſeculo ſeptimo Hiſpania, Sicilia, variiſque maris mediterranei inſulis potiri coeperint: Seculo octavo in Galliam penetraverint, et ubivis non ſolum doctrinam de Variolis, ſed hos ipſos propagaverint. Seculo tandem undecimo et duodecimo, varii exercitus Europaei cum illis acriter dimicarunt: quibus et ſimilibus occaſionibus Varioli per omnem Aſiam, Africam et Europam latius diſſeminati fuerunt.

Sed non prorſus antiquum ipſis Arabibus Variolos fuiſſe morbum videtur. Siquidem *Ioannes Iacobus* REISKE, Vir arabice doctiſſimus, in Diſſertatione ſua inaugurali *de Variolis*, Lugduni Batav. anno 1746. edita, refert, ſe in veteri codice arabico

Digitized by Google

bico manuſcripto Bibliothecae Leidenſis haec verba legiſſe: *hoc demum anno comparuerunt primum in terris Arabum Variolae et morbilli.* Annus autem ille erat poſt Chriſtum natum DLXXII. quo natus eſt ipſe Muhamedes. Confer. MEAD *de Variolis et Morbillis*, Cap. I. p. 3. Congruunt haec cum iis, quae RHAZES in Libro, quem *Continens* appellavit, quique ſatis tumultuarius eſt, refert 419. 2. Aaronem quendam, Muhamete imperante Alexandriae natum, anno DCXXII. medicinam exercuiſſe, teſte ABULPHARAIO *Hiſtor.* p. 99. et triginta libros de Medicina ſcripſiſſe, in quibus ſigna Variolorum, genera diverſa, et curandi modum explicuit. Vnde FREINDIUS *Oper.* p. 330. non temere coniicit, in Aegypto fortaſſe prima varioloſum morbum habuiſſe exordia. Conferatur et MEAD l. c. Haec temporis periodus ad AETII aevum fere pertingit.

Videtur ſane, Variolos morbum fuiſſe alicubi endemium, ſive in Aegypti aut Arabiae quadam provincia ex vitiis aut ſoli, aut aquarum aërisve, aut omnium coniunctim, ibidem ſponte, et ſine contagio natum, fotum, tandemque per horum incolarum cum aliis populis commercia, vt divinae irae flagellum, propagatum ulteriusque diſſeminatum.

Haud ſecus ac de Lue venerea notum, quod in Hiſpaniola ſit ſponte nata ſive endemia, deinde demum per *Chriſtophorum Columbum* in Europam translata: ut diſtincte probat *Gonſalu. Fernandez ab* OVIEDO *Hiſtor. Natur. et gener. Indiarum occidentalium* Cap. 9. et 10. Appoſite hinc MEAD *de Variolis* Cap. I. pag. 6. ſeq. Variolos peſtem ſui generis eſſe contendit, Buae in Africa primum genitam (ſed teſtem nullum excitat), praeſertim in Aethiopia, quae pars eius intolerabiliter eſt torrida, deinde in Arabiam et Aegyptum (ut vaſtatrix illa populorum magna, peſtis), commerciis hominum delata.

Foedus et atrox hic varioloſus morbus, mox ab eo, quo obſervari coepit, tempore, cordatorum Medicorum ingenia excitavit ad invenienda remedia, quibus praeſens non ſolum curari,

rari, ſed potiſſimum futurus averti queat. Mitto varia variorum, tanquam a propoſito aliena. In tranſitu etiam tantum reſpicio ad praeſervationes a Variolis paſſim tentatas: cum hae magis nitantur eradicatione fomitis, quam contagii varioloſi declinatione. Non eſt enim huius loci pluribus inquirere, quis? qualis? vel ubi? ſit ille in corpore humano varioloſus fomes. Sufficit ſatis probatum eſſe, exiſtere aliquem. Ingenue enim fateor, me non ſolum illum ignorare, ſed nec aliorum hac de re ſententias mihi hactenus feciſſe ſatis. Non poſſum tamen non aliquas meas circa illum olim opinatum experientias enarrare.

Primo olim cum aliis ſuſpicabar, haerere illum fomitem in vaſis funiculi umbilicalis, a ſanguine, poſt dicti funiculi deligationem ſtagnante, pro parte tandem corrupto, et cum dictorum vaſorum lateribus concreto. Propterea ante plures annos in non paucis infantibus, quorum partubus adſtiteram Medicus, funiculum umbilicalem, prius quam ligaretur, ſtudioſe antrorſum et retrorſum emulgeri curabam, hosque infantes mihi notabam. Sed plurimi eorum variolis tandem etiam correpti, et quidam illis etiam enecti fuere.

Secundo, magnum praeſidium in uſu mercurii interno collocari, ad praecavendos Variolos, apud Auctores videram, atque hanc ſpem omni fundamento haud deſtitui putabam. Accidit vero ante pluſculos annos, ut iuvenis viginti et aliquot annorum, chronica ſerpigine, non ſolum artus, ſed faciem etiam infeſtante, laborans, curandus mihi traderetur. Exhibebam ipſi, praeeunte immortali Boerhaavio, *Element. Chemiae* Tom. II. Proceſſ. CXCVIII. experimentis celeberrimi *van* Swieten audentior factus, mercurium ſublimatum, cuius granum unum in ſpiritus frumenti unciis duabus ſolveram, huiusque mixturae, ſyrupo violarum edulcoratae, mane et veſperi cochlear unum ſumere, et aquam decocti hordei ſufficienter ſuperbibere iubebam. Quum vero ipſi a bina per diem ſumtione alvus nimium move-

Digitized by Google

moveretur, non niſi ſemel per diem talem doſin mane ſumebat, et per duos ſolidos menſes cum laeto ſucceſſu continuabat. Me latebat, iuvenem variolis nondum laboraſſe. Elapſis vero a finita curatione tribus menſibus, dictus iuvenis ex variolis, diſcretis quidem, numeroſis tamen, graviter decumbebat, et feliciter eluctabatur, ſed ſperatum a mercurio contra Variolos praeſidium, talis eventus fruſtrabat.

Nulla vero variolis medendi methodus, tam late diffuſum, tantaque contentione rimatum ventilatumque applauſum conſecuta eſt, quam illa per inſitionem inoculationemve. Hac quippe, aptato prius congrua praeparatione corpore, fomes iſte varioloſus, excitatis arte per inſitionem variolis, opportune deſtruitur, et hi artificiales varioli longe ſecurius naturalibus decurrunt.

Antiquiora de huius methodi origine documenta invenire potui nulla, quam quae habet *de* Motraye, *Voyage en Europe, Aſie, Afrique*, Tom. II. Edit. Hagae Comitum, Folio, anno 1727. Affert ille in appendicis num. I. Diſſertationem hiſtoricam, a Timone, Medico Conſtantinopolitano, ipſique amico, conſcriptam, in qua hic anno 1712. teſtatur, iam tum in Georgia, Armenia, Circaſſia, China, et in nonnullis Graeciae provinciis, moris fuiſſe Variolos per inſitionem excitare.

Circaſſios *de la* Motraye dicto anno 1712. ipſe adierat, et obſervaverat, ut refert pag. 82. illos filias ſuas in Gynaecea Magnatum vendere ſolitos, et ut cariori id fieri poſſit pretio, et ut venuſtiores appareant, delicato illas nutrimento alere, ac ſuperbe veſtire. In hunc finem vero, ait pag. 98. illos ſtudioſe cavere, ne cicatricibus ex variolis relictis deformentur. Siquidem *de la* Motraye in hac provincia neminem ex talibus cicatricibus deformem obſervavit. Sciſcitans igitur, quomodo Circaſſii hoc malum praecaveant, retulerunt ipſi, per inſitionem id fieri, pus nempe varioloſum miſcendo cum ſanguine inoculandi, praevia levi inciſione. Ipſe talis inoculationis, in puel-

puella aetatis quatuor ad quinque annorum, teſtis fuit oculatus. Haec puella infuſo foliorum ſiccorum Bugloſſi, cum radicibus et melle prius leniter purgata, ad puellum trium annorum, variolis ſuppurantibus laborantem, deportabatur. Tunc vetula quaedam tribus acubus, vinculo coniunctis, pungebat primo ſcrobiculum cordis; ſecundo mamillam ſiniſtram iuxta cor; tertio umbilicum; quarto carpi dextri internam faciem; quinto tarſum ſiniſtrum: ubique ut ſauciarentur partes, quibus cruentatis pus, modo ex varioloſo eductum, immittebat, vulnuſcula foliis Angelicae ſiccis tegebat, tandem pelle agni recenter nati obligabat. Hoc facto mater inoculatam puellam pelle quadam, ex quibus lecti apud Circaſſios parantur, involvebat ſecumque ducebat. Monet pag. 99. calidum ſervandum inoculatum; cibum ipſi eſſe ſpeciem iuſculi, ex farina cumini, cum duabus tertiis aquae, et una tertia lactis ovilli, parati: potum ptiſanam ex bugloſſo, pauca glycyrrhiza et angelica, utpote ſpeciebus in illa regione admodum vulgaribus. Hac praecautione, hocque regimine, Variolos feliciter parco numero, ſeptimo die aut ſerius, ſaepius etiam quinto aut ſexto, interdum et citius prodire.

Chinenſes longe diverſo modo Variolos arte excitare ſolent. P. Dentrecolles, Miſſionarius e Societate Ieſu, epiſtola ad P. D. H. de eadem Societate Pekingae d. 11. Maii 1726. nunciavit, Chinenſes pus varioloſum, Goſſypio exceptum, naribus intrudere iam a Seculo ſolitos, ut inoculandus varioloſum virus ſic attrahat. Videantur *Lettres edifiantes et curieuſes, ecrites des Miſſions etrangeres par quelques Miſſionaires de la Compagnie de Ieſus*, 8vo a Paris 1731. xx. Recueil.

Quis primus horum populorum Variolos inſerendi methodum invenerit, et quo ordine et tempore ad alios pervenerit, nondum conſtat.

Paſſim in Graecia illam uſu veniſſe, ex Timonio et *de la* Motraye notavi. *Iacobus* Pylarinus, Medicus pariter Conſtan-

ſtantinopolitanus, exiguo Schediaſmate, inſcripto: *Nova et tuta Variolas excitandi per transplantationem methodus, nuper inventa et in uſum tracta, qua rite peracta immunia inpoſterum praeſervantur ab huiusmodi contagio corpora:* Venetiis 12mo 1715. Recuſum eſt illud tam in *Philoſoph. Tranſact.* Vol. XXIX. Anno 17$\frac{15}{16}$. n. 347. Com. 2. p. 393. quam in *Ephem. Nat. Cur.* Cent. V. et VI. p. 13. ſeq.

Ex Theſſalia Conſtantinopolim veniſſe refert *de la* Motraye, ubi Legati Regis Magnae Brittanniae uxor, Domina *Mary Wortley Montague*, exploratis ſollicite omnibus huius Variolorum inſitionis momentis, inſitionem in filio ſex annorum anno 1717. felici cum ſucceſſu inſtituit, et Londinum reverſa, in filia eiusdem aetatis anno 1722. pari cum ſucceſſu repetiit. Et ab hoc anno epocha, quando Variolorum in Europa inſitio vulgari coeperit, computanda venit, quod iam proſequi a praeſente inſtituto abludit.

Heic Francofurti ad Moenum nondum datum fuit Variolos inſerere, quamvis non pauci civium faciles eſſent ad praeſervandos ſuos liberos hac methodo a naturalibus variolis: ſed omnes cupiunt, ut quis eius rei initium faciat, quod ipſi facere recuſant: et ſic de anno in annum differtur. Propriam igitur experientiam allegare nequeo. Ex modo vero inſitionis, et ex phaenomenis iſtam concomitantibus, ut Kirkpatrik, Burges et Tissot ex multiiuga experientia deſcripſere, ad qualitatem illius ipſius inſitionis, et utrum ſuadenda ſit nec ne, certius argumentari licet.

Ad Variolorum inſitionem aptatur corpus prius ſtudioſe. Eligitur aetas inter quintum et decimum quintum annum: corpus ſanum, nullo alio, imprimis lento, morbo laborans: vernum tempus; extra aliquam varioloſam epidemicam conſtitutionem. Evacuatur corpus aliquoties purgantibus antiphlogiſticis. Mittitur, ſi corpus forſan ſanguine nimium turget, ſanguis intra terminum virium. Per tres ad quatuor ſeptimanas

obſervatur victus ſatis modicus, facile digerendus, antiſepticus, et antiphlogiſticus. Committitur corpus aëri puro et ſano: motu commodo et non violento exercetur: ſufficiente quiete et ſomno reficitur: excretiones ſollicite conſervantur, et animus hilaris redditur.

Tandem leviſſime ſauciatur cutis, utplurimum in utroque humero: nonnunquam et in utraque ſura: et praeſto ſint filamenta lintea, pure varioloſo, bene a natura iam cocto, perfecte imbuta, quae plagae immittantur, quibus ſplenia, unguento digeſtivo inſtructa, imponuntur: cuncta haec mox emplaſtro quodam et faſciis firmantur.

Prima deligatio per 48. horas ſibi relinquenda: tunc quotidie cum eodem digeſtivo per totum morbi decurſum plagae obligantur.

Tunc quinto utplurimum die vulnuſculorum labia punctis albis diſtinguuntur et iuxta labiorum longitudinem durities quaedam palpari poteſt, inflammationem contrahens: quae phaenomena in dies increſcunt. Interea ſexto utplurimum ab inſitione die, variolandi (ſit venia verbo) eadem levia febrilia ſymptomata experiri incipiunt, quae benigniſſimis Variolis naturalibus ſunt familiaria. Primis diebus copioſe mingunt maximam partem rufum lotium, album dein ſedimentum deponens, certum nunc erupturorum Variolorum indicium, qui quippe tertio a febriculae exortu die, id eſt, octavo, nono, aut decimo a facta plaga die, prodire incipiunt.

Primae maculae circa vulnuſcula, dein in facie, tandem in reliquo corpore comparent. Hoc ipſo tempore vulnuſcula hiare, et pus adeo acre fundere ſolent, ut ipſam cutem erodat.

Tempore Variolorum ſuppurationis vulnuſculorum labia, hactenus indurata, iterum emolliuntur; vulnuſcula in ulcuſcula, ſed ad adipoſum panniculum uſque iam profunda, et multum puris per totum morbi decurſum fundentia, mutantur. Sed febris adeo parva, ut pro nulla habenda.

Non-

Nonnullis non niſi circa vulnuſcula inſitionis, quae in tubercula, multum quotidie puris fundentia, extumeſcunt, Varioli erumpunt, et tamen poſtea a variolis liberi infantes perſtant.

Ab inſitione ſemper diſcreti et nunquam confluentes Varioli excitantur; nec acre, ſed mite et fere nunquam cicatrices relinquens pus continent, praeter inſitionis loca, quae conſolidata tandem, nunquam delebiles cicatrices relinquunt.

Ex inſitis Variolis haud facile quis moritur, ſed interdum ex accidentibus, proprie cum Variolis nullam connexionem habentibus. Praeſtaret, ſi ii, quibus eſt ſaepe facultas Variolos inſerendi, notarent, et cum publico communicarent, ſi qui inſitorum moriuntur, ex quibus ſupervenientibus malis ſuccubuerint, ut opprobrium, inſitioni inde obmotum, certe abſtergi poſſet.

Provida igitur inſitio Variolos in illis, quibus eſt fomes varioloſus, opportune excitat. Varioloſum enim virus, per inſitionis vulnuſcula immediate humoribus immittitur, adeoque fomitem varioloſum, quamvis adhuc crudum, eumque ſive parcum, ſive copioſum, excitat. Inſpiratum vero contagium non niſi fomitem iam maturationi proximum excitat, non aeque crudum. Haud ſecus ac varia venena, non niſi per vulnuſculum ſanguini immediate mixta, nocent, non aeque extus adſperſa. Quin viperinum atrox venenum, etiam deglutitum, non nocuit per experimenta Florentina, ſed exiliſſimo vulnuſculo, e. gr. morſu communicatum, deleterium fit. Varioloſum igitur virus, methodica inſitione immiſſum, opportune fomitem varioloſum quemcunque excitat, et ad commodum ſeceſſum cogit prius, quam vel per ſe et lente, ſed inopportune utplurimum, matureſcat, et ſaepe malignior fiat, vel per infauſtam ſupervenientem epidemicam varioloſam conſtitutionem talis in inprovidis reddatur.

Eadem methodica inſitione excitatus fomitis varioloſi ſeceſſus, non niſi paucos et benignos Variolos generat, relative ad quantitatem et qualitatem praeexiſtentis varioloſi fomitis. Blandi enim miteſque praevia corporis praeparatione redditi humores, per ulcera, in inſitionum locis nata, plurimum fomitis varioloſi, huc derivati, evacuant.

Si igitur praeexiſtens copioſus fomes varioloſus ſibi relictus, aliquando naturales Variolos, cum maximo omnino vitae diſcrimine et exiguo artis praeſidio, confluxuros excitaſſet, nuncque inſitionis methodi, infinite pauciores dabit variolos, longe minori cum periculo, ſtadia ſua decurrentes.

Viciſſim ſi praeexiſtens varioloſus fomes ſibi relictus, ſponte aliquando maturuiſſet, et tum vel ex nativa ſua individuali indole, vel per malignam epidemicam conſtitutionem acerrimus et cito gangraenoſus futurus fuiſſet; inſitiva hac methodo, propter praeviam corporis praeparationem, miteſcit et in benignos Variolos abit.

Et ut, ſi nimia quantitas fomitis varioloſi, cum eiusdem ad malignitatem pronitate nativa, in uno eodemque ſubiecto ſaepe coniunctis, ineluctabile vitae periculum, ex naturalibus confluxuris et in ſubitaneam gangraenam tranſituris variolis, aliquando geminaſſent: ita per inſitivam methodum, ſtupendo modo imminuta fomitis varioloſi quantitate, et eiusdem pernicioſa indole mitificata, laeta, commode ex atroci hoc morbo eluctandi ſpes etiam geminabitur.

Quodſi vero iam per ſe et minor quantitate et benignior qualitate praeexiſtens varioloſus fomes fuerit, ita ut et ſibi relictus, naturalibus diſcretis et benignis variolis ſponte aliquando deſtructus fuiſſet: idem per inſitos Variolos adhuc benignior futurus erit, et praeterea quis inſitiva methodo tum facile carere potuiſſet: attamen, quia nemini de quantitate et qualitate fomitis varioloſi vel ſui ipſius, vel ſuorum, conſtat, et in tanto varioloſorum vitae diſcrimine ſemper tutiſſima et certiſſima

curan-

curandi methodus eligenda eſt; ſemper praeſtat Varioloſ nondum expertis illos inſerere, quam non inſerere, ſiquidem inſitiva methodus per ſe nil noxae affert, et ex benignis variolis benigniores, et reſpective benigniſſimos efficit.

Tandem, cum per inſitivam methodum, non ſolum numerus Variolorum maxime imminuatur, ſed et ipſi Varioli admodum blandum pus tum gignant, laudata inſitiva methodus homines a cicatricibus ex Variolis relinquendis vindicat.

Ecce Tibi, celeberrime Roncalli! meam, deditiſſimi Tui cultoris, ingenuam de inſitione Variolorum ſententiam. Tuo illam politiſſimo iudicio verecunde ſubmitto. Da mihi hanc gratiam, et reſcribe illud mihi: ſancte Tibi ſpondeo, me veritati agnitae ubique et promtiſſime obtemperaturum. Pace Tua nervum omnis meae diſſertatiunculae in ſummam adhuc redigam.

1) Datur connatus fomes varioloſus in hominibus fere omnibus, aliquando citius, tardius, aut ſpontanea corruptione, in Nationibus, quibus Varioli iam familiares, aut per ſuſceptum contagium in Variolos degenerans.

2) A quantitate et qualitate huius varioloſi fomitis, variolorum erupturorum numerus diſcretus, confluens, benignitas et malignitas, oritur.

3) Per 4500. annos a mundo condito, id eſt, ad Seculum, poſt Chriſtum natum, ſextum, ignoti inter homines fuerunt Varioli, et tum endemii primum alicubi nati, ac ab Arabibus primum deſcripti et propagati fuerunt, ita ut, ubi ſemel in populum quemdam ſaeviere, haereditariam ad eosdem diſpoſitionem relinquant.

4) Contagium varioloſum, extra inſitionem, non abſolute et ubicunque, omnem varioloſum fomitem inficit, ſed maturationi proximum, tumque citiſſime.

5) Illo fomite vero, per ipſos Variolos perpeſſos ſemel deſtructo, is nunquam iterum redit, vel contagium varioloſum, ip-

ſa

Digitized by Google

ſa inſitione etiam applicatum, tunc ſecunda vice Variolos non excitat.

6) Contagium varioloſum eſt ſibi ubique ſimile, et ex peſſimis Variolis per inſitionem communicatum, pro ratione quantitatis et qualitatis fomitis, cui applicatur, diſcreti et valde benigni Varioli excitari poſſunt, et contra.

7) Per inſitionem contagium varioloſum communicatum iis, quibus nullus eſt varioloſus fomes, nihil damni infert, nullos Variolos excitat.

8) Iis vero per inſitionem communicatum contagium, quibus eſt aliquis varioloſus fomes, ſive ille ſit maturus, ſive, et quod praecipuum, ſit immaturus, hunc certo et opportune excitat, ut in Variolos abeat.

9) Praeparato ad inſitionem corpore, purgatione a ſordibus primarum viarum; venaeſectione ab exuberante ſanguine; diaeta antiſeptica, antiphlogiſtica, et diluente, contra humores ad putredinem aut ad inflammationem vergentes, aut ad ſtaſes pronos, inſitiva methodus excitatum et deſtruendum varioloſum fomitem tutius et indicibili minore periculo corpus tranſire, et ex illo exire facit, quam non praeparato corpore.

10) Maxime vulnuſcula, per quae inſitio facta fuit, nunc per hanc ipſam in ulcera facile ſanabilia mutata, ingentem fomitis varioloſi excitati et excernendi quantitatem, alliciendo, commodiſſime evacuant. Hinc procul dubio cum magno aegrotorum bono inſitio per plura vulnuſcula fieri poſſet, quod tum plurimum corrupti varioloſi fomitis excerneretur, minimum vero in puſtulas varioloſas mutaretur, ſicque diſcreti et nunquam confluxuri Varioli ſint naſcituri.

11) Quibuscunque eſt fomes varioloſus, ii ſemper Variolis ſunt obnoxii, et forſan aliquando omnium maxime inopportuno, quin potius ſumme infauſto, v. gr. menſtruationis aut puerperii

perii tempore, vel corpore alias male diſpoſito, ex illis aegrotaturi.

12) Cum nemini conſtet, utrum ipſi ſit fomes varioloſus et qualis, nec ne, is utique vel ſibi, vel ſuis proſpicere tenetur, ut fomitem iſtum quam tutiſſime et citiſſime deſtruat, atque expellat.

13) Nulla hactenus tutiore methodo id fieri poſſe, quam inſitiva, cum ex praemiſſis liqueat, eadem omnibus ſerio ſuadenda.

Vale et me amare perge. Scribeb. Francofurti ad Moenum d. 2. Iunii 1759.

Epiſtola III.

Francofurtum ad Moenum.

Ioanni Philippo Burggravio,
Daniel Wilhelm Trillerus.

\- - - - - - - Quae Tua ſit ſententia de famoſa illa Variolarum inſitione, ſive Peſte manu temeraria facta, ſcire ex Te potiſſimum aveo. Ego certe vehementer miror et ingemiſco - - - - - Wittebergae d. 24. Octobr. 1763.

Epiſtola IV.

Wittebergam.

Danieli Wilhelmo Trillero,
I. P. Burggravius.

\- - - - - - - Quaeris tandem, quae mea ſit ſententia, de famoſa illa Variolorum inſitione? Vererer ſane, ſpectatiſſime TRILLERE! illam proferre, quod Tibi illam minime probari, ex modo quaeſtionis ſubolfecerim. Cum vero probe ſciam, quam generoſus Tibi ſit animus, qui modeſtum amici diſſen-

ſum humaniſſime ferre ſoles, verecunde et brevibus illam ediſſeram.

Iam quatuor annorum ſpatium effluxit, ex quo Comes Roncalli, inclutus ille Brixiani Ordinis Medici Prior, epiſtola circulatoria, typis fuſis exſcripta, et ad plurimos per Europam Medicos, quin et ad me miſſa, publice poſtulavit, ut quisque libere, et cum rationibus pronunciet, an inſitio illa, quam ipſe reprobat, ſit damnanda vel defendenda? Prolixe ipſi reſpondi ea, quae adhuc foveo animo; et ſummatim nervos meorum argumentorum, pace Tua, hic repetam, Tuaeque cenſurae ſubmitto.

1) Certo conſtat, non omnes homines experiri Variolos, quin morbum generi humano minime coaevum eſſe. Hahnium Variolos Graeciae potius intuliſſe, idque eruditiſſime, nequaquam ex illa eruiſſe. Haud omnibus igitur hominibus ineſſe varioloſum fomitem, quam ſatis, ut puto, ibidem evici.

2) Illi, qui ſemel perpeſſi ſunt veros Variolos, hi nunquam illis iterum tentantur, utique vero ſpuriis, qui novem circiter dierum decurſu tranſeunt, et quod interdum etiam mali eſſe ſoleant, et cicatrices interdum relinquant, ab imperitis vel incautis cum veris confunduntur.

3) Varioli in corpus illos iam perpeſſum inſiti, non excitantur, ut Angli bene multa experimenta prodidere. Quin bis per artem excitari nequeunt.

4) Fomes varioloſus, maxime inopportune ſaepe matureſcit, aut contagio excitatur: utrobique vero inopportunitas ſola Variolos ſaepe exitioſos reddit: ut recentiſſime, exeunte ſuperiore menſe, Viennae conſtitit.

5) Inſitione, praevia ex praeſcripto praeparatione, et opportunitate ex placito capta, fomes varioloſus tuto ſolvitur, morbus ex voto decurrit, et nunquam recurrit.

His argumentis motus, Variolorum inſitioni faveo.

Quod

Digitized by Google

Quod ab aliquot annis in Gallia Variolorum inſitio tumultuario et negligenter a multis imperitis et medicae doctrinae expertibus fuerit tentata, et ideo paſſim male ſucceſſerit, totum negotium male ibidem audire coepit. Cupide expecto, quid ſupremus Regni Galliae Senatus, - - - - Scrib. Francofurti ad Moenum, d. 8. Decembr. 1763.

Epiſtola V.

Francofurtum ad Moenum

Joanni Philippo Burggravio,
Daniel Wilhelm Trillerus.

Licet ipſa epiſtola non erubeſcat, ut vulgo dici ſolet, tamen ipſum illius auctorem inter ſcribendum erubeſcere poſſe, iam quidem in me ipſo experior, ad Tuas humaniſſimas litteras, dudum anno ſuperiore exeunte, ad me perſcriptas, ſero nimis reſponſurus. Sed veniam ſpero, immo confido, dabis pro ſolita Tua mihique dudum cognita humanitate, homini ſeni, et ſimul occupatiſſimo; praeſertim eo ipſo tempore, quo ſuaviſſima et doctiſſima Tua epiſtola ad me perlata fuit; quo ſcilicet arduo Rectoris officio ornatus, dicam? an rectius oneratus, moleſtiſſimis negotiis publicis adeo usque immerſus fui, ut ad privatas atque domeſticas, aut litterarias curas deſcendere, mihi tum haud fuerit permiſſum. Intervenerunt deinde varia negotia domeſtica, imprimis vero pertinax oculorum morbus, qui et lucis et laboris impatiens, omnem mihi proh dolor! legendi et imprimis ſcribendi facultatem eripuit, inde in hunc usque menſem Auguſtum dudum Tibi debitum reſpondendi officium, maximo meo quidem incommodo atque dolore, differendum fuit. Nunc vero, miſſis ambagibus omnibus, protinus paucis reſpondebo ad prolata Tua, mecumque benigne communicata argumenta, quibus contra ſpem votumque noſtrum

Digitized by Google

ſtrum, famoſam illam Variolarum inſitionem defendi ac commendari poſſe, perſuaſus es.

1) Igitur ais: *Certo conſtat non omnes homines experiri Variolas.* Immo ego adhuc dicam: non omnes Nationes integras, ut luculentiſſime conſtat certis exemplis, Cafrorum, Calmuccorum, Tartarorum, Feröenſium, Caraitarum, Circaſſiorum, incolarum ultimae Siberiae, et noviſſime Groenlandorum, aliarumque, quibus nempe gentibus omnibus, feliciſſima ſane ignorantia, Variolae penitus ignotae fuerunt, donec per externa commercia, cum aliis mercibus melioribus, et haec ipſa peſſima et peſtifera merx ad ipſos delata eſſet. Ceterum vero hoc ipſum argumentum, tantum abeſt, ut inſitioni ullo modo faveat, ut eam potius penitus proſternat, et radicitus evertat. Forte enim inter eos ipſos, quibus applicatur fatalis illa inſitio, quidam omnino eſſe poſſunt, quibus nunquam per vitam metuendus erat morbus varioloſus. Quid autem, obſecro, tum opus erat, eos ipſos a Variolis alias immunes futuros, in certum tamen vitae periculum, data veluti opera, coniicere et metu incerti adhuc morbi, vel venturi, vel non venturi, iisdem certum, periculoſum, dubiique eventus plenum morbum, per inſitionem creare? Profecto certum periculum inducere, ut incertum avertatur, temerarium prorſus et ipſi ſanae rationi plane contrarium videtur. Scio quidem, CONDAMINIUM, KIRKPATRIK, TISSOTUM et alios inſitionis patronos, hic quidem obiicere, Illi, qui naturales olim non habiturus ſit Variolos, nec artificiales per inſitionem inferri poſſe. Sed hoc utique πρῶτον eſt ψεῦδος, petitio principii, et fallacia non cauſſae, ut cauſſae, uti in ſcholis loquuntur. Longe plures aliae enim tum ſubeſſe poſſunt cauſſae, a me iam alibi latius commemoratae, quam illa quidem denegata ab ipſa natura facultas, varioloſum virus recipiendi, vano tantum obtentui plerumque ſumta, ut ſolide oſtendit Clar. *de* HAEN, contra TISSOTUM, et alii Aucto-

res

Digitized by Google

res plures ab ipſo ibi laudati, item Acta Berolinenſia, et alia ſcripta pene innumera, Tibi haud dubie notiſſima.

2) *Illi*, pergis, *qui ſemel veros Variolos perpeſſi ſunt, hi illis nunquam iterum tentantur, utique vero ſpuriis.* Sed hic Tibi, pace Tua, ingentem teſtium peritiſſimorum et oculatiſſimorum nubem in contrarium oppono, interque eos, me ipſum, minimae quidem auctoritatis, maximae vero contra ſequentes praeſtantiſſimos Medicos, *Foreſtum*, *Luſitanum*, *Fernelium*, *Deckerum*, *Donatum*, *Borellum*, *Diemerbroekium*, *Stalpartum van der Wiel*, *Craanium*, *Williſium*, *Bartholinum*, *Blanckardum*, *Helvetium*, *Mayerne*, *Behrens*, *Mead*, *Schauchtium*, *Trew*, *Werlhofium* aliosque plures, quos numero 49. ſolus nuper produxit *Frideric. Caſim.* MEDICUS, in Epiſtola de Variolarum exſtirpatione; quibus omnibus potiſſimum addendus *de* HAEN, qui tot exemplis et teſtimoniis allatis, ipſum tandem TISSOTUM, contrarium acerrime defendentem, eo adegit, ut manus victas veritati daret, quomodo et fecit ipſe ROEDERERUS, vehementiſſimus alioquin contrariae ſententiae propugnator, in poſtremis ſuis Tentaminibus de morbo varioloſo, ubi et ipſe Clar. VOGELIUS ad ſuam experientiam recentiſſimam provocat. Iam vero ego certiſſime ſum perſuaſus, Te, quia Te probe novi, aequiorem omnino ac modeſtiorem fore, quam vt credere, aut affirmare poſſis, tot tantosque Medicos, qui millenos, et plusquam millenos aegrotos varioloſos, in ſpatioſis praeſertim et populoſis Hollandiae, Angliae et Galliae urbibus, per ſuam vitam, tractandos et curandos habuerunt, ad unum omnes ita quidem deceptos, et occoecatos fuiſſe, ut differentiam tandem neſcirent inter veras purulentas illas Variolas, et inter ſpurias, aut ſubventaneas, aquoſas aut ſiliquoſas, etc. Abſit, ut aut Tu credas, aut ego!

3) *Varioli*, porro inſtas, *in corpus iam perpeſſum, inſiti, non excitantur, quin bis per artem excitari nequeant.* Hic vero Tibi

rurſus contraria plura exempla opponat *de* Haen, et alii Auctores plures, ab ipſo ibi producti, item ipſe Roedererus, in laudatis ſupra Tentaminibus, ubi imprimis memoratu dignissimum illud quidem exemplum de puero, intra anguſtum 14. dierum ſpatium bis inſitionem paſſo, et bis Variolis correpto, ut iam taceam, quae Cl. Linekogelius de quinque aliis ſororibus nuperrime publicavit, quae, non obſtante diva illa inoculatione, denuo tamen, et quidem cum extremo vitae periculo, in eundem foedum morbum varioloſum inciderunt. Hoc interea certum hodie atque exploratum eſt, ipſis quoque cum pudore fatentibus Condaminio, Kirkpatrik, Tissoto, et aliis ſtrenuis inoculatoribus, Variolarum inſitionem, haud tutos praeſtare homines a Variolis naturalibus, praeſertim epidemice graſſantibus, quod imprimis exemplis luculentiſſimis oſtendit *de* Haen, et alii.

4) *Fomes varioloſus*, ſubiungis, *ſaepe, ſed maxime inopportune matureſcit, vel contagio excitatur.* Fomes ille ſemper opportune matureſcit et excitatur, ſi coelum mitius et benignius fuerit, hincque Variolas benigni moris produxerit: ſemper contra idem inopportune matureſcit, ſi coelum nocens et contagioſum fuerit, hincque Variolas malignae indolis ſuſcitaverit. Idem plane ſentiendum de Variolis artificialibus. Etiamſi enim optimum pus adhibitum fuerit, tamen, ſi eo ipſo inſitionis tempore, ipſa aëris conſtitutio maligna et epidemica fuerit, tum ex eo ipſo optimo ſcilicet pure, peſſimae Variolae ſubnaſcentur, qua de re ſingularia exempla proſtant in ipſis Transactionibus Anglicanis, Obſervationibus Edimburgenſibus, Commercio litterario medico-phyſ. techn. Norimbergenſi, Clar. *de* Haen, item Huxham et aliis. Igitur tunc artificiales Variolae tam periculoſae ſunt, quam naturales.

5) Eadem hic valet reſponſio, quae modo data, de Tua nempe praevia ex praeſcripto praeparatione. Nihil ſcilicet proderit

Digitized by Google

derit praeparatio iſta, ſi inclementioris coeli temperies, mali moris produxerit Variolas, ſiquidem Medici Edimburgenſes probe obſervarunt, vel poſt optimam et exactam praeparationem tamen, minus favente coelo, peſſimae indolis Variolas ſucceſſiſſe, quod et confirmat *de* HAEN contra TISSOTUM. Immo generatim, omnes iſtae operoſae praeparationes magis obſunt, quam proſunt, quum e corpore ſano, deficientibus nempe pravis humoribus, bonos contra educant, corpusque ipſum ita ſenſim debilitent, ut ipſi morbo poſtea ferendo ſaepius impar fiat. Et ut verbo dicam, ſemper mihi nihil magis mirum, inſolitum ac ridiculum viſum, quam iſta quidem inanis praeparatio. Quis enim quaeſo! unquam audivit, ſanum per ſe corpus ideo eſſe praeparandum, ut morbum acutum, periculoſum ac peſtiferum, commode recipere poſſit? Boni quidem Medici et Chirurgi, aegrota et vitioſa corpora praeparant, ut illa eo melius ſecuriusque curare poſſint, ut in amputatione membrorum, Cancri exſtirpatione, Calculi ſectione, Salivatione mercuriali, etc. Sed corpora ſana praeparare, ut morboſa fiant, immo et ipſum mortis periculum ſaepius incurrant, id vero captum meum prorſus ſuperat, et cum ipſa ſana ratione vehementer pugnare videtur. Hoc enim revera eſt ſincerum vas incruſtare, ut HORATIUS ait, aut aedes, ideo aquis diligenter eluere, et ſcopis ſollicite expurgare, ut deinde ſordidioribus quisquiliis, et foedioribus purgamentis iterum oppleri poſſint. Sed iam ſatis! Plura poſſem ac vellem, ſi modo liceret per occupatum iam chartae ſpatium, et temporis anguſtias. Interea vero haec ſubito effuſa aequi bonique conſule, meque Tui amantiſſimum redamare perge. Wittenbergae d. 16. Auguſt. clɔIɔcclxiv.

VIRGILIVS *Aen. V.*

Hic, qui forte velint rapido contendere curſu
Invitat pretiis animos, et praemia ponit.

Quae-

Digitized by Google

Quaeſtio I.

An homines antea ſani, per artificioſam Variolarum inſitionem mori poſſint, et re vera iam ſaepius mortui ſint?

Quaeſtio II.

An Medicus praeſcire certo poſſit, num corpus illud, quod ad ſuſcipiendam inſitionem ſelegit et praeparavit, intus ſecundum omnes ſuas partes, undique tam perfecte ſanum et illaeſum ſit, ut nullibi locorum quaedam occulta labes, in partibus praeſertim ſolidis, et viſceribus nobilioribus, lateat, quae per inſtitutam inſitionem, et excitatam inde febrim, ſimul ſuſcitari et exacerbari poſſit, ita ut hinc inde periculoſiſſima et lethifera ſymptomata conſequantur?

Quaeſtio III.

An iſta inſitione inſtituta, eadem febris inflammatoria, una cum reliquis ſymptomatibus conſuetis, oriatur, quae in naturalibus Variolis, ſolito Naturae ordine, excitari ſolet?

Quaeſtio IV.

An Medicus praeſcire poſſit, quomodo eo ipſo tempore, quo inſitionem ſuſcipere audet, ipſa aëris indoles et conſtitutio atmoſphaerae ſit comparata? utrum ſcilicet pura, ſalutaris et innoxia? an vero contra, impura, noxia, et miaſmatibus contagioſis et epidemicis inquinata? ut inde, licet pus de benigniſſimis etiam Variolis ſit deſumtum, ipſae tamen Variolae, per inſitionem eodem puro et benigno pure excitatae, ex ipſo illo occulto aëris vitio epidemico, malignae, imo etiam mortiferae, ſic fieri poſſint?

Quaeſtio V.

An Medicus antea ſcire, aut cognoſcere poſſit, qualia quantaque poſt ipſam inſitionem, febremque varioloſam inde accen-

ſam,

ſam, ſubſequantur ſymptomata? bonane ac benigna et ſalutaria, an contra atrocia, maligna, imo et lethifera? Vel, an denique ſua arte et ſolertia adhibita, tum prohibere poſſit, ne illa ipſa ſymptomata, febre ſemel per artem audacem nimis excitata, maligna fiant, atrocia, imo tandem mortifera?

Quaeſtio VI.

An illi, qui artificialem Variolarum inſitionem paſſi fuerunt, deinde plane certi et ſecuri eſſe poſſint, ſeſe inpoſterum per omnem ſuam vitam etiam a naturalibus Variolis liberos et immunes fore?

Poriſmata ac Conſectaria.

Quum igitur ſecundum has VI. Quaeſtiones,

I.) Homines antea ſani, vegeti et longiori vitae ab ipſa natura deſtinati, per inſitionem, caede quaſi manu atrociter facta, mori utique poſſint, et mortui iam ſint:

II.) Febris inflammatoria cum omnibus ſuis ſymptomatibus, in naturalibus quoque Variolis conſuetis, oriri ſoleat, quae aeque ita periculoſa et lethifera fieri poſſunt, ac in ipſis quidem naturalibus interdum fieri ſolent:

III.) Medicus ſcire minime poſſit, an corpus illud inſitioni ſubiiciendum, intus, ſecundum omnes ſuas partes, ita perfecte ſit ſanum, ut nullum plane vitium lateat, quod per omnem inſitionem, excitari poſſit, ut inde atrociſſima ſymptomata oriantur, quae mortem demum ipſam, praeter opinionem, inferre poſſint:

IV.) Idem Medicus praeſcire non poſſit, quomodo ipſa aëris conſtitutio eo ipſo tempore futura ſit, quo inſitionem ſuſcipiet, ita, ut, licet illa benigniſſimo pure ſit inſtituta, tamen ipſae Variolae, viroſa aëris vitiati et labe epidemica infecti, una influentis, conſtitutione, malignae, imo lethiferae fieri poſſint:

Digitized by Google

V.) Idem Medicus praeſcire non poſſit, qualia futura ſint ſymptomata, ipſam inſitionem ſequutura, an ſcilicet mitiora et tutiora, an contra, atrociora et ambigua, aut mortifera? neque inde in ſua arte, aut poteſtate ſit repoſitum, ut prohibere poſſit, ne maligna aut nociva ſint futura: Et denique

VI.) Artificialem Variolarum inſitionem ſemel paſſi, nunquam tamen ſecuri penitus eſſe poſſint, ne aliquando, Epidemia praeſertim graſſante, ab ipſis quoque naturalibus Variolis corripi et infeſtari poſſint:

Sequitur nunc ex his omnibus momentis, graviſſimis ſane et ſolidiſſimis, ut arbitror, ipſam illam inſitionem experimentum eſſe coactum, praeceps, immaturum, temerarium, ambiguum, fallax, periculoſum, impium, nocivum, et ſaepius quoque mortiferum: inde ergo merito damnandum et interdicendum: quoniam nempe illud et ipſius Artis ſalutaris regulis et principiis primis adverſatur, quae inventa nimirum eſt, ut morbos ſanet, non vero ut faciat; ut vitam tueatur, non autem mortem inferat. Et denique non ex Ethica, nec Theologica diſciplina ullo modo defendi poteſt, quibus nempe graviſſime vetitum, mali quid facere, ut inde boni forſan quid oriatur, et ita hominem ſanum vegetumque non ſolum in morbum acutum, malignum et periculoſum, data veluti opera, coniicere, ſed et in mortem adeo ipſam ſubitam et immaturam, ſaepius quoque crudeliſſime praecipitare! Scripſi demum d. 6. Octobr. quum iam ipſa mea ad Te epiſtola, d. 16. Auguſti exarata eſſet. Sed nimiis negotiis praepeditus, iam demum datam fidem liberare potui.

Vir - - - - - -

Quinque mihi Quaeſtiones, aut rationes, pro defendenda nempe Inſitione Variolarum, mihi nuper humaniſſime propoſuiſti; ad quas breviter quidem, at ſatis ſolide, niſi fallor, et ſufficienter, me Tibi reſpondiſſe autumo. Nunc pace quidem,

ut

ut ſpes eſt, Tua VI. Quaeſtiones, haud exigui, opinor, momenti, Tibi viciſſim hic ſubieci, quibus graviſſime permotus, ipſam illam inſitionem penitus eſſe interdicendam, utique cenſeo.

Has igitur VI. Quaeſtiones ſupra propoſitas, et Nodos plusquam Gordios, vbi ita mihi prorſus ſolveris et extricaveris, ut nihil plane ſolidi in contrarium reſponderi poſſit, tum ſane non magnus, ſed maximus mihi profecto eris Apollo, et ego protinus manus Tibi victas dabo, pedibusque in Tuam ſententiam ſtatim ibo. Quare nunc avidiſſime et impatientiſſime Tuam expecto expetoque reſponſionem, haud dubie ſolidiſſimam futuram, quoniam a Te nihil proficiſci ſolet, niſi quod ſit ſolidum, doctum, acutum, et perpolitum. Ignoſcas vero, ſpero, meae in reſpondendo tarditati, cuius cauſſas veras ſupra indicavi. - - - - Vale.

Epiſtola VI.

Wittebergam.

Danieli Wilhelmo Trillero
Joan. Philip. Burggravius.

Nequaquam menti meae ea inſedebat opinio, cum circa finem anni 1763. meam de Variolorum inſitione ſententiam poſceres, Tecum hac de re certamen inire. Prout enim mutuus conſenſus amicitiam contrahere, et initam confirmare; diſſenſus vero reciproce impugnatus et propugnatus fribuſculo anſam ſaepe praebere ſolet: ita poſterius in re praeſente valde horreſcerem. Niſi igitur de erecto Tuo et veritatis amico animo mihi, et Tibi viciſſim de tenerrimo meo Tui amore certo conſtaret, certamen hoc ſubterfugiſſem.

Copioſe et eruditiſſime ultimis Tuis litteris, d. 16. Auguſt. anni ſuperioris ad me datis, ſed die 18. Octobr. demum mihi traditis, mea argumenta, cur Variolorum inſitionem ſuadendam

 potius

Digitized by Google

potius quam diſſuadendam cenſebam, impugnaſti, et meam reſponſionem avidiſſime Te expectare, humaniſſime ſignificaſti. En itaque Tibi illam in ſequentibus!

Videris mihi vel nullam, vel admodum exiguam rationem habuiſſe praecipui ſcopi, in quem quinque mea argumenta prolata, pro Variolorum inſitione ſuadenda, collimant, nempe fomitem varioloſum tempeſtive et opportune deſtruendi, ne, intempeſtive et inopportune excitatus, lethifer fiat.

Et virus et fomitem varioloſum prorſus non cognoſcimus. Vtriusque exiſtentiam non niſi ex tragicis effectibus ſcimus. Si utrumque, vel alterutrum cognoſceremus, ſpes eſſet aliquando inveniendi vel antidotum virus, vel faciliorem modum, fomitem illum vel deſtruendi, vel contra varioloſum virus defendendi.

Virus varioloſum volatilis fracidae alcalinae indolis eſſe, ex foediſſimo odore hariolari licet, quam Varioli ſub puſtularum deſiccatione plus minus ſpirant. Varioli nunquam plus et citius, quam ſub hoc ſuo ſtadio, alios inficere ſolent. Putredo vero, inprimis animalis, volatilis fracidi alcali genitrix. Et providus acidorum in varioloſis uſus, pulchra praeſtat. Sed haec notitia longiſſime adhuc ab invenienda antidoto huius virus abeſt.

Per fomitem varioloſum id in corpore humano intelligo, quod volatile varioloſum virus, exiliſſimae utplurimum quantitatis, et ſuſcipit, et ita in corpore humano, Variolas nondum experto, fovet, ut totam humorum maſſam in morbum varioloſum degenerare faciat. Hic fomes in homine Variolos olim perpeſſo, per hos ipſos Variolos, aut totus quantus a ſe mutatus, aut prorſus abolitus eſt. Qui enim ſemel veros Variolos ſuperavit, vel nunquam ab illis iterum, vel, ut Tibi ex amicitia aliquid dem, rariſſime iterum vexatur, ſed ab omni contagio varioloſo, inter medios varioloſos tutus perſtat. Teſtor ſeniores Medicos Practicos ipſos.

Hunc

Digitized by Google

Hunc fomitem varioloſum haud inanem terminum eſſe, ex hac ipſa differentia manifeſtum fit, qua ii, qui nunquam veros Variolos experti ſunt, ſaepe citiſſime et fulminis inſtar a contagio, per conclavis aërem ſparſo, percelluntur, cum ii, qui veros Variolos ſemel ſuperarunt, ab affricto etiam pure varioloſo, et ita reſorpto, ut cutem eroſerit, haud afficiantur, quam quod in loco contactus puſtulae varioloſae enaſcantur. Innumeris vicibus vidi, lactantes, a puſionibus varioloſis, hinc inde in mammis, genis, quas partes hi manibus ſuis varioloſis calidis et ſudantibus multum et diu contrectaverant, adeo innocue unum alterumve Variolum accepiſſe, ut manifeſtiſſime appareat, hos Variolos non ex flumine humorum a ſuſcepto contagio varioloſo corruptorum foras critice protruſos, ſed proxime ab extra in cutem quaſi intruſos fuiſſe, quod virus varioloſum in his lactantibus, Variolos iam perpeſſis, nullum fomitem invenerit.

Eadem eſt ratio eorum, quibus, Variolos veros ſemel perpeſſis, pus varioloſum inſitum fuit, absque ut iterum Variolos excitaverit, ceu infra ſpeciminibus probabo.

Sed quis et qualis ſit ille in corpore humano fomes varioloſus? quomodo per morbum varioloſum mutetur? an prorſus deſtruatur? vel quomodo ita immutetur, ut priſtinam conditionem recuperare vel renaſci unquam valeat? cum ignariſſimis ignoramus.

Videtur virus varioloſum unius eiusdemque ſemper indolis eſſe: fomitis vero conditionem mirum quantum inter ſe differre.

Saepiſſime cernere licet, infantes eorundem parentum, ad ſenſum ſaniſſimos, uno eodemque contubernio utentes, una periodo temporis unum poſt alterum Variolis affici, ita, ut ſequens ab antecedente contagium hauſerit, ſed diverſiſſimo eventu, nunc diſcretis in hoc, nunc confluentibus in illo: ibi benignis, heic malignis, ab uno eodemque contagio variolis enaſcentibus.

Et ſufficere, ſi quis paucos tantum, ſed veros Variolos paſſus fuerit, ut per omnem vitam ab iis dein liber perſtet, quam qui confluentibus laboravit, experientia quotidiana docet. Fomes enim varioloſus in utroque deſtructus fuit: in illo parcus, in hoc copioſus. Evidentius hoc aeſtimare licet in variolis inſititiis.

James BURGES, de Inſitione Variolorum Cap. 2. verſionis Germanicae, pag. 7. meminit iuvenculae variolis laborantis, cuius pure tribus hominibus Varioli non ſolum innoxie inſerebantur, ſed praeterea etiam admodum benigne decurrentes, cum tamen mox deinde innotuerit, quod iſta iuvencula Lue venerea laboraverit, cuius contagium prorſus non in inſitos, ſed contagium varioloſum ſincerum ſaltem tranſiit.

KIRKPATRIK, de Inſitione Variolorum, analogum caſum recenſet Sect. VI. verſionis germanicae pag. 200. de honeſta iuvencula; cui pus Variolorum ex famulo quodam, bubone venereo et aliis ſymptomatibus, inſcio tum inſitore, laborante deſumtum, fauſtiſſime inſerebatur, ita, ut et poſt lapſum aliquot etiam annorum nil quicquam de ſymptomatibus Luis venereae perceperit.

Idem KIRKPATRIK, l. c. p. 194. refert, Medicum *Frewin* temerario auſu XXI. hominibus uno eodemque die pus varioloſum, ex variis aegris, Variolis confluentibus laborantibus, iisque peremtis deſumtum, fauſtiſſimo cum ſucceſſu inſeruiſſe; quin, in multo pluribus, ſed ſucceſſive, diverſisque temporibus, idem feliciſſime tentaſſe.

Penitus ignorari, quis et quid ſit ille varioloſus fomes in corpore humano, iam dixi; ſed naturale quid, ſanitatem non laedens, et fere omnibus connatum quid eſſe, exinde concludere licet, quod et illae integrae Nationes, ad quas, noſtra demum aetate, Varioli pervenere, quos antea ignoraverant, eodem non caruerint.

Valde

Digitized by Google

Valde varium vero in variis eſſe, ipſorum Variolorum varia benignitas aut malignitas comprobat. Multoties vidi, ſaniſſimos ad ſenſum homines peſſimis Variolis correptos fuiſſe: et viciſſim vidi, naturá imbecilles, et ad ſenſum non adeo ſanos, benigniſſimos habuiſſe Variolos. Nec variam aëris conſtitutionem tantum ad bonitatem aut malitiam Variolorum, aut potius varioloſi fomitis, conferre, ut nonnulli autumant, mihi perſuadere poſſum. Sub fere ſimilibus aëris conſtitutionibus diverſis temporibus, et nullos per annum, interdum et multos alio anno, iterumque et bonos et malos obſervavi Variolos.

Longe aliud quid igitur ſubeſſe, quod fomitem varioloſum vel auget, vel maturat, vel plus minus corrumpit, quam aëris conſtitutiones varias, inde manifeſtum fit. Sed quid illud iterum ſit, iterum etiam ignoramus. Decentius fateamur ignorantiam, quam, qualitates occultas fingendo, ridicula culpemus. Vehementer vero totam humorum maſſam a varioloſo morbo febrili immutari, certiſſimum eſt. Quid et quomodo vero immutatum fuerit, et quidem ita, ut idem morbus, immiſſo quamvis iterum viru varioloſo, non redeat, totum quantum occultum eſt.

Non poſſum non Tibi, amiciſſime Trillere, in mentem heic revocare notatu digniſſima experimenta, quae interpres germanicus Opuſculi *Kirkpatrikiani* p. 17. ſeq. enarrat: quod ſcilicet duo incluti Medici Bremenſes, Gondela et Dunze, poſt varia feliciter ſuccedentia inſitionis Variolorum experimenta, cum in tribus infantibus 9. et 10. annorum effectum inſitionis fruſtraneum viderint, in his inſitionem non ſolum novis vulnuſculis, recentique pure applicato, repetiverint, ſed et vulnuſcula cum pure ex aliis varioloſis deſumto deligaverint, nulli tamen in illis excitari potuerint Varioli; ſit, quod in prima infantia iam Variolos perpeſſi et fomites deſtructi, aut prorſus immutati iam fuerint, aut quod fomes varioloſus naturaliter in illis abfuerit. Quid adeo activum, adeo atrox virus varioloſum,

ſum, ex aliis varioloſis deſumtum, et illis applicatum, prorſus iners reddidit? De veritate horum experimentorum eo minus dubitare licet, cum Angli paſſim ſimilia enarrent.

Ab omni igitur illo tempore, quo genus humanum Variolis mulctatum fuit, ſagaciſſimi Medici medicamenta invenire ſtuduerunt, quae virus illud deſtruant, aut iners reddant: ſed cum eius natura illos latuerit, et nos adhuc lateat, non poterant non operoſiſſimi etiam eorum conatus vani et irriti eſſe.

Illud, quod magnus BOERHAAVE in Stibio et Mercurio ad magnam penetrabilitatem arte deductis, nec tamen ſalina acrimonia nimium corroſivis, ſed bene unitis, quaeſivit, ad fomitem varioloſum deſtruendum potius aptum futurum iudico, quam ad fracidum alcalinum virus varioloſum iners reddendum.

Et maioris momenti puto futuram inventionem remedii, quod fomitem varioloſum, quam quod ipſum hoc virus deſtruat. Etenim hoc homines incautos, vel non advertentes, facile et pluries obrepere poſſet, quando vel tempus, vel occaſio deficit, antidotum tempeſtive adhibendi: ſemel vero deſtructo fomite varioloſo, virus illud etiam non advertentibus applicatum ſemper erit iners et nullum morbum excitaturum.

Omnis igitur hactenus uſitata Variolis medendi methodus, non niſi circa ſymptomatum, imo ſymptomatum ex ſymptomatibus provenientium mitigationem, miſere verſari oportuit.

An igitur mirum, quod Varioli maligni, epidemice graſſantes, tantam ſaepe ſtragem edant, quae, ſi Peſtem non ſuperat, certe aequat? Triſtis aliquoties vidi, quartum, quintum varioloſum inde periiſſe, et artis impotentiae ingemui. Diſcretos vero benignosque Variolos, natura ſponte ſanat.

Longe fauſtiores laetioresque ſunt inſitorum Variolorum ſucceſſus. Inſiti fere nunquam fiunt confluentes: fere nunquam maligni. Non Circaſſios, barbaram gentem, ſed Anglos Gallosque, ſapientiſſimas Nationes Europaeas, qui, maxime priores, innumeris experimentis, feliciſſimum huius inſitionis ſuc-

Digitized by Google

ſucceſſum evicere, teſtor. Incredibilem fere differentiam numeri mortuorum, ex naturalibus et artificialibus Variolis annotarunt. Pace Tua, Vir celeberrime! ad KIRKPATRICIUM Te mitto, qui plures tales differentias in tabulas redegit.

Afferam ſaltem exemplum recentiſſimum, cuius Novellae publicae paſſim meminere. Ex Indice nempe aegrorum Noſocomii Londinenſis conſtitit, a die XXVI. Septembris anni 1746. usque ad diem 24. Martii 1763. in dicto Noſocomio Variolis naturalibus decubuiſſe 6456. artificialibus vero 3434. Ex prioribus mortuos fuiſſe 1634. ex poſterioribus ſaltem 10.

Utut dentur homines, qui, etiam longaevi, nunquam paſſi ſunt Variolos: utut ſint, quibus etiam bis inſiti fuerunt Varioli, qui tamen non germinavere, adeoque fomite varioloſo caruere: nemo tamen per omnem ſuam vitam, niſi ſemel Variolos, vel horum legitimam, quamvis irritam, inſitionem paſſus fuerit, ab his tutus erit. Facile fieri poterit, ut talis, maxime inopportuno tempore, Variolis mulctetur.

Annon, quaeſo! omnibus hominibus in ſumme periculoſo hoc bivio verſantibus, conſultius eſt, ipſis tempeſtive, opportune, provide inſeri Variolos, quam otioſe expectare, utrum illos intempeſtive, inopportune, inprovidos invadant trucidentque, nec ne? Cum poſterius ſemper et longe incertius, quam prius.

Etenim per providam ab inſitoribus commendatam et praeſcriptam, millenis experimentis comprobatam, corporis praeparationem, inſitum virus varioloſum innoxie fomitem varioloſum conſumit, deſtruit, aut prorſus a ſe ipſo immutat, ac per omnem dein vitam, contra Variolos hominem tutum, et huic ex ipſo veneno ſalutem praeſtat.

Periculoſum iter initurus, monitus a peritis, illa via, hac tempeſtate et opportunitate illud tutiſſime abſolvi, quod raro unus hac via pereat; cum altera via, quavis tempeſtate et conditione, quamvis otioſius, peragi idem iter queat, ſaepiſſime

Digitized by Google

quintus, ſeptimus trucidetur: prudentiae eſſe recte aeſtimabit, priorem eligere, ſollicite vitata poſteriore. Et quid vitae periodo varioloſa periculoſius?

Eadem enim apertiſſime eſt differentia inter methodum Variolis, vel tempeſtive, opportune, et provide per inſitionem, vel poſt otioſam expectationem intempeſtivo, inopportuno, eorundem in corpus minime ad grave hoc negotium praeparatum inſultui medendi.

Ex hac mea, evidentibus principiis et fidiſſimis experimentis innixa meditatione, iam quinque illa mea, pro ſuadenda Variolorum inſitione nuper prolata argumenta, contra doctiſſimas Tuas oppoſitiones tueri conabor.

Ad *primum* meum argumentum: *Quod non omnes homines Variolos experiantur, quia fomite varioloſo careant*, obmoves quaeſtionem: quid autem tunc opus erat, eos ipſos, a Variolis alias immunes futuros, in certum tamen vitae periculum data veluti opera coniicere? Aſt enim vero, ſi carent fomite varioloſo, inſitio nullos excitabit Variolos, et aegri cum fiducia ſecuri eſſe poſſunt, illos nunquam ex Variolis laboraturos. Si vero illis eſt fomes varioloſus; quod inſitio nunquam ſine praevia corporis praeparatione inſtituatur, morbus varioloſus longe ſecurius tum decurret, quam in non praeparato corpore, intempeſtive, et inopportune Variolis affecto, fieri ſolet. Affirmas ſimul, longe plures alias ſubeſſe poſſe cauſſas, quae virus varioloſum intra corpus recipiant, quam illa denegata ab ipſa Natura facultas. Hoc mihi diſſonum videtur. Praeter facultates naturales, nullae aliae cauſſae ſunt fori medici.

Secundo meo argumento: *Illos, qui ſemel veros Variolos paſſi ſunt, nunquam illis iterum tentari:* nubem, ut ais, teſtium contrarium affirmantium mihi opponis. Magnum ſimul onus in me devolvere ſtudes, dum Auctores quidem bene multos excitas, a Tuis partibus ſtantes, haud locos vero indicas, ubi eorum de hac re teſtimonia ſint evolvenda. Bene Tibi conſtat, quam toto-

toto die occupatus ſim, ut haud vacet, omnia illorum Virorum ſcripta perquirere, ut ipſe inſpicerem, quibus circumſtantiis hiſtorias ſuas enarrent. Videris vero mihi, quod pace Tua dixerim, memoriae Tuae nimium confiſum fuiſſe, dum et MEADIUM, eximiae probitatis et auctoritatis Virum, et maxime idoneum hac in re teſtem, pro Tua ſententia allegas, qui tamen contrarium defendit. Etenim in elegantiſſimo et bonae frugis pleno libello *de Variolis et Morbillis*, Cap. 4. p. 55. qui in Operum Tomo I. Edit. Goetting. habetur, contendit: *nemo mortalium, quenquam hoc periculum* (morbum varioloſum) *bis unquam ſubire poſſe, vel minimam ſuſpicionem fovere debet.* Et pag. 65. ſcribit: *Poſtquam experientia compertum eſſet, nunquam iterum reverti poſſe Variolas, et vix milleſimum quemque eas per totam vitam effugere.* Sed ipſum hoc antiquum litigium, inter Medicos dudum actum: an homo veros Variolos bis patiatur? ſatis probat, ad plane extraordinaria et dubia referenda eſſe eorum exempla, qui, ſi qui fuerint, bis veros Variolos experti ſunt. Regulae de phaenomenis naturalibus non ab extraordinariis et rariſſime occurrentibus exemplis, ſed de ordinariis, communiter et frequentiſſime occurrentibus ſunt formandae. Anatomicum aſſerentem, hominibus quinque digitos in ſingulis manibus pedibusque datos fuiſſe, non morabitur exceptio eorum, qui cum ſex digitis nati fuerunt, ne inhaereat regulae, non niſi quinque in ſingulis manibus pedibusque numerandos eſſe. Poſſem facile longe plura exempla illorum colligere, qui cum ſex digitis nati fuerunt, quam Tu exempla proferre poteris eorum, qui veros Variolos bis vere paſſi fuerunt. Praeterea in Sylloge exemplorum Variolos veros bis paſſorum, plurima exempla de primis Variolis ex relatione Parentum aut adſtantium petita fuerunt. Sed heic ſubreptionis vitia plurima occurrunt. Collige, ſi placet, exempla eorum, qui bis Variolos veros ſub oculis unius eiusdemque Medici paſſi fuerunt, et numerum longe minorem invenies. Parentes, aut aegris miniſtrantes, Variolos veros a

ſpuriis ſufficienter dignoſcere non valent, et vice verſa; ac poſteriores ſaepe, vitio ſubreptionis pro veris habent et Medicis, quando infantes Variolis iterum decumbere incipiunt, dein imponunt, aſſerendo, infantem iam ſemel ex veris Variolis laboraſſe. Accipe, ſi non moleſtum erit, eius rei notabile exemplum.

Ante pluſculos annos curam gerebam puellae decennis circiter, quae vnica illuſtriſſimae ſtirpis ſoboles erat. Praevio levi inſultu febrili prodibant Varioli ſat multi, ſine notabili circulo rubro, leviſſime quaſi ſuppurantes, et humorem tenacem ſubflaveſcentem continentes, cito ſiccantes, et iam octavo ab invaſione die confertim decidentes. Statim ſub initium prodeuntium Variolorum illuſtriſſimis Parentibus indicabam, non veros, ſed ſpurios Variolos prodire. Vehementer negabat mater, alias non imperita, et veros adeſſe Variolos contendens. Et quia intenſiſſime hoc cupiebat, id et, contra omnem remonſtrationem, verum eſſe ſibi perſuadebat, aſſentiente tota familia omnique famulitio. Quoniam vero et meum conſenſum ſerio exigebat, illum conſtanter, ſed reverenter denegabam. Male hoc illam habebat, et fere cum aliqua indignatione meam in diſſenſu conſtantiam excipiebat. Cum tandem poſtulando meum aſſenſum veros adeſſe Variolos nimia mihi fieret, Lacedaemoniorum decretum, Alexandro, Graecis ſcribenti ut ſe Deum facerent, datum, ſubridendo imitatus ſum, reſpondendo: quoniam cupis filiam Tuam ex veris Variolis decumbere: Sunto! quod illam adhuc peius habuit. Sed poſt lapſum quinque annorum, cum filia ſatis adhuc iuvencula matrimonium iniiſſet, paucis poſt nuptias menſibus, veris corripiebatur Variolis, magna parte confluentibus, ex quibus graviſſime decumbebat, cicatricibus male notata tamen eluctabatur. Tunc matrem erroris ſui valde poenituit, et longe peius habuit, quam ante meum in dignotione morbi effatum exceperat, quin illum humaniſſime multoties apud me excuſabat. Nonne, ſi aulicorum

rum more aſſenſus fuiſſem, et aegra, et tota familia illuſtriſſima per omnem Wetteraviam et totum Palatinatum, ubi aegra poſt nuptias in ditione mariti degebat, rumorem ſub initium ſecundi morbi ſparſiſſet, Comitiſſam veris Variolis bis laborare, cuius rumoris vanitatem, collatio modi decurſus utriusque morbi deinde redarguiſſet.

Bona fide Tibi, Vir amiciſſime teſtor, qui iam per octo luſtra in artis, per amplam et populoſam urbem exercitio conſenui, me nunquam quemquam vidiſſe, qui ex veris Variolis bis laboraverit: multoties vero a mulierculis coram lecto varioloſorum mihi narratum fuiſſe, hunc ipſum varioloſum iam ex veris Variolis laboraſſe, quas vero, ex modo decurſus morbi praeſentis collati cum priore, meliora edocui, et ipſae mox profeſſae fuerunt, praeſentes Variolos multum a primis, qui ſpurii erant, diſcrepaſſe.

Tertio meo argumento: *Variolos, in corpus eosdem iam perpeſſum inſitos, iterum excitari, quin bis per artem excitari non poſſe:* varia iterum contraria exempla opponis. Sed cum haec exempla inter innumeros varioloſos ſint prorſus rariſſima, regulam de communiter et frequentiſſime obſervatis eventibus non infringunt, per rationes in vindiciis proxime antecedentibus ſecundi mei argumenti prolatas. Quam dubia vero haud raro ſint illa exempla, ab inſitionis adverſariis in publicum ſparſa, audi, ſi placet, quae duo Medici illuſtres, alter Anglus, Gallus alter, Viri multiiuga experientia, nemine diffitente, inſtructiſſimi, de iisdem teſtantur. Prior Mead l. c. Cap. 3. pag. 67. ita ſcribit: *Quod ad illos ſpectat, qui Variolis arte factis perfuncti, iis tamen denuo laboraſſe dicuntur, ipſe profecto ſumma diligentia adhibita, ne unum quidem documentum, quo id ſatis conſtaret, adhuc reſcire potui. Scio interim iactari paſſim a nupero quodam Auctore hiſtoriolam de puero, in quo, tribus circiter annis elapſis, poſtquam ab inſitione morbum contraxerat, de novo proruperunt Variolae. At novi etiam, dubiae admodum fidei eſſe hanc narrationem. Ut igitur dicam quod res*

eſt, ſi tale quid ſemel evenerit, cur non frequentius idem contingere videmus. Aut quid valere debet ſingulare exemplum, certum licet et exploratum, cum in aliis fere innumeris id genus experimentis, nil tale unquam uſu compertum ſit. Poſterior ROBERT, magni nominis apud Pariſinos Medicus, ex mandato ſupremi Senatus Galliae, quod Variolorum inſitionem varii ſummopere commendarent, alii viciſſim valde eamdem criminarentur, nomine inclutae Facultatis Medicae Pariſinae, iudicium ad illuſtriſſimum illum Senatum hac de re retulit. In hoc, inter alia tribus ſpeciminibus probat, fuiſſe Medicos non exiguae famae, quos etiam nominat, qui temere caſus et nomina aegrorum finxerunt, quibus Varioli per inſitionem bis prodierint, quod tamen nunquam fieri ſoleat. Clariſſ. WETSCHIUS Viennae, in facie illuſtris *de* HAEN, ſtrenui illius inſitionis Variolorum impugnatoris, ſententiam hanc Robertianam, ex gallica in germanicam linguam translatam, et fortiter galeato Prologo munitam, in lucem edidit, quam Tu ipſe iam ſine dubio legiſti. Per haec ſuperſedere poſſum officio, plura Tuae reſponſioni ad tertium meum argumentum reponendi.

Quarto meo argumento: *quod fomes varioloſus ſaepe, ſed maxime inopportune, matureſcat, vel contagio excitetur,* conditiones opponis, quae ipſam Tuam oppoſitionem evertunt. Scribis: fomitem illum ſemper opportune matureſcere, et excitari, ſi coelum mitius et benignius fuerit, hinc Variolas benigni moris produxerit; ſemper extra eundem inopportune matureſcere, ſi coelum nocens et contagioſum fuerit, hincque Variolas malignae indolis ſuſcitaverit. Idem plane ſentiendum, ſubiungis, de Variolis artificialibus: Sed hoc pro ſuadenda potius Variolorum inſitione militat, quam pro diſſuadenda eadem. Eligat igitur inſitor coelum ex Tua ſententia mitius et benignius, et non otioſe coelum nocens et contagioſum expectet. Etenim non ſingulis annis coelum, ut Tua phraſi, non mea, iterum utar, eſt nocens et contagioſum. Totum primum aetatis duodecen-

decennium inſitioni favet. Sed praeterea omnibus adultis, ſub mitiſſimo et benigniſſimo etiam coelo, fomes varioloſus inopportune matureſcit vel excitatur, qui ſemper ex Variolis etiam benignis longe gravius decumbunt, quam in prima aetate fieri ſolet, quod, praeter alias cauſſas, denſitas cutis et inflammationem Variolorum, et febrem periculoſiorem reddat. Magis adhuc inopportune adulti cum Variolis confliĉtantur, ſi per quascunque cauſſas tum valetudinarii redditi fuerint, quales forſan in prima aetate haud fuerunt, et iam morbus varioloſus, quamvis per ſe benignus, ſuperaccedens, per hanc corporis valetudinariam conditionem, fiet exitialis, ſine quo, quamvis valetudinarii, diu adhuc ſupervivere potuiſſent. Semper inopportune omnibus foeminis adultis fomes varioloſus excitatur vel matureſcit, quando vel ingruens tum menſtruatio, vel recens puerperium, eruptionem vel ſuppurationem, cum ſummo vitae periculo, intercipit turbatve. Nefandum nolo renovare dolorem iam nuper notatum.

Quinto demum perperam inſitioni Variolorum praemittendam praeparationem culpas. Sobrietate potiſſimum et ſeleĉtu ciborum, tum uno alteroque leni et commodo purgante, interdum et aliqua ſanguinis intra terminum virium miſſione, abſolvitur. Sobrietas et ſeleĉtus ciborum ſanitatem quam maxime iuvant. Lene et commodum purgans ſordes primarum viarum ſalutariter everrit, ne congeſtae morbum, alias nunc commode ferendum, augeant. Et ſanguinis intra terminum virium in corporibus plethoricis miſſio, circulationes et ſecretiones humorum expeditiores reddit; cum e contrario nimia humorum moles, accedente febre varioloſa, omnia turbat. Tantum igitur abeſt, ut haec et talis praeparatio corpus debilitet, et ferendo morbo impar reddat, ut potius vires excitet; corpus humoribus laudabilibus, ex ſaluberrimis minusque ad corruptionem pronis alimentis et potulentis confeĉtis, inſtruat; funĉtiones omnium viſcerum expediat, imo firmet; adeoque mor-

morbo tam periculoſo mox ferendo, quam maxime et opportune par reddat; quod ille ipſe morbus, intempeſtive et inopportune accedens, non ita praeparata corpora, ſaepiſſime trucidare ſoleat. Certiſſime perſuaſus ſum, ſi Variolorum naturalium acceſſionem congruo tempore praeſcire daretur, hac eadem praeparatione, eundem adeo expeditum effectum, ut varioloſus nempe morbus cum longe minore periculo feliciter decurrat, obtineri poſſe. Si non moleſtum erit, rem exemplo illuſtrabo.

Honeſta Vidua unius filii filiaeque, tum adhuc impuberum, admodum gracilium, et manifeſte cacochymicorum, mater, me ad filium octennem accerſebat, violentiſſima febre, primo ſtatim invaſionis varioloſae die correptum, cum pulſu admodum parvo et celerrimo, prodeuntibus ſtatim ſimul copioſiſſimis minimis puſtulis, mox coeruleſcentibus et nigreſcentibus. Altero mane nares copioſum ſanguinem ſtillabant, minime inde levato capite. Circa meridiem ſanguinem copioſum exſcreabat: poſt meridiem ſanguinolenta mingebat et cacabat. Exeunte tertio die fatis cedebat. Defuncti ſoror duodecennis, ſtatim ac funeſti Varioli in fratre prodibant, metu maxime perturbabatur. Matri, cum funeſta de filii morbo prognoſi, ſtatim ſevere ſuadebam, filiam ſegregaret, ac in ſpatioſa domo, quam inhabitabat, remotiſſime locaret, interdicto omni etiam mediato commercio cum aegro eique miniſtrantibus. Obtemperabat moeſtiſſima. Puellae animum addidi. Purgabam leniter antiphlogiſtico. Victum euchymum, vegetabilem, modicum et non pinguem, ac hydrogala bibere iubebam. Morem geſſit. Poſt lapſum octo dierum corpore ſatis bene ſe habebat, ſed de Variolis ſumme meticuloſa. Iterum antiphlogiſtice et moderate purgabam, et ut adhuc per tres proximas ſeptimanas hoc ordine viveret, monebam, ſpemque faciebam, ſi Variolis prehenderetur, illam eluctaturam. Ad amuſſim ſequebatur. Decimo quinto die vehemens etiam febris illam invadebat. Altero

tero mox ab invaſione die minimae acuminataeque puſtulae etiam copioſae prodibant, non ſurgentes, ſed tardiſſime paulatim increſcentes; partim etiam coeruleſcentes, confluentes, veſicas coeruleas, hinc inde dimidii pollicis magnitudine, ichore repletas, formantes. Pulſus erat parvus et celer, non aeque tamen ac in puero. Proſtratio virium ſumma. Senſus hebetes. Iuvabam in hac artis ἀδυναμία quantum poteram demulcentibus, antiſepticis, diapnoicis. Quarto demum ab eruptione die puſtulae veſiculoſae magis erigebantur, die quinto liquore non amplius tenui ſe replentes. Sexto tandem ab invaſione die puſtulae Variolorum benignorum indolem adipiſcebantur; ſucceſſive vere ſuppurabant, et ſtadia ſua ſatis placide nunc decurrebant, ac die demum ab invaſione decimo nono ſucceſſive deſiccantes, cruſtae decidere incipiebant, et puella cum ſanitate in gratiam redibat. Illi praeparationi, imprimis diaeteticae, tribuo, quod hi Varioli initio ſatis maligni, in progreſſu benigni facti fuerint, quia fomes ille peſſimus magna parte, per illud regimen diaeteticum, mitificatus fuerit, qui in puero prorſus non praeparato per ipſam febrem exaſperatus, acerrimus et citiſſime gangraenoſus redditus. Atque hac ratione quinque mea pridem ad Te perſcripta argumenta, pro Variolorum inſitione ſuadenda, ita tuitus ſum, ut eadem adhuc inconcuſſa perſtent. Si mihi eorum vim vere evelles, ſtatim Variolorum inſitionem laudare deſinam. Continet ſimul haec diſcuſſio principia evidentia et ſufficientia, ad facile reſpondendum ſex Tuis quaeſtionibus et inde derivatis poriſmatibus ac conſectariis, pro diſſuadenda Variolorum inſitione, abſque ut opus ſit, ut ſingulatim id ipſe praeſtem.

Poſſunt etiam Tuae quaeſtiones, et inde derivata conſectaria, per ſemet ipſa revelli. Praeterquam enim quod in iis a Medicis poſtules, quae Dei, non hominum, ſunt ſcire, adeoque per ſemet ipſa iam ſponte ceſſant, reliqua omnia per iocum videris mihi obieciſſe, quae tamen per ſolum parallelismum, cum

idioſyncraſiis aut cum phlebotomia infelici ductum, diſparent. Quis aequus rerum aeſtimator Medico aut Medicinae opprobrio vertet, ſi remedium per ſe bonum et innocens, propter aegri idioſyncraſian, Medico ignotam, illi nocuerit?

Novi virum, cui quidquid ex cancris fluviatilibus aut alimentis aut pharmacis admixtum fuit, adeo male fecit, ut totus quantus immaniter intumuerit, totusque habitus cutaneus adeo rubuerit, quaſi univerſali phlegmone affectus fuiſſet, tantasque anxietates patiebatur, quales ab aſſumto veneno oriri ſolent. Vidi illum haec omnia paſſum fuiſſe, ab exigua portione lapidum cancrorum, abſorbendi fine ipſi exhibitorum. Aeger ſtatim accuſabat remedium, clamans, continuiſſe quid ex Cancris, quos ferre nequeat, et notabat, ſibi idem malum ex iisdem lapidibus Cancrorum, olim a Medico quodam ipſi praeſcriptis, accidiſſe. Sed quis damnabit lapides Cancrorum tanquam univerſaliter noxios?

Thonerus meminit Virginis generoſae Auguſtae Vindelicorum, quae, cum aliquando aegrotaſſet, et clysma, a duobus Medicis ordinatum, iniectum fuiſſet, cuius ingrediens inter caetera Mel roſarum fuit, exinde in lethalia inciderit ſymptomata, ut magno labore vix ad ſe redire potuerit, quia roſas adverſabatur: *Obſervat. med. Lib. I. de Febb. intermitt. pag.* 73. An igitur Mel roſarum abſolute eſt noxium.

Quis criminabitur phlebotomiam, praeſtantiſſimum et efficaciſſimum remedium, ideo, quod iam a pluribus ſeculis multi homines peſſime inde ſe habuerint, quin truncati enectique fuerint?

Cur igitur adeo infenſus es Variolorum inſitioni, cum tamen per illam incredibiliter, ſed apodictice, plures ſerventur, quam per vulgarem methodum?

Sed prolixior mihi iam et praeter opinionem meam nata eſt epiſtola, utinam! Tibi non taedioſa. Et neſcio ſane, quomodo Horatiano illi contrarium mihi evenerit, qui urceum coepi

inſti-

inſtituere, et currente calamo amphora exierit. Vale igitur! et, ne deſinas a Te iam quidem diſſentientem, toto corde tamen Tibi deditum me amare, precor. Iterum vale! Scribeb. Francofurti ad Moenum d. 30. Januarii 1765.

Epiſtola VII.

Francofurtum ad Moenum.

Ioanni Philippo Burggravio,
Daniel Wilhelm Trillerus.

Citius, crede mihi, ad doctiſſimam illam Tuam uberrimamque Epiſtolam reſpondiſſem, niſi et ſenilis languor, et moleſtum Decani officium hucusque geſtum, aliaque ſubita impedimenta, impetum ad Te ſcribendi ſaepius repreſſiſſent, conſiliaque mea interturbaſſent. Veniam ergo, pro cognita Tua humanitate, ſpero, dabis homini ſeni occupatiſſimo, et ex alieno potius arbitrio, quam ſuo, viventi, multisque interpellationibus ſaepius diſtracto. Neque iam, hoc ipſo quidem momento, tempus ſatis ſuppetit, ad iſtam Tuam Epiſtolam copioſiſſimam exactius pleniusque reſpondendi, ſingulaque ipſius momenta diligentius excutiendi. Fiet tamen, ſpero, cum Deo, ubi liberius otium nactus fuero. Interea vero, perlecta illa Tua Epiſtola, protinus intellexi, Te non nova quidem argumenta protuliſſe, ſed vetera illa, a Te olim propoſita, latius tantum diduxiſſe, novisque veluti coloribus plumisque exornaſſe. Ideoque brevior quoque parciorque inpoſterum mea erit Reſponſio, praeſertim quum ferias iam mihi fecerit celeberr. TRALLES, edito nuperrime eximio plane doctiſſimoque Libello, in quo *vexatiſſimum noſtra aetate de Inſitione Variolarum vel admittenda, vel repudianda argumentum* (ſic enim ipſi Libello Titulum fecit) tam ſobrie, ſolide, iuſte et candide pertractavit, ut ipſi illi inſitionis Patroni, modo aequitatis et veritatis ſalutisque humanae amantiores

 fue-

Digitized by Google

fuerint, ingenue, ſpero, confeſſuri ſint, ipſam quidem Variolarum Inoculationem tot adhuc difficultatibus, dubiis atque periculis undiquaque premi et urgeri, ut ea proinde nec tuta ſatis ſit, nec certa, nec neceſſaria, nec licita denique ac toleranda. Id quod ipſa veritate convictus, vel ego ipſe dudum perſpexi, certiſſimeque credidi, credamque ſemper, donec vixero. Argumenta enim illa mea Tibi olim propoſita, una cum aliis, adeo firma, ſolida et inconcuſſa plane mihi omnino videntur, ut, quid ad ea infringenda in medium adferri iuſteque opponi poſſit, nihil prorſus ubique reperiam. Quare vehementer miratus ſum, eadem Tibi levia tamen et iocoſa viſa fuiſſe. Licet enim ego ipſe, pro ingenio et natura mea, a modeſtis, facetis et tempeſtivis iocis alias haud prorſus alienus ſim; tamen in re adeo ſeria, imo capitali, qualis illa ipſa eſt dira Variolarum inſitio, cum ipſo vitae et ſalutis humanae periculo arctius coniuncta, nunquam, crede mihi, captabo inconditos et intempeſtivos eiusmodi iocos.

Sed de his omnibus proxime, ſi Deo quidem viſum fuerit, plura, candide, aperte et luculenter, ſalva tamen ipſa noſtra veteri et conſtanti amicitia, iuſtaque ſingularium Tuorum meritorum et virtutum aeſtimatione. Interea vero oculis Tuis humaniſſimis, placidaeque, ut ſpero equidem, cenſurae hic, pace Tua, ſubiicio leve opuſculum academicum, nuper, officii ratione, a me publicatum, quod ubi Tibi forſan haud penitus diſplicuerit, pro ſolida Tua erga me humanitate et indulgentia, ſane vehementer gaudebo, mihique admodum gratulabor. - - - - - - - - - -

Scrib. raptim Wittenberg. Cal. Mai. cIↃIↃcclxv.

Epi-

Epiſtola VIII.

Francofurtum ad Moenum.

Ioanni Philippo Burggravio,
Daniel Wilhelm Trillerus.

. . . . Longi arduique labores, per integrum hunc annum, peracti iam, et adhuc peragendi, mihi, quod vehementer ſane doleo, nondum vacuum ſpatium indulſerunt, ad Epiſtolam illam Tuam elegantem et copioſam diſerte reſpondendi: proxime tamen decerpam quaſi quaedam, ex vita mea laborioſa, temporis exigui momenta, quae iſti quidem humanitatis officio, Tibi dudum debito, iuſte tandem exequendo, unice impendam. Interea vero ſcripſit ad me nuperrime Illuſtr. *van* SWIETEN hunc quidem in modum: „ Gratiſſimum „ certe foret et utiliſſimum mihi ſimul, videre illa argumenta, „ quibus inſitionis licentiam oppugnas, antequam abſolverem „ illa, quae de Variolis ſcribere ſtatuo. Apud Batavos tota „ nunc languet inſitio; imo hoc anno Magiſtratus Haganus il- „ lam ſuis finibus exulare iuſſit, cum metueret contagium. In „ Galliis, Medici, qui eam proſcribendam volunt, prelo com- „ miſere argumenta, non levia certe. In Auſtria nondum in- „ valuit. Hoc anno, Viennae, filiola Legati Anglici, pro mo- „ re gentis, inoculationem ſuſtinuit: ſed haec unice eſt. „ Haetenus ille Vir magnus. Miſſis igitur ad ipſum iſtis meis argumentis, Tibi iam ſatis notis, mox ita mihi reſcripſit: *Argumenta tua, quae profers, ponderoſa ſunt omnino etc. etc.* Ex quibus nunc ſatis perſpicue, opinor, intelligis, Vir - - - - ipſum SWIETENIUM, aſt quantum Virum! a partibus potius meis ſtare, quam a Tuis, de quo ſane vehementer gaudeo. Neque profecto video, ut ingenue fatear, quomodo ſatis defendi poſſit iſtud quidem artificium, quod foedum ſemper inceptu, foedum ſaepe exitu, et cum humanae ſalutis vitaeque ipſius periculo ſit coniunctum. Sed de his proxime, cum Deo, plura. Interea autem

tem Vale, et licet ipſe minus faveam inſitioni, mihi tamen Tuae virtutis ac doctrinae ſincero Cultori, favere quaeſo! perge. Scribebam raptim. Wittenbergae d. XXII. Auguſt. A. cIɔIɔccLXV.

Epiſtola IX.

Francofurtum ad Moenum.

Ioanni Philippo Burggravio,
Daniel Wilhelm Trillerus.

- - - - - - - - - - - Legiſti forte nuper, Vir - - - - novum illud et infauſtum divae, aut dirae rectius, inſitionis Variolarum, phaenomenon, quod, ſtupentibus et trepidantibus cunctis turpiſſimae illius inventionis fautoribus ac defenſoribus, nuperrime apparuit in Celſiſſ. Galliarum Principe *de Boufflers*, quae ante biennium a celebr. enophthalmiſta *Gatti* ipſam inſitionem, ſatis quidem feliciter, ut videbatur, paſſa, hoc ipſo demum anno, naturalibus quoque Variolis iterum graviſſime decubuit: manifeſtiſſimo et certiſſimo indicio, illam duram, coactam et immaturam Variolarum inſitionem, nihil quidquam, crede mihi! nihil quidquam, inquam, valere ad arcendas naturales Variolas, epidemice praeſertim graſſantes; quod et luculentius iam ſtatuit ex ſingulari illo triſtiſſimo exemplo, de quinque iſtis ſororibus, naturalibus quoque Variolis, poſt ipſam inſitionem, denuo correptis, quod Cel. LINECOGELIUS candide publicavit. Exequias igitur iam divae inſitioni, quibus commodum ire, hem! tempus eſt. Sed nolo plura. Tu bene vale, et mihi bene favere, quaeſo! perge, Raptim Wittenbergae d. 12. Oct. 1765.

SYNOPSIS

SYNOPSIS METHODICA
STIRPIUM
AGRI ISENACENSIS
CONTINUATA

A

IOANNE FRIDERICO CAROLO
GRIMM,

Medicin. Doctore, et Caeſareae Leopoldino-Carolinae Academiae Nat. Curioſor.

Clidemo III.

CLAS-

Digitized by Google

CLASSIS XIX.

SYNGENESIA.

Polygamia aequalis.

CICHORIVM. 825.

CICHORIUM (*Intybus*) caule ſimplici ramoſo, floribus confertis omnibus ſeſſilibus. *L. S. N. p.* 1197.

Cichorium ſylveſtre ſive officinarum. C. B. Hindläufte.

H. in verſuris, paſcuis, agris. Fl. *Aug.* et ½. *Sept.*

HYPOCHAERIS. 822.

HYPOCHAERIS (*maculata*) caule ſubnudo, ramo ſolitario, foliis ovato-oblongis, integris dentatis. *L. S. N.* 1197.

Hieracium alpinum, latifolium, maculatum hirſutie incanum, flore magno. C. B.

H. in paſcuis et collibus: *um den Frommeshof gegen Unterellen, und in den Hirſchhoernern ueber Kahlenberg am Hoerſelberge.* +. Fl. ½ *Jun.* prior.

HYPOCHAERIS (*glabra*) calycibus oblongis imbricatis, caule nudo, foliis dentato-ſinuatis. *L. S. N.* 1197.

Hieracium minus dentis leonis folio aſpero. C. B.

H. in agris, arvis: *um Wartenburg, Viehburg, Maedelſtein.* Fl. ½ *Jun.* et ½ *Jul.*

HYPOCHAERIS (*radicata*) foliis dentato-ſinuatis ſcabris, caule ramoſo nudo, pedunculis ſquamoſis. *L. S. N.* 1197.

Hieracium dentis leonis folio obtuſo maius. C. B.

H. in

H. in nemoribus et pratis ſylvaticis: *um den Glasberg, im Hoerſelholze, Moſeberg u. ſ. w.* Fl. *Jun. — Aug.*

TRAGOPOGON. 810.

TRAGOPOGON (*pratenſe*) calycibus corollae radium aequantibus, foliis integris ſtrictis. *L. S. N.* 1191.

Tragopogon pratenſe luteum maius. C. B.

H. in pratis: *an der Neſſe und Hoerſel: e. g. in der güldenen Aue.* Fl. $\frac{1}{3}$ *Mai.* et *Jun.*

*) *Folia ſaepe valde undulata.*

TRAGOPOGON (*porrifolium*) calycibus corollae radio longioribus, foliis integris nudis, pedunculis ſuperne incraſſatis. *L. S. N. p.* 1191.

Tragopogon purpureo-coeruleum porri folio, Artiſi vulgo. C. B.

H. in gramineis et cultis ſponte quaſi: *Auf der Klemda.* Flor. *Jun.* ♃.

PICRIS. 812.

PICRIS (*bieracioides*) perianthiis imbricatis. *L. S. N. p.* 1192.

Cichorium pratenſe luteum hirſutie aſperum, vel hieracium hirſutum foliis caulem ambientibus. C. B.

H. in collibus dumoſis: *Michelskuppe, Petersberg u. ſ. w.* Fl. *Jul.* et $\frac{1}{2}$ *Aug.*

LEONTODON. 817.

LEONTODON (*Taraxacum*) calyce inferne reflexo. *L. S. N.* p. 1193.

Dens leonis latiore et anguſtiore folio. C. B.

H. in pratis, paſcuis, pomariis, verſuris. Flor. *Maio — Octobr.*

LEONTODON (*auctumnale*) foliis glabris, dentatis, integerrimis, calycibus erectis, pedunculis ſquamoſis. *L. S. N. p.* 1194.

Hieracium nigrum TABERNAEMONT.

H. in pratis et verſuris praeſertim *humidiuſculis*. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.* — *Octobr.*

Leontodon (*hiſpidum*) calyce toto erecto, hiſpido, foliis dentatis, integerrimis, hiſpidis, ſetis furcatis. *L. S. N. p.* 1194.

Hieracium dentis leonis foliis hirſutis, caulibus aphyllis, glabris, Dill. *Cat. Giſſ. p.* 122. *App. p.* 53. *Ephem. Natur. Cur. Cent. V. et VI.*

H. in pratis, verſuris, pomariis. Fl. ½ *Mai* et ½ *Jul.*

*) Radix *ramoſa horizontalis baſi attenuata fuſca perennis*. Folia *oblonga, dentata, hirſuta ſetis furcatis, primordialia obtuſa*. Scapus *ſtriatus, hiſpidus, pilis ramoſis, baſi tortus, incurvatus, uniflorus*. Calyx *ante floreſcentiam nutans, ſquamis acceſſoriis paucis, foliis lanceolatis hirſutis, apice lateribusque ſublunatis*. Flos *flavus exterius vireſcens*. Pappus *plumoſus ſeſſilis*.

**) Dillenius ſatis accuratam plantae figuram dedit. *Ephem. l. c.*

Leontodon (*hirſutum*) calyce toto erecto laeviuſculo, foliis dentatis hirtis, ſetis ſimpliciſſimis. *L. S. N. p.* 1194.

Hieracium dentis leonis folio hirſutie aſperum magis laciniatum. C. B.

H. in pratis et montanis paſcuis: *um die Rühlerhäuſſen und um Morbach.* ♃. Fl. *Julio* et ½ *Auguſt.*

*) Multum convenit cum Leont. *hiſpido:* differt tamen mea planta foliorum, ſcapi, calycis *glabritie*, flore *aurantio*, qua poſteriori nota planta haec potiſſimum cognoſcitur et diſtinguitur ab altera, cum ipſa in eodem loco nata.

SONCHVS. 813.

Sonchus (*arvenſis*) calycibus pedunculisque hiſpidis ſubumbellatis, foliis baſi cordatis. *L. S. N. p.* 1192.

Hieracium maius foliis Sonchi vel Hieracium ſonchites. C. B.

H. in agris praeſertim humidiuſculis. Fl. *Jul.* et *Aug.*

Sonchus (*oleraceus*) pedunculis tomentoſis calycibus glabris. *L. S. N. p.* 1192.

a) Son-

α) Sonchus (*laevis*) L. *Sonchus laevis laciniatus latifolius.* C. B.

β) Sonchus (*laevis*) *minor paucioribus laciniis.* C. B.

γ) Sonchus (*aſper*) L. *Sonchus aſper non laciniatus.* C. B.

H. α. β. γ. in cultis, agris, ruderatis. Fl. *Jul.* et *Aug.*

SCORZONERA.

Scorzonera (*laciniata*) foliis linearibus dentatis acutis, caule erecto. *L. S. N. p.* 1191.

Tragopogon laciniatum luteum. C. B.

H. in collibus et verſuris: *auf dem neuen Wege hinter Fiſchbach, um die Michelskuppe und am Rammesberge.* ✱. Fl. *Jun.* et *Jul.*

*) Caulis *ſaepe diffuſus, ſqualidus*, calyx *ſubtomentoſus, foliis apice ſaepe bifidis.* Flos *calyce vix longior, pallidus.* Pappus *ſeſſilis, plumoſus, molliſſimus, coloris iſabellini.*

Scorzonera (*graminifolia*) foliis lineari enſiformibus integris, carinatis. *L. S. N. p.* 1197.

Scorzonera latifolia altera. C. B. Rupp. *Flor. Jen. p.* 207.

Scorzonera foliis gramineis firmulis, caule brachiato multifloro. Hall. *Cat. Gott. p.* 417.

H. in collibus dumoſis: *am Petersberge ueber Fiſchbach* ✱. *in den Hirſchhoernern auf dem Hoerſelberge.* ✝ Fl. *Jun.* et *Jul.*

*) *Eadem planta eſt, quae copioſe ad uſum culinarem a noſtratibus in hortis colitur.*

CREPIS. 819.

Crepis (*foetida*) foliis pinnatis angulatis, petiolis dentatis. *L. S. N. p.* 1196.

Senecio hirſutus. C. B.

H. in collibus apricis, campis, arvis et verſuris: *am Wadenberge, Rammesberg, Michelskuppe, um das Gefilde auf der Heerſtraſſe nach Eichrodt.* Fl. *Jun.* et ½ *Jul.*

*) Pappus *ſtipitatus ſimplex.*

Crepis (*tectorum*) foliis lanceolatis, ſagittatis, ſeſſilibus, laevibus, inferioribus dentatis. *L. S. N. p.* 1196.

Hieracium chondrillae folio, glabrum, radice ſucciſae maius. C. B.

H. in arvis, collibus, agris: *um Wartenburg, Viehburg, Kuffe, Maedelſtein, um Kahlenberg.* Fl. ♃ *Jul.* et *Auguſt.*

Crepis (*biennis*) foliis pinnato-haſtatis, ſcabris, baſi ſuperne dentatis, calycibus muricatis. *L. S. N. p.* 1196.

Hieracium maximum, chondrillae folio, aſperum. C. B.

H. in omnibus pratis, pomariis. Fl. ♃ *Mai* et *Jun.*

CHONDRILLA. 815.

Chondrilla (*iuncea*) *L. S. N. p.* 1193.

Chondrilla iuncea arvenſis, quae prima Dioſcor. C. B. Dillen. *Cat. Giſſ. p.* 119.

H. in agris lapidoſis argillaceis: *zwiſchen dem Rammesberg und Rammesborn.* ✳. Fl. ♃ *Jul.* et *Aug.*

PRENANTHES.

Prenanthes (*muralis*) floſculis quinis, foliis lyrato-haſtatis. *L. S. N. p.* 1193.

Sonchus laevis laciniatus parvis floribus muralis. C. B.

H. in nemoribus: *um Wartenburg, im Kloſterholz bei dem Klarberge*, praeſertim ad madidos rupes. Flor. *Julio.*

LACTVCA. 814.

Lactuca (*viroſa*) foliis verticalibus, carina aculeatis. *L. S. N. p.* 1193.

Lactuca ſylveſtris, odore viroſo. *C. B.*

H. in collibus et ruderatis, *an der Michelskuppe, an der Abendſeite der Wartenburg.* ✳. Fl. ♂ *Jul.* et *Aug.*

*) Folia *radicalia obovata, integerrima, dentata, caulina erecta.*

HIE-

HIERACIVM. 818.

HIERACIUM (*piloſella*) foliis integerrimis, ovatis, ſubtus tomentoſis, caule repente, ſcapo unifloro. *L. S. N. p.* 1194.

Piloſella maior, repens, birſuta. C. B.

H. in collibus, paſcuis, ſylvis. Fl. ♃ *Mai.* ad *Aug.*

HIERACIUM (*dubium*) foliis integris ovato-oblongis, ſtolonibus repentibus, ſcapo nudo multifloro. *L. S. N. p.* 1194.

Piloſella maior, repens, minus birſuta. C. B.

H. in collibus, paſcuis, viis gramineis ſylvarum. Fl. ♃ *Jun.* et *Jul.*

HIERACIUM (*Auricula*) foliis integerrimis lanceolatis, ſcapo nudo multifloro. *L. S. N. p.* 1194.

a) *Piloſella montana, biſpida, parvo flore. C. B.*

β) *Piloſella maior, erecta. C. B?*

H. in collibus: *am Rammesberge, Petersberge, um das Geſilde, ueber dem Gramthal.* Fl. *Jun.* et *Jul.*

HIERACIUM anguſtifolium non ſinuatum, murorum. *C. B.*

Piloſella montana parvo flore. C. B.

H. in collibus circa Iſenacum ſeptentrionalibus, e. g. *am Petersberg, Hoerſelberge, Rammesberg.* ♄. Fl. *Jul.*

HIERACIUM (*praemorſum*) foliis ovatis ſubdentatis, ſcapo nudo racemoſo, floribus ſuperioribus primoribus. *L. S. N. p.* 1194.

HIERACIUM *pratenſe latifolium non ſinuatum maius. C. B.*

H. in paſcuis et ſylvis: *auf der Schmetten, um den Frommesbof, in dem Hoerſelbolze.* ♄. Fl. ♃ *Mai.* et ♃ *Jun.*

*) Calyx *duplex, exterior ſquamis pluribus aequalibus minimis adpreſſis perſiſtentibus, interior polyphyllus, foliis ſubulatis, aequalibus, corollulas fulcientibus.*

HIERACIUM (*murorum*) foliis radicalibus ovatis dentatis, caulino minori. *L. S. N. p.* 1195.

α) Hieracium (*piloſiſſimum*). Linn. *Hieracium murorum folio piloſiſſimo. C. B.*

β) Hieracium (*ſylvaticum*). Linn. *Hieracium murorum laciniatum, minus, piloſum, folio anguſtiore. C. B.*

γ) Hieracium (*myophoron*) L. H. *macrocaulon, hirſutum, folio longiore. C. B.*

H. α) in rupibus: *um Wartenburg, Viebburg, um den gebauenen Stein*; β) in ſylvis paſſim; γ) in ſylvis. ✳. Fl. *Jun.* et ¼ *Jul.*

Hieracium (*paludoſum*) caule paniculato, foliis amplexicaulibus, dentatis, glabris, calycibus hiſpidis. *L. S. N. p.* 1195.

Hieracium montanum, glabrum, latifolium, minus. C. B.

H. in pratis humidiuſculis; *um Winterſtein, am Mosbacher Wege, unter dem Kloſterholze, im Ioh. Thale.* Fl. ⅓ *Jun.* et ¼ *Jul.*

Hieracium (*ſabaudum*) caule erecto, multifloro, foliis ovato-lanceolatis, dentatis, ſemiamplexicaulibus. *L. S. N. p.* 1195. *Heidniſchwundkraut.*

Hieracium latifolium fruticoſum, hirſutum. C. B.

H. in ſylvis: *Kloſterholze, Moſeberg, Kohlberg, u. ſ. w.* Fl. ½ *Aug.* et *Sept.*

Hieracium (*umbellatum*) foliis linearibus, ſubdentatis, ſparſis, floribus ſubumbellatis. *L. S. N. p.* 1195.

Hieracium fruticoſum, anguſtifolium, maius. C. B.

H. in ſylvis et paſcuis: *im Kohlberge, und vor Winterſtein.* +. Fl. ⅓ *Jul.* et *Aug.*

LAPSANA. 823.

Lapsana (*communis*) calycibus fructus ungulatis, pedunculis tenuibus ramoſiſſimis. *L. S. N. p.* 1197.

Soncho affinis Lampſana domeſtica. C. B.

H. in agris et arvis. Fl. ⅓ *Jun.* et *Jul.*

HYO-

Digitized by Google

HYOSERIS. 821.

Hyoseris (*minima*) caule diviſo nudo. *L. S. N. p.* 1196.
Hieracium minus folio ſubrotundo. C. B.

H. in agris arenoſis: *vor Oberellen, und bei dem Gefilde gegen Oſten.* +. Fl. ½ *Jul.* et ½ *Aug.*

Capitati.

CARLINA. 836.

Carlina (*acaulis*) caule unifloro, flore breviore. *L. S. N. p.* 1201.
α) *Carlina acaulis, magno flore. C. B.*
β) *Carlina cauleſcens, magno flore. C. B.*

H. utraque in collibus montibusque: *Petersberge, Wadenberg, Hoerſelberg, Gefilde.* Fl. utraque *Auguſto.*

Carlina (*vulgaris*) caule multifloro, ſubdiviſo, floribus ſeſſilibus, radio calycis ſulphureo. *L. S. N. p.* 1202.
Cnicus ſylveſtris, ſpinoſior. C. B.

H. in collibus, montibus paſſim. Fl. ⅔ *Aug.* et ⅓ *Sept.*

*) Caule faſciato plantam reperi *auf dem Vaecherberge.*

CNICVS. 833.

Cnicus (*oleraceus*) caule erecto, foliis inferioribus laciniatis, ſuperioribus integris, concavis. *L. S. N. p.* 1201.
Carduus pratenſis latifolius. C. B.

H. in pratis humidiuſculis. Fl. *Aug.*

ARCTIVM. 830.

Arctium (*Lappa*) foliis cordatis inermibus, petiolatis. *L. S. N. p.* 1198.
α) *Lappa maior, Arctium* Dioscoridis. *C. B.*
β) *Lappa maior, capitulis tomentoſis, montana. C. B.*
γ) *Lappa roſea. C. B. Prodr. p.* 102.

H. α)

H. α) in ruderatis, verſuris, agris; β) in nemoribus: e. g. *um die Schmetten, bei Vnckerroda und dem Glasberge; γ) um die Gradierhäuſer auf dem Creutzburger Salzwerke.* Fl. *Aug.*

CARDVVS. 832.

Carduus (*lanceolatus*) foliis decurrentibus, haſtato-pinnatis, hiſpidis, laciniis divaricatis, calycibus ovatis, ſpinoſis, villoſis, caule piloſo. *L. S. N. p.* 1199.

Carduus lanceolatus latifolius. C. B.

H. in campis, collibus, ruderatis. Fl. ♂ *Jul.* et *Aug.*

Carduus (*nutans*) foliis ſpinoſis, ſemidecurrentibus, floribus cernuis, ſquamis calycinis ſuperne patentibus. *L. S. N. p.* 1199.

Cirſium minus, ſingulari capitulo magno. C. B.

H. in campis, collibus, ruderatis.
Flore albo: *am Fiſchbacher Wege.* Fl. *Jul.* — *Octobr.*

Carduus (*criſpus*) foliis ſinuatis, decurrentibus, margine ſpinoſis, floribus aggregatis, terminalibus, muticis. *L. S. N. p.* 1199.

Carduus ſpinoſiſſimus, anguſtifolius, vulgaris. C. B.
Polyacantha Theophraſti, Tabern.

H. in ruderatis et campis. Flor. ♂ *Jul.* — *Octobr.*

*) Caulis *ſulcatus, ramoſiſſimus*, pedunculi *ſolitarii, terminales, alati, ſpinoſi, ſubuniflori.* Folia *ſemipinnata, piloſa, ſpinoſiſſima, decurrentia, laciniis trifidis, ſquamae* calycinae *exteriores ſpinoſae, interiores muticae, laxae, lanatae.*

Carduus foliis pinnatifidis, inferne lanatis, ciliato-ſpinuloſis, laciniis lobatis decurrentibus, floribus terminalibus congeſtis, inermibus.

An Carduus foliis liniatis ſubtus tomentoſis, capitulis ſeſſilibus congeſtis mollibus ſpinoſis? Hall. *Cat. Gotting. p.* 358.

H. in ruderatis humidiuſculis et pone ſepes. Fl. ♂ *Jul.* et *Aug.*

*) Car-

*) Carduum hunc copioſe circa *Goettingam* olim legi, priorem vero nunquam, ſi recte memini. *Carduum* itaque *ſpinoſiſſimum, anguſtifolium vulgarem* C. B. aut *Polyacantham* THEOPHRASTI, TABERN. ad hanc ſpeciem referendam eſſe dubito, ſi idem eſt cum *Carduo criſpo* clar. LINNAEI.

CARDUUS (*paluſtris*) foliis dentatis, decurrentibus, margine ſpinoſis, floribus racemoſis, erectis, pedunculis inermibus. *L. S. N. p.* 1200.

Carduus paluſtris. C. B.

H. in pratis humidiuſculis ſylvarum, praeſertim flore albo: *zwiſchen der Ruhl und dem Thale.* Fl. *Jul.* — *Sept.*

CARDUUS (*defloratus*) foliis lanceolatis, ſerratis, ſubſpinoſo-ciliatis, nudis decurrentibus, pedunculis longiſſimis, lanuginoſis, unifloris, fructibus nutantibus. *L. S. N. p.* 1200.

Cirſium ſingularibus capitulis parvis. C. B.

H. in collibus dumoſis: *die Hirſchhoerner, auf dem Hoerſelberge.* ♃. Fl. *Jul.* et ½ *Aug.*

CARDUUS (*marianus*) foliis amplexicaulibus, haſtato-pinnatifidis, ſpinoſis, calycibus aphyllis, ſpinis canaliculatis, duplicato-ſpinoſis. *L. S. N. p.* 1200.

Carduus albis maculis notatus, vulgaris. C. B. Mariendiſtel.

H. in cultis et ruderatis. ⚹. Fl. *Sept.*

CARDUUS (*tuberoſus*) foliis pinnatifidis, ſpinoſis, ſeſſilibus, caule inermi, floribus ſolitariis. *L. S. N. p.* 1200.

Iacea tuberoſa. TABERN.

H. in pratis et paſcuis montanis: *zwiſchen Rothenhof und Mosbach, im Georgen-Thal.* ♃. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

*) Eadem planta eſt *Cirſium inerme, radicibus teretibus, congeſtis, pinnis foliorum ſemibilobis, ramis unifloris.* HALL. *Cat. Goetting.* p. 360. quamvis radix ramoſa fibris ſimplicibus ſolummodo tegatur. Vtplurimum *flore albo*, rarius carneo occurrit.

CARDUUS (*acaulos*) acaulis, calyce glabro. *L. Sp. Plant. p.* 1199.

Carlina acaulos, minore, purpureo flore. *C. B.*

H. in paſcuis editis et collibus. Fl. *Aug.* et ½ *Sept.*

*) Varietatem caule *ſpithamam longo multifloro* non raro reperi, in pratis editis: *um Mosbach.* Eadem varietas limites tollere videtur primo intuitu inter hanc et praecedentem ſpeciem, cui ſatis ſimilis eſt; ſed huius flos *conicus*, alterius autem *perfecte cylindricus* eſt.

ONOPORDON. 834.

Onopordon (*Acanthium*) calycibus ſquarroſis, ſquamis ſubulatis, foliis ovato-oblongis, ſinuatis. *L. S. N. p.* 1201.

Spina alba, tomentoſa, latifolia, ſylveſtris. C. B.

H. in campis ruderatis: *um Fiſchbach, gegen Stockhauſen.* Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

SERRATVLA. 831.

Serratula (*tinctoria*) foliis pinnatifidis, pinna terminali, maxima. *L. S. N. p.* 1198. *Schart.*

Serratula. C. B.

H. in pratis et collibus dumoſis: *um Wartenburg, hinten im Johannes-Thale, am Petersberge.* +. *in den Hirſchhoernern und vor Winterſtein.* Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

Serratula (*arvenſis*) foliis dentatis ſpinoſis. *L. S. N. p.* 1198.

Carduus Vinearum, repens, ſonchi folio. C. B.

H. in agris humidiuſculis. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

EVPATORIVM. 842.

Eupatorium (*cannabinum*) foliis digitatis. *L. S. N. p.* 1204.

Eupatorium cannabinum. C. B.

H. in uliginoſis et udis nemorum: *auf der Schmetten, um den Glasberg, bei dem Siebenbrunn, unter dem Inſelberg.* Fl. *Aug.*

BIDENS. 840.

Bidens (*tripartita*) corollis floſculoſis, calycibus ſubfolioſis, ſeminibus erectis, foliis trifidis. *L. S. N. p.* 1203.

Can-

Cannabina aquatica, folio tripartito diviſo. C. B.

H. in inundatis, rivulis et foſſulis: *Michelsbach, um die Spicke, im Johannes-Thal.* Fl. ♃ *Aug.* et *Sept.*

Bidens (*cernua*) foliis lanceolatis amplexicaulibus, floribus cernuis, ſeminibus erectis. *L. S. N. p.* 1203.

Cannabina aquatica, folio non diviſo. C. B.

H. in rivulis et foſſis: *um die Spicke, im Johannes-Thale, um die ſchwarze Pfütze.* Fl. ♃ *Aug.* et *Sept.*

Polygamia ſuperflua.

ARTEMISIA. 849.

Artemisia (*pontica*) foliis multipartitis, ſubtus tomentoſis, floribus ſubrotundis, nutantibus, receptaculo nudo. *L. S. N. p.* 1208.

Abſynthium ponticum, tenuifolium, incanum. C. B.

H. in collibus: *vor der Wartenburg gegen Südoſt, auf dem Hügel.* ✱. Fl. ♃ *Aug.* et *Sept.*

Artemisia (*abſynthium*) foliis compoſitis, multifidis, floribus ſubgloboſis, pendulis, receptaculo villoſo. *L. S. N. p.* 1208.

Abſynthium ponticum, ſeu romanum officinarum, ſeu Dioscoridis. *C. B.*

H. in rupibus et collibus: *an der Wartenburg.* ✱. Fl. ♃ *Aug.* et *Sept.*

Artemisia (*vulgaris*) foliis pinnatifidis, planis, inciſis, ſubtus tomentoſis, ramis ſimplicibus, floribus ovatis, radio quinquefloro. *L. S. N. p.* 1208.

α) *Artemiſia vulgaris.* C. B.

β) *Artemiſia vulgaris, maior, caule ex viridi albicante.* C. B. Dill. *Catal. Giſſenſis. p.* 165.

H. α et β. in ripis, ruderatis, verſuris, et β. in coemeterio. Fl. *Aug.*

TANACETVM. 848.

TANACETUM (*vulgare*) foliis bipinnatis, ſerratis. *L. S. N. p.* 1207.

Tanacetum vulgare luteum. C. B. Rheinfarn.

H. in ripis et verſuris. Fl. ½ *Aug.* et ½ *Sept.*

CONYZA. 854.

CONYZA (*ſquarroſa*) foliis lanceolatis, acutis, caule annuo corymboſo. *L. S. N. p.* 1212.

Conyza maior, vulgaris. C. B.

H. in collibus: *Rammesberg, Petersberg, Hoerſelberg.* Fl. ½ *Aug.* poſt.

GNAPHALIVM. 850.

GNAPHALIUM (*dioicum*) caule ſimpliciſſimo, corymbo ſimplici, terminali, ſarmentis procumbentibus. *L. S. N. p.* 1209.

Gnaphalium montanum, rotundiore flore. C. B.

Gnaphalium montanum, longiore folio et flore. C. B.

H. in paſcuis editis, et collibus. Fl. ½ *Mai.* et ½ *Jun.*

GNAPHALIUM (*arenarium*) foliis lanceolatis, inferioribus obtuſis, caule herbaceo, ſimpliciſſimo, corymbo compoſito. *L.S.N. p.* 1210. *Rheinblumen.*

Elichryſum ſeu Stoechas citrina latifolia. C. B.

H. in via regia: *Zwiſchen Unterellen und Herda jenſeit dem Dietrichsberge.* ✱. Fl. *Aug.*

GNAPHALIUM (*uliginoſum*) caule ramoſo, diffuſo, floribus confertis, terminalibus. *L. S. N. p.* 1211.

H. in undatis et agris humidiuſculis: *an der Neſſe.* Fl. *Jul.* et ½ *Aug.*

GNAPHALIUM (*ſylvaticum*) caule ſimpliciſſimo, floribus ſparſis. *L. S. N. p.* 1211.

Gnaphalium maius, anguſto, oblongo folio, alterum. C. B.

H. in

H. in ſylvarum humidiuſculis: *Kohlberg*, *Kloſterholz*. Fl. *Aug.* et *Sept.*

BELLIS. 864.

Bellis (*perennis*) ſcapo nudo. *L. S. N. p.* 1220.

Bellis ſylveſtris, minor. C. B.

H. in pratis et paſcuis. Fl. toto anno.

MATRICARIA. 867.

Matricaria (*Parthenium*) foliis compoſitis planis, foliis ovatis, inciſis, pedunculis ramoſis. *L. S. N. p.* 1222.

Matricaria vulgaris, ſeu ſativa. C. B.

H. in ruderatis: *um Wartenburg*, *Klasberg*, *am Steige*. ✝. Fl. $\frac{1}{2}$ *Jul.* poſt.

Matricaria (*inodora*) receptaculis hemiſphaericis, radiis patentibus, ſeminibus coronato-marginatis, ſquamis calycinis margine obſoletis. *L. S. N. p.* 1222.

Chamaemelum inodorum, ſive Cotula non foetida. C. B.

H. in campis et agris: e. g. *gegen Fiſchbach*, *u. ſ. w.* Fl. *Jul.* et *Aug.*

*) Chryſanthemi vera ſpecies ob *calycis* ſquamas.

Matricaria (*Chamomilla*) receptaculis conicis, radiis patentibus, ſeminibus nudis, ſquamis calycinis margine aequalibus. *L. S. N. p.* 1222.

Leucanthemum Dioſcor. C. B.

H. in agris ſecalinis abunde. Fl. $\frac{3}{4}$ *Mai.* et $\frac{1}{4}$ *Jun.*

Matricaria (*ſuaveolens*) receptaculis conicis, radiis deflexis, ſeminibus nudis, ſquamis calycinis margine aequalibus. *L. S. N. p.* 1222.

H. in agris, e. g. *bei dem Creuzburger Salzwerke*. Fl. $\frac{1}{2}$ *Jun.*

CHRYSANTHEMVM. 866.

Chrysanthemum (*Leucanthemum*) foliis amplexicaulibus, oblongis, ſuperne ſerratis, inferne dentatis. *L. S. N. p.* 1251.

α) *Bellis ſylveſtris, caule folioſo, maior. C. B.*

β) *Bellis ſylveſtris, caule folioſo, hirſuto, maior. C. B.*

H. α. ubique in pratis & verſuris; β. in collibus, e. g. *um das Gefilde.* Fl. α. *Jun.* β. ½ *Jul.* et *Aug.*

Chrysanthemum (*corymboſum*) foliis pinnatis, inciſo ſerratis, caule multifloro. *L. S. N. p.* 1221.

α) *Tanacetum montanum, minore flore. C. B.*

β) *Tanacetum montanum, inodorum, maiore flore. C. B.*

H. α. et β. in collibus dumoſis et ſylvis: *um Wartenburg, Kiel-forſt, am Hoerſelberg.* Fl. ½ *Jun.* et *Jul.*

*) Varietatem *radio pallido* reperi, *in den Weinbergen bei Eich-rodt.*

Chrysanthemum (*ſegetum*) foliis amplexicaulibus ſuperne laciniatis, inferne dentato-ſinuatis. *L. S. N. p.* 1221.

Bellis lutea, foliis profunde inciſis, maior. C. B.

H. in agris arenoſis: *um Oberellen* copioſiſſime, ut Ruppius olim quoque obſervavit. Fl. *Jul.* et *Aug.*

*) Ex *Belgio* ſemina *plantae*, antea circa hunc pagum non viſae, priſcis temporibus ab equis Dynaſtae cuiusdam ibi degentis, in ventribus eſſe adportata, veteres ruricolae contendunt.

DORONICVM. 862.

Doronicum (*pardalianches*) foliis cordatis, obtuſis, radicalibus petiolatis, caulinis amplexicaulibus. *L. S. N. p.* 1220.

Doronicum radice ſcorpii. C. B.

H. in nemoribus: *unter Wartenburg an der Nordſeite im Walde.* ✱. Fl. ½ *Jun.* prior.

ARNICA. 861.

Arnica (*montana*) foliis ovatis, integris, caulinis geminis, oppoſitis. *L. S. N. p.* 1219.

Doronicum plantaginis folio, alterum. C. B.

H. in pratis montanis: *auf dem Inſelberge, über der Ruhl, gegen Winterſtein und Proterroda,* copioſiſſime. Fl. ½. *Jun.* et ½ *Jul.*

INV-

INVLA. 860.

INULA (*Aſter*) foliis radicalibus lingulatis, hirſutis, ſub ramis amplexicaulibus, dentatis. HALL. *Cat. Götting. p.* 397.

H. in pratis et ripis ad fluvium *Werra, zwiſchen Spichert und Creuzburg.* +. Fl. *Aug.*

INULA (*pulicaria*) foliis undulatis, amplexicaulibus, caule proſtrato. *L. S. N. p.* 1219.

Aſter paluſtris, parvo flore globoſo. C. B.

H. in inundatis: *an der Neſſe und am Ammernwaſſer.* +. Fl. ½ *Aug.* et ½ *Sept.*

INULA (*ſalicina*) foliis lanceolatis recurvis, ſerrato-ciliatis, floribus ſolitariis, ramis angulatis. *L. S. N. p.* 1219.

Aſter foliis ovatis ciliatis utrinque glabris. HALL. *Catal. Götting. p.* 398.

Aſter montanus, luteus, ſalicis glabro folio. C. B.

H. in collibus dumoſis: *über Fiſchbach am Petersberge, im Hoerſelholze und auf den Hirſchhoernern am Hoerſelberge.* +. Fl. ⅓ *Jun.* poſt.

*) Nunquam hanc *plantam* vidi habitantem in *uliginoſis*; ſicciſſima enim loca amat.

ERIGERON. 858.

ERIGERON (*canadenſe*) caule floribusque paniculatis. *L. S. N. p.* 1213.

H. in humidiuſculis nemoroſis: *im Kloſterholze, bei dem Creuzburger Salzwercke, auf den abgelaſſenen Teichen, hinter der Klemda in der Allée.* ✱. Fl. *Aug.*

ERIGERON (*acre*) pedunculis alternis, unifloris. *L. S. N. p.* 1213.

Conyza coerulea, acris. C. B.

H. in collium arvis: *am Rammesberge, Petersberge, u. ſ. w.* Fl. *Jul.* et *Aug.*

SOLI-

SOLIDAGO. 859.

Solidago (*Virga aurea*) caule ſubflexuoſo, angulato, racemis paniculatis, erectis, confertis. *L. S. N. p.* 1218.

Virga aurea, anguſtifolia, minus ſerrata. C. B.

H. in collibus dumoſis et ſylvis: *um Wartenburg, im Kloſterholze, u. ſ. w.* Fl. *Aug.* et *Sept.*

SENECIO. 850.

Senecio (*vulgaris*) corollis nudis, foliis pinnato-ſinuatis, amplexicaulibus, floribus ſparſis. *L. S. N. p.* 1214.

Senecio minor, vulgaris. C. B. Kreuzwurzel.

H. in arvis cultis. Fl. *toto anno.*

Senecio (*viſcoſus*) corollis revolutis, foliis pinnatifidis, viſcidis, ſquamis calycinis laxis, longitudine perianthii. *L. S. N. p.* 1215.

Senecio incanus, pinguis. C. B.

H. in ruderatis, nemoribus, muris, e. g. *am Fiſchbacher Wege.* Fl. $\frac{2}{7}$ *Jul.* et $\frac{1}{4}$ *Aug.*

Senecio (*ſylvaticus*) corollis revolutis, foliis pinnatifidis, denticulatis, caule corymboſo, erecto. *L. S. N. p.* 1215.

H. in nemoribus et ſylvis caeduis e. g. *um die Weinſtraſſe, im Tannenwalde, im Kloſterholze.* Fl. $\frac{1}{1}$ *Jul.* et $\frac{1}{2}$ *Aug.*

Senecio (*erucifolius*) corollis radiantibus, foliis pinnatifidis, dentatis, hirſutis, caule erecto. *L. S. N. p.* 1215.

Iacobaea vulgaris, foliis inſtar erucae laciniatis. C. B. Pin. p. 131.

H. in collibus dumoſis et paſcuis: *am Petersberge, um das Gefilde, am Rammesberge.* Fl. $\frac{1}{5}$ *Aug.* et $\frac{1}{7}$ *Sept.*

Senecio (*Iacobaea*) corollis radiantibus, foliis pinnato-lyratis, laciniis lacinulatis, caule erecto. *L. S. N. p.* 1215.

Iacobaea vulgaris, laciniata, C. B.

H. in ſylvis, collibus, verſuris. Fl. $\frac{2}{7}$ *Jul.* et $\frac{1}{4}$ *Aug.*

Senecio (*nemorenſis*) corollis radiantibus octonis, foliis lanceolatis, biſerratis, ſubtus villoſis, caule ramoſo. *L. S. N. p.* 1215.

Senecio *foliis ovato-lanceolatis, ſubtus hirſutis, floribus umbellatis.* Halleri *Cat. Gotting. p.* 405.

H. in ſylvis altiſſimis, e. g. *an der Nordweſt-Seite des Inſelberges unter der Spizze.* Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* et $\frac{1}{8}$ *Jul.*

*) Eadem eſt planta cum illa, quam Perill. de Haller in montibus *Hercyniae* legit, quamvis non ſatis deſcriptioni *Linnaeanae* convenire videatur.

Senecio (*Saracenicus*) corollis radiantibus, floribus corymboſis, foliis lanceolatis, ſerratis, glabriuſculis. *L. S. N. p.* 1215.

Virga aurea anguſtifolia, ſerrata. C. B.

H. in ſylvis montoſis; *Kloſterholze, Schmetten, Hoheſonne, Inſelberg.* Fl. $\frac{1}{2}$ *Aug.* et $\frac{1}{2}$ *Sept.*

TVSSILAGO. 856.

Tussilago (*farfara*) ſcapo imbricato, unifloro, foliis ſubcordatis, denticulatis, angulatis. *L. S. N.* p. 1214.

Tuſſilago vulgaris. C. B. Brachletten.

H. in agris, arvis, ripis. Fl. $\frac{1}{3}$ *Mart.* et $\frac{1}{3}$ *April.*

Tussilago (*hybrida*) thyrſo oblongo, floſculis femineis nudis plurimis. *L. S. N. p.* 1214.

Petaſites minor. C. B.

H. in ripis et foſſis: *bei der Pulvermühle und gegen Stockhauſen.* ♁. Fl. $\frac{2}{3}$ *April.* poſt.

Tussilago (*petaſites*) thyrſo ovato, floſculis omnibus hermaphroditis. *L. S. N. p.* 1214. *Peſtilenzwurzel.*

Petaſites maior et vulgaris. C. B.

H. in ripis et rivulis: *am Michelsbache, an der Neſſe, bey der Pulvermühle und bei Stedtfeld.* Fl. $\frac{2}{3}$ *April.* poſt.

ASTER. 858.

Aster (*Tripolium*) foliis lanceolatis, integerrimis, carnoſis, glabris, ramis inaequalibus, floribus corymboſis. *L. S. N. p.* 1216.

Tripolium minus, coeruleum. C. B.

H. in ſalinis *Cruciburgenſibus*. Fl. *Aug.*

Aster (*Amellus*) foliis lanceolatis, obtuſis, ſcabris, trinerviis, integerrimis, pedunculis nudiuſculis, corymboſis, ſquamis calycinis obtuſis. *L. S. N. p.* 1216.

Aſter atticus coeruleus, vulgaris. C. B.

H. in collibus dumoſis: *am Petersberge, Hoerſelberge, in den Weinbergen bei Eichrodt*. Fl. ⅞ *Jul. — Sept.*

ANTHEMIS. 870.

Anthemis (*arvenſis*) receptaculis conicis, paleis ſetaceis, ſeminibus coronato-marginatis. *L. S. N. p.* 1223.

Chamaemelum inodorum. C. B.

H. in agris editioribus et arvis, praeſertim verſus meridiem. Fl. ⅞ *Mai.* et *Jun.*

Anthemis (*cotula*) paleis ſetaceis, ſeminibus nudis. *L. S. N. p.* 1223.

Chamaemelum foetidum. C. B.

H. in agris et ruderatis. Fl. *Jul.* et *Aug.*

Anthemis (*tinctoria*) foliis bipinnatis, ſerratis, ſubtus tomentoſis, caule corymboſo. *L. S. N. p.* 1223.

Buphthalmum tanaceti minoris foliis. C. B. Iohannesblumen.

H. in collibus. Fl. ⅞ *Jun.* et *Jul.*

ACHILLAEA. 871.

Achillaea (*Ptarmica*) foliis lanceolatis, acuminatis, argute ſerratis. *L. S. N. p.* 1224. *Weiſſer Andorn.*

Dracunculus pratenſis ſerrato folio. C. B.

H. in

H. in pratis humidiuſculis et uliginoſis, e. g. *gegen Stedtfeld.* Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

Achillaea (*Millefolium*) foliis bipinnatis, nudis, laciniis linearibus dentatis. *L. S. N. p.* 1224.

α) *Millefolium vulgare album. C. B.* Grenzel.

β) *Millefolium vulgare, minus, purpureum. C. B.*

H. utraque in pratis, verſuris, paſcuis. Fl. *Jul.* et *Aug.*

Polygamia fruſtranea.

CENTAVREA. 880.

Centaurea (*phrygia*) calycibus recurvato-plumoſis, foliis indiviſis. *L. S. N. p.* 1229.

Iacea latifolia, capite hirſuto. C. B.

H. in ſylva: *vor Oberellen neben der Heerſtraſſe.* +. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

Centaurea (*montana*) calycibus ſerratis, foliis lanceolatis, decurrentibus, caule ſimpliciſſimo. *L. S. N. p.* 1229.

Cyanus montanus, latifolius, vel Verbaſculum cyanoides. C. B.

H. in pratis montanis et rupibus umbroſis: *im Kloſterholze, im Hellthale, am Kielforſte, bei dem gehauenen Steine.* +. Fl. ½ *Mai — Aug.*

Centaurea (*Cyanus*) calycibus ſerratis, foliis linearibus, integerrimis, infimis dentatis. *L. S. N. p.* 1230.

Cyanus ſegetum, flore coeruleo. C. B.

H. in agris. Fl. *Jun. — Sept.*

Centaurea (*ſcabioſa*) calycibus ciliatis, foliis pinnatifidis, pinnis lanceolatis. *L. S. N. p.* 1230.

Scabioſa maior, ſquamatis capitulis. C. B.

H. in collibus et paſcuis. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

Centaurea (*Iacea*) calycibus ſquamoſis, foliis lanceolatis, radicalibus ſinuato-dentatis, ramis angulatis. *L. S. N. p.* 1230.

Iacea nigra, pratenſis, latifolia. C. B.

H. in pratis, paſcuis, verſuris. Fl. ½ *Jul.* et *Aug.*

COREOPSIS. 897.

Coreopsis (*Bidens*) foliis lanceolatis, ſerratis, oppoſitis, amplexicaulibus. *L. S. N. p.* 1229.

H. in foſſis et inundatis: *um die Spizze im Iohannes-Thal, gegen Mosbach.* +. Fl. ⅓ *Aug.* — *Nov.*

Polygamia neceſſaria.

FILAGO.

Filago (*montana*) floribus conicis terminalibus axillaribusque, caule ſubdichotomo, erecto. *L. S. N. p.* 1235.

Gnaphalium minus, repens. C. B.

H. in arvis, collibus, paſcuis: *um Wartenburg, Viehburg, Kaff, bei Oberellen.* Fl. *Jul.* et ½ *Aug.*

Filago (*arvenſis*) floribus conicis, lateralibus, caule paniculato. *L. S. N. p.* 1235.

Filago caule erecto, ramoſiſſimo, glomerulis ad alas foliorum longe ſeſſilibus. Hall. *Cat. Gotting. p.* 370.

H. in campis et arvis. Fl. ⅓ *Jul.* et ½ *Aug.*

Filago caule dichotomo, ſphaeris floralibus in angulo foliorum ſeſſilibus, Haller. *Cat. Gotting. p.* 377.

Gnaphalium vulgare, maius. C. B.

H. in arvis, paſcuis, collibus: *um Wartenburg, Viehburg, Kaff, bei Oberellen, um Mosbach, bei dem groſſen Wehr.* Fl. ⅓ *Jul.* et ½ *Aug.*

OTHONNA. 888.

Othonna (*integrifolia*) foliis lanceolatis, ſubdenticulatis, villoſis, floribus umbellatis. *L. S. N. p.* 1234.

Iacobaea montana, anguſtifolia, non laciniata. C. B.

H. in nemoribus editioribus: *im Hoerſelholze, bei wenigen Lupniz, in den Waſſerriſſen und Klüften, neben dem gehauenen*

Steine, im Kloſterholze an der Stedfelder Grenze. +. Fl. ⅞ *Mai.* et ⅛ *Jun.*

Monogamia.

IASIONE. 896.

Iasione (*montana*). *L. S. N. p.* 1236.

Rapunculus ſcabioſae capitulo coeruleus. C. B.

H. in collibus, paſcuis, rupibus: *um Wartenburg, Kaff, im Iohannes-Thale u. ſ. w.* Fl. ⅓ *Jun.* et ⅔ *Jul.*

VIOLA. 898.

Viola (*hirta*) acaulis, foliis cordatis, piloſo-hiſpidis. *L. S. N. p.* 1238.

H. in collibus dumoſis, campis: praeſertim verſus *ſeptentrionem.* Fl. ⅔ *April.* et ⅓ *Mai.*

Viola (*odorata*) acaulis, ſtolonibus reptantibus, foliis cordatis. *L. S. N. p.* 1238.

Viola martia, purpurea, flore ſimplici odoro. C. B.

H. in pratis, pomariis et pone ſepes. Fl. ⅔. *April.*

Viola (*canina*) caule demum aſcendente, foliis oblongo-cordatis. *L. S. N. p.* 1238.

Viola martia inodora, ſylveſtris, foliis rotundioribus et maioribus. C. B.

H. in pratis montanis et ſylvis: *im Kloſterholze, Hoerſelholz, u. ſ. w.* Fl. ¼ *April.* et ⅓ *Mai.*

Viola (*tricolor*) caule triquetro, diffuſo, foliis oblongis, inciſis, ſtipulis dentatis. *L. S. N. p.* 1238.

α) *Viola bicolor, arvenſis. C. B.*

β) *Viola tricolor hortenſis, repens. C. B.*

H. α. in arvis, agris, hortis; β. in pratis *ueber Ruhl* ad vias, et in rupibus umbroſis, *unter Wartenburg, im Hellthal.* +. Fl. α. et β. *Mai.* — *Sept.*

VIOLA (*mirabilis*) caule triquetro, foliis reniformibus, floribus caulinis apetalis. *L. S. N. p.* 1239. DILLENII *Cat. Giſſens. p.* 36. *App. p.* 36.

H. in nemoribus: *auf der Schmetten, im Hoerſelholz, bei wenigen Lupniz*, ✱. *in den Hirſchhoernern, am Hoerſelberge*, +. Fl. *April.*

IMPATIENS. 899.

IMPATIENS (*noli tangere*) pedunculis multifloris, ſolitariis, foliis ovatis, geniculis caulinis tumentibus. *L. S. N. p.* 1239.

Balſamine lutea ſive noli me tangere. C. B.

H. in nemoribus umbroſis, praeſertim ad rivulos: e. g. *um die Weinſtraſſe, im Landgrafenloche, im Kloſterholze u. ſ. w.* Fl. *Aug.* et ½ *Sept.*

CLASSIS XX.

GYNANDRIA.

Diandria.

ORCHIS. 900.

ORCHIS (*bifolia*) bulbis indiviſis, nectarii labio lanceolato, integerrimo, petalis patentibus. *L. S. N. p.* 1242.

Orchis bifolia altera. C. B.

H. in paſcuis, ericetis, ſylvis: *im Moſeberge, Kohlberg, auf der Viehburg.* Fl. ¼ *Jun.* et ⅓ *Jul.*

ORCHIS (*globoſa*) bulbis indiviſis, nectarii cornu brevi, labio trifido, medio trilobo, petalis apice ſubulatis. *L. S. N. p.* 1242.

Orchis *radicibus ſubrotundis, ſpica breviſſima, labello punctato, ſerrato, mutico.* HALL. *Cat. Gotting. p.* 61.

H. in

H. in paſcuis: *bei dem Frommeshoff gegen Abend, neben dem Klasberge, im Walde gegen die Rangen.* +. Fl. ¼ *Mai.* et ⅛ *Jun.*

Orchis (*morio*) bulbis indiviſis, nectarii labio quadrifido, crenulato, cornu obtuſo, petalis omnibus conniventibus. *L. S. N. p.* 1242.

Orchis morio foemina. C. B.

H. in paſcuis collium et ericetis: *um Viebburg, Kaff, Klasberg u. ſ. w.* Fl. ⅔ *Mai.* prior.

Orchis (*maſcula*) bulbis indiviſis, nectarii labio, quadrilobo crenulato, cornu obtuſo, petalis dorſalibus reflexis. *L. S. N. p.* 1242.

Orchis morio mas, foliis maculatis. C. B.

H. in pratis montanis et pomariis: *um das Geſilde, Mosbach, Wartenburg.* Fl. ½ *April.* et *Mai.*

Orchis (*militaris*) bulbis indiviſis, nectarii labio quinqueſido, punctis ſcabro, cornu obtuſo, petalis fluentibus. *L. S. N. p.* 1242.

Orchis militaris. C. B.

H. in collibus: *um das Geſilde und um den Frommeshof.* +. Fl. ⅓. *Mai.* et ⅓ *Jun.*

Orchis (*latifolia*) bulbis ſubpalmatis, rectis, nectarii cornu conico, labio trilobo, lateribus reflexo, bracteis flore longioribus. *L. S. N. p.* 1243.

α) *Orchis palmata, paluſtris, latifolia. C. B.*

β) *Orchis palmata, pratenſis, maculata. C. B.*

H. α. et β. in pratis udis et uliginoſis. Fl. ⅓ *Mai.* et ¼ *Jun.*

Orchis (*ſambucina*) bulbis ſubpalmatis, rectis, nectarii cornu conico, labio ovato, trilobo, bracteis longitudine florum. *C. B.*

Orchis palmata ſambuci odore, floribus ex albidis et purpureis. C. B.

H. in

H. in paſcuis montanis: *unter der Viehburg*, *um Wartenburg*, *auf der Kaff.* +. Fl. ½ *April.* et ½ *Mai.*

ORCHIS (*maculata*) bulbis palmatis, patentibus, nectarii cornu germinibus breviore, labio plano, petalis dorſalibus erectis. *L. S. N. p.* 1243.

Orchis palmata, *montana*, *maculata*. *C. B.*

H. in nemoribus et ſylvis humidiuſculis: *im Kloſterholze*, *Moſsberg*, *Kohlberg u. ſ. w.* Fl. ½ *Jun.* et ½ *Jul.*

ORCHIS (*conopſea*) bulbis palmatis nectarii cornu ſetaceo, germinibus longiore, labio trifido, petalis dorſalibus patentiſſimis. *L. S. N. p.* 1243.

Orchis palmata, *minor*, *calcaribus oblongis*. *C. B.*

H. in paſcuis montanis et collibus gramineis; *um den Inſelberg*, *gegen das Gefilde*, *ueber dem Kramthal.* Fl. ½ *Jun.* et ½ *Jul.*

SATYRIUM. 901.

SATYRIUM (*viride*) bulbis palmatis, foliis oblongis, obtuſis, nectarii labio lineari trifido, intermedia obſoleta. *L. S. N. p.* 1243.

H. in paſcuis: *auf der Schlotwieſe unter dem Inſelberge*, *ueber Mosbach gleich gegen Mittag.* Fl. ½ *Jun.* et ½ *Jul.*

OPHRYS. 902.

OPHRYS (*nidus avis*) bulbis fibroſo-faſciculatis, caule vaginato, nectarii labio bifido. *L. S. N. p.* 1244.

Orchis abortiva, *fuſca*. *C. B.*

H. in nemoribus editioribus et ſylvis umbroſis: *auf der Schmetten*, *um den Klasberg*, *um den Inſelberg.* +. Fl. ½ *Mai.* poſt. in monte Inſulano ½ *Jun.*

OPHRYS (*ovata*) bulbo fibroſo, caule bifolio, foliis ovatis, nectarii labio bifido. *L. S. N. p.* 1245.

Ophris bifolia. *C. B.*

H. in

H. in pratis montanis: *im Hellthale, um den Hoerſelberg.* Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* prior.

Ophrys (*inſectifera myodes*) bulbis ſubrotundis, ſcapo folioſo, nectarii labio ſubquinquelobo. *L. S. N. p.* 1245.

Orchis muſcae corpus referens, minor. C. B.

H. in collibus dumoſis: *um das Gefilde ueber der Hoerſel, auf den Huegeln ueber dem Gramthal, um den Frommeshof.* +. Fl. $\frac{1}{3}$ *Mai.* et $\frac{1}{4}$ *Jul.*

SERAPIAS. 903.

Serapias (*Helleborine*) bulbis fibroſis, nectarii labio obtuſo, crenato, petalis breviore. *L. S. N. p.* 1245.

Serapias (*latifolia*) caule multifolio, multifloro. *L. S. N. p.* 1245.

α) *Helleborine* latifolia montana. *C. B.*

β) *Helleborine* altera, atro-rubente flore. *C. B.*

H. α. in collibus dumoſis: *um das Gefilde bei Mosbach, am Petersberge, um Wartenburg, bei dem Frommeshof.* +. β.) in collibus: *um das Gefilde, in den Weinbergen bei Eichrodt.* +. Fl. α. et β. $\frac{1}{4}$ *Jun.* et $\frac{1}{4}$ *Jul.*

Serapias (*Helleborine*) latifolia, floribus magnis, paucis, albisque, Hall. *Cat. Gotting. p.* 64.

Helleborine flore albo vel Damaſonium montanum, latifolium. C. B.

H. in ſylvis et nemoribus umbroſis: *auf der Schmetten, auf dem Kielforſte, bei dem Frommeshofe.* Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* poſt.

Serapias (*Helleborine*) longifolia paucis purpureis floribus. Hall. *Catal. Gotting. p.* 64.

Helleborine montana anguſtifolia purpuraſcens. C. B.

H. in collibus dumoſis: *bei Mosbach und bei dem Frommeshofe.* ✶. Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* poſt.

Serapias (*Helleborine paluſtris*) anguſtifolia, tomentoſa, floribus herbaceis, intus albis. *L. S. N. p.* 1245.

Helleborine anguſtifolia, paluſtris ſive pratenſis. C. B.

H. in pratis editioribus humidis: *bei dem Siebenbrunn und bei Mosbach*, ✳. *zwiſchen Mosbach und Ruhl am Fußpfade.* Fl. ⅓ *Jul.* poſt.

CYPRIPEDIVM. 906.

Cypripedium (*Calceolus*) radicibus fibroſis, foliis ovato-lanceolatis, caulinis. *L. S. N. p.* 1245.

Helleborine flore rotundo, ſive Calceolus. C. B.

H. in nemoribus: *bei wenigen Lupniz, im Hoerſelberge, nebſt der* Othonna integrifolia. Fl. ⅓ *Mai*, et ⅔ *Jun.*

Polyandria.

ARVM. 915.

Arum (*maculatum*) acaule, foliis haſtatis, integerrimis, ſpadice clavato. *L. S. N. p.* 1251.

Arum vulgare maculatum et non maculatum. C. B.

H. in nemoribus: *um den Glasberg, auf dem Kielforſte.* Fl. ⅓ *Mai*, et ⅔ *Jun.*

CLASSIS XXI.
MONOECIA.

Monandria.

ZANNICHELLIA. 920.

Zannichellia paluſtris. *L. S. N. p.* 1259.

Potamogeton capillaceum, capitulis ad alas trifidis. C. B.

H. in foſſulis: *unter dem Kloſterholze, in der ſchwarzen Pfütze.* +. Fl. *Jun.*

Diandria.

LEMNA. 923.

Lemna (*triſulca*) foliis petiolatis, lanceolatis. *L. S. N. p.* 1259.

Len-

Lenticula aquatica, triſulca. C. B.
H. in foſſulis, e. g. *in der ſchwarzen Pfützе.*

Lemna (*minor*) foliis ſeſſilibus, utrinque planiuſculis, radicibus ſolitariis. *L. S. N. p.* 1259.
H. in omnibus aquis quietis. Fl. *Jun.* et *Jul.*

Lemna (*polyrhiza*) foliis ſeſſilibus, radicibus confertis. *L. S. N. p.* 1260.
H. in foſſa: *die ſchwarze Pfütze.* Fl. *Jun.* et *Jul.*

Triandria.

CAREX. 928.

Carex (*leporina*) ſpica compoſita, ſpiculis ovatis, ſeſſilibus, adproximatis, alternis, androgynis, nudis. *L. S. N. p.* 1262.
Gramen cyperoides, paluſtre maius, ſpica diviſa. C. B. Scheuchz. *Gram. p.* 456.
H. in pratis humidis: e. g. *im Iohannes-Thale.* Fl. $\frac{2}{3}$ *Mai.* poſt.

Carex (*vulpina*) ſpica ſupra decompoſita, inferne laxiore, ſpiculis androgynis glomeratis, ſuperne maſculis. *L. S. N. p.* 1262.
Gramen cyperoides, paluſtre, maius, ſpica compacta. C. B.
H. in foſſis et ſtagnis, e. g. *bei Neukirchen.* Fl. $\frac{2}{3}$ *Mai.* poſt.

Carex (*muricata*) ſpiculis ſubovatis, ſeſſilibus, remotis, androgynis, capſulis acutis, divergentibus, ſpinoſis. *L. S. N. p.* 1262.
Gramen nemoroſum, ſpicis parvis aſperis. C. B. Scheuchz. *Gram. p.* 485. *T. XI. F.* 5.
H. in marginibus ſylvarum et pone ſepes. Fl. $\frac{2}{3}$ *Mai.* poſt.

Carex (*elongata*) ſpiculis oblongis, ſeſſilibus, remotis, androgynis, capſulis ovatis, acutis. *L. S. N. p.* 1262.
Gramen cyperoides, anguſtifolium, ſpicis longis, erectis. C. B. Scheuchz. *Agroſt. pag.* 487. *Tab. XI. Fig.* 4.
H. ad ſepes et in nemoribus editis. Fl. $\frac{2}{3}$ *Mai.* poſt.

Carex (*remota*) ſpicis ovatis, ſubſeſſilibus, remotis, androgynis, foliis caulinis culmum aequantibus. *L. S. N. p.* 1262.

Carex ſpicis minimis in alis ſeſſilibus. Haller. *Catal. Gotting. p.* 55.

H. in umbroſis humidiuſculis, e. *g. bei dem gehauenen Steine, ueber Rothenhof, am Rande des Kohlberges, am Mosbacher Wege.* +. Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* prior.

Carex (*digitata*) ſpicis linearibus, erectis, maſcula breviore inferioreque, bracteis aphyllis, capſulis diſtantibus. *L. S. N. p.* 1262.

H. in nemoribus editis: *im Eichhölzgen, im Hoerſelberge, gegen Unckerroda.* +. Fl. $\frac{2}{3}$ *April.* poſt.

Carex (*montana*) ſpicis foemineis, ſeſſilibus, ſubſolitariis, ovatis, maſculae adproximatis, culmo nudo, capſulis pubeſcentibus. *L. S. N. p.* 1262.

H. in paſcuis montanis ubique. Fl. *April.* et $\frac{1}{3}$ *Mai.*

Carex (*filiformis*) ſpica maſcula, oblonga, femineis ſeſſilibus, oblongis, inferiore foliolo proprio breviore. *L. S. N. p.* 1262.

H. in collibus et paſcuis: *im Iohannes-Thale um Wartenburg u. ſ. w.* +. Fl. $\frac{2}{3}$ *April.* et $\frac{1}{3}$ *Mai.*

*) Icon a Scheuchzero data differt a mea planta ſpicis femineis paullo remotioribus, reliqua autem et deſcriptio conveniunt. *Agroſtogr. p. 425. Tab. X. Fig. II.*

Carex (*capillaris*) ſpicis pendulis, maſcula erecta, femineis oblongis diſtichis, capſulis nudis, acuminatis. *L. S. N. p.* 1263.

H. in nemoribus editioribus: *auf der Schmetten, im Hoerſelholze, bei wenigen Lupniz.* +. Fl. $\frac{2}{3}$ *Jun.* poſt.

Carex (*palleſcens*) ſpicis pendulis, maſcula erecta, femineis ovatis, imbricatis, capſulis confertis, obtuſis. *L. S. N. p.* 1263.

H. in

H. in nemoribus lapidoſis et collibus dumoſis: *um das Gefilde, im Hoerſelbolze u. ſ. w.* Fl. ⅔ *Jun.* prior.

Carex (*panicea*) ſpicis pedunculatis, erectis, remotis, femineis linearibus, capſulis obtuſiuſculis, inflatis. *L. S. N. p.* 1263.

H. in pratis humidiuſculis et uliginoſis: *im Iohannes-Thale.* ✱. Fl. ⅔ *Mai.* poſt.

Carex (*cyperoides*) montanum humile anguſtifolium, culmo veluti folioſo, ſpicis obſeſſo.

Scheuchzeri *Agroſtogr. p.* 407. *Tab. X. Fig. I.*

H. in collibus aridiſſimis: *an der Spizze des Hoerſelberges ueber Eichrodt.* ✱. Fl. ⅔ *April.* prior.

Carex (*flava*) ſpicis confertis ſubſeſſilibus, ſubrotundis, maſcula lineari, capſulis acutis recurvis. *L. S. N. p.* 1262.

Gramen cyperoides aculeatum, germanicum ſive minus. C. B. Scheuchzeri *Agroſt. p.* 426.

H. in pratis ſpongioſis: *vor Mosbach.* +. Fl. ⅔ *Jun.* prior.

Carex (*acuta*) ſpicis maſculis, pluribus, femineis ſubſeſſilibus, capſulis obtuſiuſculis. *L. S. N. p.* 1263.

α) Carex (*nigra*). *L. S. N. p.* 1263.

β) Carex (*ruffa*). *L. Gramen cyperoides ſpica ruffa, ſive caule triangulo. C. B.*

H. α) in pratis humidiuſculis; β) in ripis: *Neſſe, Michelsbach, Iohannes-Thale.* Fl. α. et β. ½ *Mai.* prior.

Carex (*veſicaria*) ſpicis maſculis, pluribus, femineis pedunculatis, capſulis inflatis, acuminatis. *L. S. N. p.* 1263.

Gramen cyperoides anguſtifolium, ſpicis longis, erectis. C. B.

H. in ripis foſſarum et ſtagnorum, e. g. *im Hahne an den Teichen.* Fl. ⅔ *Mai.* poſt.

Carex (*hirta*) ſpicis remotis, maſculis pluribus, femineis ſubpedunculatis, erectis, capſulis hirtis. *L. S. N. p.* 1263.

H. in pratis arenoſis, humidiuſculis, e. g. ***bei Atchenbach*, *um die Spicke u. ſ. w.*** Fl. ¼ *Mai.* et ⅓ *Jun.*

SPARGANIVM. 429.

Sparganium (*erectum*) foliis erectis, triquetris. *L. S. N. p.* 1260.

Sparganium ramoſum et non ramoſum. C. B.

H. in foſſulis, rivulis: ***Michelsbach*, *im Stadtgraben*, *hinter der Klemda.*** Fl. ⅔ *Jul.* et ⅓ *Aug.*

TYPHA. 924.

Typha (*latifolia*) foliis ſubenſiformibus, ſpica maſcula femineaque adproximatis. *L. S. N. p.* 1260.

Typha paluſtris, maior. C. B.

H. in foſſis et ſtagnis: ***hinter der Klemda im Stadtgraben*, *in den Teichen bei dem Kreuzburger Salzwerk*, *zu Madlungen.*** Fl. *Aug.*

Typha (*anguſtifolia*) foliis ſemicylindricis, ſpica maſcula femineaque remotis. *L. S. N. p.* 1260.

Typha paluſtris, clava gracili. C. B.

H. in ſtagnis: ***hinter der Klemda*, *und auf dem Kreuzburger Salzwerk.*** +. Fl. *Aug.*

Tetrandria.

VRTICA. 935.

Vrtica (*urens*) foliis oppoſitis, ovalibus. *L. S. N. p.* 1266.

Vrtica urens minor. C. B.

H. in arvis, ruderatis, cultis. Fl. ⅔ *April.* et *Sept.*

Vrtica (*dioica*) foliis oppoſitis, cordatis, racemis geminis. *L. S. N. p.* 1266.

Vrtica urens maxima. C. B.

H. in ruderatis, nemoribus, etc. Fl. *Jun.* — *Sept.*

BETV-

BETVLA. 933.

Betula (*alba*) foliis ovatis, acuminatis. *L. S. N. p.* 1265.
Betula. C. B.
H. in collibus et campis ſubarenoſis, conſtituitque partem ſylvarum *orientem* verſus. Fl. ½ *April.* poſt.

Betula (*Alnus*) pedunculis ramoſis. *L. S. N. p.* 1265.
Alnus rotundifolia, *glutinoſa*, *viridis. C. B.*
H. in uliginoſis et ripis. Fl. ½ *Febr.* et ½ *Mart.*

Polyandria.

MYRIOPHYLLVM. 945.

Myriophyllum (*ſpicatum*) floribus maſculis, interrupte ſpicatis. *L. S. N. p.* 1270.
Milleſolium aquaticum, *pennatum*, *ſpicatum. C. B.*
H. in ſtagnis et foſſis: *in der ſchwarzen Pfütze*, *in den Teichen am* Knoepfelsberge. +. Fl. ½ *Jul.* et ½ *Aug.*

CERATOPHYLLVM. 944.

Ceratophyllum (*demerſum*) *L. S. N. p.* 1270.
H. in foſſis: *in der ſchwarzen Pfütze.* Fl. *Jun.*

POTERIVM. 948.

Poterium (*Sanguiſorba*) caulibus ſubanguloſis. *L. S. N. p.* 1271.
α) *Pimpinella ſanguiſorba minor laevis.*
β) *Pimpinella ſanguiſorba hirſuta*, *minor. C. B.*
H. α. et β. in collibus: *Petersberg*, *Rammesberg.*
*) In humilioribus *glabra*, in editioribus *hirſuta.*

FAGVS. 951.

Fagus (*ſylvatica*) foliis ovatis, obſolete ſerratis. *L. S. N. p.* 1272.
Fagus. C. B.
H. ſylvarum grata incola. Fl. ½ *April.* et ½ *Mai.*

QVER-

QVERCVS. 949.

Quercus (*Robur*) foliis deciduis, oblongis, ſupernelatioribus, ſinubus acutioribus, angulis obtuſis. *L. S. N. p.* 1272.

Quercus latifolia mas, quae brevi pediculo eſt. C. B.

H. in ſylvis *vicina* prioris. Fl. $\frac{2}{3}$ *Mai.* poſt.

CORYLVS. 953.

Corylus (*Avellana*) ſtipulis ovatis, obtuſis. *L. S. N. p.* 1273.

Corylus ſylveſtris. C. B.

H. in ſepibus et ſylvis, utilis ruricolis frutex.

CARPINVS. 952.

Carpinus (*Betulus*) ſquamis ſtrobilorum planis. *L. S. N. p.* 1272.

Oſtrya Vlmo ſimilis, fructibus in umbilicis foliaceis. C. B.

H. in ſylvis: Fl. $\frac{1}{2}$ *April.* poſt.

Monadelphia.

PINVS. 956.

Pinus (*ſylveſtris*) foliis geminis, primordialibus ſolitariis, glabris. *L. S. N. p.* 1273.

Pinus ſylveſtris. C. B.

H. in ſylvis verſus occidentem ſaepe ſola. Fl. $\frac{1}{2}$ *Mai.* med.

Pinus (*Larix*) foliis faſciculatis, obtuſis. *L. S. N. p.* 1274.

Pinus Larix. C. B.

H. in ſylva: *Moſeberg*, quamvis ſata arbor, quaſi ſpontanea.

Pinus (*Picea*) foliis ſolitariis emarginatis. *L. S. N. p.* 1275. *Tanne.*

Abies conis ſurſum ſpectantibus mas. C. B.

H. circa pagos et pomariis ſuburbanis, forſan ſata. ✳. Sylva eſt circa *Kabertz*, eadem arbor. Fl. $\frac{1}{2}$ *Mai.* poſt.

Pinus

Pinus (*Abies*) foliis ſubulatis, mucronatis, laevibus, bifariam verſis. *L. S. N. p.* 1274. *Fichte.*

Picea maior, prima, ſive Abies rubra. C. B.

H. in ſylvis: *im Moſeberg, bei dem Rammesborn.* +. Fl. $\frac{1}{2}$ *Mai.* poſt.

Syngeneſia.

BRYONIA. 970.

Bryonia (*alba*) foliis palmatis, utrinque calloſis, ſcabris. *L. S. N. p.* 1279.

Bryonia alba, baccis nigris. C. B.

H. in ſepibus hinc inde, praeſertim verſus occidentem, in ſuburbio. Fl. $\frac{1}{2}$ *Jun. — Sept.*

CLASSIS XXII.

DIOECIA.

Diandria.

SALIX. 976.

Salix (*triandra*) foliis ſerratis, glabris, floribus triandris. *L. S. N. p.* 1286.

H. in pratis: *gegen Stedtfeld.* Fl. $\frac{1}{2}$ *April.* et $\frac{1}{4}$ *Mai.*

Salix (*vitellina*) foliis ovatis, ſerratis, acutis, glabris, ſerraturis cartilagineis, petiolis calloſo-punctatis. *L. S. N. p.* 1286.

Salix ſativa, lutea, folio crenato. C. B.

H. in ſalicetis, e. g. *an der Neſſe.* Fl. $\frac{1}{3}$ *April.* et $\frac{1}{2}$ *Mai.*

Salix (*amygdalina*) foliis ſerratis, glabris, lanceolatis, petiolatis, ſtipulis trapeziformibus. *L. S. N. p.* 1286.

Salix folio amygdalino, utrinque aurito. C. B.

H. in ſalicetis: *an der Neſſe und an Kipping.* +. Fl. $\frac{1}{3}$ *Mai.* prior.

SALIX (*fragilis*) foliis ſerratis, glabris, ovato-lanceolatis, petiolis dentato-glanduloſis. *L. S. N. p.* 1287.

Salix fragilis. C. B.

H. in ripis et pratis: verſus *Stockhauſſen.* Fl. ½ *Mai.* prior.

SALIX (*purpurea*) foliis ſerratis, glabris, lanceolatis, inferioribus oppoſitis. *L. S. N. p.* 1287.

Salix vulgaris nigricans, folio non ſerrato. C. B.

H. in ripis et pratis: Fl. ½ *April.* et ½ *Mai.*

SALIX (*Helix*) foliis ſerratis, glabris, lanceolato-linearibus, ſuperioribus oppoſitis, obliquis. *L. S. N. p.* 1287.

Salix humilis, capitulo ſquamoſo. C. B.

H. in ripis: *an der Neſſe und Hoerſel.* Fl. ½ *April.* poſter.

*) Stamen *maris unicum.*

SALIX (*caprea*) foliis ovatis, rugoſis, ſubtus tomentoſis, undatis, ſuperne denticulatis. *L. S. N. p.* 1288.

α) *Salix latifolia, rotunda. C. B. Saalweide.*

β) *Salix ſubrotundo argenteo folio. C. B. Prodr.*

H. α. in ſylvis humidiuſculis; β. in pratis uliginoſis: *um das Rüblerhäußgen, im Iohannes-Thale, auf dem Inſelberge.* Fl. α. ½ *April.* β. ½ *Mai.* pr.

SALIX (*viminalis*) foliis ſubintegerrimis, lanceolato-linearibus, longiſſimis, acutis, ſubtus ſericeis, ramis virgatis. *L. S. N. p.* 1288.

Salix foliis anguſtis et longiſſimis criſpis, ſubtus albicantibus. C. B.

H. in ripis et ſalicetis. Fl. ½ *April.* poſt.

SALIX (*alba*) foliis lanceolatis, acuminatis, ſerratis, utrinque pubeſcentibus, ſerraturis infimis glanduloſis. *L. S. N. p.* 1288.

Salix vulgaris alba, arboreſcens. C. B.

H. in ripis et pratis iuxta *Neſſam.* Fl. ½ *April.* et ½ *Mai.*

Tetran-

Tetrandria.

VISCVM. 979.

Viscum (*album*) foliis lanceolatis obtuſis, caule dichotomo, ſpicis axillaribus. *L. S. N. p.* 1289.

Viſcum baccis albis. C. B.

H. in malo et pyro *ſylveſtri* circa pagos. Fl. ½ *April.* poſt.

Pentandria.

HVMVLVS. 989.

Humulus (*Lupulus*). *L. S. N. p.* 1291.

Lupulus mas et femina. C. B.

H. in nemoribus et ſepibus, e. g. *unter dem Kloſterholz.* Fl. *Aug.*

Octandria.

POPVLVS. 996.

Populus (*tremula*) foliis ſubrotundis, dentato-angulatis, utrinque glabris. *L. S. N. p.* 1294. *Aſpen.*

Populus tremula. C. B.

H. in nemoribus: *im Kloſterholze.* Fl. ½ *Mart.* med.

Populus (*nigra*) foliis deltoidibus, acuminatis, ſerratis. *L. S. N. p.* 1294.

Populus nigra. C. B. Pappelweide.

H. in ripis et pratis humidiuſculis: *gegen Stedtfeld, gegen die Papiermühle.* Fl.?

Enneandria.

MERCVRIALIS. 998.

Mercurialis (*perennis*) caule ſimpliciſſimo, foliis ſcabris. *L. S. N. p.* 1294.

Mercurialis montana, teſticulata et ſpicata. C. B.

H. in nemoribus: *um den Klasberg, Wartenburg, Weinſtraſſe.* Fl. *April.* et ½ *Mai.*

Mercurialis (*annua*) caule brachiato, foliis glabris. *L. S. N. p.* 1294.

Mercurialis teſticulata et ſpicata Dioſcor. C. B.

H. in cultis oleraceis: *auf der Klemde, in der grünen Gaſſe.* ✱. Fl. *Jul.* et *Aug.*

Monadelphia.

IVNIPERVS. 1005.

Iuniperus (*communis*) foliis ternis, patentibus, mucronatis, bacca longioribus. *L. S. N. p.* 1297.

Iuniperus vulgaris, fruticoſa. C. B.

H. in collibus et campis verſus *Occident.* et *Sept.* Fl. ½ *April.* poſt.

CLASSIS XXIII.

POLYGAMIA.

Monoecia.

HOLCVS. 1015.

Holcus (*lanatus*) glumis bifloris, villoſis, floſculo hermaphrodito mutico, maſculo ariſta recurva. *L. S. N. p.* 1305.

Gramen pratenſe paniculatum, molle. C. B.

H. in pratis et pomariis humidiuſculis. Fl. ⅔ *Jun.* et ⅓ *Jul.*

VAILLANTIA. 1019.

Vaillantia (*Aparine*) floribus maſculis trifidis, hermaphroditicis pedunculo inſidentibus. *L. S. N. p.* 1307.

Galium caulis alis foliorum ora nervoque ſerratis, fructu ſubaſpero. Hall. *Cat. Götting. p.* 188.

H. in agris editis argilloſis: *um Itterrode, Neukirchen, wenigen Lupniz.* Fl. ⅔ *Jun.* et *Jul.*

Vail-

Vaillantia (*cruciata*) floribus maſculis quadrifidis, pedunculis diphyllis. *L. S. N. p.* 1307.

Cruciata hirſuta. C. B.

H. in ſaepibus et verſuris. Fl. ♀ *Mai.* poſt.

ACER. 1023.

Acer (*Pſeudo-platanus*) foliis quinquelobis, inaequaliter ſerratis, floribus racemoſis. *C. B.*

Acer montanum, candidum. C. B.

H. in ſylvis umbroſis et nemoribus; *um den Klasberg u. ſ. w.* Fl. ♀ *Mai.* prior.

Acer (*Platanoides*) foliis quinquelobis, acuminatis, acute dentatis, glabris, floribus corymboſis. *L. S. N. p.* 1309.

Acer montanum tenuiſſimis et acutis foliis. C. B.

H. in ſepibus et nemoribus: *um den Klasberg, auf der Schmetten, u. ſ. w.* Fl. ♀ *April.* poſt.

Acer (*campeſtre*) foliis lobatis, obtuſis, emarginatis. *L. S. N. p.* 1309.

Acer campeſtre, minus. C. B.

H. in ſepibus et nemoribus. Fl. ♀ *Mai.* prior.

ATRIPLEX. 1021.

Atriplex (*haſtata*) caule herbaceo, valvulis femineis magnis, deltoidibus, ſinuatis. *L. S. N. p.* 1308.

H. in fimetis *ſuburbanis.* ✱. et in ſalinis *Cruciburgenſibus.* Fl. *Aug.*

Atriplex (*patula*) caule herbaceo, patulo, foliis ſubdeltoideo-lanceolatis, calycibus feminum diſco dentatis. *L. S. N. p.* 1308.

Atriplex anguſto oblongo folio. C. B.

H. in agris, cultis, ruderatis. Fl. ♀ *Jul.* et *Aug.*

Dioecia.

FRAXINVS. 1026.

Fraxinus (*excelſior*) foliis ſerratis, floribus apetalis. *L. S. N.* p. 1313.

Fraxinus excelſior. C. B. Aeſchen.

H. in nemoribus et ſepibus. Fl. ½ *Mai.* prior.

CLASSIS XXIV.

CRYPTOGAMIA.

Filices.

EQVISETVM. 1033.

Equisetum (*ſylvaticum*) caule ſpicato, frondibus compoſitis. *L. S. N. p.* 1318.

Equiſetum ſylvaticum tenuiſſimis ſetis. C. B.

H. ad margines ſylvarum ſabuloſos et in agris ſabuloſis: *am Kohlberge, am Mosbacher Wege.* Fl. *Mai.*

Equisetum (*arvenſe*) ſcapo fructificante, nudo, ſterili, frondoſo. *L. S. N. p.* 1318.

Equiſetum arvenſe longioribus ſetis. C. B.

H. in agris et pratis ſubarenoſis. Fl. ½ *April.* poſt.

Equisetum (*paluſtre*) caule angulato, frondibus ſimplicibus. *L. S. N. p.* 1318.

Equiſetum paluſtre, minus, polyſtachyon. C. B.

H. in uliginoſis et pratis humidis: *unter dem Kloſterholze, im Johannes-Thale, um Mosbach.* Fl. *Jun. — Aug.*

Equisetum (*fluviatile*) caule ſtriato, frondibus ſubſimplicibus. *L. S. N. p.* 1318.

Equiſetum paluſtre, brevioribus ſetis. C. B.

H. in rivulis, foſſis, ſtagnis: *um Mosbach, hinter Wilhelms-Thal, bei Atzhenbach, unter dem Kloſterholze.* Fl. *Jun.*

OPHIO-

OPHIOGLOSSVM. 1035.

Ophioglossum (*vulgatum*) fronde ovata. *L. S. N. p.* 1319.
Ophioglosſum vulgatum. C. B.

H. in pratis exſuccis et paſcuis: *im Hellthale, bei dem Klasberge, auf der Schlotwieſe.* Fl. ⅓ *Mai.* et ⅙ *Jun.*

OSMVNDA. 1036.

Osmunda (*Lunaria*) ſcapo caulino, ſolitario, fronde pinnata, ſolitaria. *L. S. N. p.* 1318.
Lunaria racemoſa maior vel vulgaris. C. B.

H in paſcuis et pratis: *im Hellthal, um den Glasberg, auf der Schlotwieſe.* +. Fl. ⅓ *Mai.* et ⅛ *Jun.*

Osmunda (*Spicant*) frondibus lanceolatis, pinnatifidis, laciniis conniventibus, integerrimis parallelis. *L. S. N. p.* 1319.
Lonchitis maior. C. B. male ab incolis *Hirſchzunge.*

H. in ſylvis humidiuſculis montoſis: *am Wege unter dem Rühlerhäußgen, und um die dortigen Teiche.* ✳. Fl. *Julio.*

ACROSTICHVM. 1037.

Acrostichum (*ſeptentrionale*) fronde nuda lineari, laciniata. *L. S. N. p.* 1319. *kleine Hirſchzunge.*
Filix ſaxatilis corniculata. C. B.

H. in rupibus vallium: *im Georgen-Thale. u. ſ. w.* Fl. *Apr.* et *Mai.*

POLYPODIVM. 1043.

Polypodium (*vulgare*) frondibus pinnatifidis, pinnis oblongis, ſubſerratis, obtuſis, radice ſquamata. *L. S. N. p.* 1324.
Polypodium vulgare. C. B.

H. in rupibus; Fl. *Sept.* et *Oct.*

Polypodium (*Phegopteris*) frondibus ſubbipinnatis, foliolis infimis reflexis, paribus, pinnula quadrangulari coadunatis. *L. S. N. p.* 1326.

H. in

H. in rupibus madidis: *um den gehauenen Stein, im Georgen-Thal, zwiſchen Winterſtein und dem Inſelberg*. Fl. *Jun.* et *Aug.*

Polypodium (*Filix mas*) fronde bipinnata, pinnis obtuſis crenulatis, ſtipite paleaceo. *L. S. N. p.* 1326.

Filix non ramoſa, dentata. C. B.

H. in ſylvis vaſtioribus noſtris, e. g. copioſiſſime *an dem Inſelberg*. Fl. *Jul.* et *Aug.*

Polypodium (*Filix femina*) fronde bipinnata, foliolis lanceolatis, pinnatifidis, acutis. *L. S. N. p.* 1326.

H. in ſylvis editis: *um die Hoheſonne, um die Weinſtraße.* Fl. *Jul.* et *Aug.*

Polypodium (*fragile*) fronde bipinnata, foliis remotis, pinnulis ſubrotundis, inciſis. *L. S. N. p.* 1326.

H. in rupibus umbroſis: *gegen den Hahn, im Landgrafenloche*, ✝. Fl. *Jun.* et *Jul.*

Polypodium (*Dryopteris*) fronde ſupradecompoſita, foliolis ternis, bipinnatis. *L. S. N. p.* 1327.

Filix ramoſa, minor, pinnulis dentatis. C. B.

H. in ſylvis lapidoſis et editioribus: *im Kohlberge, gegen Mosbach, im Hoerſelholze, gegen Unckerroda*, ✝. Fl. *Jun.* prior.

ASPLENIVM. 1042.

Asplenium (*Trichomanes*) frondibus pinnatis, pinnis ſubrotundis, crenatis. *L. S. N. p.* 1323. *Frauenhaar.*

Trichomanes ſive Polytrichum officinar. C. B.

H. in rupibus ſylvarum et nemorum. Fl. *Jun.* — *Sept.*

Asplenium (*Ruta muraria*) frondibus alternatim decompoſitis, foliolis cuneiformibus, crenulatis. *L. S. N. p.* 1324.

Ruta muraria C. B.

H. in rupibus campeſtribus, muris et moenibus. Fl. *April.*

PTERIS.

PTERIS. 1038.

PTERIS (*aquilina*) fronde ſupra decompoſita, foliolis pinnatis, pinnis lanceolatis, infimis pinnatifidis, ſuperioribus maioribus. *L. S. N. p.* 1322.

Filix ramoſa maior, pinnis obtuſis non dentatis. C. B.

H. in ſylvis editioribus: *um den Hitſchhof, im Kohlberg, im Röhlerwalde.* Fl. *Julio*, ſed rarius.

Muſci.

LYCOPODIVM. 1049.

LYCOPODIUM (*clavatum*) foliis ſparſis, filamentoſis, ſpicis teretibus, pedunculatis, geminis. *L. S. N. p.* 1330.

Muſcus terreſtris, clavatus. C. B.

H. in ſylvis vaſtioribus: *unter dem Rühlerhäuſsgen*, *. *ueber Winterſtein und auf dem Inſelberge.* Fl. *Sept.*

LYCOPODIUM (*annotinum*) foliis ſparſis, quinquefariis ſubſerratis, ſurculis annotino-articulatis, ſpicis terminalibus glabris erectis. *L. S. N. p.* 1330.

H. in ſylvis altiſſimis: unico loco circa cacumen montis Inſelberg. *. Fl. *Aug.* et *Sept.*

SPHAGNVM. 1051.

SPHAGNUM (*paluſtre*) ramis deflexis. *L. S. N. p.* 1331.

Sphagnum paluſtre, molle, deflexum, ſquamis capillaceis. DILLEN. *Catal. Giſſens. p.* 229.

H. in uliginoſis et ſemper madidis rupibus: *im Iohannes-Thal, im Landgrafenloche, um Mosbach, ueber der Ruhl.* Fl. *Nov.* et ½ *Decembr.*

PHASCVM. 1052.

PHASCUM (*acaulon*) acaule, anthera ſeſſili. *L. S. N. p.* 1331.

α) Sphagnum acaulon, foliis in bulbi formam congeſtis, maius. DILLEN. *Catal. Giſſens. p.* 230.

β) Sphagnum acaulon, foliis in bulbi formam congeſtis, minus. Dillen. l. citato.

H. α) in cultis et hortorum areis; β) in viis cavis montium, e. g. *gegen Wartenburg.* ✱. Fl. α. et β. ½ *Mart.* et ½ *April.*

*) Calyptra minima cum operculo decidua.

POLYTRICHVM. 1055.

Polytrichum (*commune*) caule ſimplici, anthera parallelepipeda. *L. S. N. p.* 1332.

α) *Polytrichum aureum, maius. C. B.*

β) *Polytrichum quadrangulare, vulgare, yuccae foliis ſerratis.* Dillen.

γ) *Polytrichum quadrangulare minus, iuniperi foliis piloſis.* Dillen.

H. α) in ſylvis; β) in humidiuſculis montium, e. g. *auf der Kaff;* γ) in collibus, *Kaff, Maedelſtein, auf der Wartenburg, Viehburg.* Fl. α) et β) *Febr. — Mai.* γ) ½ *April.* et *Mai.*

MNIVM. 1056.

Mnium (*androgynum*) caule ramoſo, androgynum. *L. S. N. p.* 1333.

Mnium perangustis et brevibus foliis. Dillen.

H. in nemoribus editis, ad rupes, in cavernis et viis cavis: *im Iohannes-Thale, gegen die Hoheſonne, im Georgen-Thale.* Feminei maſculinique flores plantulae elegantis a me reperti ſunt. Fl. ⅓ *April* et ¼ *Mai.*

Mnium (*hygrometricum*) **acaule, anthera nutante, calyptra reflexa, tetragona.** *L. S. N. p.* 1334.

H. in areis carbonariorum in ſylvis, aut ubi ligna combuſta ſunt, copioſiſſime circa urbem, interdum in areis domiciliorum. Fl. *April.* pulverulenta capitula nunquam, data quamvis opera, reperire potui.

Mnium (*purpureum*) caule dichotomo axillis pedunculiferis, anthera erecta, foliis carinatis. *L. S. N. p.* 1333.

H. in

H. in muris limo tectis, ruderatis, e. g. *um die Klemda, auf dem Wege nach Fiſchbach.* Fl. ½ *April.* et *Mart.*

Mnium (*cirratum*) foliis arefactione revolutis. *L. S. N. p.* 1333.

H. in fiſſuris rupium: *am Wege nach der Hohenſonne.* ♃. Fl. primo *vere.*

Mnium (*annotinum*) anthera nutante, foliis ovatis acuminatis, pellucidis, pedunculis ſubradicalibus. *L. S. N. p.* 1333.

H. in ſylvis ad arborum radices pūtridas, e. g. *gegen Unckerroda, bei der Johannes-Kirche.* Fl. *Febr.* et *Mart.*

Mnium (*hornum*) antheris pendulis, pedunculo curvato, ſurculo ſimplici, foliolis margine ſcabris. *L. S. N. p.* 1333.

H. in rupibus riguis ſylvarum, *gegen die Weinſtraße, im Landgrafenloche, bei dem gehauenen Steine.* Fl. *Mart.* et *April.*

Mnium (*polytrichoides*) calyptra villoſa. *L. S. N. p.* 1333.

H. in viis cavis: *um Wartenburg, gegen die Hoheſonne, Unckerroda.* Fl. *Nov. April.*

Mnium (*ſerpillifolium*) pedunculis aggregatis, foliis patentibus, pellucidis. *L. S. N.* p. 1333.

α) Mnium (*punctatum*) *pedunculis aggregatis, foliis ovatis integerrimis, obtuſis punctatis. L. S. N. p.* 1333.

β) Mnium (*proliferum*) *foliis roſaceo-congeſtis lanceolatis, acutis, pedunculis aggregatis. L. S. N. p.* 1333.

γ) Mnium (*undulatum*) *pedunculis aggregatis, foliis oblongis, undulatis. L. S. N. p.* 1333.

H. α) ad rupes umbroſas et riguas: *unter der Weinſtraße, im Landgrafenloche, hinter Wartenburg;* β) in ſylvarum umbroſis et arenoſis riguis: *im Kloſterholze, bei dem gehauenen Stein, um Atchenbach;* γ) in nemorum umbroſis, ad rupium pedes, iuxta rivulos: *um den Klasberg, im Landgrafenloche.* Fl α) *Januar. — April.* β) et γ) *Mart.* et ½ *April.* locis valde humentibus et aquoſis.

Mnium (*Trichomanis*) foliis diſtichis, integerrimis. *L. S. N. p.* 1333.

H. in cavernis et viis cavis ſylvarum, e. g. *um Wartenburg*, *an die Weinſtraße*, *am Inſelberge*. Fl. *April.*

Mnium (*fiſſum*) foliis diſtichis, bifidis. *L. S. N. p.* 1333.

H. in rupibus riguis, inter alios muſcos, *um die Iohannes-Kirche*, *im Landgrafenloche*, *bei dem gehauenen Stein.* Fl. *Mart.* et *April.*

BRYVM. 1057.

Bryum (*apocarpum*) antheris ſeſſilibus, terminalibus. *L. S. N. p.* 1333.

α) *Sphagnum ſubhirſutum obſcure virens capſulis rubellis.* Dillen.

β) *Sphagnum nodoſum hirſutum, incanum.* Dillen.

H. α) in rupibus et petris; β) in rupibus et ſaxis *im Georgen-Thale*, *im Landgrafenloche*, *u. ſ. w.* Fl. α) *Febr.* et *Mart.* β) *Januar.* et *Febr.*

Bryum (*ſtriatum*) antheris ſeſſilibus, ſparſis, calyptris ſtriatis. *L. S. N. p.* 1333.

α) *Polytrichum bryii ruralis facie, capſulis ſeſſilibus, maius.* Dillen.

β) *Polytrichum bryii ruralis facie, capſulis ſeſſilibus, minus.* Dillen.

γ) *Polytrichum capillaceum, criſpum, calyptris piloſiſſimis, acutis.* Dillen.

H. α.) in rupibus et ſaxis: *vor dem Frauenthore*, *gegen den dürren Hof*; β) in arborum corticibus; γ) in rupibus. +. in cortice Quercus, *roboris* iunioris. Fl. α) *Febr.* et *Mart.* β) et γ) *Decembr.* — *Mart.*

Bryum (*pomiforme*) antheris erectis, ſphaericis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in rupibus umbroſis et viis cavis ſylvarum verſus *meridiem* et *occidentem*. Fl. ½ *Mart.* et *April.*

Bryum (*pyriforme*) antheris erectis, ovatis, calyptra ſubulata, ſurculis acaulibus, foliis ovatis muticis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in

H. in vervactis et agris requietis, v. g. in agris collium: *im Iohannes-Thale.* Fl. *April.*

Bryum (*extinctorium*) anthera erecta, oblonga, minori, calyptris laxis, aequalibus. *L. S. N. p.* 1334.

α) *Muſcus capillaceus, minimus, calyptra longa conoidea nitida.* Rupp. *Flor. Ienenſ. p.* 397.

β) *Bryum calyptra extinctorii forma maius et ramoſius.* Dillen.

H. α) in rupibus, ſcrobibus et aggeribus ſylvarum ſubarenoſis: *in der Sandgaſſe, im Hahn, um Wartenburg;* β) in rupium fiſſuris et madidis: *im Landgrafenloche, um die Michels-Kuppe.* Fl. α) et β) *Mart.* et *April.*

Bryum (*ſubulatum*) antheris erectis, ſubulatis, ſurculis acaulibus. *L. S. N. p.* 1334.

H. in aggeribus, ſaxis, muris, *in der Sandgaſſe, um Wartenburg, bei Mosbach.* Fl. *April.*

Bryum (*rurale*) antheris erectiuſculis, foliis piliferis, recurvis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in tectis caſarum et ad arborum putridas radices, ſabulo humoque tectas. Fl. ½ *Febr.* et *Mart.*

Bryum (*murale*) antheris erectis, foliis piliferis, rectiuſculis, ſurculis ſimplicibus, ceſpitoſis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in rupibus, moenibus, muris, tectis. Fl. *Mart.* et ½ *April.*

Bryum (*ſcoparium*) antheris erectiuſculis, pedunculis aggregatis, foliis ſecundis recurvatis, caule declinato. *L. S. N. p.* 1334.

H. in ſylvis ubique. Fl. *Octobr. — April.*

Bryum (*undulatum*) antheris erectiuſculis, pedunculis ſubſolitariis, foliis lanceolatis, carinatis, undulatis, patentibus, ſerratis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in ſylvarum viis cavis et ſcrobibus umbroſis, arenoſis, *im Georgenthoerſchen-Thale, um die Weinſtraße.* Fl. *Octobr. — April.*

Digitized by Google

Bryum (*glaucum*) antheris erectiuſculis, operculo arcuato, foliis erectis, imbricatis, ſurculis ramoſis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in ſylvarum arenoſis, denſiſſimis ceſpitibus: fragilis planta: *um die Weinſtraße, auf dem Ehrenſteig.* +. Fl. rariſſime *Octobr.* et ½ *Nov.*

Bryum (*pellucidum*) antheris erectiuſculis, foliis recurvis, acutis, hirſuto caule. *L. S. N. p.* 1334.

Bryum paluſtre, pellucidum, capſulis et foliis brevioribus recurvis. Dillen. Hiſt. Muſc. p. 364. Tab. XLVI. Fig. 23.

H. in rupibus riguis: *bei dem gehauenen Stein und im Landgrafenloche.* +. Fl. *Nov. — Febr.*

Bryum (*heteromallum*) antheris erectis, foliis ſetaceis ſecundis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in ſcrobibus et viis cavis ſylvarum: *unter Wartenburg, im Tannenwalde, um die Weinſtraße.* Fl. *Januar. — Mart.*

Bryum (*tortuoſum*) antheris erectis, foliis ſetaceis, imberbibus, arefactione retortis. *L. S. N. p.* 1334.

H. rara planta in rupibus: *bei dem Eingange in das Landgrafenloch.* +. Fl. *Febr.* et ½ *Mart.*

Bryum (*viridulum*) antheris erectis, ovatis, foliis lanceolatis, acuminatis, imbricato-patulis. *L. S. N. p.* 1334.

H. in rupibus riguis: *gegen Unckerroda, unter der Weinſtraße.* ✱. plantula huius generis minima difficulter invenienda. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Bryum (*truncatulum*) antheris erectis, ſubrotundis, operculo mucronato. *L. S. N. p.* 1334.

H. in viis cavis ſylvarum, e. g. *um Wartenburg gegen Weſten.* Fl. *Mart.* et *April.*

Bryum (*hypnoides*) antheris erectis, ſurculo erectiuſculo, ramis lateralibus brevibus fertilibus. *L. S. N. p.* 1334.

Bryum hypnoides hirſutie caneſcens vulgare. Dillen. *Hiſt. Muſc. p.* 368. *T.* 47. *F.* 27.

H. in

H. in arenoſis collium, in rupibus et ſaxis riguis, e. g. *gegen Wartenburg*, *Mosbach*. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Bryum (*argenteum*) antheris pendulis, ſurculis cylindricis, imbricatis, laevibus. *L. S. N. p.* 1335.

H. in muris et aggeribus limo tectis, e. g. *vor dem Frauenthor*, *bei dem Georgenthor*. Fl. *Nov.* et *Dec.*

Bryum (*pulvinatum*) antheris ſubrotundis, pedunculis reflexis, foliis piliferis. *L. S. N. p.* 1335.

H. oblique in ſaxis, muris, tectis. Fl. *Mart.* et *April.*

Bryum (*caeſpiticium*) antheris pendulis, foliis lanceolatis, acuminato-ſetaceis, pendulis, longiſſimis. *L. S. N. p.* 1335.

H. in muris et ſylvarum praeruptis locis: *im Tannenwalde*, *im Iohannes-Thale*. Fl. *Mart.* et *April.*

HYPNVM. 1058.

Hypnum (*taxifolium*) fronde ſimpliciſſima pinnata, lanceolata, baſi pedunculifera. *L. S. N. p.* 1335.

H. in ſylvarum viis cavis argilloſis: *im Iohannes-Thale*, *im Georgenthale*. ✱. Fl. *Mart.* et *April.*

Hypnum (*adiantoides*) fronde pinnata, ramoſa, erecta, medio pedunculifera. *L. S. N. p.* 1335.

H. in rupibus riguis: *im Landgrafenloche*, *um die güldene Pforte*, *im Iohannes-Thale*. Fl. *Nov.* — *Mart.*

Hypnum (*bryoides*) fronde ſimpliciſſima, pinnata, lanceolata, apice pedunculifera. *L. S. N. p.* 1335.

H. in viis cavis ſylvarum, argilla rubra tectis: *im Georgen-Thale*, *am Unckerroder-Wege*. ✱. Fl. *Mart.*

Hypnum (*complanatum*) fronde pinnata, ramoſa foliolis imbricatis, acutis, complicatis, compreſſis. *L. S. N. p.* 1335.

H. in fruticum arborumve ſtipitibus ſylvarum meridionalium. Fl. *Januar.* et *Febr.*

Hypnum (*criſpum*) ſurculis ramoſis, frondibus ſubpinnatis, foliolis undulatis, planis. *L. S. N. p.* 1335.

H. in rupibus riguis: pendulum *im Landgrafenloche*. ✝. *hinter der Spitals-Wieſe*. Fl. *Nov.* et ½ *Decembr.*

Hypnum (*triquetrum*) ramis vagis, recurvis, foliis ovatis, recurvatis. *L. S. N. p.* 1335.

H. in ſylvis, quarum ſolum tegit. Fl. *Nov.* et *Decembr.*

Hypnum (*rutabulum*) ramis vagis ſubrepentibus, foliis ovatis, mucronatis, imbricatis. *L. S. N. p.* 1335.

Hypnum dentatum vulgatiſſimum, operculis obtuſis. Dillen. *Hiſtor. Muſc.* p. 295. Tab. XXXVIII. Fig. 29.

H. in ſylvis ad arborum radices putridas paſſim. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Hypnum (*lucens*) ſurculis ramoſis, frondibus ſubpinnatis, foliolis punctatis. *L. S. N. p.* 1335.

H. rara planta iuxta rivulum percurrentem ſpeluncam *das Landgrafenloch.* ✱. Fl. *Nov.*

Hypnum (*proliferum*) ſurculis proliferis, plano-pinnatis, pedunculis aggregatis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in ſylvis ad madidas rupes, e. g. *im Landgrafenloche*, *gegen Unckerroda.* Fl. ½ *Febr.* et *April.* ſed rariſſime.

Hypnum (*parietinum*) ſurculis plano-pinnatis, continuatis, pedunculis aggregatis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in ſylvis, praeſertim locis praeruptis, inſtar integumenti. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Hypnum (*Criſta caſtrenſis*) ſurculis pinnatis, ramulis adproximatis, apicibus recurvis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in collibus humidiuſculis et ſaxis: *hinten im Landgrafenloche.* ✱. copioſiſſime circa montem *Inſelberg.* Fl. raro *April.* ultimo loco.

Hypnum (*cupreſſiforme*) ſurculo ſubpinnato, foliis ſecundis recurvis, apice ſubulatis. *L. S. N. p.* 1336.

H. ad arborum putridas radices in ſylvis. Fl. hieme.

Hypnum

Hypnum (*aduncum*) ſurculo erectiuſculo, ſubramoſo, foliis ſecundis recurvis, ſubulatis, ramis recurvatis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in uliginoſis pratis: *hinten im Iohannesthale und zwiſchen Caberts und dem Inſelberge.* Fl. *Mart.* et ½ *April.*

Hypnum (*ſquarroſum*) ramis vagis, foliis ovatis, apice ſubulatis, undique reflexis. *L. S. N. p.* 1336.

Hypnum repens, triangularibus reflexis foliis, minus. Dillen. *Hiſt. Muſc. p.* 304. *Tab. XXXIX. Fig.* 39.

H. in pratis editis et ericetis. Fl. rariſſime. In ſolo monte *Inſelberg* flores *Aprili* reperi.

Hypnum (*dendroides*) ſurculo erecto, ramis faſciculatis, terminalibus, ſimpliciuſculis, antheris erectis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in pratis uliginoſis: *im Iohannesthale, hinten im Landgrafenloche, bei Caberts.* Fl. *Martio.*

Hypnum (*alopecuroides*) ſurculo erecto, ramis ſubfaſciculatis, terminalibus, ſubdiviſis, antheris ſubnutantibus. *L. S. N. p.* 1336.

H. ad madidos rupes: *im Landgrafenloche, gegen Unckerroda, bei dem gehauenen Steine, um die Weinſtraſſe.* Fl. primo *vere.*

Hypnum (*curtipendulum*) ſurculis vagis teretibus, foliis ovatis, acutis, patulis, antheris pendulis. *L. S. N. p.* 1336.

H. ad arbores et rupes: *im Georgenthale, gegen Unckerroda, um die Iohannes-Kirche. Auf dem Inſelberge*, admodum parva varietas ad arborum truncos. Fl. *hyeme* et *vere.*

Hypnum (*purum*) ſurculis pinnato-ſparſis, ſubulatis, foliis ovatis, obtuſis, conniventibus. *L. S. N. p.* 1336.

H. ubique in pratis et ſylvis. Fl. *Nov.* — *Februar.*

Hypnum (*Illecebrum*) ſurculis ramisque vagis, teretibus, erectiuſculis, obtuſis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in ſylvis, locis humidis: *unter dem Kloſterholze, gegen Staedtfeld zu.* Fl. *Nov.* et *Decembr.*

Hypnum (*cuſpidatum*) ſurculis vagis, foliis apice acuminato convolutis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in pratis ſpongioſis et uliginoſis, e. g. *unter dem Kloſterholze, im Iohannes-Thale.* Fl *Mart.* et *April.*

Hypnum (*ſericeum*) ſurculo repente, ramis confertis, erectis, foliis ſubulatis, antheris erectis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in arborum truncis, muris, ſaxis. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Hypnum (*velutinum*) ſurculo repente, ramis confertis, erectis, foliis ſubulatis, antheris ſubnutantibus. *L. S. N. p.* 1336.

H. ad arborum putridos truncos et ſaxa: *gegen Mosbach.* +. Fl. *Jan.* et *Febr.*

Hypnum (*ſerpens*) ramis filiformibus, foliis oblitteratis. *L. S. N. p.* 1336.

H. in ſaxis, in humo ſylvarum et ad putreſcentia lingna. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Hypnum (*ſciuroides*) ſurculis erectis, ramoſis, incurvatis. *L. S. N. p.* 1337.

H. ad truncos arborum praeſ. Quercus *roboris.* Fl. *Febr.* et *Mart.* ſed paullo rarius.

Hypnum (*myoſuroides*) ſurculis ramoſiſſimis, ramis ſubulatis, utrinque adtenuatis teretibus. *L. S. N. p.* 1337.

H. ad rupes et ad arborum putreſcentium, radices in ſylvis. Fl. *Febr*, et *Mart.*

FONTINALIS. 1053.

Fontinalis (*antipyretica*) foliis complicato-carinatis, trifariis, acutis, antheris lateralibus. *L. S. N. p.* 1337.

Muſcus aquaticus, *folio expanſo. C. B. Pr. p.* 152.

H. in rivulis; *im Landgrafenloche in dem durchflieſſenden Bache.* ✱. Fl. o.

BVXBAVMIA.

Buxbaumia (*aphylla*). *L. S. N. p.* 1332.

H. in

H. in nemoribus editioribus ad ſcrobium, cavernarum et viarum cavarum parietes, in pingui humo: *im Tannenwalde bei Wartenburg, um die Weinſtraße.* ♃. Fl. et vig. *Sept.* ad *Mai.*

*) Calyptra, quae revera eſt, reperitur med. *Octobr.* valde caduca.

BUXBAUMIA (*ſeſſilis*) SCHMIEDEL. *Diſſert. de Buxbaumia.*

Sphagnum acaulon, maximum, foliis in centro ciliaribus. DILLEN. *Hiſtor. Muſcor. p.* 253. *Tab. XXXII. Fig.* 13.

H. plantula, a me forſan primum in *Germania* 1759. reperta, in viis cavis et ad latera ſcrobium; *um die Weinſtraße, im Tannenwalde unter Wartenburg, gegen die Hoheſonne.* ⚲. Fl. *Nov.* — *Mart.*

Algae.

MARCHANTIA. 1061.

MARCHANTIA (*polymorpha*) calyce communi, decemfido. *L. S. N. p.* 1339.

Lichen petraeus latifolius, ſive Hepatica fontana officinarum. C. B.

H. ad madidos rupes et iuxta rivulos in ſylvis umbroſis: *im Iohannesthale und im Landgrafenloche.* Fl. *Jun.* et *Jul.*

MARCHANTIA (*conica*) calyce communi quinqueloculari, ſubovato. *L. S. N. p.* 1339.

H. in locis umbroſis: ſub petris excavatis et prominentibus: *im Landgrafenloche.* Fl. *Martio.*

IVNGERMANNIA. 1059.

IUNGERMANNIA (*aſplenoides*) frondibus ſimpliciter pinnatis, foliis pinnatis, ovatis, ſubciliatis. *L. S. N. p.* 1339.

Lichenaſtrum aſplenii facie pinnis laxioribus. DILLEN. *Hiſt. Muſc.* p. 482. Tab. LXIX. F. 5.

H. ad pedes rupium et montium umbroſos et perpetuum madidos: *im Landgrafenloche, bei dem gehauenen Stein, im Iohannesthale.* Fl. copioſiſſime dictis in locis, *April.*

Iungermannia (*polyanthos*) frondibus ſimpliciter pinnatis, foliis integerrimis, imbricatis, convexis. *L. S. N. p.* 1337.

H. in udis et ad rivulos: *im Landgrafenloche, auf dem Felſen in dem kleinen Bache,* +. Fl. *April.*

Iungermannia (*bidentata*) frondibus ſimpliciter pinnatis, apice floriferis, foliis bidentatis. *L. S. N. p.* 1337.

H. in viis cavis, in rimis petrarum, ad parietes ſcrobium: in ſylvis *meridionalibus.* Fl. *o*?

Iungermannia (*nemorea*) frondibus ſupra bipinnatis, apice floriferis, foliis ciliatis. *L. S. N. p.* 1337.

H. ad madidos rupes et ſpeluncarum parietes riguos: *im Landgrafenloche, um den gehauenen Stein, um die Iohannes-Kirche.* Fl. *April.*

Iungermannia (*albicans*) frondibus ſupra bipinnatis, apice floriferis, foliis linearibus, recurvatis. *L. S. N. p.* 1337.

H. in rupibus madidis et umbroſis: *im Georgenthale, hinter der Spitalswieſe, im Landgrafenloche.* +. Fl. *April.*

Iungermannia (*reptans*) frondibus ſubtus bipinnatis, apice reptantibus, foliis quadridentatis. *L. S. N. p.* 1338.

H. in ſylvarum viis cavis, locis acclivibus ad terram: *gegen die Hoheſonne, um den Inſelberg, im Kloſterholze.* Fl. *Mart.* et *April.*

Iungermannia (*complanata*) furculis repentibus, foliis inferne auriculatis, duplicato-imbricatis, ramis aequalibus. *L. S. N. p.* 1338.

H. in arborum corticibus, praeſertim annoſarum, in ſylvis. Fl. *Mart.* et *April.*

Iungermannia (*tamariſcifolia*) foliis imbricatis, ſerie duplici, ſuperioribus ſubrotundis, convexis, obtuſis, quadruplo maioribus. *L. S. N. p.* 1338.

H. in arborum corticibus et petris: in ſylvis ubique. Fl. *Febr.* et *Mart.*

Iun-

IUNGERMANNIA (*ciliaris*) ſurculis repentibus, foliis duplicato-imbricatis, inferne auriculatis ciliatis. *L. S. N. p.* 1338.

Lichenaſtrum ſcorpioides pulchrum villoſum. DILLEN. *Hiſt. Muſc.* p. 481. F. 4.

H. in riguis rupibus inter alios muſcos: *um die Iohanneskirche, im Landgrafenloche, um Wartenburg.* Fl. rariſſime, et unica vice illam florentem inveni in rupibus riguis, *um die Ioh. Kirche, Septentrionem* verſus, ſine *April.*

IUNGERMANNIA (*pinguis*) acaulis, fronde oblonga, ſinuata, pingui. *L. S. N. p.* 1338.

H. in parietibus riguorum rupium et in udis ſpeluncarum: *im Landgrafenloche, um die Iohannes-Kirche* cum Chryſoſplenio *oppoſitifolio.* +.Fl. $\frac{2}{3}$ *April.* prior.

IUNGERMANNIA (*furcata*) caulis fronde lineari, ramoſa, extremitatibus furcatis, obtuſiuſculis. *L. S. N. p.* 1338.

H. in rupibus ſpeluncarum riguis, ad arborum radices, *in ſylvis ſuburbanis.* Fl. rariſſime locis humidis *Mart.* initio.

LICHEN. 1065.

LICHEN (*ſcriptus*) lepros̃us, albicans, lineolis nigris, ramoſis, characteriformibus. *L. S. N. p.* 1340.

H. in arborum cortice praeſertim Fagi ſylvaticae. Vig. et Fl. *hyeme.*

LICHEN (*rugoſus*) leproſus, albicans, lineolis ſimplicibus punctisque nigris confertis. *L. S. N. p.* 1340.

H. in Fagi ſylvaticae cortice. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*geographicus*) leproſus, flaveſcens, lineolis nigris, mappam referens. *L. S. N. p.* 1340.

H. in rupibus: *um Wartenburg, im Frauentboerſchen Thale.* +. Fl. et vig. *vere* et *hyeme.*

LICHEN (*ſanguinarius*) leproſus, cinereo-vireſcens, tuberculis atris. *L. S. N. p.* 1340.

H. in Quercus *roboris* et Fagi *ſylvaticae*, item ſalicum *plurimarum* cortice. Fl. *auctumno* et *hyeme.*

LICHEN (*calcareus*) leproſus, candidus, tuberculis atris. *L. S. N. p.* 1340.

H. in rupibus: *meridiem* verſus: Fl. *hyeme.*

LICHEN (*reiectorum*) leproſus, candidus, tuberculis incarnatis. *L. S. N. p.* 1340.

H. in arborum, v. g. Salicum omnium, *cortice.* Fl. *Febr.*

LICHEN (*ſubfuſcus*) cruſtaceus, albicans, ſcutellis ſubfuſcis, margine cinereo, ſubcrenato. *L. S. N. p.* 1340.

H. in arborum, praeſertim Quercus *Roboris* et Fagi *ſylvaticae*, corticibus. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*centrifugus*) imbricatus, foliis multifidis, obſolete laevibus, albidis, centrifugis, ſcutellis rufo-fuſcis. *L. S. N. p.* 1340.

H. in rupibus montium editioribus: *um Wartenburg*, *auf der Kaff*, *im Georgenthale.* Fl. *hyeme.*

LICHEN (*ſaxatilis*) imbricatus, foliis ſinuatis, ſcabris, lacunoſis, ſcutellis folio concoloribus. *L. S. N. p.* 1340.

H. in rupibus editis. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*phyſodes*) imbricatus, laciniis obtuſis, ſubinflatis. *L. S. N. p.* 1340.

H. in arborum, praeſertim Quercus *Roboris*, truncis. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*olivaceus*) imbricatus, foliolis lobatis, nitidis, lividis. *L. S. N. p.* 1340.

H. in rupibus et arborum corticibus. Fl. *hyeme* et *vere* primo.

LICHEN (*ſtellaris*) imbricatus, foliis oblongis, laciniatis, anguſtis, cinereis, ſcutellis pullis. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arborum corticibus, praeſertim Salicum *annoſarum* et Pruni *ſpinoſae.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*ciliaris*) foliaceus, erectiuſculus, laciniis linearibus ciliatis, ſcutellis pedunculatis, crenatis. *L. S. N. p.* 1341.

H. in

H. in arborum corticibus montium altiorum, e. g. *auf der Weinſtraße, auf dem Hoerſelberge*, ventis expoſitarum. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*pulmonarius*) foliaceus, laciniatus, obtuſus, glaber, ſupra lacunoſus, ſubtus tomentoſus. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arborum annoſarum cortice: *gegen die Hoheſonne, um die Rüblerhäußgen.* +. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*furfuraceus*) foliaceus decumbens, furfuraceus, laciniis acutis, ſubtus lacunoſis, atris. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arborum corticibus, praeſertim Pini *ſylveſtris: im Walde nach Unckerroda und der Schmetten.* +. Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*farinaceus*) foliaceus, erectus, compreſſus, ramoſus, farinaceus, lateribus verrucoſis. *L. S. N. p.* 1341.

H. in ſylvis ad arborum truncos. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*fraxineus*) foliaceus, erectus, oblongus, lanceolatus, ſublaciniatus, lacunoſus, glaber, ſcutellis ſubpedunculatis. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arborum corticibus ventis expoſitarum: *auf dem Hoerſelberge, auf dem Petersberge u. ſ.* w. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*prunaſtri*) foliaceus, erectiuſculus, lacunoſus, ſubtus tomentoſus. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arborum truncis in ſylvis *ſuburbanis.* Fl. *hyeme.*

LICHEN (*calicaris*) foliaceus, erectus, linearis, ramoſus, lacunoſus, convexus, mucronatus. *L. S. N. p.* 1341.

H. in arboribus: *auf der Kaſſe, um die Weinſtraſſe, auf dem Vaecherberge.* Fl. *hyeme.*

LICHEN (*caperatus*) pallide viridis, rugoſus, margine undulatus. *L. S. N. p.* 1341.

H. in rupibus: *im Hahn, um Wartenburg, im Landgrafenloche.* +. Fl. *o?*

LICHEN (*aphthoſus*) coriaceus, repens, lobatus, obtuſus, planus, verrucis ſparſis, pelta marginali adſcendente. *L. S. N. p.* 1342.

H. in

H. in ſylvis et ad terram alios muſcos obtegit: *im Walde gegen Neuenhof, im Landgrafenloche, gegen die Hoheſonne.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*caninus*) coriaceus, repens, lobatus, obtuſus, planus, ſubtus venoſus, villoſus, pelta marginali adſcendente. *L. S. N. p.* 1342.

H. in *ſylvis* et *ericetis* ſuper alios muſcos, quos late ſaepe tegit.

LICHEN (*puſtulatus*) umbilicatus, ſubtus lacunoſus. *L. S. N. p.* 1342.

H. in rupibus apricis: *im Hahn, ueber dem Wolfgange.* ♃. Fl. *hyeme* et *vere* humido.

LICHEN (*cocciferus*) ſcyphifer, ſimplex, integerrimus, ſtipite cylindrico, tuberculis coccineis. *L. S. N. p.* 1342.

H. in ſylvis ad putridas arborum radices: *um Wartenburg, um Mosbach,* praeſertim ubi Pinus *ſylveſtris* tegit. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*pyxidatus*) ſcyphifer, ſimplex crenulatus, tuberculis fuſcis. *L. S. N. p.* 1342.

H. in ſylvis ad putridas arborum radices; *gegen die Hoheſonne.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*fimbriatus*) ſcyphifer, ſimplex, denticulatus, ſtipite cylindrico. *L. S. N. p.* 1342.

H. in ericetis et ſylvis verſus *meridiem.* Fl. *auctumno* et *hyeme.*

LICHEN (*gracilis*) ſcyphifer ramoſus, denticulatus, filiformis. *L. S. N. p.* 1342.

H. in ſylvis inter alios muſcos, praeſertim in *pinaſtretulis occidentalibus.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*rangiferinus*) fruticuloſus, perforatus, ramoſiſſimus, ramulis nutantibus. *L. S. N. p.* 1344.

α) Coralloides fruticuli ſpecie molle et candicans. DILLEN. *Hiſt. Muſc.* p. 107. Tab. XV. F. 29.

β) Coralloides fruticuli ſpecie candicans, corniculis rufeſcentibus. DILLEN. *Hiſt. Muſc.* p. 107. Tab. XV. F. 30.

H. α. et β. in ericetis et ſylvis. F. α. et β. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*uncialis*) fruticuloſus, perforatus, ramulis breviſſimis, acutis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in ericetis et ſylvis; *gegen die Hoheſonne, um Wartenburg.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*ſubulatus*) fruticuloſus, ſubdichotomus, ramis ſimplicibus, ſubulatis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in ericetis, in rupibus ſylvarum, inter alios muſcos. Fl. *Mart.* et *April.*

LICHEN (*paſchalis*) fruticuloſus, ſolidus, tectus, foliolis cruſtaceis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in terra argilloſa ſterili; *unter dem Rühlerhäuſsgen gegen Nordweſt.* ✶. Fl. *vere.*

LICHEN (*plicatus*) filamentoſus, pendulus, ramis implexis, ſcutellis radiatis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in ſylvis altiſſimis; *um die Rühlerhäuſsgen* de ramis pendens. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*iubatus*) filamentoſus, pendulus, axillis compreſſis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in altiſſimis ſylvis *meridionalibus; um die Rühlerhäuſsgen*, de ramis capillamenti inſtar pendens. ✛. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*chalybeiformis*) filamentoſus, ſubramoſus, decumbens, implicato-flexuoſus. *L. S. N. p.* 1343.

H. in rupibus et arborum truncis; praeſertim Betulae albae; *im Iohannesthale, um die Rühlerhäuſsgen, um die Viehburg an den Felſsen.* Fl. *hyeme* et *vere.*

LICHEN (*hirtus*) filamentoſus, ramoſiſſimus, erectus, tuberculis farinaceis, ſparſis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in arboribus ſylvarum. Fl. *hyeme.*

LICHEN (*floridus*) filamentoſus, erectus, ramoſus, ſcutellis radiatis. *L. S. N. p.* 1343.

H. in ſylvis ad arborum ramos. Fl. *hyeme.*

BYSSVS. 1071.

Byssus (*velutina*) filamentoſa, viridis. *L. S. N. p.* 1347.

H. ubique in putreſcenti ligno et antiquis aſſeribus. Fl. *auctumno* et *vere*.

Byssus (*ſaxatilis*) pulverulenta, cinerea, rupes operiens. *L. S. N. p.* 1343.

H. in rupibus ſylvarum: *meridiem* verſus. Fl. *hyeme* et *vere*.

Byssus (*candelaris*) pulverulenta, flava, lignis adnaſcens. *L. S. N. p.* 1347.

H. in arborum annoſarum corticibus, e. g. in Quercu *robore*, *auf der Weinſtraße*. Fl. *auctumno* et *vere*.

Byssus (*botryoides*) pulverulenta, viridis. *L. S. N. p.* 1347.

H. ad trabes aſſeresque putridos. Fl. *hyeme* et *vere*.

Byssus (*incana*) pulverulenta, incana, farinae inſtar ſtrata. *L. S. N. p.* 1347.

H. in ſemitis acclivibus ſylvarum, ad arborum *radices* et *ſtipites putreſcentes*, quos ſaepe obducit. Fl. *vere* et *auctumno*.

Byssus (*lactea*) pulverulenta, cruſtacea, albiſſima. *L. S. N. p.* 1347.

H. in plantis moribundis et foliis delapſis in ſylvis *ſuburbanis*. Fl. *auctumno*.

Byssus (*miniata*) fructificationibus ſparſis, filamentoſis, integris, tenuiſſimis et breviſſimis. Gleditsch. *Meth. Fung. p.* 23. *a.*

TREMELLA. 1067.

Tremella (*verrucoſa*) tuberculoſa, ſolida, rugoſa. *L. S. N. p.* 1344.

H. in rivulis et rupibus madidis: *um das Landgrafenloch*. ✝. Fl. *vere*.

Tremella (*Noſtoc*) plicata, undulata. *L. S. N. p.* 1344.

H. in

H. in gramineis locis editis: *im Georgenthal an den Reinen nach wenigen Lupniz.* Fl. *vere.*

Tremella (*purpurea*) ſubgloboſa, ſeſſilis, ſolitaria, glabra, *L. S. N. p.* 1347.

H. in ſepibus *ſuburbanis*, in *ramulis arborum* emortuis. Fl. *vere primo* et *hyeme.*

VLVA. 1069.

Vlva (*inteſtinalis*) tubuloſa, ſimplex. *L. S. N. p.* 1346.

H. in rivulis: *im Kipping und im Michelsbache, wo ſie ſehr flach flieſſen.* Fl. *vere* et *aeſtate.*

CONFERVA. 1070.

Conferva (*rivularis*) filamentis ſimpliciſſimis, aequalibus, longiſſimis. *L. S. N. p.* 1346.

H. in rivulis lente fluentibus et foſſis. Fl. *auctumno* et *vere.*

CHARA. 1066.

Chara (*vulgaris*) caulibus laevibus, frondibus interne dentatis. *L. S. N. p.* 1343.

Equiſetum foetidum ſub aqua repens. C. B. Prodr. p. 25.

H. in foſſis pratorum: *unter dem Kloſterholze, unter dem Moſeberge.* Fl. *Jun.* et *Jul.*

Fungi.

AGARICVS. 1047.

Agaricus volva exceptus, pileo conico in margine ſtriato, petiolo annulato, in baſin ſquamoſo-tuberoſam deſinente. Gleditsch. *Meth. Fung. n.* 1. *p.* 82.

α) Agaricus (*muſcarius*). *L. S. N. p.* 1348.

β) Agaricus *n. l. c.* Gleditsch. *Meth. Fung. p.* 83.

H. α. in ſylvis arenoſis, e. g. *betuletis: um Mosbach, im Kohlberge u. ſ. w.* β. in ſylvis; *im Iohannesthale.* ✱. Fl. α. *Sept.* et *Octobr.* β. *Octobr.*

AGARICUS ampliſſima volva exceptus, pileolo plano, ochroleuco verrucoſo, in margine ſtriato, lamellis candidis, petiolo annulato et fiſtuloſo, radice tuberoſa. GLEDITSCH. *M. Fung. p.* 85. *n.* 11. *c.*

H. in nemoribus umbroſis, editis: *auf der Weinſtraße, um Wartenburg.* Fl. *Sept.* et ½ *Octobr.*

*) Huic proxime accedit noſter, licet a BUXBAUMIO nimis brevibus petiolis delineatus ſit.

AGARICUS volva exceptus, pileolo campanulato, ſtriato, vertice laevi, petiolo annulato, cylindraceo-fiſtuloſo, in baſin roſtratam deſinente. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* 10. *p.* 89.

H. in ſylvis, nemoribus, cultis. Fl. ⅓ *Aug.* et ½ *Octobr.*

AGARICUS pileolo pulvinato, integerrimo et in centro profundius depreſſo, lamellis connexis, anguſtis et compactis, petiolo continuo, cylindrico et craſſo. GLEDITSCH. *Meth. Fung. p.* 97. *n.* x.

α) Agaricus (*piperatus*). *L. S. N. p.* 1348.
β) Agaricus GLEDITSCH. *M. Fung. n.* x. *d. p.* 100.
γ) Agaricus GLEDITSCH. *Meth. Fung. n.* x. *a. p.* 98.

H. α. in ſylvis ſubumbroſis: *gegen den Klasberg, um die Weinſtraße;* β. in nemoribus et ſylvis: *Kohlberg, Kloſterholze;* γ. in pratis exſuccis; *vor Stedtfeld.* Fl. α. ⅓ *Jul.* et *Aug.* β. *Jul.—Octobr.* γ. ⅓ *Aug.* et ½ *Sept.*

AGARICUS pilo hemisphaerico, in centro depreſſo et in margine fornicato, petiolo brevi et craſſo. GLEDITSCH. *Meth. Fung. n.* XI. *p.* 101.

α) *An* Agaricus (*delicioſus*)? *L. S. N. p.* 1348.
β) Agaricus. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* XI. *a. p.* 101.
γ) Agaricus. GLEDITSCH. *M. F. n.* XI. *e. p.* 103. SCHAEFFER *Bayer. Schwämme. n.* 64. *T.* 73.

H. α.

H. *α.* in ſylvis et paſcuis; *im Moſeberg, unter Wartenburg.* ♃. *β.* in paſcuis et ſylvis praeſertim betuletis: *um Mosbach, auf dem Ziegenrück.* *γ.* in ſylvis: *um Rammesborn, im Moſeberg.* Fl. *α. Sept.* *β.* $\frac{1}{2}$ *Aug.* et *Sept.* *γ.* $\frac{1}{2}$ *Aug.* et *Sept.*

Agaricus (*chantarellus*) ſtipitatus, lamellis ramoſis, decurrentibus. *L. S. N. p.* 1348.

α) Agaricus Gleditsch. *M. F. n.* 12. *p.* 102.

β) Agaricus *ſtipite ſulcato, pileolo turbinato, medio pervio, lamellis decurrentibus rugoſis ramoſis.*

H. *α.* in nemoribus montoſis: *Kloſterholz, Klasberg, Frommeshof*; *β.* in ſylvis ad putridas arborum radices: *um die Weinſtraße.* Fl. *α. Aug.* et *Sept.* *β.* $\frac{1}{4}$ *Aug.* et *Sept.*

β. Elvelam facile mentitur.

Agaricus (*androſaceus*) ſtipitatus, albus, pileo plicato, membranaceo, ſtipite nigro. *L. S. N. p.* 1349.

Agaricus. Gleditsch. *M. F. N.* xv. *p.* 108.

H. in ſepibus et frutetis. Fl. *Sept.* et $\frac{1}{4}$ *Octobr.*

Agaricus pileolo plano, viſcido, citrino et ſplendente, vertice in conum acutum faſtigiato, lamellis rarioribus. Gleditsch. *M. Fung. n.* xvii. *a. p.* 109.

Agaricus (*clavus*)? *L. S. N. p.* 1349.

H. in paſcuis et pratis exſuccis; *um das Gefilde, unter dem Kloſterholze.* Fl. $\frac{1}{2}$ *Aug.* et *Sept.*

*) Fungi magnitudo pluvioſo tempore mirifice augetur.

Agaricus pileo papillari, ampliſſimo, in margine fornicato, lacero, et filamentoſo, petiolo annulato, procero, inferius pilei acetabulo inſerto. Gleditsch. *M. F. n.* xx. *p.* 141.

H. Fungus magnifico habitu praeditus in paſcuis editis et ſylvis: *auf dem Ziegenrück, gegen die Schmetten auf dem Ruhlerwalde.* Fl. *Jul.* et *Aug.*

Agaricus (*campeſtris*) ſtipitatus, pileo convexo, ſquamato, albido, lamellis rufis. *L. S. N. p.* 1348. Schaeffer *n.* 17. 7. 18.

α) Agaricus, Gleditsch. *M. F. n.* xxi. *p.* 115.

α) Agaricus. Gleditsch. *M. F. n.* xxi. *a. p.* 116.

H. α. in paſcuis et ruderatis: *gegen Mosbach und Krauthauſen u. ſ. w.* β. in paſcuis: *auf der Kuffe.* ✱. Fl. α. ½ *Aug.* et *Sept.* β. ½ *Sept.* et ½ *Octobr.*

Agaricus (fimetarius) ſtipitatus, pileo campanulato, lacero, lamellis nigris, lateraliter flexuoſis, ſtipite fiſtuloſo. *L. S. N.* p. 1349.

α) Agaricus. Gleditsch. *M. F. n.* xxiv. *p.* 122. Schaeffer *Bayeriſche Schwämme, n.* 45. *T.* 52.

β) Agaricus. Gleditsch. *M. F. n.* xxiv. *a. p.* 123. Schaeffer *n.* 8. *Tab.* 8.

H. α. in ſtipitibus putreſcentibus: *zwiſchen Mosbach und Ruhl;* β. in paſcuis et ruderatis. Fl. α. *Sept.* β. *Octobr.* et ½ *Nov.*

Agaricus (*umbelliferus*) ſtipitatus, pileo plicato, membranaceo, lamellis baſi latioribus. *L. S. N. p.* 1349. Schaeffer *B. S. n.* 56. *T.* 63.

Agaricus? Gleditsch. *M. F. n.* xxv. *p.* 126.

H. in ſylvis umbroſis ad putreſcentia ligna. Fl. *Octobr.*

Agaricus ex una baſi multiplex, pileo croceo plano, maculis ſpadiceis vario, lamellis viridulis denſis, petiolo cylindrico, annulato et fiſtuloſo, dilutius flaveſcente. Gleditsch. *M. F. n.* xxviii. *c. p.* 132. Schaeffer *B. S. n.* 42. *T.* 49.

H. in ſylvis ad arborum putreſcentes ſtipites, *im Rübler-Walde, um Mosbach u ſ. w.* Fl. *Aug.* et ½ *Sept.*

Agaricus (*violaceus*) ſtipitatus, pileo rimoſo, margine violaceo, tomentoſo, ſtipite coeruleſcente, lana ferruginea. *L. S. N. p.* 1349.

H. in ſylvis: *gegen den Klasberg, und im Eichhölzgen, auf dem Rüblerwalde.* Fl. ½ *Aug.* et *Sept.*

Agaricus (*cinnamomeus*) ſtipitatus, pileo ſordide flavo, lamellis luteo-rufis. *L. S. N. p.* 1348.

H. in ſylvis: *Klasberg und Eichhölzgen.* Fl. ½ *Aug.*

Aga-

Agaricus (*mucoſus*) pileo pulvinato, lamellis decurrentibus luridis, raris. Schaeffer *B. S. n.* 31. *T.* 36.

H. in Pineto: *bei dem Rammesborn.* Fl. ¼ *Aug.* et *Sept.*

*) Stipes *teretiuſculus*, *baſi incraſſatus*, *obtuſus*, *fibris capillaribus ſparſis tectus*, *ſuperne contractus*, *ſubincurvus*, *pullus*, *craſſo muco ad medium uſque obductus*, *ſolidus*, *lamellis pilei vix longior*, *carne baſeos citrina*, *apicis candida friabili.*

Pileus *primum hemiſphaericus*, *deinde orbicularis*, *pulvinatus*, *margine adtenuato inflexo*, *medio rubellus*, *ambitu pullus*, *muco craſſo tectus*, *cuticula lamellis craſſiori*, *ſeparabili.* Lamellae *arcuatae*, *inferne anguſtiores*, *undulatae*, *ramoſae*, *adſcendentes decurrenteſque rarae*, *luridae*, *polline pullo tectae.*

**) *Fungus* totus refert ante *pilei* expanſionem ovum apici impoſitum, muco craſſiſſimo, *volvae* inſtar, obvolutum; ne quidem pluviis emolliendo, qui deinde in maxima fungi parte remanens, hunc ab omnibus aliis *agaricis* noſtri agri facile diverſum reddit. Finito florendi tempore a vermibus celerrime comeditur et in nigrum liquamen diffluit.

Agaricus (*quercinus*) acaulis, lamellis labyrinthiformibus. *L. S. N. p.* 1349. Schaeffer *B. S. n.* 50. *T.* 57.

Agaricus. Gleditsch. *M. F. n.* xxx. *p.* 134.

H. in ſylvis, e. g. ad ſtipites Fagi *ſylvaticae.* Fl. *auctumno* — *April.*

Agaricus ſeſſilis, ſquamoſus, lobatus et villoſus, lamellis diſſectis. Gleditsch. *M. F. n.* xxxi. *p.* 134.

H. in ſtipitibus Fagi *ſylveſtris* caeſae, verſus *meridiem.* Fl. *auctumno.*

Agaricus parvus, ſeſſilis, ſquamoſus et ſemicircularis, ſuperne fulvus et glaber, inferne purpureus. Gleditsch. *M. F. n.* xxxii. *a. p.* 136.

Agaricus (*alneus*)? *L. S. N. p.* 1349.

H. in ſylvis ad arborum exciſos truncos; *auf der Weinſtraße.* Fl. *auctumno* et *hyeme.*

*) *Fun-*

*) Fungus recens *viſcidus* et *glutinoſus*, exſiccatus *ſuperne ſcabriuſculus* et *farinaceus* eſt. Baſis ſaepe in petiolum *teretem*, aliquando *canaliculatum* abit, lamellae *anguſtiſſimae* vix *pilei ſubſtantia latiores*, *rugoſae* et *diſſectae* ſunt, color *pilei* ſuperne *ſordide luteus*, lamellarum *ex luteo rubellus* eſt.

BOLETVS. 1015.

Boletus pileolo hemiſphaerico, tubulis angulatis, petiolo ventricoſo. Gleditsch. *M. Fung. n.* 1. *p.* 63.

α) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* 1. *a. p.* 63.

β) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* 1. *b. p.* 64.

γ) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* 1. *d. p.* 64.

δ) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* 1. *g. p.* 65.

H. *α.* in ſylvis: *im Klafterholze, gegen die Hohe Sonne*; *β.* in ſylvis: *um den Klasberg, am Vaecberberge*; *γ.* in ſylvis: cum prioribus; *δ.* in paſcuis ſylvarum: *gegen Unckerroda.* Fl. *α.* ½ *Aug.* et *Sept.* *β.* eodem tempore; *γ.* *Sept.* et *Octobr.* *δ.* *Octobr.* et ½ *Nov.*

Boletus tubulis connexis, pileolo orbiculari et plano, ſuperne lineis concentricis diſtincto, centro excavato, petiolo brevi et tenui. Gleditsch. *M. F. n.* II. *p.* 62.

H. in ſylvis: *im Iohannes-Thale, gegen die Weinſtraße.* Fl. *Sept.*

Boletus coriaceus, ſquamoſus, ſeſſilis et multiplex, lobis varie diviſis et expanſis, tubulis tenuiſſimis, convexis, anguloſis. Gleditsch. *M. F. n.* III. *p.* 70.

α) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* III. *a. p.* 71.

H. in ſylvis ad arborum exciſos truncos: *auf der Weinſtraße.* *α.* in arboribus annoſis ſepium ſuburbiorum. Fl. *auctumno — vere.*

α. eodem tempore.

*) Tandem in Hydnum tranſit.

Boletus (*igniarius*) **acaulis, pulvinatus, laevis, poris tenuiſſimis.** *L. S. N. p.* 1350.

α) Bo-

α) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* xii. *p.* 78.

β) Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* xii. *c. p.* 79.

H. *α.* ad arborum truncos praeſertim Betulae *albae* annoſae; *β.* in ſalicis moribundae trunco, ad *Neſſam.* Fl. *α.* et *β.* *auctumno — vere.*

*) Pori ſaepe evaneſcunt.

HYDNVM. 1076.

Hydnum (*imbricatum*) ſtipitatum, pileolo convexo, imbricatum. *L. S. N. p.* 1350.

Boletus. Gleditsch. *M. F. n.* vi. *p.* 74.

H. in ſylvis montoſis: *im Kohlberg, Weinſtraße, Moſeberg.* Fl. ½ *Aug.* et ½ *Sept.*

Hydnum acaule, imbricatum, ovatum, pulvinatum, gelatinoſum, ſuperne violaceum, inferne hyalinum, pellucidum.

An *Lichen agaricus gelatinoſus cryſtallinus?* Halleri, Ruppii *Flora Ienenſ. p.* 363.

H. in ſtipite putreſcente Pini *ſylveſtris: unter Wartenburg gegen Unckerroda.* ✱. Fl. ½ *Aug.* et *Sept.*

PHALLVS. 1077.

Phallus (*eſculentus*), ſtipite nudo, rugoſo, pileo ovato. *L. S. N. p.* 1350. *Spitzmorchel.*

Phallus. Gleditsch. *M. F. n.* 10. *p.* 59.

H. in paſcuis editioribus verſus *meridiem:* in betuletis *um Mosbach.* ✱. Fl. *April.* et ½ *Mai.*

Phallus (*impudicus*) volvatus, ſtipitatus, pileo celluloſo. *L. S. N. p.* 1350.

Phallus. Gleditsch. *M. F. n.* ii. *p.* 55.

H. in nemoribus: ſemel a me repertus: *um die Sau gegen Unckerroda.* ✱. Fl. ½ *Sept.*

ELVELA.

GLEDITSCHII *Meth. Fung. p.* 36.

ELVELA (*mitra*) pileo deflexo, adnato, lobato, difformi. *L. S. N. p.* 1351.

Elvela GLEDITSCH. *M. F. p.* 38. *n.* I. *ç.*

H. in nemore: *gegen die Sau*, in ſemitis. ✱. Fl. *Sept.*

ELVELA lamina gyroſa, ſubinaequalis, pileoli forma deorſim late et fimbriatim expanſa. GLEDITSCH. *M. F. n.* II. *p.* 31.

H. in ſylvis ſubarenoſis et paſcuis: in betuletis, *um Mosbach.* +. Fl. *April.* et ½ *Mai.*

ELVELA ſeſſilis, membranacea, rugoſa, criſpa, in formam gyroſam et concavam varie complicata. GLEDITSCH. *M. F. n.* III. *p.* 39.

Tremella (*Auricula*). *L. S. N. p.* 1344. *Judas-Schwamm.*

H. in caudicibus moribundi Sambuci *nigrae:* in ſepibus *ſuburbanis: im Hahn.* +. Fl. *Octobr.* et *Nov.*

ELVELA petiolata, tubuloſa, margine inaequali, lacero et multifido. GLEDITSCH. *M. F. n.* IV. *p.* 40.

H. in nemoribus lapidoſis: *gegen Unckerroda.* Fl. *Aug.* et ⅓ *Sept.*

ELVELA turbinata, patula, diſco foraminulis pertuſo, baſi breviſſima. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* VII. *p.* 44.

H. in ſylvis: *vor der Hohen Sonne*, in ſemita. ✱. Fl. *Octobr.*

ELVELA hemisphaerica, excavata et ſeſſilis, intus candida, glabra, extus piloſa et ſubobſcura. GLEDITSCH. *M. F. n.* XI. *a. p.* 46.

*) *a*) Elvela. GLEDITSCH. *M. F. n.* XI. g. *p.* 49.

H. in ſemitis nemorum: *im Kloſterholze, unter Wartenburg.* +. *α.* in ſolo argilloſo: *im Moſeberge.* ✱. Fl. et *α. Sept.* et *Octobr.*

*) *a*) Corpus *hemiſphaericum, intus aurantium laeviſſimum, extus albidum, verſus baſin ſubvilloſum, leviter percuſſum, pollinem ſubtiliſſimum ex interna ſuperficie ſpargit.*

ELVELA membranacea, multiplex, membranis ſeſſilibus, fimbriato-plicatis. GLEDITSCH. *M. F. n.* x. *p.* 51.

α) Elvela. GLEDITSCH. *M. F. n.* x. *a. p.* 57.

H. in arborum caeſarum ſtipitibus in ſylvis: *auf der Weinſtraße, im Kloſterholze:* ſaepe in trabibus humidis in ipſa urbe, *α.* eodem loco: *hinter Wartenburg.* Fl. et *α. autumno.*

PEZIZA.

GLEDITSCHII *Meth. Fung. p.* 136.

PEZIZA ſeſſilis corpore campanulato, integerrimo. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* I. *p.* 131.

Peziza (*lentifera*). *L. S. N. p.* 1351.

α) Peziza. GLEDITSCH. *M. F. n.* I. *p.* 138.

H. ad aſſeres putreſcentes et in ſtipitibus: *im Klemda-Garten.* +. *und im Mosbacher-Holze. α.* ad caudices putreſcentes: *im Moſeberge, Kloſter-Holze, Kohlberge.* Fl. et *α. autumno.*

CLAVARIA. 1081.

CLAVARIA minor, lutea, corpore ſimpliciſſimo, gracili, integro et obtuſo. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* I. *f. p.* 28.

H. in paſcuis: *vor Stedtfeld, im Kloſterholze und auf der Weinſtraſſe.* +. Fl. *autumno.*

CLAVARIA ex una baſi multiplex, corpore fiſtuloſo inferius craſſo, ſuperius ſenſim acuminato. GLEDITSCH. *M. F. n.* II. *p.* 30.

H. in paſcuis: *vor Stedtfeld unter dem Holze.* ✱. Fl. $\frac{8}{9}$ *Aug.* poſt.

CLAVARIA (*coralloides*) ramis confertis, ramoſiſſimis, inaequalibus. *L. S. N. p.* 1358.

α) Clavaria. GLEDITSCH. *Meth. Fung. n.* III. *p.* 31. *Hirſchſchwamm.*

β) Clavaria. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* III. *b. p.* 32.

Digitized by Google

γ) Clavaria. GLEDITSCH. *M. F. n.* III. *d. p.* 32.

δ) Clavaria. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* III. *f. p.* 32.

H. α. in ſylvis umbroſis: *im Kohlberge*, *Kloſterholze.* β. in nemoribus editioribus: *um den Klasberg.* γ. in nemoribus: *um die Weinſtraſſe.* δ. in arborum putreſcentium ſtipitibus: *im Kohlberge bei Rothenhof.* ✳. Fl. α. et β. ½ *Aug.* et *Sept.* γ. et δ. *Sept.*

CLAVARIA (*Hypoxylon*) ramoſa, cornuta, compreſſa. *L. S. N. p.* 1351.

H. in ſtipitibus putreſcentibus ſylvarum: *um Mosbach*, *im Kloſterholze.* Fl. *auctumno.*

LYCOPERDON. 1082.

LYCOPERDON (*Boviſta*) ſubrotundum, lacerato dehiſcens. *L. S. N. p.* 1352.

Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* I. 143. *Boviſt.*

α) Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* I. *a. p.* 143.

β) Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* I. *b. p.* 143.

γ) Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* I. *c. p.* 144.

δ) Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* I. *l. p.* 147.

ε) Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* I. *n. p.* 149.

H. α β. γ. δ. in paſcuis: *gegen Mosbach*, *Wartenburg*, *ums Gefilde, und die Weinſtraße;* ε. in nemoribus ad arborum radices: *um die Weinſtraße.* Fl. *auctumno;* β. *Jul.* — *Sept.* γ. ½ *Jul.* et *Aug.* δ. *Sept.* et *Octobr.* ε. *Aug.* et *Sept.*

LYCOPERDON (*epidendron*) cortice farinaque purpurea. *L. S. N. p.* 1352.

Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fung. n.* IV. *p.* 150.

H. in lignis putreſcentibus: *auf dem Rühlerwalde*, *im Tannenwalde bei Wartenburg.* Fl. ½ *Aug.* et *Sept.*

LYCO-

Digitized by Google

LYCOPERDON (*cervinum*) centro ſolidiuſculum farinifero, radice deſtitutum. *L. S. N. p.* 1352.

Lycoperdon. GLEDITSCH. *M. Fungor. n.* VII. *c. p.* 155.

H. in paſcuis: *auf der Weinſtraſſe und auf dem Rüblerwalde.* Fl. *Sept.*

MVCOR. 1083.

MUCOR (*ſphaerocephalus*) perennis, ſtipite filiformi, nigro, capitulo globoſo, cinereo. *L. S. N. p.* 1352.

H. in putreſcentibus vegetabilibus. Fl. ſub calore *veris* aut *autumni.*

MUCOR (*mucedo*) ſtipitatus, capſula globoſa. *L. S. N. p.* 1352.

H. in putreſcentibus variis regni vegetabilis et animalis corporibus.

SERIES GENERVM
FLORAE ISENACENSIS
SECVNDVM SEXVALE SYSTEMA.

CLASSIS I.
MONANDRIA.
Monogynia.

Salicornia I.

Digynia.

Callitriche II.

CLASSIS II.
DIANDRIA.
Monogynia.

Liguſtrum I.
Syringa I.
Veronica XI.
Verbena I.
Lycopus I.
Salvia I.
Circaea II.

Digynia.

Anthoxanthum I.

CLASSIS III.
TRIANDRIA.
Monogynia.

Valeriana IV.
Iris II.
Cyperus I.
Scirpus V.
Eriophorum I.

Digynia.

Panicum III.
Alopecurus II.
Phleum I.
Milium I.
Agroſtis III.
Dactilis I.
Aira V.
Melica II.
Poa VII.
Briza I.
Feſtuca V.
Bromus V.
Avena III.
Arundo II.
Lolium II.
Hordeum II.
Triticum II.
Cynoſurus II.

Trigynia.

Holoſteum I.
Montia I.

CLAS-

CLASSIS IV.

TETRANDRIA.

Monogynia.

Dipſacus II.
Scabioſa III.
Plantago III.
Sanguiſorba I.
Gallium X.
Aſperula III.
Sherardia I.
Cornus II.
Alchemilla I.

Digynia.

Cuſcuta I.
Aphanes I.

Tetragynia.

Sagina I.
Potamogeton III.

CLASSIS V.

PENTANDRIA.

Monogynia.

Echium I.
Pulmonaria I.
Lithoſpermum II.
Symphytum I.
Borago I.
Lycopſis I.
Cynogloſſum I.
Myoſotis I.
Anagallis I.
Lyſimachia III.
Primula II.
Menyanthes I.
Convolvulus II.
Datura I.
Hyoſcyamus I.
Verbaſcum III.
Vinca I.
Solanum II.
Phyſalis I.
Atropa I.
Phyteuma II.
Campanula VIII.
Lonicera II.
Rhamnus II.
Evonymus I.
Ribes IV.
Hedera I.
Glaux I.

Digynia.

Aſclepias I.
Gentiana IV.
Chenopodium VIII.
Herniaria I.
Vlmus I.
Eryngium I.
Sanicula I.
Heracleum I.
Oenanthe I.
Caucalis II.
Daucus I.
Tordylium II.
Peucedanum I.

Conium

Conium I.
Athamanta II.
Bupleurum III.
Laſerpitium II.
Sium II.
Angelica I.
Scandix II.
Chaerophyllum V.
Aethuſa I.
Phellandrium I.
Seſeli I.
Paſtinaca I.
Anethum I.
Aegopodium I.
Apium I.
Pimpinella I.
Carum I.

Trigynia.

Viburnum II.
Sambucus II.
Staphylaea I.
Alſine I.

Tetragynia.

Parnaſſia I.

Pentagynia,

Linum I.
Droſera I.

Polygynia.

Myoſurus I.

CLASSIS VI.

HEXANDRIA.

Monogynia.

Berberis I.
Leucoium I.
Narciſſus I.
Allium III.
Convallaria V.
Anthericum II.
Ornithogalum II.
Aſparagus I.
Lilium I.
Acorus I.
Iuncus VIII.
Peplis I.
Colchicum I.
Triglochin II.
Rumex VIII.

Polygynia.

Aliſma I.

CLASSIS VII.

HEPTANDRIA.

Monogynia.

Trientalis I.

CLASSIS VIII.

OCTANDRIA.

Monogynia.

Epilobium IV.
Oenothera I.

Vacci-

Vaccinium II.
Erica I.
Daphne I.

Trigynia.

Polygonum VII.

Tetragynia.

Paris I.

CLASSIS IX.
ENNEANDRIA.

Hexagynia.

Butomus I.

CLASSIS X.
DECANDRIA.

Monogynia.

Monotropa I.
Pyrola III.

Digynia.

Scleranthus II.
Chryſoſplenium II.
Saxifraga II.
Gypſophila I.
Saponaria II.
Dianthus VI.

Trigynia.

Arenaria III.
Stellaria IV.
Cucubalus I.
Silene II.

Pentagynia.

Sedum IV.
Spergula I.
Ceraſtium IV.
Agroſtemma I.
Lychnis III.
Oxalis I.

CLASSIS XI.
DODECANDRIA.

Monogynia.

Aſarum I.
Lythrum I.
Portulaca I.

Digynia.

Agrimonia I.

Trigynia.

Reſeda II.
Euphorbia VI.

Dodecagynia.

Sempervivum I.

CLASSIS XII.
ICOSANDRIA.

Monogynia.

Philadelphus I.
Prunus III.

Digynia.

Crataegus III.

Trigynia.

Sorbus I.

Pentagynia.

Meſpilus II.
Pyrus II.
Spiraea II.

Polygynia.

Roſa IV.
Rubus IV.
Tormentilla I.
Fragaria I.
Potentilla IV.
Geum II.

CLASSIS XIII.

POLYANDRIA.

Monogynia.

Papaver IV.
Chelidonium I.
Actaea I.
Ciſtus I.
Tilia I.
Nymphaea I.

Trigynia.

Delphinium I.
Aconitum I.

Pentagynia.

Aquilegia I.
Nigella I.

Polygynia.

Clematis I.
Thalictrum II.
Helleborus I.
Caltha I.
Anemone V.
Trollius I.
Ranunculus XII.
Adonis I.

CLASSIS XIV.

DIDYNAMIA.

Gymnoſpermia.

Leonurus I.
Glecoma II.
Mentha V.
Teucrium I.
Aiuga II.
Betonica III.
Lamium III.
Galeopſis IV.
Stachys III.
Nepeta I.
Ballota I.
Marrubium I.
Scutellaria I.
Thymus II.
Prunella I.
Origanum I.
Clinopodium I.

Angioſpermia.

Orobanche I.

Digitized by Google

Lathraea I.
Euphraſia III.
Rhinanthus I.
Melampyrum IV.
Scrophularia II.
Digitalis II.
Antirrhinum IV.
Pedicularis II.

CLASSIS XV.

TETRADYNAMIA.

Siliculoſa.

Draba I.
Myagrum II.
Iberis I.
Alyſſum I.
Cochlearia I.
Thlaſpi IV.

Siliquoſae.

Rhaphanus I.
Eryſimum IV.
Cheiranthus I.
Arabis I.
Braſſica II.
Turritis III.
Dentaria I.
Cardamine IV.
Sinapis II.
Siſymbrium IV.

CLASSIS XVI.

MONADELPHIA.

Decandria.

Geranium X.

Polyandria.

Malva III.
Althaea I.

CLASSIS XVII.

DIADELPHIA.

Hexandria.

Fumaria II.

Octandria.

Polygala I.

Decandria.

Spartium I.
Geniſta II.
Anthyllis I.
Ononis II.
Orobus II.
Lathyrus IV.
Vicia VII.
Aſtragalus II.
Trifolium XIII.
Hedyſarum I.
Coronilla I.
Hippocrepis I.
Medicago III.
Ervum II.
Lotus I.

CLASSIS XVIII.

POLYADELPHIA.

Polyandria.

Hypericum VII.

CLASSIS XIX.

SYNGENESIA.

Polygamia aequalis.

Cichorium I.
Hypocheris III.
Tragopogon II.
Picris I.
Leontodon III.
Sonchus II.
Scorzonera II.
Crepis III.
Chondrilla I.
Prenanthes I.
Lactuca I.
Hieracium VIII.
Lapſana I.
Hyoſeris I.
Carlina II.
Cnicus II.
Arctium I.
Carduus IX.
Serratula II.
Onopordon I.
Eupatorium I.
Bidens II.

Polygamia ſuperflua.

Artemiſia III.
Tanacetum I.
Conyza I.
Gnaphalium IV.
Bellis I.
Matricaria III.
Chryſanthemum III.
Doronicum I.
Arnica I.
Inula III.
Erigeron II.
Solidago II.
Senecio VI.
Tuſſilago III.
Aſter II.
Anthemis III.
Achillaea II.

Polygamia fruſtranea.

Centaurea V.
Coreopſis I.

Polygamia neceſſaria.

Filago III.
Othonna I.

Monogamia.

Iaſione I.
Viola V.
Impatiens I.

CLASSIS XX.

GYNANDRIA.

Diandria.

Orchis IX.
Satyrium I.

Ophrys

Ophrys III.
Serapias IV.
Cypripedium I.

Polyandria.

Arum I.

CLASSIS XXI.

MONOECIA.

Monandria.

Zannichellia I.

Diandria.

Lemna III.

Triandria.

Carex XVI.
Sparganium I.
Typha II.

Tetrandria.

Vrtica II.
Betula II.

Polyandria.

Myriophyllum I.
Ceratophyllum I.
Poterium I.
Fagus I.
Quercus I.
Corylus I.
Carpinus I.

Monadelphia.

Pinus IV.

Syngeneſia.

Bryonia I.

CLASSIS XXII.

DIOECIA.

Diandria.

Salix IX.

Tetrandria.

Viſcum I.

Pentandria.

Humulus I.

Octandria.

Populus II.

Enneandria.

Mercurialis II.

Monadelphia.

Iuniperus I.

CLASSIS XXIII.

POLYGAMIA.

Monoecia.

Holcus I.
Vaillantia II.
Acer III.
Atriplex II.

Dioecia.

Fraxinus I.

CLASSIS XXIV.

CRYPTOGAMIA.

Filices.

Equiſetum IV.
Ophiogloſſum I.

Osmunda II.
Acroſtichum I.
Polypodium VI.
Aſplenium II.
Pteris I.

Muſci.

Lycopodium II.
Sphagnum I.
Phaſcum I.
Polytrichum I.
Mnium X.
Bryum XX.
Hypnum XXV.
Fontinalis I.
Buxbaumia II.

Algae.

Marchantia II.
Iungermannia XI.
Lichen XXXVII.
Byſſus VII.
Tremella III.
Vlva I.
Conferva I.
Chara I.

Fungi.

Agaricus XIX.
Boletus IV.
Hydnum II.
Phallus II.
Elvela VII.
Peziza I.
Clavaria IV.
Lycoperdon III.
Mucor II.

Digitized by Google

TRIGA OBSERVATIONVM
SARCO - HYDROCELES
RARAE MAGNITVDINIS HISTORIAS
EXHIBENTIVM,
SVBIVNCTA SIMVL
DISQVISITIONE CAVSSARVM,
CVR SARCO-HYDROCELE
IN TESTE SINISTRO FREQVENTIVS,
QVAM DEXTRO OCCVRRAT?
EXPOSITA
A
GEORGIO BALTHASAR STOLLE,
Medicinae Doctore et Practico Suevofurtenſi, Caeſareaeque
Leopoldino-Carolinae Academiae Naturae Curioſorum
Phaeton V.
DICTO.

Con-

Digitized by Google

Conſpectus Disquiſitionis.

I. Prooemium. §. I.

II. Expoſitio diverſarum, Auctorum inter ſe diſcordantium, ſententiarum, de uſitatiore Sarcoceles ſede. §. II.

III. Inſtituti ratio ipſa §. III. ſcilicet

IV. Demonſtratio veritatis hiſtoricae, quod in teſte ſiniſtro ſarcocele frequentius occurrat, quam in dextro, et quidem

א. a poſteriori, ſive ab experientia §. IV. V.

* ſi a cauſſa interna oritur. §. VI.

ב. a priori ſive ex ipſa morbi natura, ubi evincitur

A. ipſa morbi Sarcoceles eſſentia. §. VII. et

* Obiectione, quod ſcilicet non Sarcoma ſit, §. VIII. remota et refutata,

B. demonſtratur, quod Scirrhus teſticuli ſit,

1. ex ipſa morbi natura et geneſi, quae nimirum oritur:

a) a nimia humorum congeſtione ab obſtructis viſceribus in vaſa genitalia coactu §. IX. id quod

1. ex lege hydraulica, et

2. ex experientia §. X.

3. ex experimentis in animalibus captis §. XI. liquet; inde oritur

b) In-

b) Inflammatio teſtis ipſa §. XII. cuius

α) Signa eſſentialia §. XIII.

β) Tranſitus in

aa) Scirrhum et

bb) Cancrum, qui veram Sarcocelen conſtituunt, §. XIV. explicantur

2. ex Auctorum conſenſu. §. XV.

V. Refutatio opinionum Auctorum a nobis diſſentientium §. XVI.

VI. Hydroceles naturae et geneſeos ſuccincta explicatio §. XVII.

VII. Rationes ipſae enodantur, cur Sarcocele crebrius teſti laevo, quam dextro inſideat, et quidem

aa. generatim §. XVIII.

bb. ſpeciatim nimirum

αα) prima. §. XIX. XX. XXI.

ββ) ſecunda. §. XXII. XXIII.

γγ) tertia. §. XXIV.

δδ) quarta. §. XXV.

εε) quinta. §. XXVI.

cc. ſpecialiſſime, §. XXVII.

dd. refutatio ſententiae Hildani noſtrae adverſae et huius doctrinae uſus. §. XXVIII.

OBSERVATIO I.

Titius, habitu corporis teneriori et infirmo praeditus, vitam umbratilem vivens eamque ſedentariam, diſcordia et rixis domeſticis fere quotidianis laceſſitus, diu multumque cum ſymptomatibus hypochondriacis conflictatus fuit, quae, quum interdum incrementum quidem caperent, a periodico autem per vaſa haemorrhoidalia ſanguinis fluxu, modo parciori modo largiori, rurſum miteſcerent, ideoque eius labores, in pane lucrando quotidiano, aſſiduos, vix interrumperent, floccipendebat, vano deluſus praeiudicio, vires naturae, in debellandis eiusmodi incommodis, ſuffecturas eſſe ſatisque validas.

Anno 1760. menſe Octobris in itinere conſtitutus, coeli proceloſi et pluvioſi inclementiam tantam expertus eſt, ut febre correptus, vix ad ſuos redux, membra delaſſata lecto tradere cogeretur. Poſtridie, excretione ſanguinis haemorrhoidalis redeunte, morbi remiſſionem ſentiebat. Pomeridie autem ira vehementiſſime percullſus, ſanguinis fluxu ſubito ceſſante, ſumma eum invaſerat praecordiorum anxietas, plenaria virium et appetitus deiectio, vomitus cum doloribus colicis et lumborum, atque febris, ſingularis plane, uti dixit, indolis. Haec enim quovis triduo periodice cum frigore revertebatur ſatis notabili, quod aeſtus pariter immodicus excipiebat, quo poſt meridiem miteſcente quidem, non tamen prorſus intermittente, novos praedicti aeſtus inſultus, ſingulis diebus, coelo veſperaſcente, absque tamen frigore praevio redeuntes, mediaque nocte itidem remittentes, paſſus eſt aegrotus. Silentio neutiquam eſt praetereundum, quod fando plus vice ſimplici ab illo accepi, ſe nimirum, quoties frigus, quovis triduo revertens, ipſum adorſum eſſet, toties, praeter ſummam illam

prae-

praecordiorum anxietatem, dolores colicos reſuſcitari ſenſiſſe, horumque tormenta, poſtquam aliquoties abdomen aeque ac regionem lumbarem quam crudeliſſime excruciaſſent, ex improviſo, priori ſede in abdomine ſenſim derelicta, in teſticulum lateris ſiniſtri migraſſe, illum una cum funiculo ſpermatico eiusdem lateris intumuiſſe, cruciatusque in eodem genuiſſe tantos, ut ad quemvis tactum ingemiſcens ſui interitum parari credidiſſet. Febre illa, quae ſemitertiana Pathologis audit, venaeſectione et medicamentis, neſcio quibus, aegerrime fugata, et incendio teſticuli una cum acutiſſimo dolore paucis diebus praeterlapſis quadantenus conſopitis, eiusdem tumore licet parum imminuto leviorique, attamen duriore quam antea ſuperſtite, utcunque convaluit aeger. Etenim ab eo inde tempore crebrioribus alvi obſtructionibus, adpetitu vago, borborygmis, tumore abdominis ſenſim pedetentimque increſcente, doloribusque colicis, a leviſſima cauſa recrudeſcentibus, cum oris ſiccitate et ſiti praeternaturali obnoxius, ultra ſemeſtre ſpatium valetudine uſus fuit dubia et ſatis infirma.

Calamitatis ſuae pertaeſus, eo tempore Agyrtae cujusdam, confinia civitatis noſtrae ſalutantis et thraſonianis pollicitationibus pharmaca ſua aegrotantibus obtrudentis, medicationi ſe permiſit, qui morbum ab impuro coitu contractum falſo credidit, eundemque medicamentis multifariis, tam ore capiendis, quam teſticulo, falſo pro venereo habito, externe applicandis, expugnandum et eradicandum aggreſſus eſt. Miſero vero aegroto, magmata Thraſonis antivenerea ſedulo haurienti, praeter dolores abdominis atque teſticuli, eorundem quoque tumorem in dies augeri perſentiſcenti, alia iſte exhibuit ſorbillanda. Tantum vero abfuit, ut ab iisdem quidquam levaminis, ne minimum quidem, in eius redundaret valetudinem, ut potius omnia in peius ruitura animadverteret afflictus. Sumto enim medicamento, confeſtim quidem cruciatus ſopiri in corpore ſuo animadvertebat credulus aeger, diriores vero

 auctio-

auctioreſque paucis horis praeterlapſis refricabantur. Irrita igitur ſpe, menſis ſpatio cum priſtina ſanitate in gratiam redeundi, conſiliis huius Medicaſtri uſus, iam vero deluſus, dimiſit impoſtorem vagabundum. Hoc facto, nulla fere dies ſine minis increſcentis mali praeteriit. Teſticulus enim, licet induratus, antea tamen fere prorſus indolens, nunc in dies non ſine maximo doloris ſenſu in maius pondus et volumen excrevit, abdominisque tumor et inflatio mirum in modum ita fuerunt auctae, ut crebrius crepaturam minitarentur, et tandem aegrotum, abdomen ſuum nimis ponderoſum diutius circumferre impotentem, grabatulo affigerent. Tantis aerumnarum fluctibus ſubmerſus me in conſilium vocari iuſſit. Venienti mihi lacrymabundus aegrotus narravit, quae relata retuli, ſuperadditis querelis, ſibi, appetitum cibis vel concoctu facillimis expleturo, ventriculum inflari, praecordiorum anxietatem, nauſeam cum doloribus colicis, teſticuli cruciatus ſemper renovantibus, progigni; quodſi vero hiſce calamitatibus deterritus in ieiuniis miſeriarum quaereret ſolatium, modo lipothymiam, modo anorexiam cum borborygmis, ranarum coaxantium clamorem aemulantibus, obortis, haud leviorem ipſi creare moleſtiam. Denudato deinde corpore obſtupui, extremitates corporis iſtius ſuperiores et pectus adeo marcida conſpiciens atque conſumta, ut vix cutis oſſa tegeret; inferioribus e contrario, una cum pene, mirum in modum oedemate tumefactis. Inprimis ſcrotum et abdomen monſtri quid prae ſe tulerunt: Prius enim itidem oedematoſum, teſtes recondidit, quorum dexter quidem paulo maior fuit, quam in ſtatu naturali deprehenditur, ſiniſter vero adeo infartus tumidusque fuit, ut ab infantis recens nati capite parum, immo nihil, magnitudine abludens, duritie et gravitate lapidem aemularetur, cuius facies ſuperior et margines quaquaverſum inaequaliter intumuerunt, inferior autem ſuperficies aequaliter diſtenſa fuit et tumefacta, non ſecus, ac ſi digitus explorans gliſcendo veſi-

cam

eam in ea parte, aqua turgentem, tangeret. Poſterius, ſcilicet abdomen, in modum tympani tumidum, inflatorum inteſtinorum iuga non ſolum, ſed etiam in ſiniſtri hypochondrii regione tantum exhibebat tumorem, verſus umbilicum atque dextra ilia vergentem, tactuique parum vel prorſus nihil cedentem, qui non in manus explorantes tantum, ſed et in oculos incurreret. Huic lernae malorum, nulla plane arte medicabilium, febrem hecticam ſimul coniunctam tandem cataſtrophen additutam eſſe, flebile denunciavi ſolatium. Dictum, factum. Nonnullis enim hebdomadibus praeterlapſis, dolorum, quorum hactenus plenariam requiem nunquam ſenſerat, acerbiſſimorum cruciatus repente eius abdomen occupabant atque adeo torquebant, ut miſeri planctus gemitusque animo, vel ſcopulis immobiliori, moverent miſericordiam. Alvo eius ſegniori et plerumque, niſi medicamentis reſerata, obſtructa, in hiſce rerum anguſtiis iterum clysmate emollita, excrementisque nigricantibus, picis ad inſtar prodeuntibus, ſubitaneum tantorum tormentorum ſoporem ſenſerat aeger; ſuperveniente vero mox apoplexia, virium reliquiae, quae perexiguae fuerunt, prorſus exſtinctae ſunt, aeſtuque vehementi partes internas exurente; externis algido ſudore ſuperfuſis, ſoporoſus per integrum fere diem ſuperſtes atque agonizans, rebus humanis tandem aliquando exemtus fuit. In perſcrutandis tantarum aerumnarum fontibus curioſus, a defuncti uxore et parente etiam atque etiam petii veniam, corpus beate mortui cultro anatomico aperiendi, ſed fruſtra; ſollicitavi iterum, iterumque ferens repulſam, ſurdis fabulam narravi. Germani denique fratris iſtius, in re anatomica non prorſus hoſpitis, miniſterio adiutus, voti mei, licet clandeſtino modo, compos factus fui, eoque cum Chirurgo et binis, quibus defunctus, dum viveret, familiariter uſus fuit, praeſentibus, ſectionem demum aggreſſus ſum. Diſſectum igitur ſcrotum enucleavi, utrumque teſticulum denudavi, quorum dexter quodammo-

do inflatus et maior erat, quam in ſtatu ſano plerumque deprehenditur; ſiniſter vero eiusmodi praebuit ſpectaculum, ut nemo adſtantium eum ſine ſtupore adſpicere potuerit. Habitus enim illius ſupra iam delineatus inaequaliter tumidus, inteſtinula quaſi indurata referebat, duritieque lapidi vix cedens, in infima parte veſica, humoris feroſi, tunicas vaginalem inter et albugineam collecti, menſurae fere quadrante repleta, erat obvelatus ac volumine auctus. Ipſe teſticuli tumor induratus, quem, cum aquoſo iunctim ſumtum, Chirurgi vulgo Hydro-Sarcocelen ſive herniam aquoſo-carnoſam ſalutare amant, quatuor libras et quod excurrit ponderans, ex funiculo pendebat ſpermatico, qui itidem induratus adeo intumuerat, ut quinque digitorum in faſciculum complicatorum volumen, niſi ſuperaret, certe aequaret, funemque nauticum referret. Ob volumen hocce nimis monſtroſum iſtum conſervari volui; aſt, vix pauci menſes praeteriere, cum eundem in mucum purulentum reſolutum collapſumque viderem, quocirca in eius nucleo pus iamiam illum ſenſim exedens, reconditum fuiſſe, opinatus ſum.

Hiſce ita cognitis, integumentis communibus et muſculis abdominalibus demtis, ipſum abdominis cavum aperui, quod conſpicientibus tantum incuſſit ſtuporem, ut iam attoniti adſtantes mihi cauſſam morbi, omnem omnino medelam reſpuentis, illis explicanti, adſtipularentur. Oſtendimus nimirum, praeter liquoris ichoroſi copiam haud mediocrem, tumorem alium ſatis monſtroſum, integrum fere abdominis ſpatium occupantem, per integumenta communia, uti ſupra iam innuimus, conſpicuum atque palpabilem, qui in ſiniſtro hypochondrio in tantum adſcenderat collem atque faſtigium, ut inteſtini coli curvaturam ibi ſatis notabilem et ſollemniter in gyrum contortam, explicaret et e ſede ſua naturali dimoveret. Ipſum inteſtinum colon cum coeco mirum in modum inflatum, et ad crepaturam usque fere flatibus turgidum, eidem praefato tumori affixum fuit, et, ubi in inteſtinum rectum deſinens ultimam

mam formare ſolet curvaturam, anguſtius redditum, puncta necroſi ſiderata exhibebat conſpicienda. Cuncta vaſa, per integrum fere coli tractum, in ea parte, qua huic tumori accreverat, atrorubente ſanguine referta erant et turgida. Inteſtina, quae vocant tenuia, et imprimis ileum atque ieiunum, itidem praeter conſuetudinem inflata, tam inter ſe, quam cum illo tumore conglutinata atque coalita viſa, ab eodem tumore ad dimidium abſcondebantur. Ablatis poſtea inteſtinis craſſis et ex parte tenuibus, illius tumoris focum atque fomitem penitius cognovi et rimandum ſuſcepi. Fuit ſcilicet meſenterium ſteatomatoſum, cuius utraque lamella a materia adipoſa ſeu ſebacea, uti videbatur, pollice uno alterove craſſa et tumefacta, in meditullio ſuo liquorem ex albo flaveſcentem, puri, quod chirurgi ita vocant, cocto parum vel nihil abſimilem, continebat. Idem ſteatoma meſenterii, quod umbilicalem, utrasque lumbares hypochondriacasque regiones et imprimis ſiniſtras tenebat occupatas, ulteriorem funiculi ſpermatici indurati decurſum accuratius rimaturo cultro anatomico aditum reddidit perdifficilem. Id pro certo affirmare poſſumus, eandem funiculi inaequaliter tumidi et indurati partem, quae corpus pampiniforme ſalutatur ab Anatomicis, omnium craſſiſſimam et maxime infarctam fuiſſe deprehenſam; ipſa autem ſpermatica vaſa in ſui origine quadruplo, immo adhuc amplius, capaciora a conſtanti alias naturae lege deflexiſſe et aberraſſe. Vaſa haec memorata et renalia unacum rene ſiniſtri lateris, pariter ſteatomatoſo adipe obvoluta erant; Ren ipſe marcidus et eius vaſa emulgentia, licet paucum ſanguinem nigrum continentia, collapſa et prae illis, ad dextrum renem tendentibus, multo ampliora apparuerunt. Lien ſolito maior ſanguine pariter nigricante erat refertus: Pancreas ex parte materia, uti videbatur, cretacea induratum. In Hepatis ſimiliter morboſi et ſatis ponderoſi ſuperficiebus aeque atque meditullio, tubercula quam plurima ſcirrhoſa, globulos luſorios referentia et mentientia conſpeximus

mus obvia. Cordis thalamum dextrum polypoſo cruore impletum; ſiniſtrum vero ab eodem vacuum et exinanitum contemplandum exhibuimus.

OBSERVATIO II.

Tragico hocce et ſatis funeſto morbi exitu contriſtatus Caius, eodem tempore teſticulum pariter ſiniſtrum Hydro-Sarcocele adfectum circumferens, diuturnisque dorſi cruciatibus, a nimio eiusdem pondere ortis auctisque, motus, eundem ſibi caſtratione auferri paſſus eſt: Qui a Chirurgo noſtrate utcunque feliciter exſectus, integra Medicorum noſtratium corona praeſente, duo dimidiumque pondo, ni fallor, ponderavit, excepta aqua, quippe quae etiam albugineam inter et vaginalem tunicas collecta, ob incautam vero huius veſicae laeſionem a Chirurgo perpetratam, antea iam exhauſta fuit et profuſa. Caeteroquin habitus huius σαρκοκηλης ſupra iam delineato, ſi a volumine illo nimis monſtroſo diſceſſeris, adeo ſimilis fuit, ut vix ovum ovo deprehendatur ſimilius. Analogam harum herniarum iconem contemplari geſtiens, figuram IV. ab Excell. Heiſtero in Diſſertatione, de Hernia carnoſa vulgo Sarcocele dicta, Helmſtad. 1754. delineatam, videat. Superficie inaequali fuit teſtis ſcirrhoſus, duritieque tanta, ut cultro diſſecanti aegre ſuperari poſſet. Ipſe vero teſticulus, transverſus, licet aegerrime, diſſectus, colorem ex flavo palleſcentem exhibuit. Cicatrice vulneri obducta, per trimeſtre ſuperſtes vitae valetudinisque in dies infirmioris reliquiis fruebatur aeger. Phthiſis a liene, nimium quantum infarcto et indurato, nata, eiusdem vitae ſanitatisque reliquias lento gradu ad metam fatalem deduxit.

OBSERVATIO III.

Poſtremo anno 1765. Piſtor quidam per ſemeſtre ſpatium cauſarius et poſt febrem quartanam, praepoſtere curatam,

tabe,

Digitized by Google

tabe, omnes corporis vires depaſcente, correptus, crebris doloribus colicis pertinacique alvi ſegnitie laceſſitus vixit. Nonnullis hebdomadibus ante, quam fatis fungeretur, nocturno ſopore laſſa membra refecturus, tam atrocibus corripiebatur inteſtinorum torminibus, ut ne tactum quidem abdominis, tympani inſtar a flatibus tumidi, perferre poſſet. Vix ac ne vix quidem tantos cruciatus miteſcere ſenſit iſte aegrotus, cum praeter teſtis itidem ſiniſtri maximum dolorem, cum ſenſu pali ardentis, regioni lumbari ſiniſtrae infixi ſtipatum, eiusdem teſticuli tumorem, in modum ovi gallinacei et, trium circiter hebdomadum progreſſu, in pugni magnitudinem creſcentem, animadverteret adflictus. Volumen hepatis adeo increverat, ut etiam in hypochondrio dextro partem illius haud exiguam induratam vel infarctam tangere potuerim, ob quam cauſam ſubinde color faciei ictericus, totusque corporis habitus cachecticus fuit. Febris lenta, in phreniticam tandem degenerans, eundem vitam ſuam calamitoſam cum morte ſatis praematura commutare coëgit. Id, quod maxime dolendum venit, eſt, quod vana et ſtolida opinio praeconcepta, neſcio quae, animum plebis a cultro anatomico, in demortuis morborum mortisque cauſſas inveſtigaturo, noſtra etiamnum aetate deterreat; hac enim occoecati domeſtici binorum horum defunctorum ſuperſtites, reluctati fuerunt atque mihi impedimento, quo minus corporum denatorum penetralia curatius recludere potuerim.

DISQVISITIO CAVSSARVM
CVR SARCO-HYDROCELE IN TESTE SINISTRO FREQVENTIVS, QVAM IN DEXTRO OCCVRRAT?

§. I.

En tibi, Lector benevole, trigam Obſervationum Sarco-Hydroceles rarae magnitudinis hiſtorias exhibentium, in quibus varia notatu digniſſima occurrere, lubentiſſime fateberis. Sic candido calculo dignum eſſe exiſtimamus, febrem ſemitertia-

 nam,

nam, cuius fomes et focus uſitatiſſime Meſenterium eſſe ſolet, etiam heic ex eiusdem inflammatione propullulaſſe. Deinde ſicco prorſus pede praeterire ſteatoma illud ponderoſum atque monſtroſum in Meſenterio obvium, nefas foret, cuius generis exempla bina me in Theatro anatomico Xenodochii Regii, quod Argentorati floret, vidiſſe, probe memini, quorum alterum ſeptendecim, alterum viginti quatuor libras, ſi calculum recte poſui, ponderavit, et cum hoc, niſi graviori pondere, certe eodem fuiſſe noſtrum Meſenterii Steatoma, pro certo aſſeverare poſſum. Poſthaec idem Steatoma inflammationi Meſenterii ſua incunabula debere, non ſine ratione contendimus. Ne vero nimis longi ſimus, miſſis hiſce, ὡς ἐν παρόδῳ recenſitis, in praeſenti non poſſumus non, quin palam confiteamur, oculos animumque noſtrum inprimis in ſe convertiſſe: Primo monſtroſum Sarco-hydroceles volumen: Secundo hanc Sarcocelen ſubinde teſtem ſiniſtrum prae dextro infeſtare: Tertio eandem modo Meſenterii, modo Hepatis, Lienis Pancreatisque obſtructionem et infarctum, modo dolores colicos, eosque acerbiſſimos, concomitari, hacque ſemel nata, dolorum ſaevitiam ſopiri, vel ſaltem miteſcere. Ut igitur certior fierem, an ex conſtanti fidae experientiae lege contingat, ut magis et uſitatius in laevo teſte, quam dextro, domicilium ſuum figat Sarcocele, non modo quae experientia edoctus ſum et literis in memoriae meae ſubſidium conſcripſi, ſed etiam Auctorum de hoc morbo agentium, monumenta ſedula manu evolvi atque revolvi.

§. II.

Si igitur variae ſummorum ceteroquin in arte chirurgico-medica Virorum ſententiae, de uſitatiore Sarcoceles ſede, aperiendae ſunt et recenſendae, quilibet ſtatim intelligat, earum diſcrepantiam eſſe tantam, ut animum, nullis rationibus certis et indubitatis inſtructum, omnino detineant ſuſpenſum. Sic illuſtris *van* Swieten ipſe auctor eſt, aliquando, inquiens, in utroque teſte, ſaepius in alterutro tumorem naſ-

ci

ci *a*); utri autem innaſcatur? non definit. E contrario circa dextrum utplurimum teſticulum hernias carnoſas oriri, raro circa ſiniſtrum, HILDANUS putat *b*). Huic adverſam plane ſententiam fovere RIOLANUM, MOLINETTUM et LINDENIUM *c*), ſiniſtrum teſtem maiorem facientes, refert HALLERUS: An vero ex certa obſervatione id eveniat, ipſe addubitat; diſertis enim ibidem innuit verbis, ſe facilius *H. Fabricio ab Aquapendente* credere, ſaepe quidem inaequales eſſe, legem vero, uter maior ſit? non obſervare *d*). Eandem ſententiam iam ETMÜLLERUM amplexum fuiſſe, notum eſt; graviſſimis enim verbis legimus tradentem: Sarcocele communis eſt ambobus teſtibus; ſiquidem tam in dextro, quam in ſiniſtro et Hydrocele et Sarcocele obſervata fuit *e*).

§. III.

Quae cum ita ſint, ultro liquet, nos actum non eſſe acturos, ſi quaeſtioni: An Sarcocele teſtium alterutri frequentius inſideat? et utri eorum? deinde etiam cur id eveniat? diiudicandae et dirimendae iam immoramur. Quod ut a nobis rite peragatur, ex uſu erit atque neceſſe, ut primo ex argumentis, a poſteriori, uti aiunt, ſeu ab experientia fida, qua nihil certius eſt nihilque teſtatius, deſumtis, evincamus, quod in latere laevo frequentius occurrere ſoleat quam in dextro hernia carnoſa; quo facto, ſecundo rationes ex ipſa corporis humani fabrica depromtas, easque certiſſimas, cur eidem crebrius uſu veniat? fuſius ſubnexuri ſumus, quo aſſertum noſtrum ſupra omnis ſobriae dubitationis aleam ponamus.

a) Vid. Commentar. in H. Boerhaave Aphoriſmos de cognoſcendis et curandis morbis. Hildburgh. 1747. §. 484. p. 846.
b) Vid. Obſervation. et Curation. Chirurgic. Cent. IV. Obſerv. LXIV.
c) In Phyſiologia, pag. 270.
d) H. Boerhaave Praelect. Academicae c. notis Halleri, §. 645. not. 1.
e) Operum Medicor. Tom. II. Libr. III. cap. I. Art. V. pag. 992.

§. IV.

Si igitur, ut priori ſcopo ſtatim ſatis fiat, ea ingenue atque aperte dicenda ſunt, quae, ex quo in campo medico-chirurgico excolendo deſudavi, experientia duce et magiſtra didici, inficias ire non poſſum, me in tanto maiorem raptum fuiſſe admirationem et attentionem, cum animadverterem, morbos varios, quibus teſticuli in viris aeque, ac ovaria in feminis obnoxia ſunt, ſiniſtri lateris partes ante dictas frequentius quam dextri, occupare. Sic probe memini, me tam Argentorati, cum ſtudiorum cauſſa ibi morarer, quam alibi locorum, plus vice ſimplici defunctarum feminarum abdomina aperuiſſe et ovarium ſiniſtrum nunc hydrope affectum, nunc ſcirrhoſum inveniſſe: In cuius rei documentum et dexterrimum Anatomiae Profeſſorem eius Academiae Dn. D. Pfeffingerum, et praeſtantiſſimum Artis obſtetriciae Magiſtrum et Praeceptorem meum nunquam ſatis colendum, Dn. D. Friedium, utrosque teſtes oculatos, nominaſſe ſufficiat. Quandoquidem inter cetera, hac occaſione animum meum redit memoria Virginis, cui nimia ventris intumeſcentia dum viveret, furtivae graviditatis ſuſpicionem movit; ventre autem poſt eius obitum repentinum menſe Auguſti anni 1761. eodem Doctore Pfeffingero adſtante, adaperto, praeter enormem hydropem aſciten, ſiniſtrum ovarium ſcirrhoſum, magnitudine caput infantis recens nati aemulans, immo ſuperans, et adeo ponderoſum deprehendimus, ut Uterum ipſum extra abdomen protruderet, qui uteri prolapſus ob eandem cauſſam nullis adminiculis in priſtinum naturalem locum retropelli et reſtitui poterat. Analogum pariter ſtupendum Ovarii itidem ſiniſtri, hydatidibus, puſtulis, et ulceribus obſeſſi, quae mala etiam in ſcirrhoſi ovarii modo memorati ſinu obvia conſpeximus, pondusque XII. librarum ſuperantis exemplum, a noſtro iam relato parum abludentis, dexterrimus olim *Henricus* Bassius commemorat *f*). Memini porro, in Thea-

f) Obſervat. anatomico-chirurgic. Decad. IV. Obſ. VIII.

Theatro anatomico regii ſeu militaris Xenodochii, quod in eadem urbe floret, me variorum demortuorum militum ſcrota aperuiſſe, eorundemque teſticulos utplurimum ſiniſtros modo tumidos, modo induratos, modo inflammatos, modo prorſus corruptos inveniſſe; et ſi uterque teſticulus male affectus fuerat, ſiniſtri tamen volumen dextro maius plerumque reperiebatur. Ipſos quoque teſticulos venereos ſiniſtri lateris prae dextro frequentiores eſſe, ipſa experientia edoctus fui. Accedit, plures maritos, et praeſertim hypochondriacos atque haemorrhoidarios, anxias querelas mihi aperuiſſe, teſticulum plerumque ſiniſtrum crebrius ſibi ex improviſo inflari, iſtum ipſis pendendo dolere greſſumque impedire; eundem tamen modo quieta cubatione ſupina, modo alvo laxiore facta, aut etiam, dummodo doloris vehementia permitteret, ſeminis eiaculatione rurſus diſcuti. Neque heic intertexere, inopportunum erit, quae, haec dudum iam praemeditatus, in tympanitico annotavi. Paucis ſcilicet abhinc menſibus Dietloffrodam, pagum quatuor circiter milliaria a Suevofurtho noſtro diſſitum, ab aegro Paſtore Eccleſiae eiusdem vocatus fui, ibique inter alios aegros offendi tympanite iam confectum ruſticum et articulo mortis pedetentim appropinquantem, qui ſimiliter, praeter diros abdominis cruciatus, de teſtis ſiniſtri, in ovi anſerini magnitudinem paucis abhinc diebus intumeſcentis, vehementiſſimo dolore conqueſtus eſt.

§. V.

Quid? quod, ut adverſae ſententiae Patronos ſiniſtrum teſtem, prae dextro, germanum et uſitatiſſimum Sarcoceles conceptaculum negantes, ſuo, ut aiunt, gladio iugulemus, eisdemque calculum ſuum, noſtrae ſententiae adiiciendum, extorqueamus, aſſumimus, quae de frequentiore Hydroceles domicilio, uno veluti ore, contendunt, dicentes nempe, Herniam aquoſam, ſi ex cauſſa interna ac latente originem habet, utplurimum ſiniſtram ſcroti partem occupare, ſeroſumque hu-

morem illum in membrana teſtem involvente, erythroidea di-ſta, colligi *g*) vel, ut Boneti verbis utamur, Hydrocelen, dicentis, a latente cauſſa originem ducentem, nunquam alium, quam ſiniſtrum teſtem occupaſſe, diligenter nobis inquirentibus obſervatum *h*). Atqui deinceps (§. XVII.) evicturi ſumus, Hydrocelen, ſi Sarcoceles inveteratae comes eſt, ut de quibus heic nobis ſermo eſt, iisdem cauſſis ſua debere incunabula. Nonne igitur iure meritoque colligere nobis licitum erit, easdem cauſſas eosdem effectus edituras eſſe, ideoque Hernias carnoſas ſiniſtras crebriores eſſe quam dextras. Noviſſime, ne quis nos mera luxuriantis ingenii figmenta heic narraſſe ſibi perſuadeat, nec deſunt teſtimonia Auctorum, quos experientia pariter docuit, teſticulum ſiniſtrum prae dextro ſaepius maiorem offendi, quosque, ſi vacaret eſſe longiori, in medium producere poſſem. Sufficiat teſtem, omni exceptione maiorem, *Caſp.* Bartholinum appellaſſe, qui ſiniſtrum teſtem dextro ſemine magis turgentem plenioremque, nec non maiorem graviſſimis verbis commemorat *i*).

§. VI.

Haec (§. IV. V.) modo memorata, cum triga Obſervationum collata, me moverunt, ut nullus dubitarem, quin palam contendam, Sarco-hydrocelen, ſi a cauſa interna fuerit producta, ſiniſtrum teſtem ſollemnius crebriusque infeſtare, quam dextrum. Tantum tamen abeſt, ut hoc aſſerto contendere velim, ex conſtanti naturae lege nullaque habita cauſſarum ratione Sarco-hydrocelen, ſiniſtrum teſticulum occupare, ut potius affirmem, herniam carnoſam aeque ac aquoſam, ſi a cauſ-

ſa

g) Hildanus, libr. cit. Cent. IV. Obſerv. LXVI. p. 114.

h) In Sepulchreto ſ. Anat. pract. Tom. III. Sect. XXX. Obſerv. I. p. 20. et 15. qui ibidem pag. 13. Horstium hernias aquoſas lateri ſiniſtro valde familiares aſſerentem allegat.

i) Inſtitution. Anatomic. a Th. Bartholino edit. Lugd. Batav. cIↄIↄcxli. pag. 120. 122.

ſa externa naſcitur, modo dextrum, modo ſiniſtrum, teſtem laceſſere et inflare; ſin vero citra externam cauſſam violentam oriatur, ceteraque fuerint paria, uſitatius ſaepiusque ſibi ſedem in ſiniſtri lateris teſte, quam dextri figere.

§. VII.

Perſpecta iam morbi noſtri veritate hiſtorica, in eo eſſet, ut ſtatim argumenta ex ipſa corporis noſtri ſtructura traderemus et explicaremus, quo quilibet intelligeret, cur Sarcocele hoc, nec alio, modo evenire ſoleat; cum vero his, pro eo ac merentur, intelligendis, plurimum luminis ipſa Sarcoceles eſſentiae explicatio afferat, expediet, ut antea huius affectus indolem enodandam aggrediamur. Si itaque dicendum, quid ſit, de quo nobis ſermo eſt? Herniam carnoſam, Graecis Σαρκοκήλη dictam, *Teſticuli Scirrhum* ſalutare, nulli dubitamus, quum non modo ipſe fiendi modus, ſymptomataque eſſentialia, omnem ſcirrhum concomitantia, ſed etiam eiusdem in carcinoma degeneratio et denique unanimis plurimorum in ſcientia chirurgica certe Principum conſenſus afferti noſtri veritatem evincant.

§. VIII.

Quo afferto dicam non ſcripturi ſumus contendentibus, Sarcocelen potius Sarcomatis, quam Scirrhi, indolem et naturam prae ſe ferre, quum tumor carnoſus ſit, qui, teſticulo aut vaſis ſpermaticis aut faciei internae Dartos adhaerens, et a nutritia lympha in celluloſam harum partium telam copioſius affluente, ibidemque coacervata, et tractu temporis in carnoſam mutata ſubſtantiam, ortum duceret *k*). Verum enim vero, ſi quis Sarcocelen ideo Sarcoma appellare vellet, quia temporis tractu in ſubſtantiam, uti Veteres dixerunt, carnoſam mutatur; eidem omnis tumor in corpore noſtro obvius, qui temporis pro-

k) Confer. SPACHII Diſſ. inaug. Caſum Sarco-hydroceles exhibens. Argent. 1761. pag. 13. et quibus ille ſuccinuit.

progreſſu in eandem cum Sarcocele ſubſtantiam carnoſam mutatur, Sarcomatis nomine inſigniendus eſſet; ſic uteri, mammarum, aliarumque partium ſcirrhi, Sarcomata eſſent appellandi, quia eandem indolem, Antiquitati ita vocatam, carnoſam immo etiam pene lapideam *l*), quam in prima atque ſecunda Obſervatione offendiſſe ſupra iam aſſeruimus, tempore labente, induere uſu veniunt. Quantum autem abeſt, ut ſibi quis perſuaderi patiatur, mammarum ſcirrhos et Sarcoceles in veram lapideam, calcariam, ſiliceamve naturam degeneraſſe, quia ita videntur et difficulter diſſecari queunt; tantum abeſt, ut credamus, eas indolem et ſubſtantiam vere carnoſam induere, quia Auctoribus ita videtur; nos potius affirmamus, genuinam huius diverſae Sarcoceles ſubſtantiae atque indolis materialem cauſſam a coagulo partis feroſo lymphaticae, in vaſculis ipſis plus minusve indurato, omnis ſcirrhi vero fomite, naſci, quam ob cauſſam tam colorem flavo-albeſcentem exhibet, quam cultro diſſecanti modo magis, modo minus renititur; id quod ex infra enodandis clarius adhuc diſpaleſcet. Deinde eos ipſa vocabulorum analogia in errorem adductos eſſe, veroſimile eſt: quilibet enim, me quoque ſilente, utrumque verbum Σαρκοκήλης et Σαρκόμαλος graeco vocabulo τῆς Σαρκος ſua debere incunabula ſtatim intelligit. Enim vero tenento illi, non unam eandemque ſignificationem apud venerandam antiquitatem habuiſſe τῆς Σαρκος vocabulum; generatim omnia in corpore noſtro, quae mollia attactu ſunt, quorumque fabricam ignorabant, Veteres Σαρκας dixiſſe; ſpeciatim vero quintuplicem carnem, et inter illas etiam glandulosſam eos ſtatuiſſe, non minus erudite et verboſe, quam de induſtria *Abrahamus* KAAU enucleavit *m*). Multo minus ſuam ſententiam tueri poſſunt iſti, ſi, falſo et ſiniſtre ad

l) BASSIUS in libr. cit. Dec. II. Obſ. VI. de Mammarum ſcirrho ſiliceam pene nacto naturam.

m) Vid. Perſpiratio dicta Hippocrati anatomice illuſtrata. Lugd. Bat. 1738. Cap. XXV. περι σαρκων.

Digitized by Google

ad illuſtr. *van* Swieten teſtimonium provocantes, fingunt, quod ſcirrhus ſtricte ſic dictus ſedem ſuam in ſola glandula habeat *n*). Ita quidem docere illuſtrem *van* Swieten verum eſt: Scirrhi proprie dicti, inquientem, ſedes glandula eſſe videtur, ſive folliculus cavus, cuius latera omnis generis vaſculis conſtant *o*); eam vero ſolam ſedem eſſe, neutiquam adſtruit; quin immo, diſertis innuit verbis, etiam in aliis corporis locis, ita enim paulo infra pergit, in quibus arterioſa fabrica, absque folliculorum talium interpoſitione, ſecretus humor in communi quodam receptaculo colligitur, ſimilia mala, ſcilicet ſcirrhos, oriri poſſe, ipſeque ſtatim ibidem exempli gratia in medium profert teſtem ſcirrhoſum. Tenento igitur iſti, ſcirrhum in glandula naſci, non quatenus eſt glandula, ſed quatenus ex vaſculis omnis generis, germano ſcirrhi conceptaculo, eſt fabrefacta. Nec maiorem, immo nullam prorſus, veritatis ſpeciem conciliant ſententiae ſuae, affirmantes, Sarcocelen Sarcomatis ſpeciem eſſe, quia Sarcoma in tela celluloſa ſedem ſuam habet atque figit; nos enim nec telae celluloſae teſticuli, ſed ipſis teſticuli vaſis non adhaerere vel adnaſci, ſed potius inhaerere et innaſci, iam demonſtraturi ſumus.

§. IX.

Quemadmodum omnis ſcirrhus ſua incunabula inflammationi debet; ita etiam herniam carnoſam, quae teſticuli Scirrhus eſt, inflammationis, non quidem verae ſeu ſanguineae, ſed ſpuriae, vel uti Boerhaavio placet, ſeroſae *p*) ſobolem eſſe futuram, ultro liquet. Cum autem nulla in corpore noſtro oriatur obſtructio, germana inflammationis ſubſecuturae genitrix, niſi vel vaſcula iuſto anguſtiora fiant, quam ut expeditus liqui-

n) Spachii Diſſ. cit. §. 3. in nota *a*).

o) Commentar. cit. §. 484. pag. 844.

p) Boerhaave in Aphoriſmis de cogn. et curand. morbis §. 122. et *van* Swieten in Commentar. in eundem §um.

liquidorum ea transfluxurorum circuitus requirat; vel humores copioſius adfluant, quam ut commode refluere queant; vel iſti iuſto ſpiſſiores atque tenaciores evadant, quam ut aequalem ſui itum reditumque peragere queant *q*); perſpicuum iam eſt, eadem quoque momenta cauſſarum Sarcocelen procreantium et efficientium catalogum abſolvere. Ut igitur id, quod ianuam aperit viamque ſternit, ut ſanguis non modo abundantius in teſtium vaſcula congeratur, ſed etiam eundem eo congeſtum impedit, quo minus ſatis expedite inde revertere poſſit, atque ideo eadem obſtruit ac inflammat, detegamus, neceſſe eſſe credimus, ut in memoriam revocemus ea, quae (§. VI.) iam praefati ſumus; nimirum noſtrum affectum a latente et interna cauſſa procreari; hanc autem eſſe viſcerum abdominalium obſtipationem infarctumque, cuilibet, morborum hiſtorias ſedulo et attente contemplaturo atque rimaturo, perſpicere integrum eſt, quocirca herniam carnoſam modo Hepati, modo Lieni, modo Pancreati obſtructis et oppilatis, ideoque hypochondriaco malo, modo tympanitae, modo anomaliis haemorrhoidalibus, morbis ſingulis magna cognatione inter ſe iunctis, modo quoque Meſenterii ſcirrhis et ſteatomatibus, fidum comitem haerere, tam ab aliis Auctoribus memoriae proditum legimus, quam ex ipſa triga Obſervationum ſupra relatarum, perſpicimus. Obſtipatis enim viſceribus, ſanguinem aliosque humores a libero per eorum vaſa impervia expeditoque tranſitu praecluſos, copioſius iuſto ad vaſa, vicinas partes perreptantia, congeri atque regurgitare, et pro viſcerum varietate, in quibus accumulantur, varios progignere morbos, partim ex principiis hydraulicis evincere licet, partim morborum obſervationes, partim quoque experimenta, in vivis animalibus capta et inſtituta, extra omnem dubitationem ponunt.

§. X.

Notiſſima illa lex hydraulica monet, liquidum, quod per plures canales, inter ſe communicantes, movetur, ſi eorum unus

q) Iidem ibidem §. 108.

unus alterve quocunque modo anguſtatur vel obturatur, et ideo illud liquidum hunc anguſtatum impeditius, vel obturatum prorſus non transfluere poteſt, non tantum copioſius ad pervios adhucdum conterminos canales regurgitare, ſed etiam multo celerius, quam antea, per illos ferri; de cuius legis veritate forſan dubitaturum vel autopſia convincere valet. Experientia ipſa magiſtra docemur, ab infarctu Hepatis, a Lienis oppilatione *r*), a Pancreatis induratione *s*), a Meſenterii obſtructione *t*) omnibusque morbis inde oriundis, nunc nimiam ciborum appetentiam, nunc creberrima et pertinacia alvi profluvia, nunc frequentiores urinae copioſae aquoſae limpidaeque vel cruentae excretiones, immo diabeten *u*), nunc quoque intenſam Veneris libidinem ortam fuiſſe. Quemadmodum vero argumentis graviſſimis iisque doctiſſimis evictum fuit ab Illuſtri et Excellentiſſimo Büchnero, Fautore et Praeceptore meo nunquam ſatis devenerando, nimiam illam et morboſam eſculentorum adpetentiam, obſtructorum viſcerum tam frequentem comitem, copioſiori liquori gaſtrico acceptam eſſe referendam, qui e vaſis ventriculi periſtroma rigantibus ideo copioſius ſequeſtratur, quia ſanguis per vaſa vicina v. g. Hepatis, Pancreatis aliorumque viſcerum transfluxurus, a tranſitu facili et naturali praecluſus, copioſius ad vaſa gaſtrica ruit *x*); ita etiam pertinaciora alvi profluvia, copioſam et crebriorem limpidae urinae ſe- et excretionem diabetemque, immoderatam et vehementiorem Veneris

Z 2

r) Lommius in Obſ. med. Lib. II. p. 184.

s) *Frid.* Hoffmannus Medic. ſyſtem. Tom. III. Sect. I. Cap. VII. §. 36. et eiusd. Diſſert. de Pancreatis morbis Halae 1713. Illuſtr. Büchnerus in Diſſert. de Damnis ex male affecto Pancreate in ſanitatem redundantibus. Halae 1759.

t) Schacht Inſtitut. Medicinae pract. Libr. VII. Cap. XII. §. 3. Traiect. ad Rhenum 1757. Zimmermann Diſſ. inaug. de Morbis ex laeſo Meſenterio oriundis. Halae 1759.

u) Gohlii Comp. Prax. clinicae Libr. VI. Cap. XXI.

x) In Diſſert. de Bulimia ſeu nimia ciborum adpetentia. Halae. 1747.

neris libidinem, et ipſam denique herniam carnoſam ex eodem fonte propullulare, dubium erit nemini, principiis pathologicis leviter tantum inſtructo, accuratiusque penſitaturo, non ſolum vaſa illa, totum tractum inteſtinorum rigantia, arterias ſcilicet Meſentericas, tam ſuperiorem quam inferiorem, ſed etiam utrasque arterias ſpermaticas atque renales ab eodem trunco arteriae aortae deſcendente proficiſci, a quo arteria coeliaca, ventriculum rigans, deſcendit et ortum ſuum ducit. Quocirca Pathologorum Principes unanimi fere conſenſu urinae copioſae atque limpidae ſe- et excretionem affectuum, ab obſtructis viſceribus productorum, ſignum pathognomonicum pronunciare ſolent *y*).

§. XI.

Nec deſunt tandem experimenta, ex quibus veluti oculis diiudicare licet, hanc ſymptomatum ſeriem, in ventriculo, inteſtinis, viis urinariis et ſeminalibus obviam, a ſanguine, in arterias, coeliacam, meſentericas, renales et ſpermaticas abundantius et impetuoſius, quam par eſt, ruente atque coacto, hominibus conciliari. Etenim inter ſingularia, quae egregius ille Archiater Palatinus, *Jo. Conr. a* Brunn, in permultis canibus, iisque vivis, hunc in finem adornavit experimenta, maxime notatu dignum eſt, quod in moloſſo quondam, exquiſito artificio Pancreas exſcindendo, capiebat; hoc enim exſtirpato, die ſecundo ſauciatum copioſe urinam reddidiſſe et inſignem ſoli tractum perminxiſſe, tertioque crebrius vomuiſſe, vidit. Quarto autem die eſurientem quintoque famelicum cibos ſollicitantem, dein per ſex menſes incolumem viventem, tandem ſalaciorem factum, oeſtro venereo percitum, caniculam proſecutum fuiſſe commemorat *z*). Eandem voracitatem, urinae aquo-
ſae

y) Conf. Sydenhami Opera, et quidem Diſſ. epiſtolic. de Malo hyſterico, pag. 259. Edit. Genev. 1749. Junckerus in Conſp. Therap. ſpecial. Tab. XXXVII. de Malo hypochondriaco-hyſterico.

z) Tract. de Glandula Duodeni, ſeu Pancreate, Heidelb. 1715. 4to.

Digitized by Google

ſae frequentiam, laſcivitatis et ſalacitatis augmentum, a Liene in vivis animalibus reſecto, MORGAGNUS *aa*), BONETUS *bb*), HEISTERUS *cc*); MALPIGHIUS *dd*), BOERHAAVE *ee*), aliique obſervarunt, quorum uberiorem recenſionem, aureae brevitati ſtudentes, ſtudio miſſam facimus, perſuaſiſſimi, non opus eſſe verbis, ubi rerum teſtimonia adſunt. Sanguis enim per ligatas et impervias redditas arterias pancreaticam vel ſplenicam fluere impeditus, non modo copioſiori fluore ad arterias, ventriculum irrigantes, fertur, unde, aucta liquoris gaſtrici, veri eſuriei famelicae fomitis, ſecretio; ſed etiam redundantius ad arterias confines renales et ſeminales congeritur, ubi in renibus uberioris urinae ſecretio eiusdemque crebrior excretio naſcitur, in teſtibus e contrario auctior ſeminis ſequeſtratio eiusdemque excernendi frequentior et ardentior ſolito titillatio excitatur.

§. XII.

Cave tamen concludas L. B. eandem veneris cupidinem eo magis inflammari, quo magis viſcerum obſtructio increſcit, et quo magis ob eandem cauſſam arteriae ſpermaticae humoribus infarciuntur. Quo igitur confeſtim huius concluſionis valor anceps intelligatur, non abs re erit, monere, ſobria cum limitatione illam theſin allatam aſſumendam eſſe, quatenus nimirum talis eſt humorum affluxus, qui ſalva vaſculorum teſtium actione et functione circumvolvi poteſt, haec valet conſequentia: Sin vero iuſto copioſius liquores in teſtium vaſcula congeruntur, tantum abeſt, ut illa ſeminis ſeparatio a ſanguine augeatur,

 ut

aa) Adverſar. anatom. II. p. 54. et III. p. 33.
bb) In ſepulchreto, T. II. Libr. III. Sect. III. in Appendice Obſ. VII. ſubnexae pag. 16.
cc) Ephemerid. Nat. Cur. Cent. V. Obſerv. XXV.
dd) Exercitat. de ſtructura Viſcerum, Cap. VI. de Liene pag. 165.
ee) Inſtitut. Medic. §. 327. et HALLERUS in Notis ad Praelect. acad. in hunc §. not. 4.

Digitized by Google

ut potius ſufflaminetur ipſaque Veneris libido prorſus extinguatur. Quodſi enim latices illi vitales, oppilata viſcerum abdominalium vaſa tranſire praepediti, vel iuſto copioſius arterias ſpermaticas, tandem teſtium fabricam efficientes, inundant, quam ut ſatis expedite per venas ſocias revehi queant; vel naturae rei congruenter per arterias liquores quidem advolvuntur, iuſto tardius autem et impeditius per venas comites ſpermaticas revolvuntur, quid continget? Ibi, ubi minima eſt reſiſtentia, humoribus ſtagnationem immo plenariam quietem uſu venturam eſſe, per principia mechanico-hydraulica liquet. Cum vero vaſa teſticuli omnium fere ſint tenuiſſima, et extenſionis nimis patientia, cum extra abdomen proficiſcentia quaſi extra circulationis ſanguinis terminos ſita ſint; cum eiusdem arteriae, ad perpendiculum deſcendentes, ſanguini, prono alveo irruenti, facilem aditum permittant, per venas autem, itidem ad perpendiculum adſcendentes, valvulisque conſpicuis, ut HALLERI verba mea faciam, deſtitutas, ſanguinis, ſubinde ſuo ipſius pondere relapſuri, reditus perdifficilis ſit; cum denique ob miros anfractus et mutuos implicatus vaſorum teſticuli, ſanguinis, per haecce itinera, aeque tortuoſa atque difficiliora, advoluti et revolvendi circuitus in ipſis teſtibus omnium ſit impeditiſſimus tardiſſimusque; facilis eſt coniectura, humores abundantius, quam par eſt, per arterias ſeminales advectos, venis eosdem aequali vi et celeritate haud revehentibus, uſitatiſſime et omnium ſaepiſſime moram atque ſtaſin in ipſis teſtium penetralibus nexuros eſſe. Hoc modo in vaſculis teſtium tenerrimis naſcitur obſtructio, inflammationis ſpuriae ſeu ſeroſae naſciturae fons atque origo. Quia nempe vaſcula teſtium compagem conficientia, maxima ex parte ſunt ſeroſo-lymphatica *ff*), palam eſt, cur ſanguineae ſeu verae inflammationi vix ullus, certe rariſſime, locus ſit, ſed potiſſimum ſpuria ſive

ff) BOERHAAVE Praelect. acad. §. 642. et HALLERUS in notis in hunc §. not. 3. et §. 643. not. 1.

ſive ſeroſa, ad ſummum eryſipelacea, ſi quae contingit, oriatur.

§. XIII.

Orificiis itaque nonnullarum teſticuli arteriolarum oppilatis imperviisque factis, liquidum, haſce transfluere antea ſolitum, ad alias confines etiamnum pervias redundare et refluere cogitur, iuxta tritum illud axioma hydraulicum, quod ſupra (§. X.) praeſtruximus; quae cum praeter aliorum vaſculorum inviorum liquorem, ſuum quoque conſuetum humorem circumvolvendum recipiant, non ſolum magis a ſe invicem diducuntur et inflantur, ſed etiam celerius eum circumagere coguntur. Quum vero humores illi ſeroſo-lymphatici, iuſto copioſius adfluentes, celerius non moveantur, niſi eorum globuli tam inter ſe, quam cum vaſculorum lateribus iuſto fortius atterantur, ideoque teſticulus magis incaleſcat; neque ipſa teſtis vaſcula nimium ſenſim infarciri et intumeſcere queant, niſi nervuli numeroſiſſimi, arteriolas ſeminales concomitantes et ipſius teſtis abdita et penetralia ingredientes gg), nimium tendantur et laceſſantur; ſole meridiano clarius eſt, qui fiat, ut in teſtibus ab obſtructis viſceribus tumor, calor et dolor, omnis inflammationis comites indivulſi ſeu eſſentia naſcantur. Quoniam autem nil obſtare videmus, quo minus eadem auctior ſanguinis ſerique copia continuo a maiorum arteriarum vi teſtium arteriolis advolvatur; facile eſt intellectu, qui fiat, ut affluxu humorum per arteriolas uberiori perennante, tranſitu vero vel retardato, vel penitus impedito, teſtium vaſcula, quae exilia adeo atque tenera, ideoque iuſto diutius circuitum humorum citatiorem atque impetuoſiorem continuando imparia ſunt, plus plusque infarciantur et oppilentur, ſicque obſtructio ac inflammatio, in teſte ſemel exorta, ſenſim ſenſimque increſcant; qui fiat, ut teſtis, licet tam exiguae molis corpus, quum ex innumeris

gg) Warthonii Adenographia, Veſaliae 1671. de Teſticulis Cap. XXVIII. et Boerhaave Praelect. cit. §. 646. cum nota. no. 1.

meris canaliculis fabrefactus ſit, ob increſcentem in illis pedetentim obſtructionem et inflammationem, tandem in volumen tam ſtupendae et monſtroſae magnitudinis increſcere atque degenerare poſſit; qui denique fiat, ut a nimia vaſculorum nimis tumefactorum diſtenſione et infarctu nervi, iisdem intertexti, comprimantur, ſenſusque extinguatur vel ſaltem hebeſcat, ideoque dolor atque calor nunquam diu eundem locum infeſtent, ſed, tumore ſubinde increſcente, dolor et calor, priori ſede derelicta, latius pedetentim latiusque ſerpant.

§. XIV.

Omnes corporis noſtri humores, ſi non moventur et in eodem loco diutius, quam eorum natura congruit, ſtagnant, vitium capere, in partes conſtitutivas a ſe invicem ſecedere, atque indolem alienam, corpori noſtro inimicam, induere, omnibus iam perſpectum erit atque exploratum. Inde autem evenit, partim, ut humorum in teſte ſtagnantium parte fluidiſſima a vaſculis reſorbentibus et exhalantibus etiamnum patulis reſorpta vel difflata, pars ſpiſſior et inertior cum canalibus, quibus inhaeret, in unum coëat atque concreſcat, hocque pacto tumorem in teſte durum generet; partim etiam, ut humores ſtagnantes vaſcula, quibus continentur, emolliant, exedant, ſicque haec in ulcus, omnia depaſcens, degenerent. Cum autem omnem tumorem indolentem, a praegreſſa inflammatione natum atque ſuperſtitem, *Scirrhum;* huncque a novo in confiniis eiusque marginibus plerumque incendio ſuperveniente, in ulcus dolens, conterminas partes depaſcens degenerantem, *Cancrum* ſeu *Carcinoma* eſſe *bb*), inter omnes conſtet Pathologos; quid amplius obſtet, non videmus, quo minus exinde colligamus, *Sarcocelen* germanam eſſe ſcirrhi teſtium ſobolem.

§. XV.

bb) Conf. Boerhaave in Aphor. §. 392. 484. et. 492. et ſeqq. cum illuſtr. v. Swieten Commentario in eosdem §os.

§. XV.

Parum abeſt, quin credamus, eadem haec prolata argumenta, veram herniae carnoſae ſcaturiginem et indolem probantia, iam venerandam antiquitatem praeſenſiſſe, eique placuiſſe. Non flocci ſane pendenda eſt annotatio a Boneto pronunciata, dum, Sarcocelen, inquit, varie Auctores definire, et inter illos Galenum, teſticulos induratos in Libr. *de Tumoribus praeternat.* appellantem, nec improvide ſcirrhis iſtam *Libr. XIV. Method. medend.* comparantem, refert. Hodie tamen Medicorum plerique, ut clarius rem exprimant, Sarcocelen interpretantur, quoties carnoſum quiddam in ſcroto teſtibus adnaſcitur: frequenter tamen, ſic enim ſcite et graviter pergit, Sarcocele non tam adnaſcitur teſtibus, quam innaſcitur, hoc eſt, totum teſtem eiusque vaſa omnia materiae novae acceſſu ita infarcit atque porrigit, ut aliquando etiam vigecuplo ſe ipſo gravior ampliorque evadat *ii*). Nec nubem teſtium priſcorum aeque ac recentiorum adducere, arduum foret, dummodo vacaret et expediret. Producere poſſemus Vigonem, per affluxum alicuius humoris, docentem, fieri herniam carnoſam, nempe cum huius materiae ſubtilior pars propter calorem teſticulorum in halitum reſolvatur, quicquid vero craſſum et viſcoſum eſt, remaneat, in ſcirrhum tandem illam indureſcere; quae ſententiae, Galeni ſcilicet et Vigonis, etiam Hildano arrident *kk*). Nominare poſſemus Dionisium, carnem ſcirrhoſam Sarcoceles genitricem pro[illegible]entem *ll*). Ipſum Etmüllerum provocare poſſemus, qui, licet ſcirrhum teſticuli ab hernia carnoſa diſtinguat, et Sarcocelen carne ſuperflua, teſti adnata, oriri contendat, attamen diſertis verbis eandem, ubi de cauſſis illius

ii) In Sepulchret. Libr. III. Sect. XXIX. in nota Obſ. XXII. annexa.

kk) In Obſerv. chirurg. ſupra adductis pag. 111.

ll) Dionis Cours d'Operations de Chirurgie, Edit. *de la Faye*, a Paris 1751. pag. 372.

illius loquitur, ab inflammatione naſci, dicit, iſtamque porro tumorem indolentem et fere ſcirrhoſum appellat, et ſi dolet (ſic enim pergit), periculum eſt, ne ſit caro cancroſa, quae mox ad Cancrum declinat *mm*). Appellare quoque poſſemus HEUERMANNUM, eadem prorſus nobiſcum ſentientem *nn*), aliosque; ſed quid plura? cum beatus HEISTERUS, teſtis ille locupletiſſimus, nobis inſtar omnium ſit, diſertis verbis: a ſubtiliſſimorum teſticuli vaſorum obſtructione tandem ſcirrhum oriri, docens, in cuius eſſentia Sarcocele conſiſtit *oo*).

§. XVI.

Taedet ſane varias Auctorum, ceteroquin doctiſſimorum, a nobis diſſentientium, opiniones heic deinceps fuſius enodare, ne temporis et ſpatii nimis prodigi videamur. Pleraeque enim iſtarum ita ſunt comparatae, ut earum falſitas non in oculos ſolum, ſed etiam vel in manus incurrat, ideoque ulteriori refutatione non egeat. Quae maximam veritatis ſpeciem prae ſe tulit, et quam certe plurimi amplexi ſunt, ſententia eſt illa, ſi ex carne luxuriante Sarcocelen oriri aſſerunt *pp*). Aſt, eos aliquid precario aſſumſiſſe, quilibet intelliget, aequa mentis lance penſitaturus, quod caro luxurians, quae nunquam absque vulnere occurrit, nihil aliud ſit, quam congeries vaſculorum diſſectorum antea, vel deſtructorum, iam vero aequaliter ex omni vulneris puncto repullulantium ac renaſcentium, vulnerisque hiatum reſarcientium atque implentium; quae *caro* tunc *luxurians* vocatur, ſi eadem haec vaſcula regerminantia uberius altiusque excreverint, quam ut commoda et ſatis appoſita

mm) Libr. et loco citat. de Sarcocele, p. 992.

nn) Eiusd. Abhandlung der vornehmſten chirurgiſchen Operationen, erſter Band. §. 293.

oo) Diſſ. de Hernia carnoſa vulgo Sarcocele dicta, Helmſtadii 1754. §. 9.

pp) ETMÜLLERUS Libr. et Cap. ſaepius citat. aliique.

ſita cicatrice vulnus coiturum poſſit obduci *qq*). Igitur cum vaſcula teſticuli, Sarcocele occupati, nec vulnerentur, nec diſſecentur, nec ideo regenerentur, ſed ſolummodo a lympha illa coagulabili et inſpiſſata nimis infarciantur, ultra modum diſtendantur, obſtruantur et tandem indurentur, ſicque, ut BONETI verba mea faciam, tumor, ab iis falſo caro vocatus, non adnaſcatur, ſed innaſcatur; exinde certo ipſo certius eſt, definitum iſti non convenire, quia carnis definitio herniae, improprie ita dictae, carnoſae non convenit. Multo magis BARBETTE, rem acu tetigiſſe ſibi viſus, a veri ſcopo aberrat, ſi reiectis aliorum ſententiis, veram herniae carnoſae cauſſam in eo conſiſtere exiſtimat, cum membranae, quae vaſorum capillarium oſcula, ne ſanguis nutritius nimis ſubito in partem fluat, claudunt, vel eroſae, vel disruptae, vel dilatatae ſunt; unde tunc plus ſanguinis in partem ruere ſtatuit, quam ad eius nutritionem requiritur: naturam interim ſanguinem, qui alias putreſceret, in carnem mutare fingit *rr*). Verum enim vero, quum ad membranas, vaſcula nutrientia claudentes, neſcio quas, et quas ipſe neſciiſſe videtur, alias enim denominaſſet, et clarius deſcripſiſſet, provocet, ſicque luxuriantis ingenii figmentum proferat, non eſt, quod iis refutandis diutius immoremur. Firmiſſimo itaque veritatis talo fulta ſtat noſtra ſententia, Herniam carnoſam teſticuli ſcirrhum eſſe.

§. XVII.

Cognita hactenus ſatis ſuperque Herniae carnoſae geneſi atque natura, iam in eo eſt, ut ea, qua fieri poteſt, brevitate parentes Herniae aquoſae ſeu ὑδροκήλης detegamus. In arteriolarum extremitatibus obſtructionem naſci, quilibet, me quoque ſilente,

qq) Vid. SCHULZII Diſſ. de Mechanico Naturae medicatricis in vulneribus perſanandis artificio. Halae 1735. §. 45.

rr) Chirurg. Cap. XXX. in BONETI Sepulchreto Tom. III. pag. 16. citat.

te, ex antecedentibus et ex principiis pathologicis, novit. Facta igitur in extremis arteriolarum ſpermaticarum oſculis obſtructione, nihilominus per reliquum totum canalis tractum irruenti continuo liquori iter aditusque patet, tranſitus vero in venas praecluditur. Quo denegato, ab impetu humorum, ſubinde a tergo advectorum, teneri vaſculorum parietes vel penitus disrumpuntur, vel certe rimas agunt; unde liquor exſtillat et extra vaſa colligitur; ſicque pars laeſa intumeſcit. Praeterea etiam abunde hactenus perſpeximus, liquorem arteriolas obſtructas transnare praepeditum, copioſius ad contermina vaſa redundare ac refluere, quorum trunculi aeque ac ramuli laterales inde ſimiliter iuſto affluentius inundati ultra modum dilatantur. Cum vero laterales ramuli ſint arteriolae illae, in ſtatu naturali rorem illum exſtillantes et exhalantes, qui in tela cellulari depoſitus impedit, quo minus tunicae, teſticulum recondentes, nec inter ſe, nec cum teſte ipſo concreſcant; cumque iam eaedem arteriolae iuſto redundantius impleantur rore illo tranſpirabili, facile liquet, easdem etiam copioſius et iuſto uberius plorare rorem illum ſeroſo-lymphaticum, qui, quoniam a venulis bibulis, quae arteriolis hiſce reſpondent, a Sarcocele anguſtatis, debilitatis, compreſſis, aliove modo obſtructis, certe non aequali quantitate, qua ſecernitur, reſorberi poteſt, intra tunicas teſtem inveſtientes colligitur, easdem in tumorem modo maiorem, modo minorem, pro diverſa liquoris collecti copia elevat atque in modum veſicae diſtendit. Omnis autem tumor, in ſcroto obvius, a colluvie liquoris tranſpirabilis intra teſticuli integumenta collecti, natus, Pathologis *Hydroceles* nomine ſalutatur *ss*); itaque ex hiſce licet perpaucis, cuilibet, legibus pathologicis vel mediocriter inſtructo, perſpicuum et manifeſtum eſſe,

ss) Conf. *Abrah.* Kaau Perſpir. Hippocrat. lectu digniſſima Cap. XXXII. §. 729. — 733. p. 311. 312. Heisteri Comp. Chirurg. Norimb. 1756. in 8vo. Tom. II. Cap. 45. §. 7. Dionis libr. cit. pag. 364. it. Hallerus in notis ad Prael. Acad. Boerhaav. §. 641. not. 25.

eſſe, credimus, qui fiat, ut Sarcocele, ſi inveteraverit diuque increverit, et, prouti ſupra iam (§. I. V.) et noſtris et aliorum Auctorum verbis aſſeruimus, a latente cauſſa interna nata fuerit, tam uſitate Hydrocelen in mali conſortium trahat, cum haec eosdem cum Sarcocele genitores ſive cauſſas efficientes, humorum ſcilicet progreſſum naturalem, per vaſa impervia reddita ſufflaminantes, experiatur; hac tamen cum differentia, quod hernia carnoſa, ſi inveteraverit plerumque demum aquoſam progignat; atque ita alia ex alia naſcatur, ſive uti cauſſa et effectus inter ſe differant. Notandum porro eſt, nos heic de ea potiſſimum Hydroceles ſpecie loqui, quae a ſeri intra teſtium tunicas proprias collectione oritur, et a Boerhaavio in Aphoriſmis §. 1227. no. 3. explicatur, ad quem et Eiusdem Illuſtrem Commentatorem *van* Swieten, in Commentariis in hunc §. elucubratis et editis B. L. uberiorem Hydroceles cognitionem et enodationem deſiderantem ablegare liceat.

§. XVIII.

Ne vero diutius Lectori B. ſileamus ea, quorum facilius explicandorum et intelligendorum gratia haec de vera Sarcoceles indole a nobis praeſtructa ſunt atque praemiſſa, iam in eo eſt, ut rationes ſufficientes, a corporis humani fabrica ipſa depromtas, reddamus, cur Sarcocele ſiniſtrum teſtem frequentius quam dextrum occupare ſoleat? Ex ſupra diſputatis tam certum eſſe credimus, quam quod certiſſimum, Sarcocelen, ſi ſcapha eſt ſcapha appellanda, eſſe teſticuli Scirrhum: atqui quicquid Scirrhum generare poteſt, etiam Sarcocelen producere debere: hanc autem naſci, ſi ſucci vitales, ab aliis obſtructis vaſis conterminis excluſi, vel ea tranſire utcunque inepti, abundantius ad arterias ſpermaticas congeruntur, quam ut commode et naturae legibus convenienter a venis comitibus revehi queant; ſi illi ſucci iuſto tardius moti vel prorſus quieſcentes, progreſſum reliquorum a tergo affluentium humorum impediant,

Digitized by Google

eo demque in vaſculis, teſtium compagem conficientibus, pariter figant, ideoque teſtes ipſos inflamment, ſi denique, difflata parte fluidiſſima humorum ſtagnantium in teneris teſtium vaſculis, craſſioribus vero in iisdem partibus remanentibus, teſtis antea inflammatus indureſcit et in ſcirrhum mutatur: huncque ita conflatum teſtis ſcirrhum, ſeu Herniam carnoſam evadere cancroſam, ſi margines eiusdem ab inflammatione renata et ſuperveniente tandemque in ſuppurationem tranſeunte, occupantur, itidem ſatis ſuperque ſupra demonſtravimus. Iure itaque noſtro meritoque concludimus, primum, quicquid facilem ac expeditum humorum per arterias ſpermaticas ad teſtem copioſius celeriusque, quam par eſt, latorum, atque inde per venas ſpermaticas ad compluvium ſanguinis commune, ſcilicet venam cavam, refluxurorum, motum impedit, illud eſt vera et germana Sarcoceles cauſſa. Et haec ſi vera ſunt, ſunt autem veriſſima, porro colligimus, ſi plura impedimenta talia, ſanguinis ſpermatici, per venas ſeminales revehendi, reditum retardantia in latere ſiniſtro obvia ſunt, quam in dextro, ultro ſequitur, ut hernia carnoſa uſitatiorem et frequentiorem ſedem in hoc ſiniſtro teſte, quam dextro, ſibi figat, et cur id hoc, nec alio modo evenire ſoleat? Idcirco, quamprimum plura et maiora impedimenta, ſanguinis legitimum et naturalem itum reditumque ſufflaminantia, in ſiniſtro vaſorum ſpermaticorum ſyſtemate occurrere, quam dextro, demonſtraverimus, theſis noſtra, Sarcocelen frequentiorem ſiniſtri quam dextri teſtis incolam eſſe, extra omnem ſanae dubitationis et reclamitationis aleam poſita erit.

§. XIX.

Quodſi igitur attentis animi corporisque luminibus vaſa utriusque lateris inter ſe collata intuemur, eaque, quae ſiniſtris prae dextris priva ſunt atque praecipua, accurata mentis lance perpendimus, facile intelligimus, primo, ſanguini, ex alveo arteriae aortae per arterias ſpermaticas ad teſtes ituro, atque inde

inde in Venam cavam redituro, longius iter in ſiniſtro prae dextro eſſe emetiendum. Anatomiae cultoribus ſatis ſuperque notum eſt, utramque arteriam ſeminalem, tam dextram quam ſiniſtram, uſitatiſſime ex facie anteriori arteriae aortae deſcendentis, poſteaquam eadem paulo ante utrasque renales a ſe dimiſit, ſub angulo acuto progerminare. Dextra arteria ſpermatica, quoniam aortae truncus lateri ſiniſtro columnae dorſi oſſeae affixus eſt, dextrorſum tendit, venamque cavam decuſſando tranſcendit, deinde ſerpentino reptatu, tortuoſo pedetentimque incurvato itinere muſculo Pſoas incumbens ad annulum muſculorum abdominalium ſui lateris adſpirat, ibique in plurifarios trunculos diviſa, extra abdominis cavum ad ipſum teſticulum, tunica ſic dicta vaginali involuta, proficiſcitur. Multiplici dein ſobole ibidem a ſe dimiſſa, quarum quaedam tunicam vaginalem rigant, quaedam ad epididymidem vasque deferens feruntur, ipſius tandem teſtis penetralia intrat haec arteria ſeminalis dextra, et in innumera vaſcula tenerrima, tomentum aemulantia, ſive ut Boerhaavio fari libet, in capillamenta ſubtiliſſima, quae ſenſibus infinita apparent *tt*), mutata, mirumque in modum complicata, teſticulo ſua praebet incunabula *uu*). Vena dextra ſpermatica arteriae modo deſcriptae fidam eiusdem itineris ſocietatem praeſtat; ſurculi enim innumerabiles tenerrimi e teſte reduces, ſenſim ſenſimque in maiores increſcentes, ſibi mutuo connexi et mirifice impliciti, eodem, immo adhuc magis ſerpentino et flexuoſo tractu, prouti de arteria ſocia diximus, in altum revertuntur. Hi in progreſſu ſuo in unum canalem coaleſcentes venam ſpermaticam conſtituunt, quae, in Venae cavae viciniam proreptans, ad duarum circiter unciarum latitudinem ſociam arteriam relinquit, ipſamque Venam cavam inoſculatur et intrat. Cum itaque vena ſper-

tt) Boerhaave in Inſtitution. medicis §. 644.

uu) Vid. Frider. Ruyschii Theſaur. Anat. IV, Aſſer. I. no. VIII. not. 1. 2. 3.

ſpermatica dextra ex Vena cava, in dextra facie ſpinae dorſi ſita, teſtique dextro viciniori, naſcatur, arteria autem dextra ex arteria magna, laevo ſpinae dorſi lateri affixa et a teſte dextro remotiori, oriatur; cuilibet perſpicuum erit, quod vena ſpermatica dextra brevior ſit, quam arteria dextra eandem concomitans.

§. XX.

E contrario ſi vaſa ſeminalia lateris ſiniſtri contemplamur, haec longe aliter atque in dextro ſe habere, deprehendimus. Arteriam laevam quidem eundem prorſus ortum ac decurſum cum dextra habere, verum eſt; cum vero illa ex arteriae aortae facie ſiniſtra, quae a teſte ſiniſtro propius abeſt, quam a dextro, naſcatur, arteriam quoque hanc ſeminalem ſiniſtram breviorem eſſe futuram quam dextram, vel me ſilente, quilibet αὐτόπτης perſpiciet. Vena autem ſeminalis laeva, licet ceteroquin eosdem cum dextra ante memoratos nexus, plicatus, reptatusque formet, in eo tamen a dextra maximopere differt, quod non ſolum illa amplior plerumque ſit atque capacior *xx*), ſed etiam quod oſculum ſuum non immediate in Venae cavae alveum, ſicuti dextra, aperiat. Candido certe calculo notandum eſt, quod vena haec ſiniſtra ſpermatica, poſteaquam binis ternisve unciis arteriam ſuam comitem dimiſit, venam renalem ſiniſtram ad perpendiculum petat, in eamque ſuum ſanguinem reducem exoneret, quem tandem vena haec renalis ſiniſtra in Venam cavam, commune ſanguinis compluvium refundit, in quam immediate ex vena ſpermatica dextra absque tantis ambagibus ſanguis e teſte dextro refluus, via magis compendiaria, revehitur *yy*). Quid? quod, ut clarius haec viarum a ſanguine ſemi-

xx) Bartholini Inſtitut. Anatom. p. 120. Libr. I. de infimo Ventre.

yy) *Caſp.* Bartholinus Libr. cit. Cap. XXI. Winslow Expoſit. Anatom. de la ſtructure du Corps humain. Tom. III. Traité des Veines §. 152. Tom. IV. Traité du bas Ventre §. 475. Garengeot Splanchnologie Cap. XV. §. 11. 12.

ſeminali in utroque latere peragrandarum differentia eluceat, facile accuratius attendendo intelligimus, in utroque latere parallelogrammum fingere licere, et quidem ita ut parallelogrammi ſiniſtri latera ſibi oppoſita ſint venae cava et ſpermatica laeva, vena autem renalis ſiniſtra et aliqua oſſium Ilium pars ſint itidem duo ſibi e diametro oppoſita huius parallelogrammi latera; parallelogrammi dextri latus primum a Vena cava, ſecundum a renali dextra, tertium ab aliqua oſſium Ilium parte, huic regioni contigua, et quartum a linea, ab hac oſſium Ilium parte dextra ad venam renalem, exporrecta, in animo nobis fingamus deſcriptum, huiusque dextri parallelogrammi lineam diagonalem deſcribere venam ſpermaticam dextram, primo quoque intuitu invenies, cuius interventu omne parallelogrammum in duo triangula dividi, notiſſimum eſt. Cum autem non ſolum lex geometrica, ſed ipſa quoque avtopſia quemvis, in ſtudio geometrico plane rudem, doceat, diagonalem, ſeu quodvis trianguli latus brevius eſſe, quam duo reliqua trianguli latera coniunctim ſumta *zz*); nullum plane dubium ſupereſſe credimus, quin ſanguis ſeminalis dexter per lineam diagonalem parallelogrammi, ſeu tertium trianguli latus, ſcilicet venam ſpermaticam dextram refluens, viam breviorem; ſiniſter e contrario ſanguis, per duo trianguli latera ſimul ſumta, ſcilicet per venas ſeminalem et renalem ſiniſtras, in cavam venam revertens, longiorem et diffuſiorem faciant viam. Heic ſilentio praeterire nequeo, arterias ſpermaticas in ſuo exortu anguſtiores eſſe atque exiliores, quam in progreſſu *a*); venas e contrario ſeminales arteriis ſuis ſociis eſſe longiores et ex tunicis tenuibus contex-

zz) Vid. Wolffens Anfangsgründe der Geometrie §. 26.

a) Winslow Livre cité Tom. IV. §. 471. Nicolai Diſſert. de Vaſorum directione pro modificando ſanguinis circulo. Argentor. 1725. §. 17. pag. 69. et Boerhaave Praelect. Acad. §. 641. num. 6.

textas et fabrefactas *b*); hasque in plures ſurculos fatiſcere magisque ramoſas eſſe prae arteriis *c*); et denique easdem venas valvulis conſpicuis omnino deſtitutas eſſe *d*); quae ſingula momenta ſanguinis in corpore humano ſeminalis velocitati valdopere imminuendae, inſervire, dudum iam Phyſiologi demonſtrarunt *e*).

§. XXI.

Cum itaque ex hactenus adductis et enodatis palam ſit, ſanguini ſpermatico, ex aorta arteria egredienti et in venam cavam regredienti, in dextro latere viam compendiariam, in ſiniſtro autem diffuſiorem et multo longiorem eſſe peragendam: cum ex principiis mechanico-hydraulicis notiſſimum ſit, eo magis corporis motum langueſcere et tardiorem fieri, quo magis a puncto movente eius diſtantia increſcit: cum poſthaec arteria ſpermatica dextra ſiniſtram longitudine anteeat, haecque, ſcilicet ſiniſtra, venae ſuae comiti itineris ſocietatem minus fidam praeſtet, brevioremque quam illa: cum deinde arteriae ſeminales, dum vita viget, micent ſaliantque, ideoque ſuum liquorem contentum, ſic uti omnes totius corporis vivi arteriae, proprio niſu motuque propellant; cum e contrario venae multo gracilioribus tunicis prae arteriis inſtructae iisque multo longiores ſint atque ramoſiores (§. XX.), nec pulſus propria vi et actione peragant, nec micent *f*); quam ob cauſſam, ex ſingulari nec ſatis mirando ſapientiſſimi noſtri Creatoris conſilio et beneficio, inter potiora ſanguinis, per venas ſurſum recurſuri et ad cor tandem revehendi, adminicula, poſitus arteriarum ad venarum latera attendi meretur, quarum continuo ictu atque

b) Winslow ibid. §. 478.

c) Hallerus in Notis ad Praelect. Acad. Boerhaavii §. 641. num. 33.

d) Hallerus ibidem. not. 10.

e) Boerhaavius libr. et §. citato 641. Keilius Anat. comp. p. 90. et Nicolai Diſſ. allegata.

f) Boerhaave Inſtitution. medicar. §. 132. 133.

que aſſultu truſatili venarum contiguarum parietes paulo anguſtando comprimuntur, humorumque, per eas ferendorum, reditus promovetur *g*): Cum denique ex ipſa hac lege certum ſit, eo expeditius ſanguinem per venam promoveri, quo longius arteria venam ſuam ſociam concomitetur, et vice verſa: unumquemque exinde, nullis praeconceptis opinionibus mentem occoecatam foventem, rationes intelligere perſuaſiſſimi ſumus, cur ſanguis in vena ſpermatica ſiniſtra tardiorem longioremque curſum, quam in dextra agat, atque ideo diuturniorem moram in venae eiusdem ramulis nectendo ſanguini arterioſo, in teſte ſiniſtro prae dextro facilius ſtagnando, eundemque obſtruendo, inflammando atque indurando viam commodiorem aperiat atque expeditiorem.

§. XXII.

Secundo, conſtantiſſimae leges motus abunde docent, quantopere celeritas corporis, ſecundum lineam rectam moti, infringatur, ſi illud per anfractus et maeandros fertur et movetur. Si igitur attentis oculis vaſa ſiniſtra ſeminalia intuemur, animadvertimus, praeter innumeros vaſculorum tenerrimorum, mirum in modum ultro citroque ſibi implicitorum, anfractus, in teſtium penetralibus formatos, et eorundem maeandros in corpore ſic dicto pampiniformi obvios, vaſis ſpermaticis utriusque lateris communes, ſanguinisque celeritatem valde retardantes; venam ſpermaticam ſiniſtram, ubi cum vena renali eiusdem lateris coit, angulum cum illa rectum formare; deinde ſi ſanguis anfractum hunc ſuperaverit, alterum angulum itidem rectum, ubi haec renalis laeva venam cavam ipſam intrat, offendit. Itaque ſi verum eſt, eo magis infringi corporis expedite movendi velocitatem, quo copioſiores illud offendit anfractus; ſi porro certum eſt, plures maeandros in laevi lateris vaſis ſpermaticis occurrere, quam in iis in dextro obviis;

g) Nicolai Diſſ. cit. de Directione Vaſorum §. 20.

viis; ſatis inde ſuperque elucet, tardius cunctantiusque ſanguinem ſpermaticum, per ſyſtema canalium ſeminalium ferendum, in laevo latere fluere, quam in dextro, ideoque teſtem ſiniſtrum, prae dextro, inflammando et obſtruendo procliviorem eſſe atque magis idoneum.

§. XXIII.

Veritatem huius aſſerti clarius perſpecturus habeto, legem motus certiſſimam docere, nullum ſequi motum, ſi actio reactioni aequalis eſt *b*) et corporis motum eo fieri tardiorem, quo plura reagentia offendit obſtacula. Quicunque vero accuratius perpendit, quod ſanguis ſeminalis venoſus, in laevo latere venam renalem ſiniſtram ingreſſurus, primo valvulam venae ſpermaticae ſiniſtrae orificio impoſitam aperire et elevare cogatur; quod eidem ſanguini reſiſtentia cruoris renalis ſuperanda ſit, qui, quoniam rectam et quaſi regiam viam remetitur, non modo valvulam deprimit, ſed etiam ſpermaticum ſanguinem, transverſo flumine e vena ſpermatica laeva allatum et in ipſam renalem influxurum, difficulter admittit, vel certe aliquam ei moram nectit, quo minus ſatis promte in venae emulgentis alveum ingredi poſſit; et quod praeterea tunicae venarum elaſticae ſint, ideoque etiam venae renalis parietes in ſanguinem ſeminalem laevum, in eos irruentem, reacturi ſint; is facile intelliget, reactionem in vena renali ſiniſtra fere aequalem eſſe actioni ſanguinis ſpermatici ſiniſtri, iſtam ingreſſuri, et hanc ob cauſſam eius celeritatem fore perexiguam, inprimis ſi aegrotus vel ſedendo, vel cubando, muſculorum motum plane negligit atque omittit; quandoquidem hoc pacto venae ſeminales, quae muſculis Pſoas a benigna natura ideo impoſitae ſunt, ut ſubinde horum muſculorum actione blande ſuccutiantur, et humores in iis alias iuſto tardius moti, expeditius moveanveantur

b) Eberhards erſte Gründe der Naturlehre, Halle 1753. §. 58.

veantur *i*), hoc egregio ſanguinis progreſſuri adminiculo etiam deſtituuntur. Quum cruor renalis ſiniſter, cum ſanguine ſeminali laevo, licet aegre, mixtus, eundem prorſus transverſum influxum in venam cavam experiatur, ultro liquet, eandem reactionem atque moram ipſi a ſanguine illo, in venam cavam cor verſus adſcendente viamque pariter rectam regiamque faciente, interponi, quapropter ſanguis, in venis renali et ſeminali ſiniſtris iuſto diutius retardatus, reliquis humoribus, e teſte laevo in eas redituris, viam pariter inviam reddit atque difficilem. Vena e contrario ſeminalis dextra ſub acuto angulo cruorem ſuum in venae cavae alveum exonerat; quum vero, angulum incidentiae angulo reflexionis aequalem eſſe, itidem lex motus certiſſima ſit *k*), tantum abeſt, ut ſanguinis ſeminalis, a dextro teſte redeuntis, celeritas imminuatur, ut potius prono, ut aiunt, alveo exceptus, certe absque inſigni velocitatis diminutione eadem fere cum ſanguinis venae cavae celeritate provolvatur *l*).

§. XXIV.

Tertio, ſilentio praetermittere nefas foret, venam ſiniſtram ſeminalem maiorem ſanguinis vim atque copiam, quam dextram, accipere revehendam. Sedulis et oculatiſſimis corporis humani fabricae ſcrutatoribus notum eſt, laevam noſtram ſeminalem venam non tantum ſanguinem, ab arteria ſocia acceptum, ſed etiam ab aliis partibus conterminis, veluti e membrana renis adipoſa et illa peritonaei parte, quae renis confinia inveſtit, per ſatis ſpectabilem ramum reſorptum, nec non ex aliqua meſenterii, meſocoli illi continui, et muſculi transverſi parte, per ſurculos utrobique ſparſos eosque haud exiles et ex ipſa

i) Boerhaave Praelect. acad. cum Halleri notis. Venetiis 1751. 4to. §. 641. p. m. 123. et ibid. Hallerus in not. num. 16.

k) Eberhards Naturlehre §. 78.

l) Boerhaave Praelect. Acad. §. 641. Hallerus in nota 7.

ipſa denique vena meſaraica, quacum itidem inoſculatur, receptum, in venam renalem ſiniſtram revolvere *m*). Cum itaque haec vena ſeminalis laeva prae dextra copia ſanguinis uberiori inundetur, hancque ob cauſſam plerumque capacior ſit, nova innoteſcit cauſſa, impediens, quo minus ſanguis a teſte laevo redux aeque expedite ac celeriter, quam a dextro teſticulo, refluere poſſit.

§. XXV.

Quarto, impedimentis huc usque recenſitis, venoſi ſanguinis ſpermatici reditum expeditum in ſiniſtro latere retardantibus, etiam annumeramus valvulam, orificio venae ſpermaticae, in venam emulgentem laevam inhiantis, praefixam atque impoſitam. Miraberis fortaſſe, Lector benevole, animadvertens, nos de valvula hac, quibus tamen alias tanquam appoſitis humorum, per venas circumferendorum, adminiculis canales venoſos inſtruxit ſagax natura, quorumque ideo in venarum ſpermaticarum trunculis defectum iam ſupra §. XX. inter cauſſas, velocitatem ſanguinis, per illas circulantis, imminuentes, retulimus, nunc aſſerere, eam eiusdem ſanguinis circulaturi impedimentum evadere. Utramque autem ſententiam firmo veritatis talo fultam eſſe exinde liquet: Si vena renalis ſiniſtra cruorem ſuum, ex conſtanti et legitima naturae lege, venae cavae reddere poteſt, contingit, ut haec vena renalis ſanguinem, ex vena ſeminali laeva refluum, facili alveo excipere queat; ſi dein ſanguis, venam emulgentem ingreſſus, valvulam hancce deprimit, ſibique ipſi hoc modo in venam ſpermaticam, unde reverſus eſt, relapſum praecludit, valvula illa egregium omnino ſanguinis circuitus rite peragendi adiumentum evadit: Sin vero legitimus ſanguinis in venam cavam

m) Winslow Traité des Veines §. 154. 155. et Tom. IV. Tr. du bas ventre §. 476. 477. it. Hallerus in notis in Boerhaavii Praelect. Acad. §. 641. not. 31.

Digitized by Google

vam effluxus impeditur, ubi nimirum quamcunque ob cauſſam vena renalis laeva iuſto copioſiori ſanguine infarcitur, et illa valvula, lumini venae ſpermaticae impoſita, diutius ab illo deprimitur, purpurei laticis ſpermatici, ad perpendiculum aſcenſuri, et ob gravitatem ſuam perpetuo reniſum minitantis, in venam renalem ingreſſus remoratur, atque idcirco valvulam illam, quae alio tempore ſanguinis circuitus adiumentum fuit, iam eidem impedimento eſſe, palam eſt. Venam autem renalem ſiniſtram etiam ſecundum naturam uberiori cruore, quam dextram, inundari, in Anatome exercitatos fugere non poteſt; ſiquidem praeter ingentem ſanguinis vim, per arteriam comitem emulgentem advolutam, etiam cruorem a vena atrabilaria ſiniſtra, quae in dextro latere ſanguinem ſuum perpetuo fere in venae cavae alveum reportat *n*); deinde a ſurculo venae ἀζυγα plerumque in venam renalem ſiniſtram ſeſe aperiente *o*), purpureum laticem, tandem inſignem ſanguinis molem, a teſte ſiniſtro redeuntem, ex conſtanti naturae lege et ordine refundere cogitur. In ſtatu autem morboſo duplex ſubeſt ratio, cur ſanguis iuſto uberius in venae emulgentis alveo accumuletur: Nam ſi vaſa meſenterii viſcerumve adiacentium impervia redduntur, non ſolum eo maior ſanguinis copia in arterias conterminas, conſequenter etiam renales, congeritur atque reſtagnat, quae dein per venas renales ſocias revehenda eſt; ſed poſthaec eadem arteriarum meſentericarum obſtructio impedit, quo minus cor quovis pulſu e thalamis ſuis eandem ſanguinis vim, quam in ſtatu naturali in arterias, magnam, cuius ſoboles illae ſunt, et pulmonales provolvere poſſit, igitur nec eandem, e vena cava reducem, ſanguinis copiam, quam antea, excipere valebit; reſtagnabit ergo in hac vena cava latex purpureus, eritque omnibus, in eam ſe aperientibus, venis obſtacu-

n) Garengeot Splanchnol. Tab. X. fig. 2. no. 2.

o) Lancisii Diſſ. epiſt. quae Morgagni adverſariis Anat. inſerta legitur Adverſ. V. Tab. 1. Lit. PP. et QQ.

ſtaculo, quo minus ſatis libere in illam ſe exonerare queant. En tibi duplicem cauſſam, cur reſtagnando ſanguis tam crebro valvulam illam, venae ſeminalis ſiniſtrae lumini praefixam, deprimat, ſicque eiusdem venae orificium facilius diutiusque, quam par eſt, claudatur! Quae cum ita ſint, abunde liquet, nos iure meritoque inter potiora impedimenta, ſanguinis per venam ſeminalem laevam reditum ſufflaminantia, ſyſtematisque vaſorum ſpermaticorum ſiniſtro peculiaria quaſi atque propria, valvulam iſtam, orificio venae ſeminalis in venam renalem ſiniſtram dehiſcenti impoſitam, retuliſſe.

§. XXVI.

Nec exiſtimandum eſt, ſanguini, huc usque tot tantisque impedimentis aegre ſuperatis, liberum tandem facilemque in venam cavam aditum patere; ille enim hanc ingreſſurus novum et ſatis arduum offendit obicem. Vena nimirum renalis ſiniſtra, ad venam cavam profectura, ipſum arteriae aortae deſcendentis truncum inequitando et decuſſando, quaſi ſupra pontem, tranſcendit, ubi immediate antea ex eodem arteriae aortae caudice arteria meſenterica ſuperior nata, angulum acutum cum arteria magna format *p*). Quoties igitur arteriae hae micant, pulſusque ſuos peragunt συγχρονως, toties ſpatium illud, ab acuto illo angulo incluſum, minuitur et anguſtatur, ideoque vena emulgens laeva, cuius interventu et decurſu illud ſpatium impletur, utrobique certe ex parte anguſtatur et, prelo quaſi ſubiecta, comprimitur. Si inſimul meſenterium vel inteſtina, quae maxima ex parte ab arteria hac meſenterica rigantur et ex eadem pendent, obſtructa, infarcta, vel ſcirrho aut ſteatomate affecta ſunt; haec arteria meſenterica magis tenditur, ac angulus ille quoque redditur acutior, vena autem renalis ſiniſtra eo fortius comprimitur. Cum denique nulla talis obſtructio naſcatur, niſi ſanguis, ab obſtructis vaſis excluſus, per

p) Winslow libr. cit. Traité III. §. 151.

per canales vicinos, etiamnum pervios, copioſius citiusque circumvolvatur, febrisque hoc modo incendatur, palam eſt, quod, quo maior obſtructio eſt, eo crebrius pulſent arteriae, eo frequentius venae renalis ſiniſtrae cavum anguſtetur, et proinde ſpermatico ſanguini in laevo latere cum renali, ſupra-renali et venae ἀζυγα cruore mixto, tandem aegerrime huc advecto, venam poſtremo cavam, per renalem venam toties anguſtatam, ingreſſuro, iter reditusque hoc pacto reddatur impeditiſſimus. Fingamus enim, ut luce meridiana clarius innoteſcat hoc obſtaculum, unico horae quadrante arteriam quinquaginta agere pulſus, pulſant autem, inprimis in ſtatu morboſo, multo crebrius, facile intelligimus, unius horae ſpatio ducentos, et, ſi calculum recte ponimus, unius diei lapſu quatuor millia et octingentos pulſus eandem agere, totidemque obſtacula unico tantum die ſanguini, per venam renalem laevam e renibus et teſte ſiniſtro revertenti, ab auctiori et copioſiori arteriarum meſentericae ſuperioris et aortae deſcendentis ictu συνχρονω obiici atque poni, quae cum ſinguli diei lapſu adeo augeantur ac multiplicentur, toties quoque, ſi cetera fuerint paria, occaſionem, Sarcocelen naſcendi et increſcendi, in ſiniſtro teſte, prae dextro faciunt crebriorem.

§. XXVII.

Quilibet haec, hactenus fuſius enodata, animi aequi et neutrarum partium ſtudio dediti, trutina penſitaturus, primo nimirum, ut omnia pauciſſimis ruminemur, ſanguini, per arterias teſticulis allato, et in venam cavam, commune humorum compluvium, refluxuro, in ſiniſtro latere longius iter quam in dextro eſſe emetiendum; tum ob arteriam ſiniſtram, dextra breviorem, venae e contrario ſiniſtrae prae dextra inſignem longitudinem et capacitatem, impulſum et velocitatem ſanguinis, ab arteriis acceptam, in ſiniſtro vaſorum ſpermaticorum ſyſtemate prius hebeſcere, quam in dextro; deinde ſanguinem

ſeminalem ſiniſtrum per plures anfractus atque angulos moveri, quam dextrum; omnem autem angulum atque maeandrum corporis moti celeritatem infringere atque imminuere; poſt, venam ſpermaticam ſiniſtram uberiori ſanguinis, ex meſaraeo, meſocolo, renis ſiniſtri adipe muſculisque vicinis refluxuri, copia, praeter illum e teſte ſui lateris revehendum, prae dextra inundari; tum valvulam venae ſpermaticae ſiniſtrae, in emulgentem laevam cruorem ſuum exonerantis, orificio impoſitam, crebrius iuſto atque facilius deprimi, quia vena renalis ſiniſtra abundantiori purpurei laticis renalis, ſuprarenalis et e vena ἀζυγος refluentis vi accumulatur et inundatur, atque ita ſanguinis, hic ad perpendiculum aſcenſuri, qui in dextro latere quaſi per diagonalem lineam viamque ſemper compendiariam in venam cavam refunditur, refluxum magis impediri et diutius retardari; poſtremo ſingularem venae renalis ſitum ac decurſum arterias aortam inter et meſentericam ſuperiorem notatu digniſſimum, quae preli ad inſtar venam hanc ex utroque latere toties ex parte comprimunt, quoties illae a cruore, arterias ingrediente, extenduntur ſeu micant, unde fit, ut per conniventem hanc atque anguſtatam venam renalem ſanguis minus expedite e teſte et rene laevo, et iuſto tardius in venam cavam regredi valeat: Haec, inquam, curatius penſitaturus, luce meridiana clarius perſpiciet, ſanguinem, per ſyſtema vaſorum ſeminalium fluentem, multo impeditius cunctantiusque iter experiri in ſiniſtro, quam dextro latere. Verum enim vero, cum ex ſupra explicatis et ad ſatietatem usque evictis certiſſimum ſit, quod ſanguis, per venas ſpermaticas refluere praepeditus, diutiusque, quam par eſt, ſtagnans, reliquum, a tergo adfluxurum, et ab arteriis ſociis continuo allatum, pedem figere cogat, hacque ratione vaſcula teſticuli tenerrima obſtruat, in iis inflammationem incendat, quae tandem in ſcirrhum mutata, herniae carnoſae incunabula praebeat; et quoniam id uſitatius atque ſolemnius in ſiniſtro, quam dextro latere,

re, contingere ſolet; adeo teſtatum ex hiſce eſt, quam quod teſtatiſſimum, quod ſarcocele, ſi, quod plus vice ſimplici iam innuimus, a cauſſa interna latente naſcitur, morborumque aliorum viſcerum abdominalium obſtipatorum comes eſt, frequentius ſiniſtrum, quam dextrum teſtem, occupare et infeſtare ſoleat.

§. XXVIII.

Quum haec noſtra, de Sarcoceles ſede in teſte laevo crebrius quam dextro occurrente, ſententia argumentis, tam ab experientia, quam ex ipſa corporis humani fabrica depromtis, veluti firmiſſimis veritatis munimentis, corroboretur, ſeque ipſa tueatur; evidentiſſimum eſt, quid diſſentientium tela contra eam valitura ſint. Unicum fere conſpicimus adverſarium, dexterrimum Hildanum, qui diu dubius fuit, utri teſtium hernia carnoſa frequentius inſideat; ſi enim nonnullas rationes, ex morbi natura petitas, ponderabat, Sarcocelen ſiniſtro; ſin vero ea, quae propria experientia edoctus fuit, penſitabat, teſti dextro potius et crebrius eam infenſam eſſe, opinatur. Tandem tamen diſertis verbis aſſerit, raro in ſiniſtro teſte domicilium ſibi ſumere herniam carnoſam, hoc potiſſimum motus fundamento, quia ſeminalis vena ſiniſtra non a vena cava, quemadmodum dextra, ſed ab emulgente ſiniſtri renis exoritur. Itaque veriſimile ipſi plane eſſe videri, ait, cum ſemine ex vena emulgente, nonnihil ſalſedinis et nitroſitatis, quae craſſos viſcoſosque humores incidat et reſolvat, exſiccet et putredini adverſetur, ad ſiniſtrum teſtem defluere *q*). Quis vero eſt, qui non ſtatim videat, egregium hunc Medicum partim fallaciam non cauſſae ut cauſſae, partim petitionis principii ſophisma heic commiſiſſe, nec eſſe ideo, quod multis novis argumentis, anxie conquiſitis, huius aſſerti falſitatem, quae ipſa loquitur, fuſius demonſtremus, imprimis cum ea, quae ſupra diſputata et

 abun-

q) Hildanus Libr. allegat. Cent. IV. Obſ. LX. p. 112.

abunde explicita ſunt, eandem graviſſime arguant et luce meridiana clariorem reddant. Aſt enim vero cum eo ſeculo, in quod huius doctiſſimi Chirurgi aetas incidit, aureum circulationis ſanguinis inventum eiusdemque leges certiſſimae nondum ſatis innotuerint, omnino aequi bonique conſulendum eſt, nec vitio vertendum egregio huic Viro, ſi ex eodem fonte, ex quo partim huius morbi, in ſiniſtro teſte obvii, frequentiam firmiſſimis graviſſimisque argumentis derivavimus, eiusdem raritatem deducere ſibi perſuaſus eſt. Stat igitur ſententia noſtra de vera Herniae carnoſae indole atque natura, nec non de eiusdem ſede in ſiniſtro teſte frequentiore quam dextro. Quilibet enim in campo ſtudii anatomici et phyſiologico-pathologici diligenter verſatus, huius fili ariadnei ductu tantam ſymptomatum, in Triga Obſervationum relatorum, concatenationem et meſenterii Steatomatis, tam monſtroſae molis, ſcaturiginem haud difficulter uberius enodare poterit. Nec arduum iam fore credimus intellectu, quomodo huius mali origo in ipſa herba ſit extinguenda? Cur principiis eius obſtandum ſit, ſi contra eius vim medicina paranda eſt? Cur, ſi malum adeo inveteraverit altioresque radices egerit, omnem omnino reſpuat medelam? Cur denique in Pathologia, Therapia et ipſa Medicina forenſi non ſemper a teſtium intumeſcentia ad impurum contactum venereumque admiſſum valeat conſequentia?

FELI-

Digitized by Google

FELICIS VALLE
MEDICI TAVRINENSIS,
FLORA CORSICAE
EX IPSIVS SCHEDIS COLLECTA

A

CAROLO ALLIONIO,
AVCTA EX SCRIPTIS

Dn. IAVSSIN,
ET PVBLICVM IN VSVM COMMVNICATA

A

D. NICOLAO LAURENTIO BURMANNO.

Digitized by Google

BOTANICES CVLTORIBVS

S.

D. NICOLAVS LAVRENTIVS BVRMANNVS.

Florula Corſicae ut Stirpium compendium, quae in Herbario clariſſ. Valle comprehendebantur *), a clariſſimo Viro Carolo Allionio nobiſcum communicata cum ſit, nuperque mihi oblatus fuerit eximius Dn. Iaussin liber, in quo exactiſſima omnium ſit deſcriptio, quae in illa Corſicae inſula reperiuntur,

*) Indefeſſus ille regni imprimis vegetabilis perveſtigator, D. *Felix* Valle, poſtquam plantas circa Taurinum et in iugis montium Alpinorum creſcentes multo ſtudio indagaverat et collegerat, deſiderio flagrans, plantarum quoque in famigerata Inſula Corſica progerminantium notitiam ſibi acquirendi, anno 1747. relicto Taurino, provinciam Medici caſtrenſis in eadem ſuſcepit, omneque illud tempus, quod, peractis muneris ſui negotiis Ipſi ſupererat, perſcrutandis naturalibus iſtius Inſulae productis impendebat, plantasque indigenas, unacum Conchyliis et Inſectis ibidem occurrentibus, diligenter conquiſivit. Aſt in medio laudabilis huius ſtudii curſu febre acuta correptus, ob inſuetam climatis conditionem, intra triduum eidem ſuccubuit. Praeter ipſam Viri huius iacturam, praecipue etiam dolendum erat diſpendium egregiae iſtius Collectionis, utpote in ignarorum manus pervenit et quoad maximam partem perdita fuit. Summa licet adhibita cura, clariſſ. Dn. Allionius ex Taurinenſi haereditate

tur, cumque plures ibi occurrunt Plantae, quae in ſupra nominata Florula haud continentur, et Antiquorum nominibus diſtinctae ſunt, eas eodem, quo clariſſ. ALLIONIUS, et quidem alphabetico ordine, proponere placuit, ut curioſi, qui ſtirpes, in hac inſula ſponte creſcentes, noſcere cupiunt, facile easdem ſecundum Syſtema receptum invenire et primo intuitu diſtinguere poſſent. Valete.

FLORA

ditate ſaltem obtinere potuit, Collectionem plantarum circa Savonam creſcentium, et Collectionem plantarum in montibus Alpinis, ac prope Seguſium, Exilles et Feneſtrellas occurrentium, quam ultimam ſecundum Syſtema Tournefortianum in claſſes redigit et deſcripſit, aſt imperfectam reliquit Dn. VALLE, dum quatuor ſaltem priores Tournefortii claſſes continet. De prima autem iſta Collectione cum certior reddebatur Dn. ALLIONIUS, quod plantae in eadem contentae prope St. Fiorenzo, in Inſula Corſica, a Dn. VALLE fuerint lectae, conſilium cepit, ut aliquali ſaltem ratione praedictam illam inſignem reſarciret iacturam, iſtam ordine alphabetico, ſub Titulo: *Felicis* VALLE *Florula Corſicae* in publicum emittendi. Conſtabat illa tunc ex 144. ſaltem plantarum nominibus; nunc autem acceſſionibus clariſſ. IAUSSIN usque ad 349. ſpecies plantarum aucta comparet.

A. E. Büchner.

FLORA CORSICA.

Ageratum ACHILLAEA foliis lanceolatis obtuſis acute ſerratis. LINN. *Syſt. p.* 566.
Ageratum foliis ſerratis. BAUH. *Pin.* 221.
Balſamita minor. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 3. *f.* 6. *t.* 1. *f.* 2.

Anthora ACONITUM floribus pentagynis, foliorum laciniis linearibus. LINN. *Syſt.* 371.
Aconitum ſalutiferum ſive Anthora. BAUH. *Pin.* 184.
Anthora. BESLER. *Hort. Eyſt. aeſt. ord.* 1. *fol.* 52. *fig.* 1.

Capillus Veneris ADIANTHUM frondibus decompoſitis, foliis alternis, pinnis cuneiformibus lobatis pedicellatis. LINN. *Syſt.* 695.
Adianthum foliis coriandri. BAUH. *Pin.* 355.
Adianthum. CAMER. *Epit.* 924.

Moſchatellina ANDOXA. LINN. *Syſt.* 278.
Ranunculus nemoroſus Moſchatellina dictus. BAUH. *Pin.* 178.
Fumaria bulboſa ſive tuberoſa minima. TABERN. 39.

coelirosa AGROSTEMMA glabra, foliis lineari-lanceolatis, petalis emarginatis coronatis. LINN. *Syſt.* 319.
Lychnis ſegetum, Nigellaſtrum minus glabrum dicta, flore eleganter rubello. MORIS. *Hiſt.* 2. *p.* 543. *f.* 5. *t.* 22. *f.* 32.

Eupatoria AGRIMONIA foliis caulinis pinnatis, impari petiolato, fructibus hiſpidis. LINN. *Syſt.* 329.
Eupatorium Veterum ſive Agrimonia. BAUH. *Pin.* 321.
Eupatorium. CAMER. *Epit.* 756.

pyramidalis AJUGA tetragono pyramidalis villoſa, foliis radicalibus maximis. LINN. *Syſt.* 387.
Conſolida media pratenſis caerulea. BAUH. *Pin.* 260.
Conſolida media genevenſis. *J.* BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 432. *f.* 1.

vulga-

vulgaris ALCHEMILLA foliis lobatis. LINN. *Syſt.* 129.
Alchemilla vulgaris. BAUH. *Pin.* 319.
Alchemilla perennis viridis maior, foliis ex luteo virentibus vulgaris. MORIS. *Hiſt.* 2. *p.* 195. *S.* 2. *t.* 20. *f.* 1.

cotoneum ALCHONIUM informe ſubgloboſum flavum intus rubrum fibroſo ſpongioſum cavernoſumque. BALLAS. *Zooph.* 359.
• Alciionium primum Dioſcoridis. DONATI. *Adr.* *p.* 56. *n.* 1. *t.* 9.

Plantago ALISMA foliis ovatis acutis, fructibus obtuſe trigonis. LINN. *Syſt.* 257.
Plantago aquatica latifolia. BAUH. *Pin.* 190. CAMER. *Epit.* 264.

Victorialis ALLIUM caule planifolio umbellifero, umbella rotundata, ſtaminibus lanceolatis, corolla longioribus, foliis ellipticis. LINN. *Syſt.* 238.
Allium montanum latifolium maculatum. BAUH. *Pin.* 74.
Allium anguinum. CAMER. *Epit.* *f.* 329.
β. Allium radice oblonga reticulo obducta, foliis ovato-lanceolatis, umbella ſphaerica. HALL. *Helv.* III.
Allium alpinum. *J.* BAUH. *hiſt.* II. *p.* 566. *f.* 2.

ſubbirſutum ALLIUM caule planifolio umbellifero, foliis inferioribus hirſutis, ſtaminibus ſubulatis. LINN. *Syſt.* 238.
Moly anguſtifolium umbellatum. BAUH. *Pin.* 75.
Moly Dioſcoridis. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 192. *f.* 2.

clypeatum ALYSSUM caule erecto herbaceo, ſiliculis ſeſſilibus ovatis compreſſo-planis, petalis acuminatis linearibus. LINN. *Syſt.* 436.
Leucoium alyſſoides clypeatum maius. BAUH. *Pin.* 201.
Alyſſum Dioſcoridis. DODON. *Pempt.* 89. *f.* 1.

perfoliata vera ALOE foliis ſpinoſis confertis dentatis vaginantibus planis maculatis. LINN. *Spec.* 458.
Aloe vulgaris. BAUH. *Pin.* 286.

Kadanaka vel Catevalla. Rheed. *Mal.* 11. *p.* 7. *t.* 3.

monſpelienſis Alopecurus panicula ſubſpicata, calycibus ſcabris, corollis ariſtatis. Linn. *Syſt.* 89.

Gramen alopecuroides anglo - britannicum maximum. Bauh. *Pin.* 4.

Alopecurus altera maxima anglica paludoſa. Moris. *Hiſt.* 3. *p.* 191. §. 8. *t.* 4. *f.* 3.

maritima Ambrosia foliis multifidis, ſpicis ſolitariis piloſis ſubſeſſilibus. Linn. *Syſt.* 624.

Ambroſia maritima. Bauh. *Pin.* 138. Dodon. *Pempt.* 35. *f.* 1.

communis Amygdalus foliis ſerraturis infimis glanduloſis, floribus ſeſſilibus geminis. Linn. *Syſt.* 341.

Amygdalus ſylveſtris. Bauh. *Pin.* 442. Dodon. *Pempt.* 798. *f.* 1.

arvenſis Anagallis foliis indiviſis, caule procumbente. Linn. *Syſt.* 158.

Anagallis phoeniceo flore. Bauh. *Pin.* 250.

Anagallis mas. Fuchs. *Hiſt.* 17. *t.* 18.

monelli Anagallis foliis indiviſis caule erecto. Linn. *Syſt.* 153.

Anagallis caerulea, foliis binis ternisve ex adverſo naſcentibus. Bauh. *Pin.* 252.

officinalis Anchusa foliis lanceolatis, ſpicis imbricatis ſecundis. Linn. *Syſt.* 145.

Bugloſſum anguſtifolium maius. Bauh. *Pin.* 256.

Bugloſſum vulgare maius. *J.* Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 578. *f.* 1.

tinctoria Anchusa tomentoſa, foliis lanceolatis obtuſis, ſtaminibus corolla brevioribus. Linn. *Syſt.* 145.

Anchuſa puniceis floribus. Bauh. *Pin.* 255.

Anchuſa monſpeliaca. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 584. *f.* 1.

Pulſatilla Anemone pedunculo involucrato, petalis rectis, foliis bipinnatis. Linn. *Syſt.* 375.

Pul-

Digitized by Google

Pulſatilla folio craſſiore et maiore flore. Bauh. *Pin.* 171. Helw. *pulſat.* 62. *t.* 8.

nobilis Anthemis foliis pinnato-compoſitis linearibus acutis ſubvilloſis. Linn. *Syſt.* 563.
Chamaemelum nobile ſeu Leucanthemum odoratum. Bauh. *Pin.* 535.
Chamaemelum odoratum. Dodon. *Pempt.* 260. *f.* 1.

arvenſis Anthemis receptaculis conicis, paleis ſetaceis, ſeminibus coronato-marginatis. Linn. *Syſt.* 565.
Chamaemelum inodorum. Bauh. *Pin.* 135.
Chamaemelum inodorum ſive Cotula non foetida. J. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 120. *f.* 2.

Cotula Anthemis receptaculis conicis, paleis ſetaceis, ſeminibus nudis. Linn. *Syſt.* 565.
Chamaemelum foetidum. Bauh. *Pin.* 135.
Chamaemelum foetidum ſive Cotula foetida. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 121. *f.* 1.

tetraphylla Anthyllis herbacea, foliis quaterno-pinnatis, floribus lateralibus. Linn. *Syſt.* 480.
Lotus pentaphyllos veſicaria. Bauh. *Pin.* 332.
Trifolium halicacabum. Camer. *Hort.* 171. *t.* 47.

triphyllum Antirrhinum foliis ternis ovatis. Linn. *Syſt.* 409.
Linaria triphylla minor lutea. Bauh. *Pin.* 212.
Linaria ſicula latifolia triphylla. Boccon. *Sicul.* 44. *t.* 22.

Elatine Antirrhinum foliis haſtatis alternis, caulibus procumbentibus. Linn. *Syſt.* 409.
Elatine folio acuminato in baſi auriculato, flore luteo. Bauh. *Pin.* 253.
Elatine. Camer. *Epit.* 754.

Cymbalaria Antirrhinum foliis cordatis quinquelobis alternis, caulibus procumbentibus. Linn. *Syſt.* 409.
Cymbalaria. Bauh. *Pin.* 306. Camer. *Epit.* 860.

Linaria ANTIRRHINUM foliis lanceolato-linearibus confertis, caule erecto, ſpicis terminalibus ſeſſilibus, floribus imbricatis. LINN. *Syſt.* 411.
Linaria vulgaris lutea, flore maiore. BAUH. *Pin.* 212.
Oſyris. CAMER. *Epit.* 930.

Aſarina ANTIRRHINUM foliis oppoſitis cordatis crenatis, corollis ecaudatis, caulibus procumbentibus. LINN. *Syſt.* 411.
Hedera ſaxatilis, magno flore. BAUH. *Pin.* 306.
Aſarina ſive Hederula ſaxatilis. LOBEL. *Ic.* 601.

vulgaris AQUILEGIA nectariis incurvis. LINN. *Syſt.* 372.
Aquilegia ſylveſtris. BAUH. *Pin.* 144.
Aquileia. CAMER. *Epit.* 404.

Uva urſi ARBUTUS caulibus procumbentibus. LINN. *Syſt.* 301.
Uva urſi. CLUS. *Hiſt.* 5. *p.* 63. *f.* 2. OED. *Dan. t.* 33.

hiſpida ARENARIA foliis ſubulatis ſubtus hiſpidis. LINN. *Spec.* 608.

Dracunculus ARUM foliis pedatis, foliolis lanceolatis integerrimis, aequantibus ſpatham ſpadice longiorem. LINN. *Syſt.* 603.
Dracunculus polyphyllus. BAUH. *Pin.* 195. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 548. *f.* 13. *t.* 5. *f.* 46.

maculatum ARUM acaule, foliis haſtatis integerrimis, ſpadice clavato. LINN. *Syſt.* 603.
Arum vulgare non maculatum et venis albis. BAUH. *Pin.* 195.
Arum. LOBEL. *Ic.* 597. FUCHS. *Hiſt.* 68. *t.* 69.

Ariſarum ARUM acaule, foliis cordato-oblongis, ſpathae apertura ovata. LINN. *Syſt.* 604.
Ariſarum latifolium maius. BAUH. *Pin.* 196.
Ariſarum ſerpentinum. BARR. *Ic.* 573.

maritima ARTHEMISIA foliis multipartitis tomentoſis, racemis cernuis, floſculis femineis ternis. LINN. *Syſt.* 542.
Abſinthium ſeriphium belgicum. BAUH. *Pin.* 139.

Abſin-

Abſinthium ſeriphicum tenuifolium marinum narbonenſe. *J.* Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 177. *f.* 1.

europaeum Asarum foliis reniformibus obtuſis binis. Linn. *Syſt.* 325.

Aſarum. Bauh. *Pin.* 597. Camer. *Epit.* 19. *f.* 1.

Vincetoxicum Asclepias foliis ovatis baſi barbatis, caule erecto, umbellis proliferis. Linn. *Syſt.* 593.

Aſclepias albo flore. Bauh. *Pin.* 303.

Vincetoxicum. Dodon. *Pempt.* 407.

officinalis Asparagus caule herbaceo erecto, foliis ſetaceis, ſtipulis paribus. Linn. *Syſt.* 245.

Aſparagus maritimus craſſiore folio. Bauh. *Pin.* 490.

Aſparagus. Camer. *Epit.* 259.

fiſtuloſus Asphodelus caule nudo, foliis ſtrictis ſubulatis ſtriatis ſubfiſtuloſis. Linn. *Syſt.* 244.

Aſphodelus foliis fiſtuloſis. Bauh. *Pin.* 29.

Aſphodelus. Clus. *Hiſt.* 1. *p.* 196. *f.* 1. 2.

Tripolium Aster foliis lanceolatis integerrimis carnoſis glabris, ramis inaequatis, floribus corymboſis. Linn. *Syſt.* 554.

Tripolium maius caeruleum. Bauh. *Pin.* 267.

Tripolium. Dodon. *Pempt.* 379.

hamoſus Astragalus cauleſcens procumbens, leguminibus ſubulatis recurvatis glabris. Linn. *Syſt.* 498.

Securidaca lutea minor, corniculis recurvis. Bauh. *Pin.* 349.

Aſtragalus monſpelianus. Clus. *Hiſt.* 1. *p.* 234. *f.* 2.

Epiglottis Astragalus cauleſcens procumbens leguminibus capitatis cordatis acutis hirſutis complicatis. Linn. *Syſt.* 499.

Aſtragalus hiſpanicus, ſiliqua epiglottidi ſimili, flore purpureo, maior. Herm. *Lugdb.* 74. *t.* 75.

Cervaria Athamantha foliis pinnatis decuſſatis inciſo-angulatis, ſeminibus nudis.

Daucus montanus, Apii folio, maior. Bauh. *Pin.* 150.
Cervaria. Rivin. *Pent.* 12.

Mandragora Atropa acaulis, ſcapis unifloris. Linn. *Syſt.* 571.
Mandragora fructu rotundo. Bauh. *Pin.* 169.
Mandragora. Dodon. *Pempt.* 457.

annua Bellis caule ſubfolioſo. Linn. *Syſt.* 560.
Bellis hortenſis, pediculo folioſo. Bauh. *Pin.* 262.
Bellis minima pratenſis, caule folioſo. Boccon. *Muſ.* 2. *p.* 96. *t.* 35.

officinalis Betonica ſpica interrupta, corollarum labii lacinia intermedia emarginata. Linn. *Syſt.* 394.
Betonica purpurea. Bauh. *Pin.* 235.
Betonica. Dodon. *Pempt.* 40.

Auriculata Biscutella calycibus nectario utrimque gibbis, ſiliculis in ſtylum coeuntibus. Linn. *Syſt.* 437.
Thlaſpi biſcutatum villoſum, flore calcari donato. Bauh. *Pin.* 107.
Leucoium montanum, flore pedato. Col. *Ecphr.* 2. *p.* 59. *t.* 61.

maxima Briza ſtipulis cordatis, floſculis ſeptemdecim. Linn. *Syſt.* 94.
Gramen tremulum maximum. Bauh. *Pin.* 2.
Gramen tremulum. Bauh. *Hiſt.* 2. *p.* 469. *f.* 1.

murale Bryum antheris erectis, foliis piliferis rectiuſculis, ſurculis ſimplicibus caeſpitoſis. Linn. *Syſt.* 701.
Bryum tegulare humile piloſum et incanum. Dillen. *Muſc.* 355. *t.* 45. *f.* 14.

alba Bryonia, foliis palmatis utrimque calloſo-ſcabris. Linn. *Syſt.* 640.
Bryonia alba baccis nigris. Bauh. *Pin.* 297.
Vitis alba, baccis nigris. Camer. *Epit.* 987. *f.* 1.

macedonicum Bubon, foliis rhombeo-ovatis crenatis, umbellatis numeroſiſſimis. Linn. *Syſt.* 212.

Apium

Apium macedonicum. Bauh. *Pin.* 154.
Petroſelinum macedonicum. Lobel. *Ic.* 708.

Cakile Bunias ſiliculis ovatis laevibus ancipitibus. Linn. *Syſt.* 446.
Eruca maritima italica, ſiliqua haſtae cuſpidi ſimili. Bauh. *Pin.* 99.
Cakile ſerapionis. Lobel. *Ic.* 223.

rotundifolium Bupleurum involucris univerſalibus nullis foliis perfoliatis. Linn. *Syſt.* 203.
Perfoliata vulgatiſſima ſive arvenſis. Bauh. *Pin.* 277.
Perfoliata. Dodon. *Pempt.* 104.

falcatum Bupleurum involucellis pentaphyllis acutis, univerſali ſubpentaphyllo, foliis lanceolatis, caule flexuoſo. Linn. *Syſt.* 203.
Bupleurum folio ſubrotundo ſive vulgatiſſimum. Bauh. *Pin.* 278.
Auricula leporis, umbella lutea. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 200. *f.* 1.

umbellatus Butomus. Linn. *Syſt.* 281.
Iuncus floridus maior. Bauh. *Pin.* 112.
Gladiolus aquaticus. Dodon. *Pempt.* 600.

Opuntia Cactus articulato-prolifer laxus, articulis ovatis, ſpinis ſetaceis. Linn. *Syſt.* 339.
Ficus Indica, folio ſpinoſo, fructu maiore. Bauh. *Pin.* 458.
Opuntia vulgo herbariorum. Bauh. *Hiſt.* 1. *p.* 154. *f.* 1.

arvenſis Calendula ſeminibus cymbiformibus muricatis incurvatis extimis erectis protenſis. Linn. *Syſt.* 577.
Caltha arvenſis. Bauh. *Pin.* 275.
Caltha minima. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 103. *f.* 1.

Erinus Campanula caule dichotomo, foliis ſeſſilibus, ſuperioribus oppoſitis, tridentatis. Linn. *Syſt.* 162.
Rapunculus minor, foliis inciſis. Bauh. *Pin.* 92.
Erini ſive Rapunculi minimum genus. Columm. *Phytob.* 122. *t.* 28.

rotun-

rotundifolia CAMPANULA foliis radicalibus reniformibus, caulinis linearibus. LINN. *Syſt.* 159.

Campanula minor rotundifolia vulgaris. BAUH. *Pin.* 93.

monſpeliaca CAMPHOROSMA foliis hirſutis linearibus. LINN. *Syſt.* 128.

Camphorata hirſuta. BAUH. *Pin.* 486.

Camphorata monſpelienſium. BUXB. *Cent.* 1. *p.* 18. *t.* 28. *f.* 1.

amara CARDAMINE foliis pinnatis, axillis ſtoloniferis. LINN. *Syſt.* 439.

Naſturtium aquaticum maius et amarum. BAUH. *Pin.* 104.

Naſturtium pyrenaicum aquaticum latifolium purpuraſcente flore. HERM. *Parad.* 203. *t.* 283.

ſtellatus CARDUUS foliis ſeſſilibus integris lanceolatis inermibus ſubtus tomentoſis, ſpinis ramoſis axillaribus, floribus ſeſſilibus lateralibus. LINN. *Syſt.* 530.

Carduus ſtellatus luteus, foliis cyani. TOURN. *Inſt.* 440. BAUH. *Pin.* 387.

Carduus humilis aculeatus, ptarmicae auſtriacae foliis. TRIUMF. *Obſerv.* 96. *t.* 96.

lanatus CARTHAMUS caule piloſo ſuperne lanato, foliis inferioribus pinnatifidis, ſummis amplexicaulibus dentatis. LINN. *Syſt.* 533.

Atractylis lutea. BAUH. *Pin.* 379.

Atractylis Theophraſti et Dioſcoridis ſucco ſanguineo. COLUMN. *Ecphr.* 1. *p.* 19. *t.* 23.

caerulea CATANANCHE ſquamis calycinis inferioribus ovatis. LINN. *Syſt.* 527.

Mondrilla caerulea cyani capitulo. BAUH. *Pin.* 130.

Mondrillae ſpecies tertia. DODON. *Pempt.* 638.

auſtralis CELTIS foliis ovato-lanceolatis. LINN. *Syſt.* 668.

Lotus fructu Ceraſi. BAUH. *Pin.* 447.

Lotus ſive Celtis. CAMER. *Epit.* 155.

gala-

galactites CENTAUREA calycibus ſetaceo-ſpinoſis, foliis decurrentibus ſinuatis ſpinoſis ſubtus tomentoſis. LINN. *Syſt.* 575.
Carduus tomentoſus capitulo minore. BAUH. *Pin.* 382.
Carduus galactites. BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 54. *f.* 1.

minimus CENTUNCULUS. LINN. *Syſt.* 123. OED. *Dan. t.* 177.
Anagallis paludoſa minima. VAILL. *Pariſ.* 12. *t.* 4. *f.* 2.

ſiliquaſtrum CERCIS foliis cordato-orbiculatis glabris. LINN. *Syſt.* 287.
Siliqua ſylveſtris rotundifolia. BAUH. *Pin.* 402.
Arbor Iudae. DOD. *Pempt.* 786.

maior CERINTHE foliis amplexicaulibus, fructibus geminis, corollis obtuſiuſculis patulis. LINN. *Syſt.* 147.
Cerinthe flore ex rubro purpuraſcente. BAUH. *Pin.* 258.

rubrum CHENOPODIUM foliis cordato-triangularibus obtuſiuſculis dentatis, racemis erectis compoſitis ſubfolioſis caule brevioribus. LINN. *Syſt.* 595.
Atriplex ſylveſtris latifolia. BAUH. P*in.* 119.
Pes anſerinus. *Hiſt.* 542. *f.* 542.

hirſutum CHAEROPHYLLUM caule aequali, foliolis inciſis acutis, fructibus biariſtatis. LINN. *Syſt.* 214.
Cicutaria paluſtris latifolia alba et rubra. BAUH. P*in.* 161.
Cerefolium latifolium hirſutum album et rubrum. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 304. *f.* 9. *t.* 10. *f.* 6.

auriculatum CHRYSANTHEMUM foliis amplexicaulibus inferioribus ſpatulatis ſuperioribus ſublinearibus denticulatis. ALLION. *Flor. Corſ.* 207. *ubi deſcr.*
Chryſanthemum latifolium. BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 105. *f.* 2.

maritima CINERARIA floribus paniculatis, foliis pinnatifidis tomentoſis laciniis ſinuatis, caule fruteſcente. LINN. *Syſt.* 557.
Iacobaea maritima. BAUH. P*in.* 131.
Cineraria. DODON. P*empt.* 642.

alpina CINERARIA umbella involucrata, pedunculo communi nudiuſculo, foliis oblongis villoſis. LINN. *Syſt.* 557.
Conyza incana BAUH. *Pin.* 265.
Conyza helenites mellita incana. LOBEL. *ic.* 347.

lutetiana CIRCAEA caule erecto, racemis pluribus, foliis ovatis. LINN. *Syſt.* 56.
Solanifolia Circaea dicta maior. BAUH. *Pin.* 168.
Circaea lutetiana. LOBEL. *ic.* 266.

monſpelienſis CISTUS arboreſcens exſtipulatus, foliis lineari-lanceolatis ſeſſilibus utrinque villoſis trinerviis. LINN. *Syſt.* 366.
Ciſtus ladanifera monſpelienſium. BAUH. *Pin.* 467.
Ledum. DALECH. *Hiſt.* 230.

guttatus CISTUS herbaceus exſtipulatus, foliis oppoſitis lanceolatis trinerviis, racemis ebracteatis. LINN. *Syſt.* 367.
Ciſtus flore pallido punicante macula inſignito. BAUH. *Pin.* 465.
Helianthemum flore maculoſo. COLUMN. *ecphr.* 2. *p.* 78. *t.* 77.

albidus CISTUS arboreſcens exſtipulatus foliis ovato-lanceolatis tomentoſis incanis ſeſſilibus ſubtrinerviis. LINN. *Syſt.* 367.
Ciſtus mas, folio oblongo incano. BAUH. *Pin.* 464.
Ciſtus mas primus. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 68. *f.* 2.

toroſus CISTUS arboreſcens ſtipulatus, foliis oppoſitis lineari-lanceolatis. ALLION. *Fl. Corſ.* 207.
Chamaeciſtus luteus toroſo folio hiſpanicus. BARREL. *icon.* 446.

ſalvifolius CISTUS arboreſcens exſtipulatus, foliis ovatis petiolatis utrinque hirſutis. LINN. *Syſt.* 366.
Ciſtus foemina folio ſalviae. BAUH. *Pin.* 464.
Ciſtus foemina. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 70.

Allionii Cistus ſuffruticoſus ſtipulatus, erectus, foliis oblongo-ovatis acuminatis ſubtus ſubincanis minime ciliatis. Allion. *Flor. Corſ.* 207. *t.* 2.

Tuberaria Cistus exſtipulatus perennis, foliis radicalibus ovatis trinerviis tomentoſis, caulinis glabris lanceolatis, ſummis alternis. Linn. *Syſt.* 367.
Ciſtus folio plantaginis. Bauh. P*in.* 465.
Helianthemum, plantaginis folio, perenne. Buxb. *Cent.* 3. *p.* 33. *t.* 63.

medica Citrus petiolis linearibus. Linn. *Syſt.* 508.
Malus medica. Bauh. P*in.* 435.
Limon vulgaris. Ferrar. *Heſp.* 193.

Aurantium Citrus petiolis alatis. Linn. *Syſt.* 508.
Malus aurantia maior. Bauh. P*in.* 436.
Aurantia mala. Camer. *Epit.* 150. *f.* 1.

Viticella Clematis foliis compoſitis decompoſitisque, foliolis ovatis ſublobatis integerrimis. Linn. *Syſt.* 376.
Clematitis caerulea vel purpurea repens. Bauh. Pin. 300.
Clematitis altera. Clus. *Hiſt.* 5. *p.* 122. *f.* 1. Camer. *Epit.* 696.

vulgare Clinopodium capitulis ſubrotundis hiſpidis, bracteis ſetaceis. Linn. *Syſt.* 398.
Clinopodium Origano ſimile. Bauh. P*in.* 224.
Clinopodium. Camer. *Epit.* 563.

maritima Clypeola perennis, ſiliculis bilocularibus ovatis diſpermis. Linn. *Syſt.* 437.
Thlaſpi Alyſſon dictum maritimum. Bauh. P*in.* 107.
Thlaſpi montanum perenne, flore albo. Barrel. *ic.* 844.

tricoccum Cneorum. Linn. *Syſt.*
Chamaelea tricoccos. Bauh. P*in.* 462.
Chamaelea. Camer. *Epit.* 973.

Draba COCHLEARIA foliis lanceolatis amplexicaulibus dentatis. LINN. *Syſt.* 435.
Draba umbellata ſive maior capitulis donata. BAUH. *Pin.* 109.
Draba prima vulgaris. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 124. *f.* 1.

officinalis COCHLEARIA foliis radicalibus ſubrotundis caulinis, oblongis ſubſinuatis. LINN. *Syſt.* 434.
Cochlearia folio ſubrotundo. BAUH. *Pin.* 110.
Cochlearia. DODON. *Pempt.* 594.

maculatum CONIUM ſeminibus ſtriatis. LINN. *Syſt.* 206.
Cicuta maior. BAUH. *Pin.* 160.
Cicutaria vulgaris. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 200. *f.* 2.

Polygonum CONVALLARIA foliis alternis amplexicaulibus, caule ancipiti, pedunculis axillaribus ſubunifloris. LINN. *Syſt.* 247.
Polygonatum latifolium, flore maiore odoro. BAUH. *Pin.* 303.
Polygonatum latifolium ramoſum. BAUH. *Hiſt.* 530. *f.* 1.

althaeoides CONVOLVULUS foliis cordatis ſinuatis ſericeis, lobis repandis, pedunculis bifloris. LINN. *Syſt.* 156.
Convolvulus argenteus, folio althaeae. BAUH. *Pin.* 295.
Convolvulus betonicae althaeaeque foliis repens argenteus. BARR. *rar.* 5. *t.* 312.

Cantabrica CONVOLVULUS foliis lineari-lanceolatis acutis, caule ramoſo erectiuſculo, calycibus piloſis, pedunculis ſubbifloris. LINN. *Syſt.* 157.
Convolvulus linariae folio. BAUH. *Pin.* 295.
Convolvulus minimus ſpicaefolius. MORIS. *Hiſt.* 2. *p.* 17. *f.* 2. *t.* 4. *f.* 3.

Soldanella CONVOLVULUS foliis reniformibus, pedunculis unifloris. LINN. *Syſt.* 157.
Soldanella maritima minor. BAUH. *Pin.* 295.

arvenſis

arvenſis Convolvulus foliis ſagittatis utrinque acutis, pedunculis ſubunifloris. Linn. *Syſt.* 155.
Convolvulus minor arvenſis. Bauh. *Pin.* 294.

Corſicanus Convolvulus floribus intus albis, extus purpureis, ſemine anguloſo. Iauss. *Mem.* de *Corſ. p.* 394.

officinalis Corallina bipinnata, articulis ovatis, ſuperioribus compreſſis, terminalibus ovato - lanceolatis planis.
Muſcus maritimus ſive Corallina officinarum. Bauh. *Pin.* 363.
Corallina altera. Tabern. *icon.* 813.

androſace Corallina tubuloſa ſimplex, pelta terminali radiata. Pall. *Zooph.* 430.
Androſaces petrae innaſcens, vel maior. Bauh. *Pin.* 367.
Acetabulum marinum procerius. Tourn. *Inſt.* 569. *t.* 338.

monſpelienſis Coris. Linn. *Syſt.* 168.
Coris caerulea maritima. Bauh. *Pin.* 280.
Symphytum petraeum. Camer. *Epit.* 699.

ſecuridaca Coronilla herbacea, leguminibus falcato-gladiatis, foliolis plurimis. Linn. *Syſt.* 491.
Securidaca lutea maior. Bauh. *Pin.* 348.
Hedyſarum primum. Dodon. *Pempt.* 546.

umbilicus ♀ Cotyledon foliis cucullato - peltatis ſerrato - dentatis alternis, caule ramoſo, floribus erectis. Linn. *Syſt.* 316.
Cotyledon maior. Bauh. *Pin.* 285.
Cotyledon vera, radice tuberoſa. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 684. *f.* 1.

maritima Crambe foliis cauleque glabris. Linn. *Syſt.* 446.
Braſſica maritima monoſpermos. Bauh. *Pin.* 112.
Braſſica marina ſylveſtris multiflora monoſpermos. Lobel. *ic.* 245.

Oxyacantha CRATAEGUS foliis obtuſis ſubtrifidis ſerratis. LINN. *Syſt.* 342.
Meſpilus Apii folio ſylveſtris ſpinoſa ſive Oxyacantha. BAUH. *Pin.* 454.
Oxyacantha ſive ſpina acuta. DODON. *Pempt.* 752.

maritimum CRITHMUM foliolis lanceolatis carnoſis. LINN. *Syſt.* 208.
Crithmum, foeniculum maritimum minus. BAUH. *Pin.* 288.
Foeniculum marinum ſive Empetrum. LOBEL. *ic.* 392.

bacciferus CUCUBALUS calycibus campanulatis, petalis diſtantibus, pericarpiis coloratis, ramis divaricatis. LINN. *Syſt.* 308.
Alſine ſcandens baccifera. BAUH. *Pin.* 250.
Alſine repens. DODON. *Pempt.* 403.

ſempervirens CUPRESSUS foliis imbricatis, frondibus quadrangulis. LINN. *Syſt.* 633.
Cupreſſus. BAUH. *Pin.* 488. CAMER. *Epit.* 52. *f.* 1.

Europaeum CYCLAMEN corolla retroflexa. LINN. *Syſt.* 151.
Cyclamen orbiculato folio inferne purpuraſcente. BAUH. *Pin.* 308.
Cyclaminus. CAMER. *Epit.* 357.

officinale CYNOGLOSSUM ſtaminibus corolla brevioribus, foliis lato-lanceolatis tomentoſis ſeſſilibus. LINN. *Syſt.* 146.
Cynogloſſum maius vulgare. BAUH. *Pin.* 257.
Cynogloſſum. DODON. *Pempt.* 54. *f.* 1. 2.

aureus CYNOSURUS paniculae ſpiculis ſterilibus pendulis ternatis, floribus ariſtatis. LINN. *Syſt.* 96.
Gramen panicula pendula aurea. BAUH. *Pin.* 3.
Gramen ſciurum ſeu alopecurum minus, heteromalla panicula. BARR. *rar.* 1108. *t.* 4.

eſculentus CYPERUS culmo triquetro nudo, umbella folioſa, radicum tuberibus ovatis, zonis imbricatis. LINN. *Syſt.* 81.

Cype-

Cyperus rotundus eſculentus anguſtifolius. Bauh. *Pin.* 14.

Cyperus rotundus. Lob. *ic.* 75. Dodon. *Pempt.* 338.

argenteus Cytisus floribus ſubſeſſilibus ſubbinatis, foliis tomentoſis, caulibus decumbentibus, ſtipulis minutis. Linn. *Syſt.* 489.

Lotus fruticoſus incanus ſiliquoſus. Bauh. *Pin.* 332.

Lotus aſperior fruticoſa narbonenſis incana. Lob. *ic.* 2. *p.* 41.

Tartonraira Daphne floribus ſeſſilibus aggregatis axillaribus, foliis ovatis utrinque pubeſcentibus nervoſis. Linn. *Syſt.* 27.

Thymelaea foliis candicantibus ſericei inſtar mollibus. Bauh. *Pin.* 463.

Tarton-Raire galloprovinciae monſpelienſium. Lobel. *icon.* 37.

Carota Daucus ſeminibus hiſpidis, petiolis ſubtus nervoſis. Linn. *Syſt.* 206.

Paſtinaca tenuifolia ſylveſtris Dioſcoridis. Bauh. *Pin.* 151.

Daucus Meum. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 198. *f.* 2.

pardalianches Doronicum foliis cordatis obtuſis denticulatis, radicalibus petiolatis, caulinis amplexicaulibus. Linn. *Syſt.* 559.

Doronicum maximum, foliis caulem amplexantibus. Bauh. *Pin.* 185.

Aconitum pardalianches Theophraſti. Camer. *Epit.* 823. *f.* 1.

Moldavica Dracocephalum floribus verticillatis, bracteis lanceolatis, ſerraturis capillaceis. Linn. *Syſt.* 401.

Meliſſa peregrina folio oblongo. Bauh. *Pin.* 229.

Meliſſa moldavica. Camer. *Epit.* 576.

italicum Echium caule erecto piloſo, foliis hirſutis, corollis ſubaequalibus, ſtaminibus longiſſimis. Linn. *Syſt.* 148.

Lycopſis.

Lycopſis. Bauh. *Pin.* 255.
Echii altera ſpecies. Dodon. *Pempt.* 631. *f.* 2.

vulgare Echium caule tuberculato-hiſpido, foliis caulinis lanceolatis hiſpidis, floribus ſpicatis lateralibus. Linn. *Syſt.* 148.
Echium vulgare. Bauh. *Pin.* 254. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 163. *f.* 3.

creticum Echium caule procumbente, calycibus fructeſcentibus, diſtantibus. Linn. *Syſt.* 148.
Echium creticum latifolium rubrum. Bauh. *Pin.* 254.

maritimum Eryngium foliis radicalibus ſubrotundis plicatis ſpinoſis, capitulis pedunculatis, paleis tricuſpidatis. Linn. *Syſt.* 202.
Eryngium maritimum. Bauh. *Pin.* 386. Camer. *Epit.* 448.

faſcialis Eschara lapidea lamelloſo-frondoſa, laminis conglomeratis, utrimque poris quinquuncialibus Pall. *Zooph.* 42.
Reticulum marinum. Bauh. *Hiſt.* 3. *p.* 809.
Eſchara foliacea millepora lapidea, extremitatibus hinc inde irregulariter coaleſcentibus, utraque ſuperficie ex cellulis ovatis conſtans. Ellis. *Cor.* 71. *n.* 3. *t.* 30.

europaeus Evonymus floribus pleriſque quadrifidis. Linn. *Syſt.* 281.
Evonymus vulgaris granis rubentibus. Bauh. *Pin.* 428.
Evonymus 2. Clus. *Hiſt.* *p.* 57. *f.* 1.

dendroides Euphorbia umbella multifida dichotoma, involucellis ſubcordatis, primariis triphyllis, caule arboreo. Linn. *Syſt.* 334.
Tithymalus myrtifolius arboreus. Bauh. *Pin.* 290.
Tithymalus dendroides. Camer. *Epit.* 965.

Characias Euphorbia umbella multifida, bifida, involucellis perfoliatis emarginatis, foliis integerrimis, caule fruteſcente. Linn. *Syſt.* 434.
Tithymalus characias rubens peregrinus. Bauh. *Pin.* 290.

Tithy-

Tithymalus characias 1. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 188. *f.* 1.

β. Tithymalus characias, folio ſerrato. Bauh. *Pin.* 290.

piloſa Euphorbia umbella quinquefida, trifida, bifida, involucris ovatis, petalis integris, foliis lanceolatis ſubpiloſis apice ſerrulatis. Linn. *Syſt.* 334.

Tithymalus characias pratenſis incanus. Magnol. *Monſp.* 155.

Tithymalus paluſtris villoſus mollior erectus. Barr. *rar.* 41. *t.* 885.

Peplis Euphorbia dichotoma foliis integerrimis ſemicordatis, floribus ſolitariis axillaribus, caulibus procumbentibus. Linn. *Syſt.* 331.

Peplis maritima, folio obtuſo. Bauh. *Pin.* 293.

Peplis. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 187. *f.* 2. Camer. *Epit.* 970.

exigua Euphorbia umbella trifida dichotoma, involucellis lanceolatis, foliis linearibus. Linn. *Syſt.* 332.

Tithymalus ſive Eſula exigua. Bauh. *Pin.* 291.

Eſula minima Tragi. Dalech. *Hiſt.* 1656.

ſpinoſa Euphorbia umbella ſubquinquefida ſimplici, involucellis ovatis, primariis triphyllis, foliis oblongis integerrimis, caule fruticoſa. Linn. *Syſt.* 333.

Tithymalus maritimus ſpinoſus. Bauh. *Pin.* 291.

Tithymalus raguſinus, flore luteo pentapetalo. Herm. *Lugdb.* 600. *t.* 601.

Peplus Euphorbia umbella trifida dichotoma, involucellis ovatis, foliis integerrimis obovatis petiolatis. Linn. *Syſt.* 332.

Peplus ſive Eſula rotunda. Bauh. *Pin.* 292.

Peplus. Dodon. *Pempt.* 375.

Myrſinites Euphorbia umbella ſuboctifida bifida, involucellis ſubovatis, foliis ſpatulatis patentibus carnoſis mucronatis margine ſcabris. Linn. *Syſt.* 334.

Tithymalus myrſinites latifolius. Bauh. *Pin.* 290.

Tithymalus myrſinites legitimus. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 189.

cuneiformis EUPHORBIA umbella quadrifida, bifida, foliis cuneiformilinearibus tridentatis. ALLION. *Flor. Corſic.* 2.9. *t.* 3.

ſegetalis EUPHORBIA umbella quinquefida dichotoma, involucellis cordatis acutis, foliis lineari-lanceolatis, ſuperioribus latioribus. LINN. *Syſt.* 333.

Tithymalus maritimo affinis, Linariae folio. BAUH. *Pin.* 291.

Tithymalus annuus, lunato flore, Linariae folio longiore. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 339. *ſ.* 10. *t.* 2. *f.* 3.

latifolia EUPHRASIA foliis dentato-palmatis, floribus ſubcapitatis. LINN. *Syſt.* 405.

Euphraſia purpurea minor. BAUH. *Prodr.* III.

Euphraſia tertia latifolia pratenſis. COLUMN. *Cephr.* 200. *t.* 202. *f.* 2.

Carica FICUS foliis palmatis. LINN. *Syſt.* 681.

Ficus communis. BAUH. *Pin.* 457.

Ficus. DODON. *Pempt.* 812.

acaulis FILAGO floribus acaulibus ſeſſilibus, foliis floralibus maioribus. LINN. *Syſt.* 580.

Gnaphalium roſeum hortenſe. BAUH. *Pin.* 263. BARR. *Icon.* 127.

pulverulenta FRANKENIA foliis obovatis retuſis ſubtus pulveratis. LINN. *Syſt.* 253.

Anthyllis marina chamaeſyci ſimilis. BAUH. *Pin.* 282.

Anthyllis valentina. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 186. *f.* 2.

veſiculoſus FUCUS fronde plana dichotoma integerrima, veſiculis axillaribus geminis, terminalibus tuberculatis. LINN. *Syſt.* 715.

Fucus marinus ſive quercus maritima veſiculas habens. BAUH. *Pin.* 365.

offici-

officinalis FUMARIA pericarpiis monoſpermis racemoſis, caule diffuſo. LINN. *Syſt.* 470.
Fumaria officinarum et Dioſcoridis. BAUH. *Pin.* 143.
Fumaria. CAMER. *Epit.* 890.

Ladanum GALEOPSIS internodiis caulinis aequalibus, verticillis omnibus calycibus inertibus. LINN. *Syſt.* 39?.
Sideritis arvenſis anguſtifolia rubra. BAUH. *Pin.* 233.
Sideritis vulgaris. CAMER. *Epit.* 747.

purpureum GALIUM foliis verticillatis lineari-ſetaceis, pedunculis capillaribus folio longioribus. LINN. *Syſt.* 118.
Gallium nigro-purpureum montanum tenuifolium. BAUH. *Pin.* 335.

ſylvaticum GALIUM foliis octonis laevibus ſubtus ſcabris, floralibus binis, pedunculis capillaribus, caule laevi. LINN. *Syſt.* 118.
Mollugo montana latifolia ramoſa. BAUH. *Pin.* 334.

Mollugo GALIUM foliis octonis ovato-linearibus ſubſerratis patentiſſimis mucronatis, caule flaccido, ramis patentibus. LINN. *Syſt.* 118.
Rubia ſylveſtris laevis. BAUH. *Pin.* 333.
Mollugo Belgarum. LOBEL. *Icon.* 802.

Aparine GALIUM foliis octonis lanceolatis carinatis ſcabris retrorſum aculeatis, geniculis villoſis, fructibus hiſpidis. LINN. *Syſt.* 118.
Aparine vulgaris. BAUH. *Pin.* 334.
Aparine. DODON. *Pempt.* 353.

germanica GENISTA ſpinis compoſitis, ramis floriferis inermibus, foliis lanceolatis. LINN. *Syſt.* 475.
Geniſta ſpinoſa minor germanica. BAUH. *Pin.* 395.

lutea GENTIANA corollis quinquefidis rotatis verticillatis, calycibus ſpathaceis. LINN. *Syſt.* 199.
Gentiana maior lutea. BAUH. *Pin.* 187.
Gentiana. CAMER. *Epit.* 415.

perfoliata GENTIANA corollis octifidis, foliis perfoliatis. LINN. *Spec.* 335.
Centaurium luteum perfoliatum. BAUH. *Pin.* 278. MORIS. *Hiſt.* 2. *p.* 565. *ſ.* 5. *t.* 26. *f.* 1. 2.

malacoides GERANIUM pedunculis multifloris, calycibus pentaphyllis, floribus pentandris, foliis cordatis ſublobatis. LINN. *Syſt.* 454.
Geranium folio althaeae. BAUH. *Pin.* 318.
Geranium malacoides. LOBEL. *Icon.* 662.

gruinum GERANIUM pedunculis ſubmultifloris, floribus pentandris, foliis ternatis lobatis. LINN. *Syſt.* 454.
Geranium latifolium acu longiſſima. BAUH. *Pin.* 319.
Geranium ſpecioſum annuum longiſſimis roſtris creticum. BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 480. *f.* 1.

hederacea GLECOMA foliis reniformibus crenatis. LINN. *Syſt.* 393.
Hedera terreſtris vulgaris. BAUH. *Pin.* 306.
Chamaeciſſos. FUCHS. *Hiſt.* 876.

Alypum GLOBULARIA caule fruticoſo, foliis lanceolatis tridentatis integriſque. LINN. *Syſt.* 111.
Thymelaea foliis acutis, capitulo ſucciſae. BAUH. *Pin.* 463.
Alypum monſpelienſium, ſive frutex terribilis. BAUH. *Hiſt.* 1. *p.* 598.

vulgaris GLOBULARIA caule herbaceo, foliis radicalibus tridentatis, caulinis lanceolatis. LINN. *Syſt.* 111.
Bellis caerulea caule folioſo. BAUH. *Pin.* 262.
Aphyllanthes anguillare. CAMER. *Hort.* 18. *t.* 7.

Stoechas GNAPHALIUM fruticoſum, foliis linearibus, corymbo compoſito, ramis virgatis. LINN. *Syſt.* 544.
Elichryſum ſive ſtoechas citrina anguſtifolia. BAUH. *Pin.* 264.
Stoechas citrina. DODON. *Pempt.* 268.

Gal-

Digitized by Google

Gallium GNAPHALIUM caule erecto dichotomo, floribus pyramidatis axillaribus. LINN. *Spec.* 1. *p.* 657.
Gnaphalium minimum alterum noſtras Stoechadis citrinae foliis tenuiſſimis. PLUKEN. *Alm.* 172. *t.* 29. et *f.* 2.

ſimplex GNAPHALIUM caule ſimpliciſſimo, foliis amplexicaulibus lanceolatis denticulatis, corymbo compoſito terminali. ALLION. *Flor. Corſ.* 211. *t.* 4.

Coronarium HEDYSARUM foliis pinnatis, leguminibus articulatis aculeatis nudis rectis, caule diffuſo. LINN. *Syſt.* 495.
Onobrychis ſemine clypeato aſpero maior. BAUH. *Pin.* 350.
Onobrychis altera. DODON. *Pempt.* 549.

europaeum HELIOTROPIUM foliis ovatis integerrimis tomentoſis rugoſis, ſpicis coniugatis. LINN. *Syſt.* 144.
Heliotropium maius Dioſcoridis. BAUH. *Pin.* 253.
Heliotropium maius. CAMER. *Epit.* 1000.

matronalis HESPERIS caule ſimplici erecto, foliis ovato-lanceolatis denticulatis, petalis mucrone emarginatis. LINN. *Syſt.* 442.
Heſperis hortenſis. BAUH. *Pin.* 202.
Viola matronalis. DODON. *Pempt.* 161.

Triomum HIBISCUS foliis tripartitis inciſis, calycibus inflatis. LINN. *Syſt.* 464.
Alcea veſicaria. BAUH. *Pin.* 317.
Alcea peregrina ſoliſequa. LOBEL. *Icon.* 656.

uniſiliquoſus HIPPOCREPIS leguminibus ſeſſilibus ſolitariis rectis. LINN. *Syſt.* 492.
Ferrum equinum, ſiliqua ſingulari. BAUH. *Pin.* 349.
Ferrum equinum vulgare. COLUMN. *Ecphr.* 1. *p.* 302. *t.* 300.

vulgaris HYDROCOTYLE foliis peltatis, umbellis quinquefloris. LINN. *Syſt.* 202.

Ranunculus aquaticus, Cotyledonis folio. BAUH. *Pin.* 180.

Cotyledon aquatica. LOBEL. *Icon.* 387.

albus HYOSCYAMUS foliis petiolatis ſinuatis obtuſis, floribus ſubſeſſilibus. LINN. *Syſt.* 170.

Hyoſcyamus albus maior et minor. BAUH. *Pin.* 169.

Hyoſcyamus albus vulgaris. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 184.

niger HYOSCYAMUS foliis amplexicaulibus ſinuatis, floribus ſeſſilibus. LINN. *Syſt.* 170.

Hyoſcyamus vulgaris vel niger. BAUH. *Pin.* 169. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 183.

Hedypnois HYOSERIS fructibus ovatis glabris, caule ramoſo. LINN. *Syſt.* 526.

Hieracium capitulum inclinans, ſemine adunco. BAUH. *Pin.* 128.

Hieracium facie Hedypnois. LOBEL. *Icon.* 239.

radiata HYOSERIS ſcapis unifloris nudis, foliis glabris lyrato-haſtatis angulis dentatis. LINN. *Syſt.* 526.

Dens Leonis minor foliis radiatis. BAUH. *Pin.* PLUKEN. *Alm.* 130. *t.* 37. *f.* 2.

Oſtrutbium IMPERATORIA. LINN. *Syſt.* 215. BAUH. *Pin.* 156.

Magiſtrantia. CAMER. *Epit.* 532.

odora INULA foliis amplexicaulibus dentatis hirſutiſſimis, radicalibus ovatis, caulinis lanceolatis, caule paucifloro. LINN. *Syſt.* 557.

Aſter luteus, radice odora. BAUH. *Pin.* 266.

Aſteris altera ſpecies apula. COLUMN. *Ecphr.* 1. *p.* 251. *t.* 253.

Paronychia ILLECEBRUM floribus bracteis nitidis obvallatis, caulibus procumbentibus, foliis laevibus. LINN. *Syſt.* 187.

Polygonum minus candicans. BAUH. *Pin.* 281.

Paronychia hiſpanica. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 183.

Oculus

Oculus Chriſti Inula foliis amplexicaulibus oblongis integris hirſutis, caule piloſo corymboſo. Linn. *Syſt.* 557.
Conyza pannonica lanuginoſa. Bauh. *Pin.* 265.
Conyza tertia auſtriaca. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 20.

communis Iuniperus foliis ternis patentibus, bacca longioribus. Linn. *Syſt.* 660.
Iuniperus vulgaris arbor. Bauh. *Pin* 488.

Sabina Iuniperus foliis oppoſitis erectis decurrentibus, oppoſitionibus pyxidatis. Linn. *Syſt.* 660.
Sabina folio Cupreſſi. Bauh. *Pin.* 487.
Sabina. Dodon. *Pempt.* 854.

Bulbocodium Ixia ſcapo unifloro breviſſimo, foliis angulatis caulinis, ſtigmatibus ſextuplicibus. Linn. *Syſt.* 75.
Siſyrinchium minus anguſtifolium, flore maiore variegato. Bauh. *Pin.* 41.
Siſyrinchium aſpremſium, anguſto folio, alterum. Columm. *Ecphr.* 2. *p.* 5. *t.* 7. *f.* 1.

cuminoides Lagoecia. Linn. *Syſt.* 185.
Cuminum ſylveſtre, capitulis globoſis. Bauh. *Pin.* 146.
Cuminum ſylveſtre. Camer. *Epit.* 518.

ovatus Lagurus ſpica ovata ariſtata. Linn. *Syſt.* 99.
Gramen alopecuroides, ſpica rotundiore. Bauh. *Pin.* 4.

ſtellata Lapsana calycibus fructus undique patentibus, radiis ſubulatis, foliis caulinis lanceolatis indiviſis. Linn. *Syſt.* 527.
Hieracium ſiliqua falcata. Bauh. *Pin* 128.
Hieracium ſtellatum. Bauh. *Hiſt.* 2. *p.* 1 14.

communis Lapsana calycibus fructus angulatis, pedunculis tenuibus ramoſiſſimis. Linn. *Syſt.* 526.
Soncho affinis Lapſana domeſtica. Bauh. *Pin.* 124.
Lapſana. Dodon. *Pempt.* 675.

latifolium Laserpitium foliolis cordatis inciſo-ſerratis. Linn. *Syſt.* 209.

Liba-

Libanotis latifolia maior. BAUH. *Pin.* 157.
Seſeli aethiopicum herba. DODON. *Pempt.* 312.

Siler LASERPITIUM foliolis ovali-lanceolatis integerrimis petiolatis. LINN. *Syſt.* 210.
Liguſticum quod Seſeli officinarum. BAUH. *Pin.* 162.
Siler montanum. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 276. *ſ.* 9. *t.* 3. *f.* 1.

angulatus LATHYRUS pedunculis unifloris ariſtatis, cirrhis diphyllis ſimpliciſſimis, foliolis linearibus. LINN. *Syſt.* 486.
Lathyrus anguſtiſſimo folio, ſemine anguloſo. TOURNEF. *Inſt.* 395.
Lathyrus folio tenuiore, floribus rubris. BUXB. *Cent.* 3. *p.* 23. *t.* 42. *f.* 2.

Aphaca LATHYRUS pedunculis unifloris, cirrhis aphyllis, ſtipulis ſagittato-cordatis. LINN. *Syſt.* 486.
Vicia lutea foliis Convolvuli minoris. BAUH. *Pin.* 345.
Aphaca. LOBEL. *Ic.* 2. *p.* 70.

nobilis LAURUS foliis venoſis lanceolatis perennantibus, floribus quadrifidis. LINN. *Syſt.* 280.
Laurus vulgaris. BAUH. *Pin.* 460.
Laurus. CAMER. *Epit.* 60.

Stoechas LAVANDULA foliis lanceolato-linearibus, ſpicis comoſis. LINN. *Syſt.* 391.
Stoechas purpurea. BAUH. *Pin.* 216.
Stoechas brevioribus legulis. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 344.

dentata LAVANDULA foliis pinnato-dentatis, ſpicis comoſis. LINN. *Syſt.* 391.
Stoechas folio ſerrato. BAUH. *Pin.* 216.
Stoechas criſpo folio. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 346.

arborea LAVATERA caule arboreo, foliis ſeptemangularibus tomentoſis plicatis, pedunculis confertis unifloris axillaribus. LINN. *Syſt.* 461.
Malva arborea veneta dicta parvo flore. BAUH. *Pin.* 315.
Malva arboreſcens. DODON. *Pempt.* 653.

vulgare

vulgare LIGUSTRUM. LINN. *Syſt.* 55.
Liguſtrum germanicum. BAUH. *Pin.* 475.
Phillyrea. DODON. *Pempt.* 775.

catharticum LINUM foliis oppoſitis ovato - lanceolatis, caule dichotomo, corollis acutis. LINN. *Syſt.* 225.
Linum pratenſe, floſculis exiguis. BAUH. *Pin.* 214.
Spergula bifolia, Lini capitulis. LOES. *Pruſſ.* 261. *t.* 86.

ſtrictum LINUM calycibus ſubulatis, foliis lanceolatis ſtrictis mucronatis, margine ſcabris. LINN. *Syſt.* 224.
Lithoſpermum Linariae folio monſpelienſium. BAUH. *Pin.* 259.
Paſſerina Lobelii. BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 455. *f.* 3.

purpuro - caeruleum LITHOSPERMUM ſeminibus laevibus, corollis calycem multoties ſuperantibus. LINN. *Syſt.* 145.
Lithoſpermum minus repens latifolium. BAUH. *Pin.* 258.
Lithoſpermum repens maius. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 163.

caerulea LONICERA pedunculis bifloris, baccis coadunatis didymis, foliis ovali - lanceolatis. LINN. *Syſt.* 166.
Chamaeceraſus montana, fructu ſingulari caeruleo. BAUH. *Pin.* 451.
Periclymenum rectum, fructu caeruleo. CLUS.

Ornithopoides LOTUS leguminibus ſubternatis arcuatis compreſſis, caulibus diffuſis. LINN. *Syſt.* 504.
Lotus ſiliquis Ornithopodii. BAUH. *Pin.* 332.
Lotus peculiaris ſiliquoſa. CAMER. *Hort.* 91. *t.* 15.

Dorycnium LOTUS capitulis aphyllis, foliis ſeſſilibus quinatis. LINN. *Syſt.* 505.
Trifolium album anguſtifolium, floribus veluti in capitulum congeſtis. BAUH. *Pin.* 329.
Dorycnium monſpelienſium. LOBEL. *Ic.* 51.

cytiſoides Lotus capitulis dimidiatis, caule diffuſo ramoſiſſimo, foliis tomentoſis. Linn. *Syſt.* 505.
Lotus ſiliquoſa maritima lutea, cytiſi facie. Barr. *rar.* 71. *t.* 1031.

dioica Lychnis floribus dioicis. Linn. *Syſt.* 319.
Lychnis ſylveſtris alba ſimplex. Bauh. *Pin.* 204.

clavatum Lycopodium foliis ſparſis filamentoſis, ſpicis teretibus pedunculatis geminis. Linn. *Syſt.* 697.
Muſcus terreſtris clavatus. Bauh. *Pin.* 360.
Lycopodium vulgare piloſum anfragoſum et repens. Dillen. *Muſc.* 441. *t.* 58. *f.* 1.

vulgaris Lysimachia paniculata, racemis terminalibus. Linn. *Syſt.* 152.
Lyſimachia lutea maior. Bauh. *Pin.* 245.

Linum ſtellatum Lysimachia calycibus corollam ſuperantibus, caule erecto ramoſiſſimo. Linn. *Syſt.* 153.
Linum minimum ſtellatum. Bauh. *Pin.* 214. Magnol. *Monſp.* 163. *t.* 162.

Nummularia Lysimachia foliis ſubcordatis, floribus ſolitariis, caule repente. Linn. *Syſt.* 153.
Nummularia maior lutea. Bauh. *Pin.* 309.
Anagallis mas. Camer. *Epit.* 394.

Hyſſopifolia Lythrum foliis alternis linearibus, floribus hexandris. Linn. *Syſt.* 329.
Hyſſopifolia. Bauh. *Pin.* 218.
Salicaria Hyſſopi folio latiore. Hall. *Ien.* 147. *t.* 6. *f.* 3.

ſylveſtris Malva caule erecto herbaceo, foliis ſeptemlobatis acutis, pedunculis petiolisque piloſis. Linn. *Syſt.* 460.
Malva ſylveſtris, folio ſinuato. Bauh. *Pin.* 314.

Alcea Malva caule erecto, foliis multipartitis ſcabriuſculis. Linn. *Syſt.* 461.

Alcea

Alcea vulgaris maior. Bauh. *Pin.* 316.
Alcea vulgaris. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 25.

polymorpha Marchantia calyce communi decemfido. Linn. *Syſt.* 707.
Lichen petraeus latifolius, ſive Hepatica fontana. Bauh. *Pin.* 362.
Lichen fontanus maior ſtellatus aeque ac umbellatus et cyathophorus. Dill. *Muſc.* 523. *t.* 76. *f.* 6.

vulgare Marrubium dentibus calycinis ſetaceis uncinatis. Linn. *Syſt.* 396.
Marrubium album vulgare. Bauh. *Pin.* 230.
Marrubium vulgare. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 34.

marina Medicago pedunculis racemoſis, leguminibus cochleatis ſpinoſis, caule procumbente tomentoſo. Linn. *Syſt.* 506.
Trifolium cochleatum maritimum tomentoſum. Bauh. *Pin.* 329.
Medica marina. Clus. *Hiſt.* 2. *p.* 243.

circinnata Medicago leguminibus reniformibus margine dentatis, foliis pinnatis. Linn. *Syſt.* 506.
Loto affinis, ſiliquis hirſutis circinnatis. Bauh. *Pin.* 333.

hirſuta Medicago leguminibus ſolitariis globoſis breviſſimis echinatis, ſtipulis ſerratis. Linn. *Syſt.* 516.
Trifolium echinatum arvenſe. Bauh. *Pin.* 329.
Medica echinata hirſuta. Bauh. *Hiſt.* 2. *p.* 386.

Azedarach Melia foliis bipinnatis. Linn. *Syſt.* 294.
Arbor Fraxini folio, flore caeruleo. Bauh. *Pin.* 415.
Pſeudo-Lycomorus. Camer. *Epit.* 181.

grandiflora Melissa pedunculis axillaribus dichotomis, longitudine florum. Linn. *Syſt.* 400.
Calamintha vulgaris et officinarum germaniae. Bauh. *Pin.* 228.

Calamintha montana. DODON. *Pempt.* 98.

meliſſophyllum MELITTIS. LINN. *Syſt.* 402.
Lamium montanum, Meliſſae folio. BAUH. *Pin.* 231.

Nymphaea MENYANTHES foliis cordatis integerrimis, corollis ciliatis. LINN. *Syſt.* 152.
Nymphaea lutea minor, flore fimbriato. BAUH. *Pin.* 194.

Corſicana MERCURIALIS foliis craſſis, floribus albis tenuioribus denſis ac racemoſis unico fructu nodoque. IAUSSIN. *Mem.* de *Corſe.* p. 390. et p. 585.

Pyracantha MESPILUS ſpinoſa foliis lanceolato-ovatis crenatis, calycibus fructus obtuſis. LINN. *Syſt.* 343.
Oxyacantha Dioſcoridis, ſive ſpina acuta pyri folio. BAUH. *Pin.* 454.
Uva Urſi. DALECH. *Hiſt.* 164.

Elaterium MOMORDICA pomis hiſpidis, cirrhis nullis. LINN. *Syſt.* 639.
Cucumis ſylveſtris aſininus dictus. BAUH. *Pin.* 314.
Cucumis ſylveſtris. CAMER. *Epit.* 946.

apula MYOSOTIS ſeminibus nudis, foliis hiſpidis, racemis folioſis. LINN. *Syſt.* 145.
Echium luteum minimum. BAUH. *Pin.* 254.
Anchuſa lutea minima. LOBEL. *Icon.* 312.

minimus MYOSURUS. LINN. *Syſt.* 227.
Holoſteo adfinis Cauda muris. BAUH. *Pin.* 190.
Cauda muris. DODON. *Pempt.* 112.

tarentina MYRTUS floribus ſolitariis, involucro diphyllo, foliis ovatis, baccis rotundioribus. LINN. *Spec.* 673.
Myrtus minor vulgaris. BAUH. *Pin.* 469.

Oleander NERIUM foliis lineari-lanceolatis ternis, corollis coronatis. LINN. *Syſt.* 189.

Nerium

Digitized by Google

Nerium floribus rubeſcentibus. Bauh. *Pin.* 464. Burm. *Zeyl. t.* 77.

Baſilicum Ocymum foliis ovatis glabris, calycibus ciliatis. Linn. *Syſt.* 402.
Ocymum caryophyllatum maius. Bauh. *Pin.* 226.
Ocymum. Camer. *Epit.* 308.

europaea Olea foliis lanceolatis. Linn.
Olea ſativa. Bauh. *Pin.* 472.
Olea. Dodon. *Pempt.* 821.

Cherleri Ononis pedunculis unifloris ariſtatis, foliis ternatis, ſtipulis ſerratis. Linn. *Syſt.* 479.
Ononis trifolia, calycibus ad axillas ſeſſilibus erectis, ſtipulis longas ſetas exſerentibus. Sauv. *Monſp.* 189.
Anonis trifolio affinis puſilla glabra fruticans Cherleri. Bauh. *Hiſt.* 2. *p.* 394.

vomeracea Orchis radicibus ſubrotundis, galea longiſſima roſtrata, labello vomerem referente. Hall. *Orch.* n. 6.
Orchis macrophylla. Col. *Ecphr. p.* 321.

holoſerica Orchis radicibus ſubrotundis, labello holoſerico emarginato, medio proceſſu breviſſimo. Hall. *Orch. n.* 5.
Orchis fucum referens maior foliis ſuperioribus candidis et purpuraſcentibus. Bauh. *Pin.* 83.

militaris Orchis bulbis indiviſis, nectarii labio quinquefido, punctis ſcabro, cornu obtuſo, petalis confluentibus. Linn. *Syſt.* 590.
Orchis galea et alis cinereis. Bauh. *Hiſt.* 2. *p.* 755.
Cynoſorchis latifolia, hiante cucullo, maior. Bauh. *Pin.* 80.

vulgare Origanum ſpicis ſubrotundis paniculatis conglomeratis, bracteis calyce longioribus ovatis. Linn. *Syſt.* 399.

Origanum ſylveſtre. Bauh. *Pin.* 223. et vulgare Fuchs. *Hiſt.* 522.

Onites Origanum ſpicis oblongis aggregatis hirſutis, foliis cordatis tomentoſis. Linn. *Syſt.* 399.
Origanum Onites. Bauh. *Pin.* 223.
Origanum lignoſum ſyracuſanum perenne, umbella ampliſſima brevi, lato et nervoſo folio. Boccon. *Muſ.* 2. *p.* 45. *t.* 38.

Maiorana Origanum foliis ovalibus obtuſis, ſpicis ſubrotundis compactis pubeſcentibus. Linn. *Syſt.* 399.
Maiorana vulgaris. Bauh. *Pin.* 224.
Amaracus vulgatior. Lobel. *Icon.* 498.

ſcorpioides Ornithopus foliis ternatis ſubſeſſilibus, impari maximo. Linn. *Syſt.* 492.
Scorpioides Portulacae folio. Bauh. *Pin.* 287.
Scorpioides Matthioli. Dodon. *Pempt.* 71.

perpuſillus Ornithopus foliis pinnatis, leguminibus incurvatis. Linn. *Syſt.* 491.
Ornithopodium minus. Bauh. *Pin.* 350.
Ornithopodium perpuſillum. Dalech. *Hiſt.* 481.

hybridum Papaver capſulis ſubgloboſis toroſis hiſpidis, caule folioſo hiſpido. Linn. *Syſt.* 360.
Argemone capitulo breviore. Bauh. *Pin.* 172.
Argemone capitulo hirſuto rotundo, torulis canaliculatis. Moris. *Hiſt.* 2. *p.* 278. *ſ.* 3. *t.* 14. *f.* 9. Lobel. *Icon.* 276.

hirſuta Passerina foliis carnoſis extus glabris, caulibus tomentoſis. Linn. *Syſt.* 275.
Thymelaea tomentoſa, foliis Sedi minoris. Bauh. *Pin.* 463.
Sanamunda tertia. Clus. *Hiſt.* 1. *p.* 89. Breyn. *Cent.* *t.* 19.

offici-

officinale PEUCEDANUM foliis quinquies partitis filiformibus linearibus. LINN. *Syſt.* 208.
Peucedanum minus. BAUH. *Pin.* 149.

dactylifera PHOENIX frondibus pinnatis, foliolis complicatis enſiformibus. LINN. *Syſt.* 730.
Palma maior. BAUH. *Pin.* 506.
Palma. BAUH. *Hiſt.* 1. *p.* 351. DODON. *Pempt.* 819.

anguſtifolia PHILLYREA foliis lineari - lanceolatis integerrimis. LINN. *Syſt.* 55.
Phillyrea anguſtifolia prima et ſecunda. BAUH. *Pin.* 476.
Phillyrea quarta et quinta. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 52.

media PHILLYREA foliis ovato - lanceolatis integerrimis. LINN. *Syſt.* 55.
Phillyrea Liguſtri folio. BAUH. *Pin.* 476.
Phillyrea tertia. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 52.

fruticoſa PHLOMIS foliis ſubrotundis tomentoſis crenatis, involucris lanceolatis, caule fruticoſo. LINN. *Syſt.* 597.
Verbaſcum latis Salviae foliis. BAUH. *Pin.* 240.
Verbaſcum ſylveſtre alterum. DODON. *Pempt.* 146.

Saxifraga PIMPINELLA foliis pinnatis, foliolis radicalibus ſubrotundis, ſummis linearibus. LINN. *Syſt.* 217.
Pimpinella ſaxifraga minor. BAUH. *Pin.* 160.

ſylveſtris PINUS foliis geminis, primordialibus ſolitariis glabris. LINN. *Syſt.* 632.
Pinus ſylveſtris. BAUH. *Pin.* 491.

Picea PINUS foliis ſolitariis emarginatis. LINN. *Syſt.* 632.
Abies conis ſurſum ſpectantibus ſ. Mas. BAUH. *Pin.* 505.

ſativum PISUM petiolis teretibus, ſtipulis inferne rotundatis crenatis, pedunculis multifloris. LINN. *Syſt.* 485.

Piſum

Piſum. CAMER. *Epit.* 213.
Piſum hortenſe maius. BAUH. *Pin.* 342.
Piſum ſcotanum vulgare. IAUSS. *Mem.* de *Corſ. p.* 410.

Lentiſcus PISTACHIA foliis abrupte pinnatis, foliolis lanceolatis. LINN. *Syſt.* 651.
Lentiſcus vulgaris. BAUH. *Pin.* 399.
Lentiſcus. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 14. DODON. *Pempt.* 871.

Terebinthus PISTACHIA foliis impari-pinnatis, foliolis ovato-lanceolatis. LINN. *Syſt.* 651.
Therebinthus vulgaris. BAUH. *Pin.* 400.
Therebinthus. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 15. DODON. *Pempt.* 871.

media PLANTAGO foliis ovato-lanceolatis pubeſcentibus, ſpica cylindrica, ſcapo tereti. LINN. *Syſt.* 123.
Plantago latifolia incana. BAUH. *Pin.* 189.
Plantago maior incana. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 109.

lanceolata PLANTAGO foliis lanceolatis, ſpica ſubovata nuda, ſcapo angulato. LINN. *Syſt.* 122.
Plantago anguſtifolia maior. BAUH. *Pin.* 189.
Plantago minor. DODON. *Pempt.* 102.

Coronopus PLANTAGO foliis linearibus dentatis, ſcapo tereti. LINN. *Syſt.* 123.
Coronopus ſylveſtris hirſutior. BAUH. *Pin.* 190.
Herba Stella, ſive cornu cervinum. DODON. *Pempt.* 109.

Pſyllium PLANTAGO caule ramoſo herbaceo, foliis ſubdentatis recurvatis, capitulis aphyllis. LINN. *Syſt.* 123.
Pſyllium maius erectum. BAUH. *Pin.* 191.
Pſyllium. DODON. *Pempt.* 115.

albicans PLANTAGO foliis lanceolatis obliquis villoſis, ſpica cylindrica erecta, ſcapo tereti, foliis longiore. LINN. *Syſt.* 122.

Holo-

Holoſteum hirſutum albicans maius. BAUH. *Pin.* 190.
Holoſteum ſalmaticenſe maius. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 110.

vulgaris POLYGALA floribus criſtatis racemoſis, caulibus herbaceis ſimplicibus procumbentibus, foliis lineari-lanceolatis. LINN. *Syſt.* 471.
Polygala maior. BAUH. *Pin.* 215.
Polygala vulgaris maior. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 324.

veris PRIMULA foliis dentatis rugoſis. LINN. *Syſt.* 150.
Primula veris odorata, flore luteo ſimplici. BAUH. *Hiſt.* 3. *p.* 495.
Verbaſcum pratenſe odoratum. BAUH. *Pin.* 241.

officinalis PULMONARIA foliis radicalibus ovato-cordatis ſcabris. LINN. *Syſt.* 146.
Symphytum maculoſum ſive Pulmonaria latifolia. BAUH. *Pin.* 259.

Granatum PUNICA foliis lanceolatis, caule arboreo. LINN. *Syſt.* 341.
Malus punica ſylveſtris. BAUH. *Pin.* 438.
Malus punica. CAMER. *Epit.* 130. 131.

communis PYRUS foliis ſerratis, floribus corymboſis. LINN. *Syſt.* 344.
Pyrus Bergamotta Gallis. BAUH. *Hiſt.* 1. *p.* 44.

Suber QUERCUS foliis ovato-oblongis indiviſis ſerratis ſubtus tomentoſis, cortice ramoſo fungoſo. LINN. *Syſt.* 629.
Suber latifolium perpetuo virens. BAUH. *Pin.* 424.

coccifera QUERCUS foliis ovatis indiviſis ſpinoſo-dentatis glabris. LINN. *Syſt.* 629.
Ilex aculeata cocciglandifera. BAUH. *Pin.* 425.
Ilex coccifera. CAMER. *Epit.* 774.

Alaternus RHAMNUS inermis, floribus dioicis, ſtigmate triplici, foliis ſerratis. LINN. *Syſt.* 179.
Phylica elatior et humilior. BAUH. *Pin.* 477.

Alaternus prima et ſecunda. Clus. *Hiſt.* 1. *p.* 50.

Paliurus Rhamnus aculeis geminatis, inferiore reflexo, floribus trigynis. Linn. *Syſt.* 179.
Rhamnus folio ſubrotundo, fructu compreſſo. Bauh. *Pin.* 477.
Paliurus. Dodon. *Pempt.* 576.

Frangula Rhamnus inermis, floribus monogynis hermaphroditis, foliis integerrimis. Linn. *Syſt.* 179.
Alnus nigra baccifera. Bauh. *Pin.* 428.
Frangula. Dodon. *Pempt.* 784.

Zizyphus Rhamnus aculeis geminatis, altero recurvo, floribus digynis, foliis ovato-oblongis. Linn. *Syſt.* 180.
Iuiuba ſylveſtris. Bauh. *Pin.* 446.
Zizyphus. Dodon. *Pempt.* 807.
3. Iuiubae maiores oblongae. Bauh. *Pin.* 446.

Communis Ricinus foliis peltatis ſubpalmatis ſerratis. Linn. *Syſt.* 636.
Ricinus vulgaris. Bauh. *Pin.* 432.
Ricinus albus et ruber. Rumph. *Amb.* 4. *p.* 92. et 97.

officinalis Rosmarinus. Linn. *Syſt.* 64.
Roſmarinus ſpontaneus latiore et anguſtiore folio. Bauh. *Pin.* 217.

tinctorum Rubia foliis annuis, caule aculeato. Linn. *Syſt.* 119.
Rubia ſylveſtris aſpera. Bauh. *Pin.* 333.

bucephalophorus Rumex floribus hermaphroditis, valvulis dentatis nudis, pedicellis planis reflexis. Linn. *Syſt.* 255.
Acetoſa ocymifolia, neapolitana. Bauh. *Pin.* 114.
Acetoſa ocymifolia bucephalophora. Columm. *Ecphr.* 1. *p.* 151. *t.* 150.

graveolens Ruta foliis decompoſitis, floribus lateralibus quadrifidis. Linn. *Syſt.* 293.

Ruta

Ruta ſylveſtris linifolia hiſpanica. BOCCON. *Muſc.* 2. *p.* 82. *t.* 73.

ſagittaefolia SAGITTARIA foliis ſagittatis acutis. LINN. *Syſt.* 628.
Sagitta aquatica minor latifolia. BAUH. *Pin.* 194.
Sagitta minor. DODON. *Pempt.* 588.

Soda SALSOLA herbacea patula, foliis inermibus. LINN. *Syſt.* 196.
Kali maius cochleato ſemine. BAUH. *Pin.* 289.
Kali. DODON. *Pempt.* 81.

Tragus SALSOLA herbacea erecta, foliis ſubulatis ſpinoſis laevibus, calycibus ovatis. LINN. *Syſt.* 196.
Kali ſpinoſum cochleatum. BAUH. *Pin.* 289.
Drypis Theophraſti. TABERN. *Hiſt.* 423.

fruticoſa SALSOLA caule erecto fruticoſo. LINN. *Syſt.* 51.
Kali geniculatum maius. BAUH. *Pin.* 289.

Verbenaca SALVIA foliis ſerratis ſinuatis laeviuſculis, corollis calyce anguſtioribus. LINN. *Syſt.* 65.
Horminum ſylveſtre, Lavendulae flore. BAUH. *Pin.* 239.
Horminum ſylveſtre minus, inciſo folio, flore aureo. BARREL. *Icon.* 208.

officinalis SALVIA foliis lanceolato - ovatis integris crenulatis, floribus ſpicatis, calycibus acutis. LINN. *Syſt.* 65.
Salvia maior. BAUH. *Pin.* 237.

Horminum SALVIA foliis obtuſis crenatis, bracteis ſummis ſterilibus maioribus coloratis. LINN. *Syſt.* 65.
Horminum ſativum. BAUH. *Pin.* 238.
Orminum verum Matthioli. GESN. *Faſc.* 17. *t.* II. *f.* 21.

Sclarea SALVIA foliis rugoſis cordatis oblongis villoſis ſerratis, bracteis coloratis, calyce longioribus concavis acuminatis. LINN. *Syſt.* 66.
Horminum ſclarea dictum. BAUH. *Pin.* 238.
Orvala. DODON. *Pempt.* 292.

Ebulus SAMBUCUS cymis tripartitis, ſtipulis foliaceis, caule herbaceo. LINN. *Syſt.* 219.
Sambucus humilis ſive *Ebulus*. BAUH. *Pin.* 456.
Ebulus. FUCHS. *Hiſt.* 65.

europaea SANICULA foliis radicalibus ſimplicibus, floſculis omnibus ſeſſilibus. LINN. *Syſt.* 202.
Sanicula officinarum. BAUH. *Pin.* 319.
Diapenſia. CAMER. *Epit.* 763.

officinalis SAPONARIA calycibus cylindricis, foliis ovato-lanceolatis. LINN. *Syſt.* 307.
Saponaria maior laevis. BAUH. *Pin.* 206.
Saponaria vulgaris. CAMER. *Epit.* 152.

Thymbra SATUREIA floribus verticillatis hiſpidis, foliis oblongis acutis. LINN. *Syſt.* 389.
Satureia cretica. BAUH. *Pin.* 218.
Thymum creticum Ponae verticillatum. BARREL. *rar.* 279. *t.* 898.

montana SATUREIA pedunculis dichotomis lateralibus ſolitariis, foliis mucronatis lineari-lanceolatis. LINN. *Syſt.* 389.
Satureia montana. BAUH. *Pin.* 218.
Satureia perennis. RIVIN. *Monop.* 41.

granulata SAXIFRAGA foliis caulinis reniformibus lobatis, caule ramoſo, radice granulata. LINN. *Syſt.* 304.
Saxifraga rotundifolia alba. BAUH. *Pin.* 309.
Saxifraga quarta. CAMER. *Epit.* 719.

arvenſis SCABIOSA corollulis quadrifidis radiantibus, foliis pinnatifidis inciſis, caule hiſpido. LINN. *Syſt.* 112.
Scabioſa pratenſis hirſuta. BAUH. *Pin.* 269.
Scabioſa arvenſis. TABERN. *Hiſt.* 442.

fluitans SCIRPUS culmis teretibus nudis alternis, caule folioſo flaccido. LINN. *Syſt.* 82.
Iuncellus capitulis equiſeti, minor fluitans. BAUH. *Pin.* 12.

Scir-

Scirpus Equiſeti capitulo minori. SCHEUR. *Gram.* 765. *t.* 7. *f.* 20.

annuus SCLERANTHUS calycibus fructus patulis. LINN. *Syſt.* 506.

Polygonum gramineo folio maius erectum. BAUH. *Pin.* 281.

Polygonum minus alterum. TABERN. *Hiſt.* 12. 17.

vermiculata SCORPIURUS pedunculis unifloris, leguminibus tectis undique ſquamis obtuſis. LINN. *Syſt.* 492.

Scorpioides bupleuri folio corniculis aſperis magis in ſe contortis et convolutis. MORIS. *Hiſt.* 2. *p.* 127. *ſ.* 2. *t.* 11. *f.* 2.

hiſpanica SCORZONERA caule ramoſo, foliis amplexicaulibus integris ſerrulatis. LINN. *Syſt.* 519.

Scorzonera latifolia ſinuata. BAUH. *Pin.* 275.

Scorzonera maior hiſpanica prima. CLUS. *Hiſt.* 2. *p.* 137.

laciniata SCORZONERA foliis linearibus dentatis acutis, caule erecto, calycinis ſquamis patulo mucronatis. LINN. *Syſt.* 519.

Tragopogon laciniatum luteum. BAUH. *Pin.* 274.

peregrina SCROPHULARIA foliis cordatis lineatis lucidis, pedunculis axillaribus bifloris, caule ſexangulari. LINN. *Syſt.* 414.

Scrophularia Vrticae folio. BAUH. *Pin.* 236.

Scrophularia peregrina. CAMER. *Hort.* 157. *t.* 43.

vernalis SCROPHULARIA foliis cordatis, pedunculis axillaribus ſolitariis dichotomis. LINN. *Syſt.* 414.

Scrophularia flore luteo. BAUH. *Pin.* 236. *Prodr.* 112. *t.* 112.

erucifolius SENECIO corollis radiantibus, foliis pinnatifidis dentatis ſubhirtis, caule erecto. LINN. *Syſt.* 551.

Iacobaea incana altera. BAUH. *Pin.* 131.

Iacobaea incana repens. BARREL. *rar.* 1075. *t.* 153.

Doria SENECIO corollis radiantibus, floribus corymboſis, foliis ſubdecurrentibus nudis lanceolatis ſerratis, radicalibus ovatis ſubtus villoſis. LINN. *Syſt.* 552.

Virga aurea maior ſive Doria. BAUH. *Pin.* 268.

orientale SESAMUM foliis ovato - oblongis integris. LINN. *Syſt.* 423.

Seſamum veterum. BAUH. *Pin.* 27.

Digitalis orientalis ſeſamum dicta. BURM. *Zeyl.* 87. *t.* 38. *f.* 1.

tortuoſum SESELI caule alto rigido, foliolis linearibus faſciculatis. LINN. *Syſt.* 215.

Seſeli maſſilienſe, foeniculi folio. BAUH. *Pin.* 161.

arvenſis SHERARDIA foliis omnibus verticillatis, floribus terminalibus. LINN. *Syſt.* 116.

Rubeola arvenſis repens caerulea. BAUH. *Pin.* 334.

romana SIDERITIS herbacea decumbens, calycibus ſpinoſis, labio ſuperiori ovato. LINN. *Syſt.* 391.

Sideritis genus verticillis ſpinoſis, minor procumbens. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 388. *ſ.* 11. *t.* 12. *f.* 5.

pendula SILENE calycibus fructiferis pendulis inflatis angulis decem ſcabris. LINN. *Syſt.* 310.

Viſcago hirſuta ſicula, lychnidis aquaticae facie, ſupina. DILLEN. *Elth.* 421. *t.* 312. *f.* 404.

anglica SILENE hirſuta, petalis emarginatis, floribus erectis, fructibus reflexis pedunculatis alternis. LINN. *Syſt.* 309.

Viſcago Ceraſtii foliis, vaſculis pendulis anglica. DILLEN. *Elth.* 417. *t.* 309. *f.* 398.

polyceratium SISYMBRIUM ſiliquis axillaribus ſeſſilibus ſubulatis aggregatis, foliis repando - dentatis. LINN. *Syſt.* 440.

Eryſimum polyceratum, ſive corniculatum. BAUH. *Pin.* 101.

Irio

Irio altera. DALECH. *Hiſt.* 653.

amphibium SISYMBRIUM ſiliquis declinatis oblongo ovatis, foliis pinnatifidis ſerratis. LINN. *Syſt.* 439.

Raphanus aquaticus rapiſtri folio. BAUH. *Pin.* 97.

Raphanus aquaticus alter. BAUH. *Prodr.* 38. *t.* 38.

Naſturtium aquaticum SISYMBRIUM ſiliquis declinatis, foliis pinnatis, foliolis ſubcordatis. LINN. *Syſt.* 439.

Naſturtium aquaticum ſupinum. BAUH. *Pin.* 104.

Siſymbria cardamine. FUCHS. *Hiſt.* 723.

aſpera SMILAX caule aculeato angulato, foliis dentato-aculeatis cordatis novemnerviis. LINN. *Syſt.* 654.

Smilax aſpera, fructu rubente. BAUH. *Pin.* 296.

Smilax aſpera, rutilo fructu. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 112.

perfoliatum SMYRNIUM foliis caulinis ſimplicibus amplexicaulibus. LINN. *Syſt.* 216.

Smyrnium peregrinum rotundo ſive oblongo folio. BAUH. *Pin.* 154.

Smyrnium amani montis. DODON. *Pempt.* 698.

maritimus SONCHUS foliis omnibus integris denticulato-ſpinoſis, ramis unifloris, ſemifloſculis quinquedentatis. ALLION. *Enum. nic. p.* 85.

ſcoparium SPARTIUM foliis ternatis ſolitariiſque, ramis inermibus angulatis. LINN. *Syſt.* 474.

Geniſta angulosa et ſcoparia. BAUH. *Pin.* 395.

Geniſta. DODON. *Pempt.* 761.

monoſpermum SPARTIUM ramis angulatis, racemis lateralibus, foliis lanceolatis. LINN. *Syſt.* 474.

Spartium alterum monoſpermum, ſemine reni ſimili. BAUH. *Pin.* 396.

Spartium hypoſphaerolobium. RENEALM. *Spec.* 35. *t.* 33.

ſpinoſum SPARTIUM foliis ternatis, ramis angulatis. LINN. *Syſt.* 475.

Acacia

Acacia trifolia. BAUH. *Pin.* 392.
Aſpalathus ſecunda trifolia. BAUH. *Hiſt.* 1. p. 375.

germanica STACHYS verticillis multifloris, foliorum ſerraturis imbricatis, caule lanato. LINN. *Syſt.* 394.
Stachys maior germanica. BAUH. *Pin.* 236.
Stachys. FUCHS. *Hiſt.* 766.

glutinoſa STACHYS ramis ramoſiſſimis, foliis lanceolatis glabris. LINN. *Syſt.* 394.
Sideritis viſcoſa cretica bitumen redolens. ZANON. *Hiſt.* 136.

cordata STATICE ſcapo paniculato, foliis ſpatulatis retuſis. LINN. *Syſt.* 223.
Limonium maritimum minus, foliolis cordatis. BAUH. *Pin.* 192.
Limonium maritimum cordatum ſive folio retuſo. BARREL. *Icon.* 805.

officinale SYMPHYTUM foliis ovato-lanceolatis decurrentibus. LINN. *Syſt.* 147.
Symphytum Conſolida maior. BAUH. *Pin.* 259. LOBEL. *Icon.* 315.

gallica TAMARIX floribus pentandris. LINN. *Syſt.* 219.
Tamarix altera, folio tenuiore ſive gallica. BAUH. *Pin.* 485.
Tamariſcus narbonenſis. LOBEL. *Icon.* 218.

communis TAMUS foliis cordatis indiviſis. LINN. *Syſt.* 654.
Bryonia laevis ſive nigra racemoſa, cuius baccae ruſeſcunt vel nigreſcunt. BAUH. *Pin.* 297.
Vitis ſylveſtris ſive Tamus. DODON. *Pempt.* 400.

Iva TEUCRIUM foliis ſubtricuſpidatis linearibus, floribus ſeſſilibus lateralibus ſolitariis. LINN. *Syſt.* 387.
Chamaepitys moſchata, foliis ſerratis. BAUH. *Pin.* 249.

Digitized by Google

Chamaedrys Teucrium foliis cuneiformibus ovatis inciſis crenatis petiolatis, floribus ternis, caulibus procumbentibus ſubpiloſis. Linn. *Syſt.* 388.
Chamaedrys maior repens. Bauh. *Pin.* 220.
Polium montanum ſupinum minimum. Lobel. *Icon.* 488.

Chamaepitys Teucrium foliis trifidis linearibus integerrimis floribus ſeſſilibus lateralibus ſolitariis, caule diffuſo. Linn. *Syſt.* 387.
Chamaepitys lutea vulgaris ſive folio trifido. Bauh. *Pin.* 249.
Chamaepitys prima. Dodon. *Pempt.* 46. *f.* 1.

fruticans Teucrium foliis integerrimis ellipticis ſubtus tomentoſis, floribus lateralibus ſolitariis pedunculatis. Linn. *Syſt.* 387.
Teucrium peregrinum, folio ſinuoſo. Bauh. *Pin.* 247.
Teucrium fruticans boeticum. Dillen. *Elth.* 379. *t.* 284. *f.* 366. - 368.

perfoliatum Thlaspi ſiliculis obcordatis, foliis caulinis cordatis glabris ſubdentatis, petalis longitudine calycis, caule ramoſo. Linn. *Syſt.* 434.
Thlaſpi arvenſe perfoliatum maius. Bauh. *Pin.* 106.
Thlaſpi alterum minus, burſae paſtoris fructu. Column. *Ecphr.* 278. *t.* 276. *f.* 2.

vulgaris Thymus erectus foliis revolutis ovatis, floribus verticillato-ſpicatis. Linn. *Syſt.* 399.
Thymus vulgaris, folio tenuiore et latiore. Bauh. *Pin.* 219.

ſerpillum Thymus floribus capitatis, caulibus repentibus, foliis planis obtuſis baſi ciliatis. Linn. *Syſt.* 399.
Serpillum foliis citri odore. Bauh. *Pin.* 220.

officinale TORDYLIUM involucris partialibus longitudine florum, foliolis ovatis laciniatis. LINN. *Syſt.* 204.
Seſeli creticum minus. BAUH. *Pin.* 161.
Seſeli creticum. DODON. *Pempt.* 314.

Dalechampii TRAGOPOGON calycibus monophyllis, corolla brevioribus inermibus, foliis runcinatis. LINN. *Syſt.* 518.
Hieracium aſperum flore magno dentis leonis. BAUH. *Pin.* 127.
Hieracium ſulphureum inciſis foliis montanum. BARREL. *rar.* 1043. *t.* 209.

porrifolium TRAGOPOGON calycibus corollae radio longioribus, foliis integris ſtrictis, pedunculis ſuperne incraſſatis. LINN. *Syſt.* 518.
Tragopogon purpuro-caeruleum porri folio, quod Artiſi vulgo. BAUH. *Pin.* 274.
Barbula hirci altera. CAMER. *Epit.* 313.

natans TRAPA. LINN. *Syſt.* 126.
Tribulus aquaticus. BAUH. *Pin.* 194. CAMER. *Epit.* 715.

terreſtris TRIBULUS foliis ſubſexiugis ſubaequalibus, ſeminibus quadricornibus. LINN. *Syſt.* 296.
Tribulus terreſtris, ciceris folio, fructu aculeato. BAUH. *Pin.* 350.
Tribulus terreſtris. LOBEL. *Icon.* 2. *p.* 84.

reſupinatum TRIFOLIUM ſpicis ſubovatis, corollis ſupinatis, calycibus inflatis dorſo gibbis, caulibus proſtratis. LINN. *Syſt.* 503.
Trifolium pratenſe folliculatum. BAUH. *Pin.* 329.
Trifolium pratenſe folliculatum, flore inverſo. BARREL. *rar.* 824. *t.* 872.

arvenſe TRIFOLIUM ſpicis villoſis ovalibus, dentibus calycinis ſetaceis villoſis aequalibus. LINN. *Syſt.* 503.
Trifolium arvenſe humile ſpicatum ſive Lagopus. BAUH. *Pin.* 328.

Lago-

Lagopus. CAMER. *Epit.* 724.

anguſtifolium TRIFOLIUM ſpicis villoſis conico-oblongis, dentibus calycinis ſetaceis ſubaequalibus, foliolis linearibus. LINN. *Syſt.* 503.

Trifolium montanum anguſtifolium ſpicatum. BAUH. *Pin.* 328.

Trifolium alopecurum anguſtifolium elatius. BARREL. *Icon.* 698.

officinarum TRIFOLIUM leguminibus racemoſis nudis diſpermis rugoſis acutis, caule erecto. LINN. *Syſt.* 501.

Melilotus officinarum Germaniae. BAUH. *Pin.* 331.

Trifolium odoratum ſive Melilotus. DODON. *Pempt.* 567.

italicum TRIFOLIUM leguminibus racemoſis nudis diſpermis rugoſis obtuſis, caule erecto, foliolis integris. LINN. *Syſt.* 501.

Melilotus italica, folliculis rotundis. BAUH. *Pin.* 331.

Melilotus italica. CAMER. *Hort.* 99. *t.* 29.

ſcabrum TRIFOLIUM capitulis ſeſſilibus lateralibus ovatis, calycum laciniis inaequalibus rigidis recurvis. LINN. *Syſt.* 503.

Trifolium capitulo oblongo aſpero. BAUH. *Pin.* 329.

Trifolium minus capite ſubrotundo parvo albo echinato. BARREL. *Icon.* 870.

purpurea TUBIPORA ruberrima, tubulis linearibus articulatis parallelis, articulis transverſa membrana connexis. PALLAS. *Zooph.* 339.

Tubipora membranis transverſis, tubos perpendiculares connectentibus. LINN. *Hiſt. Cliff.* 481.

Tubularia purpurea. PETIV. *Garoph.* 67. *f.* 10. 11.

pilulifera URTICA foliis oppoſitis ovatis ſerratis, amentis fructiferis globoſis. LINN. *Syſt.* 621.

Urtica urens pilulas ferens. BAUH. *Pin.* 232.

Urtica romana. LOBEL. *Icon.* 522.

Myrtillus VACCINIUM pedunculis unifloris, foliis ſerratis ovatis deciduis, caule angulato. LINN. *Syſt.* 267.
Vitis idaea foliis oblongis crenatis fructu nigricante. BAUH. *Pin.* 470.
Myrtillus germanica et Vitis idaea. DALECH. *Hiſt.* 191. 192.

uliginoſum VACCINIUM pedunculis unifloris, foliis integerrimis ovalibus obtuſis laevibus. LINN. *Syſt.* 267.
Vitis idaea foliis ſubrotundis albicantibus. BAUH. *Pin.* 470.
Vitis idaea ſecunda. CLUS. *Hiſt.* 1. *p.* 61. *t.* 62.

corſicanum VACCINIUM floribus umbellatis, colore albo ſordido. IAUSSIN. *Mem.* de *Corſe*, *p.* 414.

Vitis idaea VACCINIUM racemis terminalibus nutantibus, foliis obovatis revolutis integerrimis ſubtus punctatis. LINN. *Syſt.* 268.
Vitis idaea foliis ſubrotundis non crenatis, baccis rubris. BAUH. *Pin.* 470. OED. *Dan. t.* 40.

Cruciata VALANTIA floſculis maſculis quadrifidis, pedunculis diphyllis. LINN. *Syſt.* 672.
Cruciata hirſuta. BAUH. *Pin.* 335.
Cruciata. DODON. *Pempt.* 257.

Cornucopiae VALERIANA floribus diandris ringentibus, foliis ovatis ſeſſilibus. LINN. *Syſt.* 72.
Valeriana peregrina purpurea albave. BAUH. *Pin.* 164.
Pſeudovaleriana cornucopioides annua purpurea. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 104. *ſ.* 7. *t.* 16. *f.* 27.

Calcitrapa VALERIANA floribus monandris, foliis pinnatifidis. LINN. *Syſt.* 72.
Valeriana annua foliis Calcitrapae. BAUH. *Pin.* 164. MORIS. *Hiſt.* 3. *p.* 101. *ſ.* 7. *t.* 14. *f.* 7.

album VERATRUM racemo ſupradecompoſito, corollis erectis. LINN. *Syſt.* 668.

Hel-

Digitized by Google

Helleborus albus. Bauh. *Pin.* 186.
Helleborus albus, albido flore. Clus. *Hiſt.* 1. *p.* 274.

nigrum Veratrum racemo compoſito, corollis patentiſſimis. Linn. *Syſt.* 668.
Helleborus albus, flore atro rubente. Bauh. *Pin.* 166.
Moris. *Hiſt.* 3. *p.* 485. *ſ.* 12. *t.* 4. *f.* 1.

Thapſus Verbascum foliis decurrentibus utrinque tomentoſis, caule ſimplici. Linn. *Syſt.* 169.
Verbaſcum mas latifolium luteum. Bauh. *Pin.* 239.
Verbaſcum latius. Dodon. *Pempt.* 143.

Blattaria Verbascum foliis amplexicaulibus oblongis glabris, pedunculis ſolitariis. Linn. *Syſt.* 170.
Blattaria lutea folio longo laciniato. Bauh. *Pin.* 240.
Blattaria flore luteo. Besl. *Cyſt. aeſt.* 10. *fol.* 4. *f.* 1.

officinalis Verbena tetrandra, ſpicis filiformibus paniculatis, foliis multifido-laciniatis, caule ſolitario. Linn. *Syſt.* 63.
Verbena communis flore caeruleo. Bauh. *Pin.* 269.
Verbena recta. Dodon. *Pempt.* 150.

arvenſis Veronica floribus ſolitariis, foliis cordatis inciſis pedunculo longioribus. Linn. *Syſt.* 58.
Alſine Veronicae foliis, floſculis cauliculis adhaerentibus. Bauh. *Pin.* 250.
Elatine polyſchides. Dalech. *Hiſt.* 1239.

officinalis Veronica ſpicis lateralibus terminalibusque pedunculatis, foliis oppoſitis ſubrotundis glabris, caule procumbente ſtolonifero. Linn. *Syſt.* 57.
Veronica mas ſupina et vulgatiſſima. Bauh. *Pin.* 246.
Veronica. Camer. *Epit.* 461.

hybrida Vicia leguminibus ſeſſilibus reflexis piloſis pentaſpermis, corollis vexillis villoſis. Linn. *Syſt.* 488.

nigra Vicia foliis imis ovatis, ſuperioribus linearibus, ſcapis breviſſimis, bifloris. Hall. *Helv.* 126.
Vicia ſemine rotundo nigro. Bauh. *Pin.* 345.

Vicia anguſtifolia. RIVIN. *Tetr. t.* 55.

minor VINCA caulibus procumbentibus, foliis lanceolato-ovatis, floribus pedunculatis. LINN. *Syſt.* 189.
Clematis Daphnoides minor. BAUH. *Pin.* 301.
Clematis Daphnoides. DODON. *Pempt.* 405.

maior VINCA caulibus erectis, foliis ovatis, floribus pedunculatis. LINN. *Syſt.* 189.
Clematis Daphnoides maior. BAUH. *Pin.* 302. DODON. *Pempt.* 406.

Agnus Caſtus VITEX foliis digitatis ſerratis, ſpicis verticillatis. LINN. *Syſt.* 426.
Vitex foliis anguſtioribus Cannabis modo diſpoſitis. BAUH. *Pin.* 475.
Agnus caſtus. DODON. *Pempt.* 774.

THERA-

Digitized by Google

THERAPIA
SCABIEI EPIDEMICAE
PER DIVRESIN,
NOVA, SECVRA, SECVNDVM NATVRAE
MECHANISMVM EXACTE ACCOMMODATA ET
PER IPSAM EXPERIENTIAM CONFIRMATA

A

CHRISTIANO LVDOVICO FRIDERICO
LINCKIO,

Medicinae Licentiato, Sereniſſimi Würtembergiae Ducis in
Civitate et Praefectura Güglingenſi conſtituto Phyſico
ordinario.

ILLV-

Digitized by Google

Illvstribvs atqve excellentissimis

DOMINIS,

DOMINO

D. Andreae Eliae Büchner,

sacri romani imperii nobili,

sacrae caesareae maiestatis consiliario et archiatro,

comiti palatino caesareo,

regiae maiestatis borvssicae consiliario intimo, et professori

medicinae in academia fridericiana primario,

imperialis academiae leopoldino carolinae natvrae

cvriosorvm praesidi gravissimo,

ac

DOMINO

D. Christophoro Iacobo Trew,

sacri romani imperii nobili,

archiatro, consiliario et comiti palatino caesareo,

serenissimi marchionis brandenbvrgo-onoldini

consiliario avlico et archiatro,

avgvstae reipvblicae noribergensis physico seniori,

ephemeridvm academiae leopoldino carolinae

natvrae cvriosorvm directori spectatissimo;

Vt

Digitized by Google

VT ET

ILLVSTRIBVS, MAGNIFICIS ATQVE EXCELLENTISSIMIS

DOMINIS

ACADEMIAE CAESAREO-IMPERIALIS NATVRAE CVRIOSORVM

ADIVNCTIS MERITISSIMIS

CAETERISQVE NON MINVS

ILLVSTRIBVS SOCIETATIS NATVRAE CVRIOSAE

PER VNIVERSVM TERRARVM ORBEM

NOMINIBVS, MVNERIBVS, MERITISQVE, NOBILISSIMIS

CELEBRATISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS

DOMINIS COLLEGIS,

PER OMNEM VITAM DECENTISSIMA VENERATIONE

PROSEQVENDIS,

SCHEDION HOC

EA, QVA DECET, PIETATE ET OBSERVANTIA OFFERT

CHRISTIANVS LVDOVICVS FRIDERICVS LINCK,

MEDICINAE LICENT. CIVITATIS ET PRAEFECTVRAE

GÜGLINGENSIS WÜRTENBERGICAE PHYSICVS

ORDINARIVS.

Digitized by Google

Viri Illuſtres, Magnifici, Excellentiſſimi et Experientiſſimi.

Equidem non ſum ex eorum numero, qui orbi litterario obtrudunt libros, inutiles, ſupervacaneos, qui multis pauca dicunt, qui obſcura deſcribunt per aeque obſcura, et qui alienis ſuperbire amant pennis; haec ſane omnia cum mea cogitandi ratione prorſus non conſpirant. Officium Phyſici ordinarii tam in hac Civitate quam Praefectura, quod Sereniſſimus Dux Würtenbergiae haud paucis abhinc annis clementiſſime mihi demandavit, et Iuramentum, quod omni ſollicitudine omnique cura ſervare deſidero, et aegroti, qui mea conſilia implorant atque auxilia, labores mihi imponunt non mediocres, ita, ut, qui me totum tradidi praxi clinicae, ne ſomniaverim quidem, edere libros aut in lucem emittere ſcripta humeris meis imparia; a doctioribus quotidie doceri, non docere alios, plane mecum conſtitui.

Verum enim vero, cum occaſio mihi fuerit oblata, morbo reſiſtendi non vulgari; ſimulque excogitandi methodum, quae minus habuit contradictionis a priori et poſteriori, me officio meo neque, ut par eſt, ſatisfacturum, neque ſaluti publicae conſulturum credidi, ſi quicquam reticerem, ex quo plus redundare poſſit emolumenti,

quam

Digitized by Google

quam ex multis aliis artificioſe quidem excogitatis, minus vero utilibus. Bono itaque animo non ſolum totius morbi decurſum cum methodo medendi, quantum in me fuit, deſcripſi, ſed trigam quoque Caſuum ex plurimis in praxi obſervatorum adieci.

Cum autem, Viri Illuſtres, Magnifici, Excellentiſſimi peculiaribus honoribus atque Privilegiis inſigniti, ex Ephemeridibus Academiae Caeſareae Leopoldino-Carolinae Naturae Curioſorum, intra et extra Europam celeberrimae, omnibus et ſingulis conſtaret, quam laudabili ſtudio et fervore plane incomparabili Myſteria naturae quovis modo detegere, colligere, deſcribere, et cum orbe litterario communicare allaboretis; Illuſtribus Veſtris Nominibus laborem hunc, ſatis quidem exiguum, humillima pietate et obſervantia inſcribere, dedicare atque offerre ſuſcepi, ſperans, fore ut qualecunque hoc meum propoſitum aequi bonique habeatis. Deus Ter-optimus Maximus Illuſtribus Veſtris Nominibus ad promovendam ſalutem publicam gratioſiſſime ſemper adſiſtat, et clementiſſime elargiatur vividam ſanitatem, longaevam incolumitatem, omniumque laborum ſucceſſus fortunatiſſimos. Quod reliquum eſt, Tantorum Nominum Favori et Patrocinio me etiam impoſterum obſequioſiſſime commendo. Dabam, Güglingae d. I. Septembr. MDCCLXIIX.

HIPPOCRATES

Aphoriſm. 18. et 20. Sect. V.

Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, medullae in ſpina, ulceribus; calidum vero amicum etc.

§. I.

Inter alios morbos, quos anni huius praeſentis hyems, ob frigus extraordinarium omnibus cognita, et in Phyſicorum ſcriptis notatu digna, mihi ſuppeditavit, erat *Scabies epidemica*, morbus alias non vulgaris.

§. II.

In Saxonia, multos ante annos, idem morbus ſub iisdem oriebatur circumſtantiis, ita ut illius hiſtoriam ex Illuſtr. *Frid.* Hoffmanni *Operibus phyſico-medicis*, *Tom. III.* p. m. 441. verbotenus hic apponere non dubitaverim. Verba vero ſenis huius ſumme venerandi ita ſonant: „ *Anno* 1716. *ob aeſtatem valde* „ *humidam et frigidam*, *a medio Auguſti menſis ad medium uſque* „ *Octobris innumeri fere cuiuscunque ſexus et aetatis homines in hac no-* „ *ſtra civitate*, *aliisque vicinis locis*, *praeſertim Islebiae*, *non modo* „ *Scabie*, *ſed et aliis ſubcutaneis adfectibus*, *tum epidemice graſſanti-* „ *bus inſolito plane more*, *corripiebantur; hoc tantum diſcrimine*, *quod* „ *ſicci oris temperaturae ſubiecta Scabie potiſſimum pruriginoſa et ſerpi-* „ *ginoſa; ſpongioſi vero habitus corpora humida potius adfligerentur;* „ *atque in multis*, *ubi malignam induebant faciem*, *duri ſub cute nodu-* „ *li et glandularum*, *praeſertim axillarium*, *tumores iungerentur*. *Ne-* „ *que etiam pueri*, *qui vix ante menſes aliquot varioloſum ſuperave-* „ *rant morbum*, *immunes relinquebantur*, *ſed ipſorum alii profundio-* „ *res*, *difficillimaeque ſanationis exulcerationes ad perioſtium uſque* „ *experiebantur*; *alii Eryſipelate capitis et faciei adfecti*, *poſt huius*

„ cu-

„ *curationem ſcabioſi fiebant, malo ab humero ad manuum carpos ſer-*
„ *pente. Praeter haec vero, quod notabile eſt, plerique his malis la-*
„ *borantes, ciborum erant avidiſſimi.* „

§. III.

Ea vero, quibus Scabies epidemica, per ſemeſtre hybernum a me obſervata, a priori ſeſe diſtinguebat, erant ſequentia: 1) Plures pauperes quam divites illa corripiebantur; 2) nonnunquam ſe aſſociabant febres catarrhales benignae; 3) plurimi aegrotorum motus tantum febriles et frigus maxime accuſabant; 4) ad recidivas erat malum valde proclive et 5) alia ſpecies in aliam ſe mutavit, e. g. Scabies ante recidivam ſicca, poſt illam humida fiebat et ſic porro.

§. IV.

Malo incipiente aegrotantium multi varia ſibi parabant remedia domeſtica, empirica, ſuperſtitioſa, inepta. His fruſtra adhibitis ad topica, ad unguenta ſulphurata, mercurialia, plebi propria, ad ſacram quaſi anchoram, recurrebant. Materia acris plus vel minus cauſtica omni ſtudio a partibus ignobilibus ad nobiliores retropulſa maiora excitabat damna, Medicis cognita, praeviſa, vulgo autem plane incredibilia, tuſſim nempe vehementem, ingentem reſpirandi difficultatem, enormes capitis dolores, vertiginem, ſitim, appetitus proſtrationem, vomitus, febres, quid? quod tumores ſic dictos oedematoſos, apud infantes denique motus convulſivos.

§. V.

Hiſce rerum circumſtantiis et caſibus deſperatis multi tandem ad me venientes contra hoſce rebelles hoſtes conſilia mea implorabant et auxilia. Ego ad omnia officia omnibus paratiſſimus utebar quidem remediis a feliciſſimis alias Practicis alio tempore praeſcriptis, tali cum effectu, ut Scabies haec epidemica absque periculoſis ſymptomatibus cederet, brevi vero

 tem-

temporis ſpatio, leviſſimo diaetae errore, refrigerationibus, etiam ſine his, proprio rediret motu.

§. VI.

Quemadmodum igitur purpuram, hoſtem valde periculoſum, vitae humani generis inſidioſum, multasque triſtes et funeſtas edentem ſtrages, ſecundum methodum in Diſſert. inaugurali Mauchartiana anno 1762. Tubingae ventilata, ſub Titulo: *Therapia purpurae receptiori tutior ſolidiorque*, praeſcriptam, per Diureſin, effectu plerumque depellere incepi feliciſſimo; ita in meam veniebat mentem, annon Scabies haecce praeſens epidemica, absque recidivarum aliorumque ſymptomatum perículoſiorum metu, eadem methodo, mutatis tamen mutandis, poſſet ſanari. Sub ſeria deliberatione rei in hanc illamque partem, propriam mihi excogitavi methodum, et, ut effectus docuit, in epidemica, ſine dubio quoque in vulgari, Scabie valde ſalutarem. Quid itaque mihi, qui quovis modo diſcere ſummoque animae et corporis nixu aegrotis ſolatio eſſe ſtudeo, fieri poſſet gratius, quid optatius, quidque acceptius, quam ſi cogitationes meae, in praxi confirmatae, Patrum Medicinae experientiſſimorum aſſenſum aſſequi, et aegrotorum etiam impoſterum promovere poſſent ſalutem atque incolumitatem.

§. VII.

Exanthema, Ἐξανθήμα, eſt vocabulum graecum, quod derivatur a verbo ἐξανθέω, effloreſco, et ſignificat ſenſu pathologico partim maculas, partim tubercula, veſiculas et puſtulas in cute erumpentes.

§. VIII.

Scabies itaque ſenſu ſtricto eſt Exanthema puſtuloſum, quod plerumque ſine febre ſub forma maiorum et minorum puſtularum et veſicularum, praecipue ab initio cum pruritu vel ſalino-roſivo ardore circa et inter digitos erumpentium,

ſen-

ſenſim ſenſimque alias partes, interdum quoque, excepto capite, totum corpus occupantium, adparet.

§. IX.

Si Scabies plures homines certo anni tempore ſimul corripit, dicitur epidemica.

§. X.

Scabies in ſe, ut ſupra dixi, plerumque cum nulla febre eſt coniuncta, in eruptione tamen ſcabiei huius anni epidemicae ſaepe febriles obſervavi motus, ut etiam retro fornacem calefactam ſedentes de frigore conquererentur.

§. XI.

A definitionibus progredior ad diviſionem. Dividitur nempe ſcabies in benignam & malignam, humidam et ſiccam, chronicam et periodicam, ſuperficiariam et profundam, ſimplicem et complicatam, epidemicam climactericam, veneream et denique verminoſam, ſcilicet a vermibus in inteſtinis haerentibus ortam, de qua ultima ſingularis caſus in praxi mea contigit. Virgo octodecim annorum, ruſtici cuiusdam, egenam vitam degentis, filia, per longum temporis ſpatium Scabie maligna ferina, totum corpus occupante, laborabat, et amicorum iuſſu ad me veniebat, vehementer rogans, ut a malo intolerabili illam liberarem. An et quid ea ex medicamentorum catalogo morbo huic ſatis moleſto, antequam ad me venit, oppoſuerit, prorſus ignoro. Ego de praeſentia lumbricorum in canali inteſtinorum haerentium non cogitans, praeſcripſi huic aegrotae ob ſummum nervi rerum gerendarum defectum, nil niſi pulverem trium vel quatuor unciarum, ex abſorbentibus, floribus ſulphuris et pulvere radicis Ialappae. Haec per accidens anthelmintica, et alio tempore non anthelmintica, uſu per aliquot dies continuato, praeter meam et aliorum opinionem incredibilem lumbricorum ad exitum diſponebant copiam.

Emi-

Emigratione horum hoſtium per octo dierum ſpatium continuata, et inteſtinis ab illis eorumque excrementis, ſanguini et reliquis humoribus fermentationem putredinoſam . minantibus, probe expurgatis, exſiccare incipiebant exanthemata, et aegrota, absque aliorum medicamentorum uſu, confirmato illo dicto: Sublata cauſſa tolli effectum, brevi convaleſcebat tempore.

§. XII.

Signa omnibus cognita et cum Scabie vulgari communia, partim ex definitione patent, partim de illis conſuli poſſunt Illuſtr. *Frider.* Hoffmanni *Opera phyſico-medica*, *Tom. III. p.* 426. Iunckeri *Conſp. Therapiae ſpecialis. p.* 737. aliorumque Practicorum Libri, in quibus de hac prolixe et ſolide agitur materia.

§. XIII.

Cauſſa omnis Scabiei proxima eſt humoris lymphatico-ſeroſi, impuri, viſcidi et acris in membrana cutis pinguedinoſa, et uſque ad tenuiſſimos cuticulae tubulos extenſa, congeſtio.

§. XIV.

Inter cauſſas morbi huius epidemici procatarcticas merito eminet aër, fluidum illud, omnibus animantibus vivis pro conſervatione vitae ſumme neceſſarium, et, ſi temperatus eſt, cauſſa motus ac roboris ſolidarum aeque ac fluidarum partium praecipua. Aër, inquam, in praeterito ſemeſtri hyberno per intervalla tanta vehementia tantaque acerbitate frigeſcebat, ut omnes in libero aëre negotiis ſuis operam navantes ad ſtuporem uſque commoverentur. Procellae particulis glacialibus plenae, frigori huic rigidiſſimo ſaepiſſime iunctae, ruſticis, vinitoribus, lignatoribus, aliisque ruri laborantibus, viatoribus valde quoque moleſtam et inviſam reddebant vitam. Diebus hiſce tenebricoſis atque praegelidis paupertas infimae plebis ſimul erat incredibilis, ita ut multi ex defectu veſtimentorum neceſſariorum et ligni penuria a frigore hocce exceſſivo defendere ſe ſuffi-

Digitized by Google

ſufficienter non potuerint, ſed tam ruri quam domi indeſinenter ab eodem premerentur. Subitaneae aëris mutationes etiam non infrequentes erant; aër enim rigidiſſimus antea ſiccus ſubito mutabatur in humidum, in temperatum, in calidum. Ex improviſo autem tam intolerabile tamque acerbum redibat frigus, ut illos, qui vitam et membra corporis ſui illaeſa ſervare volebant, perpetuo ignem in fornacibus fovere oporteret. Quemadmodum igitur ex mente Illuſtr. Hoffmanni aër temperate frigidus iuſto calidiori anteponendus eſt, quia corporis vires cuſtodit, et intus quaſi concluſas detinet, ita multis haud difficile erit intelligere, „ *quae damna frigus pariat exceſſivum,*
„ *humores enim ſpiſſat, condenſat, poros et capita tubulorum conſtrin-*
„ *git, et humores ab ambitu corporis retro ad interiora urget, parti-*
„ *bus quoque nervoſis, tendineis, abdomini, capiti et cerebro valde*
„ *inimicum eſt. Aër frigido-humidus univerſo corpori languorem in-*
„ *ducit, humores accumulat, fibras motrices nimis laxat et reſolvit;*
„ *adeoque omnibus, quae pro ſanitate ſunt, excretionibus, obicem po-*
„ *nit. Subita aëris calidi in frigidum, et frigidi in calidum mutatio,*
„ *in ſolidarum partium tonum mirifice iniuria eſt, et praecipue hali-*
„ *tuoſas cutis excretiones remoratur, unde catarrhi, arthritides, rheu-*
„ *matiſmi, haemorrhagiae et humorum corruptiones, largo proventu*
„ *pullulant.* „ Vid. Opera eius phyſico-medica, Tom. I. p. 103. ſeqq. Ex his itaque convincimur, frigus magnum, ſubitaneas aëris mutationes et exinde ortas refrigerationes, maximam ad Scabiei epidemicae generationem contuliſſe partem.

§. XV.

Altera ſupra iam iam dictae epidemicae Scabiei cauſſa eſt cibus et potus. In recenti ſed triſtiſſima adhuc memoria inſidet, annis 1766. et 1767. ineunte aeſtate non procul ab urbe noſtra et in proxima vicinitate imbres cecidiſſe grandinibus magnis implicatos, quibus non ſolum culmi frugum immaturarum, meſſem vero divitem praeſagientium, cum ingenti violentia

humi proſternebantur, ſed vites etiam plurimarum vinearum ita dilacerabantur, ut fere omnes vinitorum praeſentes et futurae ſimul annihilarentur divitiae. Reliquae fruges a grandine intactae ob tempeſtatis nimias variationes degenerantes, cum multis loliis, carduis aliisque mixtae, debitum perfectionis et maturitatis gradum non adſequebantur, hinc aliter fieri non potuit, quam ut mergitum alterum tantum triturando in horreis ad implendum modium requireretur. Medius tandem impletus, in molam delatus, a paleis decorticatus et detritus, perpaucam porrigebat farinae quantitatem. Fructus horaei, nive menſe Aprili delapſa in floreſcentia perierunt. Circumſtantiae hae omnes ſimul ſumtae, triſtitia plenae, annonae caritatem praeſagiebant poſtea confirmatam, in qua vulgus, a vineis et opera manuaria vivens, erat coactus, panem leguminoſum et cibos inconſuetos, duros, concoctu difficiles, aut edere, aut famem cum familiis tolerare, aut mori.

§. XVI.

Vinitores, ſingularis ille populus, filii et nepotes Bacchi, quibus cum coloſtro quaſi aquae nauſea infunditur, vinitores, inquam, pauperrimi quoque illorum, muſtum ſub prelo venditantes, in more habent, tantum ex illo, quantum hyeme et in duriſſimis laboribus opus eſt, domum reportandi, aut ex ſuccis fructuum horaeorum, aqua mixtis, quendam parandi potum. Ex utriusque vero potus, etiam cereviſiae defectu, in ſummo hoc neceſſitatis caſu, meram aquam, neceſſarium illud liquidum, Medicinam ab aliis dictam univerſalem, bibere coacti fuerunt.

§. XVII.

Geographi quidem referunt, varios gentes, Moſcowitas, Lappones, etiam in Germania Weſtphalos, a quibus celebris ille panis groſſior furfuraceus (*Pompernikkel*) nomen ſuum habet, cibis uti craſſis, ſemicoctis, ſtomacho ineptis, et aqua ſimplici

plici aut levi cereviſia, nihilominus tamen corporum gaudere firmitate, et athletice valere. Aſt, quoniam liberi a prima iuventute in hoc duriori vitae genere a parentibus educati valida viſcera, celerem digeſtionem et ingentem adquirunt motum muſcularem, hinc tales cibos perferre poſſunt absque ſanitatis et vitae detrimento. Inſigne argumentum veritatis illius dicti: Educationem et conſuetudinem eſſe alteram naturam.

§. XVIII.

Cum vinitoribus vero et vinipotatoribus res ſeſe aliter habet. In horum enim viſceribus plus vel minus debilioribus, a comeſtione ciborum craſſorum, inconſuetorum, et ſemicoctorum, mala oritur digeſtio, cruditates viſcidae, ſalſae et acres, in primis viis accumulatae cum chylo ad ſanguinis maſſam deferuntur, cum quo vero ob nimiam particularum peregrinarum, nutritioni ineptarum, incongruarum, excrementitiarum copiam neque ſatis intime miſceri, neque ab illo per colatoria, per cutis praecipue cribrum, quod ob ſtructuram ſubtiliſſimis tantum et halituoſis liquidis exitum concedit, craſſis vero prohibet, ſeparari ſufficienter poſſunt, unde aliter fieri nequit, quam ut humorum lymphatico-ſeroſorum, impurorum, viſcidorum et acrium in membrana cutis pinguedinoſa et ad tenuiſſimos usque cuticulae tubulos extenſa, oriri debeat congeſtio, motus fermentativus, partium adiacentium arroſio et diverſae denique formae exanthematum generatio.

§. XIX.

Infinita Dei benignitas et clementia immenſa omnibus hactenus allegatis finem imponere videtur calamitatibus. Quamvis enim menſibus huius anni hyemalibus frigus fuerit fere intolerabile, agri quamplurimi nive prorſus denudati, maximo gelicidio expoſiti, aquis ſtagnantibus congelatis paſſim onerati, frumenta hyberna, haud una vice a terra dimiſſa, inaequali-

ter virentia, ob gelu probabiliter ad radices usque penetratum, parum ſpei ſubminiſtrare viderentur; providentia tamen divina aſpectum hunc terrificum ex improviſo quaſi mutavit in optimae ſpei plenum. Agri enim omnes, foecundi et infoecundi, frumentis hyemalibus atque aeſtivis ita ſuperbiunt, ut poſt hominum memoriam tam dives tamque copioſa meſſis et in tractu urbem noſtram ambiente et in vicinia nunquam fuerit, et ruſticus vultu ſereno falcem brevi tempore ſit appoſiturus. Vites ad medullam usque a grandine laeſae, vindemiam promittunt inexpectatam. Fructuum horaeorum tanta eſt in arboribus quantitas, ut in varios uſus illos vertere poſſint divites aeque ac pauperes. Glorioſum itaque Dei Nomen pro immenſis in nos, creaturas indignas, collatis beneficiis floreat in aeternum!

§. XX.

Verum quod miraculoſo etiam modo ſummi Numinis clementia in hoc caſu ſe nobis conſpiciendum praebere velit, ſequentia ex Diſſertatione phyſica Excellent. quondam D. *Rudolphi Jacobi* CAMERARII, *de Frumenti ſemente et meſſe*, anno 1695. Tubingae habita, p. 5. et 6. ob connexionem et admirationem inexplicabilem hic verbotenus excerpta, perſpicue, uti credo, indicabunt. Senex autem modo laudatus §. II. ita ſcribit: Hanc frugum pravitatem et penuriam extraordinario plane modo compenſavit praeteritus annus nonageſimus quartus, parti quidem Ducatus huius ſeptentrionali ſive inferiori, quae, quia belli ſedes, priore anno tantum paſſa fuerat. Mirum enim et rarum eſt phaenomenon, quod audivimus, cum fama per totam id patriam ferret, et modo legimus in Ephemeridum Naturae Curioſorum Tomo ultimo ſub titulo hocce: De comedente cibus. Devaſtatio militaris exitioſa divinitus compenſata, meſſe ſine ſatura miraculoſa! ſcribente autopta D. *Ioh. Math.* FABRO. Propria ergo Medici celeberrimi verba retineamus: Diximus multorum milliarium diſtrictum diffuſa utriusque exer-

citus

citus (noſtri et hoſtilis anno nonageſimo tertio) caſtra occupaſſe. His itaque locis fruges non ad menſuram et praeſepibus ſuis diſpenſabantur, ſed diſtrahebantur et diſpergebantur prodigaliter. Nec de illis perpetuo equorum perinde ut hominum pedibus conculcatis quisquam ſpem nullam vel per ſomnium faciebat. En vero eventum prodigioſum! Ipſam ante hyemem iam toto illo territorio hinc illinc virere campus meſſemque ſine ſatura promittere cepit uberrimam. Arva deſerta, prata protrita, colles aridi, ericeta, dumeta, ſylvae; immo vicorum horti, atria, villae, ſterquilinia; denique circumvallationis aggeres, tormentorum ſtationes, loca plurima, quo frumentorum ſemina deportata nemo mente concipere poterat, omnia meſſis erant, etc.

§. XXI.

Ad cauſſas redeo, quas Scabies epidemica cum vulgari communes habet, quae vero ad prioris quidem eruptionem non praeciſe pertinent, augere tamen illam poſſunt et exacerbare. Sic nauſea, carnes ſemiputridae, foetidae, piſces et cancri corrupti, panes rancidi, farina curculionibus mixta et in uſum culinarem verſa, humoribus iinpuris, fermentativis anſam praebent.

§. XXII.

Quid motus parcius ſuſceptus et vita ſedentaria ad varias cutis exulcerationes conferre poſſit, id ſartores perpetuo ſedentes et plerumque ſcabioſi confirmare poſſunt.

§. XXIII.

Inter cauſſas procatarcticas merito cenſendi ſunt morbi praegreſſi, ſequitur enim variolas retropulſas ſaepiſſime ſcabies.

§. XXIV.

Huc quoque pertinet contagium, de quo celeberrimus Schulzius in *Pathologia ſpeciali* p. m. 351. ita ſcribit: „ *Et primo*

„ *quidem omnis generis ſcabies eſt promte contagioſa, et maxime per*
„ *contactum propagatur, ut ſi quis eodem cum infectis lecto utatur,*
„ *eorum veſtibus ſeſe induat, aut lotus eodem mantili manus vel faciem*
„ *abſtergat. Tanto autem citius certiusque inficit temperamento ſan-*
„ *guineo, phlegmatico praeſente, quod prae reliquis ad humidam incli-*
„ *nat, ut temperamento melancholico praediti, itemque ſeniores, ma-*
„ *gis ſicca infeſtari ſolent.*

§. XXV.

Ad quaeſtionem: an Acari ſeu Sirones per cutis cribrum ingrediantur, et excitata ibi inflammatione, Scabiem producant, conſequenter pro cauſſa eius antecedente ſint habendi? Supra allegatus celeberrimus Schulzius affirmative reſpondet. Vermes in variis ulceribus etiam malignis, puſtulisque Scabiei et variolarum oculis nudis et armatis detectos eſſe, certum et per experientiam confirmatum eſt; an vero verae ſint horum morborum cauſſae, aut domicilium et alimentum accidentaliter tantum in illis quaerant, meliori et adcuratiori indiget inquiſitione.

§. XXVI.

Si teſtante Illuſtri Hallero in primis Lineis Phyſiologiae §. CCXXXV. p. 134. ſolidae partes adtritae, in minima ramenta reſolutae in vaſorum maiorum caveam, per inhalantium oſcula receptae ſanguini redditae, terram efficiunt urinae, calculi materiem, et oſſium praeter naturam formatorum; annon quoque haec materies inter Scabiei cauſſas occaſionales erit collocanda? Si porro haec conſumtio partium ſolidarum et fluidarum maxima eſt in iuventute, ubi omnia mollia, aquae et glutinis plurimum, terrae parum eſt; annon materies illa glutinoſa, terreſtris, excrementitia, ad renes forſan deſtinata, ſanguinem et humores incraſſans, ad cutis peripheriam tendens, in infantibus excitare poteſt motum fermentativum, febres, variolas? Sed haec in tranſitu.

§. XXVII.

Digitized by Google

§. XXVII.

Prognoſis Scabiei epidemicae brevis eſt. Cum febre catarrhali coniuncta non eſt ſine periculo. Motus febriles augent morbum. Ad recidivas plus proclivis eſt, quam vulgaris. Topica, unguenta mercurialia, ſulphurata, adſtringentia et refrigerantia absque metu ſymptomatum periculoſiſſimorum, §. IV. allegatorum, non tolerat. Quodſi vero et diaeta exquiſita obſervatur, et debitis medicamentis idoneaque methodo tractatur, nulla infauſta ſymptomata ſunt metuenda, ſed integra brevi tempore ſperanda et exſpectanda ſanitas.

§. XXVIII.

Ad medendi accedo methodum. Ruſtici, aliique huius claſſis homines, quavis occaſione eruditos et rationales Medicos poſtponentes, derident in Scabie medicamenta interna, rationalia, ſecura, ab his praeſcripta; topica vero volunt ſuperſtitioſa, palliativa, periculi plena, ab empiricis et vetulis probata. Alii propria et animalium urina, aqua fabrorum ferrariorum extinctoria, aqua calcis vivae, lacte eiusque ſero et ſimilibus manus pedesque lavant. Alii unguenta ſibi parant ex Minio, Ceruſſa, Lithargyrio, Terebinthina tam vulgari quam Veneta, Sulphure vivo et communi eiusque floribus. Alii furfuribus denique extremitates terunt, et ſic porro.

§. XXIX.

Medicaſtri, vitae humanae hoſtes probatiſſimi, carnifices artificioſiſſimi, amici libitinariorum coniunctiſſimi, turba et colluvies hominum ſocietati pernicioſiſſima, turpiſſima, periculoſiſſima, Medicaſtri, inquam, ingenioſiores eſſe volunt ruſticis. Timidiores eorum interna remedia, inepta, inefficacia cum externis, pariter ineptis, inefficacibus, ignorantia invincibili, fronte corrugata, geſtibus praeſtigioſis, et faſtigioſis oſtentationibus coniungunt, et miſeris aegrotis in fine absque omni ſanitatis reſtitutione

ne pecuniam auferunt. Animoſiores aut magis intrepidi, qui homicidia a Pharmacis, cultris alioque modo artificioſe patrata non credunt eſſe homicidia, draſticis utuntur evacuantibus; ſine omni ratione et neceſſitate mercuriales, quas neutiquam intelligunt, inſtituere volunt ſalivationes; ex mercurio ſublimato albo, arſenico albo, aliisque ſumme periculoſis pilulas formant pro uſu interno; ex arſenico quoque albo unguenta parant, et ſcabie, aliisque cutis exulcerationibus laborantibus illa illinire iubent, de quo ſequens mihi caſus obtigit: Ancillae, ſanguineo phlegmatici temperamenti, ſeptendecim annorum, per longum temporis ſpatium achoribus moleſtiſſimis vexatae, unguento tali arſenicali caput inungendi infeliciſſimum dabatur conſilium. Quid accidit? dolores capitis intolerabiles, furioſi, ſudores frigidi, faciei intumeſcentia, triſtes erant ſequelae. Ego interrogatus protinus ſapone et lacte dulci caput diligenter lavare et medicamenta interna camphorata ſumere iuſſi, quae citiſſime ſudores excitarunt largos, naturales, exoptatiſſimos et materia arſenicali lethifera, cum ſanguine et humoribus iam iam mixta, iterum eiecta, ſanitatem reſtituerunt priſtinam.

§. XXX.

Mea, quam Scabiei epidemicae oppoſui methodus, in eo praecipue conſiſtit, ut materia ſic dicta vitioſa, craſſa, in peripheria cutis haerens, neque contra naturae mechanismum ſudoriferorum ope, neque cum alia violentia, ſed per Diureſin excernatur. Cur vero in Scabie, purpura, et aliis morbis exanthematicis, diaphoretica et ſudorifera vel plane exulare, vel ſumma cum prudentia medico-practica adhiberi debeant, docet beati Dn. D. *Davidis* MAUCHARTI, Amici quondam mei academici honoratiſſimi, Diſſertatio eleganter ſcripta, ſub Titulo: *Therapia purpurae receptiori tutior ſolidiorque*, p. 28. §. XXX. *Haud difficulter intelligimus diaphoretica, calida medicamenta, quatenus ſanguinem exaeſtuant, et liquida maiori velocitate verſus cutis peripbe-*

ripheriam determinant, plus damni inferre quam emolumenti. Materia peccans firmiter impacta haeret vaſis cutaneis, obturata ſunt haec vaſa. Quaecunque igitur obſtructionem in vaſis cutaneis augent, peccantem ibi accumulant materiam, maiora inducunt incommoda. Iam vero diaphoretica calida medicamenta liquida maiori vi verſus locum obſtructum appellunt, hinc eorum, inter duo quaſi prela oppoſita preſſorum, liquidiſſima tranſibunt neceſſario, craſſiora manebunt, liquida, quae ſecundum ſuam naturam in concretionem tendunt, fluiditate ſic orbata maiorem nanciſcuntur cohaeſionem, adeoque non poſſunt non augere obſtructionem etc.

§. XXXI.

Si aucta ſecretione urinae imminuitur cutanea tranſpiratio, et vice verſa, tum conſequens eſt, quod inter colatorium renale et cutis peripheriam magnum ſit commercium. Probatur ex ſequentibus: „ *In regionibus calidis, in menſibus anni aeſtuoſis,* „ *in iuvenili corpore et exercito, plus tranſpiratur, minus per urinam* „ *decedit. In frigidis regionibus, menſibus temperatis et gelidis, cor-* „ *pore ſenili, quieto, plus per urinam abit, quam per inſenſibilem dis-* „ *iectionem.* „ Vid. Illuſtr. HALLERI primae lineae phyſiologiae. p. 275. §. CCCCXL. Si porro in omnibus febribus exanthematicis morbus ſolvitur, quando natura partem materiae vitioſae in cute haerentis liquidiſſimam, tenuiſſimam, tempore criſeos, aeſtu remittente, per colatorium cutis, craſſiorem vero maxime per urinam educit (quod Pathologia probat); tunc non dubitandum, quin derivatio materiae cuiusdam a cute ad renes ſit poſſibilis, actu fiat, et ars, idem faciens, naturam imitetur. Si denique methodus haec inverſa in purpura, ubi materia eſt ſubtiliſſima, fermenteſcens, tam ſalutari inſtituitur effectu (vid. ſupra allegata Diſſertatio Mauchartiana); tum idem effectus ſperandus et expectandus in Scabie epidemica, ubi materia pariter eſt fermenteſcens, ſed craſſiſſima, id quod ego

pro ratione mei officii ſancte et experientia ipſa confirmare poſſum.

§. XXXII.

Plurima ſunt remedia, renale liquidum pellentia, ſimul vero etiam alios ſalutares effectus producentia. „ *Nonnulla* „ *enim fluidum ſanguini ſpiſſeſcenti infundendo urinae ſtillicidium au-* „ *gent; alia humores lentos ac ſpiſſos, renalis colatorii ductus farcien-* „ *tes ac oppilantes, diſſolvunt, eosdemque ſecretioni aptos reddunt; quae-* „ *dam ſpaſticas in renali emunctorio ſtricturas, debitam urinae ſeque-* „ *ſtrationem ſufflaminantes et intercipientes, mulcent atque relaxant;* „ *queadam remiſſum renalis cribri robur firmant atque adducunt, alia at-* „ *que alia demum potenti ſtimulo efficaciam edunt in tubulos renales,* „ *quando eorundem robur propter debilitatem ſummam penitus exſolu-* „ *tum, ipſaque hinc eorundem functio ceſſat.* Vid. *Frid.* HOFFMANNI „ *Opera omnia phyſico-medica*, Tom. I. p. m. 438. „ Regnum animale, vegetabile et minerale talia nobis porrigunt, numerus vero tantus eſt, ut omnia hic deſcribere et recenſere ſuperfluum foret.

§. XXXIII.

Tot inter diuretica elegi mihi liquorem nitri fixi, medicamentum quidem ſimpliciſſimum, ſed hoc ſcopo incomparabile.

§. XXXIV.

Eſt autem hic liquor ſolutio ſalis illius alcalino ſulphurei, ex nitro per deflagrationem ope carbonum pulveris impetrati; coloris, ſi rite elaboratur, rubicundi, plerumque vero citrini, ſaporis alcalini, ignei, fortiſſimi.

§. XXXV.

Nitrum fixum non eſt purum alcali. Nitro enim in catillo inter carbones ardentes aquae inſtar fuſo, et cum carbonum pulvere mixto, oritur deflagratio, in qua acidum nitri et phlogiſton

giſton ex pulvere carbonum coniunguntur, generatur ſulphur, minerali ſimile, cuius una pars protinus iterum evaneſcit, altera vero, ob ingentem cum ſalibus adfinitatem, a fuſo alcali attrahitur, ligatur, ſolvitur, carbones mutantur in cineres, a ſale priori via ſicca inſeparabiles; tota igitur maſſa vel ab aëre in cella vel adfuſa aqua copioſa ſolvitur, filtratur et ad conſiſtentiam olei tartari per deliquium inſpiſſatur.

§. XXXVI.

Exiſtentiam ſulphuris in hoc liquore confirmat 1) color ille ruber vel citrinus, qualis etiam apparet in ſolutione hepatis ſulphuris, quem ſpiritus vini rectificatus, liquori affuſus, ſub aliquali effervеſcentia iucundo ſpectaculo prorſus extrahit; 2) praecipitatum ab affuſo acido productum inflammabile.

§. XXXVII.

Nitrum, quod praeparationi huic inſervire debet, ſit ſicciſſimum, ab omni ſale marino et terra optime depuratum et in pulverem redactum.

§. XXXVIII.

Carbones ſint, quantum fieri poteſt, ex ligno fagino vel betulino, quoniam utrumque lignum plus, quam alia, continere phlogiſton, experientia edocuit.

§. XXXIX.

Et quoniam carbonum pulverem non omne acidum per deflagrationem auferre certiſſimum eſt, eius vero praeſentia liquorem alcalino-ſulphureum adulteraret, debilitaret; hinc, ut maſſa ſalina deflagratione finita bene fluat, tunc demum ab aëre in cella in deliquium tranſeat, aut iuſta aquae quantitate ſolvatur et filtretur, abſolute requiritur; ſic artifex liquorem nitri fixi impetrabit puriſſimum et ad medicum uſum utiliſſimum, efficaciſſimum.

§. XL.

Liquor hic ab oleo tartari per deliquium ratione modi parandi, partium conſtituentium et energiae eſſentialiter differt. Eſt enim potentiſſimum reſolvens, nervos renales ſtimulans egregium, quod liquidi renalis ſeparationem et excretionem cito et absque omni periculo promovet, praeterea quoque ob principium phlogiſticum virtutem exercet anodynam. Vno verbo, liquor nitri fixi triplici modo ſimul agit in ſolida aeque ac fluida. Caveant itaque medici et pharmacopolae, ne huius loco oleum tartari per deliquium ſumant, quoniam a poſteriori eadem efficacia neque ſperanda neque exſpectanda.

§. XLI.

Diſpenſatorium Würtembergicum liquoris huius praeparationem quidem deſcribit, de utilitate vero et applicatione eius in praxi et caſibus individualibus nullam facit mentionem.

§. XLII.

Methodus ſpecialis, quae in ſcabie epidemica utiliſſimum mihi praeſtitit effectum, ſequenti modo fuit inſtituta: Ab initio praeſcripſi aegrotis laxans ad modum infuſi laxativi vienneſis, quod pro ratione cruditatum, in primis viis contentarum, repetii. Canale inteſtinorum et ventriculo probe expurgatis, absque omnibus ambagibus liquorem nitri fixi exacte et diligenter paratum, cum vehiculo quodam aquoſo ſumere iuſſi; et ut ſanguis cum reliquis humoribus perpetuo diluatur, humectetur, et materia craſſa, in cutis peripheria haerens, facilius moveri et in maſſam ſanguineam reſorberi queat, decoctum praeſcripſi ex radicibus graminis, altheae, liquiritiae et herba malvae. Ex pauperibus vero multi eius loco aquam ſimplicem non ſine emolumento pro potu adhibuerunt. Brevi tempore augebatur excretio urinae, foetor eius erat intolerabilis

bilis et quo diutius liquoris uſus continuabatur, eo frequentius et copioſius erat ſedimentum, limi inſtar craſſiſſimum, ſalinis ſpiculis mixtum, exanthemata pungendo et urendo remittebant, exſiccabantur, et aegroti absque mora convaleſcebant.

§. XLIII.

Illis, quibus humorum acrimonia dolores in urethra excitavit urentes, ordinavi pilulas ex ſapone veneto et lini ſemine formatas, ante introitum lecti ſumendas.

§. XLIV.

Motibus febrilibus quotidie oppoſui corticem peruvianum, optimum, alcoholiſatum cum nitro mixtum.

§. XLV.

Febrem catarrhalem, ſaepius ſcabiei epidemicae iunctam, more tractavi conſueto a practicis praeſcripto, mutatis tamen mutandis.

§. XLVI.

Quibus materia peccans, topicis aliisque remediis inconvenientibus retropulſa, ſymptomata excitavit periculoſa, e. g. tuſſis vehementiam, anguſtiam pectoris, enormes capitis dolores, vertiginem, ſitim, febres, intumeſcentiam oedematoſam, inflammationem, convulſiones, epilepſiam, etc. iis camphoram, in larga doſi, cum abſorbentibus, nitro et cinnabari mixtam, eo fine exhibui, ut Scabies inepte retropulſa ad cutis rediret ſuperficiem. Reſtituta exanthematum eruptione evaneſcebant ſymptomata, et motu poſtea inverſo, liquoris nitri fixi ope materia vitioſa ad renes derivata, optima ſequebatur ſanitas.

§. XLVII.

Ad diaetam quod attinet, divitibus plus aequo ſalitos cibos, concoctu difficiles, et leguminoſa, potus vero ſpirituoſos et fermentativos prohibui; alimenta e contrario ex avena, hordeo, oryza et lacte parata, carnem vitulinam et alia concoctu facilia, ſtomacho grata, ſeligere ſuaſi. Pauperibus vero regulas praeſcribere diaeteticas, res erat plane impoſſibilis. Ad ſanitatem quidem etiam redibant, ſed tardioribus gradibus. Voracitatem morboſam, omnibus Scabie epidemica laborantibus communem, in meliorem et naturalem ordinem redigere quovis modo ſtudui. Refrigerationes denique cane peius et angue erant fugiendae.

§. XLVIII.

E remediorum externorum claſſe nihil elegi, excepto hoc unico, quod aegrotantibus, cutis rigidiſſimae humectandae, relaxandae, a ſordibus liberandae, tranſpirationis vero naturalis, liberae, promovendae gratia, extremitates ſcabioſas amygdalarum farina vel ſapone et aqua calida blande terere et lavare commendaverim. Cum ulceribus malignis, ſi quae adfuerunt, pro more chirurgorum rationalium, non barbae tonſorum ignorantia, actum fuit.

§. XLIX.

Addam quasdam cautelas et obſervationes medico-practicas. In omnibus morbis exanthematicis, in ſcabie praeſertim epidemica, uſum topicorum valde noxium deprehendo; curatio enim ſaltim eſt palliativa, quae ſerpentem in ſinu fovet. Unguenta itaque mercurialia, ſulphurata, et ex ſaturno parata provide ſunt adhibenda, ſin minus prorſus reiicienda; tubulos et poros cutis conſtringunt, obſtruunt, tranſpirationem neceſſariam impediunt, materiam ſub cute haerentem augent, et maio-

maiorem in illa excitant motum fermentativum, ut, niſi tempeſtive defendatur aeger, triſtiſſima ſymptomata inevitabilia eſſe, exempla non raro edocuerint.

§. L.

Si quis vero Scabie aut alio morbo prorſus ſuperato moleſtum quendam ſentiret pruritum, et topicum minus noxium, efficax tamen, pro depellendo illo deſideraret, tunc liquor nitri fixi multa aqua dilutus, et, quantum opus eſt, debilitatus, externe, calide tamen, applicatus, expectatam praeſtiturus eſſet operam.

Honoratior quidam a morbo diuturno reſtitutus tantum in dorſo pruritum, quo impeditus neque dormire, neque edere, neque ad priſtinum corporis robur et firmitatem virium redire poterat, vehementer accuſabat, et remedii externi ope absque omni mora, auxilium petebat atque ſolatium. Quid evenit? liquoris nitri fixi ℥ß. cum menſura aquae calidae miſcere et aegroti dorſum bis quotidie lavare iubebam. Uſus huius topici per aliquot dies continuatus moleſtiſſimum hunc pruritum abſtulit, et ſomnum et edendi appetitum reddidit.

§. LI.

Hepar ſulphuris, productum illud chemicum, ex acido vitriolico, alcali fixo, et oleo ſingulari minerali conſtans, quod celeberrimus Boerhaave in Elementis chemicis *mirum ſaponem* vocat, ad aurum, metallum omnium perfectiſſimum, tantae eſt energiae, ut, ex obſervatione Stahlii, illud ope ignis non perfecte ſolum ſolvat et plus quam aliam ſubſtantiam metallicam debilitet, ſed etiam tam exacte ſe cum illo coniungat, ut, ſi mixtum tale in aqua ſolutum filtretur, aurum cum aqua minutiſſimos chartae bibulae porulos penetret. Hoc phaenomenon

non celeberrimo STAHLIO perſuaſit credere, Moſen, hepatis ſulphuris ope, aureum vitulum deſtruxiſſe, certaque encheireſi ita calcinaſſe, ut illam in aqua ſpargere et populus Iſraeliticus bibere potuiſſet. Idem ſulphuris hepar, quod ſaponis mineralis & miri nomen ſimul meretur, iuſta aquae ſimplicis quantitate ſolutum et interne uſurpatum, in Scabie, in multis obſtructionibus viſcerum nobiliorum, in ulceribus quoque inveteratis, malignis, externo uſu, effectum praeſtare poſſet exoptatiſſimum.

§. LII.

Pari modo lapis ille GLAUBERI, ex ſale ſuo mirabili et carbonibus paratus, in alcohole ſolutus et concentratus, tincturis antimonii et tartari vulgaribus, artificioſe tamen paratis, longe forſan antecellere poſſet.

§. LIII.

Coronidis loco trigam caſuum quorundam, ex plurimis, in praxi annorum quatuordecim, obſervatorum, apponere adhuc placet.

Infans ſexus ſequioris, a matre viginti quatuor annorum, ſanguineo-cholerica, robuſta, ſana, primipara et venaeſectiones per totum graviditatis decurſum prorſus reſpuente, natus, perfectus, pariter ſanus, mox poſt partum caſu quodam corripiebatur, qui mihi aeque rarus ac conſideratione dignus viſus fuit. Fluxus nimirum ſanguinis eleganter floridi e partibus genitalibus proveniens, per octo dierum ſpatium moderate durans, poſtea deſinens, et poſt quatuor hebdomades fluxus menſtrui inſtar, rediens, oculis parentum aliorumque hominum ſe ſiſtebat. Infans hilaris erat, omnique animi alacritate edebat, ubera matris ſugebat, debitumque corporis incrementum capiebat, ita ut haec ſanguinis iactura praeternaturalis,

ralis, cum omni vero modeſtia a natura diſpoſita, utilis magis quam noxia eſſe videretur. An vero haec excretio ſaepius repetita fuerit, prorſus ignoro, ſiquidem mihi ad locum longe remotum promoto, nihil amplius de hoc plane ſingulari phaenomeno experiri licuit.

Epicriſis.

Hiſtoria refert, matrem fuiſſe temperamenti ſanguineo-cholerici, ſanam, et venaeſectiones tempore graviditatis ſumme neceſſarias pertinaciter omiſiſſe. Hae circumſtantiae ſimul ſumtae valde augebant polyaemiam matris; vena umbilicalis foetui maiori impetu plus ſanguinis advehebat, quam et nutritioni et circulationi opus fuit, ita vaſa ſanguifera tam foetus quam placentae plus aequo ſenſim ſenſimque dilatabantur, maiorem ſanguinis copiam capiebant, et polyaemiam matris cum foetu communicandi omnem parabant viam. In hoc ſtatu fiebat excluſio partus ſanguinei ex utero. Incipiens aëris in-et exſpiratio, pulmonum nova extenſio, citatior motus cordis et arteriarum, impetuoſam excitabant ſanguinis et humorum per vaſa maiora et minora circulationem. Sic vaſa alias flaccida, uteri huius infantis vere virginei, ſecundum naturae leges liquorem albiſſimum, lacti ſimilem, vehentia, ſtimulabantur, a ſanguine cum impetu influente ad ultima uſque orificia dilatabantur, ut in tam tenera aetate fluxus menſtrui oriri deberent primitiae. Hoc enim ſanguinis effluvium non fuiſſe haemorrhagiam uteri morboſam, ſed ſalutarem excretionem menſtrualem, confirmant eius moderatio, novusque poſt quatuor hebdomadas recurſus, infantis hilaritas, inſignis tam edendi quam lactendi appetitus, totiusque corporis et virium incrementum. Exemplum extraordinariae huius polyaemiae ſanguineae, a matre ad infantem delatae, confirmat opinionem eorum, qui

 tem-

temperamenta, conſtitutiones corporis varias, et ſanas et morboſas, a parentibus ad liberos devolvi poſſe ſtatuunt, contra eos, qui negant.

§. LIV.

Vir ſexagenarius, temperamenti ſanguineo-melancholici, ſiccioris corporis conſtitutionis, poſt multas in vere refrigerationes angina vera, a veteribus cynanche dicta, corripiebatur. Medicus, cuius curae aegrotus demandatus fuit, non ſolum venam ſecare, ſed veſicatoria quoque apponere iuſſit. His remediis externis iungebat infuſa theeformia, potiones diaphoreticas, tincturas ſic dictas bezoardicas, aliasque cum ſpiritu vini rectificato paratas eſſentias, ſaepiſſime in die ſumendas, tali cum effectu, ut pulſus fieret inaequalis, durus et frequens, vox rauca et clangoſa, vaſcula ſanguifera in manibus, collo et facie turgerent, ingens deglutiendi eſſet difficultas, inflammatio et ardor faucium fere intolerabilis, tranſpiratio nulla, quibus adhuc accedebant deliria, convulſiones, ſummaque totius corporis et virium proſtratio. In hac rerum extremitate ego vocatus, aegrotum pro certo mortis candidato declaravi, et amicos, ut animae curam habeant, graviter admonui. Ut vero ſanctiſſimum hoc opus prae convulſionibus animique deliquiis eo facilius fieri poſſet, praeſcripſi morituro potionem quandam analeptico-antepilepticam ex ſic dicta quinta eſſentia trium pharmacorum, nempe cinnamomi, aniſi ſtellati, et aſae foetidae, porro ex confectione alkermes completa, aquis ita dictis cordialibus, et ſyrupo corticum aurantiorum, cum conſilio in ſignatura, ut bis ſingulis horis duo hac potione impleta ſumerentur cochlearia. En, quaeſo! mirum effectum, inexpectatum, plane ſingularem; uſu enim per aliquot horas indeſinenter continuato, in-

opina-

opinato quaſi ſequebatur ſudor totius corporis copioſiſſimus, omnia ſymptomata periculoſa et moleſta evaneſcebant, et aeger unico hoc remedio feliciter reſtitutus, dum haec ſcribo, nunc athletice vivit.

Epicriſis.

Caſus hic individualis docet 1) Venaeſectiones et veſicatoria in morbis acutis nil boni efficere poſſe, ſi calidiſſimis medicamentis, potionibus, mixturis concentratis et ſimilibus, priorum effectus ſalutares ſemper de novo iterum annihilentur. 2) Febres acutas, inflammatorias praeſertim in aegrotis ſiccioris corporis conſtitutionis, in ſenibus, plus moderate temperantibus, humectantibus et tonicis, quam mixturis concentratis, ut mos olim fuit, aliisque ſpirituoſis ſanguinem exagitantibus, tractari debere. Tali enim methodo ſanguinis et humorum congeſtiones praeſentes augentur, novae in capite, in meningibus, in cerebro, inque aliis corporis viſceribus excitantur, et inflammationes ita augentur, ut tandem univerſum nervorum ſyſtema pati, triſtiſſimosque motus ſub vario ſchemate producere debeat. 3) Clauſam et conſtrictam cutis ſuperficiem calidis medicamentis ſpirituoſis in febribus acutis, ubi naturae vires plus, quam in aliis opprimuntur, violenter reſerare, et ſudores promovere velle, eſſe irritum et ſumme periculoſum tentamen. Sanguis et humores cum ingenti impetu ad conſtrictam peripheriam impulſi, augent obſtructiones, his auctis exacerbatur febris, inflammatio, et, ſi non mors, ſatis tamen periculoſa ſequuntur ſymptomata. Tranſpiratio autem cutanea in multis caſibus ſaepe ſaepius magis, facilius et valde ſalutariter promovetur, ſanguinem largiter diluendo, partes relaxatas ſolidas et debilitatas roborando, quam ſpirituoſis ſanguinem et humores

corporis morboſi exagitando. 4) Analepticum, antepilepticum, e quinta eſſentia cinnamomi, aniſi ſtellati et aſae foetidae, porro ex confectione alkermes completa, aquis cordialibus et ſyrupo corticis aurantiorum conſtans, fuiſſe, quod morituro huic novam dederit vitam. Deſcriptio vero incomparabilis illius analeptici ex cinnamomo, aniſo ſtellato et aſa foetida legi poteſt in Diſſertatione Excellent. Dn. D. *Philippi Frid.* GMELIN, Praeceptoris mei olim, iam poſt fata etiam, colendiſſimi, de *Analepticis quibusdam nobilioribus* etc. anno 1763. Tubingae habita. Quomodo autem tantum, ſingularem et prorſus inexpectatum, optatiſſimum tamen, in ultimo hoc morbi ſtatu, effectum praeſtiterit, ita mihi accidiſſe videtur. Cum ex potentiſſimis roborantibus et nervinis, quae maxime in ſolida agunt, conſtaret, vaſcula, non copia, ſed a ſumme exagitatis humoribus prorſus extenſa, relaxata, debilitata, roborando conſtrinxit, preſſum ſyſtema nervorum iterum erexit, ſanguinis et liquidi nervei circulum in ordinem redegit, omnes ſe- et excretiones promovit, obſtructiones reſolvit, materiam totius corporis vitioſam largiſſimo ſudore eiecit, et toti tragoediae finem impoſuit. Sequitur ergo exinde, analeptica ſelecta, potentiora, parum ſpirituoſa, plus in ſolida quam fluida agentia, in morbis periculoſis, ubi omnes corporis vires conſumtae eſſe videntur, non ſolum eſſe bona, naturae amica, ſed etiam ſumme neceſſaria.

§. LV.

Mulier triginta et duo annorum, temperamenti cholerico-ſanguinei, in praeterito ſemeſtri hyberno quam feliciſſime fiebat puerpera; aſt, quod dolendum, fluxus ille puerperis tam ſalutaris mox poſt partum prorſus evaneſcebat. Tuſſis cum excretione, anguſtia pectoris, dolores in dorſo, febris lenta, appeti-

Digitized by Google

petitus proſtratus, ſitis, et noctes inquietae, iam erant ſequelae a vetulis ipſis praeviſae. Practicus quiſpiam, haud infelix vulgo habitus, in conſilium vocatus, urinam inſpiciebat, exoptatiſſimum morbi decurſum praeſagiebat, ſed prae laborum farragine de cauſſa morbi non ſatis cogitans, praeſcribebat potionem, ipſi admodum familiarem, et in omnibus morbis eodem effectu applicandam, qua aegrota per ſex hebdomadas et ultra cum omni patientia et attentione utebatur. Nunc audiamus effectum huius methodi medendi et medicamenti incomparabilem. Durante uſu diuturno oriebatur tuſſis cum excretione ſanguineo-purulenta, dies noctesque ſine omni remiſſione durans, maior et anxia difficultas reſpirandi, ſenſibiliores in dorſo dolores, appetitus proſtratus, ſitis fere intolerabilis, febris lenta ad hecticam inclinans, facies Hippocratica, pulſus celer et frequens, corporis totius extenuatio, omnium virium defectus, frigidorum deſiderium, ſomnus aut nullus, aut magis delaſſans quam reficiens, oris et faucium ſiccitas, ſaliva glutinoſa, aeſtus volatici, intumeſcentia in pedibus ad abdomen uſque, ſudores nocturni, diarrhoea colliquativa, vomitus. In hoc ſtatu omni miſeratione digno meum tandem implorabat auxilium, quod quidem rebus ſic ſtantibus deſperatis plane denegare illi volebam; cum vero ſpes tamen aliqualis reſtitutionis mihi ſupereſſe videretur, ſequentia ordinavi: Rec. Sapon. Venet. ℥j. ♀ri ♀riſ. ʒj. Rob. Iuniper. ℥ij. M. F. Electuarium, D. ad fictile, de quo quotidie tantum, quantum duo cultri maioris cuſpides capiebant, cum aqua leviter dilutum ſumebatur. Rec. Extr. centaurei min. card. bened. cort. peruv. Flor. ⊖is ammon. ♂tial. ana gr. v. olei Nuciſtae expreſſ. MPil ☉ar. Wildeganſ. genuin. ana gr. I. M F. pilul. num. xx. D. in ſextuplo et ad ſcat. de quibus ante introitum lecti num. x. ſumendae. Uſus horum remediorum ter ſaltim reiteratus omnia ſymptomata non ſo-

lum mitigavit, ſed valetudinem quoque priſtinam aegra, trium hebdomadum ſpatio, ita recuperavit, ut nunc ſalva et incolumis rebus ſuis oeconomicis praeeſſe poſſit.

Epicriſis.

Morbus, quem hiſtoria deſcribit, non alius eſt, quam Phthiſis abdominalis ad hecticam inclinans ſaepe incurabilem. Originem eius quaerere debemus in ſuppreſſione lochiorum perfecta, et quidem ſola; qualia enim damna excitet, et quam periculoſa illa ſit, exacte declarat celeberr. JUNCKERUS in Conſpect. Therapiae ſpecialis, p. 134. et 135. dum, *nulla datur haemorrhagia*, inquit, *cuius defectus tam praeſentia et tam preſſo pede ſuccedentia pericula et damna certo adfert*, *quam ſuppreſſio fluxus lochiorum*; *maxime vero quando ſubito et repente facta eſt.* Hinc in morbis muliebribus medici prima ſit quaeſtio: an menſtrua et lochia rite ſuccedant? vid. *Illuſtr. Laurent.* HEISTERI *Compendium inſtitutionum ſive fundamentorum medicinae*, p. m. 66. Sanguinem ſuperfluum, tempore graviditatis ob menſium emanſionem collectum, poſt partum vero inutilem, nocivum, aliquali impetu per uterum excernere deſiderat natura. Clauſis vaſorum orificiis regurgitat ſanguis a vaſis minoribus, ob conſenſum ad maiora; oriuntur congeſtiones et infarctus vaſorum uteri, tranſeuntes ad alia abdominis viſcera, ad hepar, ad lienem, meſenterium, pancreas; hae iterum degenerant in obſtructiones, in ſcirrhos tandem ſaepe immedicabiles.

Suppoſito in hoc caſu individuali congeſtionibus et obſtructionibus vaſorum uteri et viſcerum abdominalium inveteratis, ſequentes, in conſideratione erga has et ſymptomata,

ta,

Digitized by Google

ta, mihi formavi indicationes: 1) ut periculoſae congeſtiones et ſtagnationes ſanguinis et humorum reſolvantur; 2) circulus eorum in ordinem redigatur; 3) evacuationes ſanguinis naturales placide promoveantur; 4) tonus partium ſolidarum reſtituatur; et 5) ſymptomata denique mitigentur. Congeſtionibus et obſtructionibus oppoſui ſaponem, a celeberrimo BOERHAAVE, quoad uſum internum, valde commendatum: *Faſtidioſum quidem atque nauſeoſum eſt medicamentum, at virtute egregie aperiente, attenuante, reſolvente et diſſolvente nulli cedit.* Aqua ſolutus, calore, motu et contritu tam gummoſa, quam reſinoſa, oleoſa et pinguia diſſolvit, redditque ſaponacea atque in aqua ſolubilia. Obſtat acido, coagulationem chyli et lactis impedit, imo coagulata reſolvit, inveteratas obſtructiones reſerat, vias permeabiles reddit, calculoſis convenit, et vires novi medicamenti lithontriptici Anglicani imprimis ſaponi ſunt adſcribendae. *In partu difficili bono cum ſucceſſu adhiberi etiam poſſe compertum eſt. Uſus eſt in aqua ſolutus et probe dilutus.* Vid. *Pharmacopoeia Würtenbergica*, de anno 1750. p. 159. Multi utuntur ſapone in forma pilularum, aſt quoniam in aqua ſolutus et cum ſale medio e. g. tartaro tartariſato, mixtus, citius ad locum morboſum pervenit, et maiori doſi porrigi poteſt, formam mihi elegi electuarii in praxi plerumque commendandam. Reliquis indicationibus optime ſatisfecerunt: Flores ſalis ammoniaci martiales, quorum virtus muſcularis, i. e. directe in fibras motrices muſculares activa, evidens eſt; extractum corticis peruviani, ſpecifici illius antifebrilis; extracta amara centaurii minoris et cardui benedicti, egregia illa roborantia; oleum nuciſtae expreſſum, nervis amiciſſimum; et maſſa pilularum ſolarium Wildeganſii genuina, incomparabile anodynum. Quod denique, contra multorum practicorum conſuetudinem, graviſſimis absque mora anodynorum et opiatorum ope reſiſtere al-

labo-

lum mitigavit, ſed valetudinem quoque p
trium hebdomadum ſpatio, ita recuperavit
incolumis rebus ſuis oeconomicis praeeſſe

Epicriſ

Morbus, quem hiſtoria
Phthiſis abdominalis ad h
lem. Originem eius qu
chiorum perfecta, et
citet, et quam peric
JUNCKERUS in Conſ
dum, *nulla datur*
ſentia et tam pr
fert, *quam ſu*
bito et repen
prima ſit c
Illuſtr. J
mentor
pore
par
e

MEMO-

MEMORIA

VIRI

RET ILLVSTRIS ET CELEBERRIMI

LI GOTTLIEB

RLHOFII,

nſiliarii et Archiatri, regiae
entiarum et Academiae Caeſareae
ioſorum Sodalis,

ex

Commentariorum Lipſienſ. de rebus in Scientia naturali et Medicina geſtis Voluminis XIV. Parte IV.

decerpta.

Digitized by Google

laboraverim ſymptomatibus, ſequentia ex celeberr. Boerhaave *Inſtitutionibus medicinae*, p. 480. extra omnem culpam me erunt poſitura: *Symptomata denique cognita, ſi dant plus periculi, vel moleſtiae, quam ut curatio eorum queat differri eousque, donec morbus, unde pendent, ſanatus ſit, indicant ſui mitigationem et curationem ſingularem; diciturque haec indicatio urgens, vel mitigatoria, aut palliativa.*

Tantum.

MEMO-

Digitized by Google

MEMORIA

VIRI

DVM VIVERET ILLVSTRIS ET CELEBERRIMI

D. PAVLI GOTTLIEB WERLHOFII,

Regis Britanniae Conſiliarii et Archiatri, regiae Londinenſis Societatis Scientiarum et Academiae Caeſareae Naturae Curioſorum Sodalis,

ex

Commentariorum Lipſienſ. de rebus in Scientia naturali et Medicina geſtis Voluminis XIV. Parte IV.

decerpta.

Digitized by Google

Magna omnium conſenſu gloria WERLHOFII fuit, et vera quidem illa, ſi quidem gloria multorum magnorumque meritorum fama pervulgata eſt. Et habuit profecto omnia WERLHOFIUS, quibus bene de genere humano mereri poſſet, iisque ad bene merendum uſus eſt. Contigerat ei ingenium, quod et ſua ſponte ad elegantiam doctrinae ferretur, et, cum inſtitutionem nactum eſſet, cederet facillime, ſeque in omnes formas mutari pateretur. Nam cum, praeter neceſſarias docto viro et aetati noſtrae linguas, orientis etiam literas, arabicas nominatim, cognitas haberet, non contemnenda quoque carminum ſcribendorum facultas in eo fuit, quam collectio etiamnum reliqua declarat: cui, quod HALLERUS praefatus eſt, quis non laetetur, aut notatu dignum dubitet, duos praeſtantiſſimos medicos etiam in alio literarum genere ſimiles fuiſſe? Si WERLHOFIUS non omnem vim Halleriani carminis expreſſit, at, iudice tamen HALLERO, pura eſt oratio, numeroſe cadens, apte compoſita, ipſique verſuum exitus ſimiles diligentiam et ſtudium produnt. Quae omnia ſi in quopiam coniuncta ſunt, non ſolum beneficae naturae laudem, quae noſtra non eſt, nobis conciliant; ſed recte uſurpatae facultatis honeſtam gloriam pariunt, multamque bene de aliis merendi materiam continent. Nec vero ita ſe huius venuſtatis amor per animum WERLHOFII diffuderat, ut ſeveritati doctrinae locus nullus relinqueretur; verum, ut profecto ſe res habet, molliri animum his deliciis, parari ad multa alia, acui et incendi debere ſtatuerat, ac tum demum verum ex iis capi fructum, cum fatigatus quis labore atque contentione humaniſſimam recreationem quaereret, aut ineptis doctrinae contemtoribus oſtendere vellet, quam facile elegantia cum ſubtilitate coniungi poſſet. Foret hic locus, de

uber-

Digitized by Google

uberrima Werlhofii doctrina artisque medicae ſcientia, et libris dicendi, niſi diu iam inter principes Europae medicos locum ei conſentiens fama adſignaſſet, conflata illa tum innumerorum aegrorum gratis laudibus, tum, quod multo maius eſt, ipſorum medicorum incorrupto et poſt mortem quoque eius conſtanti iudicio. Omnino enim neminem audivimus, ne arti quidem deditum, qui, cum de Werlhofio iudicaret, reprehendendum quidquam, aut excipiendum, multo minus erratum putaret. Sed huius tam conſentientis iudicii ea ſemper potiſſima cauſſa nobis viſa eſt, quod tum quoque, cum aegrorum curis omne tempus ei eripiebatur, tamen animum ab arte facienda ad contemplandum avocavit, ut rationi primum locum tribueret, eam experiendo muniret, ſed inter experiendum quoque rationis atque cogitationis magnam eſſe vellet auctoritatem. Cuius ſententiae noſtrae ſi quis certum pignus poſtulet, ei nihil melius, quam Werlhofianas obſervationes de febribus commendare poſſumus, quo libro nihil facile melius in hoc genere novimus, ſive quis ordinem velit, ſive diverſarum in tanta ſimilitudine febrium perſpicuam diſtinctionem, ſive ipſum dicendi genus dilucidum, et, ut in tali diſputatione, probabile, ſive denique fidem, obſervationi arcte adſtrictam, ſine opinionis libidine. Erat igitur faciendae artis ita peritus, ut omnino omnem operam curandis aegris impendere debere videretur; ſed idem doctrinae cauſſarumque adeo intelligens, ut nemo melius docere artem poſſet. Praeclare vero cum medicina ageretur, ſi doctores tales ei omni tempore contingerent Non ſolum enim vanitate opinionum ita liberari poſſet commode, et ad certam rationem propius adduci; ſed capere etiam permagna incrementa ex eorum ſtudiis, qui agendo naturae vias perſequerentur, cogitando autem imitari recte diſcerent, et obſervare ſine periculo fraudis. Haud paulo minora vero illa bona Werlhofii fuere, quae vel ſola hominem admirabilem reddunt; ſed ſi ad ſuperiora accedant, tum illud neſcio quid

 prae-

praeclarum efficiunt, ut et poſſis, et velis bene de aliis mereri. Omnibus paratus erat, omnibus facilis et comis, etiam pauperibus, et ſine ſpe lucri. A quot quantisque et coram et per literas conſultus eſt! Tamen reſpondit, et ita quidem, ut confirmati animo aegri facilius iam morbos laturi viderentur, cum humaniſſima eſſet reſponſio, remedium autem ſimplex et parabile. Nihil in ſuadendo ſibi arrogavit, ſed adquieſcere aegrotos cum fiducia iis iuſſit, quae iam alius ſuaſiſſet; aut cum remotus ipſe loco non pernoſcere naturam omnem morbi aegrorumque poſſet, aliorum iudicio conſilia ſua examinari, mutari, probarive paſſus eſt, nihiloque minus denuo ſuaſit. Inter reges et principes cum verſabatur, urbanitas artem adiuvit, ars urbanitati pretium addidit, vitata omni iactatione. Omnino enim oderat temeritatem eorum, qui omnia rata certa et firma habent, ac ſpecie reconditae ſapientiae ſpem aegrorum allectant. Idem odium ambitioſi obſequii erat: didicerat enim, dignitatem artis ſeverasque eius praeſcriptiones adverſus libidinem aegrorum et mollitiem conſtanter tueri. In ſuſcipiendis amicitiis prudens et gravis, in gerendis fidelis fuit, omnisque eius vita honeſtatis ſignificatione pleniſſima. Num ergo inexſpectatum eſt, vitam eius aliorum commodis augendis conſecratam fuiſſe, qui, cum poſſet, etiam vellet inſervire ceteris? Quid religionis amorem et intelligentiam dicamus, ſine qua cum omnis illa doctrinae honeſtatisque commendatio inter nos inferiore loco ponitur, tum in univerſum tot libidinum et cupiditatum impedimenta tolli nequeunt, aut non aeque facile, aut parum idoneis de cauſſis. Ille vero usque eo progreſſus eſt, ut quamdam Pauli epiſtolam in uſus ſuos commentario illuſtraret, quem qui viderunt, non contemnendum iudicarunt. In quo etſi dubitari poteſt, utrum magis ſcientia miranda ſit, an religionis exercitium ſeverum laudandum, tamen videtur poſterioris ratio potius habenda, cum numquam divulgare librum et demonſtrare ſcientiam voluerit, ſed ipſe his cogitandis

occu-

Digitized by Google

occupari, et quae intellexiſſet, mandata chartis in promtu ſemper habere. Ac talem rerum divinarum cogitationem per omnem vitam efficacem fuiſſe certum eſt.

Jam videamus, quae vitae talis praeparatio fuerit, aut quae adiumenta reperiri poſſint in iis, quae inde a natalibus ei evenere. Quod ſi maiorum exempla ad imitandum valent, multos habuit Werlhofius, quos exprimeret, in his Meibomium, ipſumque parentem, Ioannem, iuris profeſſorem primarium in academia Helmſtadienſi, et conſiliarium aulicum Brunſuicenſem, a quo an. 1699. d. 24. martii Helmſtadii genitus eſt. Acceſſit ad haec domeſtica incitamenta ſummorum virorum diſciplina, ingeniique conformatio: nam inde ab anno aetatis 18, praeter Boetticherum, Gackenholzium et Spiesium, alterum etiam Meibomium atque Heisterum audiit, qui unus ſi diſcipulo tali contigiſſet praeceptor, tamen gloriae amplitudine incendere eum, ac diſciplinae praeſtantia provehere potuiſſet. Sed eidem Heistero et Meibomio debuit uberiorem facultatis exercendae occaſionem, cum ab utroque in ſocietatem aegrorum curandorum aſſumtus ſit. Eo facilius ergo potuit Helmſtadienſem academiam cum Peina, epiſcopatus Hildeſienſis oppido, commutare, quo ann. 1721. artis faciendae cauſſa migravit, et quamquam tunc, vel a fortuna ductus, vel occaſioni obſecutus, abſtrahi a literarum ſplendore videbatur, et ad artis faciendae neceſſitatem adigi, tamen ſervavit animum, literarum amantem, nec niſi loco ab academia ſeiunctus eſt: neque enim, ſi quis ſemel bona doctrinae deguſtavit, ita divelli ab ea poteſt, ut non ubique ad eam reditus detur; nec ita eſt quibusdam oppidis doctorumque hominum coetibus alligata eruditio, ut, modo fideles nos nacta ſit cultores, comitari nos in quemlibet locum, et in ipſam ſolitudinem recuſet. Werlhofius ergo totum illud tempus in ſcriptione libelli collocavit, qui florentem tunc Stahlianam rationem excuteret diligentius: quod ipſum ea de re ſcribendi conſilium et libe-

liberalem fiduciam indicat, et literarum ſtudium indefeſſum, niſi vero dicere contra magnos viros, et tum dicere, cum dominantur, unusquilibet poteſt. Minuit tamen hanc fiduciam diſſuadentium amicorum prudentia, qui ipſam conſilii honeſtatem, ut fit, trahi facile in reprehenſionem poſſe vererentur; certe gloriae fructum intercipi nollent invidia, odio et indignatione Stahlianarum partium. Inde placuit ei ſcribere de medicina ſectae methodicae veteris, eiusque uſu et abuſu, quae diſputatio doctoratus capeſſendi cauſſa an. 1723. Helmſtadii defenſa eſt. Altero anno poſt, innotuerat enim de eo fama, Hanoverae, in illuſtri loco et inter plures artem facere iuſſus, non ſolum ſatisfecit eorum exſpectationi, a quibus vocatus erat, ſed ſtudia etiam Helmſtadienſium erga ſe allexit, qui et ei optabilem eiusmodi profeſſorem medicinae, et potiſſimum hanc perſonam imponendam putabant, qui ab illa literarum univerſitate doctrinam et docendi veniam accepiſſet. Werlhofius tamen, fortaſſe alienior a crebriore ſuarum rerum commutatione, coeptum ſemel curſum vitae tenendum putavit, nec umquam eo ſe adduci paſſus eſt, ut ad docendum ſe conferret. Neque tamen per omne illud tempus intermiſit, etiam ſcribendo aliis prodeſſe. Quaedam eius diſputationes *actis medicis Edimburgenſibus* inſertae ſunt, ſed multo plures *Commercio litterario Noribergenſi*, omnes ipſo dignae, arti vero utiles. Incidit etiam inter eum et Hahnium, medicum Vratislavienſem inter Sileſios, controverſia. Quod enim Hahnius variolarum morbum eundem eſſe ſtatuerat cum veterum anthracibus ſeu carbunculis, reſtitit Werlhofius ſingulari *diſquiſitione medica et philologica*, quae utriusque morbi diſcrimen conſtitueret. Et quam ipſe in oppugnando modeſtiam adhibuerat, eadem ab Hahnio exceptus eſt, ut vere appareret, rei et veritatis cauſſa ab utroque diſputatum eſſe. Nos vero, cum de ſcientia eius atque in arte facienda ſtudio ac felicitate iam dixerimus, facile intelligimus, cur in hoc genere, cui ſe totum

totum dedicaret, et quo literarum omne ſtudium referebat, excellere tantopere potuerit. Unum illud ſupereſt, fuiſſe eum ſocium academiae naturae curioſorum, ſocietatis regiae Londinenſis et teutonicae Gottingenſis atque Lipſienſis, denique an. 1740. a rege Britannico archiatrum electum. Quidquid *librorum Werlhofianorum* exſtat, colliget WICHMANNUS, medicus celeberrimus, et tam optabiles tantae doctrinae fructus, diſperſos nimis et abſconditos, in manus eruditorum hominum tradet, de quo nos quidem nobis vehementer gratulamur, et editori iam ante permagnas gratias agimus. Haec ergo fuit vita viri, tota illa, ut diximus, ad unam normam et eodem conſilio acta. Si non in alia atque alia loca vocatus eſt, aut adeo tranſiit, in quo magna pars hominum ſplendorem quaerere ſolet, aut nihilo minus conſilia eius ab omnibus expetita ſunt, et tota Germania Werlhofianae doctrinae ac humanitatis particeps fuit. Quod qui minus ſplendidum putat, gloriam in aliis rebus ponere videtur, quae tamen omnis virtute animi, meritis et populari fama continetur. Finem vitae aliquot annis ante, quam adfuit, inſanabilis dextri lateris paralyſis praedixit, cuius cauſſam WERLHOFIUS ipſe a materia podagrica repetere ſolebat, quae retrogreſſa ſpinalem medullam affecerat. Relaxatis tandem omnibus nervis, totoque corpore tremente, victus eſt vi morbi, ac d. 26. iulii an. 1767. placide exſpiravit, dignus tam longa vita, aut adeo multo longiore. Sed in pectoribus noſtris aeternum vivet.

Index librorum, quos edidit Cl. WERLHOFIUS.

Diſſ. inaug. de medicina ſectae methodicae veteris eiusque uſu et abuſu. Helmſt. 1723. 4.

Obſervationes de febribus, praecipue intermittentibus et ex earum genere continuis deque earum periculi ac reverſionibus praenoſcendis et praecavendis, per medelam tem-

tempeſtivam, efficacem, adaequatam, candide et perſpicue propoſitam ad viros clariſſimos et experientiſſimos auctores commercii litterarii Norimbergenſis, qui problema propoſuerant de febribus intermittentibus ſoporoſis et apoplecticis etc. Hannov. 1732. 4.

Cautiones medicae de limitandis laudibus et vituperiis morborum. ibid. 1734. 4.

Cautionum medicarum tres ſectiones, ſive animadverſiones de limitanda febris laude et cenſura corticis Peruviani, quibus obſervationes de febribus illuſtrantur defendunturque adverſus cenſuram diſputatoris Fr. A. Goelicke de laude febris valde ſuſpecta. ibid. 1734. 4.

Mediciniſches Bedencken von den ſogenannten Hinbrüten in einem Schreiben an den Herrn Paſtor Teubner. *ibid.* 1734. 4.

Disquiſitio medica et philologica de variolis et anthracibus, ubi de utriusque affectus antiquitatibus, ſignis, differentiis, medelis differit etc. Accedit *Rud. Aug.* Behrens diſſ. de affectionibus a comeſtis mytulis, ibid. 1735. 4.

Obſervationes, quae partim actis medicis Edimburgenſibus, partim commercio literario Norico ſunt inſertae, ideo non indicavimus, cum earum collectionem in operum editione, ſupra commemorata, exſpectemus.

Exactiori huic Memoriae ſubiungi ſtatim poteſt,

BRE-

BREVIS MEMORIA
VIRI ILLVSTRIS AC CELEBERRIMI,
FRANCISCI GINANNI,
Comitis Patricii Ravennenſis, Academiae Caeſareae Naturae Curioſorum, Regiae Societatis Pariſienſis, quae nomen ab agricultura gerit, itemque oeconomicae Bernenſis et Londinenſis in incrementum artium, opificiorum et mercaturae conſtitutae Sodalis,

ex

Commentariorum Lipſienſ. de rebus in Scientia naturali et Medicina geſtis Voluminis XIII. Part. II.

depromta.

Natus eſt die 13. menſis decembris 1716. In aula Sereniſſimi *Antonii* Farnesii, Ducis Parmenſis et Placentiae atque Sereniſſimae Ducis *Henricae* Atestinae educatus, praeter eas artes, quibus nobilis iuventus ſolet inſtitui, magna animi contentione et literas didicit elegantiores tantumque in iis profecit, ut in Societatem Arcadum reciperetur et ab aliis Academiis, ut Ravennenſi *degl' Informi*, Forolivienſi *degl' Icneutici* et Peruſiana ſociis ſuis adſcriberetur. Maximo tamen amore flagravit doctrinarum phyſicarum mathematicarumque. Ipſe vitris opticis poliendis, tubis opticis, globis et ſphaeris mathematicis conſtruendis, thermometris barometriſque conficiendis Ravennae operam dedit. Nec hoſpitem et peregrinum in hiſtoria naturali fuiſſe, praeter theſaurum rerum naturalium collectarum in muſeo ſuo conſervatum, ſcripta probant, quae partim ipſe edidit, partim edenda curavit. Illius enim cura anno 1755. Patrui eius, *Ioſephi* Ginanni, opera poſthuma, quae plantas teſtaceaque maris Adriatici continent, Venetiis

tempeſtivam, efficacem, adaequata… …a de
cue propoſitam ad viros clariſſi… …vul-
auctores commercii litterarii N… …morbis
ma propoſuerant de febribu… …iralium
apoplecticis etc. Hannov. … annota-
… ere dici-

Cautiones medicae de li… …*avennenſis*,
borum. ibid. 1734. … s. Inde

Cautionum medica… … et nomen
de limitanda f… …ademia Cae-
quibus obſer… …*ii IVti*, nec
que adver… …ca Bernenſi,
laude fe… …iorum merca-
… eit. Hic amor

Medicinif… …doctos viros liberalitate et
Sch… …que non ſolum famam viri exquiſita
… ſed etiam gloriam fautoris promotorisque

Di… …t conſequutus. Admodum graviter idcirco tu-
…enna mortem Eiusdem, dum ibidem die VIII. *menſis*
Martii 1766. aetate quadraginta novem annorum obiit.

*) Quorum pars prior, quae 1755. prodiit, in Commentar. horum Volumine V. pag. 109. ſqq. breviter disquiſita eſt, alterius vero, quae ibidem 1757. edita eſt, mentio fiet in hor. Comment. Supplemento III.

**) vid. Comment. hor, Decad. I. Suppl. II. p. 313.

MEMORIAE

'ERILLVSTRIS, EXCELLENTISSIMI
ATQVE EXPERIENTISSIMI

'DREAE ELIAE 'CHNERI

Conſiliarii, Archiatri et Co-
otentiſſimo Boruſſiae Regi a Conſiliis
Philoſophiae naturalis in regia Fri-
..nci Ordinarii, Facultatis medicae Se-
..orum regiorum Ephori, Imperialis Aca-
demiae Naturae Curioſorum

P R A E S I D I S

Regiarum Academiarum, Anglicanae, Berolinenſis et Mons-
pelienſis nec non Electoralis Moguntinae, et Archiducalis
Florentinae Socii

d. xxx. Iulii cIↃIↃCCLXIX. placida morte defuncti

ſacrum hoc eſſe voluit

HERM. ERNEST. RVMPEL,

I. V. D. et Prof. Publ. Ord. in Vniverſitate Erfordienſi et Gym-
naſii Senatorii Director, Imperialis Academiae Nat. Curioſ. Sodalis et
Bibliothecarius nec non Academiae Elect. Mogunt. Scient.
util. ab epiſtolis.

prodierunt *). Ipſe vero praeter minora quaedam ſcripta *de erucis et iis inſectis, quae in plantis generantur*, iam dudum vulgata, nuperius anno 1759. praeclarum edidit opus *de morbis granorum tritici* **) et nonnulla theſauri ſui rerum naturalium ſpecimina in tabulas aeneas curavit incidi adiectisque annotationibus anno 1760. ornavit. Etiam in ſcriniis ſuis latere dicitur *hiſtoria civilis aeque ac phyſico-oeconomica pineti Ravennenſis*, quam propediem prodituram eſſe magna facta eſt ſpes. Inde anno 1762. a Societate Regia, quae Pariſiis floret et nomen ab agricultura gerit; d. 30. Mart. anno 1765. ab Academia Caeſarea Naturae Curioſorum, ſub agnomine *Philagrii IVti*, nec non eodem illo anno, tam a Societate oeconomica Bernenſi, quam a Londinenſi in incrementum artium opificiorum mercaturaeque conſtituta, inter ſocios ſuos relatus eſt. Hic amor quoque literarum eum impulit, ut doctos viros liberalitate et beneficiis ornaret, ut adeoque non ſolum famam viri exquiſita eruditione praediti, ſed etiam gloriam fautoris promotorisque ſcientiarum ſit conſequutus. Admodum graviter idcirco tulit Ravenna mortem Eiusdem, dum ibidem die VIII. menſis Martii 1766. aetate quadraginta novem annorum obiit.

*) Quorum pars prior, quae 1755. prodiit, in Commentar. horum Volumine V. pag. 109. ſqq. breviter disquiſita eſt, alterius vero, quae ibidem 1757. edita eſt, mentio fiet in hor. Comment. Supplemento III.

**) vid. Comment. hor. Decad. I. Suppl. II. p. 313.

MEMO-

MEMORIAE
VIRI PERILLVSTRIS, EXCELLENTISSIMI ATQVE EXPERIENTISSIMI
D. ANDREAE ELIAE BÜCHNERI

S. R. I. Nobilis, Conſiliarii, Archiatri et Comitis Palatini Caeſarei, Potentiſſimo Boruſſiae Regi a Conſiliis ſanctioribus, Medicinae et Philoſophiae naturalis in regia Fridericiana Profeſſoris Publici Ordinarii, Facultatis medicae Senioris, alumnorum regiorum Ephori, Imperialis Academiae Naturae Curioſorum

PRAESIDIS

Regiarum Academiarum, Anglicanae, Berolinenſis et Monſpelienſis nec non Electoralis Moguntinae, et Archiducalis Florentinae Socii

d. xxx. Iulii cIↄIↄccLxix. placida morte defuncti

ſacrum hoc eſſe voluit

HERM. ERNEST. RVMPEL,

I. V. D. et Prof. Publ. Ord. in Vniverſitate Erfordienſi et Gymnaſii Senatorii Director, Imperialis Academiae Nat. Curioſ. Sodalis et Bibliothecarius nec non Academiae Elect. Mogunt. Scient. util. ab epiſtolis.

Digitized by Google

Quem diutius poſſidendi ſpe ac deſiderio tenebamur, (erat enim κτησει και χρησει noſter,) heu nimis properante fato amiſimus Büchnervm; quem maximo obſequio atque amore colebamus, nunc lugemus *Praeſidem*, imo Patrem deſideratiſſimum. Ille fere Academiae noſtrae florem in tantum evexit, quantum ab uno homine communia plurium ſtudia ad publicam dirigente utilitatem exſpectari poteſt.

Huius itaque vitae nobis tam carae tamque frugiferae imaginem exigua hac tabula, ſumma tantum adtingendo (quis enim omnem illius ambitum, cuius vel minima pars cum toto optime conſpiravit, exprimere valebit?) delineare conſtituimus. Hoc certe labore dolorem noſtrum aliquantiſper leniemus, et eius memoriam ac benefacta mente grata recolentes, non tam iacturam quam fecimus, triſtiſſima enim non poteſt non eſſe haec imago, quam ea, quibus uſi ſumus bona, cogitabimus, et ſuavi quadam voluptate fruemur. Sic ſimul exemplum in illuſtri loco poſitum, ab optimo quovis, qui ad ſolidae eruditionis, praeſertim in re medica, quique ad viri iuſti, moderati, omnibusque cari laudem adſpirat, imitandum, tam praeſenti aetati, quam poſteritati proponemus.

Multa in vita humana eveniunt, quae ſunt, recte iudicante Stoa, referenda ad τα ȣκ εφ' ἡμιν, in quorum exortum homini plane nil licet; at haec ipſa ſunt, in quorum uſu prudenti deinceps omnis vis ac libertas animi luculentiſſime conſpicitur. In hunc cenſum venit omnis ea aetas, quae a primo in hanc vitam ingreſſu usque ad illud tempus fluit, quo mens vires ſuas explicare et ex iis, quae percepit, alia colligere incipit. Connata mentis indoles, corporis vis vitalis, patria, parentes, ſaeculum, ea quae prima in ſenſus noſtros incurrunt, ea, quibus uſu adſueſcimus, educatio, inſtitutio, non ſunt in noſtra poteſtate poſita; accidunt fere antequam ſumus et viri-

bus

bus gaudemus iisque uti novimus: aſt ea omnia uberrimam exhibent materiem, in qua ad noſtros uſus dirigenda ac conſtruenda elaborare poſſimus; et quo magis haec erunt ſuapte natura ad felicitatem nobis procurandam diſpoſita, eo expeditior noſtra erit in iis utendis ac moderandis opera.

Haec omnia ſi in BÜCHNERO ſpectemus, *Ei* quidem non contigerunt ſumma; iis tamen ſemper ita eſt uſus, ut ad magna quaevis ac excellentia eniteretur: mens capax et ad ardua tendens, corpus vegetum, patria opportuna, parentes probi eorumque exemplum optimum *a*), inſtitutio fida et ſaeculum ſcientiis ac moribus politiſſimum. Habuit ergo elegans ac ſubtile BÜCHNERI ingenium, in qua exercitaretur, materiem uberrimam. Rapido quidem curſu prima humaniorum litterarum elementa tam in ſchola Ioannea, *Erhardo* duce, quam Directore Cl. *Stilero* in Gymnaſio emenſus eſt *noſter;* at his fundamentis per omnem vitam ſuperſtruxit elegantiſſimam ac copioſiſſimam doctrinae compagem. Semper *Ei* optimae viſae ſunt atque utiliſſimae illae artes, quae iuventutem ornant, ac ſenectutem delectant; has igitur in ſinu fovit, iisque ea, quae meditaretur ac ore ſeu ſcriptis publice proponeret, ita condivit, ut quisque flumen ingenii ſermonisque elegantiam ac ubertatem admiraretur.

Inde ad philoſophiam converſus, neſcio quo fato ad tricas illas ſcholaſticas, quae olim philoſophiae nomen contra ius fasque ſibi rapuerant, deferebatur; Ariſtotelem doctorum umbratilium barbaris vocibus paene ſuffocatum audiebat, ea mente, ut artem ſcilicet diſputandi addiſceret. Sed quid ſunt eruditae iſtorum hominum lites, niſi inconditi clamores, convi-

 tia,

a) Natus eſt Erfordiae Thuringorum d. IX. April. cIↃIↃCCI. Patre M. *Wolfgang. Henr.* BÜCHNERO, Xenodochiorum parocho, Miniſterii Evangelici Adſeſſore, Gymnaſii Senatorii, aedis Ioanneae ac orphanotrophei Ephoro; matre *Barbara Dorothea* APFELSTEDIA, matrona honeſtiſſima.

Digitized by Google

tia, argutae diſtinctiones, ſententiae, quas omnis ſenſus ratioque fugit? Fuit ſuperioribus ſaeculis hic mos, ut de rebus plane non intellectis ſubtiliſſime, ſi Diis placet, diſputarent, utque horridam ac ab omni elegantia deſtitutam philoſophandi rationem amplecterentur, ab artibus autem humanioribus vel plane abhorrerent, vel in iis verba ſyllabasque captarent, ab ipſo autem veri, boni pulcrique ſenſu quam longiſſime abeſſent. Ex quo vero *Leibnitii* ac *Newtonii* divina ingenia aditum ad omne id, quod eſt ſublime, verum ac utile, patefecerunt, aliique horum veſtigia legentes ſtrenue ſunt inſecuti, ad angulos ſolitudinesque relegatae ſunt illae tenebrae, ut eo liberius in luce meridiana verſari queamus.

Nec tulit fervidum Büchneri ingenium has ſcholaſticorum argutias, ſed ſolidas potius notiones conquiſivit, easque ex fratris natu maioris *b*), philoſophiae recentioris ac ſanioris placita inſtillantis, ore hauſit, ac inde hunc fructum hauſit, ut nulli deinceps ſectae ſe addicere totum, ſed ex omnibus optima ſeligere, ac unice veritatem ſanamque rationem ſequi ducem didicerit. Senſit optimae huius methodi utilitatem multo evidentiorem, quum ad ſcientiae ac artis medicae ſtudium ſe conferret, cui non ea mente ſe tradidit, ut qualescunque formulas undique corraſas memoriae infigeret, et curationi morborum temere adhiberet, qui perverſus multorum mos eſt, et qui multa hominum millia, peſtis inſtar, terrae eripit, ſed ut ex intima corporum natura valetudinis tuendae ac reſtituendae praecepta eliceret.

Ardua eſt haec ſcientia, et tam late patet, ut iisdem, quibus hic orbis, quem incolimus, terminis contineatur. Non ſufficit corporis humani machinam ſcalpelli anatomici ac microſcopii ope aperire ac introſpicere, eiusque admirandum contextum ad minimam ac ſimplicem fibram perſequi, quonam

modo

b) M. *Georg. Henr.* Büchner, hodie Paſtor Seebacenſis prope Muhlhauſen.

modo partes ſint coagmentatae, quae fluida quove impetu vehant, quae ſingulis diſtributa ſint munia, quibus viribus impellantur, quibus contineantur, geometrica ratione monſtrare, quamvis hoc non unius hominis, imo ne unius quidem ſaeculi ſit opus; ſed quum omnia, quae orbis terrarum continet, et quibus cingitur, corpora in machinam animalem agere ac influere, eiusque vel durationem ac perfectionem iuvare, vel imminuere ac deſtruere queant, haec omnis rerum congeries hiſtoriae naturalis ope ſuis ſignis et variis ordinibus dignoſcenda, ac chemica arte abſtruſa corporum natura recludenda ac evolvenda venit, ut demum inſtituta horum corporum cum corpore humano comparatione, quaenam mutuae inde prodeant actiones iudicari queat.

Nimis anguſti ſunt humanae intelligentiae limites, cui pauciſſima ex genuinis deducere principiis datum eſt; multi eventus in ſenſus incurrunt, quorum cauſſa longiſſime a ſenſibus remota in obſcuro deliteſcit; obſervationes igitur in principiorum numerum referendae, natura ipſa experimentis conſultanda; ubi vero edita ab illa oracula nebulis adhuc ſunt involuta, nil temere ſtatuendum, nil, niſi quod evidenter cognoveris, pro certo ponendum; et quum non cuilibet ad explorandam naturam aditus pateat, et res ſaepe ad fidem aliis tribuendam deveniat, in habenda fide longe maior, quam in iis, quae ipſi experti ſumus, circumſpectio adhibenda, et absque praeconcepta opinione aeſtimandum, num ii, quorum teſtimonium ſequi velis, in claſſicorum teſtium numerum ſint referendi, qui tam rationem ſenſusque maxime exercitatos in vero cernendo habeant, quam ea, quae obſervarunt, ingenue profiteri velint, nec ſe vanitate quadam et nova proponendi cupidine in transverſum agi patiantur. Cuivis bipedi ſenſus conceſſi ſunt, iique fere iis, qui mente ſunt hebetiores, hominibus optimi; ſed vel in iis, quae a ſenſibus offeruntur, rite percipiendis maximae rationis partes ſunt, quae vanam quamcunque ſpeciem diſpellat, ac conditi-

ditiones, quae videbantur eſſe remotiſſimae, inter ſe contendat, factique, prout illud ſe prodidit, ſyſtema quoddam conſtruat. Optimus quisque obſervator ſibi dictum putat, quod Venus Paridi apud Lucianum: σκοπει καθ' ἐν ἀκριβως, μηδεν παρατρεχων, ἀλλ' ἐνδιατριβων ἑκαςῳ των μελων. Haec eſt illa ars, quam recentiores in obſervando ſolertiam, *den Obſervationsgeiſt* adpellant, quae nulla alia re, quam praeceptis philoſophiae rationalis, cum principiis illius diſciplinae, ad quam factum obſervandum pertinet, facti conditionibus omnibus caute adplicatis abſolvitur.

Büchnerus quum hunc campum ampliſſimum ingrederetur, in quo poſtea magna cum laude eſt verſatus, ſe inſtitutioni *Georg. Volcmar.* Hartmanni praecipue addixit, qui *Ei* orbem harum diſciplinarum ita propoſuit, ut non modo in diſcipulo, deguſtatas delicias penitus hauriendi cupiditatem accenderet, ſed etiam eundem idoneum ac ſagaciſſimum auditorem ad aliorum Doctorum ſcholas dimitteret. Permultum ſane momenti in eo eſt poſitum, quem primum in aliqua ſcientia aut arte magiſtrum ſis conſecutus; teſta ſervat odorem, quo fuit imbuta recens, et quum ſtudiorum curſum ingredimur, duce monſtrante viam, bene nobiſcum actum eſſe gaudemus, ſi is breviſſimam expeditiſſimamque viam oſtenderit, ſi, quae in qualibet arte vitanda, quae curanda, ingenue docuerit. Ita inſtructus Büchnerus circa auctumnum cIↃIↃccxix. Halenſium Doctorum, Alberti, Coschwitzii, Bassii, Buxbaumii, in re botanica celeberrimi, deinde Petropolim vocati, maximo cum fructu lectiones adiit. In primis Illuſtris *Frid.* Hoffmanni lateri adhaeſit, qui tum Halae florebat, et cuius merita adhuc ab omnibus magni aeſtimantur, qui ex ipſa corporis machina illa, quae in eam cadere poſſunt, explicare ſtudent. Veneratus eſt hunc Virum ita, ut ei primas partes deferret, at ut nec Stahlianos negligeret; bene enim intelligebat, utramque ſcholam in ſummis tantum principiis diſſidere, in morbis curandis autem

Digitized by Google

autem ad eandem metam pertendere. Syſtemata e diametro ſibi oppoſita ſaepe tamen in vita communi eandem actionum regulam ſequuntur; ſive ſtatuas cum Platone innatas ideas, mentemque nil diſcere ſed recordari tantum, ſive cum Ariſtotele, omnem ex ſenſibus ſuboriri cogitandi materiam; in aeſtimando bono ſive omnia ſenſui cuidam morali tribuas, ſive ex notionibus eruenda putes, quae bona ſunt iuſtaque, ad easdem tamen ſemper regulas pervenies, et demum ex doctorum diſſenſionibus colliges, magnum adhuc patulumque in hypotheſibus quibuscunque nimis abſtruſis ſupereſſe.

Triennio non temporis fallendi cauſſa, pro more multorum iuvenum, ſed maximo cum foenore Halae circumacto, Lipſienſes quoque Doctores ſalutavit *Noſter*, exque eorum lectionibus ac conſuetudine ſuos locupletavit theſauros. Inde Argentoratum petere animus erat, ut ex inſtitutis, quae tum ibi florebant, et adhuc hodie laudantur, anatomicis atque chirurgicis maximum fructum reportaret, et quoad liceret, altiſſime in admirandae corporis ſtructurae cognitionem penetraret; ſed quae tum temporis eas regiones infeſtas reddebat lues conſilium mutare coegit; divertit ergo in Franconiam, Sueviam et Saxoniae inferioris partem, et non modo hominum eruditionis laude celebrium conſuetudinem familiaritatemque conſecutus eſt ipſi maxime proficuam, ſed etiam quibus quaelibet harum terrarum naturae donis eſſet inſignis addidicit; omnia quippe ad augendam ſuam ſcientiam atque in primis ad uſus medicos referre ſolebat Büchnerus.

Inde a parentibus domum revocatus, ſe prima tantum ſcientiae lineamenta in academiis duxiſſe, quibus color aptaque et plena quaſi membrorum conformatio deeſſet, haec igitur lectione, meditatione ac proprio uſu ſibi demum eſſe paranda,

 opti-

optime intellexit, et proinde omne ſuum tempus, dies noctesque legendis cum iudicio optimis quibusque auctoribus et experiundae rerum naturae conſecravit. Ita ab omni parte inſtructiſſimus ad alios quoque iuvandos, ad relevandos aegrotos inſtruendosque diſcipulos mentem adpulit; quod ut maiori auctoritate perficere poſſet, utque in publica verſaretur luce, ſummos (qui dicuntur, danda eſt haec ſaeculo venia, quamvis non deſint ſummis hiſce optimo iure maiores melioresque, ſed ſummos inquam) ſcientiae medicae honores Doctoris capeſſivit, proprio Marte elucubrata ac publice defenſa diſſertatione: *de atrociſſimo ſexus ſequioris flagello, paſſione hyſterica.*

Excellentia ex eo tempore Büchneri in rempublicam literariam exſtiterunt merita; *is* enim non modo lectiones medicas aperire, auditores quocunque doctrinae genere imbuere, viam rectam tutiſſimamque praeire, nec niſi doctiores a ſe dimittere, ſed etiam aegris promtam feliciſſimamque opem ferre et medicamentorum amaritudinem ſuavitate ſermonis ac conſuetudinis, qua pollebat, delinire ac condire, et denique politiſſimis aeque ac doctiſſimis commentationibus in publicum emiſſis, tam popularium quam exterorum ſuffragia laudesque promereri. Inſecuti ſunt longo agmine honores virtutis comites: Ordo philoſophorum *Eum* ſuis inſignibus condecoravit anno cIↃIↃCCXXVI. Sereniſſimus Dux Iſenacenſis Phyſici munus in ditione Rudſtadiana, Erfordiae vicina, gerendum tradidit, Eminentiſſimus Elector Moguntinus Profeſſoris Inſtitutionum medicarum, defuncto *Fiſchero Ei* demandavit cIↃIↃCCXXIX. quod noſter commentatione publica eſt auſpicatus: *de combinandis antiquorum et recentiorum dogmatibus*, in qua praeſtantiam methodi, qua ſemper eſt uſus, apum more ex floribus quibusvis mel conficiendi, luculenter demonſtravit. Equidem inter omnes conſtat, veteres, qui noſtrum ſaeculum in artibus libe-

rali-

ralibus longo poſt ſe intervallo relinquunt, longe tamen a noſtris in rerum naturalium ac medicarum ſcientia ſuperari; quotusquisque enim veterum eſt, qui in hiſce rebus NEWTONO, LINNAEO, HALLERO ſit aequiparandus? quum recentiores inſtrumentorum inventione ac uſu mirum quantum adiuventur. Attamen haec relinquenda veteribus gloria, quae ab accurata morborum ſignorumque deſcriptione et medicamentorum uſu probatorum copia, quamvis eorum vires analytice exponere, eorundemque modum agendi ex ſuis deducere rationibus non valeant, iis ſuo quodam iure debetur.

BÜCHNERI gloria, quae nova indies incrementa capiebat, ad Ruſſici orbis oras usque penetravit; FISCHERUS, Glorioſiſſimae Ruſſorum Imperatricis ANNAE Archiater, virtutes amici ſui, quas excellentes ac paene ſingulares perſpectas habebat, Dominae ſuae ita commendavit, ut Illi deſiderium iniiceret tanti Viri Petropolim arceſſendi, ac in medicorum aulicorum numerum recipiendi, oblatis ſplendidis conditionibus et conceſſa quoque, ſi nova ſors ipſi minus arrideret, in patriam revertendi venia. At Germaniae potius deſtinatum erat hoc lumen, quae, hunc Virum ſuis commodis augendis eſſe natum ac ſervatum, gaudens, honores quos ille alibi paratos dimiſerat, abunde penſavit; nam brevi poſt a. CIↃIↃCCXXXVII. Eminentiſſimus Elector Moguntinus hoc terrarum ſuarum decus in Ordinem Profeſſorum et Adſeſſorum facultatis medicae Erfordienſis recepit, iniuncta chemiam publice docendi provincia, quam noſter publico programmate *de Chemia complura abdita naturae myſteria adcurate explanante et exacte ſaepius imitante* ſolemniter capeſſivit. Dici ſatis non poteſt, quanta cum ſolertia *Noſter* verum uſum limitesque artis utiliſſimae in hoc libello demonſtraverit, quae ad id comparata eſt, ut geneticas rerum notiones, ipſam intimam corporum naturam, elementorum vim

ac motus primaevos nobis aperiat, quam vero non raro vana hominum ſtudia ad alia omnia invitam et quaſi obtorto collo rapuerunt.

Demum ſub finem anni cIↃIↃCCXLIV. Potentiſſimus Boruſſorum Rex FRIDERICUS II. illud ſaeculi noſtri decus, cuius res pace bellisque geſtae per omnem Europam celebrantur, BÜCHNERUM ex Academia patria in Halenſem celeberrimam Muſarum ſedem evocavit, Adſeſſoris ac Profeſſoris medicae rei ac philoſophiae naturalis, in locum b. SCHULZII ipſi demandavit, eique ſimul honores conſiliarii ſanctioris decrevit. BÜCHNERUS patriam relinquens, eius amorem non depoſuit, ſed multis meritis etiam abſens eam ſibi devinxit, Halae autem ita ſe geſſit, ut omnes nervos contenderet, quo ſtudioſae iuventutis commodis atque Academiae flori abunde proſpiceret. In docendo adſiduus ac perſpicuus auditores conſiliis ac re quoque ſaepiſſime iuvit, ſyſtemata diſciplinarum medicarum uſibus auditorum adcommodata in publicum emiſit, diſſertationes academicas conſcripſit ac ſuo praeſidio defendit paene innumeras, in quibus ſolidiſſima ac compendiaria ratione omnem ambitum argumenti propoſiti emenſus eſt; in iis argumentis, quae ad praxin ſpectant, morbi ad ſuas claſſes adcuratiſſime revocantur, eorum ſigna, cauſſae, occaſiones, initia, progreſſus, conditiones, et quae ex iis prodeunt, ac demum remedia, exponuntur, ac allatis veterum, recentiorumque probatiſſimorum ſententiis cauto et adcurato iudicio, quid in qualibet re verum probabileve ſit, decernitur; haec fere eſſe ſolet *Büchnerianorum* ſcriptorum laus: copia, ordo, eruditio, ſoliditas, elegantia.

Magnae ſunt Perilluſtris BÜCHNERI laudes, quae illius fidem ac dexteritatem in muneribus obeundis celebrant. Nobis vero pro-

propinquior atque amplior ſuboritur materia *illius* praedicandi merita, quae in Academiam noſtram exſtare voluit maxima atque innumera. *Lucas* Schroeckius hunc ſuis in Academiam meritis immortalibus addidit cumulum, ut Büchnerum, *Bacchii* cognomine impoſito, in Sociorum numerum a. cIↄIↄccxxvi. cooptaret; qua pollebat ſagacitate, et quo flagrabat Academiae evehendae ſtudio, iam ex efflorеſcente tum temporis Büchneri ingenio colligebat, illuſtrem *Eius* in tuendo ac amplificando Academiae flore futuram eſſe operam. Nec vanum fuit augurium; tanta cum fide ac religione omnes ſtrenui ſocii partes explevit Büchnerus, ut ab Illuſtri Baiero, Academiae Praeſide, *Eius*, qui nunc fauſtis auſpiciis Praeſidium Academiae ſuſcepit, Patre, cuius memoria ſemper erit cara ſanctaque, in ſenatum academicum, Adiuncti nomine a. cIↄIↄccxxxii. reciperetur. Magnis ac citatis greſſibus Büchnerus ad faſtigium honorum Academiae adſcendit; interiecto enim anni ſpatio idem Praeſes meritiſſimus, quum dubius haereret, quem potiſſimum in *Ettmülleri* locum ſufficeret Ephemeridum Academiae Directorem, aliis haud obſcure hanc ſpartam ambientibus, eam ultro Büchnero noſtro, Altorfium tum temporis in itinere tranſeunti obtulit, utque hunc Virum totum, quantum fieri poſſet, Academiae vindicaret, eum, expreſſe hac propoſita lege, a colligendis atque in lucem edendis Miſcellaneis medicis, phyſicis ac mathematicis, abſtraxit; quod conſilium tam Baieri ſtudium, omnia in Academiae commoda convertendi, quam *Eiusdem* de Büchnero iudicium et de eius opera Academiae maxime proficua ac honorabili luculenter probat, ac proinde tam ipſi Baiero, quam Büchnero laudi cedit. Demum Baiero annis ac virtutibus Venerabili ſene a. cIↄIↄccxxxv. defuncto ac Academiae erepto, concordi Senatus academici calculo Büchnerus digniſſimus Academiae Naturae Curioſorum Praeſes electus eſt.

Noſter autem hoc honore non ad ſuperbiam intolerandosque mores efferri, ſed magis officii laborumque quam honoris augmentum ſibi oblatum putare ac proinde incredibili diligentia in bono communi promovendo laborare, laudabili exemplo quemvis ſociorum praeire, comitate ac manſuetudine excitare, ac ſe non tanquam ducem ſed commilitonem gerendo omnium in ſe amorem provocare. Vere paterno amore Academiam proſecutus eſt, maximam temporis ſui partem academicis laboribus impendit, frequenti ac vaſtiſſimo literarum commercio quaſi praeſens inter ſocios maximo locorum intervallo ſeiunctos verſatus eſt, et nominis ſui celebritate multos Exteros, ſummos viros, ad ſocietatem pellexit. *Huius* induſtria factum eſt, ut opera academica, ſub *Eius* praeſidio ad novem volumina excreſcerent, quorum nimirum ſex, vetera illa Academiae acta complent, tria novorum Actorum nomine, novam quoque ſplendidiorem formam, ac argumentorum curatiorem praeſtantioremque ſelectum prae ſe ferunt, adeo ut priſtinae illae querelae, Ephemeridibus olim motae, non modo plane ſileant, ſed etiam haec Academiae opera ſplendidiſſimis Europae Academiarum lucubrationibus aequiparari ſine iactantia poſſint.

Büchnerus quoque in eo bene de Academia mereri voluit, quod fata Academiae eleganti libro *c*) complexus eſt, in quo omnes res memorabiles ad Illuſtrem Academiam pertinentes dilucide enarrat, et ex quibus primordiis ad hunc ſuum ſplendorem adſcenderit, docet. Hunc librum omnes illae dotes, quae ab hiſtorico exiguntur, commendant: ordo exactiſſimus, rerum narrandarum ſelectus et adcuratiſſima rationum ex quibus profluxerunt indagatio, nec non monimentorum, quibus continentur, diligens ac aequum examen, et denique can-

c) Prodiit Halae 1755. in 4.

Digitized by Google

candor *Büchneriano* nomine dignus. Hic liber ſumma Caeſarum benefacta, ſanctaque privilegia, quibus Academiam Imperialem exornarunt, Protectorum gratiam, Praeſidum vigilantiam ac paternam curam, Directorum merita, Adiunctorum conſilia, omniumque ſociorum nomina ac labores celebrat, ac ſuas cuique laudes iuſta lance rependit. Idem liber Muſei, ac Bibliothecae ab immortali BAIERO conditae, a BÜCHNERO vero mirum in modum auctae ac Erfordiam in locum ſedemque tutam ac conſtantem translatae hiſtoriam tradit, quorum librorum indicem adcuratum ipſe quoque BÜCHNERUS a. cIↃIↃCCLV, et deinceps eius Continuationem, ac partem alteram a. cIↃIↃCCLXVIII. adiectis benefactorum nominibus Halae in lucem prodire iuſſit. Magis de hoc theſauro augendo, quam de propria ſupellectile ſollicitus ſemper fuit, nec fere ullum curſorem publicum, nec ullum amicum, Hala ad nos proficiſcentem abire paſſus eſt, cui non ſarcinulas ad bibliothecam deferendas iniungeret.

Strenuus *idem* iurium ac privilegiorum Academiae defenſor fuit, quae quum a quibusdam impugnarentur, comite uſus WIDMANNO tum temporis Ephemeridum Directore anno cIↃIↃCCXLII. ſolium Imperatoris glorioſiſſimae memoriae CAROLI VII. adiit, ac ſupplici prece efflagitatam iurium academicorum confirmationem obtinuit, ac maxima tum Imperatoris, tum eius filii Sereniſſimi Bavariae Electoris, nec non Comitis Koenigsfeldii gratia ac voluntate propenſiſſima exceptus atque exornatus fuit.

Sic publicis commodis quum natus eſſet *Noſter*, aliae quoque Societates literariae *Eum* magno ſibi ornamento ac honori futurum certatim in ſuum ſinum receperunt: Regia Berolinenſis a. cIↃIↃCCXXXVIII., Monſpelienſis cIↃIↃCCLV., Electoralis Mogun-

Moguntina CIↃIↃCCLVI., botanica Florentina CIↃIↃCCLIX., et regia Anglicana CIↃIↃCCLXIII.

Ita in publico, ita in omnium ore laudeque Illuſtris Büchnerus verſabatur. Vita *Eius* privata non minus erat laude ac admiratione digna. Pietate ac religione puriſſima pectus *Ipſius* calebat, ac in officiis humanitatis et amoris cuilibet exhibendis ſemper maxima cum voluptate verſabatur; in omnibus etiam in minutis negotiis adcuratiſſimus, laborum patientiſſimus, temporis parciſſimus ita, ut exactiſſime quaelibet eius particula peculiari labori deſtinaretur, ſomnoque parum relinqueretur. In amicis ſeligendis cautus, iis, quorum fidem perſpexerat, totus addictus, et quum inter eos verſaretur, curis ſolutus, hilaris ac feſtivus, proprii commodi negligens, aliis iuvandis intentus. Quamvis facile inter reliquos emineret, ſuae tamen praerogativae paene ignarus alios colebat modeſtiamque maximum ſuum ornamentum reputabat *d*). Maxime abhorrebat ab aliorum obtrectatione nec unquam ſuam gloriam alienae ruinae ſuperſtruebat. Improlis quidem erat *e*), at complures, quorum fortunam ſtabiliverat, in primis vero Academia Imperialis,

d) Exempla modeſtiae paſſim in hiſtoria Acad. Nat. Curioſ. obvia praecipue p. 409. ubi res ipſo Praeſide geſtae enarrantur.

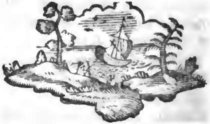
e) Coniugem duxit a. 1729. *Cordulam Mariam*, unicam *Phil. Theod. Verpoortenii* S. S. Theol. Licentiati et in illuſtri Gymnaſio Coburgenſi eloquentiae et Graecae linguae Profeſſoris Publ. Ordin. filiam; hac vero a. 1759. defuncta ad ſecunda vota a. 1764. tranſiit ſibique iunxit *Martham Iuditham* natam *Boerneriam*, Excellentiſſimi quondam D. *Io. Hieronymi Kniphofii*, Facult. Med. Erfordienſ. Senioris et Adſeſſoris primarii, Pathol. et praxeos Prof. Publ. Ord. Acad. Nat. Curioſ. Adiuncti et Bibliothecarii Viduam, matronam omnibus ſui ſexus virtutibus ornatiſſimam, nunc iterum viduam moeſtiſſimam.

rialis, *Eum* parentis inſtar venerabantur. Sic nemini unquam moleſtus, omnibus cariſſimus exſtitit.

Corpus *Illi* robuſtum, procerum, venerabili quadam gravitate praeditum contigit, fronsque ſerena. „ Sed ante aliquot annos rheumatismo leviori laborare incepit *Vir Perilluſtris f)*, qui humerum et brachium infeſtabat; quem ſanitatis ſuae hoſtem quum minus aeſtimaret, ſub initium anni CIↃIↃCCLXVII. incidit in febrem catarrhalem cum peripneumonia coniunctam, quacum per aliquot hebdomadas conflictabatur. Ceſſit tandem febris optimis remediis; ſed reſtitans pectoris adfectus aſthmaticus, cum tuſſi ſemper recurrente, demonſtravit, morbum non eſſe ita profligatum, ut omnis peccans materia excreta fuerit. Imo ipſe *Vir beatus* augurabatur, rheumaticam illam materiam ad pectus iam eſſe delatam ibique fixam veluti ſedem elegiſſe. Ceterum haec pectoris adfectio a ſubeundis ſuis officiis non detinuit *noſtrum*, quibus quippe ſemper ſumma diligentia vacabat. Verum ſuperiori anno recruduit malo ſane omine, poſt ſuſceptum iter, et novum febris catarrhalis inſultum, pedum adfectus, quo iam ante triginta, et quod excedit, annos laboraverat *Illuſtris Vir*. Ulcuſcula dolorifica ſiniſtrum primo, deinde etiam dextrum crus obſidebant, quibus ſucceſſive auctis, ulcera oriebantur, pus copioſum plorantia. Spes quidem adfulſit aliqua, pedum hunc morbum aut ſuperari, aut minui certe poſſe, quum purpura ſcorbutica in toto corpore erumperet. Sed fruſtranea eheu! fuit haec exſpectatio. Ita nempe ſuperata purpura augebatur morbus, ut doloribus admodum, noctu inprimis

f) Liceat nobis Ill. Eberhardi, Fautoris noſtri maxime colendi, cui cum beate defuncto arctiſſima intercedebat amicitia, verbis uti, programmati funebri Univerſitatis Halenſis inſertis.

„ mis, ſaevientibus, omnis fere ſomnus ab oculis *Eius* abeſ-
„ ſet, et per plures menſes extra lectum ſedenti paululum
„ ſomni liceret capere. Variis remediis in caſſum adhibitis,
„ tandem cortice Peruviano cum rhabarbaro remixto, per
„ aliquod tempus quotidie larga ſatis doſi adſumto, minui mor-
„ bus videbatur, ita ut et fontis Selterani uſum iam coniunge-
„ re cum reliqua medicatione inciperet. Sed eheu! triſtis *Ei*
„ nuncius adfertur de morte optimi amici, *Illuſtris* TREW,
„ Acad. Nat. Curioſ. Directoris. Qua inopina morte ita ad-
„ fectus eſt *Venerabilis Senex*, ut vires ſtatim proſternerentur,
„ omnis adpetitus periret et ſomnus ab oculis abeſſet plane.
„ Febris lenta maximopere augebatur, et pulſus continuo red-
„ debatur debilior, ita ut quarto tandem ab accepto fatali nun-
„ tio die, qui erat d. xxx. Iulii a. c. placidiſſime mente Deo
„ devota, exſpiraret, quum vivendo expleviſſet annos
„ LXVIII. et quatuor fere menſes. „

MONV-

Digitized by Google

MONVMENTVM

VIRO ILLVSTRI,

EXPERIENTISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO

DOMINO

CHRISTOPHORO IACOBO TREW

MEDICINAE DOCTORI,

S. R. I. Nobili, Comiti Palatino, S. Caeſar. Maieſt. a Conſiliis et Archiatro, nec non Sereniſſ. Marggrav. Brandenburg. Onoldin. Culmbacenſ. a Conſiliis ſanctioribus, et Archiatro primario, Phyſico Ordinario Norimbergenſi Seniori et Collegii medici Seniori primario, Academiae Imperialis Naturae Curioſorum Directori, et Societatum regiarum Londinenſis ac Berolinenſis, itemque Societatis botanicae Florentinae Collegae celeberrimo

poſitum

ab

HERM. ERNEST. RVMPEL,

Philoſ. ac I. V. D. Iuriumque in Academia Erfurtenſi Profeſſore Publ. Ordin. cet. Acad. Imperialis Naturae Curioſorum Bibliothecario.

Digitized by Google

Nihil durius, nihil acerbius Illuſtri Academiae Naturae Curioſorum accidere potuiſſet, quam duplex illud vulnus uno fere ictu inflictum, cuius dolor imas eius medullas pervaſit. Proſtrata ac perculſa iacuit, quum mortem optimi Directoris mox exciperet immortalis Praesidis, heu nimis luctuoſus ex hac vita diſceſſus. Orbata ſuis fulcris atque ornamentis Academia pias effudit lacrymas planctuque ac gemitu aerem implevit. Humanarum nempe rerum viciſſitudo ſpes inchoare longas, atque ea, quae poſſidemus propria et perpetua putare vetat; fruendumque eſt praeſentibus bonis, ita ut ea ad noſtram felicitatem transferamus; amiſſorum enim quae ſupereſt ſola memoria fructum, quem ex praeſentibus illis bonis percipere potuimus, minime penſat. At num plene amiſimus Büchnerum, num omnis nobis ereptus eſt Trewius? Ingrati eſſemus futuri in *tantorum Virorum* cineres, ſi nihil niſi inanem eorum memoriam nobis ſupereſſe quereremur; ſuperſunt tot tantaque *Eorum* in Academiam collata munera, ut paene adhuc vivi inter nos verſari videantur, utque donis, quae ab iis ſunt profecta, maximo cum fructu uti queamus. *Utriusque Viri* opera atque induſtria res Academiae auctae ac ad ſummum fere culmen evectae, *utriusque* mirifica munificentia librorum ac rerum naturalium ſuppellex exornata et aucta, ac denique Illuſtris Büchneri nominatione ac commendatione novus Praeses, Patris ſui meritiſſimi imaginem exacte referens, Illiusque veſtigia legens conceſſus. Quis haec omnia non maxima putet, ac talia, quae *Virorum excellentiſſimorum* memoriam cum perpetuo bonorum ab *iis* relictorum fructu coniunctam, immortalem reddere valeant? Quae ut clarius intelligantur, id officii, quod praeſtantiſſimo Büchnero lubentes exhibuimus, magno quoque Trewio praeſtare, *Eiusque* vitae depingenda imagine iuſtiſſi-

ſtiſſimum noſtrum dolorem lenire curamque levare ſtudebimus.

Hanc vitam nactus eſt Illuſtris, experientiſſimus atque excellentiſſimus *Chriſtoph. Iacobus* TREW a. O. R. cIↄIↄCLXXXXV. die XXVI. Aprilis, Lauffae, quod eſt oppidum Reipublicae Norimbergenſi ſubiectum. Patrem coluit *Chriſtophorum Trew*, pharmacopolam Lauffenſem, matrem *Sibyllam Reginam* ex gente *Prunſtereria*, avum vero *Abdiam Trew*, in Academia Altorfina Phyſices ac Matheſeos Profeſſorem publicum ordinarium. Apud vetuſtiſſimas gentes ſapientia intra certas familias continebatur, ita ut a patribus filii diſciplinam acciperent, eamque memoria tantum hauſtam, non autem ratione emendatam atque amplificatam ad poſteros transmitterent. Obeſt potius quam prodeſt ſcientiarum augmento talis doctrinae a maioribus ad poſteros perpetua atque immutabilis derivatio; at quum parentes ſuam, quam profitentur artem, cui excolendae vires idoneas in liberis ſuis deprehendunt, ab ineunte aetate iisdem commendant, ac ita tradunt, ut paſſus ſuos in ea ulterius promovere queant, tum ſolet tale quid praeclarum inde exſiſtere, quale in TREWIO noſtro exſtitiſſe eruditiſſimus quisque noſtri aevi teſtatur. *Trewius* pater ſingulari amore complectebatur rem herbariam, ad quam excolendam quum ſuae artis indole invitaretur, eius ſuavitate captus ſtudium ad eandem quam late patet perdiſcendam intendit. Mirum igitur in modum profuit *Noſtro* quotidiana flores herbasque videndi ac noſcendi occaſio; ad nullam quippe rem acrius feruntur puerilia ingenia, quam ad ea, quae ſenſus placide mulcent; florum itaque pulcritudine ac varietate delectatus *Trewius* adhucdum puer ludens quaſi ac aliud agens magnam herbarum copiam perdidicit, ac naturali, quae omnibus mortalibus ineſt, curioſitate incitatus non prius quievit, quam omnem, deinde matureſcente ingenio, botanices ambitum eſſet emenſus.

Prima haec fuerunt Trewii *noſtri* rudimenta, quibuscum copulavit liberalium diſciplinarum ſtudium publica privataque praeceptorum fidiſſimorum, praecipue *Leſneri* et *Duſcheri* opera uſus, qui *Eius* ingenium culturae capax, ac quibuscunque profectibus maiorem indies de ſe ſpem excitans, ita perpoliverunt, ut a. cIↄIↄccxi. circa auctumnum Academiam Altorfinam, ſolidioris doctrinae comparandae cauſſa petere poſſet. Ibi lectiones humanioris litteraturae, hiſtoricas, philoſophicas, phyſicas ac mathematicas celeberrimorum Virorum *Schwarzii*, *Koeleri* ac *Mülleri* adiit, et ea, quae ad hominem perficiendum ſpectant, penitus hauſit. Facili coniectura adſequi poſſumus, cuinam ſe ſtudio deinceps praecipue conſecraverit; qui avum habuerat medicum peritiſſimum, cuius pater artem faciebat, quae medicam ſcientiam ubique adiuvat, eique inſtrumenta tuendae ac reducendae valetudinis optima parat, qui ipſe non levi pharmacopoeae ac rei herbariae notitia tinctus ad ſtudium medicum inclinabat, ac patris prudenti conſilio ad id magis impellebatur, quodnam accommodatius ſuae conditioni, ingenio, ſuis viribus ac propenſioni ſtudium invenire potuiſſet, arte medica? Turbabat quidem patrem rei familiaris anguſtia, premebant aliae difficultates; at quum Procerum reipublicae Noricae favore, Doctorumque Altorfenſium, quibus admirabili morum integritate ac diſcendi ardore ſe quam maxime commendaverat, facilitate fulciretur, ſubito omnis, quae primo adparebat, difficultas evanuit. Immenſum igitur fructum ex illuſtrium medicorum, *Io. Mauritii Hofmanni* cuius et hoſpitio et quotidiano uſu fruebatur, *Io. Iacobi Baieri* noſtri olim Praeſidis immortalis, ac *Laurentii Heiſteri* praelectionibus reportavit, et viciſſim Doctores ſuos in diſputatoriis exercitiis, in quibus ſaepe aientis ſaepe negantis partes agebat, ſermonum ſuavitate ac argumentorum ſoliditate recreavit. Quadriennio in colligendis ſcientiae theſauris exacto a. cIↄIↄccxv. menſe Decembri diſſertationem inauguralem, quam Halle-

rus

RVS ὁ πάνυ dignam deinceps iudicavit, quae ſelectarum diſſertationum numero tom. V. adiungeretur, *de chyloſi foetus in utero, additis obſervationibus anatomicis*, a ſe conſcriptam publice defendit et a Decano, Celeberr. *Heiſtero*, licentiam, quae dicitur, ad dignitatem Doctoris adſpirandi publice impetravit. Tum relicta academia in patria artem ſuam ſedulo et cum exoptatiſſimo ſucceſſu exercuit, ac anno interiecto, ſuaſore ac impulſore laudatiſſimo *Heiſtero*, et adiutore ipſius patrueli, *Io. Iacobo Trew*, mercatore Norimbergenſi, Doctoris Medicinae honores ſibi conferendos curavit.

Eo perduximus *noſtrum*, ubi multi curſum ſtudiorum finire ſolent, et ubi rei familiari ac liberis operam dant, nullam praeterea poſteritati ſui memoriam relicturi. At erectum *Trewii* noſtri ingenium non potuit alium diſcendi, quam vivendi terminum ſibi praefigere. Id in primis egit, ut multarum rerum ſcientiam colligendi, quo flagrabat, ardor anguſtis patriae limitibus non coarctaretur, ſed ut multo maiorem theatri rerum naturalium et memorabilium, quod natura per omnem terrarum ambitum expandit, partem perluſtraret, ut alias oras obiret, aliudque coelum experiretur. Nec defuit conſilium utiliſſimum exſequendi occaſio; non modo enim publicis ſumtibus inſtructus, ſed etiam comitem nactus Illuſtrem *Pezenium de Lichtenhof*, a cIↄIↄCCXVII. ineunte vere Francofurtum ad Moenum excurrit, ibique cum *Eberhardo* Med. Doct., qui domi ſuae hortum exoticis plantis exornatum habebat, cum *Kiſsnero* Med. Doct. qui ſelecto foſſilium adparatu inſtructus erat, et cum celeberrimo *Uffenbachio*, Germaniae fere Peireſcio, omnis litteraturae theſauris abundante conſuetudinem contraxit fructuoſiſſimam, nec minus circumiacentia loca in quibus memorabilia naturae opera reperiuntur, adiit. Inde Francofurti novo itineris comite *Grambſio* Med. Doct., quocum ipſi inde ab Academia ſingularis interceſſerat amicitia, adſcito Darmſtadium petiit, ibique avunculum ſuum *Georgium Prunſterer*, qui tum

tum erat ab aulae Conſiliis, ut et medicos inſigniores ſalutavit. Inde Argentoratum profectus et aliquamdiu in hac urbe non ſine fructu moratus in Helvetiam divertit viſisque multis locis celebribus Genevam pervenit, hinc Lugdunum tranſiit et Cabillonum ac demum Lutetiae Pariſiorum ſubſtitit. Eo in itinere amicitiam cum praeſtantiſſimis medicis ac phyſicis, *Salzmanno*, *Henningero*, *Nentero*, *Friedio*, *Miegio*, *Kiſslingio*, *Zwingero*, *Koenigio*, *Härſchero*, *Scheuchzero* et *Bogdanio* iunxit et ex eorum theſauris rerum naturalium maximum fructum cepit.

Lutetia, cui trimeſtre commorandi ſpatium deſtinaverat, per tredecim menſes *Eum* tenuit, *Eique* ampliſſimam copiam, anatomiam, chirurgiam et botanicam adcuratius cognoſcendi ſuppeditavit; namque *Is* per novem menſes in magno regio noſocomio, quod a Deo nomen habet, anatomicis exercitationibus quotidie operam dedit indefeſſam, ſub auſpiciis celeberrimi Demonſtratoris anatomiae *Boucaultii*, qui non modo quotidie fere novum cadaver in publico theatro proponebat Trewio noſtro partem eius aliquam diſſecandam committens, ſed etiam, quum dexteritatem *Illius* perſpiceret, *Eidem* non raro ſingula membra domum deferenda atque adcuratiori examini ſubiicienda iniunxit. Praeter *Boucaultii* lectiones etiam acutiſſimi *Winslovii* et ſollertiſſimi *Duvernoii* in horto regio demonſtrationes anatomicas publicas adiit; adfuit praeterea clariſſimorum Virorum *Merry* et *Tibaultii* operationibus chirurgicis, quae maioris momenti eſſe viderentur. Magnam autem temporis partem tribuebat ſtudio botanices, quum hortus regius offerret plantas ex omni terrarum parte exquiſitiſſimas, quumque humaniſſimus *Antonius de Juſſieu* non modo praelectionibus ſuis botanicis *Noſtri* ſcientiam augeret, ſed etiam *Eidem* quandocunque liberet, magnificum hunc hortum adeundi, plantasque inde depromtas exſiccandi ac in ſuos uſus adſervandi facultatem liberaliſſime concederet; qua opportunitate noſter ita eſt uſus, ut magnum exoticarum plantarum theſaurum coacervaret,

Vail-

Digitized by Google

Vaillantii quoque pretioſam herbarum copiam frequenter perluſtravit et *Bernardi de Iuſſieu*, *Antonii* fratris, excurſibus botanicis diligens adfuit comes, et herbas in Lutetiae vicinia creſcentes collectioni ſuae adiecit. Tempus, quod *noſtro* ab hiſce ſtudiis erat reliquum, chemia ſibi vindicabat, adiutoribus ac ducibus Profeſſore regio, magno *Geoffroy* et regio pharmacopoeo *Bolduccio*. Caeterum moribus ſuis ac ſcientiae copia omnium, qui eum norant, amorem promeruit, quapropter Germanorum, qui Lutetiae verſabantur et praecipue nobilium quorundam Sileſiorum tanta fuit in *Eius* virtutibus collocata fiducia, ut corpora ſua *Illius* curae ac fidei committerent, qua ex re tantum lucri provenit, ut ſumtibus, quos longior *Ipſius* mora exigebat, faciendis par eſſet; hinc et nullam rerum memorabilium, quas vel Lutetia, vel regiae villae magna copia offerunt, ratione animoque luſtrandam praetermiſit.

Quum hiſce deliciis eſſet intentus et nequaquam ſatiatus, (qui enim in tanta rerum varietate ſatietas ac taedium obrepere potuiſſet,) triſtis adfertur mortis paternae nuncius, accedunt anxiae matris preces, ut reditum ſuum in patriam, quantum poſſet, maturaret. *Noſter* igitur accingitur itineri et voluntati maternae obtemperare parat. At commoda occaſio terras Batavas adeundi, quam nobilis quidam Norimbergenſis, muneribus poſtea geſtis ſplendidus, *Frid. Guil. Ebner ab Eſchenbach* ultro offert, conſilium mutare cogit. Cum hoc itaque et cum *Lersnero* nobili Francofurtenſi a. cIↃIↃccxviii. d. iii. Septembris Lutetiam reliquit, et per Gallias ac foederati Belgii provincias Amſtelodamum d. vii. Octobris pervenit. Eo in itinere non coecorum more vel illorum, qui in nocturnis itineribus faciendis neſcio quam magnificentiam quaerunt, res viſu dignas eſt praetervectus, ſed ubique naturam eiusque formas varias, hominum mores, inſtituta et admirabilia opera eſt con-

templatus; ſic Delphis microſcopia Leuwenhoeckii artificioſa manu parata oculis uſurpavit, Harlemi *Vincentinum* phyſicotameium examinavit, et quaecunque loca permeabat, nullum hortum medicum, nullum theatrum anatomicum, nullam bibliothecam nullumque virum eruditione praecellentem neglexit; frugifero igitur eruditorum commercio eſt uſus *Boerhaavii*, *Albini*, *Ravii*, aliorumque; Amſtelodami in *Ruyſchiorum* patris et filii familiaritatem fuit receptus, et ad prioris praeparatorum anatomicorum contemplationem, ad poſterioris piſcium, ſerpentum et inſectorum ſpectationem fuit admiſſus. Tum cum *Elnero* ſuo Hamburgum excurrit, indeque Amſtelodamum reverſus denuo de itinere in patriam vertendo cogitavit.

At praeter opinionem novae morae nectebantur. *Guilielmus Waſtius* Gedanenſis ita erat *Eius* amore captus, ut *Eum* abitum molientem non pateretur a latere ſuo divelli, ſed invitaret ad iter Lugdunum Batavorum ſecum ingrediendum. Haud difficulter annuit *Noſter*, cui, *Waſtio* ſumtus erogante, capeſſenda videbatur occaſio, eruditos Lugdunenſes, inprimis polyhiſtoria ac locupletiſſima bibliotheca inſignem *Thomam Crenium*, nec non *Ravii* adparatum anatomicum et publicae bibliothecae divitias ac delicias adcuratius, quam antea revertenti ex Gallia licuerat, exquirendi ac deguſtandi. Facile eſt intellectu *Waſtio* in hoc itinere ex conſuetudine cum amico integerrimo ac eruditiſſimo ſubnatum fuiſſe eum diutius ſecum retinendi deſiderium; reverſo itaque Amſtelodamum propoſuit amico, ut ſe domum comitaretur, ibique bonis ſecum frueretur communibus. Paruit *Noſter* liberali *Waſtio;* Amſtelodamum valere iubentes hi amici Bremam, Hamburgum et Lubecam ſalutarunt, ibique perſpecto muſeo *Iacobi a Welle*, per Wismariam, Roſtochium et Sedinum demum Dantiſcum menſe Ianuario a. cIↃIↃCCXIX. incolumes ſunt perlati. Singularis *Waſtii* humanitas

tas amico ultra annuum ſpatium honeſtiſſimum iucundiſſimumque praebuit hoſpitium; quo temporis intervallo ex bibliotheca Gymnaſii, ex Celeb. *Dreyeri* theſauro rerum phyſicarum et huius aliorumque eruditorum conſuetudine haud parum utilitatis in noſtrum redundavit. Imo *Waſtius*, ut perpetuo frui amico poſſet, illi auctor fuit fixae ſedis Dantiſci collocandae, ea in re liberaliter, pro more, operam ſuam pollicitus; permovere autem amicum, quem patriae amor magis urgebat, non potuit. Ut interim eius abitum aliquamdiu ſaltim retardaret, initio anni cIɔIɔccxx. novum iter cum *noſtro* Regiomontum ſuſcepit, ubi uterque usque ad d. x. Februarii permanſit, et tam ex eruditorum medicorum *Emmerich*, *Raſtiorum*, *Hartmann*, *a Sande* et celeberr. *Lilienthal*, nec non *Grabii*, *Volbrechtii* et *Bayeri* colloquiis, quam ex rerum naturalium theſauris et bibliothecis fructum et voluptatem cepit. *Noſter* cum amico Dantiſcum reverſus nunc ſerio de reditu in patriam cogitare coepit, quum inprimis multorum, qui *Eius* eruditionem norant, et qui olim familiariter illo erant uſi, votis repeteretur, qui *Eum* in celeberrimi *Heiſteri*, Helmſtadium evocati locum ſuccedere, atque in Altorfina Academia profeſſoris munus capeſſere cupiebant. Aegre ſic divulſum amicorum par, cui paucae in orbe terrarum amicitiae ſunt pares putandae. *Waſtius* pro tenerrimo in *Noſtrum* amore multis diſcedentem beneficiis exornans, fauſtiſſimis eſt votis proſecutus, et quo praeſente amplius frui non poterat, eius abſentis ſuaviſſimam memoriam nunquam ex animo dimiſit. *Noſter* vero beneficia, quibus erat cumulatus, tot tamque gratis rependit officiis, ut *Waſtius* non beneficia exhibuiſſe, quam gratias retuliſſe, et illius adhuc debitor eſſe ſibi videretur.

Poſt mutuos amplexus, copioſisque effuſis lacrymis Trewius valere amicum iubens iter in patriam direxit, ac primo

Digitized by Google

Francofurti ad Oderam praeclaros medicos *de Berger* et *Golickium* convenit, tum Berolini regium muſeum, bibliothecam et theatrum anatomicum vidit, et eximios medicos *Iagwiz*, *Henrici* et *Buddeum*, *Neumannum* ſibi amicos reddidit, ac demum Wittebergam, Halam, Lipſiam, Ienam, Erfurtum ac Coburgum non neglectis iis, quae oculum mentemque peregrinantis allicerent, tranſiens, in quibus urbibus ac Academiis *Vateris*, *Paulo*, *Walthero*, *Hofmanno*, *Alberto*, *Coſchwitzio*, *Baſſo*, *Wedeliis*, *Fickio*, *Teichmeyero*, *Fiſchero*, *Depreo* et *Ludolfo* innotuit, poſt triennalem abſentiam, ingenti eruditionis atque experientiae adparatu locupletatus die Pentecoſtes Norimbergam ſalvus rediit. Omnis nunc Patronorum atque amicorum cura eo converſa, ut Altorfii vacanti Profeſſoris medicinae muneri praeficeretur. Sed aliter viſum Summi Numinis providentiae, quae *Eius* operam Norimbergenſi civitati ſalutarem deſtinaverat. Novem itaque menſes Laufae commoratus et curandis aegrotis intentus, a Norico Senatu in Collegium medicum Norimbergenſe recipitur et d. XXIV. Decembris a. CIↃIↃCCXX. ab illius Decano *Gothofredo Thomaſio*, Viro rei medicae ſcientia, et inſtructiſſimae bibliothecae κτήσει καὶ χρήσει celeberrimo, ſolemniter introductus fuit, quo facto menſe Martio anni ſequentis ſtabilem rerum ſuarum ſedem Norimbergam tranſtulit, et exercenda praxi clinica multum aegrotis ſolatii atque adiumenti tulit, ex quo factum eſt, ut ad *Ipſius* nomen et famam, quo eruditorum in ore ferebatur, magna popularium et vicinorum in committenda *Ei* ſalute ſua fiducia accederet.

Hinc a. CIↃIↃCCXXXVI. *Marggravius Brandenburgico Onoldinus* *Eum* Archiatrum et a conſiliis aulae ſuae eſſe iuſſit, quo munere poſtea ita eſt functus, ut ex variis pericoloſis morbis, praecipue variolis, tam ipſum Principem Sereniſſimum, quam Eius coniugem ac filium liberaverit. Indies augebatur Principis gratia,

Digitized by Google

tia, quum conſilia Illuſtris TREWII in arduis cauſſis data optimo eventu ſummam *Eius* peritiam rei medicae comprobarent. Ut igitur Sereniſſimus Princeps, qui illis terris iamiam magna cum gloria praeeſt, tantum Virum ſemper ſecum haberet, *Eum* permovere ſtuduit, res ſuas Onoldiam transferre; at is, licet antea frequenti locorum mutatione delectaretur, perpetuo tamen carae patriae adfixus haeſit, nec hanc ſplendidam nec alias perhonorificas (expetitus enim fuit tam ab Altorfenſi, quam ab Helmſtadienſi et Goettingenſi Academiis) occaſiones fortunam ſuam amplificandi acceptavit. Integram interea ſervavit aulae Onoldinae gratiam, quae usque adeo *Eius* officiis fuit aucta, ut brevi ante obitum ſublimi axiomate inſignitus a Sereniſſimo Marggravio in Conſilii ſanctioris ſocietatem reciperetur. Patriae autem ita inſervivit, ut praeter curam clinicam etiam frequentes corporum diſſectiones publice in uſum rei medicae ſtudioſorum inſtitueret, utque *Eius* ſollertiam magna ſceletorum ac artificioſe praeparatarum corporis humani partium copia, quae in theatro anatomico Norimbergenſi adſervatur, clare adhuc eloquatur. Praelectionibus etiam anatomicis, chirurgicis et botanicis et excurſionibus herbarum indagandarum cauſſa frequentibus operam dedit, horto medico praefuit, eique rariores quasvis plantas inſeruit. Dignus igitur concordi Collegarum ſuffragio iudicatus a. cIↃIↃCCXLV. cui munus Senioris Collegii medici, nec non aliquoties Decani et Viſitatoris pharmacopoliorum officium demandaretur; imo dignus, qui in laudato Collegio a. cIↃIↃCCLXI. ad ſupremam Senioris primarii dignitatem eveheretur.

Illius fama, quae eruditum orbem percrebuerat, non potuit non maximas undique laudes magnosque honores *Ei* conciliare. Cooptatus fuit a. cIↃIↃCCXXVII. *Heracliani* nomine addito in Academiam Caeſaream Naturae Curioſorum, ac a. cIↃIↃCCXLII.

in ordinem Adiunctorum Illuſtris huius Societatis; ac demum a. cIↄIↄccxLIV. Illuſtris *Büchnerus*, quem nunquam ſine maxima veneratione nominamus, poſt obitum Illuſtris *Widmanni*, *Ei* partem curae ſuae, demandato Directoris Ephemeridum munere cum annexis dignitatibus, impoſuit, quibus in muneribus tam ſtrenuum tamque indefeſſum ſe geſſit, ut, maximo Academiae bono, ſpem de eo conceptam non expleverit modo, ſed longe ſuperaverit. Evolvamus Acta illuſtris Academiae, multa reperiemus eruditionis *Trewianae* documenta, diligentiam autem exactiſſimam in nullo voluminum, quae *Eo* curante in lucem ſunt emiſſa (prodierunt autem ſub *Eius* moderamine omnia, ex quo Directoris munus in ſe ſuſcepit,) deſiderabimus. Nec unicum hoc fuit Illuſtris Trewii de Academia meritum; bibliothecae academicae quilibet fere locellus *Eius* liberalitatem adhuc praedicat, et perpetuis extollet laudibus; quam etiam commendationibus ac precibus ſuis ad exteros viros eruditos perlatis amplificare nunquam non enixe ſtuduit. Felix fuit *hoc* Directore, felix *Büchnero* Praeſide Academia, quorum uterque alteri arctiſſimo amiciſſimoque nexu devinciebatur, nec aliud quidquam ſalute Academiae carius antiquiusque putabat. Certatim inde aliae Societates litterariae in ſuum ordinem hoc tantum decus recipiendo permultum commodi honorisque ſibi accedere exiſtimarunt; namque regia Londinenſis ſcientiarum Academia a. cIↄIↄccxLVI. eodemque anno regia Berolinenſis, et a. cIↄIↄccLIV. ſocietas botanica Florentina *Eum* ſuis ſociis perquam honorifice adſcripſerunt. *Idem* fuit e numero medicorum, qui Norimbergae Commercium litterarium phyſico-technico-medicum, a. cIↄIↄccxxx. a *Schulzio* Profeſſore Altorfenſi et *Goezio* Med. Doct. inchoatum, ediderunt, eique non tantum multas lucubrationes proprias et obſervationes inſeruit, ſed et eius editionem inde ab anno cIↄIↄccxxxIV. usque ad a. cIↄIↄccxLV. quo finitum fuit

illud

illud inſtitutum, laudabiliter direxit. Reliqua eruditi huius ingenii monumenta, quorum partim ab *ipſo* partim *Eius* conſilio ac hortatu atque ex *Eius* locupletiſſima penu ab aliis editorum haud exiguus eſt numerus, adcuratiſſimas morborum deſcriptiones, anatomicas et botanicas obſervationes et fideliſſimas rerum ex quocunque corporum ordine deſumtarum expreſſiones menti atque oculis ſiſtunt; et ut erat Vir, ex lege et ſymbolo Academiae, *nunquam otioſus*, laborisque patientiſſimus, multo plura relicturus fuiſſet, ſi per diffuſam morborum curam, per latiſſimum litterarum commercium, et per frequentes moras, quas *Eius* laboribus iniiciebant, qui ſplendidum *Illius* adparatum contemplaturi, *Eum* conveniebant, licuiſſet.

Erat ſcilicet inſtructus ampliſſimo librorum cuiuscunque generis et rerum naturalium theſauro, cuius primordia a ſupra laudato *Io. Iacobo Trew*, *noſtri* cognato collecta, matrimonii iure, ducta illius vidua a. cIↄIↄccxxiii. *Margareta Apollonia* ex gente *Pommeria*, matrona perquam venerabili, quae iam triſtis optimum maritum luget, adquiſivit et fere in immenſum auxit. Teſtis eſt catalogus, cuius ſectio prima a. cIↄIↄcclxix. Norimbergae prodiit, quam in omni ſcientia utiliſſimos, quamque raros libros, quantamque, privati viri ſortem fere excedentem copiam ſupellex libraria *Trewiana* complexa fuerit, ac idem teſtis erit, quantis meritis *Vir Illuſtris* Univerſitatem Altorfinam aliasque ſocietates eruditas obſtrinxerit immortalibus ſuis donationibus, quibus univerſum adparatum librorum et rerum phyſicarum Academiae Altorfinae, et exempla quae dupla in eo exſtabant, partim Illuſtri Academiae Naturae Curioſorum, partim Erlangenſi Univerſitati reliquit. Si vel alia deſint nominis Trewiani monumenta, quorum tamen quam plurima exſtant, ſola haec ſplendida dona *Illius* immortalitatem tuebuntur.

Ma-

Digitized by Google

Magnum fuit ingenium Illuſtris Trewii ingenti rerum utiliſſimarum ſcientiae copia ac varietate, firma experientia, ſermonis graeci ac latini nec non recentium linguarum, Anglicae, Gallicae, Italicae et Belgicae facultate cultiſſimum. At non minor fuit *Eius* virtus, in Deum, cognatos, amicosque pietas, ac erga quemcunque obvium humanitas, quae tam ex praenuntia mentis fronte ſerena, quam ex moribus elucebat. Pauperibus beneficum ſe exhibuit, quos nunquam triſtes aut ſine ſolatio abire paſſus eſt, quum *Eum* carpento domum revertentem in area domus praeſtolari ſolerent. In vita ſua privatim conſcripta laudat ſuam ex animi ſententia coniugem, quae in hiſce officiis exſequendis ipſi nunquam impedimento ſed ſemper adiumento fuerit; in eodem ſcripto miram demonſtrat humilitatem, qua omnia, quae bene egiſſet, ſoli Dei auxilio ac providentiae tribuit, nec ſibi ullam partem gloriae, qua fruebatur, vindicat. In aegris viſendis ac curandis nihil omiſit diligentiae, quaecunque iis acciderent, in adverſariis adnotabat, et omnia, quae legeret et meditaretur, ad eorum transferre ſalutem nitebatur. Laudanda in primis *Eius* eſt frugalitas et quam Socrates apud Xenophontem (memorabil. t. s.) non immerito adpellat *τὴν ἀρετῆς κρηπῖδα*, temperantia tanto medico digna, qua, duce natura; paucis contentus, animum ſuum a corporis ſervitute ſemper liberum, ac ipſius corporis vires ad ſummam usque ſeneƈtam integras vegetasque ſervavit; imo ne in aula quidem verſans a ſuo more diſceſſit, ſed a lauta coena in cubiculum reverſus, leƈtione libellorum, quos ſecum habebat, ſomnum, quo alii iamdum oppreſſi erant, placide invitare ſolebat. Exteris, quibus magnificum ſuum theſaurum oſtendebat, tam comem et facilem ſe praeſtitit, ut illi diſcedentes ſe maximo ab *Eo* beneficio adfeƈtos profiterentur. Quemadmodum vita *Ei* placida fluxit, ita et mors non terribili ſed amica facie *Ei* adparuit: Pius ac vere chriſtianus ſenex

haud

haud ſenſit ullos ultimi morbi ac divortii mentis et corporis dolores, ſed ſopore per breve tempus correptus d. XVIII. Iul. CIↃIↃCCLXIX. mane ab hora VII. annum agens LXXV. ex hac vita emigravit; ut adeo *Illi* praeter alia innumera bona, quibus in vita gaviſus et ut ſapientem decet uſus eſt, etiam ἀϑανασίας felicitas tribui poſſit. *)

*) Id quod elegantiſſime expoſuit Illuſtris *Delius* in doctiſſima oratione: *de vultu ſereno morientium*, Academiae Erlangenſis nomine, piis manibus *Trewii* dedicata d. 18. Aug. 1769. et typis expreſſa. Altorfina quoque Academia gratum ſignificatura animum Vitam *Trewii* noſtri publico programmate deſcripſit, illiusque memoriam conſecravit, ex quo ſequentem operum Trewianorum catalogum deſumſimus. Eadem vita ab acutiſſimo ac Celeberrimo *Iac. Bruckero* depicta reperitur in eius Pinacothec. Decad. X. Nobis etiam copia data eſt vitae deſcriptionem ex chartis ipſius *b. Trewii* maximam partem deſumtam, quam maxime reverend. *Hartlieb*, Norimb. Diaconus ad Spir. S. publice pro concione recitavit, inſpiciendi.

ENVMERATIO EORVM,

QVAE

ILLVSTRIS TREWIVS

aut ipſe ſcripſit ac edidit, aut quae ipſo participe vel ſuaſore, aut ex *Eius* bibliotheca publicata ſunt.

Diſſertatio inauguralis de Chyloſi foetus, additis obſervationibus anatomicis.

Nachrichten einer raren Hauptwunde, deren Cur und Section. Nürnberg, 1724. in 4. mit Figuren.

Beſchreibung der groſſen americaniſchen Aloe. Nürnberg, 1727. in 4. mit Figur.

Vertheidigung der Anatomie in einer Rede. Nürnb. 1729. in 4.

Epiſt. ad celeb. Hallerum de vaſis linguae ſalivalibus atque ſanguiferis. Norimb. 1734. cum tab. aen.

Commercium litterarium phyſico - technico - medicum, cuius editionem ab a. 1734. curavit, et id multis obſervationibus auxit.

In actis Academiae Imp. Naturae Curioſorum variae Eius obſervationes leguntur.

Nova Acta Nat. Cur. ipſe ſemper perluſtravit et indices addidit.

Diſſ. de differentiis quibusdam inter hominem natum et naſcendum 1736. 4. cum tabb. aen.

Opus, quod partes corporis humani ſecundum naturalem magnitudinem repraeſentat, ab artificibus Eiſenbergero et Lichtenſtegero ſuſceptum, ex 17. tabb. aeneis conſtans.

Herbarium Blackwellianum 500. herbarum officinalium a. 1765. abſolutum, cum verſione latina et Germanica; Germanicam

Excell. D. *Io. Frid. Herelius* confecit. Addita eſt centuriae primae explicatio Trewiana, ceteris autem aliorum Virorum doctorum.

Collectio peregrinarum et rararum avium ex collectionibus Catesbycis et Edwardicis deſumta et ex 6. partibus conſtans. Pars 1. et 2. continent 102. tabb. aeri inciſas, pars 3. et 4. autem 115. ac 5. et 6. 105. Tabulis Edwardicis figurae peregrinarum herbarum ex penu Trewiana adiectae ſunt.

Piſcium Catesbycorum, ſerpentum, cet. additis plantis tabulae 68.

Machinarum et inſtrumentorum aeri inciſorum tomus 1.

Plantae ſelectae quarum imagines ad exemplaria naturalia manu pinxit G. Dionyſ. Ehret, nominibus propriis et notis illuſtravit C. I. Trewius; in aes incidit et vivis coloribus repraeſentavit I. I. Haidius. Dec. 7.

Imagines florum Wirſingii ſumtu publicatae 66. foliis.

Conradi Gesneri opera botanica, quorum pars 1. prodromi loco continet figuras ultra 400. etc. omnia ex bibliotheca D. C. I. Trew, primum in lucem edidit et praefatus eſt D. Caſ. Chriſtian. Schmiedel. Norimb. 1753. fol. magno.

Cedrorum Libani hiſtoria. Norimb. 1757. 4. cum figur.

Apologia et mantiſſa obſervationis de Cedro Libani etc. 1767. 4. cum fig.

Angenehmer und nützlicher Zeitvertreib mit Betrachtung curiöſer Vorſtellungen allerhand kriechender, fliegender und ſchwimmender auf dem Land und im Waſſer ſich befindender Thiere, ſowohl nach ihrer Geſtalt und äuſſerlichen Beſchaffenheit, als auch nach der accurateſt davon verfertigten Structur ihrer Skeleten, nebſt einer deutlichen ſo phyſicaliſch und anatomiſch beſonders aber oſteologiſch und mechaniſchen Beſchreibung vorgeſtellt, nach der Natur gezeichnet, gemalt,

malt, in Kupfer geſtochen und verlegt von Io. Dan. Meyer, Miniaturmaler in Nürnberg. Nürnb. 1748. fol. magn. b) *Zweyter Theil.* 1752. c) *Dritter Theil* 1756. cum multis tabb. aeneis. Sceleti in hoc opere exhibiti partim ab ipſo Meyero confecti fuere, partim ex theatro anat. Norimbergenſi, partim et quidem rariſſimi ex William Cheſelden oſteographia deſumti ſunt. Tertiae vero partis figurae potiſſimum ex Sebae muſeo petitae ſunt. Praefationem operi et deſcriptionem figurarum addidit D. Huthius. Illuſtris vero Trewius aegre tulit, contra ſuum conſilium in hoc opere figuras roſtrorum, mandibularum et dentium ſceletorum haud expreſſas eſſe.

Io. Martyn hiſtoria plantarum rariorum ob praeſtantiam ſuam denuo edita ſtudio et opera I. Dan. Meyeri pictoris. Norimb. 1752. fol. magn. Exemplar libri fuit ex bibliotheca Trewiana.

Pomologia, *das iſt, Beſchreibungen und Abbildungen der beſten Sorten der Aepfel und Birnen, beſchrieben, nach dem Leben abgebildet und mit ihren natürlichen Farben erleuchtet von Io. Herm. Knoop. Aus dem Holländiſchen ins Deutſche überſezt von D. Georg. Leonh. Huth. Nürnb.* 1760. fol. magn. Et hic liber ex bibliotheca Trewiana petitus eſt.

Catalogus bibliothecae medicae philoſophicae et miſcellaneae, decurſu 50. annorum in privatum et publicum uſum collectae, Academiae Norico Altorfinae poſt ſua fata ultima tradendae, D. Chriſt. Iac. Trew etc. ſect. 1. continens acta, diaria, miſcellanea et nova litteraria Academiarum, ſocietatum tum publicarum, tum privatarum, itemque ſingulorum Virorum induſtriorum. Norimbergae 1769. 8vo.

Index

Digitized by Google

INDEX.

Aſteriſcus numeris praefixus indicat Appendicis paginas.

A.

Abdominalibus ex ſpaſmis ortum delirium, moſcho interne dato ſublatum 259
Abdominalis phthiſis, ex ſuppreſſione lochiorum orta, curata *284
Abdominis in latere dextro ingens aneuryſma ſpurium, poſt lapſum 67
Abſceſſuum vulnerumque rara deligatio commendatur 14
Abſtergens remedium *Stoerkii* in ulceribus venereis 262
Acer *117
Achillaea 202. 210. *98. 208
Acidulae Graefenbergenſes nuper detectae *21
Aconitum *208
Acroſtichum 211. *119
Adianthum *208
Aduſtarum plumarum fumo fere ſuffocata puella 8. annorum, per venaeſectionem morti erepta 155
Aeſchynomene aculeata deſcribitur 134
Aetitae quidam rariores in Holſatia reperti deſcribuntur 220
Affectio hyſterica hyoſcyami ſucco inſpiſſato ſanata 40
Agaricus 215. *139
Aglaia, planta, botanice deſcribitur 93
Agri Iſenacenſis ſtirpium ſynopſis methodica continuata *79
Agrimonia *208
Agroſtemma *208
Agroſtis 201. 204
Aira 204
Aiuga *208
Alchemilla 205. *209
Alcyonium *209
Aliſma *209
Allionii (Car.) Flora Corſicae *Felicis Valle* aucta *205
Allium *209
Aloe *209
Alopecurus 201. 204. *210
Alſine 200. 206
Alyſſum *209

Alvi obſtructio et ſcybala indurata faepius ſunt cauſſa haemorrhoidum coecarum et fluentium 9
– – pertinaciſſima plurium menſium, et confluxus ſymptomatum in una aegrota 245
Amaranthus graecizans 104
Ambroſia *210
Ammoniaci ſalis ſpiritus uſus internus noxius potius, quam ſalutaris 50
Amygdalus *210
Anagallis 202. *210
Analeptica potiuncula aeger morti proximus reſtitutus *282
Anatomica ſectio pueri a fama plumarum aduſtarum ſuffocati 157
Anchuſa *210
Andoxa *208
Andromeda 207
Anemone *210
Anevrysma aortae ingens exterius diſruptum 20
– liquorem adeo acrem continebat, ut peſſimas in manibus diſſecantis produceret ulcerationes 31
– ingens ſpurium, dextro in latere abdominis, poſt lapſum 67
Anevrysmata ſanandi methodus 22. ſq.
Anevrysmate affectae arteriae tunicae non redduntur craſſiores 30
Angelica 206
Anonymus piſcis deſcribitur 101
Anthemis *98. 211
– millefolia 118
Anthericum 206
Anthoceros 212
Anthoxanthum 201. 204
Anthyllis 200. 209. *211
Antimonii crudi ſingularis efficacia contra ulcera maligna, ab acido fermentato excitata 191
Antirrhinum *211. 212
Antiſeptica vis ſalis corticis hippocaſtani, methodo Garrayana parati, experimentis probatur 267. ſeq.
– – virtute gaudentes plantae ſunt et febrifugae 269
Antiſpasmodicus pulvis albus 10
Aortae anevrysma ingens exterius diſruptum 20
Aquae frigidae balneo dirae ſanatae convulſiones 118. ſeq.
– purae guttula liquorem fumantem ex ſtanno et mercurio ſublimato paratum in ſolidam convertit maſſam 60
Aquilegia *212
Arabis 209
– foliis ovatis, vix dentatis, ſcabris ad terram confertis 114
Arbutus 207. *212
Arctium *87
Arenaria 200. 207. *212
– media 108
– gypſophiloides et tetraquetra deſcribuntur 139. 140
Argemone flore albo, ſaepe tripetalo 106
Arnica *94
Artemiſia *91. 212
Arteriae et venae, poſt avulſam a brachio manum, nullum plorabant ſanguinem 255. 258
– renalis anevrysma ingens ſpurium, poſt lapſum 67

Digitized by Google

INDEX.

Arteriarum tunicae in anevryſmate non redduntur craſſiores 30
Arum *106. 212
Arundo 205
Aſarum *213
Aſdepias *213
Aſparagus *213
Aſphodelus *213
Aſplenium *120
Aſter *98. 213
Aſthma periodicum ſiccum cortice peruviano ſanatum 37
Aſtragalus *213
Athamantha *213
Atramenti ſympathetici vices gerit hepar ſulphuris fluidum 62
Atriplex 201. *117
— haſtata et patula 104
Atropa *214
Avena 201
Avulſa manu brachium ſanatum 254
Azalea 206

B.

Baieri (Ferd. Iac.) epiſtola itineraria *1
Ballota flore albo 117
Balnei aquae dulcis uſus in hydrophobia 48. ſeq.
Balneo frigido dirae ſanatae convulſiones 118. ſeq.
Bartſia 208
Bellis 200. *93. 214
Betonica *214
Betula 210. *111
Bidens 203. *90
— bipinnata 118
Biſcutella *214
Blaſia 212
Boletus 215. *144
Boracis ope cremor tartari reddi poteſt ſolubilis 96. ſeq.
Brachii fracti, faſciis nimis conſtricti, ſphacelus curatus 231
Brachium paralyticum mediante electricitate perſanatum 126. ſeq.
— poſt avulſam manum, ſanatum 254
Briza *214
Bromus 201. 205
Bryonia *113. 214
Bryum 212. *124. 214
Bubon *214
Büchneri (Andr. Eliae) Memoria *299
Bunias 209. *215
Bupleurum *215
Burggravii cum Comite *Roncalli* et *Trillero* epiſtolae amoebaeae de variolarum inſitione *17
Burmanni (Nic. Laur.) Flora Corſicae ex ſchedis *Felic. Valle* collecta *205
Butomus *215
Buxbaumia *130
Byſſus 214. *138

C.

Caeſiae maculae totam corporis ſuperficiem obducentes 253
Cactus *215
Calculi 58. una vice ex veſica pueri extracti 148
Calculorum veſiculae fellis cum ſabulo renali analogia 244

Calen-

Calendula *215
Callitriche 203
Caltha 208
Campanula 202. *215. 216
— barbata 110
Camphoroſma *216
Cancrorum fluviatilium eorumque lapidum noxius effectus in viro *74
Canis rabidi ex morſu hydrophobia orta, curata 46
Capitis et faciei foetus octimeſtris ſingularis deformatio, ex lapſu matris gravidae per ſcalam retrorſum facto 158
Capitis dolor perquam acerbus a verme, in nare ſiniſtra hoſpitante, excitatus 187. 278
Cardamine 209. *216
— bellidifolia 114
Carduus 202. 209. *88. 216
Carex 199. 210. *107
Carlina *87
Carpinus *112
Carthamus *216
Carum 206
Caſpergenſis tilia praegrandis prope oppidulum Graefenberg *21
Catananche *216
Catarrhus ſuffocativus, cum hemicrania et palpebrae ſuperioris ſiniſtrae paralyſi, curatus, et hinc ſubſequente coryza per 4. menſes obſtruente 167
Celtis *216
Centaurea *99. 217
Centunculus *217
Cephalalgia perquam acerba a verme, in nare ſiniſtra hoſpitante, excitata 187. 278
Ceratophyllum 210. *111
Ceraſtium 207
Cerinthe *217
Cerus *217
Chabrontera, piſcis, deſcribitur 101
Chaerophyllum 200. *217
Chamaemeli olei deſtillati coloris diverſitas unde? 63
Chara 213. *139
Chelone acadienſis flore albo 117
Chenopodium 203. *217
Chinae cortex, vid. Cortex peruvianus
Cholelithorum et ſabuli renalis analogia 244
Chondrilla *84
Chryſtophoriana Americana procerior et longius ſpicata 107
Chryſalidi inſecti innaſcitur clavaria militaris crocea 216
Chryſanthemum 202. *93. 217
Cichorium *80
Cicutae efficacia in ulceribus faucium et veli palatini venereis 261
Cineraria *217. 218
Circaea *218
Ciſtus *218. 219
— marifolius 108
Citrus *219
Clavaria 215. *147
— militaris crocea innaſcitur pupae inſecti 216
Clematis *219
— coerulea Pannonica 107

Digitized by Google

Cleome viridiflora deſcribitur 136
Clinopodium *219
– perenne pulegii odore, maioranae folio, Batavinum 117
Clypeola *219
Clyſteres vid. Enemata
Cnicus *87
Cneorum *219
Cochlearia 209. *220
– foliis caulinis cordato-ſagittatis amplexicaulibus 112
Coloris olei deſtillati chamaemeli diverſitas, unde? 63
Comarum 208
Complicatio mira inteſtini ieiuni, cum metaſtaſi dubia 273
Compreſſio externa producit ingentem tumorem ventris tympaniticum 64
Concrementum polypoſo-ſcirrhoſum in et extra V. P. coalitum graviſſimorum ſymptomatum per 32. annos ſe invicem excipientium, cauſſa 58
Conferva 214 *139
Conium *220
Conſtrictio nimia faſciarum in brachio fracto cauſſa ſphaceli 231
Contagium varioloſum, quid? *19
– – tum imprimis viget, cum variolae iam ſuppuravere *22
Convallaria *220
Convolvulus *220. 221
– major albus 111
Convulſiones a terrore productae 118. ſeq.
– dirae, balneo frigido ſanatae 118
Conyza *92
Corallina *221
Coreopſis *100
Coris *221
Cornus ſylveſtris fructu albo *Gmel.* 110
Coronilla *221
– coronata 115
Corſicae Flora *Felicis Valle* aucta *205
Cortex hippocaſtani eiusque ſal methodo Garrayana paratum, ſunt remedia febrifuga 264. et antiſeptica 267
– peruvianus debellabat aſthma periodicum ſiccum 37
– – ſingularis eſt virtutis in cohibendo ſphacelo 243
Corticis peruviani vires multis in morbis valde dubiae 15. imo noxiae ib.
– – uſus in hydrophobia 48. 49
Corylus *112
Coryza per 4. menſes obſtruens ſequebatur catarrhum ſuffocativum, cum hemicrania et palpebrae ſuperioris ſiniſtrae paralyſi, curatum 167
Cotyledon *221
Crambe *221
Crataegus *222
Cremorem tartari ſolubilem reddendi methodus 95. ſeq.
Crepis *83
Crithmum *222
Cucubalus 207. *222
Cupreſſus *222

Curbinos et *Curbinetta* Hiſpanorum, piſcis, deſcribitur 101
Cutis ſtillans ſanguinem ſcorbuticum 193
Cyclamen *222
Cynogloſſum *222
Cynoſurus 202. 204. *222
Cyperus *222
Cypripedium *106
Cyrenea, planta, botanice deſcribitur 94
Cytiſus *223

D.

Dactylis 200
Daphne *223
Daucus *223
Decoctum lignorum, mercurio ſublimato nuptum, eſt abſtergens remedium in ulceribus venereis 262
Deformatio ſingularis faciei et capitis foetus octimeſtris, ex lapſu matris gravidae per ſcalam retrorſum facto 158
Deglutitio laeſa poſt uſum pulveris radicis ialappae 3
— — a refrigerio aeſtatis veſpertino orta 4
— — in hectico 4
Deligatio abſceſſuum vulnerumque rara commendatur 14
Delirium ex ſpasmis abdominalibus ortum, moſcho interne dato ſublatum 259
Diaeta exactiſſima in ſanandis aneurysmatibus obſervanda 23
Diagnoſis certa vel incerta hydropis pectoris 289
Diagnoſis morborum partium internarum topicorum ſummis preſſa eſt difficultatibus 273
Diarrhoea varioloſorum, quando ſalutaris aut noxia 179
Diureticorum uſus in ſcabie epidemica *255
Doronicum *94. 223
Draba 200. 208. 209
Dracocephalum *223
Droſera 206
Dryas 208
Düringianum muſeum *Hilpoltſteinii* deſcribitur *3. ſeq.
Dyſenteriae Peylavienſis 1759. epidemicae ſynopſis 14 ſeq.

E.

Echium *223. 224
Electricitas plumae pſittaci, et circa eam notata quaedam 76
Electricitatis ope brachium paralyticum perſanatum 126
— ictus in paralytico incaſſum adhibiti 8
Electuarium laxans pro ſubiectis ſicrioribus 10
Ellinga urbs Franconiae deſcribitur *6. 16
Elvela 215. *146
Elymus 204
Empetrum 211
Enemati admixtum mel roſarum lethalia fere excitavit ſymptomata *74
Enematum magnam ſalis communis copiam continentium noxius effectus 246. 247

Epian,

Digitized by Google

Epian, gallicum nomen luis Indicae 88
Epidemicae ſcabiei therapia per diureſin *255
Epilobium 201. 206
Epiſtolae amoebaeae IX. variolarum inſitionem concernentes *17. ſeq.
Epiſtola itineraria D. *Ferd. Iacob. Baieri* *1
Equi in ventriculo concretum tophaceum ingentis magnitudinis repertum *16
Equiſetum 199. 211. *118
Erica 206
Erigeron 209. *95
Eriophorum 204
Eryngium *224
Eſchara *224
Evonymus *224
Europaea muſca vegetans deſcribitur 215
Eupatorium *90
Euphorbia *224. 225. 226
Euphraſia 203. 208. *226
Euphroſine, planta, botanice deſcribitur 93
Extracti cicutae efficacia in ulceribus faucium et veli palatini venereis 261

F.

Faciei et capitis foetus octimeſtris ſingularis deformatio, ex lapſu matris gravidae per ſcalam retrorſum facto 158
Fagus *111
Faſciarum in brachio fracto nimia conſtrictio producebat ſphacelum 231
Faucium et veli palatini ulcera venerea cicuta curata 261
Febrem excitandi artem empiricorum quidam poſſident 7
Febrifuga virtus ſalis corticis hippocaſtani, methodo Garrayana parati 264
Febris intermittens non ſemper paralyſin tollit 6
— tertianae nothae Peylavii 1761. epidemice graſſantis ſchema 16. 18. ſeq.
Fellis veſiculae calculorum cum ſabulo renali analogia 244
Femina foetum ſemioſſeum in ovario ſiniſtro gerens *82
Feſtuca 201. 204
Ficus *226
Filago *100. 226
Flora Corſicae *Felicis Valle* aucta *205
— Iſenacenſis continuata *79
Flores chamaemeli dant oleum deſtillatum flavum, herba coeruleum 63
Fluxus ſanguinis enormis ex utero feliciter ſanatus 162
— — ex genitalibus puellae vix in lucem editae *280
Foetus forcipe Levretiana extractus 35
— octimeſtris ſingularis deformatio faciei et capitis, ex lapſu matris gravidae per ſcalam retrorſum facto 158

Digitized by Google

INDEX.

Foetus partus praeternaturalis, ob manum praeviam, congrua verſione abſolutus 33
– ſemioſſeus in ovario ſiniſtro repertus 82
Fomes varioloſus *19. ſi ſemel in homine deſtructus, numquam hic variolis iterum obnoxius eſt ibid. conf. Varioloſus fomes.
Fons ſoterius prope Graefenbergam nuper detectus *21
Fontinalis 211. 212. *130
Forcipe terminatus partus 35
Fractum brachium, faſciis nimis conſtrictum, ſphacelo corripiebatur 231
Fragaria 200. 208
Fragmenta Ichthyologiae Hiſpanicae 99
Frankenia *226
Fraxinus *118
Frigido balneo dirae ſanatae convulſiones 118. ſeq.
Frontalis ſinus eſt ſedes vermium per nares excretorum 285. quomodo ibi generentur 287
Fucus 214. *226
Fumantis liquoris ex ſtanno et mercurio ſublimato parati ſingularia quaedam 60
Fumaria *227
Fumo prunarum aduſtarum fere ſuffocata puella 8. annorum, per venaeſectionem morti erepta 155
– – – ſuffocati pueri ſectio anatomica 157
Fungus pupae inſecti innaſcens 216
Funiculus umbilicalis diſruptus nec deligatus infantibus recens natis non facile inducit mortem 258

G.

Galeopſis 202. 208. *227
Galium 200. 205. *227
– graecum deſcribitur 142
Gangraena inteſtini ilei ſubitanea, cum ſignis plane inſolitis 70
Garrayana methodo parati ſalis corticis hippocaſtani virtus febrifuga 264. et antiſeptica 267
Gemelli concreti 150
Gemellorum partus, quorum prior facillime, alter in ſitu praeternaturali, vi dolorum tamen, excluſus eſt 34
Genera plantarum nova, aut accuratius obſervata, earumque ſpecies 93
Geniſta *227
– Sibirica 116
Gentiana 202. 205. *227. 228
– foliis amplexicaulibus, floris fauce barbata *Hall.* 111
Geranium 200. 209. *228
– petraeum, cicutae folio, radice craſſa 108
Geum 199. 208
Ginanni (Franc.) Memoria *297
Glecoma *228
Globularia *228
Gnaphalium 202. 209. *92. 228. 229
Graefenbergenſis fons ſoterius nuper detectus *21

Gramen

Gramen foliis iunceis oblongis, radice alba 105
Gravidae lapſus per ſcalam retrorſum factus, cauſſa ſingularis deformationis faciei et capitis foetus octimeſtris 158
Grimm (Ioh. Frid. Car.) Synopſis methodica ſtirpium agri Iſenacenſis continuata *79
Groenlandis variolae usque ad annum 1733. ignotae *25
Gypſophila laricina deſcribitur 138

H.

Haemoptyſin, cortice peruviano dato, ſaepius hectica lethalis excipit 15
Haemorrhagia ex diſrupto nec deligato funiculo umbilicali non facile ſequitur lethalis 258
— narium ab initio variolarum ſalutaris 175
— nulla poſt avulſam a brachio manum ſecuta 255. 258
— uteri enormis feliciter ſanata 162
Haemorrhoides ex vagina uterina exitum molientes 45
Haemorrhoidum ſalubritas univerſalis dubia 9
— coecarum et fluentium cauſſa ſaepius ſunt ſcybala indurata et alvi obſtructio 9
Hectica lethalis ſaepius excipit haemoptyſin, cortice peruviano dato 15
Hedyſarum *229
Heliotropium *229
Helvella 215
Hemicrania et palpebrae ſuperioris ſiniſtrae paralyſis cum catarrho ſuffocativo curatae, et hinc ſubſequente coryza per 4. menſes obſtruente 167
— rebellis et perquam acerba a verme, in nare ſiniſtra hoſpitante, excitata 187. 278
Herba chamaemeli dat oleum deſtillatum coeruleum, flores flavum 63
Hepar ſulphuris fluidum vices gerit atramenti ſympathetici 62
— vicem gerit liquoris ad detegendam vinorum mangoniſationem 62
Hernia aquoſa vid. Hydrocele.
— carnoſa vid. Sarcocele.
Heſperis *229
Hibiſcus *229
Hieracium 201. 209. *85
Hippocaſtani corticis, eiusque ſalis methodo Garrayana parati virtus febrifuga 264. et antiſeptica 267
Hippocrepis *229
Hippolithus ingentis magnitudinis *16
Hippuris 203
Hiſpanicae Ichthyologiae fragmenta 99
Hiſtoria luis Indicae 87. ſeq. conf. Lues Indica.
— variolarum, quae Vinariae epidemice graſſabantur a menſe Iulio 1767. usque ad finem Februarii 1768. 172
Holcus 201. 211. *116
Hol-

Holſatici quidam aetitae rariores deſcribuntur 220
Hordeum 201
Humulus *115
Hydnum *145
Hydrocele plerumque ſiniſtram ſcroti partem occupat *173. quomodo oriatur *187. ſeq. ſaepius comitatur ſarcocelen *189
Hydrocotyle 206. *229
Hydrophobia cum gangraena ſubitanea inteſtini ilei coniuncta 72. ſeq.
— ex morſu canis rabidi orta, ſanata 46
Hydropis pectoris certa vel incerta diagnoſis 289. ſola paracenteſi ad tempus curandus morbus 292
Hydro-ſarcocele vid. Sarco-hydrocele.
Hyoſcyamus 201. *230
Hyoſcyami ſeminum ob vaporem incautius ore hauſtum virilitas amiſſa et feliciter recuperata 293
— ſucco inſpiſſato hyſterica affectio ſanata 40
Hyoſeris *87. 230
Hypericum 202
Hypnum 212. *127
Hypochaeris 202. *80
Hyſterica affectio hyoſcyami ſucco inſpiſſato ſanata 40

I.

Iaſione 202. *101
Ichthyologiae Hiſpanicae fragmenta 99
Ieiuni inteſtini mira complicatio, cum metaſtaſi dubia 273
Illecebrum *230
Ilei inteſtini gangraena ſubitanea, cum ſignis plane inſolitis 70
Impatiens *102
Imperatoria 206. *230
Indianiſche Pokken eſt nomen Belgicum luis Indicae 88
Indicae luis hiſtoria 87. ſeq. conf. Lues Indica.
Infans, conf. Foetus.
— Levretiana forcipe extractus 35
— monſtroſus 150
— ſemioſſeus in ovario ſiniſtro repertus 82
Infantis mox poſt partum fluxus menſtruus *280
— partus praeternaturalis, ob manum praeviam, congrua verſione abſolutus 33
Inguinis ſiniſtri tumor in infante ſemeſtri immanem puris foetidi copiam fundens 275
Inoculatio variolarum vid. Variolae.
Inſecti pupae innaſcitur clavaria militaris crocea 216
Inſitionem variolarum concernentes epiſtolae amoebaeae IX. *17. conf. Variolae.
Internarum partium morborum topicorum diagnoſis ſummis preſſa eſt difficultatibus 273
Inteſtini ieiuni mira complicatio, cum metaſtaſi dubia 273
— ilei gangraena ſubitanea, cum ſignis plane inſolitis 70

INDEX.

Inula *95. 230. 231
Iris 202
Iſenacenſis agri ſtirpium ſynopſis methodica continuata *79
Islandicarum ſtirpium ſponte creſcentium enumeratio 203
Itineraria epiſtola D. *Ferd. Iac. Baieri* *1
Iuncus 199. 206
Iungermannia 212. 213. *131
Iuniperus 211. *116. 231
Ixia *231

K.

Koenigia 205

L.

Lactuca *84
Lagoecia *231
Lagurus *231
Lapicidina Solenhofenſis deſcribitur *14
Lapidea, ſalina, terrea materia, poſt ſaepius iniecta enemata, nimiam ſalis communis copiam in ſe continentia, per anum excluſa 250. ſeq.
Lapidum cancrorum noxius effectus in viro *74
Lapſana 202. *86. 231
Lapſus in regionem lumbarem dextram effecit ingens anevrysma ſpurium arteriae renalis 67
— matris gravidae per ſcalam retrorſum factus, cauſſa ſingularis deformationis faciei et capitis foetus octimeſtris 158
Laſerpitium *231. 232
Lathyri ſpecies lutea 116
Lathyrus 202. 209. *232
Lavandula *232
Lavatera *232
Laurus *232
Laxans electuarium pro ſubiectis ſiccioribus 10
Lemna *106
Leontodon 200. 209. *81
Levretiana forcipe extractus foetus 35
Libanotis *Riv.* 109
Lichen 213. *133
Lignorum decoctum, mercurio ſublimato nuptum, eſt remedium abſtergens in ulceribus venereis 262
Liguſticum 206
Liguſtrum *233
Limoſella 208
Linckii (Chriſt. Lud. Frid.) Therapia ſcabiei epidemicae per diureſin *255
Linum 202. 206. *233
Liquor abſtergens *Stoerkii* in ulceribus venereis 262
— fumans ex ſtanno et mercurio ſublimato paratus, eiusque ſingularia phaenomena 60
Liquoris nitri fixi inſignis uſus in ſcabie epidemica *274. 279
— ad detegendam vinorum mangoniſationem vicem gerit hepar ſulphuris 62
Lithoſpermum *233
Lochiorum ex ſuppreſſione phthiſis abdominalis orta curata *284
Lolium 201

Lo-

Lonicera *233
Lotus 203. *233. 234
Ludovici tinctura martis aquoſa, externe applicata, ſiſtebat haemorrhagiam uteri enormem 163
Lues Indica 87. variae eius denominationes 88. omnes fere nigritae eadem afficiuntur 88. Europaei raro ibid. diagnoſis eiusdem ibid. prognoſis 89. curatio 89. 90
Lupinus varius 115
Lychnis 207. *234
Lycoperdon 215. *148
Lycopodium 211. *121. 234
Lycopſis 202
Lyſimachia 203. *234
– ſerpillifolia deſcribitur 144
Lythrum 202. *234

M.

Machuelo, piſcis, deſcribitur 99
Maculae caeſiae totam corporis ſuperficiem occupantes 253
Malva 201. *234
Mangoniſationem vinorum detegentis liquoris vicem gerit hepar ſulphuris 62
Manum poſt avulſam brachium ſanatum 254
Marchantia 212. *131. 235
Marmoris tabulati fiſſilis lapicidina Solenhofenſis deſcribitur *14
Marrubium *235
Martis tinctura Ludovici aquoſa, externe applicata, ſiſtebat haemorrhagiam uteri enormem 163
Maſtupratio paralyſeos inſanabilis cauſſa 2
Materia ſalina, terrea, lapidea, poſt ſaepius iniecta enemata, nimiam ſalis communis copiam in ſe continentia, per anum excreta 250. ſeq.
Matricaria 203. 209. *93
Medicago 199. *235
Melia *235
Melilotus Polonica 116
Meliſſa *235
Melittis *236
Mel roſarum, enemati admixtum, lethalia fere excitavit ſymptomata in virgine *74
Memoria *Büchneri* *299
— *Ginanni* *297
— *Trewii* *315
— *Werlhofii* *289
Menſium fluxus puellae vix in lucem editae *280
Menyanthes 205. *236
Mercurialis *115. 236
Mercurii uſus ad praecavendas variolas *40. 64. in iuvene fruſtraneus *40. 41
Mercurius ſublimatus et ſtannum dant liquorem fumantem, cuius ſingularia quaedam phaenomena deſcribuntur 60
– – decocto lignorum nuptus, eſt remedium abſtergens in ulceribus venereis 262
Meſenterii ponderoſum et monſtroſum ſteatoma *167. 170
Meſpilus *236
Metaſtaſis materiae purulentae in infante dubia 276

Metho-

Methodus cremorem tartari ſolubilem reddendi 95
Mnium 212. *122
Mochara, piſcis, deſcribitur 100
Mola ſingularis, adnata, prolapſa, necans in vetula 270
Molae ſunt vel verae, vel ſpuriae 270
Momordica *236
Monſtroſus puer, cui alius imperfectus accretus 150
Monſtrum ovinum 154
Montia 205
Morborum partium internarum topicorum diagnoſis ſummis preſſa eſt difficultatibus 273
Morſuli antimoniales *Kunckelii* ſingularem edunt effectum in ulceribus malignis, ab acido fermentato excitatis 191
Moſchi virtus interna in delirio ex ſpasmis abdominalibus 259
— uſus in hydrophobia 48. 49
Motus muſcularis vitia 38. ſeq.
Mucor *149
Muliebribus ex ovis molae verae enaſcuntur 270
Muraena, piſcis, deſcribitur 104
Muſca e verme per nares excreto nata deſcribitur 278
Muſca vegetans Europaea deſcribitur 215
Muſcularis motus vitia 38. ſeq.
Muſeum *Düringianum Hilpoltſteinii* deſcribitur *3. ſeq.
Muſti, ſuper prunis bullientis, vapor noxius 196
Myoſotis 202. 205. *236
Myoſurus *236
Myriophyllum 210. *111
Myrtus *236

N.

Nardus 204
Nare in ſiniſtra hoſpitans vermis excitabat hemicraniam rebellem et perquam acerbam 187. 278
Narium haemorrhagia primis variolarum diebus ſalutaris 175
Naſturtium Auſtriacum *Crantz.* 113
Nerium *236
Nitri fixi liquoris inſignis uſus in ſcabie epidemica *274. 279

O.

Obſervationum, ſarco-hydroceles rarae magnitudinis hiſtorias exhibentium, triga *159
Obſtructio alvi et ſcybala indurata ſaepius ſunt cauſſa haemorrhoidum coecarum et fluentium 9
— — pertinaciſſima plurium menſium, et confluxus ſymptomatum in una aegrota 245
Ocymum *237
Oedematoſus pedum tumor chronicus, minus tamen noxius 49
Oeſophagi paralyſis poſt uſum pulveris radicis ialappae 3
— — a refrigerio aeſtatis veſpertino orta 4
— — in hectico 4
Olea *237

Olei deſtillati chamaemeli coloris diverſitas, unde? 63
Onania paralyſeos inſanabilis cauſa 2
Ononis 202. *237
Onopordon *90
Ophiogloſſum 211. *119
Ophrys 210. *104
Opii uſus in variolis noxius 181
Orchis 210. *102. 237
Origanum *237. 238
Ornithopus *238
Orobus 201
Osmunda 211. *119
Othonna *100
Ovario ſiniſtro incluſus foetus ſemioſſeus 82
Ovis ex mulieribus enaſcuntur molae verae 270
Ovis monſtroſus 154

P.

Palatinatus ſuperioris gemmae indigenae, minerae et ſalia enumerantur *6
Palatini veli et faucium ulcera venerea cicuta ſanata. 261
Palpebrae ſuperioris ſiniſtrae paralyſis et hemicrania, cum catarrho ſuffocativo, curatae, et hinc ſubſequente coryza per 4. menſes obſtruente 167
Papaver 202. 208. *238
Paralyſin febris intermittens non ſemper tollit 6
Paralyſis a terrore orta 126
Paralyſis oeſophagi poſt uſum pulveris radicis ialappae 3
— — a refrigerio aeſtatis veſpertino orta 4
— — in hectico 4
— palpebrae ſuperioris ſiniſtrae et hemicrania, cum catarrho ſuffocativo, curatae, et hinc ſubſequente coryza per 4. menſes obſtruente 167
Paralytici non ſanati hiſtoria 1
Paralytico electricitatis ictus incaſſum adhibiti 8
Paralyticum brachium mediante electricitate perſanatum 126. ſeq.
Paris 207
Parnaſſia 206
Partus forcipe terminatus 35
— gemellorum, quorum prior facillime, alter in ſitu praeternaturali, vi dolorum tamen, excluſus eſt 34
— praeternaturalis, ob manum praeviam, congrua verſione abſolutus 33
Paſſerina *238
Paſſo hyſterica ſucco hyoſcyami inſpiſſato ſanata 40
Paſtoria burſa minima 114
Pectoris hydropis certa vel incerta diagnoſis 289
Pedicularis 208
Pedum tumor oedematoſus chronicus, minus tamen noxius 49
Perca, *Vaila* Hiſpanorum, piſcis, deſcribitur 1·2

Digitized by Google

Perca obſcura, aculeata, ringens, dudia, piſces, deſcribuntur 103
Peruviani corticis vires multis in morbis valde dubiae 15. imo noxiae ib.
— — uſus in hydrophobia 48. 49
Peruvianus cortex debellabat aſthma periodicum ſiccum 37
— — ſingularis eſt virtutis in cohibendo ſphacelo 243
Peucedanum *239
Peylavienſis dyſenteriae 1759. epidemicae ſynopſis 14. ſeq.
— febris tertianae nothae 1761. epidemice graſſantis ſchema 16. 18. ſeq.
Peziza 215. *147
Phaenomena quaedam ſingularia liquoris fumantis ex ſtanno et mercurio ſublimato parati 60
Phalaris bulboſa 105
Phallus *145
Phaſcum 212. *121
Phaſeolus trilobatus deſcribitur 132
Phillyrea *239
Phleum 202
Phlomis *239
Phoenix *239
Phragmites, planta, botanice deſcribitur 94
Phthiſis abdominalis, ex ſuppreſſione lochiorum orta, curata *284. ſeq.
Phyſiotechnotameion *Düringianum Hilpoltſteinii* deſcribitur *3. ſeq.
Picris *81
Pimpinella *239
Pinguicola 203
Pinus *112. 239
Piſces quidam, in Hiſpania obvii deſcribuntur 99. ſeq.
Piſcialus, piſcis, deſcribitur 103
Piſtachia *240
Piſum 209. *239
Plantae minus cognitae, aut novae illuſtratae 132. 146. ſcil. Phaſeolus trilobatus 132. Aeſchynomene aculeata 134. Cleome viridiflora 136. Saponaria graeca 138. Gypſophila laricina 138. Arenaria gypſophiloides 139. Arenaria tetraquetra 140. Galium graecum 142. Staehelina fruticoſa 142. Lyſimachia ſerpillifolia 144
— vi antiſeptica gaudentes ſunt et febrifugae 269
Plantago 200. 205. *240
Plantarum agri Iſenacenſis ſynopſis methodica continuata *79
— genera nova, aut accuratius obſervata, earumque ſpecies 93
— in Islandia ſponte creſcentium enumeratio 203
— terram, vegetabilibus deſtitutam, intra anni ſpatium occupantium, enumeratio 198
Plantas circa quasdam ſingularia aliqua notata 104. ſcil. circa Atriplicem haſtatam et patulam ib. Amaranthum graecizantem ibid. Vrticam foliis profunde laciniatis, ſemine lini 105. Gramen foliis iunceis oblongis, radice alba 105. Phalaridem bulboſam 105. Argemonen flore albo, ſaepe tripetalo 106.

Digitized by Google

106. Chriſtophorianam Americanam proceriorem et longius ſpicatam 107. Reſedam Phytevm. *Linn.* 107. Clematidem coeruleam Pannonicam 107. Potentillam 108. Ciſtum marifolium 108. Sedum foliis teretibus, caule folioſo umbellato humillimo 108. Geranium petraeum, cicutae folio, radice craſſa 108. Arenariam mediam ib. Seſeli foliis linearibus triplicato-pinnatis, caule vaginoſo ibid. Seſeli pimpinelloides 109. Libanotidem *Riv.* ibid. Cornum ſylveſtrem fructu albo *Gmel.* 110. Campanulam barbatam ib. Gentianam foliis amplexicaulibus, floris fauce barbata *Hall.* 111. Convolvulum maiorem album ibid. Verbaſcum floribus aggregatis, foliis rugoſis glabris ibid. Naſturtium Auſtriacum *Crantz.* 113. Cochleariam foliis caulinis cordato-ſagittatis amplexicaulibus ibid. Paſtoriam burſam minimam 114. Cardaminen bellidifoliam ibid. Arabidem foliis ovatis, vix dentatis, ſcabris ad terram confertis ibid. Coronillam coronatam 115. Lupinum varium ibid. Melilotum Polonicam 116. Geniſtam Sibiricam ibid. Lathyri ſpeciem luteam ibid. Viciam Niſſolianam et Benghalenſem ibid. Chelonen acadienſem flore albo 117. Scutellariam alpinam et lupulinam ibid. Ballotam flore albo ibid. Clinopodium perenne pulegii odore, maioranae folio, Batavinum ibid. Bidentem bipinnatam 118. Anthemidem millefoliam 118

Pleuriticus dolor cum variolis coniunctus 176

Pleuromertes Solea eſt Hiſpanorum Lengua 103

Plumae pſittaci electricitas, et circa eam notata quaedam 76

Plumarum aduſtarum fumo fere ſuffocata puella 8. annorum, per veneſectionem morti erepta 155

— — — ſuffocati pueri ſectio anatomica 157

Poa 201. 204

Polygala 200. 209 *241

Polygonum 201. 207

Polypodium 211. *119

Polypoſo - ſcirrhoſum concrementum, in et extra V. P. coalitum, graviſſimorum ſymptomatum, per 32. annos ſe invicem excipientium, cauſſa 52

Polytrichum 212. *122

Populus *115

Potamogeton 205

Potentilla 108. 199. 208

Poterium *111

Potiuncula analeptica aeger morti proximus reſtitutus *282

Prenanthes *84

Primula *242

Procidentia vaginae uteri curata 41

Prunella 200. 208

Pſittaci plumae electricitas, et circa eam notata quaedam 76

Pteris 201. *121

Digitized by Google

Puella aliquot dierum menſtruata *280
— 8. annorum a fumo plumarum aduſtarum fere ſuffocata, per venaeſectionem morti erepta 155
Puer monſtroſus 150
Pueri a fumo plumarum aduſtarum ſuffocati ſectio anatomica 157
— cutis ſanguinem ſtillans ſcorbuticum 193
— ex veſica calculi 58. una vice extracti 148
Pulmo ſiniſter puellae ſemeſtris recondebat ſaccum immanem pure ſpiſſo et albido repletum 276
Pulmonaria 205. *241
Pulvis antiſpasmodicus albus 10
Punica *241
Pupae inſecti innaſcitur clavaria militaris crocea 216
Peiperi (Henr. Guil.) Differt. de cortice hippocaſtani, citatur 265
Pure ſpiſſo et albido repletus ſaccus in pulmone ſiniſtro puellae ſemeſtris repertus 276
Puris immanis copia ex tumore inguinis ſiniſtri puellae ſemeſtris fluens 275
Purulentae materiae metaſtaſis in infante dubia 276
Pyrola 207
Pyrus *241

Q.

Quercus *112. 241

R.

Rabidi canis ex morſu hydrophobia orta, curata 46
Raia, Hiſpanorum *Machuelo*, piſcis, deſcribitur 99
— rhombea, piſcis, deſcribitur 99
Ranunculus 200. 208
Renalis arteriae dextrae anevrysma ingens ſpurium, poſt lapſum 67
— ſabuli et cholelithorum analogia 244
Reſeda Phyteum. *Linn.* 107
Rhamnus *241. 242
Rhinanthus 208
Rhodiola 211
Riccia 212
Ricinus *242
Roncalli, Comitis, et *Trilleri* cum *Burggravio* epiſtolae amoebaeae de variolarum inſitione *17
Roſarum mel, enemati admixtum, lethalia fere excitavit ſymptomata in virgine *74
Roſmarinus *242
Rubia *242
Rubio, piſcis, deſcribitur 102
Rubus 202. 208
Rumex 200. 206. *242
Runcina, planta, botanice deſcribitur 94
Ruta *242

S.

Sabuli renalis et cholelithorum analogia 244

Sagina 205
Saginia 200
Sagittaria *243
Sal commune in nimia quantitate enematibus additum peſſimos produxit effectus 246. 247
— merum per ſudorem excretum 247
Salina, terrea, lapidea materia, poſt ſaepius iniecta enemata, nimiam ſalis communis copiam in ſe continentia, per anum excluſa 250. ſeq.
Salis ammoniaci ſpiritus uſus internus noxius potius, quam ſalutaris 50
— corticis hippocaſtani, methodo Garrayana parati, virtus febrifuga 264. et antiſeptica 267
Salix 210. 211. *113
Salſola *243
Salvia *243
Sambucus *244
Sanguifera vaſa, poſt avulſam a brachio manum, nullum plorabant ſanguinem 255. 258
Sanguinis fluxus enormis ex utero feliciter ſanatus 162
— — ex genitalibus puellae vix in lucem editae *280
— ſtillicidium ſcorbuticum ex ſuperficie corporis 193
Sanguiſorba 205
Sanicula *244
Saponaria *244
— graeca deſcribitur 138
Sarcocele in teſte ſiniſtro frequentius occurrit, quam in dextro *172. ſeq. *189. ſeq. non eſt ſarcoma *175. ſeq. ſed ſcirrhus teſticuli *177. oritur a nimia humorum congeſtione ab obſtructis viſceribus in vaſa genitalia coacta *178. et inflammatione teſtis ipſa *177. 182. ſeq. quod autorum conſenſu confirmatur *185 diſſentientium autorum opinio refutatur *186
Sarco-hydroceles rarae magnitudinis hiſtorias exhibentes obſervationes tres *162. ſeq.
Satureia *244
Satyrium 210. *104
Saula, piſcis, deſcribitur 100
Saxifraga 200. 207. *244
Scabiei epidemicae definitio *262. diviſio *263. ſigna *264. cauſſae *264. ſeq. prognoſis *271. medendi methodus *271. 276. ſeq. per diuretica inprimis liquorem nitri fixi *274
— — therapia per diureſin *255
Scabioſa 202. 205. *244
Scirpus 204. *244
Scirrhoſo-polypoſum concrementum, in et extra V. P. coalitum, graviſſimorum ſymptomatum, per 32. annos ſe invicem excipientium, cauſſa 52
Scleranthus 200. 207. *245
Scomber, piſcis, deſcribitur 101. 102
Scorbuticum ſanguinis ſtillicidium ex ſuperficie corporis 193
Scorpaena, piſcis, deſcribitur 102
Scorpiurus *245
Scorzonera *83. 245

Serophularia *245
Scutellaria 202
— alpina et lupulina 117
Scybala indurata et alvi obſtructio ſaepius ſunt cauſſa haemorrhoidum coecarum et fluentium 9
Sectio anatomica pueri a fumo plumarum aduſtarum ſuffocati 157
Sedum 207
— foliis teretibus, caule folioſo umbellato humillimo 108
Selinum 202
Seminum hyoſcyami ob vaporem incautius ore hauſtum virilitas amiſſa et feliciter recuperata 293
Semioſſeus foetus in ovario ſiniſtro repertus 82
Senecio 199. 209. *96. 245. 246
Serapias *105
Serpiginoſa ulcera, ex nimia ſalis communis copia enematibus addita, in tota corporis ſuperficie oriebantur 247
Serratula 209. *90
Seſamum *246
Seſeli *246
— foliis linearibus triplicato-pinnatis, caule vaginoſo 108
— pimpinelloides 109
Sherardia *246
Sibbaldia 206
Sideritis *246
Silene *246
Sinus frontalis eſt ſedes vermium per nares excretorum 285. quomodo ibi generentur 287
Siſymbrium 209. *246. 247
Smilax *247
Smyrnium *247
Solanum 202
Solenhofenſis lapicidina deſcribitur *14
Solidago *96
Solubilem reddendi cremorem tartari methodus 95. ſeq.
Sonchus 202. *82. 247
Sorbus 208
Soterius fons prope Graefenbergam nuper detectus *21
Sparganium 210. *110
Sparus, *Mocbara* Hiſpanorum, piſcis deſcribitur 100
— *Savla* Hiſpanorum, piſcis, deſcribitur 100
— lineatus, piſcis, deſcribitur 100
Spartium *247
Spaſmis ex abdominalibus ortum delirium, moſcho interne dato ſublatum 259
Species generum plantarum novorum, aut accuratius obſervatorum 93
Spergula 202. 207
Spermacoce capitata deſcripta et delineata 146
Sphacelus a cauſa interna exortus ſanatus 226. ſeq.
— e vi externa natus curatus 231. ſeq.
Sphagnum 211. *121
Spiraea 202. 208
Spiritus ſalis ammoniaci uſus internus noxius potius, quam ſalutaris 50
Splachnum 211

Squalus, piſcis, deſcribitur 100
Stachys 202. *248
Staehelina fruticoſa deſcribitur 142
Stannum et mercurius ſublimatus dant liquorem fumantem, cuius ſingularia quaedam phaenomena deſcribuntur 60
Statice 206. *248
Steatoma ponderoſum et monſtroſum in meſenterio repertum *167. 170
Stellaria 207
Stillicidium ſanguinis ſcorbuticum ex ſuperficie corporis 193
Stirpes minus cognitae, aut novae illuſtratae 132. 146
Stirpium agri Iſenacenſis ſynopſis methodica continuata *79
— in Islandia ſponte creſcentium enumeratio 203
Stoerkii abſtergens remedium in ulceribus venereis 262
Stolle (Georg. Balth.) Triga obſervationum ſarco-hydroceles rarae magnitudinis hiſtorias exhibentium *159
Succo hyoſcyami inſpiſſato hyſterica affectio ſanata 40
Sudor largus cito ſuppreſſus cauſa catarrhi ſuffocativi 168
Sudore, poſt ſaepius applicata enemata nimia ſalis communis copia impraegnata, merus ſal eiiciebatur 247
Suffocata fere a fumo plumarum aduſtarum puella 8. annorum, per venaeſectionem morti erepta 155
Suffocati a fumo plumarum aduſtarum pueri ſectio anatomica 157
Sulphuris hepar fluidum vices gerit atramenti ſympathetici 62
Sulphuris hepar vicem gerit liquoris ad detegendam vinorum mangoniſationem 62
Swertia 208
Sympathetici atramenti vices gerit hepar ſulphuris fluidum 62
Symphytum *248
Synopſis methodica ſtirpium agri Iſenacenſis continuata *79

T.

Tamarix *248
Tamus *248
Tanacetum *92
Tartari cremorem ſolubilem reddendi methodus 95. ſeq.
Terra, vegetabilibus deſtituta, quas intra anni ſpatium protulerit plantas 198
Terrea, ſalina, lapidea materia, poſt ſaepius iniecta enemata, nimiam ſalis communis copiam in ſe continentia, per anum excluſa 250. ſeq.
Terror producebat diras convulſiones 118. ſeq.
— — paralyſin brachii 106
Teucrium *248. 249
Thalictrum 208
Therapia ſcabiei epidemicae per diureſin *255
Thlaſpi 200. 209. *249
Thymus 208. *249
Tilia praegrandis Caſpergenſis prope oppidulum Graefenberg *21
Tillaea 205
Tinctura martis Ludovici aquoſa,

externe applicata, ſiſtebat haemorrhagiam uteri enormem 163
Tophaceum concretum in ventriculo equi repertum, ingentis magnitudinis *16
Topicorum partium internarum morborum diagnoſis ſummis preſſa eſt difficultatibus 273
Tordylium 203. *250
Trachinus Trigloides, piſcis, deſcribitur 102
Tragopogon *81. 250
Trapa *250
Tremella 214. *138
Trewii (Chriſt. Iac.) Memoria *315
Tribulus *250
Trifolium 200. 209. *250. 251
Triga obſervationum ſarco-hydroceles rarae magnitudinis hiſtorias exhibentium *159
Trigla, Hiſpanorum *Chabrontera*, piſcis, deſcribitur 101
Triglochin 206
Trilleri et Comitis *Roncalli* cum *Burggravio* epiſtolae amoebaeae de variolarum inſitione *17
Triticum 205
Tubipora *251
Tumor inguinis ſiniſtri in infante ſemeſtri immanem puris foetidi copiam fundens 275
— pedum oedematoſus chronicus, minus tamen noxius 49
— ventris tympaniticus a compreſſione externa ortus 64
Tunicae arteriarum in anevrysmate non redduntur craſſiores 30
Tuſſilago 199. *97
Tympaniticus ventris tumor a compreſſione externa ortus 64
Typha *110

V.

Vaccinium 206. 207. *252
Vagina ex uterina exitum molientes haemorrhoides 45
Vaginae uteri procidentia curata 41
Vaila, piſcis, deſcribitur 102
Vaillantia *116
Valantia *252
Valeriana 204. *252
Valle (Felic.) Flora Corſicae *205
Vapor muſti ſuper prunis bullientis noxius 196
Vapore feminum hyoſcyami ore incautius hauſto virilitas amiſſa et feliciter recuperata 293
Variolae ſunt vel verae, vel lymphaticae, vel ſpuriae *19. verae hominem haud bis vel pluries aggrediuntur *19. 22. neque per inſitionem iterum excitari poſſunt *22. non omnes homines iisdem ſunt obnoxii *21. tum inprimis contagium earum viget, cum iam ſuppuravere *22. per litteras communicari poſſunt *23. pus earum poſt plures menſes adhuc contagioſum eſt *23. benignitas vel malignitas variolarum non a contagii, ſed a fomitis qualitate et quantitate dependet

det *23. Groenlandis usque ad annum 1733. ignotae *33. nec priſcis Medicis cognitae *33. ſeq. ab Arabibus primum accurate deſcriptae *37. endemium easdem morbum fuiſſe in Aegypti aut Arabiae quadam provincia videtur *39. praeſervationes a variolis variae, ſed fruſtra, tentatae *40. per inſitionem excitatae longe ſecurius naturalibus decurrunt *41. variae inſitionis methodi deſcribuntur *41. ſeq. praeparatio corporis ante inſitionem *43. contra inſitionem argumenta *51. ſeq. et ad illa reſponſiones *59. ſeq.

Variolarum inſitionem concernentes epiſtolae amoebaeae IX. *17

— quae Vinariae a menſe Iulio 1767. usque ad finem Februarii 1768. epidemice graſſabantur, hiſtoria 172

Variolas ſpurias inter et veras diſcrimen 173

Varioloſum contagium, quid? *19

Varioloſus fomes, quid? *19. ſi ſemel in homine deſtructus, numquam hic variolis iterum obnoxius erit, *ibid.* *22. ubi haereat, incertum *40. per inſitionem opportune deſtruitur *41

Vaſa ſanguifera, poſt avulſam a brachio manum, nullum plorabant ſanguinem 255. 258

Vegetans muſca Europaea deſcribitur 215

Veli palatini et faucium ulcera venerea cicuta ſanata 261

Venae et arteriae, poſt avulſam a brachio manum, nullum plorabant ſanguinem 255. 258

— portae polypóſo-ſcirrhoſum concrementum graviſſimorum ſymptomatum, per 32. annos ſe invicem excipientium, cauſſa 52

Venaeſectionis efficacia in puella 8. annorum, a fumo plumarum adustarum fere ſuffocata 155

— ſaepius iteratae uſus in ſanando anevryſmate 23. ſeq.

Venerea faucium et veli palatini ulcera cicuta ſanata 261

Ventriculus equi continebat tophaceum concretum ingentis magnitudinis *16

Ventris tumor tympaniticus a compreſſione externa 64

Veratrum *252. 253

Verbaſcum 201. *253

— floribus aggregatis, foliis rugoſis glabris 111

Verbena *253

Vermes per nares excreti 277

Vermis, in nare ſiniſtra hoſpitans, excitabat hemicraniam rebellem et perquam acerbam 187. 278

Vermium per nares excretorum varia recenſentur exempla 280. ſeq.

— — ſedes eſt ſinus frontalis 285. eorum ortus unde? 287

Veronica 199. 203. *253

Veſica urinaria pueri continebat ſecal-

calculos, qui una vice feliciter extrahebantur 148
Veſiculae fellis calculorum cum ſabulo renali analogia 244
Vetulae mola ſingularis, adnata, prolapſa, necans 270
Vicia 209. 201. *253
– Niſſoliana et Benghalenſis 116
Vinariae anno 1767. et 1768. epidemice graſſatarum variolarum hiſtoria 172
Vinea *254
Vinorum mangoniſationem detegentis liquoris vicem gerit hepar ſulphuris 62
Viola 200. 210. *101
Viridis feminae aegrotantis urina 253
Virilitas, ob ſeminum hyoſcyami vaporem incautius ore hauſtum, amiſſa et feliciter recuperata 293
Viſcum *115
Vitex *254
Vitia muſcularis motus 38. ſeq.
Vlcera faucium et veli palatini venerea cicuta curata 261
– ſerpiginoſa, ex nimia ſalis communis copia enematibus addita, in tota corporis ſuperficie oriebantur 247
Vlceribus in malignis, ab acido fermentato excitatis, antimonium crudum ſingularis eſt efficaciae 191
Vmbilicalis funiculus diſruptus nec deligatus infantibus recens natis non facile inducit mortem 258
Vrina feminae aegrotantis viridis 253
Vrinaria veſica pueri continebat 58. calculos, una vice feliciter extractos 148
Vrtica *251
– foliis profunde laciniatis, ſemine lini 105
Vteri ex vagina exitum molientes haemorrhoides 45
– haemorrhagia enormis feliciter ſanata 162
– mola ſingularis, adnata, prolapſa necans in vetula 270
– vaginae procidentia curata 41
Vulnerum abſceſſuumque rara commendatur deligatio 14

W.

Werlhofii (Paul. Gottl.) Memoria *289

X.

Xiphias, piſcis, deſcribitur 102

Y.

Yaws, anglicum nomen luis Indicae 88

Z.

Zannichellia 106

Digitized by Google

APPENDIX

AD

TOMVM QVARTVM

NOVORVM

ACTORVM

MEDICO-PHYSICORVM

ACADEMIAE CAESAREAE LEOPOL-
DINO-CAROLINAE

NATVRAE CVRIOSORVM IN GERMANIA.

Digitized by Google

Digitized by Google

CONTENTA APPENDICIS.

I. D. *Ferd. Iacob.* BAIERI Epiſtola Itineraria, ad D. *Chriſtoph. Iacobum* TREVV. pag. 1. ſqq.

II. De Variolorum Inſitione, Epiſtolae Amoebaeae IX. *Franciſci Comitis* RONCALLI *Parolini* et *Danielis Wilhelmi* TRILLERI cum *Ioanne Philippo* BVRGGRAVIO. p. 17. ſqq.

III. D. *Ioann. Frid. Caroli* GRIMM Synopſis methodica Stirpium agri Iſenacenſis continuata. p. 79. ſqq.

IV. D. *Georg. Balthaſar.* STOLLE Triga Obſervationum Sarco-Hydroceles rarae magnitudinis Hiſtorias exhibentium. p. 159. ſqq.

V. *Felicis* VALLE Flora Corſicae, ex ipſius Schedis collecta, a *Carolo* ALLIONIO aucta

ex

ex ſcriptis Dn. IAVSSIN, et publicum in uſum communicata a D. *Nicolao Laurentio* BVRMANNO. p. 205. ſqq.

VI. Lic. *Chriſtian. Ludov. Frid.* LINCKII, Therapia Scabiei epidemicae per diureſin. p. 255. ſqq.

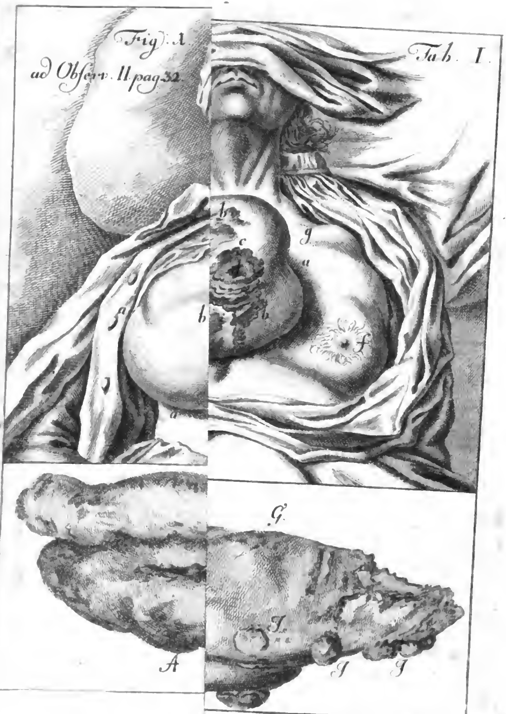
VII. Memoria D. *Pauli Gottlieb* WERLHOFII. p. 289. ſqq.

VIII. Memoria *Franciſci* GINNANNI, Comit. Patric. Ravenn. p. 297. ſqq.

IX. Memoria D. *Andreae Eliae* BÜCHNERI. p. 299. ſqq.

X. Memoria D. *Chriſtophori Iacobi* TREVV. p. 315. ſqq.

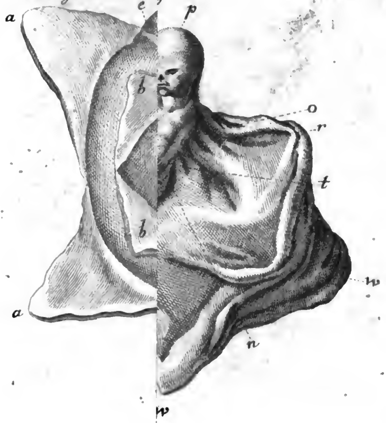
Digitized by Google

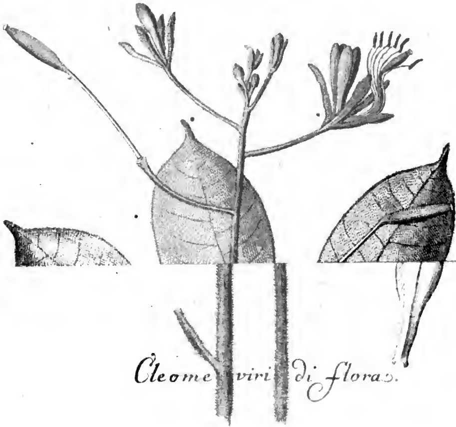
Digitized by Google

Digitized by Google

Fig. 1. g. 3. Tab. II.

Nov. Act. N. C. Tom. IV. Tab. III

Cleome viridiflora.

Digitized by Google

Nov. Act. N. C. Tom IV. Tab IV.

ad Obſer. XXX. pag. 134.

Fig. II.

Phaſeolus trilobatus.

Digitized by Google

ad Obſer. XXX. pag. 134.

Fig. II.

Phaſeolus trilobatus.

Digitized by Google

ad Obſerv. XXXI.
pag. 147.

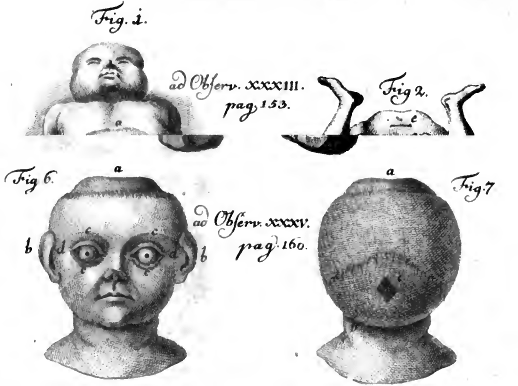
Fig. 3.

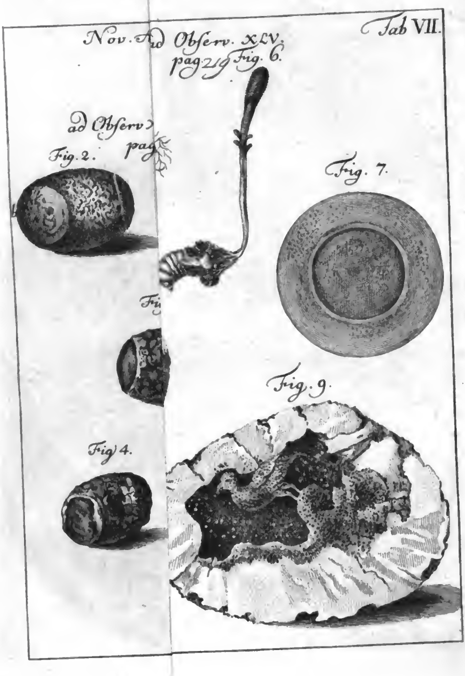
Saponaria graeca.

Aeſchyomene aculeata.

Digitized by Google

Fig. 1.
ad Obſerv. XXXIII.
pag. 153.
Fig 2.
Fig 6.
ad Obſerv. XXXV.
pag. 160.
Fig. 7

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

39
26

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

FOR USE IN BUILDING